M. I. TECHNSTEIN

A BÉKESÖVETLEDÉMÁNY ÉS TECHNIKA AZ AMERIKAI IMPERIALIZMUS SZOLGÁLATÁBAN

[illegible]

EGYETEMI NYOMDA

Minőségileg rendben

Ellenőrizte:

21

M. I. RUBINSTEJN

A BURZSOÁ TUDOMÁNY ÉS TECHNIKA AZ AMERIKAI IMPERIALIZMUS SZOLGÁLATÁBAN

SZIKRA

BUDAPEST 1953

Az orosz eredeti címe:

М. И. РУБИНШТЕЙН

БУРЖУАЗНАЯ НАУКА И ТЕХНИКА
НА СЛУЖБЕ АМЕРИКАНСКОГО ИМПЕРИАЛИЗМА

ИЗДАТЕЛЬСТВО АКАДЕМИИ НАУК СССР

МОСКВА 1951

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

TARTALOM

A KIADÓ ELŐSZAVA 9
ELŐSZÓ 11

Első rész

A TUDOMÁNY ÉS A TECHNIKA A KAPITALIZMUS ÁLTALÁNOS VÁLSÁGÁNAK KÖRÜLMÉNYEI KÖZÖTT

I. fejezet

A TECHNIKA FEJLŐDÉSÉNEK ELLENTMONDÁSAI A KAPITALIZMUSBAN 19
A technika fejlődése a monopolkapitalizmus kialakulása előtt 19
A technika fejlődése az imperializmus korában 27

II. fejezet

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI KUTATÁS KONCENTRÁCIÓJA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN 37

III. fejezet

A FELTALÁLÓI TEVÉKENYSÉG ÉS A SZABADALMI MONOPÓLIUMOK AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN 49
Hogyan fékezik a feltalálói tevékenységet az amerikai monopóliumok? 52
Az amerikai monopóliumok nemzetközi szabadalmi egyezményei 69
A német szabadalmak eltulajdonítása az amerikai monopóliumok által 71

IV. fejezet

AZ AMERIKAI TUDOMÁNY A MONOPÓLIUMOK SZOLGÁLATÁBAN 77
Az ipari trösztök tudományos laboratóriumai 78
Az egyetemi tudomány 87
Az amerikai tudomány és a milliárdosok „jótékonysága" 94

V. fejezet

ÁLLAMKAPITALISTA IRÁNYZATOK AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN A TUDOMÁNYOS MŰSZAKI KUTATÁS TERÉN 98

Az amerikai tudomány a második világháború idején 98
Az állam szerepe a tudomány terén az Egyesült Államokban a második világháború után 105

VI. fejezet

A TUDOMÁNY ÉS TECHNIKA MILITARIZÁLÁSA 112

A hadügyi tárcák tudományos kutatószervezetei 115
Az amerikai egyetemek militarizálása 134
A katonai kutatások pénzügyi ellátása 142

VII. fejezet

AZ AMERIKAI TUDOMÁNY ÉS AZ ATOMENERGIA 151

Az atomenergia a monopóliumok hatalmában 154
Az atomenergia békés célokra való felhasználásának megakadályozása 159
Az atomimperializmus „ideológiája" 167
Az amerikai imperialisták atomdiplomáciája 170

Második rész

A BURZSOÁ TUDOMÁNY AZ IMPERIALIZMUS SZOLGÁLATÁBAN

VIII. fejezet

A BURZSOÁ KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNY 183

A burzsoá közgazdaságtudomány a monopolkapitalizmus előtti korszakban 183
Az imperialista korszak burzsoá politikai gazdaságtanának lenini-sztálini leleplezése 188
A burzsoá közgazdászok a kapitalizmus általános válságának időszakában 200

IX. fejezet

A KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNY MILITARIZÁLÁSA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN 213

X. fejezet

A BURZSOÁ FILOZÓFIA ÉS SZOCIOLÓGIA 239
A filozófiai reakció az imperializmus szolgálatában 239
A burzsoá „természetfilozófia" 250

XI. fejezet

BURZSOÁ ELTÉVELYEDÉSEK A BIOLÓGIAI TUDOMÁNYBAN 260
A reakciós weismannizmus-morganizmus és a burzsoá genetika 260
A fajelméletek az imperializmus szolgálatában 265
Imperializmus és neomalthusiánizmus 275
A burzsoá agrártudomány és a csökkenő földhozadék „törvénye" 283

XII. fejezet

A BURZSOÁ ORVOSTUDOMÁNY AZ IMPERIALIZMUS SZOLGÁLATÁBAN 291
Az orvostudomány torz fejlődése a jelenkori kapitalizmusban 291
A burzsoá orvostudomány általudományos biológiai alapja .. 296
A burzsoá orvostudomány az emberirtás fasiszta „tudományává" válik 302
A mikrobiológia a háborús gyujtogatók kezében 308
Baktériumháború előkészítése az Egyesült Államokban 313
Az imperialisták célja — a békés lakosság megsemmisítése 323

Harmadik rész

A TUDOMÁNY ÉS A TECHNIKA A SZOVJETUNIÓBAN

XIII. fejezet

A TUDOMÁNY ÉS A TECHNIKA FEJLŐDÉSE A SZOCIALISTA GAZDASÁGBAN 331
Tudományos-technikai haladás a Szovjetunióban 331
A tudomány a szocialista társadalmi rendszerben 357

XIV. fejezet

A SZOVJET TUDOMÁNY ÉS TECHNIKA A KOMMUNIZMUS ANYAGI ÉS TECHNIKAI ALAPJÁNAK MEGTEREMTÉSÉÉRT VÍVOTT HARCBAN 378
A munka gépesítése 383
A termelés automatizálása 388
A villamosítás szerepe a kommunizmus építésében 393
Az atomenergia békés felhasználása 402
A kémia fokozott alkalmazása a népgazdaságban 405
A sztálini természetátalakítási terv 411
A szovjet tudomány új szerepe 421

XV. fejezet

A HALADÓ TUDOMÁNY A BÉKEHARCBAN 425

A szovjet tudomány és technika segítségnyujtása a népi demokratikus országoknak 425

A tudósok nemzetközi együttműködése a békeharcban 435

A haladó tudósok harca az atomfegyver betiltásáért 439

JEGYZETEK 457

A KIADÓ ELŐSZAVA

Ezt a könyvet M. I. Rubinstejn még Sztálin elvtárs „A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" című zseniális munkájának megjelenése előtt írta.

A könyv rendkívül sokoldalúan, igen sok eredeti forrásra támaszkodva mutatja be, miként aljasítja le az amerikai imperializmus a tudományt odáig, hogy engedelmes eszközül szolgáljon a maximális profit biztosítására irányuló, a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényében felsorolt módszerek minél magasabb „tudományos" színvonalon való alkalmazásához.

A szovjet tudományról szóló részben a szerző vázolja, milyen úton-módon biztosítják a Szovjetunióban a szocializmus gazdasági alaptörvényében kifejezésre jutó azt a fontos követelményt, hogy a termelés szakadatlan növelése és tökéletesítése a legfejlettebb technika és a legkorszerűbb technológiai eljárások alkalmazása alapján történjék.

Az összegyüjtött tények és a közöttük fennálló összefüggések magyarázata, valamint a szerző által használt terminológia azonban egyes helyeken többé vagy kevésbbé eltér a sztálini mű megállapításaitól és terminológiájától. E hiányosságok ellenére, a könyv igen gazdag és hasznos anyagot ad egész békepropagandánk számára, és különösen tanulságos lehet műszaki és tudományos értelmiségi dolgozóink számára.

Ebben a munkában a marxi-lenini elmélet alapján elemezzük azokat az ellentmondásokat, amelyek a tudomány és technika fejlődésében mutatkoznak meg a kapitalizmus általános válságának körülményei között, abban az időszakban, amikor az általános válság a második világháborút követően, magának a háborúnak következményeképpen méginkább kiéleződött.

E munkában központi helyet foglal el annak részletes leleplezése, hogy az amerikai imperializmus, mint az imperialista tábor vezető ereje, miként használja ki a jelenkori burzsoá tudományt és technikát világuralmi céljai érdekében egy új háború előkészítésére és kirobbantására, a tömegek ideológiai ámítására, a népek becsapására, hogy ilyen módon rájuk kényszerítse támadó terveit és egy új világháborúba sodorja őket.

Az Egyesült Államokban a tudomány és a technika militarizálása lényegéből forgatja ki a tudományt, és a jelenkori technika hatalmas erejét a rombolás céljaira irányítja. E folyamat több oldalról való megvilágítására helyeztük e munkában a fősúlyt.

Lenin mondotta az első világháború végén: „A háború megmutatta, hogyan szolgálnak a modern technika csodái millió meg millió munkás kiirtása és a háborún nyerészkedő kapitalisták mérhetetlen meggazdagodása eszközéül"[1].

A világuralomra törekvő amerikai imperialisták új háborúra készülve, nemcsak a modern technika csodáit, de a tudomány minden vívmányát is fel akarják használni arra, hogy barbár módon millió és millió embert irtsanak ki, és a háborún zsírosodó monopoltőkéseket gazdagítsák.

Maxim Gorkij, a nagy szovjet író, 1932-ben a háborúellenes kongresszus küldötteihez intézett soraiban azt írta, hogy

a kapitalisták szemében „a világon semmi sem drágább az aranynál". A kapitalisták aranyra váltanak fel mindent: a dolgozó nép vérét, a világ jelenségeit kutató tudományt, a technikát, amelyet azért fejlesztettek ki, hogy az ember fizikai munkáját megkönnyítse, a művészetet, amely arra való, hogy az embereket megörvendeztesse. Gorkij ezzel összefüggésben megállapította, hogy a biológiai tudományok messze elmaradtak a többi tudomány mögött: „A burzsoázia természetesen keres az orvostudományon is és az egészségtanon is, amelyeknek hivatása: a nép egészségét megvédeni. Ám ezek a tudományok mégsem annyira hasznothajtók, mint például a kémia, a fizika és különösen a mechanika, amelyek a hadiipar számára dolgoznak, vagyis az emberek tömeges kiirtására szolgálnak"[2].

Jelenleg, mint e könyvben részletesen kimutatjuk, az amerikai háborús gyujtogatók a biológiai tudományokat is a tömeges emberirtás szolgálatába állították. Így az Egyesült Államokban különösen az emberek egészségvédelmére hivatott orvosi és egészségtani kutatásokat, „visszájára fordított orvostudománnyá", a baktériumháború bűnös előkészítésének eszközévé változtatták.

Az Egyesült Államokban a műszaki tudományos kutatás csaknem teljes egészében egy új támadó háború előkészítésére irányul. A tudományos kutatásra fordított állami kiadásoknak több mint 90 százaléka háborús célokra, főleg az atomfegyver, s a tömeges emberirtás és rombolás egyéb eszközeinek a fejlesztésére szolgál.

Az amerikai háborús gyujtogatók befolyása és közvetlen nyomása alatt, hasonló módon militarizálják a tudományt a többi kapitalista országban is. De az amerikai imperialisták Anglia, Kanada, Nyugat-Németország, Japán és a tőlük függő többi ország tudományát is saját hadigépezetük tartozékává igyekeznek tenni. A tőkés országokban a tudomány sorsa olyan emberek kezében van, akik profitjuk megőrzése és növelése érdekében a termelőerők pusztítását és az emberirtást tűzik ki céljukul. A monopolkapitalizmus nyomására véka alá rejtik a békés tudományos kezdeményezéseket és elfojtanak minden olyan tudományos tevékenységet, amely nem háborús célokat szolgál. Ugyanez történik a technikával is. Műszaki fejlődés a tőkés országokban mindinkább csak a rombolásra és emberirtásra szolgáló eszközök termelésében

mutatkozik. E könyvben részletesen elemezzük, hogyan lett a tőkés országokban a tudomány és a technika militarizálása a kapitalizmus példátlanul kiéleződő általános válságának, a kapitalista társadalmi rend rothadásának egyik legjellegzetesebb megnyilvánulása és az emberi haladás legnagyobb fékezője.

E probléma elemzése mellett a szerzőnek foglalkoznia kellett az Egyesült Államokban folyó tudományos munka pénzellátásának és szervezetének kérdésével is. Ez utóbbi területet a szovjet irodalom eddig meglehetősen elhanyagolta, pedig tanulmányozása során világos képet nyerhetünk arról, hogy a burzsoá tudomány az imperializmus rabló céljainak van alárendelve. Éppen ezért, a szerző könyvének tekintélyes részében foglalkozik azzal, hogy lerántsa a leplet a tudományos kutatás elfajulásáról, ami teljes egészében ebből az alárendeltségből következik.

E könyvben kimutatjuk, hogyan váltak a burzsoá társadalomtudomány, valamint a természettudományi kutatás különböző ágai és irányzatai a természet és a társadalom fejlődéstörvényeit meghamisító áltudományokká, amelyek igazolni kívánják az imperialista terjeszkedést és a gyarmati népek elnyomását, s megpróbálják bebizonyítani, hogy a kapitalizmus általános válságának kiéleződő ellentmondásaiból az új háború az egyetlen kivezető út.

Magától értetődő, hogy ez a mű nem merítheti ki e kérdést. A szerző egyes tudományágakból vett jellegzetes példákra szorítkozott és figyelmen kívül hagyott néhány fontos területet: a történettudományt, a földrajz- és a jogtudományt, valamint a pedagógiát. A jelenkori burzsoá áltudomány valamennyi ágának részletes leleplezése nagyarányú kollektív és egyéni kutatómunkát követel. Ennek igen nagy jelentősége van az amerikai imperialisták és más országokban működő szekértolóik által „tudomány" formájában terjesztett ideológiai mákony elleni harcban.

A könyv zárófejezetében a rothadó és halódó kapitalizmus áltudományával és militarizált technikájával szembeállítjuk a népet szolgáló szovjet tudományt és technikát, amely a Szovjetunióban óriási szerepet játszott a szocializmus felépítésében. Ez a fejezet ismerteti a kommunista társadalom anyagi és technikai alapjainak megteremtésével kapcsolatban egyre szélesebben kibontakozó nagyszabású alkotómunkát is.

Sztálin több mint egy negyed évszázaddal ezelőtt rámutatott arra, hogy hazánk a jövőben a kapitalizmus igája alól felszabadult tudomány fellegvára és virágos kertje lesz. Sztálin e nagyszerű jóslata valóra vált. A szovjet tudomány, amely a valóban tudományos világnézet, a dialektikus materializmus alapján fejlődik, egyre újabb és újabb győzelmeket arat, új utakat tör a természeti erők megismerése és átalakítása terén, és úrrá téve felettük az embert, azokat a dolgozók szolgálatába állítja. Sztálin 1927-ben, az első amerikai munkásküldöttséggel folytatott beszélgetés alkalmával mondotta, hogy „a nemzetközi forradalom és a nemzetközi reakció további fejlődése során két világméretű központ fog kialakulni: a szocialista központ, amely körül a szocializmushoz vonzódó országok tömörülnek, és a kapitalista központ, amely körül a kapitalizmushoz vonzódó országok tömörülnek"[3].

Sztálin elvtársnak ez a lángeszű előrelátása tudományos pontossággal beigazolódott. Két világméretű központ alakult ki: a kapitalista rabság, a reakció és a háború tábora, amelynek élén az Egyesült Államok imperialistái állanak, és a szocializmus, a demokrácia és a béke tábora, élén a Szovjetunióval. E két tábor kialakulása és harca nemcsak a gazdaság és a politika, hanem a tudomány terén is megmutatkozik.

Az amerikai imperializmus által vezetett kapitalista központ az ideológiai reakció, a tudomány és a technika militarizálásának központja lett, amely a tudományt és technikát a monopóliumok rabló érdekeinek szolgálatába állítja, s a tudományos kutatást megfosztva igazi értelmétől és céljától, a háború előkészítésére használja fel.

A szocialista központ, amelynek élén a béke legfőbb támasza, a Szovjetunió áll, az élenjáró tudomány központja lett. Ez a központ célját a békés építkezésben, a természet átalakításában látja és arra törekszik, hogy a természeti erőket a nép szolgálatába állítsa, s emelje a nép anyagi jólétét és kulturális színvonalát.

Sztálin, a tudomány nagy élharcosa, a kommunizmus építésének eleven, alkotó tudományát új magaslatokra emelte és új tartalommal gazdagította.

Sztálin az 1946 február 9-i választási gyűlésen mondott történelmi beszédében kijelentette: „Nem kételkedem abban, hogyha megfelelő segítséget nyujtunk tudósainknak, akkor

nemcsak elérik, hanem a közeljövőben túl is szárnyalják az országunk határain túl elért tudományos eredményeket"[4].

Azóta a szovjet tudomány a nagy Sztálin útmutatása alapján rohamosan fejlődik és sikerrel oldja meg az eléje tűzött óriási feladatokat. A korszerű tudomány széleskörű alkalmazása biztosítja a technika szakadatlan haladását és lehetővé teszi, hogy a Szovjetállam sikerrel oldja meg a kommunizmus felépítésének meggyorsításával összefüggő nagy népgazdasági problémákat.

A könyv utolsó fejezete röviden ismerteti a szovjet tudomány és technika évről évre fokozódó nemzetközi jelentőségét, azt a technikai és tudományos segítséget, melyet a Szovjetunió a szocializmust építő népi demokráciáknak nyujt, és azt a harcot, amelyet az élenjáró tudomány a béke nagy ügyéért az egész világon folytat.

E könyv egyes fejezetei rövidített formában megjelentek a *Bolsevik*, a *Voproszi Ekonomiki* és a *Novoje Vremja* című folyóiratokban.

ELSŐ RÉSZ

A tudomány és a technika a kapitalizmus általános válságának körülményei között

I. fejezet

A TECHNIKA FEJLŐDÉSÉNEK ELLENTMONDÁSAI A KAPITALIZMUSBAN

A TECHNIKA FEJLŐDÉSE A MONOPOLKAPITALIZMUS KIALAKULÁSA ELŐTT

Marx és Engels gazdasági tanai mélyrehatóan és világosan elemezték a termelőerők fejlődését és a tőkés termelési mód ellentmondásait. Megvilágították a kapitalizmus technikai bázisának ellentmondásait is. Marx kimutatta, hogy a kapitalizmusban a termelőerők fejlődését, éppúgy mint a technika fejlődését is, az értéktöbblet-termelés mozgása határozza meg. A tőkés termelés közvetlen feladata nem az emberiség szükségleteinek kielégítése, nem a munkaviszonyok megkönnyítése, hanem az értéktöbblet-termelés. Ezt a célt szolgálják a kapitalizmusban a fő munkaeszközök, a gépek is. Marx nem egy ízben hangsúlyozta: „a kapitalizmus körülményei között a gép csak az értéktöbblet termelésének eszköze". A gépek alkalmazásának határát a gép értéke és az általa kiszorított munkaerő értéke közötti különbség szabja meg. De még e viszonylag szűk határok között is csupán a konkurrencia törvényei kényszerítik a tőkést új gépek és műszaki eljárások bevezetésére, miután „bármennyire termelékenyebb is valamely új termelési módszer... egyetlen tőkés sem alkalmazza önként"[1].

Ebből Marx arra a rendkívül nagyjelentőségű következtetésre jut, hogy a kapitalizmusban a termelőerők határtalan fejlődése és a technikai haladás folytonosan összeütközésbe kerül a korlátolt céllal, az értéktöbblet növelésével. Mint Marx írja: „Ha... a tőkés termelési mód az anyagi termelőerő fejlesztésének s a neki megfelelő világpiac megteremtésének

történelmi eszköze, egyszersmind állandó ellentmondás is e történelmi feladata és a neki megfelelő társadalmi termelési viszonyok között"[2].

Marx már jóval a monopolkapitalizmus kialakulása előtt előrelátta, hogy ennek az ellentmondásnak a kibontakozása elkerülhetetlenül a kapitalizmus „elkorhadására" vezet. Rámutatott arra, hogy a kapitalizmus mindjobban túléli önmagát, mert egyre inkább hűtlen lesz ahhoz a korábbi hivatásához, hogy az emberi munka termelékenységét feltartóztathatatlanul, mértani haladvány módjára lendítse előre.

Az az ellentmondás, amely a termelés társadalmi jellege és a tőkés kisajátítás között, a termelőerők fejlődése és e fejlődés szűk bázisa között fennáll, a legjellegzetesebben a kapitalista válságokban jut kifejezésre, amikor a termelési mód fellázad a csere módja ellen, a termelőerők pedig a termelési mód ellen, amely létrehozta őket.

Marx a gépesített nagyiparnak a kapitalizmusban fennálló ellentmondásait vizsgálva, kimutatta, hogy a technika fejlődése következtében a nagyipar kiszorítja a kisipart, s a kistermelők, parasztok, háziiparosok és kisiparosok tömeges tönkretételére vezet. Ezek proletarizálódása a kapitalista világban a dolgozó tömegek millióinak határtalan szenvedését és nyomorát idézi elő.

A tőkések kezében a gép hatalmas fegyver a munkásosztály ellen. „A tőke a gépet, mint a munkással szemben *ellenséges erőt* kezeli és hangosan s irányzatosan annak is nyilvánítja. A gép a *leghatalmasabb harci eszközzé* lesz arra, hogy a *tőke zsarnoki uralma* ellen irányuló időszakonkénti munkásfelkeléseket, sztrájkokat stb. leverjék"[3].

Marx rendkívül mélyrehatóan tárta fel a gépi technika tőkés alkalmazásának ellentmondásait. Kigúnyolta a polgári közgazdászokat, akiket a „nagyképű hülyeség művészeinek" nevezett, mert lehetetlennek tartják a gépnek másként, mint tőkés módon való felhasználását. *„A gépi berendezés tőkés felhasználásától elválaszthatatlan ellentmondások és kiegyenlíthetetlen ellentétek... nem léteznek, mert nem magának a gépi berendezésnek, hanem a gépek tőkés felhasználásának a következményei!* Minthogy tehát a gépi berendezés *önmagában* a munkaidőt megrövidíti, viszont tőkés módon felhasználva, a munkanapot meghosszabbítja, önmagában a munkát megkönnyíti, tőkés módon a munka intenzitását növeli, ön-

magában az ember győzelmét jelenti a természet erői felett, tőkés módon felhasználva az embert a természeti erőknek uralma alá hajtja, önmagában a termelők gazdagságát növeli, tőkés módon felhasználva a termelőt koldussá teszi stb., a polgári közgazdász egyszerűen kijelenti, hogy *à gépi berendezés önmagában nézve* feltétlen bizonyíték arra, hogy mindezek a kézzelfogható ellentmondások csak a hétköznapi valóság felszínes *látszatát* jelentik, de *önmagában*, tehát az *elméletben* nincsenek meg. A polgári közgazdász így elkerüli a további fejtörést és ezenfelül ellenfelére még azt a butaságot is rátukmálja, hogy ne *a gépi berendezés tőkés felhasználása ellen*, hanem *maga a gép ellen* harcoljon"[4].

Marx e megállapításával gyökeréig leleplezi azokat a dicshimnuszokat, amelyeket a polgári közgazdászok a technikának a kapitalizmus körülményei között való fejlődéséről zengenek, és egyidejűleg mélyreható tudományos elemzéssel mutatja ki, hogy a technika fejlődése és a gépek alkalmazása mennyire ellentétes társadalmi következményekkel jár a kapitalizmusban és a szocializmusban. Ugyanakkor, amikor a gépi termelés fejlődése a Szovjetunióban lehetővé tette a munkaidő jelentős megrövidítését, a tőkés országokban — bármennyire igyekeznek is a burzsoá statisztikusok ennek ellenkezőjét bizonyítani — a munkanap nem lett rövidebb.

A Szovjetunióban a technika fejlődése és különösen a nehéz és munkaigényes munkák gépesítése megkönnyíti a dolgozó munkáját, a kapitalizmusban ellenben egyre inkább fokozza a munka intenzitását és mind rövidebb idő alatt facsarja ki a dolgozók minden erejét. Csak a kapitalizmus megvásárolt dicsőítői tagadhatják e tétel érvényét az Egyesült Államok gépesített üzemeiben. Ismeretes ugyanis, hogy ezekből az üzemekből a munkást néhány évi munka után, mint „öreget" utcára teszik, mivel nem képes követni a futószalag hajszoló ütemét.

Az amerikai kapitalizmus által létrehozott „tudományos izzasztó rendszer" segítségével egy munkanap alatt három napra való munkát préselnek ki a dolgozóból. Lenin erről a következőket írta: „Végeredményben . . . ugyanaz alatt a 9—10 munkaóra alatt a munkásból háromszor annyi munkát préselnek ki, kíméletlenül kiszipolyozzák minden munkaerejét, háromszoros gyorsasággal kiszívják a bérrabszolga ideg- és

izomenergiájának minden cseppjét. Korábban hal meg? Van sok más a gyárkapu előtt...

A technika és tudomány haladása a kapitalista társadalomban a veríték kisajtolásának művészetében való haladást jelenti"[5].

A Szovjetunióban a tudomány és technika fejlődése, a gépek egyre fokozottabb mérvű alkalmazása, az embernek a természet erői felett aratott győzelmét jelenti, ami megmutatkozik abban, hogy a természeti erőket a dolgozók kollektíváinak akarata által tudatosan irányítva használják fel. A következőkben számos jellegzetes példán mutatjuk meg a szovjet népnek a természeti erők felett aratott győzelmét. E győzelmet hirdetik a sztálini természetátalakítási tervek, a világ legnagyobb vízierőműveinek felépítése, az új öntözési rendszer, az atomenergiának a népgazdaság céljaira való felhasználása és még sok más technikai vívmány.

A kapitalizmusban a gépek alkalmazása és a technika fejlődése leigázza az embert, a dolgozót a holt munka rabszolgájává, a fém és a villamosság függvényévé teszi. A technika csodái nem gyengítették, sőt, még kínzóbbá, még elviselhetetlenebbé tették ezt a rabságot.

A gépek alkalmazása és a műszaki haladás révén a Szovjetunióban szakadatlanul gyarapodik a termelők gazdagsága, fokozódik a nemzeti jövedelem növekedésének üteme, emelkedik a munkásosztály munkabére és a kolhozparasztság életszínvonala.

A gépek tőkés alkalmazása elszegényíti az Egyesült Államok dolgozóit. A technika semmiféle vívmánya sem változtathatja meg a tőkés felhalmozás általános alaptörvényét, a munkásosztály abszolút és viszonylagos elnyomorodását, a dolgozó parasztság tömeges tönkremenését.

A teljes és részleges munkanélkülieknek a kapitalizmus által pusztulásra ítélt milliói: a farmerek milliói, akiket éppúgy tönkretesz a túlságosan jó búzatermés, mint a talaj rablógazdálkodásszerű kihasználása következtében a szárazság; a gépek alkalmazása következtében a déli gyapotültetvényekről kiszoruló négerek milliói, akik a városi iparban sem tudnak elhelyezkedni — ez az eredménye az utóbbi évtizedekben az Egyesült Államok annyira dicsőített technikai haladásának és hírhedt „felvirágzásának".

Lenin „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" című

híres munkájában mélyrehatóan elemzi a technika fejlődését a kapitalizmusnak a monopóliumok kialakulása előtti korszakában. Lenin a technika különböző fejlődési fokára mutatott rá, amelyek a tőkés ipar fejlődésének három fő szakaszát jellemzik. Ezek: kisárutermelés, tőkés manufaktúra és a gépi nagyipar. „A kisárutermelésre az egészen kezdetleges kézi technika jellemző, amely emberemlékezet óta majdnem semmit sem változott... A manufaktúra bevezeti a munkamegosztást, ami a technika lényeges átalakulását vonja maga után és szakmunkássá, «részmunkássá» változtatja a parasztot. Ám a kézitermelés megmarad, s ezen az alapon a gyártási eljárások szükségszerűen csak igen lassan haladnak előre"[6]. Csak a kapitalizmus legmagasabb fejlődési foka az iparban, a gépi nagyipar, hoz létre fordulatot a technikában, csak ez gyorsítja meg rohamosan a technika fejlődését.

„Ennek a fejlődésfoknak alapvető és leglényegesebb ismertetőjele az, hogy a termeléshez gépi berendezést használ"[7].

A technikának a gépesített nagyipart megelőző egyhelyben topogását teljes műszaki forradalom és a gépi gyártási eljárások rendkívül gyors fejlődése váltja fel.

„Csak a gépi nagyipar idéz elő gyökeres változást, csak ez dobja sutba a kézügyességen alapuló munkát, alakítja át a termelést új, észszerű alapokon, és alkalmazza rendszeresen a termelésben a tudomány vívmányait"[8].

Lenin rámutatott arra, hogy a technika különböző fejlődési fokainak a kapitalizmus különböző fejlődési fokai felelnek meg. Lenin a fejlődési fokokat elemezve megállapította, hogy a gépi nagyipar fejlődése során rendkívül kiéleződnek a kapitalizmus összes ellentmondásai. „... ezt a technikai forradalmat... elkerülhetetlenül nyomon követi a társadalmi termelőviszonyok lehető leggyorsabb átalakulása, a végleges szakadás a termelésben résztvevő különböző csoportok közt, teljes szakítás a hagyományokkal, a kapitalizmus minden árnyoldalának kiéleződése és kiszélesedése, de mindezzel egyidejűleg a munka tömeges méretű társadalmasítása a kapitalizmus által. Így tehát a gépi nagyipar a tőkés fejlődés csúcspontja, a kapitalizmus negatív és «pozitív mozzanatainak» utolsó szava"[9].

Lenin részletesen kimutatta, hogyan éleződnek ki a gépesített nagyiparban a munka és a tőke közti ellentmondások, hogyan rontja a kapitalizmusban a technika fejlődése a dolgo-

zók helyzetét. „A kapitalizmus minden árnyoldala szinte egymásra halmozódik: a gép, mint tudjuk, óriási lökést ad a munkanap mértéktelen meghosszabbításának; a nőket és a gyermekeket is bevonják a termelésbe; létrejön (és a gyári termelés feltételei közepette szükségszerűen jön létre) a munkanélküliekből álló tartaléksereg stb."[10].

Végül, a gépi nagyipar a végletekig fokozza a termelésnek a kapitalizmusra jellemző ingatagságát. „A gépi nagyipar fejlődése nem mehet végbe másként, mint ugrásokban, a virágzás és a válság időszaki változásának formájában"[11].

Leninnek ez az elemzése élesen feltárja a technika fejlődésének a kapitalizmusban fennálló kibékíthetetlen ellentmondásait. Megmutatja, miként növekedtek és éleződtek ezek az ellentmondások aszerint, ahogy a kapitalizmus a technika különböző fejlődési fokainak kialakulásával kapcsolatban, fejlődésének egy-egy magasabb szakaszához jut. Lenin megállapította, hogy a gépi termelés a kapitalista társadalom óriási vívmánya, de „ezt a fejlődést, mint általában a kapitalizmus fejlődésének minden lépését, az ellentmondások «fejlődése», vagyis kiéleződésük és elharapózásuk kíséri"[12].

Lenin, amikor 1917 áprilisában és májusában előkészítette a pártprogram felülvizsgálatát, szükségesnek tartotta, hogy az új programban megmaradjon a régi programnak az a része, amely a kapitalizmus körülményei között jellemzi a technikai haladás ellentmondásait. Ebben a részben a következőket olvashatjuk: „A tőkés termelési viszonyok uralmának területe egyre jobban és jobban kiszélesedik annak arányában, ahogyan a technika állandó tökéletesedése növeli a nagyüzemek gazdasági jelentőségét, az önálló kistermelők kiszorítására vezet, egyrészüket proletárokká változtatja, a többieknek csökkenti a társadalmi és gazdasági életben betöltött szerepét, és helyenként többé vagy kevésbbé teljes, többé vagy kevésbbé szembetűnő, többé vagy kevésbbé súlyos függőségbe juttatja őket a tőkével szemben.

Ugyanez a technikai haladás ezenkívül lehetővé teszi a vállalkozóknak, hogy a termelésben és az áruforgalomban egyre nagyobb mértékben alkalmazzák a női és a gyermekmunkát. Mivel pedig ez másrészt arra vezet, hogy a vállalkozóknak viszonylag kevesebb munkaerőre van szükségük, a munkaerőkereslet feltétlenül a kínálaton alul marad, aminek

következtében a bérmunka egyre nagyobb mértékben függ a tőkétől, és fokozódik a bérmunka kizsákmányolása"[13].

A program rámutatott arra, hogy a burzsoá társadalomban a termelőerők fejlődése elkerülhetetlenül túltermelésre vezet. Ez a túltermelés éles ipari válságokban jut kifejezésre, amelyeket az ipari pangás hosszabb vagy rövidebb időszakai követnek. E válságok még jobban növelik a bérmunka függését a tőkétől, még gyorsabban vezetnek a munkásosztály helyzetének viszonylagos és abszolút rosszabbodására. „Ilyenformán a technika tökéletesedése, amely a munka termelékenységének fokozódását és a társadalmi gazdagság növekedését jelenti, a polgári társadalomban azt eredményezi, hogy egyre nagyobb lesz a társadalmi egyenlőtlenség, hogy növekszik a vagyonosok és a nincstelenek között a távolság, s hogy egyre szélesebb dolgozó tömegeknek nincs biztosítva a megélhetése, egyre szélesebb dolgozó tömegeket fenyeget munkanélküliség és mindenféle nélkülözés"[14].

Sztálin elvtársnak „A dialektikus és a történelmi materializmusról" és „Marxizmus és nyelvtudomány" című munkái rendkívül fontos tételekkel gazdagították a marxizmus-leninizmus tanítását a technika fejlődéséről és a technikának a termelési módok változásában játszott szerepéről.

Sztálin elvtárs kimutatta, hogy minden társadalom alapja a társadalom gazdasági rendje, fejlődésének adott szakaszában. Ha megváltozik és megszűnik az alap, nyomában megváltoznak és megszűnnek a társadalmi felépítmények, a politikai, jogi és egyéb intézmények. A társadalom anyagi életfeltételeinek rendszerében az a fő erő, amely meghatározza a társadalmi rend jellegét, a társadalom egyik rendből a másikba való fejlődését, az anyagi javak termelésének módja. Minthogy a termelés minden körülmények között társadalmi termelés, úgy ennek szükséges elemei a termelőerők és a termelési viszonyok. Sztálin elvtárs azt írta, hogy „... a termelés, a termelési mód magában foglalja mind a társadalom termelőerőit, mind az emberek termelési viszonyait, tehát ezek egységének megtestesülése az anyagi javak termelésének folyamatában"[15].

Sztálin elvtárs megállapítása szerint a termelés egyik jellegzetessége az, hogy „mindig a változás és fejlődés állapotában van, a termelési módban beállt változások pedig elkerülhetetlenül előidézik az egész társadalmi rend, a társa-

dalmi eszmék, politikai nézetek, politikai intézmények megváltozását — előidézik az egész társadalmi és politikai berendezés átalakulását"[16].

Ebből Sztálin elvtárs azt a következtetést vonja le, hogy a társadalomtörténet törvényeinek tanulmányozásához a kulcsot nem az emberek fejében, nem a társadalom nézeteiben és eszméiben, hanem a termelési módban, a termelés fejlődésének törvényeiben kell keresni.

A termelés másik sajátossága az, hogy a termelés változása és fejlődése mindig a termelőerők változásával és fejlődésével, mindenekelőtt a munkaeszközök változásával és fejlődésével kezdődik. Mint Marx a „Tőké"-ben írja: „A gazdasági korszakokat nem az különbözteti meg, hogy *mit*, hanem hogy *hogyan*, milyen munkaeszközökkel termelnek"[17].

Marx termelési eszközök alatt elsősorban a munkaeszközöket érti, amelyek közül legfontosabbaknak tartja a mechanikai munkaeszközöket, „amelyeknek összességét a *termelés csont- és izomrendszerének* nevezhetjük"[18].

Sztálin elvtárs Marxnak e fentebbi tételét kifejtve, megállapítja, hogy „a termelőerők... a termelés legmozgékonyabb, legforradalmibb elemei. Először a társadalom termelőerői változnak meg és fejlődnek, s csak azután, ezektől a változásoktól *függően* és *azoknak megfelelően*, változnak meg az emberek termelési viszonyai, gazdasági viszonyai"[19].

A termelési viszonyok azonban nem passzív eredményei a termelőerők fejlődésének. Miután létrejöttek, maguk is visszahatnak a termelőerők fejlődésére, gyorsítják vagy lassítják azt. Meg kell jegyezni, hogy a termelőerők csak abban az esetben fejlődhetnek teljes mértékben, ha a termelési viszonyok megfelelnek a termelőerők jellegének és állapotának, s teret engednek a termelőerők fejlődésének.

Sztálin elvtárs befejezett képet adott a termelőerők fejlődéséről a legrégibb időktől napjainkig, a durva kőszerszámoktól a gépekre való áttérésig és a modern gépi nagyipar megjelenéséig. Megmutatta, hogy miként a történelem folyamán változtak és fejlődtek a társadalom termelőerői, úgy változtak és fejlődtek az emberek termelési viszonyai, gazdasági viszonyai. A kapitalista rendben „a kézművesműhelyek és manufaktúra-üzemek helyén gépekkel felszerelt óriási gyárak jelentek meg. A kezdetleges paraszti munkaeszközökkel megművelt nemesi birtokok helyét az agrotechnika alapján veze-

tett és mezőgazdasági gépekkel felszerelt nagy kapitalista gazdaságok foglalták el"[20].

A kapitalizmus azonban, miután roppant méretekben kifejlesztette a termelőerőket, olyan ellentmondásokba bonyolódott, amelyek számára megoldhatatlanok. A termelési eszközök magánkapitalista tulajdona összeegyeztethetetlenné vált a termelési folyamat társadalmi jellegével, a termelőerők jellegével. Az időszakonként visszatérő túltermelési válságok idején a tőkések nem találnak fizetőképes keresletet és kénytelenek elégetni termékeiket, megsemmisíteni készáruikat, leállítani a termelést, pusztítani a termelőerőket. Ugyanakkor a lakosság millióit, akik a munkaeszközöket mozgásba hozzák és az anyagi javakat termelik, munkanélküliség és éhség gyötri, nem azért, mert nincs elég áru, hanem azért, mert túlsok árut termeltek.

Sztálin elvtárs kimutatta, hogy a kapitalista termelési viszonyok kibékíthetetlen ellentmondásba kerültek a termelőerőkkel. Ez a kibékíthetetlen ellentmondás a gazdasági alapja a társadalmi forradalomnak, amely arra hivatott, hogy a termelési eszközök tőkés tulajdonát szocialista tulajdonnal váltsa fel, szétzúzza a kapitalista termelési viszonyokat és új, szocialista termelési viszonyokat hozzon létre, amelyek megfelelnek a termelőerők jellegének.

A TECHNIKA FEJLŐDÉSE AZ IMPERIALIZMUS KORÁBAN

A tőkés termelés törvényei a kapitalista világ számára megőrzik érvényüket az imperializmus korában is. Mint Lenin nem egy ízben hangsúlyozza, az imperializmus lényegében nem változtatja meg a monopóliumok kialakulása előtti kapitalizmus alapvető törvényeit, nem küszöböli ki a cserét, a piacot, a versenyt, a válságokat stb., csak még bonyolultabbá és élesebbé teszi a kapitalizmus alapvető ellentmondásait. Az imperializmus, mint Lenin mondja, a monopóliumot „összekapcsolja" a szabadversennyel, de a tőkés termelési mód alapvető törvényeit és ellentmondásait nem szünteti meg.

Milyen változást idéznek elő a kapitalizmus imperialista szakaszának sajátosságai a technika fejlődésében és a gépek alkalmazásában?

Mint már láttuk, a monopolkapitalizmus előtti időszakban

a gépek alkalmazásának és a technika fejlesztésének határát az új gép értéke és az általa kiszorított munkaerő értéke közötti különbség szabja meg. De a tőkések még e szűk keretek között is csak a verseny kényszerítő hatására alkalmaznak új munkaeszközöket vagy egyéb technikai újításokat.

Az imperializmus korában a technika fejlődése és a gépek alkalmazása terén mutatkozó kiengesztelhetetlen ellentmondások még jobban kiéleződnek. A monopóliumok egyes tőkés csoportok számára gazdasági lehetőséget adnak arra, hogy tudatosan feltartóztassák a műszaki haladást, fékezzék a találmányok felhasználását és műszaki újítások bevezetését, és ugyanekkor fenntartsák magas profitjukat.

Lenin „Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" című művében világosan kifejti, hogy a monopóliumok uralma és az általuk, ha csak rövid időre is megállapított monopolár, gazdasági lehetőséget teremt a műszaki haladás mesterséges feltartóztatására és a technika veszteglésének és rothadásának tendenciáját váltja ki. Lenin ugyanott megállapította, hogy ez a tendencia „... egyes iparágakban, egyes országokban, bizonyos időre felülkerekedik"[21].

A mű megírása óta eltelt 35 év alatt a tőkés országokban még élesebben jelentkezett a veszteglés és rothadás tendenciája, a monopóliumok e sajátossága. A műszaki haladásnak a kapitalista monopóliumok által való mesterséges fékezése még a technikailag legfejlettebb kapitalista országokban is egyre gyakoribbá válik.

A legjellegzetesebben ez az irányzat a kapitalizmus általános válságának időszakában és különösen a legmélyebb ciklikus válságok éveiben mutatkozik meg. Ebben az időben a monopoltőke nemcsak szándékosan fékezi új műszaki felfedezések és találmányok alkalmazását, de igen sok esetben tudatosan elveti a műszaki fejlődés már elért színvonalát is és visszatér a termelés régi, elavult technikájához.

A burzsoá ideológusok igyekeznek valami módon „elméletileg" megalapozni ezt a tendenciát, amely elsősorban annak jele, hogy a kapitalizmus már túlélte magát és fékezője a haladásnak.

Különösen jellegzetesek ebben a tekintetben a kapitalizmus dicsőítőinek az 1929—1933. évi válság mélypontja idején tett kijelentései. Ebben az időben a polgári sajtóban — beleértve a tudományos és műszaki sajtót is — ilyenfajta új jel-

szavak jelennek meg: „Le a villamossággal!" „Meg kell fékezni a haladást", „Meg kell szüntetni a tömeggyártást és a műszaki racionalizálást", „Sok éves szünidőt kell adni a tudományos kutatással foglalkozó dolgozóknak, vagypedig moratóriumot a műszaki felfedezések és találmányok számára." A filozófia, a közgazdaság és a technika „tudósai" arra törekedve, hogy elkenjék a kapitalizmus csődjének tényét, „a tudomány és technika csődjéről" prédikálnak és a tudományt és technikát teszik az emberiség minden bajáért felelőssé.

Még ennél is továbbmenően, egész sor tőkés országban ezidőben törvényeket hoznak, amelyek egyik-másik termelési ágban korlátozzák, sőt, meg is tiltják új gépek alkalmazását, vagy új műszaki folyamatok bevezetését. Egyes amerikai városi tanácsok kidolgozzák és helyenként meg is valósítják a hírhedt „ásó és lapát" tervet, melynek feladata különösen a munkanélküliek számára kiadott közmunkáknál, a nagy munkaigényes földmunkák gépesítésének felszámolása. 1937-ben Somners, az Egyesült Államok képviselőházának tagja, törvényjavaslatot terjesztett a kongresszus elé, amelyben azt javasolja, hogy szüntessék meg a szabadalmak kiadását oly találmányokra, amelyek munkát takarítanának meg[22].

A tőkés országokban sokezer mérnököt és tudományos dolgozót taszítottak a munkanélküli tartalékseregbe. A Német Mérnökszövetség, valamint amerikai műszaki és tudományos egyesületek ezekben az években felhívásokat intéztek az ifjúsághoz, amelyekben figyelmeztetik a tudományos szakmák túltelítettségére és felhívják arra, hogy ne iratkozzék be a főiskolákra.

A főbb tőkés országok monopoltrösztjei az IG-Farben-industrie német vegyészeti tröszt, az amerikai duPont tröszt, a General Electric, a Westinghouse és sok más vállalat ugyanekkor a szabadalmak ezreit tartja vissza páncélszekrényeiben, s nem engedi meg, hogy ezeket a termelésben alkalmazzák.

Akadnak egyes, a marxizmustól ugyan távolálló burzsoá tudósok, akik, ha elméletileg teljesen tehetetlenül is, de igyekeznek legalább valamennyire lelkiismeretesen tanulmányozni a kapitalista valóságot. Ezeknek el kellett ismerniök a technika rothadásának fentebb vázolt irányzatát.

Fritz Reit német közgazdász egész könyvet írt a műszaki, gazdasági haladás visszatartásáról. Számos konkrét példán mutatja meg, hogyan fékezi a monopolkapitalizmus a műszaki

haladást. Arra a következtetésre jut, hogyha a meglévő termelési apparátust nem használják ki teljesen és ugyanekkor a monopóliumok a magas árszínvonalat fenntartják, a kapitalistákat semmi sem készteti arra, hogy új gépeket kísérletezzenek ki és helyezzenek üzembe, vagy hogy új termelési eljárások kidolgozására törekedjenek. Ilyen körülmények közt tehát semmi szükségük sincsen a tudományos és műszaki haladásra.

A jelenkori kapitalizmusban a technika vívmányainak alkalmazása messze mögötte marad a technika nyujtotta lehetőségeknek. A korszerű technika vívmányait még a legelőrehaladottabb kapitalista országokban is csak igen kevés vállalatnál alkalmazzák. Ezek mellett még jól megfér az elmaradt, nem gépesített gyárak tömege és olyan termelő részlegek, amelyek a munkások hallatlan kizsákmányolása és a munkaintenzitás gyilkos felfokozása segítségével kiállják a konkurrenciát. A Ford, a General Motors és a többi automobiltröszt vállalataiban számos termelési részlegben (különösen a meleg műhelyekben, amelyeket az Egyesült Államokban „néger műhelyeknek" neveznek) a munka nincs gépesítve. A technika mai fejlettségi fokán ezeknek a termelő folyamatoknak a gépesítése semmiféle nehézségbe sem ütközne, de a néger munkás munkaereje mégis olcsóbb. Harry Jerome professzor az országos gazdaságkutató iroda megbízásából megvizsgálta az amerikai ipar gépesítettségét. A vizsgálat adatai szerint az Egyesült Államok iparában a nem gépesített fizikai munkán foglalkoztatott munkások száma az összmunkáslétszám 44 százalékát tette ki. Ezen belül az öntődékben 69, a szénbányászatban 87, az építőiparban 78, a téglagyártásban 53, a rakodómunkánál pedig 80 százalék volt a nem gépesített testi munkával foglalkoztatott dolgozók száma[23].

Kétségtelen, hogy azóta az Egyesült Államokban egyes iparágak gépesítettsége fokozódott, de még jelenleg is sok nehéz fizikai munkát végeznek olyan termelési műveleteknél, amelyeket teljesen gépesíteni lehetne. Ez fennáll még az Egyesült Államok műszakilag legfejlettebb vállalatainál is.

„A tényleges gyakorlat messze elmarad a műszaki haladástól" — írja Jerome. Ámbár Jerome-nak semmi köze sincs a marxizmushoz, mégis kénytelen arra a következtetésre jutni, hogy „ezt a tényt elsősorban azzal lehet megmagyarázni, hogy iparunk legközvetlenebb célja a profit. Ezért a termelési mód-

szer megválasztásánál az első és döntő szempont nem az, hogy ezzel a módszerrel miként lehet dolgozni, hanem az, hogy hogyan fizetődik ki annak alkalmazása"[24]. Kifejti, hogy új, tökéletesebb gépek bevezetésénél számításba veszik a régi, elavult felszerelés árát, amelyet ki kell dobni vagy át kell alakítani, a gépi berendezés beszerzésére fordítandó többletköltséget, különösen abban az időben, amikor a vállalat nem működik (például válságok vagy sztrájkok idején vagy nem teljes kihasználás esetén stb.), a piac felvevőképességét a gépesítés által megkönnyített tömeggyártás cikkeiből és végül, de legfőképpen, a munkabér színvonalát a termelés egyéb tényezőihez viszonyítva.

Jerome, elemezve azokat a tényezőket, melyek meghatározzák a termelés gépesítésének elmaradását a műszakilag lehetséges színvonaltól, megjegyzi, hogy a vállalkozók legtöbbször azért tekintenek el a legtökéletesebb és legtermelékenyebb gépek beállításától, mert nem akarják kirostálni azt a már meglevő berendezést, amely ha erkölcsileg már elavult is, de biztosítja a profitot.

A termelés egyenetlensége, az eladás idényszerű és ciklikus ingadozásai, a holnapi nap bizonytalansága — mindez szintén fékezi a munka gépesítéséhez szükséges új berendezések alkalmazását. Különösen meglassítja a munka gépesítését a munkaerő olcsósága. Így például Jerome rámutat arra, hogy a négerek olcsó munkája következtében a déli államokban az új kohászati üzemek nagyolvasztóit nem gépesítik, és továbbra is kézzel végeznek olyan termelési műveleteket, melyeket az északi gyárakban már régen gépesítettek. A munkabér csökkenő irányzata, valamint a szakképzett és nem szakképzett munkások bére között levő igen nagy különbség szintén nyilvánvalóan visszatartja a termelés gépesítését.

Végül, általános szabály az, hogy a konkurrenciát korlátozó monopóliumok általában visszatartják a nagy munkaigényű termelőfolyamatok gépesítését. Jerome megjegyzi, hogy az Egyesült Államokban „a nem nagy szakképzettséget, de nagy fizikai erőt és munkabírást követelő nehéz, piszkos és kellemetlen munkákat javarészt más országokból bevándorolt munkások végzik". Az új bevándorlók számának csökkenése mértékében ezeket a munkahelyeket négerek foglalják el.

Más tőkés országokban nem vizsgálták meg ilyen részletesen a termelés gépesítésének kérdését. (Kivétel Anglia, ahol

ez a szénbányászatra és néhány más iparágra vonatkozóan megtörtént.) Kétségtelen azonban, hogyha a kapitalista világot a maga egészében vennők (különösen, ha a gyarmati országokat is ide számítjuk), úgy a műszaki haladás fékezésének irányzata még sokkal élesebben tűnne ki. A tőkés országokban tízmeg tízmillió ember végez nehéz és kevéssé termelékeny fizikai munkát, miután az alacsony munkabér és az óriási munkanélküli tartaléksereg a kapitalisták szempontjából nem teszi előnyössé a gépek bevezetését.

Lenin már 1912—1913-ban számos cikkben kimutatta, hogy a monopoltőke a legnagyobb jelentőségű felfedezések és találmányok bevezetését visszatartotta, így például megakadályozta a szén földalatti elgázosítását, a termelés gépesítését, a villamosítás fejlesztését stb.

A La Manche-csatorna alatti alagútra vonatkozó tervvel kapcsolatban — amely már akkor műszakilag megvalósítható lett volna, de amelyet a mai napig sem valósítottak meg — Lenin 1913-ban a következőket írta: „A kapitalista barbárság erősebb minden civilizációnál.

Bárhová nézel, minden lépésnél olyan feladatokat találsz, amelyeket az emberiség képes lenne *azonnal* megvalósítani. De zavar a kapitalizmus. A gazdagság garmadáit gyüjtötte össze — és az embereket e gazdagság *rabjaivá* tette. A legbonyolultabb műszaki kérdéseket oldotta meg, de a népesség millióinak nyomora és elmaradottsága miatt, egy maroknyi milliomos korlátolt zsugorisága miatt kátyúba juttatta a műszaki újításokat. A kapitalizmusban a civilizáció, a szabadság és a gazdagság a kövérre hízott gazdagot juttatja eszünkbe, aki elevenen rothad és nem hagyja élni azt, ami fiatal. De a fiatal nő és felülkerekedik mindennek ellenére"[25].

1913-ban jelent meg a *Pravdá*-ban Leninnek „A technika egyik legnagyobb győzelme" című cikke, amely behatóan elemzi a műszaki haladás ellentmondásait az imperializmus viszonyai között, s megállapítja a technika fejlődésének távlatait a szocializmusban. A cikk abból az alkalomból jelent meg, hogy Ramsay angol vegyész, tovább fejlesztve Mendelejevnek, a nagy orosz tudósnak gondolatát, egy eljárást javasolt a szén földalatti elgázosítására. Lenin ebben a felfedezésben mélyreható műszaki forradalom kiindulási lehetőségét látta, de ugyanakkor rámutatott arra, hogy a földalatti elgázosítás a kapitalizmusban a szén kitermelésével foglalkozó bá-

nyászok millióinak a munkáját „szabadítja fel", és tömeges munkanélküliséget, mérhetetlen nyomorúságot von maga után, lerontja a munkások helyzetét.

Lenin ebből az elemzéséből arra a következtetésre jutott, hogy „a kapitalizmus technikája napról napra túlnő azoknak a társadalmi körülményeknek a keretein, amelyek a munkásokat bérrabszolgaságra ítélik"[26].

Lenin e megállapítását a további fejlődés a legteljesebb mértékben igazolta.

A szénpiac szűkülésétől és befektetett tőkéjük elértéktelenedésétől tartó bányatulajdonosok ellenállása következtében a földalatti elgázosítást mindezideig egyetlen tőkés országban sem valósították meg. Csupán a Szovjetunióban folynak ez irányban nagyszabású munkálatok.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után Lenin szükségesnek tartotta, hogy a kommunista irodalom többet foglalkozzék a villamosítás kérdéseivel és behatóan mutasson rá, hogy „... a korszerű élenjáró technika parancsolóan megköveteli *az egész ország — és számos szomszédos ország — villamosítását* egy terv alapján; hogy ez a munka ezidőszerint teljesen megvalósítható; hogy ennek legtöbb hasznát a mezőgazdaság és különösen a parasztság látná; hogy amíg megmarad a kapitalizmus és a termelési eszközök magántulajdona, az egész ország és több ország villamosítása, először, nem lehet gyors és tervszerű, másodszor, *nem hajtható végre* a munkások és parasztok *javára*. A kapitalista társadalomban a villamosítás mulhatatlanul arra vezet, hogy fokozódik mind a munkások, mind pedig *a parasztok elnyomása a nagybankok által*"[27].

Lenin arról beszélt, hogy a kapitalizmust fel kell váltania és elkerülhetetlenül fel is váltja egy olyan új társadalmi rend, amely tervszerűen szabályozza a gazdaságot és egész országok villamosítása alapján biztosítja a tömegek jólétét.

Bár az elektrotechnika óriási eredményeket ért el, egész országok, valamint a szomszédos országok egységes terv szerinti teljes villamosítása a kapitalizmusban mindezideig nem valósult meg. Ahol pedig a villamosítás erősebben kifejlődött, ott ennek következtében a monopolisták elnyomó uralma is megerősödött.

A második világháború idején a tudomány gyakorlatilag megoldotta az atommaghasítást és az atomenergia óriási kész-

letei felszabadításának lehetőségét. Az atomenergiának hadicélokra való felhasználása megmutatta ennek óriási romboló erejét, amelyet elsősorban nagy városok lakossága ellen használtak fel. Az atomenergiának békés célokra való felhasználása a termelő folyamatok forradalmi tökéletesítésének mérhetetlen távlatait tárja fel, példátlan mértékben erősíti az ember uralmát a természet erői fölött.

A tőkés termelési viszonyok körülményei közt azonban a termelési eszközök magántulajdona és a tőkés monopóliumok uralma mellett, ennek az új energiaforrásnak a felhasználása a legnagyobb ellenállásba ütközik és új, rendkívül éles ellentmondásokat vált ki.

A technika veszteglésének és rothadásának a monopolkapitalizmust jellemző tendenciája, amely a fejlődés bizonyos szakaszaiban egyes iparágakban és egyes országokban felülkerekedett, még erősebb lett; egyre nagyobb mértékben kiterjedt azokra az alapvető műszaki-tudományos kutatásokra is, amelyek a technika fejlődését meghatározzák.

Az amerikai monopolisták nagy kutatóintézetek és laboratóriumok hálózatát hozták létre, ahol különböző szakmájú tudományos dolgozók és mérnökök ezrei kollektív munkában, szinte „futószalagon" termelik az új találmányokat és műszaki újításokat. Ezekben a laboratóriumokban a legnevesebb tudósokat alkalmazzák, elsősorban fizikusokat és vegyészeket, akik látszólag tisztán elméleti jellegű kutatással foglalkoznak. E kutatások eredményeit azután mérnökökből és technikusokból álló speciális brigádok tovább fejlesztik, különleges kísérleti berendezéseken és kísérleti üzemekben kipróbálják, s az így kidolgozott eljárásokat végül szabadalmaztatják. A szabadalmak a trösztöknél felhalmozódnak s így a trösztök lehetőséget nyernek arra, hogy a technikai fejlődés ütemét és irányát egész iparágakban az adott monopolista csoport érdekeinek megfelelően határozzák meg.

Így térnek át a találmányok és észszerűsítések kidolgozása, valamint a tudományos kutatások terén az eddigi, túlnyomóan manufaktúraszerű formákról a jelenkori nagyiparnak megfelelő szervezeti formákra és módszerekre.

Ezt a folyamatot az a körülmény is elősegíti, hogy a kutatómunka egyre bonyolultabbá válik és egyre drágább kísérleti eszközöket követel meg (spektrográfokat, elektronmikroszkópokat, ciklotronokat, elektronikus számológépeket stb.), ami a

kutatóintézetek és laboratóriumok állótőkéjét jelentékenyen megnöveli.

Mindez a tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés fokozódó koncentrációjához vezet.

Az ország tudományos kutatóapparátusának és tudományos kádereinek túlnyomó része az amerikai monopolisták szolgálatában áll, akik a tudományt messzemenően felhasználják saját céljaik érdekében.

Lenin kifejtette, hogy az emberiség nagyarányú előrehaladásából és a műszaki haladás meggyorsulását szolgáló tudományok, műszaki találmányok és tökéletesítések társadalmasodásából a pénzoligarchia húz hasznot, amelyet csupán profitjának növelése érdekel.

A technika fejlődése egyre inkább túlnő a jelenkori kapitalizmus társadalmi viszonyain, s egyre inkább elmarad azoktól az óriási lehetőségektől, amelyeket a tudomány fejlődése teremt számára. Az imperializmus korában a termelési viszonyok egyre inkább bilincsbe szorítják a termelőerőket; a kapitalizmus a társadalmi haladás akadályává válik.

A második világháború az imperialista országokban nagymértékben befolyásolta a tudomány és technika fejlődését. A tudományos kutatók, feltalálók és tervezők ezreinek munkája a haditermelés feladatainak megoldására irányult.

A főbb kapitalista országokban állami szerveket hoztak létre, amelyek a tudománynak és a technikának háborús vágányokra való átállítását irányították és a monopóliumok hadi célokat szolgáló tudományos kutatásai költségeinek fedezéséről gondoskodtak. A tudomány és technika fejlesztésére fordított állami kiadások rendkívül megnőttek. Ezzel azonban nem csökkent, hanem inkább fokozódott a tőkés monopóliumok szerepe a tudomány és technika fejlesztésében, mert az állam, vagyis az adófizetők tömegének költségén végrehajtott kutatómunka minden eredménye és óriási tapasztalata az ő birtokukba jutott.

A tudomány és a technika fejlődésének egész iránya egyoldalúvá torzult. Ez a folyamat a háború befejezése után sem szűnt meg, sőt, még erősebbé vált.

Az Egyesült Államokban a tudomány és technika fejlesztésére fordított évi egymilliárd dollárt meghaladó állami kiadások 90 százalékát hadi jellegű kutatásra fordítják s ezt az összeget közvetlenül hadügyi szervek folyósítják. A tudomány

és technika e hallatlan méretű militarizálása az egész műszaki és tudományos fejlődést az imperialista hódító célok szolgálatába állítja.

Marx és Engels már a maguk korában megjósolták, hogy a kapitalizmus bizonyos fejlődési fokán a termelőerők csak egyoldalúan fognak fejlődni és termelőerőkből romboló erőkké válnak.

Lenin az imperializmusról szóló elméletében folytatta, továbbfejlesztette és az imperializmus, azaz a rothadó és halódó kapitalizmus korára konkretizálta ezt a megállapítást. Kimutatta, hogy a jelenkori kapitalizmus a technika vívmányait, a jelenkori nagyipar eredményeit, amelyek elegendők lennének ahhoz, hogy a világot minden szükségessel ellássák, képtelen egyébre felhasználni, mint arra, hogy tömegesen termeljen lövegeket, robbanóanyagokat és a „nyomorékok gyártásának" és a termelőerők lerombolásának egyéb eszközeit.

A kapitalizmus általános válságának idején és különösen a második világháború után, a főbb tőkés országokban a technika fejlődésének egész iránya szemléltető módon bizonyítja a marxi-lenini elméletnek a helyességét, amely szerint a kapitalizmus termelőerői romboló erőkké válnak.

A lenini tanítás szerint az imperializmus halódó kapitalizmus, a kapitalizmus utolsó szakasza — de nem azért, mintha megszűnne a termelőerők és a technika fejlődése, hanem azért, mert már nem tudja ezt a fejlődést kihasználni, miután a végsőkig kiéleződik a termelőerők és a termelési viszonyok közötti ellentmondás. Ennek fő oka az, hogy a műszaki fejlődést elsősorban a háborúk szolgálatába állítják, amelyek elválaszthatatlanul hozzátartoznak a kapitalizmus új szakaszának a lényegéhez.

Az állammonopolista kapitalizmus arra törekszik, hogy a jelenkori tudomány és technika hatalmas erőinek fejlődését teljesen az imperialista agresszió céljaira és elsősorban a tömeges pusztítás eszközeinek további tökéletesítésére használja. Ez a törekvés a kapitalizmus rothadásának és halódásának új szakaszát jelenti.

Az imperializmus azonban egyszersmind megteremtette a termelőerők és a termelési viszonyok közt lévő ellentmondás forradalmi megszüntetésének mindazokat az előfeltételeit is, amelyek a növekvő termelőerők kihasználását gátló kapitalista termelési viszonyok felszámolásához szükségesek.

II. fejezet

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI KUTATÁS KONCENTRÁCIÓJA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Lenin az imperializmusról szóló művében a monopóliumok fejlődésének és a termelés koncentrációjának vizsgálata során felhívta a figyelmet a műszaki találmányok és tökéletesítések koncentrációjának folyamatára. Megállapította, hogy az Egyesült Államokban különösen gyors és erős a termelés koncentrációja, és számos példán mutatta meg, hogy ebben milyen szerepet játszott a műszaki tökéletesítéseknek és az ipari jellegű kutatás első csíráinak az ipari trösztöknél való koncentrációja. Jellegzetes példaként hozta fel az amerikai dohánytröszt Brooklynban külön abból a célból létesített vállalatát, hogy ott a dohányipar körébe vágó találmányokkal kísérleteket folytassanak, tökéletesítsék azokat, átdolgozzák a tröszt által összevásárolt szabadalmakat stb. A dohányipari trösztök bizottságának jelentéséből kitűnik, hogy „más trösztök is alkalmaznak úgynevezett developing engineereket (mérnökök a technika fejlesztésére), akiknek feladata az, hogy új termelési módszereket dolgozzanak ki és kipróbálják a technikai újításokat"[1].

Hasonlóképpen szervezték meg a műszaki fejlesztés ügyét a német nagyiparban is, így például a vegyiparban, amely óriási léptekkel fejlődött. Ebben az iparban a konkurrencia monopóliumba csap át.

Lenin leszögezi, hogy az eredmény a termelés társadalmasodásának előrehaladása, és megjegyzi: „Egyebek között a technikai találmányok és újítások folyamata is társadalmasodik"[2].

Ez egy dialektikus ellentmondást tartalmazó folyamat. A monopolkapitalizmus körülményei közt a technikai talál-

mányok és újítások koncentrációja és társadalmasodása éppúgy, mint a termelés koncentrációja általában, még súlyosabbá, érezhetőbbé és elviselhetetlenebbé teszi a maroknyi monopolistának a lakosság többi részére nehezedő nyomását, lehetővé teszi számukra, hogy a nyakára hágjanak azoknak, akik nem akarnak nekik engedelmeskedni.

„... az emberiségnek az az óriási haladása, amely ebben a társadalmasodásban rejlik ... a spekulánsok javára szolgál"[3].

Különösen fontos az a tény, hogy a technikai találmányok és újítások társadalmasodása révén a technika egyre gyorsabban fejlődik és ez „... a nemzetgazdaság különböző ágai közötti aránytalanságnak, a káosznak és a válságnak egyre több elemét hozza magával"[4].

E Lenin által kimutatott irányzatok s a belőlük fakadó ellentmondások az első és a második világháború között eltelt idő alatt még tovább fejlődtek.

Az Egyesült Államokban az ipari trösztök keretén belül a találmányok és műszaki újítások kidolgozására létrehozott különleges vállalatok első csíráiból az ipari kutatólaboratóriumok kiterjedt hálózata fejlődött ki, amelynek túlnyomó része néhány óriási monopólium kezében van. Az ipari kutatóintézetek száma a két világháború közötti időszakban olyannyira megnőtt, hogy egy egészen sajátságos „kutatóipar" jött létre, nagy alaptőkékkel és rohamosan növekvő tudományos és segédszemélyzettel. Az ipari kutatólaboratóriumokban foglalkoztatott dolgozók létszáma 1920 és 1946 között 9 300-ról 133 500-ra emelkedett.

Az Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottság jelentése szerint az ipari kutatólaboratóriumokban foglalkoztatott dolgozók száma, nem számítva a minőségellenőrző laboratóriumok dolgozóit, 1927 és 1938 között 300 százalékkal emelkedett. A műszaki tudományos kutatás eredményeképpen létrejött „új" iparágakban ez az emelkedés még gyorsabb volt; így például az ásványolajfinomító iparban 539 százalék, a rádiókészülékeket gyártó iparban pedig 1 600 százalék az emelkedés. Az 1920-as években az ipari kutatók nagy része még e munkája mellett oktatói vagy egyéb tudományos munkát is végzett. 1938-ban azonban az ipari kutatás már sokezer ember fő foglalkozásává vált. Ugyanekkor az ipari kutatás annyira költséges és bonyolult lett, hogy azt csak jelentős pénzügyi esz-

közökkel rendelkező, az adott iparágban uralkodó hatalmas trösztök engedhették meg maguknak.

Az Egyesült Államok kutatásügyi tanácsának adatai szerint 1938-ban az összes társaságoknak mindössze egy százalékát kitevő 13 legnagyobb tröszt az iparban alkalmazott összes tudományos kutatók egyharmadát foglalkoztatta, körülbelül ugyanannyit, mint 1 583 más vállalat, amelyek mindegyikének csak kislétszámú kutatószemélyzete volt. Az iparban foglalkoztatott tudományos kutatóknak több mint a fele a fő monopolista trösztökhöz tartozó 45 legnagyobb laboratóriumban dolgozott.

Más adatok (az úgynevezett munkaerőtartalékok irodájának adatai) szerint az Egyesült Államok tudományos kutatóinak mindössze 5 százaléka dolgozik az egymillió dollárnál kisebb tőkével rendelkező „kis" vállalatoknál. A kutatók mintegy 27 százalékát az 1-től 10 millió dollárnyi tőkével rendelkező „közép" vállalatok, 68 százalékát pedig a 140 legnagyobb vállalat foglalkoztatja. Ugyanekkor 150 000 ipari vállalatnak egyáltalán nincsen laboratóriuma és így tudományos dolgozókat sem foglalkoztat.

Még erősebb a kutatómunka koncentrációja a vegyi-, az ásványolaj-, az elektrotechnikai és a rádióiparban, tehát abban a négy iparágban, amelyben az Egyesült Államok ipari kutatóinak túlnyomó többsége dolgozik.

Ilymódon egy maroknyi monopólium magához ragadta az amerikai ipar kutatóapparátusának oroszlánrészét és az ipari kutatók túlnyomó többségét. Ami pedig az ország „társadalmivá vált", vagy ahogy Amerikában mondják — „szervezett" tudományát illeti, úgy az gyakorlatilag teljesen ezeknek a monopóliumoknak kezében van.

Az előbbiekben felsorolt tények alapján az Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottság által kiadott monográfiában a következő megállapítást találjuk: „Az ipari kutatás (az Egyesült Államokban — *M. R.)* erősen koncentrált. Azt lehetne mondani, hogy a gazdasági tevékenységnek egyetlen olyan területe sincs, amely ennyire néhány óriás konszern hatalmában lenne"[5].

Ez a beismerés egy polgári gazdasági bizottság részéről, amelyet az Egyesült Államok kormánya azért hozott létre, hogy módot találjon a halódó amerikai kapitalizmus megmentésére, különösen jellegzetes azért is, mert az amerikai sajtó

még mindig az amerikai tudomány állítólagos függetlenségéről fecseg.

A kutatásügyi tanács említett jelentése az alábbi módon jellemzi a tudósok állítólagos „függetlenségét" és „szabadságát":

„A kutatómunka folyamán felgyülemlett speciális adatok tömege a laboratóriumok tulajdonosait kivéve mindenki számára hozzáférhetetlen. Az Egyesült Államok egyes konszernjeinek keretein belül elméleti jellegű kutatómunka is folyik. Egyik-másik ilyen konszern ugyan publikálja néha egyes eredményeit, de ez egyáltalában nem jellemző az ipari kutatómunkára. A konszernek a laboratóriumaikban eszközölt tudományos felfedezéseknek és az ott elért kutatási eredményeknek csak rendkívül kis részét hozzák nyilvánosságra... Egyes esetekben az ipari laboratóriumokban dolgozó tudósoknak megengedik kutatásaik eredményeinek publikálását, a konszern igazgatósága azonban rendszerint fenntartja magának a jogot arra, hogy a tudományos-műszaki beszámolókat és cikkeket cenzurázza, megváltoztassa azok tartalmát. A kutatási eredményeket nyilvánosságra hozni csak abban az esetben engedi, ha ez nem veszélyezteti a konszern üzleti érdekeit"[6].

Mint látjuk, az amerikai tudományos dolgozók annyit dicsőített „függetlensége" oda vezet, hogy az ipari monopóliumok vezetősége cenzúrát gyakorol tudományos beszámolóik, cikkeik felett és legtöbbször teljesen letiltja azok közzétételét, vagy ha azt a reklám érdekében, vagy a konkurrensek szándékos félrevezetése és a fogyasztók becsapása céljából előnyösnek tartja, meghamisítja a tudományos és műszaki adatokat.

Milyen célt szolgál tehát a tudományos műszaki kutatás a monopóliumok kezében? Mindenekelőtt monopolista extraprofitszerzést és a konkurrensek megfojtását.

A monopóliumok a monopolárak megállapítása és felhajtása, a gyarmati és függő országok kizsákmányolása, a legfontosabb nyersanyagforrások és a legjövedelmezőbb piacok kisajátítása útján szerzik meg extraprofitjukat. A tudományos kutatómunkának a monopóliumok kezében való összpontosítása további lehetőségeket teremt számukra az extraprofitszerzés e módszereinek alkalmazására és újabb utakat nyit a piacok megszerzésére és a konkurrencia elfojtására.

A nagy monopóliumok hatalmas kutatóintézményei mindenekelőtt teljes egyeduralmat biztosítanak számukra, ha mindjárt csak bizonyos ideig is, a tudományos kutatómunka segítségével létrehozott új termékek gyártása vagy egész iparágak termelése területén.

Így például az alumínium elektrolitikus előállítási módszereinek kidolgozása és az e téren megjelenő összes szabadalmak összevásárlása lehetővé tette az Alcoa amerikai alumíniumtrösztnek, hogy néhány évtized alatt kiszorítsa versenytársait és e rendkívül fontos iparág teljhatalmú ura legyen. Emellett a tröszt az alumíniumgyártás önköltségének óriási mérvű csökkenése ellenére fenntartja a rendkívül magas monopolárakat és ilyen módon óriási extraprofithoz jut.

A villamos hűtőkészülékek gyártása három tröszt: a General Motors, a General Electric és a Westinghouse kezében van. Az évente többmillió készüléket kitevő termelés 70—90 százalékát monopolizálják és ilyen módon óriási jövedelemhez jutnak.

A rendkívül jövedelmező nylon műselyemtermelést teljesen monopolizálja a duPont tröszt. Megjegyzendő, hogy Carothers, a híres vegyész, a nylon előállítási módjának feltalálója, öngyilkossággal végezte életét, miután a tröszt rabló módon kisajátította szerzői jogát. Igaz, duPont eladja a nylont többszáz vállalatnak, amelyek belőle fonalat, sörtét, szigetelőanyagokat és egyéb termékeket készítenek; ezek a félkészgyártmányok ismét más vállalatok százaihoz kerülnek végleges kikészítésre. De a kiindulási félkésztermékét kizárólag ő maga gyártja és senkinek sem adja el az erre vonatkozó szabadalmat. Ez a tröszt számára lehetővé teszi, hogy monopolárakat állapítson meg, előírja a többi vállalatnak, hogy a nylonból milyen készítményeket állíthatnak elő, és azt milyen mennyiségben és milyen haszonnal adhatják el. Egy vállalat sem meri az ilyen szerződéseket megszegni, mert különben elesne a nyersanyagtól. Ilyen módon a textil- és egyéb vállalatok ezrei a duPont cég tényleges ellenőrzése alá kerültek. Ezek éppúgy adóznak duPontnak, mint a bérlő a földbirtokosnak, s ráadásul egyetlen dollárt sem kellett költenie arra, hogy megszerezze azokat a vállalatokat, amelyek így hatalmába kerültek. DuPont és más vegyi- és ásványolajtrösztök ugyanilyen módon használták fel a laboratóriumokban elvégzett kutatómunka eredményeit arra, hogy egyéb szintetikus ter-

mékek gyártását is kezükben tartsák, s azokra rabló monopolárakat állapítsanak meg. Hogy az ipari kutatólaboratóriumok munkáját hogyan használták fel a monopolárak felhajtására és a monopóliumok uralmának kiszélesítésére, arra igen jellegzetes példa az etilfolyadék gyártása is, amelyet a detonáció csökkentésére használnak belső égésű motoroknál. A General Motors laboratóriumában Midgley vegyész vezetése alatt dolgozó tudományos munkások egy csoportja hosszú évek kutatómunkájának eredményeként felfedezte és előállította az etilfolyadékot és egyidejűleg kidolgozta az ehhez szükséges alapanyagok olcsó előállítási módját. Ez a felfedezés és a használatára vonatkozó szabadalmi jogok azonnal a kísérleti munkát finanszírozó néhány tőkés birtokába kerültek. A találmány kiaknázására a General Motors a Standard Oil ásványolajtröszttel közösen Ethyl Corporation néven leányvállalatot létesített, amely az Egyesült Államokban és a többi tőkés országokban egyaránt monopolizálta az etilfolyadék gyártását és eladását. Az etilmonopóliumok, mint egy hivatalos vizsgálat adataiból kiderült, az etilfolyadék és a benzin gyártásából a felhajtott monopolárak révén a szokásos „törvényes" profiton kívül évente mintegy 150 millió dollár extraprofitot szereztek. Ilymódon, amint arra még a III. fejezetben rámutatunk, a Standard Oil ásványolajtröszt e monopólium segítségével megerősítette uralmát a benzinkutak óriási hálózata felett és egész sor ásványolajtársaságra terjesztette ki ellenőrzését.

A fentemlített példákban a tudományos műszaki kutatás elért eredményei olymódon váltak monopolista profit forrásává, hogy bár igen korlátozott mértékben és egyoldalúan, de mégis felhasználták azokat az ipari gyakorlatban.

Amilyen mértékben azonban kiéleződnek a kapitalizmus általános válságának ellentmondásai, annál gyakrabban fordul elő, hogy a monopóliumok tudatosan elállnak az új találmányok alkalmazásától, következetesen mellőzik a tudományos felfedezéseket és éppen ezáltal akarják uralmukat megszilárdítani és jövedelmeiket biztosítani. A monopóliumok diktálni akarják a piaci árakat és mesterségesen rögzíteni szeretnék az árak magas színvonalát. Ezért egyre inkább félnek a nagy felfedezésektől és találmányoktól, amelyek megrendíthetik monopolisztikus helyzetüket, vagypedig elértéktelenít hetik a termelésbe fektetett óriási tőkéiket. Minthogy a tudományos kutatóapparátus, a tudományos káderek, a kísérletek-

hez szükséges eszközök, és ami a legfontosabb, a tudományos felfedezések ipari alkalmazásának kikísérletezéséhez és a találmányok termelésben való meghonosításához szükséges óriási tőkék, e monopóliumok birtokában vannak, könnyen megtehetik, hogy hosszú éveken át véka alatt tartsák ezeket az eredményeket és megakadályozzák a tudomány és a technika legjelentősebb vívmányainak gyakorlati alkalmazását.

Mint említettük, Lenin már 1912—1913-ban kifejtette több olyan nagy felfedezés és műszaki tervezet lényegét, amelyek megvalósítását a monopoltőke akadályozta. Megállapította, hogy az emberiség ezeket a felfedezéseket azonnal hasznosítani tudná, ezt azonban meghiúsítja a kapitalizmus, meghiúsítja egy maroknyi milliomos ostoba zsugorisága.

Így például Lenin 1913-ban felfedte, hogy az angol bányamonopóliumok miképpen rejtik véka alá a technika egyik legnagyszerűbb vívmányát, a szén földalatti elgázosítását. A szénbányászati monopóliumok félnek a szénfogyasztás csökkenésétől és befektetett tőkéik elértéktelenedésétől, ezért ellenállást fejtenek ki e találmány alkalmazásával szemben, s így a földalatti elgázosítást mindezideig egyetlen kapitalista országban sem valósították meg.

Az utóbbi időben hozták nyilvánosságra, hogy a Szovjetunióban sikerrel járt a szén földalatti elgázosítása. Jellemző, hogy erre egyes amerikai, belga és más széntrösztök sebtében rosszul előkészített és rendkívül szűkmarkúan finanszírozott kísérleti munkákat indítottak meg a földalatti elgázosítás terén. E kísérletek kizárólagos célja annak a bizonyítása volt, hogy ez az eljárás nem gazdaságos, nem biztosíthat a monopóliumok számára megfelelő profitot.

A hatalmas vegyészeti monopóliumoknak sok éven át sikerült feltartóztatni olyan rendkívül fontos gyógyszerkészítmények gyártását, amelyekkel betegek millióit lehetett volna kigyógyítani. Így például az IG-Farbenindustrie vegyészeti konszern és a vele szoros kapcsolatban levő amerikai gyógyszertrösztök több mint tíz évig tartották vissza a szulfopreparátumok gyártását. Angol és amerikai vegyészeti trösztök ugyancsak hosszú időn keresztül visszatartották a DDT rovarirtószer gyártását és alkalmazását.

Felsorolhatnánk azonban még számos hasonló példát. A legjellegzetesebb ezek közül az a tény, hogy az amerikai monopóliumok és a szolgálatukban álló amerikai kormány

következetesen megakadályozza az atomenergia békés célokra való felhasználását. Ez a kérdés, a tudományoknak a jelenkori kapitalizmusban való fejlődése szemszögéből rendkívül jelentős, ezért tárgyalására a következőkben még részletesen visszatérünk.

A monopóliumok kezében összpontosuló műszaki tudományos kutatás tehát extraprofit szerzésének eszközévé válik. Extraprofit keletkezik mind a tudományos kutatások eredményeinek monopolisztikus kihasználása révén, mindpedig azáltal, hogy egyre gyakrabban megakadályozzák ez eredmények termelésben való felhasználását.

Magától értetődő, hogy a hatalmas amerikai monopóliumok minden eszközt felhasználtak arra, hogy az Egyesült Államok műszaki és tudományos kutatóapparátusát megkaparintsák. Már a második világháború kezdetén az ország tudományos kutatókádereinek 70 százaléka a monopóliumok keretein belül létesített intézetekben és laboratóriumokban dolgozott, s csekély kivétellel a többi tudományos dolgozó is közvetve függött a monopóliumoktól, minthogy ezek gondnoksága alatt álló egyetemeken, a jótékonysági alapokból létesített intézményeknél és a monopóliumok politikáját végrehajtó állami tudományos intézményeknél dolgoztak.

A monopóliumok tehát félnek a tőkebefektetéseik hirtelen elértéktelenedésével fenyegető tudományos és műszaki haladástól, ugyanakkor azonban állhatatosan törekszenek e haladás kisajátítására, hogy ezt tetszésük szerint és saját önző érdekeiknek megfelelően irányíthassák és felhasználhassák.

Charles Kettering, a General Motors tudományos kutatóintézményeinek vezetője, aki a műszaki tudományok terén az Egyesült Államok monopoltőkéseinek egyik vezető ideológusa, kénytelen volt ezt az ellentmondást kifejezésre juttatni. Kettering 1927-ben a következőket írta: „A bankárok a tudományos kutatást rendkívül veszedelmes dolognak tekintik. A tudomány gyors változást idézhet elő az iparban, így hát a kutatások a bankműveleteket igen kockázatossá tehetik." 1944-ben, amikor az amerikai monopóliumok az Egyesült Államok tudományos kutatóapparátusát már csaknem teljes egészében hatalmukba kerítették, ugyanez a Kettering már egészen másképpen beszélt. Az ipari kutatómunka feladatairól tartott vitaülésen, amelyet a Standard Oil ásványolajtröszt kutatóintézetei rendeztek, a következőképpen nyilatkozott: „Úgy gon-

dolom, hogy az ipari kutatás területén előttünk álló legnagyobb probléma az, hogy miként «csomagoljuk» e kutatásokat, azaz, hogyan zárjuk el eredményeiket és miként bocsássuk kávéskanalanként a termelésbe, nehogy szétromboljuk a kialakult termelési rendet"[7].

A „tudományos" ügynökök sajátos terminológiája ellenére is a feladat egészen leplezetlenül merült fel: vissza kell tartani és megfelelően kell „adagolni" a műszaki és tudományos munka eredményeit, úgy hogy azok a maximális extraprofitot biztosítsák és egyidejűleg elhárítsák az állótőke elértéktelenedésének veszélyét.

Az amerikai monopóliumok ennek a receptnek megfelelően igyekeznek eljárni. Nagy méretekben foglalkoznak a tudományos kutatómunkával, mert tudják, hogy a tudomány bármely pillanatban új felfedezéseket adhat, amelyek bizonyos időre lényegesen növelhetik a monopolista extraprofitot. Félnek azonban attól, hogy a tudományos felfedezések erkölcsileg elavulttá teszik berendezéseiket és elértéktelenítik a berendezésekbe fektetett óriási tőkét. Innen származik a tudományos haladástól való félelmük, ezért igyekeznek a lehető legnagyobb mértékben ellenőrizni a tudományt, véka alá rejteni annak eredményeit. Gondosan őrzött páncélszekrényeiket megtömik a fel nem használt szabadalmak, a nyilvánosság elől elrejtett tudományos beszámolók, felfedezések és találmányok tömegével.

Hogy a tudományos műszaki kutatást minél teljesebben ellenőrizzék, a monopóliumok nem elégszenek meg saját kutatólaboratóriumaik fenntartásával, hanem még csírájában összevásárolják mások kutatómunkájának eredményeit, nehogy azokat konkurrenseik használhassák fel; jobb, ha ezek az eredmények, minden eshetőségre számítva, kéznél vannak, saját tulajdonukat képezik.

A monopóliumok „tudományos üzletemberei", a tudományos és műszaki haladás képmutató dicsőítése ellenére, olykorolykor elszólják magukat és elismerik, hogy a monopoltőke tudatosan folytatja a tudományos fejlődés fékezésének politikáját.

A Standard Oil tudományos kutatóintézeteinek már fentebb említett vitaülésén Roger Adams, az Egyesült Államok Vegyészeti Társaságának elnöke, a következőket jelentette ki: „A konszernek természetesen titokban tartják fel-

fedezéseiket mindaddig, amíg nem látják szükségesnek azok gyakorlati alkalmazását, nem tudják azokat elég megbízhatóan szabadalmakkal védeni a konkurrenciával szemben. A vegyészet terén az új felfedezések igen ritkán kerülnek nyilvánosságra, mielőtt szabadalmaztatásuk szükségessé nem válik. A felfedezéstől a szabadalmaztatásig rendszerint néhány év is eltelik. Az a körülmény, hogy az ipar (azaz a monopóliumok. — *M. R.)* az ilyen információt hosszú időn keresztül visszatartja és azután is csupán szabadalmak formájában hozza nyilvánosságra, jelentős mértékben gátolja a tudományos kutatást, de károsan hat vissza magára az iparra is."

A szabadalmaztatás azonban — amint arra a harmadik fejezetben még rámutatunk — egyáltalában nem jelenti, hogy a tudományos műszaki felfedezéseket valóban felhasználják a termelésben. A kormány hírközlési bizottsága megvizsgálta a Bell-féle hatalmas távíró- és telefonmonopólium szabadalmi politikáját és megállapította, hogy ez a társaság 1937-ben 9 234 szabadalommal rendelkezett. Ezek közül 5 000-et sohasem alkalmaztak a gyakorlatban. A tröszt nyilatkozata szerint javarészüket azért nem használták, mert „társadalmilag nem volt reájuk szükség". Ezzel szemben a vizsgálóbizottság megállapította, hogy a szabadalmak között sok rendkívül értékes találmány és felfedezés volt, amelyeket csak azért vásároltak össze, hogy azok termelésben való alkalmazását meghiúsítsák és ezt a tényleges vagy esetleges konkurrensek számára is lehetetlenné tegyék. Egyébként a hírközlési bizottság a monopólium nyomása alatt maga is megijedt e „felfedezésétől" és igyekezett azt titokban tartani. Így a vizsgálat eredményeiről szóló összefoglaló teljes jelentést soha nem is hozták nyilvánosságra.

Az amerikai monopóliumok a szabadalmak összevásárlásán és konzerválásán kívül még más módszereket is alkalmaznak az értékes műszaki és tudományos felfedezések széleskörű bevezetésének feltartóztatására. Jellegzetes példa erre, hogy éveken át akadályt gördítettek az úgynevezett frekvencia-moduláció kifejlesztése elé. Ez a rádióadás és vétel egy új módszere volt, amely kiküszöbölte a hang tisztaságát rontó, zavaró hatásokat.

Edwin Armstrong amerikai rádiómérnök, szovjet tudósok elméleti munkái alapján kidolgozta és javaslatba hozta a

frekvencia-moduláció gyakorlati megvalósításának műszaki sémáját.

Az amerikai távíró- és telefontröszt, valamint más monopóliumok laboratóriumaiban dolgozó kutatók erre azonnal kijelentették, hogy az ilyen zavaró hatások kiküszöbölése elvileg lehetetlen, és Armstrong javaslata tisztára nevetséges. Ha Armstrong egy egyszerű, közönséges mérnök vagy kutató lett volna, ez éppen elég lett volna ahhoz, hogy a frekvenciamoduláció gondolatát az Egyesült Államokban egy eszelős különc rögeszméjeként véglegesen eltemessék. Armstrong azonban maga is gazdag ember volt, s így sikerült neki ezt a rendszert saját költségén laboratóriumban kidolgozni, és szabadalmat is kapott annak alapelveire. Egy másik gazdag rádióamatőr segítségével 1935-ben felszerelt egy frekvenciamodulációs adó- és vevőkészüléket, és eljárását a newyorki rádiómérnökök intézetében megtartott értekezleten működés közben is bemutatta. A vétel kifogástalan volt és minőségileg messze felülmúlta a közönséges rádióvételt. A szakma összes laboratóriumai és fontosabb intézetei kénytelenek voltak elismerni a frekvencia-moduláció elvi helyességét. Néhány kisebb társaság meg is kezdte az ilyen vevőkészülékek gyártását. A Radio Corporation of America azonban, amely az Egyesült Államokban uralkodó rádiómonopólium, rendkívül ellenségesen fogadta ezt a találmányt és így az amerikai rádióhallgatók túlnyomó többségének még ma sincsen módjában frekvencia-modulációs vevőkészüléket használni.

A frekvencia-moduláció fejlesztésének visszatartásában a Radio Corporation of America-nak nagy segítséget nyujtottak a finánctőke kereskedelmi és propagandaszerveivel — az óriási reklámügynökségekkel karöltve, a hatalmas műsorszóró monopóliumok. Az Egyesült Államokban mindössze 950 műsoradó állomás van, amelyek túlnyomó része néhány hálózatban egyesül. A frekvencia-moduláció bevezetése lehetővé tette volna többezer új állomás felállítását, s ilymódon a műsoradás monopóliumának megszüntetését. A frekvencia-modulációs adóállomások ugyanis sokkal kevesebbe kerülnek s ezért a legkülönbözőbb szervezeteknek, mint például városi tanácsoknak, egyes független ujságoknak, szakszervezeteknek, farmerek csoportjainak stb. módjukban lett volna ilyeneket felállítani. Ez felszabadította volna őket a monopolizált rádióhálózatok ellenőrzése alól.

Nem csoda tehát, hogy a monopóliumok és kiszolgálóik szorosan összefogtak a frekvencia-moduláció fejlesztése ellen. Segített nekik ebben a kormány hírközlési bizottsága, amely „kiűzte a frekvencia-modulációt azokból a frekvencia határokból, amelyek legjobban megfeleltek volna fejlődésének, és olyan új frekvenciákat állapított meg számára, amelyek rendkívül korlátozták hatósugarát és az adás minőségét. Ez az intézkedés egész nyiltan a monopóliumok érdekeit szolgálta, szemben a tőlük független szervezetek és a rádióhallgatók széles tömegeinek érdekeivel.

Mint látjuk, a monopóliumok, amelyek a nyilvánosság előtt dühösen tiltakoznak a kormány mindennemű beavatkozása ellen, a kulisszák mögött a kormányellenőrzést ügyesen felhasználják a tudományos felfedezések elfojtására és az új technika bevezetésének fékezésére.

A frekvencia-moduláció egyrészt nem kecsegtetett jelentös extraprofittal, másrészt pedig gyengíthette volna a monopóliumok ellenőrzését a megfelelő iparágak és a közvélemény „termelése" felett. Ezért teszik lehetetlenné már évek óta, hogy széles körben elterjedjen az Egyesült Államokban. Ugyanez történik más felfedezésekkel és találmányokkal is a technika minden területén.

Az Egyesült Államokban folyó tudományos műszaki kutatás koncentrációja tehát rendkívüli mértékben növeli a monopóliumoknak a tudomány és a technika fejlődésére gyakorolt befolyását.

Ebből a szempontból fokozott jelentősége van annak is, hogy a monopóliumok kihasználják a szabadalmi jogot, és speciális szabadalmi monopóliumokat hoznak létre.

III. fejezet

A FELTALÁLÓI TEVÉKENYSÉG ÉS A SZABADALMI MONOPÓLIUMOK AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Marx és Engels a Kommunista Párt kiáltványában a következőket írták: „A burzsoázia minden eleddig tiszteletreméltó és borzongó áhítattal szemlélt tevékenységről leszedte a dicsfényt. Fizetett bérmunkásává változtatta az orvost, a jogászt, a papot, a költőt, a tudomány emberét"[1].

Ez a jellemzés teljes mértékben vonatkozik a feltalálói tevékenységre is. A burzsoázia a feltalálókat a maga bérmunkásává, alkotó munkájuk eredményét pedig rablás és spekuláció tárgyává tette. Marx a „Tőké"-ben kimutatta, hogy a feltalálói tevékenység éppúgy, mint a tudományos munka, általános munka: „Általános munka minden tudományos munka, minden felfedezés, minden találmány. Ennek feltétele egyrészt az együttműködés a kortársakkal, másrészt az elődök munkájának felhasználása"[2].

A kapitalista ragadozók azonban kisajátítják az ilyen általános munka eredményeit. Marx megjegyzi, hogy „... az első vállalkozók rendszerint csődbejutnak, míg a későbbiek, akik az épületeket, gépeket stb. olcsóbban szerzik meg, virágzanak. Ezért az emberi szellem általános munkájának minden új felfedezéséből és ezeknek kombinált munka útján való társadalmi alkalmazásából rendszerint a leghitványabb és legnyomorultabb pénztőkések húzzák a legnagyobb hasznot"[3].

Marx Arkwrightot, akit a polgári közgazdászok a fonógép feltalálójaként dicsőítenek, élesen megbélyegezte, megjegyezve róla, hogy ez egy ügyes csirkefogó, s „... vitathatatlanul ő volt az idegen találmányok legnagyobb tolvaja és a

legaljasabb fickó"[4]. A klasszikus szépirodalom élesen rávilágít arra, hogy miként rabolják el a kapitalista ragadozók az idegen találmányokat és hogyan használják ki erre a célra a szabadalmi törvényeket.

Így például Balzac, a nagy francia író „Vesztett illuziók" című regényének harmadik részét, „a feltaláló szenvedéseit", ennek a kérdésnek szenteli. Itt David Séchard feltaláló tragédiáját mutatja meg, akinek a találmánya (papírnak rongy helyett különböző növényi hulladékokból való előállítása) ragadozó gyárosok zsákmánya lett.

A regény rendkívül szemléltető módon mutatja meg, hogy a kapitalizmus miként változtatja a szabadalmak segítségével áruvá a feltalálói alkotó munkát. Hogy Séchard találmányát megkaparinthassák, a feltalálót a szabadalmi jog körmönfont hálójával veszik körül, tönkreteszik, börtönbe juttatják. Végülis megfosztják saját találmányának használati jogától.

Balzac erről így ír: „Az összes feltalálókat súlyosan érinti Franciaországban a tökéletesítésekre kiadott szabadalom. A feltaláló évtizedekig töri magát valamilyen találmány, gép, felfedezés kidolgozásán, szabadalmat szerez rá, s azt képzeli, hogy munkája eredményének ő a gazdája. De elég, hogy valamilyen csekély részletet ne gondoljon végig, és máris leüti őt a konkurrens, aki tökéletesíti találmányát valamilyen jelentéktelen csavarral, és ilyen módon összes jogaitól megfosztja."

Ezek az ellentmondások még élesebbekké váltak és nagyobb jelentőséget nyertek az imperializmus korában. Az Egyesült Államokban a szabadalmi jog jellegzetes példát szolgáltat arra, hogy a rothadó és halódó kapitalizmus körülményei közepette hogyan használják ki a monopóliumok a burzsoázia által régebben megteremtett jogszabályokat és intézményeket. Az Egyesült Államok alkotmánya az amerikai szabadalmi jog alapelveit 165 évvel ezelőtt deklarálta. Az alkotmány első részének 8. szakasza kötelezte a kongresszust arra, hogy „segítse elő a tudomány és a hasznos művészetek haladását azzal, hogy a szerzőknek és feltalálóknak meghatározott időre kizárólagos jogot biztosítson műveikre és felfedezéseikre".

Az amerikai kapitalizmus felfelé ívelése idején a szabadalmi jogvédelmet mindenekelőtt az tette indokolttá, hogy a tőkések ebben az időben érdekelve voltak az ipar műszaki fejlődésében. Éppen ezért deklarálták a szabadalmi jogot az

amerikai polgári demokrácia egyik legfontosabb alappillérének.

Mark Twain „Egy jenki Arthur király udvarában" című szatirikus regényének hőse egy Connecticut államból származó jenki, aki valamiféle csoda révén a XIX. századból visszakerült a X. századba. A jenki azt a célt tűzte ki maga elé, hogy amerikai mintára civilizálja a középkori Angliát, s miután Arthur király miniszterelnöke lett, működését egy szabadalmi iroda létesítésével kezdte. „Hivatalbalépésem első napján azonnal szabadalmi irodát létesítettem, mert tudtam, hogy egy ország szabadalmi iroda és a feltalálók jogát védő jó törvények nélkül olyan, mint a rák, amely csak oldalt vagy hátrafelé tud mozogni."

Az amerikai közgazdasági és történelmi irodalom, de éppígy a szépirodalom is, valósággal dicsőíti a szabadalmi törvényeket és azt állítja, hogy ezek fejlesztették ki a feltalálói és vállalkozói szellemet és tették Amerikát a leghatalmasabb, műszakilag élenjáró ipari országgá.

Ez a dicsőítés természetesen rendkívül kiszínezi a valóságot. Hosszú listát lehetne összeállítani azokról a találmányokról, amelyeket a kapitalizmus a szabadalmi törvények segítségével még a XIX. században elfojtott, valamint azokról a feltalálókról is, akiket a tőkés felhalmozás lovagjai szabadalmi perek útján kiraboltak és koldussá tettek. Ebben a tekintetben igen jellegzetes Charles Goodyearnak, a tehetséges autodidakta feltalálónak sorsa. Goodyear még 1839-ben feltalálta a kaucsuk vulkanizálását, és sok más találmánya is volt, amelyek később hatalmas iparágak alapjául szolgáltak. Maga a feltaláló, akit teljesen tönkretettek a „szabadalmi cápák", a legnagyobb nyomorban halt meg.

Általában azonban a monopolkapitalizmust megelőző korszakban a szabadalmi jog kétségkívül elősegítette az amerikai ipar műszaki fejlődését. A bejelentett és kiadott szabadalmak száma minden évtizedben emelkedett és a szénbányászatra, az acélkohászatra, a gépgyártásra és egyéb iparcikkek termelésére vonatkozó adatokkal együtt az amerikai kapitalizmus fejlődésének egyik fokmérője volt. A XX. század elején az Egyesült Államokban már évenként 30—40 000 szabadalmat adtak ki.

Az imperializmus korában azonban, és különösen a kapitalizmus általános válsága idején, gyökeresen megváltozott a

helyzet. Ugyanazok a szabadalmi törvények, amelyek azelőtt a műszaki haladás elősegítésére szolgáltak, e haladás fékezésének, a monopóliumok hatalma növelésének és az ország egész gazdasági életére gyakorolt nyomásuk fokozásának legfontosabb eszközévé váltak. A szabadalmak használatára adott engedélyek a kapitalista trösztöknek lehetőséget adtak arra, hogy az új iparágakban előírják az árakat, elosszák a piacokat, félrelökjék a versenytársakat, meghatározzák egész iparágak műszaki fejlesztési irányát és, ha érdekeik úgy kívánják, szándékosan fékezzék a műszaki haladást.

A szabadalmak segítségével szervezték meg egyes tőkés országokban a kényszerkartelleket és azok szolgáltak a nemzetközi kartellegyezmények alapjául is. A szabadalmak a tőkés monopóliumok nemzetközi gazdasági terjeszkedésének legfontosabb fegyverei lettek.

HOGYAN FÉKEZIK A FELTALÁLÓI TEVÉKENYSÉGET AZ AMERIKAI MONOPÓLIUMOK?

Az Egyesült Államokban a tőkés monopóliumok már olyan mértékben fékezik a feltalálói tevékenységet, hogy még sok burzsoá közgazdász is kénytelen aggodalommal rámutatni ez irányzatnak a technikai haladásra való kihatásaira. Különösen jellegzetesek erre egy, a második világháború alatt kiadott hivatalos cikkgyüjtemény szerzőinek kényszerű beismerései"[5].

Ogburn, a technológiai albizottság elnöke, e gyüjtemény első cikkében kénytelen elismerni, hogy a jelenkori kapitalizmus súlyos akadályokat gördít egész sor fontos találmány kifejlesztése elé, fékezi azok gyakorlati alkalmazását, s ennek következtében számos találmány „meghal", alighogy világra jött, hogy azután esetleg sok év mulva újra felszínre kerüljön. Ogburn a következőket írja: „A monopóliumok nem szívesen alkalmazzák a találmányokat... A nagy tőkebefektetések, amelyeket e találmányok elértéktelenedéssel fenyegetnek, s a finánctőke veszélyeztetett érdekei fellázadnak alkalmazásuk ellen."

Egy másik szerző, Gilfillan, rámutat arra, hogy „az embrionális stádiumban lévő találmányoknak nagy a halálozási arányszáma, főleg a kísérletezéshez szükséges támogatás és anyagi eszközök hiánya miatt. Az úttörő találmányok éppúgy,

mint a tiszta tudomány, «nem kereskedelmi jellegű támogatást» követelnek, de ilyen támogatásra az Egyesült Államokban úgyszólván sohasem találnak." — A szabadalmak összevásárlása mellett rendkívül akadályozza a találmányok bevezetését a különleges szabadalmi egyesülések, úgynevezett poolok létesítése.

A gyüjtemény egyik fejezetének címe „Ellenállás a technológiai újítások bevezetésével szemben". Ezt a fejezetet Bernhard Stern, haladó közgazdász írta. A szerző többszáz példán keresztül mutatja meg, hogy „a társadalmi és gazdasági akadályok miképpen hátráltatják a legszükségesebb és leghasznosabb találmányok alkalmazását". Igen helyesen fejtegeti, hogy a műszaki újítások bevezetése vagy feltartóztatása nagymértékben függ attól, hogy felfelé ívelő vagypedig pangásban lévő, illetőleg hanyatló gazdasági helyzetben, egy tervszerű ipari gazdaság, vagy a tőkés verseny anarchikus körülményei között javasolják-e őket. A szerző élénk színekkel ecseteli, hogy az angol landlordok annakidején hogyan gátolták a vasúti szállítás kifejlesztését, miként hozták az Egyesült Államokban a hajózási csatornák tulajdonosai a legostobább törvényeket a vasútépítés gátlására, s hogy papok, orvosok bevonásával milyen hatalmas propagandakampányt folytattak a vasúti szállítás ellen. Rámutat arra, hogyan fékezték évtizedeken keresztül az újítások bevezetését a vasúti szállításnál, mint például az automatafékek és kapcsolók alkalmazását, és milyen éles ellenállásba ütközik még manapság is az Egyesült Államokban a vasutak villamosítása. Jelenleg az Egyesült Államok óriási jövedelmeket zsebrevágó vasúti társaságai — a szerző szavai szerint — valósággal „beássák" magukat, és mindenképpen gátolják a szállítás egyéb módszereinek fejlesztését. Ezek a társaságok sok-sok millió dollárt költöttek a kongresszusi tagok megvesztegetésére, azzal a céllal, hogy azok széleskörű propagandát folytassanak és szavazzanak a távolsági autobuszközlekedés és a légiközlekedés fejlesztése ellen. A szerző leírja, hogy miként gúnyolták ki az Akadémia és más tudományos intézmények éppúgy, mint a minisztériumok és a sajtó, a repülés első úttörőit.

A villamos-híradástechnika kifejlesztése is a kapitalista trösztök dühös ellenállásába ütközött. A monopóliumok ezen a téren is makacsul akadályozták a műszaki tökéletesítések bevezetését. A Bell-féle telefonmonopólium évtizedek óta

rendszeresen összevásárolja és véka alá rejti az összes híradástechnikai műszaki tökéletesítések szabadalmát. Éveken át akadályozták egyebek között a már régen kipróbált automatatelefon gyártását. Erre a módszerre már külön terminust is kitaláltak, „patent shelving"-nek nevezik, ami azt jelenti, hogy a szabadalmakat összevásárolják és elsüllyesztik kizárólag abból a célból, hogy azokat senki se használhassa.

A telefon- és távírótrösztök hosszú évekig akadályozták a rádió fejlesztését. Stern megállapítja, hogy „mihelyt valamely találmány megzavarja a fennálló piaci viszonyokat, azt a monopoltőke elfojtja". Egész sor szemléltető példát hoz fel arra, hogy miként fékezték a feltalálók tevékenységét az elektrotechnikai iparban. A General Electric és a Westinghouse, az elektromosipar e két monopolista cége, hosszúlejáratú szerződéseket kötött egymással a szabadalmak megvásárlását illetően. A szerződés értelmében egyik társaság sem használ fel olyan szabadalmat, amely a másiknak „kárára lehetne". Ennek következtében a legfontosabb találmányok elkallódtak és nem nyertek alkalmazást.

A U. S. Steel Co. kohászati tröszt évtizedeken keresztül fékezte a kohászat műszaki fejlődését és számos találmányt elfojtott vagy hosszú időre visszatartott, mert azok elértéktelenítették volna a befektetett tőkét (például a centrifugális öntés tökéletesítését, a hengerművekre vonatkozó számos találmányt stb.). Ugyanez a tröszt hosszú ideig visszatartotta a minőségi acélok gyártását. Ilyen példát igen sokat lehetne még felhozni.

Még rosszabb a helyzet ott, ahol egyetlen tröszt kezében van a monopólium. Ha a piacot csak egy tröszt ellenőrzi, amely a szabványos műszaki eljárásokkal is biztosítani tudja nyereségét, a tröszt vezetőinek semmi kedvük sincs arra, hogy bármiféle műszaki újítással vesződjenek. Így például az amerikai aluminiumtröszt kizárólagos monopóliuma igen erősen fékezte az aluminium termelésének és felhasználásának fejlesztését az Egyesült Államokban. A Singer monopólium a mai napig is akadályozza a varrógépek tökéletesítését.

A mezőgazdaságban a helyi bankárok, a lótenyésztő és egyéb mezőgazdasági társaságok pénzén széleskörű propaganda folyt a traktorok alkalmazása ellen. Ugyanekkor a földbirtok elaprózódása a tőkés országokban gyakran lehetetlenné teszi a haladó mezőgazdasági technika alkalmazását. Stern

kénytelen elismerni, hogy „ezeket a földbirtok elaprózódásából származó akadályokat a Szovjetunióban a kollektivizálás segítségével elhárították". Rámutat továbbá arra is, hogy a kapitalista országokban „minden új mezőgazdasági gép — köztük különösen az aratógépek, amelyek emberek százezreit döntötték éhínségbe — valóságos csapás a mezőgazdasági munkásokra".

Jellegzetes példaként mutat rá a gyapotszedő gépekre, amelyek bevezetését és tökéletesítését az Egyesült Államokban tudatosan megakadályozták és amelyeket „csak a Szovjetunióban lehet széles körben alkalmazni, ahol nincs munkanélküliség".

Stern ebből azt a következtetést vonja le, hogy „a tőkés országokban a mezőgazdasági technika tökéletesítésének legkevésbbé sem kedvez az a körülmény, hogy a magas árak és a nagy nyereség fenntartása érdekében az élelmiszerek termelését csökkentik. Inkább visszaesést észlelhetünk, amikor különösen válságok idején számos már bevezetett műszaki tökéletesítéstől elállnak."

Ugyanez történik az építkezések terén. A bankok és a telektulajdonosok elkeseredett harcot folytatnak az építés iparosítása és az épületelemek gyári előállítása ellen. A városok tervszerű rendezésére irányuló törekvések a monopoltrösztök leküzdhetetlen ellenállásába ütköznek. A nyomortanyák eltüntetését minden módon megakadályozzák e „lakóházak" tulajdonosai, a telkeikért lehetetlen árakat követelő földtulajdonosok, valamint a jelzálogaik elértéktelenedésétől félő hitelezők. Érdekeik gátolják az új építőtechnika kifejlődését.

Végeredményben a találmányoknak és műszaki tökéletesítéseknek a kapitalizmus első, kezdeti szakaszát jellemző gyors bevezetését fokozatosan, a monopóliumok megerősödésével, árellenőrző és a termelést korlátozó tevékenységük kifejlődésével párhuzamosan a műszaki haladás mesterséges fékezése váltja fel. Grosvenor egy műszaki folyóiratban a következőket írja: „Láttam, ahogy a műszaki haladásnak azon irányvonalait, amelyek legtöbbet ígértek a társadalom javára, semmibe vették, vagy határozottan letiltották, éppen azért, mert ezek forradalmasíthatták volna az ipart. Semmi okunk sincsen elvárni azt, hogy egy monopoltársaság tisztán jótékonysági meggondolásokból elvágja a saját nyakát. Miért költse egy vállalat nyereségét arra, hogy olyan találmányokat

alkalmazzon, amelyek felforgatják már meglévő piacát, vagy elértéktelenítik meglévő berendezéseit."

A monopóliumok azonban nem elégszenek meg azzal, hogy csak ők maguk vegyék semmibe a műszaki újításokat. Az alapvető és a kiegészítő szabadalmak ellenőrzése segítségével, amelyek közül csak keveset használnak fel, másokat is meggátolnak a műszaki tökéletesítések és újítások megvalósításában. „A mai monopóliumok — írja Stern — már természetüknél fogva ellenállást tanúsítanak minden új technikai eljárással és új termékkel szemben, amelyek független találmányok alapján keletkeznek. Következetesen el akarnak fojtani minden független feltalálói gondolatot." Stern a következőképpen jellemzi a jelenkori kapitalista válságok hatását a műszaki haladásra: „A technológiai újítások bevezetését még a gazdasági ciklus fellendülési periódusában is akadályozza az attól való félelem, hogy ezek esetleg túltermelésre és egy új válság kitörésének meggyorsítására vezetnek. Minthogy a kapitalizmusban a termelés «tervezésének» minden próbálkozása a termelés korlátozására irányult, ezek a kísérletek fékezték a műszaki haladást. Válságok idején, midőn az üzemi berendezések teljesítőképességének csak egy kis részét használják ki, új találmányokat természetesen nem alkalmaznak. Az 1929—1933-as válság idején az Egyesült Államok kongresszusában többen felléptek azzal a követeléssel... hogy szüntessék meg az olyan találmányok szabadalmának kiadását, amelyek csökkentik a munkaerőben való szükségletet. A «NIRA» számos kódexe* egész sor iparágban eltiltott minden új építkezést. Sok területen a válság egyenesen a technika visszafejlődésére vezetett.

A kapitalizmusnak vannak olyan, a maga belső szerkezetétől és funkcióitól elválaszthatatlan tényezői, amelyek akadályozzák a műszaki haladás realizálását, útját állják annak, hogy a termelési gyakorlat lépést tartson a tudományos megismeréssel. „Ugyanekkor a Szovjetunióban — írja Stern — a műszaki haladást mindenképpen ösztönzik, és eszközül használják annak az állami célnak elérésére, hogy a tervszerű, nagyüzemi szocialista gazdaság kielégítse a fogyasztók egyre növekvő szükségleteit."

* NIRA — National Industrial Recovery Act. 1933 júniusában elfogadott törvény, amely felhatalmazza az elnököt a válságban levő ipar „talpraállítására". — *Szerk.*

Ezek a tények jellegzetes illusztrációként szolgálhatnak Sztálin elvtársnak az SzK(b)P XVIII. kongresszusán mondott szavaihoz: „Túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy a termelési technika szempontjából, az ipar és a mezőgazdaság új technikával való ellátottságának szempontjából, a mi országunk a legelőrehaladottabb ország, akármelyik más országgal hasonlítjuk is össze, mert a régi felszerelés mindenütt másutt ólomsúlyként nehezedik a termelésre és lassítja az új technika meghonosítását"[6].

Vizsgáljuk meg azokat a módszereket, amelyek segítségével az amerikai tőke az új találmányok elfojtására és az új technika bevezetésének fékezésére használja fel a szabadalmakat.

A szabadalmaknak a monopóliumok által való felhasználása azon a gyökeres változáson alapul, amelyen a feltalálói tevékenység az imperializmus korában keresztülment. Ez a változás a műszaki találmányok és tökéletesítések társadalmasodási folyamatával függ össze, amelyet az imperializmusról szóló könyvében Lenin tárt fel.

Az imperializmus korában a találmányoknak és műszaki tökéletesítéseknek kollektív jellege még tovább fejlődött és egyre élesebb ellentmondásba került a tőkés termelési viszonyokkal. A nagy amerikai trösztök létrehozták a bérfeltalálók seregét, akiket jellemző módon az Egyesült Államokban „fogoly" feltalálóknak (captive inventors) neveznek. Ezek a feltalálók állandó alkalmaztatásban vannak a cégnél, előre meghatározott munkabért kapnak és a megszabott munkaidő alatt, szinte futószalagszerűen termelik munkáltatójuk számára a találmányokat. Bár a törvények szerint az Egyesült Államokban a szabadalmakat nem adhatják ki részvénytársaságoknak vagy egyéb cégeknek, hanem csak maguknak a feltalálóknak, a vállalatoknál alkalmaztatásban levő feltalálók rendszerint megállapodást kötnek arra, hogy egy dollár jelképes tiszteletdíjért eladják a cégnek összes leendő szabadalmaikat.

Mint az amerikai szabadalmi rendszer egyik tanulmányozója írja, „a General Motors úgy fogadja fel a feltalálókat, mint a mázolókat az automobilkarosszériák festésére"[7].

Az Egyesült Államok szabadalmi törvényei, amelyeket még a szabadverseny idején alkottak meg, a feltalálót

holmi kisvállalkozónak vagy háziiparosnak tekintik, aki szabadalmak formájában a találmányaival kereskedik.

Jelenleg az esetek túlnyomó részében szó sem lehet arról, hogy a feltaláló önállóan használhassa találmányait.

A feltalálók már találmányaik szabadalmaztatásakor óriási akadályokba ütköznek. A szabadalom megszerzése nagy költséggel jár; ismerni kell a szabadalmi törvények minden csínját-binját és az eköré kiépített bírósági törvénycsavarást. De ha a feltalálónak sikerült is leküzdenie ezeket az akadályokat és a szabadalmat megkapta, hamarosan meggyőződik arról, hogy azt csak más szabadalmakkal összefüggésben lehet realizálni, miután minden szabadalom kisebb-nagyobb mértékben beleütközik már előbb kiadott más szabadalmakba.

Különös jelentősége van e tekintetben az úgynevezett „ernyő szabadalmaknak" (umbrella patents), amelyeket szándékosan homályosan fogalmaznak meg és amelyek mintegy ernyőszerűen a műszaki haladás egész területét befödik. A bírósági szőrszálhasogatás segítségével bármely új szabadalomról ki lehet mutatni, hogy az valamelyik ilyen ernyő szabadalomba ütközik.

Általában az egyes iparágakat uraló kapitalista monopóliumok a tulajdonosai azoknak az alapszabadalmaknak, amelyek nélkül egy új szabadalom, ha az adott iparág műszaki fejlődése szempontjából mégolyan nagy jelentőségű is lenne, elveszti a maga gyakorlati értékét. Ezért a szabadalmat rendszerint csak úgy lehet realizálni, ha eladják az érdekelt monopóliumnak. A feltaláló azonban, midőn szabadalma eladását megkísérli, rendkívül kedvezőtlen helyzetben van, miután ebben az esetben szó sem lehet szabadversenyről.

A hivatásos feltalálók alkalmazása, saját laboratóriumaikban folytatott tudományos kutatómunka eredményeinek szabadalmaztatása és az érdekkörükbe vágó összes szabadalmak megvásárlása révén az Egyesült Államok ipari trösztjei óriási tömegű szabadalom birtokába jutottak és hatalmas szabadalmi monopóliumokat hoztak létre.

A szenátus Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottságának adatai szerint a General Motors automobiltröszt a birtokában lévő szabadalmaknak mindössze egy százalékát használta fel a termelésben. Számos más tröszt is véka alá rejti szabadalmainak túlnyomó részét.

A kapitalista trösztök kezében lévő fel nem használt

szabadalmak ezrei, ha e szabadalmaknak egyenként nincs is különösebb értéke, de egészében átfogják, vagyis az amerikai terminológia szerint „körülkerítik" a technika egy-egy rendkívül széles területét. Egyes iparágakban a szabadalmi monopóliumok olyan teljességgel alárendelték maguknak az illető iparágban folyó termelést, hogy tulajdonosaik nemcsak az Egyesült Államokban, de az egész tőkés világban is korlátlan urai lettek a műszaki fejlődésnek és egyes iparcikkek gyártásának.

Jellegzetes példája ennek a Hartford Empire szabadalmi monopólium, a palackok és egyéb üvegtárák, valamint a villanykörték gyártási területén. Ennek a monopóliumnak keletkezéséről már Lenin is beszél az imperializmusról szóló munkájában, amelyben megemlíti, hogy Amerikában egy Owens nevű ember palackgyártó gépet talált fel, a német palackgyárosok kartellje pedig összevásárolta Owens szabadalmait és megakadályozta alkalmazásukat.

Amerikában Owens szabadalmait, majd később más palack- és egyéb üvegtáragyártó gépek fontosabb szabadalmait is a Hartford Empire cég vásárolta össze, amely ilymódon a technikának ezt a területét minden lehetséges konkurrenciával szemben teljesen „körülkerítette". Ezen a téren bármely új gép feltalálója vagy a meglévő gépek tökéletesítője teljesen ki van szolgáltatva a Hartford Empire cégnek és kénytelen neki találmányát olyan áron eladni, amilyent az felajánl. Emellett már előre tudja, hogy a cég érdeke elsősorban az, hogy az új találmányt ne használják fel.

Mint a szenátus Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottságának vizsgálata megállapította, a Hartford Empire cég maga nem gyárt sem palackot vagy más üvegtárát, sempedig gépeket azok előállítására. Ez a cég egyáltalában semmit sem termel, nem tökéletesíti a gyártási technikát, nem teszi közzé évi mérlegét. Ámde a szabadalmi monopólium következtében mégis ő a tulajdonosa az engedélyével előállított üvegtáragyártó gépeknek, függetlenül attól, hogy mely üzemben vannak azok használatban.

A cég megtagadja bárkinek is e gépek eladását (amelyeket nem is ő állított elő) és csak rövid időre, legfeljebb 8—10 évre adja bérbe azokat. E gépek használatára vonatkozó engedély kiadásával egyidejűleg az engedély megvásárlója számára előírja, hogy milyen termékeket gyárthat és milyen

maximális mennyiségben; meghatározza azt a körzetet, ahol termékeit értékesítheti és az árakat is, amelyeken a palackokat, villanykörtéket vagy egyéb gyártmányokat el kell adnia. A cég még azt is előírja, hogy a gép használója mely vállalatoknál köteles a javításhoz szükséges tartalékalkatrészeket megvásárolni.

E szerződéseknek még egy olyan pontja is van, amely arra kötelezi a licencia megvásárlóját, hogy sohase firtassa a licencia kiadásának alapjául szolgáló szabadalmak jogosságát.

Hasonló fogások, valamint közvetlen zsarolás révén is, a Hartford Empire cégnek sikerült elérnie, hogy az Egyesült Államokban az üvegtárák 97 százalékát a cég engedélyei alapján gyártják, s hogy senki sem meri megkockáztatni az említett feltételek vagy az előírt gyártási technika bárminő megváltoztatását. Ilyen módon ez a tipikusan parazita monopólium már évtizedek óta óriási jövedelmet biztosít magának, amelyet Amerikában gúnyosan csak „királyi adó"-nak neveznek.

Szervezetileg és tevékenységét illetően hasonló ehhez a United Shoe Machinery szabadalmi monopólium, amely a cipőgyártás területén uralkodik. Ennek a monopóliumnak csíráiról már Lenin említést tesz az imperializmusról szóló könyvében. Az azóta eltelt 35 év alatt ez a monopólium lényegesen megnőtt és csápjait szétterjesztette az egész kapitalista világon.

Konkrét megjelenési formáik különbözősége ellenére, lényegében azonos módszereket alkalmaznak a többi monopóliumok is. Hamilton amerikai kutató a következőket írja a szabadalmi monopóliumok és a használati engedélyeket megvásárló cégek viszonyáról: „A szabadalmak tulajdonosai meghatározhatják, hogy az engedélyt megvásárló cégnek milyen termékeket és mekkora mennyiségben kell gyártania, mely körzetekben és milyen áron adhatja el azokat. A licenciát elnyerő cég és a szabadalom birtokosának viszonya a hűbérúr és a vazallus feudális viszonyára emlékeztet"[8].

A szabadalmi monopóliumok parazita és szemérmetlenül rabló jellege annyira nyilvánvaló, hogy még a burzsoá tudósok is kénytelenek arra a következtetésre jutni, hogy „a kapitalizmus körülményei között a társadalom és a monopolcégek gazdasági jóléte összeegyeztethetetlen"[9].

A szenátus Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottsága demagóg célokból megkísérelt néhány szabadalmi monopó-

lium ellen bírói eljárást indítani. Ez azonban semmiféle eredménnyel sem járt és nem is járhatott, mert ezeket a módszereket ilyen vagy amolyan formában az Egyesült Államok minden ipari trösztje alkalmazza.

Jellegzetes példaként lehet felhozni erre az Egyesült Államok Legfelső Bíróságánál az Ethyl Gasoline Corporation ellen lefolytatott pert, amely — mint rendesen — szintén minden gyakorlati eredmény nélkül végződött. Mint már említettük, ezt az egyesülést a legnagyobb amerikai ásványolajtrösztök a Dow vegyészeti trösszttel közösen abból a célból hozták létre, hogy a benzin antidetonációs sajátosságának fokozására szolgáló etilfolyadék gyártási szabadalmait értékesítsék. Az Egyesült Államok 124 nagy ásványolajfinomító vállalata közül csak egyetlenegy akadt, amely nem vásárolta meg az etilfolyadék alkalmazására vonatkozó engedélyt. Később az Ethyl Gasoline Corporation már azt követelte, hogy az összes benzinkiskereskedők (a benzinkúttulajdonosok) szintén megvásárolják ezt az engedélyt. A társaság egy úgynevezett „erkölcsi" szabályzat aláírására is kényszerítette őket, amelynek értelmében kötelezettséget vállaltak arra, hogy a fő ásványolajmonopóliumok által meghatározott árakhoz tartják magukat és feltétlenül követik azok árpolitikáját. Az Ethyl Gasoline Corporation 11 000 benzinkút-tulajdonost kapcsolt magához és a szabadalmi monopólium segítségével az adott szabadalom határán messze túlterjedő területen teljesen elfojtott minden konkurrenciát. Említésre méltó, hogy az Ethyl Gasoline Corporationt viszont semmiféle „erkölcsi" szabályzat sem gátolta abban, hogy közvetlenül az Egyesült Államoknak a háborúba történő belépése előtt az IG-Farbenindustrie vegyészeti konszernnek 500 tonna etilfolyadékot adjon „kölcsön", amire a hitleri aviatikának a legnagyobb szüksége volt.

Ha meg akarjuk érteni a szabadalmi monopóliumok által alkalmazott módszereket, figyelembe kell venni azt, hogy az Egyesült Államok szabadalmi törvényhozása jelenleg rendkívül bonyolult és összekuszált, ami a bírósági szőrszálhasogatás legszélesebb lehetőségeit teremti meg.

Az amerikai szabadalmi rendszer jogi útvesztőiben csak az erre specializált ügyvédek ismerik ki magukat, akiknek többsége a nagy monopóliumok közvetlen szolgálatában áll, vagy teljesen tőlük függ. A szabadalmi perek vitele rendkívül költséges. Már a mult század végén egy olyan befolyásos

kapitalista feltalálónak is, mint amilyen Edison volt, 2 millió dollárt kellett elköltenie arra, hogy az általa feltalált villanyvilágítási rendszer egyes elemeinek szabadalmát per útján megvédje. A perek száma, amelyekkel az Edison-féle szabadalmakat megtámadták, elérte a 200-at.

A General Motors tröszt 15 év alatt száz szabadalmi perre több mint 2,5 millió dollárt költött. Sok más tröszt évente 200 000—250 000 dollárt ad ki hasonló perek költségeire. A nagy monopóliumok ezeket a kiadásokat az árak felemelése útján behozzák.

A kisebb cégek és az egyes feltalálók azonban képtelenek az ilyen hosszú pereskedés költségeit fedezni. Rendszerint néhány év alatt feladják a harcot és kényre-kedvre megadják magukat a győzőnek. Még ha a feltaláló esetleg első fokon meg is nyeri a pert, az ügyet átteszik a felsőbb bíróságokhoz, ahol azután szándékosan mindenféleképp igyekeznek összekuszálni; a költségek óráról órára nőnek és azokat csak a nagy monopóliumok tudják megfizetni. Az agyongyötört feltaláló végülis minden feltétel elfogadására kényszerül. Mint már említettük, sok feltalálót teljesen tönkretettek és kiszorítottak jogaiból a szabadalmi perekkel, amelyek felemésztették anyagi eszközeit, ideje és ereje nagyrészét.

Edison mondotta egy alkalommal: „A feltalálóknak a törvénykezés mai rendszere mellett nincsen annyi lehetőségük arra, hogy szabadalmi pereket folytassanak, s ezért a szabadalmak a feltaláló érdekvédelme szempontjából elvesztik értelmüket. Sok társaság ezt nagyon jól tudja és ezért foglalkozik minden valamirevaló szabadalom összevásárlásával. Olykor a társaság ad pénzt a feltalálónak tartozásai kifizetésére; ha azonban a pert megnyerik, a feltaláló mitsem kap." Így az Egyesült Államok szabadalmi törvényei, amelyeket annakidején a feltalálói kezdeményezés ösztönzése céljából hoztak, jelenleg a monopóliumoknak e kezdeményezés elfojtására szolgáló eszközévé váltak.

Az Egyesült Államokban a mintegy 600 000 bejegyzett szabadalom között igen sok az úgynevezett „papírszabadalom", amelyeket a termelési gyakorlatban sohasem használtak. Vagy azért nem használták őket, mert értéktelenek vagy elavultak, vagypedig azért, mert a monopóliumok szándékosan megakadályozták alkalmazásukat. A monopóliumok

azonban potom áron még ezeket a „papírszabadalmakat" (a jelenkori amerikai kapitalizmus „holt lelkeit") is összevásárolják, hogy ilymódon esetleg új találmányok alkalmazását akadályozhassák meg. Számos ilyen „papír szabadalom" körül hosszú évekig, sőt, évtizedekig tartó szabadalmi perek folytak.

Még gyakrabban használják fel a „papír szabadalmakat" a monopóliumok arra, hogy jóelőre pereskedéssel fenyegessék és zsarolják azokat, akik megkísérlik egyik-másik új találmány realizálását. Ezek a fenyegetések rendszerint igen hatásosaknak bizonyultak, és ezért a monopóliumok szándékosan kezdtek bejelenteni erre a célra alkalmas szabadalmakat, amelyeket Amerikában „madárijesztő" szabadalmaknak (scarecrow patents), vagy revolverező szabadalmaknak (shotgun patents) neveznek.

A hatalmas monopóliumok, amelyek sok szabadalmat halmoztak fel és képesek a szabadalmi perek költségeinek viselésére, eredményesen használják fel ezt az eszközt a konkurrenseik elleni harcban. Speciális szabadalmi tájékoztató- és ügyvédi irodákat tartanak fenn, kutatólaboratóriumaikat a legkülönbözőbb, egyébként teljesen haszontalan szabadalmak kidolgozásával bízzák meg, amelyek csak arra jók, hogy velük a konkurrenciát ijesztgessék és alapot szolgáltassanak bírósági herce-hurca megindítására.

Sok ipari monopólium ebből a célból titkos, úgynevezett „fekete laboratóriumot" hoz létre. Ezekben a laboratóriumokban csak különösen megbízható tudósokat és mérnököket alkalmaznak, akik a monopóliumok érdekében elárulják a tudományt és a technikát. Az ilyen laboratóriumok működését szigorúan titkolják, és csak néha-néha vet fényt rá egy-egy konkurrens monopólium által kezdeményezett botrányos törvényszéki eljárás. A „fekete laboratóriumokat" rendszerint valamely jelentős találmány elleni harcra használják fel, amelyek alkalmazása veszélyeztetné az érdekelt monopólium jövedelmét.

Így például az izzólámpák gyártásával is foglalkozó General Electric trösztöt és leányvállalatát, a Western Electricet rendkívül nyugtalanította a nappali fénnyel világító lumineszcens lámpák megjelenése az Egyesült Államokban. A fénytechnika ez új felfedezésének széleskörű elterjedése ugyanis komolyan fenyegethette volna üzleti érdekeiket.

Riadót fújtak a villamoserőmű-trösztök is, mert az új lámpák lényegesen kevesebb energiát fogyasztottak, mint az izzólámpák. A General Electric a villamoserőmű-trösztök követelésére az 1940. évi newyorki nemzetközi kiállításról eltávolította a „túlságosan hatásosaknak" mutatkozó lumineszcens lámpákat, és felszólította tudományos dolgozóit és mérnökeit arra, hogy ujságcikkekben igyekezzenek az új lámpák alkalmazásának előnyeit alábecsülni. A „tudományos" argumentációt ehhez a Western Electric „fekete laboratóriuma" szolgáltatta, amely éveken át folytatott ebből a célból megfelelő „kutatásokat" és nem riadt vissza attól sem, hogy a monopólium által pénzelt tudományos és műszaki sajtóban hamis adatokat terjesszen. Mindent megtett, hogy az új találmányt diszkreditálja, és alkalmazását, amennyire csak lehetséges, visszatartsa.

A „fekete laboratóriumok" egy sajátságos funkciója kártevő „találmányok" kidolgozása. Így például, a villamoserőműtrösztök megbízásából egy „rabló lámpát" készítettek. Külsőleg ez semmiben sem különbözött a közönséges lámpától, de volt egy „titka". Bizonyos idő multán a lámpa „bedolgozta" magát és sokkal több áramot kezdett fogyasztani, mint a közönséges lámpa. Csak e manipuláció véletlen felderítése vetett véget e „találmány" további alkalmazásának. Mindemellett a villanylámpák egész élettartamának a csökkentése rendszeresen foglalkoztatja a General Electric, a Phillips és más társaságok „fekete laboratóriumait". Így a General Electric a kereslet fokozása céljából „tudományos kutatást" folytatott a zseblámpák élettartamának jelentős megrövidítésére. A cég azt a határozott utasítást adta laboratóriumának, hogy „a villamoszseblámpák égési idejét, amely eddig három elem kihasználására volt elegendő, szállítsa le úgy, hogy a lámpa és az elem élettartama normális használat mellett, körülbelül egyforma legyen"[10]. A „fekete laboratórium" eredményesen oldotta meg ezt a feladatot, a trösztpedig gondoskodott arról, hogy a többi villamoszseblámpa- és elemgyárosokat is rábeszélje, vagy ha kellett, kényszerítse arra, hogy lerontsák gyártmányaik minőségét.

A második világháború idején még a hadiipari trösztök „fekete laboratóriumai" is rendszeresen foglalkoztak gyártmányaik (például, a nitrocellulóze lőporok, brizáns robbanóanyagok, telefonhuzalok stb.) minőségének lerontásával,

holott ekkor a katonák élete közvetlenül függött a hadianyagok minőségétől.

Különösen élénk tevékenységet fejtenek ki a vegyi- és a gyógyszeripari trösztök „fekete laboratóriumai". Rendszeresen foglalkoznak kártevő „találmányokkal", mint amino például a repülőgépipar számára gyártott műanyagok megmérgezése, hogy azokat ne lehessen fogászati protézisek készítésére használni. Még jellegzetesebb a következő példa: a duPont tröszt előállította a „monesztrál" festéket, amelyet egyformán lehetett használni akár fának a lakkozására, akár textilszövetek festésére. A tröszt azonban attól tartott, hogy a festéknek ez utóbbi célra való felhasználása káros kihatással lesz a textilfestékek monopoláraira. Ezért olyan eljárás kidolgozására adott megbízást, amely a „monesztrált" textilfestési célokra alkalmatlanná teszi. Vegyészkutatók vállalkoztak erre, és megfelelő kísérleti munka és számos „tudományos" tanácskozás után a festékhez keverendő alkalmas adalékanyagok egész sorára tettek javaslatot. Az ilyen anyagok közül egyesek megrongálták a szövetet a további feldolgozásnál; mások rongálták a gépalkatrészeket (a nyomóhengerek tengelyeit); egy harmadik csoport az emberi bőrt izgató és kiütéseket okozó anyagokat tartalmazott. Mindezeket a „sokat ígérő" javaslatokat tudományos kutatók dolgozták ki a legnagyobb részletességgel, sőt, igen sok pénzbe és időbe is kerültek.

Ehhez Edwards, polgári közgazdász, aki erről a dologról már előbb idézett könyvében beszámol, a következő megjegyzést fűzi: „Nincs elég adatunk arra, hogy miképpen árányulik a termelési folyamatok és a gyártmányok tökéletesítésére irányuló tudományos kutatómunka ahhoz a tudományos munkához, amelyet a szabadalmakkal kapcsolatban éppen az ellenkező irányban folytatnak. Ez utóbbi arra szolgál, hogy valamely területről kiszorítsa a konkurrenciát, kihasználatlanul hagyja emellett a szabadalmakat és a termékek minőségét az előbb leírt példához hasonló módon lerontsa"[11].

De bármilyen legyen is ez az arány, már a kérdésnek ilyen módon való feltevése és a felhozott tények önmagukban véve is élénken illusztrálják Leninnek azt a megállapítását, hogy a monopolkapitalizmus körülményei közt a tudomány és a technika a spekulánsok javát szolgálja.

Edwards azt is kénytelen beismerni, hogy „a kartellek

általában gyanakvóan néznek minden új műszaki tökéletesítésre. Szívesen foglalkoznak meglevő gyártmányaik új alkalmazási lehetőségeinek a kutatásával, de gyakran akadályozzák új termelési eljárások kifejlesztését vagy új termékek gyártását." Miután számukra a szabadalmak a monopóliumon kívül állók elleni harc eszközévé váltak, „ennek eredményeként két irányzat sajátos egybefonódása jött létre, amely egyrészt ösztönzi a találmányok és új termelési eljárások bevezetését, másrészt mindenütt akadályozza, ahol ez az árak vagy a jövedelem csökkenését idézhetné elő".

A szabadalmi monopóliumaik megerősítésére törekvő nagy nemzetközi trösztök jelentős összegeket fordítanak a kutatómunkára. E tudományos kutatómunka eredményei azonban, Edwards beismerése szerint, „a műszaki haladás elleni védekezés célját szolgálják. A gyártási eljárást azért szabadalmaztatják, hogy alkalmazását mások számára lehetetlenné tegyék".

Alfred Mond, az angol vegyészeti tröszt megalapítója, cinikus nyiltsággal fejtette ki ezt a politikát: „A kartell vagy az egyesülés, amelynek élettartama csak néhány évre korlátozódik, valójában csupán fegyverszünetet jelent az ipari harcban és az emberek nem hajlandók fegyvereiket és harci módszereiket kiszolgáltatni azoknak, akik ellen néhány év mulva esetleg újból harcolni fognak." Ezért nézete szerint a kartelltagok között a műszaki tájékoztatási anyag, a találmányok, szabadalmak és új gyártási eljárások teljes és végleges kicserélése nem is lehetséges. A kartellben uralkodó cég igyekszik vezető helyzetét megőrizni és erősíteni, s akadályozza a többi részvevő műszaki előrehaladását.

A kartellen kívül álló cégektől rendszerint mindennemű műszaki tájékoztatást megtagadnak, s ezek egyetlen kartelltag szabadalmára sem szerezhetnek használati engedélyt, mert ez ellen a kartell bármelyik más tagja vétót emelhet. A Westinghouse elektrotechnikai tröszt minden európai céget, amely vele bármilyen egyezményben volt, arra kötelezett, hogy az ő előzetes hozzájárulása nélkül más elektrotechnikai vállalattól gyártási vagy egyéb műszaki tájékoztatást ne kérjen. Bárminő kísérlet más cégektől való tájékoztatás beszerzésére a Westinghouse szabadalmakra vonatkozó használati engedélyek azonnali hatálytalanítását vonja maga után.

Ilyen és ehhez hasonló módszerekkel használják ki a

monopolegyesülések a szabadalmi rendszert a műszaki haladás fékezésére. A nagy monopóliumok szabadalmi szervei és „fekete laboratóriumai" az Egyesült Államokban a műszaki haladás elfojtásának és eltorzításának eszközei lettek.

A monopóliumok szabadalmi politikája a legnagyobb befolyást gyakorolja a tudományos kutatómunka szervezetére és irányaira is, miután ennek nagy része az ipari trösztök laboratóriumaiban és intézeteiben folyik. A. Kahn írja az amerikai közgazdasági társulat folyóiratában: „A nagy kutatólaboratóriumok csak mellékesen töltik be a technológiai központ szerepét. Üzleti szempontból ezek szabadalomgyárak, amelyek nyersanyagot termelnek a monopóliumok számára. Termelésük sokszor nem egyéb «revolver» vagy «ijesztő» szabadalmaknál, amelyek önmagukban véve igen csekély értékűek, vagy éppen teljesen haszontalanok, de látszólag valamilyen fejlődésben lévő iparág fontos területét fedik, s ezért alkalmasak arra, hogy szabadalmi pereskedéssel való fenyegetésre használják őket"[12]. A. Kahn a „revolver és ijesztő" taktika mellett a monopóliumok szabadalmi taktikájának még egy harmadik fajtájára is rámutat, amelyet „háló" taktikának (dragnet tactics) neveznek. Ez abban áll, hogy a trösztök a szabadalmi hivatalt az adott szakterület összes lehetséges fejlődési irányait felölelő szabadalmi bejelentések tömegével árasztják el. Időnként ezeket a bejelentéseket felülvizsgálják és felújítják, hogy ilyen módon elejét vegyék bárminő új találmánynak, és versenytársaikat hosszadalmas és költséges szabadalmi pereskedésbe ránthassák. Emellett a trösztök minden eszközzel azon vannak, hogy az ilyenfajta bejelentések tárgyában minél jobban halogassák a végleges döntést. Az Egyesült Államok szabadalmi törvénye szerint a szabadalom érvényességének határideje 17 év, s ennek eltelte után ez közhasználatba kerülhet. Valójában azonban a legtöbb, valamely szabadalmon alapuló monopólium évtizedekig fennáll. Így például az Alcoa amerikai aluminiumtársaság monopóliuma a Hall-féle elektrolitikus aluminiumgyártási eljárás szabadalmán alapult. E szabadalom határideje már néhány évtizede lejárt, de ez a legkevésbbé sem zavarta a monopólium fennmaradását. A pyrex tűzálló üveg szabadalma már 1936-ban lejárt, de a Corning Glass cég továbbra is uralja e téren a termelést. Ennek egyrészt az a magyarázata, hogy közben az eljárás számos kisebb jelentőségű tökéletesítését

szabadalmaztatták, másrészt pedig az is, hogy újabb gyártás megindításához igen nagy beruházásokra volna szükség.

Mindemellett a szabadalmon alapuló monopólium nem tekinthető abszolútnak és örökéletűnek. Ez is, mint minden monopólium, új konkurrenciát szül. Ha valamely szabadalmi monopólium különösen nagy nyereségeket vág zsebre, a többi monopóliumok kétségbeesett erőfeszítéseket tesznek a szabadalom megkerülésére (például helyettesítő termékek előállítása útján), hogy ilyen módon a kialakult magas árak kihasználásával a jövedelem egy részét megkaparintsák.

A második világháború idején, midőn az Egyesült Államok rendkívül megnövekedett haditermelése a tőkés monopóliumok számára állandó piacot és roppant nyereségeket kezdett biztosítani, a monopóliumok némileg megváltozott formában használták ki a szabadalmakat.

Számos tröszt szabadalmai használatára ideiglenesen engedélyt adott alvállalkozóinak és más cégeknek is, mert másként képtelen lett volna a jövedelmező hadimegrendeléseket teljesíteni. A kormány a németektől elkobzott szabadalmakat az amerikai cégek rendelkezésére bocsátotta. Számos találmányt, amelyek éveken át hevertek a monopóliumok páncélszekrényeiben, a haditermelésben alkalmazni kezdtek.

Egyidejűleg azonban az amerikai monopóliumok szabadalmi tartalékai még jobban felszaporodtak. Ennek elsősorban az a magyarázata, hogy a tőke növekvő koncentrációja mellett a monopóliumok szabadalmak formájában megkapták eredményeit annak az óriási tudományos kutatómunkának, amelyre ebben az időben az állam a költségvetés, azaz az adófizetők tömegeinek terhére példátlanul nagy összegeket fordított.

A kis vállalatok ügyét felülvizsgáló szenátusi bizottság „A gazdaság koncentrációja és a második világháború" címmel nyilvánosságra hozott jelentésében közli, hogy annak az összegnek, amelyet az állam az ipari vállalatok laboratóriumainak és kutatóintézeteinek szerződések alapján 1940 és 1944 között kifizetett, csaknem kétötödét a tíz legnagyobb társaság kapta, 66 százaléka pedig a 68 vezető szerepet játszó vállalatnak jutott. A jelentés a következő megállapítást tartalmazza: „A tudományos felfedezések túlnyomó része természeténél fogva sokféle alkalmazást nyerhet; használható nemcsak a háború, de a béketermelés céljaira is. Nyilvánvaló,

hogy a felfedezésekből a legtöbb hasznot azok a társaságok húzzák, amelyeknek laboratóriumaiban ezek napvilágot láttak, mégpedig nemcsak azért, mert magától értetődően jóval tájékozottabbak, hanem azért is, mert a felfedezések szabadalmai az ő birtokukban vannak. A szenátus hadügyi bizottságának mozgósítási albizottsága által lefolytatott vizsgálat megállapította, hogy azok a szerződések, amelyeket a kormány tudományos kutatások elvégeztetésére magánvállalatokkal kötött, az esetek 90 százalékában a szabadalmaztatás jogát a vállalatoknak engedik át. Az állam csak azt a jogot tartotta fenn magának, hogy e munkákat saját közvetlen céljaira felhasználja. Ez elkerülhetetlenül arra vezet, hogy a háború idején elért műszaki eredményeket a legnagyobb társaságok (a szabadalmak révén) monopolizálják"[13].

A jelentés különösen kihangsúlyozza, hogy ez a megállapítás az atomenergia hadicélokra való felhasználása érdekében végzett kutatásokra is vonatkozik, amelyekre a háború idején kétmilliárd dollárt költöttek. Ugyancsak vonatkozik a rádió-lokációval kapcsolatos munkálatokra, amelyekre az Egyesült Államok kormánya szintén óriási összegeket költött. Ilyenformán többezer, a rádiótechnika minden területét felölelő szabadalom került néhány hatalmas tröszt birtokába.

AZ AMERIKAI MONOPÓLIUMOK NEMZETKÖZI SZABADALMI EGYEZMÉNYEI

A nemzetközi szabadalmi egyezmények, az úgynevezett „szabadalmi poolok" (azaz néhány monopolista tröszt felhalmozott szabadalmainak egyesítése) az amerikai monopóliumok számára hozzáférhetővé tették az európai ipar szabadalmi leírásokban és rajzokban lerögzített műszaki tapasztalatait és tudományos kutatómunkájának óriási tartalékait is. A nemzetközi szabadalmi poolok a legerősebben az elektrotechnikai és a vegyiiparban fejlődtek ki.

Az a Szovjetunió ellen irányuló megegyezés, amelyet az Egyesült Államok vezető kapitalista monopóliumai a hitleri Németország monopóliumaival a világpiac felosztására vonatkozólag kötöttek, a szabadalmi monopóliumokat a második világháborút megelőző időszakban, sőt, még a háború idején

is, a hitleri Németország és az imperialista Japán felfegyverzésének fontos eszközévé tette.

Ismeretes, hogy a szabadalmak milyen nagy szerepet játszottak e tekintetben a különböző szintetikus kaucsukfajták, a szintetikus ammonia, a magnézium és ötvözetei, a wolfram, a kalciumkarbid és sok más fontos stratégiai anyag gyártása terén.

Az Egyesült Államok képviselőházának és szenátusának különböző bizottságai számos hivatalos okiratot tettek közzé arról, hogy a Standard Oilnak (New Jersey) és a duPont trösztnek az IG-Farbenindustrie-val kötött szabadalmi egyezménye nagymértékben alátámasztotta a hitleri Németország agresszióját. Az IG-Farbenindustrie az 1939 szeptemberében kötött hágai egyezmény alapján, már azután, hogy a háború Európában megkezdődött, kétezer szabadalmat adott át a Standard Oilnek „megőrzésre". Így kerülte el, hogy azokat az Egyesült Államok kormánya elkobozza, s egyben biztosította magának a háború után az amerikai hadiipar nyereségéből az őt e szerződés szerint megillető részesedést.

Az amerikai és a német monopóliumok szabadalmi megállapodásainak igen jellegzetes példája a tetracen (indító robbantószer a hüvelyes gyujtókapszulákhoz) egyezmény. A tetracent Németországban a huszas években találták fel és a világ minden országában szabadalmaztatták. 1929-ben a németek az amerikai szabadalmat 25 000 dollárért és bizonyos, az eladási ár után számított állandó jutalékért a duPont tröszt ellenőrzése alatt álló Remington Arms cégnek adták el. A szerződés kikötötte, hogy a Remington Arms cégnek nincs joga tetracen gyutacsokkal ellátott lőszert az Egyesült Államok határain túlra eladni. 1941-ben a Remington Arms, amely Anglia és Kanada számára lőszert szállított, még mindig szükségesnek tartotta, hogy szentül betartsa a szabadalmi szerződés kikötéseit, és a tetracent a kevésbbé hatásos durranóhigannyal helyettesítette. Ugyanekkor a licenciaszerződés alapján a németek a Remington Armstól folyamatosan megkapták a cég által az Egyesült Államoknak és szövetségeseinek szállított lőszerekre vonatkozó pontos adatokat. S mi több, a Remington Arms folytatta az IG-Farbenindustrie-nak járó jutalék kiutalását, még a Németország ellen harcoló amerikai hadsereg számára szállított gyutacsok után is, csupán azzal a kikötéssel, hogy a pénzt a háború befejezéséig

a külföldi tulajdont ellenőrző hivatalnál helyezzék letétbe. W. Bennet, a szabadalmi rendszer amerikai vizsgálója, ehhez az elképesztő tényhez azt az igen szerény megjegyzést fűzi, hogy „a monopóliumok profitérdekei nem azonosak a nemzeti érdekekkel".

A szabadalmi rendszert teljesen a kozmopolita hadiipari trösztök szolgálatába állították, amelyek a háborús vérontáson és pusztításon hallatlan nyereségekre tettek szert.

Az amerikai monopóliumok szabadalmi egyezményei az imperialista Japán felfegyverzését is elősegítették. Így például, a Universal Oil Products, az ásványolajfinomító ipar kutatótrösztje, a monopolkapitalizmus egyik legjellegzetesebb óriási „szabadalomgyára" — a háború előtt új krakkoló eljárások licenciáit adta el a Japán Gazolin-Társaságnak. Ezután egy másik egyezmény értelmében a japánok licenciát kaptak izooktán és száz oktánszámú repülőbenzin előállítására. Az egyezmény alapján 1940-ben és 1941-ben amerikai mérnökök utaztak Japánba, hogy tanáccsal szolgáljanak az izooktán gyár építésénél, amely nem sokkal ezután már üzemanyaggal látta el az amerikai hadsereg ellen harcba vetett japán repülőgépeket. Jellemző egyébként, hogy a száz oktánszámú benzin gyártására vonatkozó dokumentációt a japánok hamarabb kapták meg, mint a többi amerikai vállalat.

Ilyen a tőkés monopóliumok nemzetközi szabadalmi egyezményeinek belső mechanizmusa. Ezek a monopóliumok elősegítették a háború elhúzódását, növelték áldozatainak számát és saját katonáiknak még tömegesebb pusztulását okozták.

A NÉMET SZABADALMAK ELTULAJDONÍTÁSA AZ AMERIKAI MONOPÓLIUMOK ÁLTAL

A különböző országok (elsősorban az Egyesült Államok, Anglia és Németország) tőkés monopóliumai még a háború előtt kötött egyezményeikben megállapodtak abban, hogy a háború után ezeket az egyezményeket és a velük kapcsolatos nemzetközi kartellmegállapodásokat még jobban kiszélesítik.

Az erőviszonyok természetesen a háború következtében lényegesen megváltoztak. Az amerikai monopóliumok az Egyesült Államok állami apparátusa és a megszálló hatalmak

által nyujtott erélyes segítség révén kihasználták ezt a körülményt a német szabadalmak óriási tömegének eltulajdonítására.

Könnyen elképzelhető, hogy a német monopóliumok, amelyeket a potsdami konferencia határozatai ellenére Nyugat-Németországban gondosan megőriztek, készséggel hozzájárultak ahhoz, hogy szabadalmaikat angol és amerikai kartelltársaiknak átadják. Arról ma már nem is beszélünk, hogy maguk a német konszernek különböző sötét tőzsdeügyletek és pénzügyi mesterkedések révén sok esetben az amerikai és angol kapitalista trösztök valóságos fiókvállalataivá alakulnak.

A német szabadalmak kisajátítása a következőkép történt. Még a háború idején, amidőn az amerikai hadsereg előrevetett csapatai ellenállás nélkül vonultak be Nyugat-Németország ipari központjaiba, a szó szoros értelmében nyomon követték őket a vezető kapitalista trösztök egyenruhába öltözött képviselői, mérnökei és más szakemberei, akik elsősorban a német szabadalmak iránt érdeklődtek s a megőrzésükre szolgáló páncélszekrényeket igyekeztek birtokukba venni. A háború befejezése után a szabadalmak kiemelését rendszeresítették és szervezetté tették. Majna-Frankfurtban az amerikai övezet katonai igazgatása keretében „tábori műszaki tájékoztatási hivatal" elnevezéssel külön apparátust létesítettek erre a célra. A hivatalban „műszaki felderítő osztály" működött, ahol különböző szakmérnökök és a mikrofotográfiában jártas szakértők dolgoztak. Az Egyesült Államok kereskedelmi minisztériuma mellett egy úgynevezett „kiadvány iroda" működik. Truman erre az irodára bízta, hogy az ellenséges országokban és a felszabadult területeken a tudományos és műszaki eredményekre, találmányokra és tökéletesítésekre vonatkozó mindennemű műszaki tájékoztatási anyagot összegyüjtsön. Ez az iroda juttatta el a megszálló hatalmak előbb említett szerveihez az amerikai ipari monopóliumok igényeit és követeléseit.

John Green, a „kiadvány iroda" főtitkára a következőkép ismerteti a szabadalmak megszerzésével kapcsolatban Németországban végzett munkát.

Műszaki szakemberekből és a katonai hatóságok által kiválasztott német tudományos kutatókból és mérnökökből álló brigádok mentek ki a tudományos intézetekbe, labora-

tóriumokba és üzemekbe, ahol behatóan tanulmányozták a technológiai folyamatot vagy a kutatási tematikát, úgyszintén a tudományos eredményeket, találmányokat és tökéletesítéseket. A német személyzet segítségével szedték össze a műszaki dokumentációban, szabadalmakban, szabadalmi bejelentésekben, receptgyüjteményekben, műszaki és tudományos folyóiratokban, értekezésekben fellelhető mindennemű anyagot, ami az amerikai ipar számára bármily mértékben is értékes lehetett. Ezután német mikrofényképezők brigádja amerikai felügyelet mellett lefényképezte a kiválasztott anyagot, miközben az anyagot kiválogató brigád már más helyen folytatta munkáját. A filmeket Frankfurtban hívták elő és gondosan kidolgozott rendszerben klasszifikálva küldték el az Egyesült Államokba.

1946 őszére a felderítő brigádok által kiemelt és az amerikai ipar számára értékesnek vélt 3,5 milliárd oldalnyi műszaki dokumentációs anyagból 3,5 millió oldalt vettek fel mikrofilmre. Az egész kisajátított műszaki dokumentációs anyag súlya többtízezer tonnára rúgott.

John Green azt is közölte, hogy a brigádok által összeszedett és mikrofilmre felvett anyag óriási tömege felöleli az IG-Farbenindustrie gyárainak és laboratóriumainak szabadalmazott, vagy a német szabadalmi hivatalnál bejelentésre előkészített minden értékes találmányát.

Green ehhez fűzött megjegyzése szerint „nyilvánvaló, hogy ez a szó legszorosabb értelmében vett háborús jóvátétel". Meg kell azonban jegyezni, hogy a jóvátétellel kapcsolatos megbeszéléseknél az amerikaiak erről a már behajtott jóvátételről el szoktak feledkezni.

Green cinikus nyiltsággal mutatott rá, hogy az amerikai monopóliumok kezében a német szabadalmak és a tudományos dokumentáció kisajátításának fegyverül kell szolgálnia a világuralom megszerzésére irányuló harcban.

A Németországban birtokbavett szabadalmak már rövid idő mulva az érdekelt amerikai monopóliumok kezében voltak; 1947 tavaszáig az amerikai ipari trösztöknek többszázezer fotókópiát adtak el a német gyártási eljárásokról.

A kereskedelmi minisztérium fentebb említett szerve — a szabadalmi leírások, rajzok, vegyi receptek kisajátítása mellett — nagy számban küldi Németországba az amerikai ipari trösztök mérnökeit és tudományos dolgozóit a német ipar

egyes ágainak közvetlen tanulmányozására is. E tanulmányút során meglátogatják a legfontosabb ipari vállalatokat és kutatólaboratóriumokat, összegyüjtik a műszaki adatokat és minderről részletes jelentéseket állítanak össze. Ezután a kiküldöttek visszatérnek munkahelyeikre, vállalataikhoz, amelyek összes utiköltségeiket fedezik.

A német műszaki tapasztalatok kisajátításának harmadik módja az amerikai ipart érdeklő speciális felszereléseknek és anyagoknak az Egyesült Államokba való kivitele. A hadügyés kereskedelemügyi minisztérium kiállításokat rendez ezekből a tárgyakból és azokat kísérletezés és tanulmányozás céljából az érdekelt cégek rendelkezésére bocsátja.

Végül ugyanebből a célból német tudósokat visznek ki az Egyesült Államokba, akiket elsősorban a tömeges pusztítás és rombolás új barbár eszközeinek kidolgozásával kapcsolatos kutatómunkára alkalmaznak. Ezt egészen nyiltan a Németország által teljesítendő jóvátételi fizetések egy részének tekintik.

Az amerikai külügyminisztérium és tengerészeti minisztérium jelentése szerint mintegy 1 000 német és osztrák tudóst vittek ki az Egyesült Államokba. Ezenkívül az ipari trösztök (az ezerfőnyi kontingensen felül) saját kezdeményezésükre is kikérhetnek Németországból egyes tudósokat. „Lojalitásuk" felülvizsgálása után, a kihozott tudósoknak fel kell venniök az amerikai állampolgárságot.

Ez a jelentés az amerikai értelmiség körében komoly nyugtalanságot váltott ki. A legkiválóbb tudósok, köztük Einstein és Bethe fizikusok, tiltakozásukat fejezték ki e tervek ellen. Ezek a tudósok felháborodásuknak adtak kifejezést afelett, hogy a hitleri hadigépezet létrehozásában közreműködött német szakemberek számára kitűnő feltételeket teremtenek, sőt, még amerikai állampolgárságot is adnak nekik, ugyanakkor, amikor az antifasiszta német tudósokat „ellenséges államok polgárainak" tekintik.

E tiltakozások azonban hatástalanok maradtak. A hitlerista tudósok az Egyesült Államokban a kapitalista trösztök vezető apparátusában éppúgy, mint a hadügyi szerveknél nem kevés „rokonlélekre" és régi cinkostársra találnak.

A német tudományos és műszaki tapasztalatok kisajátításának e módszerei fontos kiegészítői a német szabadalmak kisajátításának. A jelenkori technika körülményei között

ugyanis a szabadalmakat igen gyakran csak akkor lehet felhasználni, ha megvannak a nem szabadalmazható ipari tapasztalatok, amit az amerikaiak „know how"-nak (tudni hogyan) neveznek. E tapasztalatok nélkül a szabadalom holt tőkének bizonyulhat.

E szabadalmaknak az előbbiekben leírt módon való kisajátítása igen nagy méretekben történt. A külföldi sajtóközlemények szerint az amerikaiak és angolok körülbelül 200 000 német szabadalmat kaparintottak meg. Értéküket nehéz lenne megállapítani, miután sok találmányt az iparban még nem próbáltak ki. Kétségtelen azonban, hogy ez sokmilliárd dollárra rúg. A sajtó közleményei szerint egyes amerikai cégek csupán egyetlen szabadalmazott eljárásért 10 millió dollárnál nagyobb összeget ajánlottak fel.

Az Egyesült Államok 1946 őszén megszüntetett idegen vagyont kezelő hivatala a német szabadalmakon kívül 45 000 szabadalom, körülbelül 500 000 szerzői tanúsítvány és egész sor más olyan értékes műszaki dokumentum birtokában volt, amelyek az Egyesült Államokban élő német vagy japán állampolgárok tulajdonában voltak.

A *News Chronicle* című angol lap a német találmányok és műszaki tökéletesítések kisajátításával foglalkozó angol-amerikai vegyesbizottság jelentésével kapcsolatban írta a következőket: „Szinte felbecsülhetetlen, hogy mit jelent a tudásnak és mesteri technikának ez az elsajátítása. A jóvátételnek ez a kategóriája, a legféltettebben őrzött ipari titkoktól a velük kapcsolatos műszaki termelési problémákig, a leggazdagabb hadizsákmány, amely valaha is egy győztes részéül jutott." A már említett John Green írja, hogy a kisajátított német szabadalmak pénzben kifejezett értéke „bőségesen fedezi az amerikai hadiköltségeket".

Nyilvánvaló, hogy a német szabadalmak felhasználása az amerikai monopóliumokat sokmilliós többletnyereséghez juttathatja. Emellett számításba kell venni azt is, hogy a szabadalmi monopólium e trösztöknek óriási jövedelmeket biztosíthat nemcsak a találmányok felhasználása, de azok elfojtása által is, miután így megakadályozhatják a konkurrenseket hasonló műszaki tökéletesítések és újítások bevezetésében. Ez elősegíti az árak emelését, ami viszont a néptömegek életszínvonalát leszállítja. Az előbbiekben felsorolt tényekből a következő fő következtetéseket lehet levonni:

Ámbár az Egyesült Államok és Anglia mindezideig vonakodnak attól, hogy megjelöljék a Németországgal szemben támasztott jóvátételi követeléseik teljes összegét, valójában a jóvátétel behajtása a legkülönbözőbb formákban már a megszállás első napjaitól kezdve folyik. Nyugat-Németország megszállásának első éveiben csupán a német szabadalmak kisajátítása útján óriási jóvátételi értéket hajtottak be. Ez értékek gazdái és ilyen módon a jóvátétel tényleges haszonélvezői az angol és amerikai tőkés monopóliumok lettek, amelyek mit sem szenvedtek a háborúban, sőt, meggazdagodtak a hadiszállításokon és óriási jövedelmeket harácsoltak össze a jóvátételen. A német szabadalmak birtokbavétele az Egyesült Államok tőkés monopóliumainak megerősödését és a helyreállított vagy újonnan létrehozott nemzetközi kartellekben elfoglalt uralkodó helyzetük megszilárdulását jelenti. Ugyanekkor ez nem zavarja, sőt, megerősíti az amerikai monopóliumoknak az „ifjabb partner" szerepét betöltő német konszernekkel való kapcsolatát, támogatja az amerikai imperialista támadóknak a német revanspolitikusokkal való összeesküvését Nyugat-Németország remilitarizálása és hadiipari termelő potenciáljának helyreállítása céljából.

Többszázezer szabadalomnak a kapitalista trösztök kezében való összpontosítása a műszaki haladás visszatartásának, a fogyasztók kirablásának, idegen országok zsarolásának és a gazdasági agresszionak egyik legerősebb fegyverévé lett.

IV. fejezet

AZ AMERIKAI TUDOMÁNY A MONOPÓLIUMOK SZOLGÁLATÁBAN

Az amerikai sajtó az utóbbi időben fékevesztett rágalomhadjáratot indított a szovjet tudomány és a szovjet tudósok ellen. Az amerikai sajtó és a rádió szemérmetlenül elferdítve közölte a biológiai tudományok terén lefolyt vita menetét és eredményeit, s a szovjet kormányzat által a tudósoknak adott „parancsokról" hazudozik. Tagadja, hogy a biológiai tudományokban a micsurini irányzat az e téren már évek óta folyó vita során, a tudományos vélemények nyílt és becsületes harcában győzött, és azt állítja, hogy a Szovjetunióban „szó sem lehet szabad tudományos gondolatról".

Ebben a szemérmetlen rágalomhadjáratban az amerikai sajtó messzemenően támaszkodik olyan tudósokra, akik már régóta az amerikai reakciós erők engedelmes eszközei, a tőkés monopóliumok propagandistái és veszett ellenségei az igazi tudománynak és demokráciának. A szovjet tudomány elleni hajszát és az ezzel kapcsolatos koholmányokat az amerikai sajtó rendszerint azzal a kitalált reklámmal ködösíti, hogy az Egyesült Államokban a tudomány a politikán kívül áll, „független" és „elfogulatlan". Ha azonban megismerkedünk a valóság megcáfolhatatlan tényeivel, ez a legenda szertefoszlik.

Az Egyesült Államokban a tudományos kutatóintézmények rendkívül tarka és szövevényes hálózatában 4 fő csoportot lehet megkülönböztetni. Ezek a következők: 1. Az ipari trösztök tudományos kutatólaboratóriumai, 2. az egyetemi laboratóriumok, 3. különböző jótékonysági alapok tudományos intézményei, 4. az állami költségen fenntartott tudományos intézmények.

Valamennyi csoport ezer szállal függ a tőkés monopóliumoktól, az Egyesült Államokban uralkodó finánctőke politikájától. A következőkben megvizsgáljuk az erre vonatkozó alapvető tényeket.

AZ IPARI TRÖSZTÖK TUDOMÁNYOS LABORATÓRIUMAI

A hivatalos statisztika adatai szerint a háború előtt az Egyesült Államok tudományos kutatóinak több mint felét ipari, pénzügyi és kereskedelmi szervek tudományos intézményei foglalkoztatták, melyeknek tudományos kutatásra fordított költségei 1938-ban a tudományra költött egész összegnek több mint 70 százalékára rúgtak. A monopóliumok már a második világháború előtt magukhoz ragadták az Egyesült Államok tudományos kádereinek és tudományos kutatóapparátusának oroszlánrészét. Mint arra már a második fejezetben rámutattunk, az Egyesült Államok iparában dolgozó tudományos kutatók 68 százalékát a 140 legnagyobb ipari egyesülés laboratóriumai foglalkoztatták. Ilymódon az Egyesült Államokban a szervezett tudomány már a világháború előtt néhány legnagyob monopólium kezében volt, amelyek a tudományos kutatást a monopolárak felhajtására és extraprofit szerzésére használták ki.

A második világháború évejben az amerikai monopóliumok uralma a tudomány felett még jobban megerősödött. A kis vállalatok helyzetének megvizsgálására kiküldött szenátusi bizottság jelentése szerint „a háború alatt a tudományos kutatást egynéhány óriás vállalat laboratóriumaiban végezték". A 13 legnagyobb társaság foglalkoztatta az ipari kutatószemélyzet egyharmadát, 140 vállalat kétharmadát; ezzel szemben 150 000 kisebb ipari vállalatnak egyáltalában nem volt kutatólaboratóriuma.

Ámde a kormány, azaz az adófizetők széles tömegeinek költségén végrehajtott tudományos kutatások eredményeit is a monopóliumok rendelkezésére bocsátották. Azokat az óriási összegeket, amelyeket a kormány az ipari laboratóriumoknak és tudományos intézményeknek szerződéses alapon juttatott, úgy osztották el, hogy azok zömét a legnagyobb monopóliumok kapták. A kormány és a magánvállalatok között megkötött kutatási szerződések e vállalatok számára biztosították

az ilyen módon kidolgozott felfedezések, találmányok és műszaki újítások szabadalmaztatási jogát.

A monopóliumok elsősorban azért vették birtokukba a tudományt, hogy kezükben tartsák a tudományos műszaki haladást és azt saját érdekeiknek megfelelően irányítsák és használják fel (vagy ami még gyakoribb, hogy azt szándékosan ne használják fel).

Robert Lynd, a columbiai egyetem tanára, az amerikai tudomány ilyen irányú fejlődésével kapcsolatban erre a következtetésre jut: „A tudomány a hatalom forrása lett. A mi társadalmi rendszerünk felett uralkodó monopóliumok a megbízatásaikat végrehajtó néhány tudósnak jelentős borravalókat adnak, ámde távolabbi perspektívában a tudományt elkerülhetetlenül hajótörésre juttatják."

Naivitás lenne a monopóliumok közvetlen szolgálatában álló tudósoktól „elfogulatlanságot" és a monopóliumok politikájától való „függetlenséget" várni. Elég, ha rámutatunk arra, hogy ezeknek a tudósoknak még egy szűkebb szakterületre vonatkozóan sincsen joguk kutatásaik eredményét a tröszt vezetőségének engedélye és előzetes cenzúrája nélkül közzétenni. Ha az ilyen tudósok bármilyen félénk és óvatos formában is megpróbálnak fellépni a monopóliumok reakciós politikája ellen, ha rokonszenvüket fejezik ki a haladó eszmék iránt, szerződéseiket azonnal felbontják, elbocsátják őket a munkából, nevük pedig feketelistára kerül, amelyet a Gyáriparosok Országos Szövetségének közvetítésével a monopóliumok egymás között rendszeresen kicserélnek. Bernal professzor, a kiváló angol tudós „A tudomány társadalmi funkciói" című könyvében élénk színekkel ecseteli a monopóliumok kihatását a műszaki tudományos kutatás szervezetére. Bernal megállapítja, hogy a főbb tőkés országokban a tudományos és műszaki kutatást már a második világháború előtt sem a szabad verseny körülményei között, hanem az ipari monopóliumok legszigorúbb ellenőrzése mellett folytatták. Így például Angliában az ipari kutatás költségeinek több mint négyötödét a 10 legnagyobb tröszt fedezte. Németországban az IG-Farbenindustrie és néhány más nagy konszern laboratóriumai és kutatóintézetei az ipari kutatások terén sokkal nagyobb szerepet játszottak, mint az állami és az egyetemi intézmények és laboratóriumok.

Az Egyesült Államokban a műszaki tudományos kutatás

fölött teljes egészében egynéhány legnagyobb monopólium rendelkezett. Bernal megjegyzi, hogy a nagy ipari trösztök laboratóriumaiban folyó nagyarányú kutatómunka széleskörű lehetőségeket ad eredményeiknek a termelésben való realizálásához. Ugyanakkor azonban a monopoltőke gazdasági érdekeltsége az eredmények felhasználásában egyre kisebb lesz és a legtöbb esetben teljesen megszűnik.

Ma, amikor a monopóliumok azért harcolnak, hogy magas jövedelmeiket korlátozott termelés mellett is biztosítsák, az új találmányoknak és kutatási eredményeknek a termelésben való alkalmazása harmadrangú eszközzé vált számukra.

A munka intenzitásának fokozása sokkal jobban érdekli őket, mint a termelékenység növelése. Reklámra sokkal több pénzt költenek, mint tudományos kutatásra. Így például Angliában a szabadalmazott gyógyszerkészítmények reklámjára — amelyek túlnyomórésze nem egyéb a tömegek szemérmetlen becsapásánál — sokkal többet költöttek, mint amennyi a kormány és az ipar összes kiadása a tudományos kutatásra. Az Egyesült Államokban a reklámra fordított összegek még nagyobb mértékben meghaladják a tudomány céljait szolgáló kiadásokat.

A monopóliumok elsősorban azért nem akarják a tudományos kutatás eredményeit felhasználni, mert félnek, hogy a berendezés erkölcsi elavulása következtében tőkéik elértéktelenednek. A technika gyors fejlődése oda vezet, hogy egy új technológiai eljárás kialakulásának kezdetén létesített vállalat berendezése néhány év alatt elavulhat, sőt sokszor már a gyártás megkezdése vagy legalábbis jóval a berendezés amortizálódása és fizikai elkopása előtt elavultnak bizonyul. A technika gyorsütemű fejlődése a monopóliumokat jelentős tőkék elértéktelenedésével vagy a jövedelmezőség csökkenésével fenyegeti. Ezért törekszik a monopólium a régi berendezések minél tovább való üzembentartására, a találmányok és újítások bevezetésének elodázására.

A monopóliumok az adott iparágban fennálló monopolhelyzetüket arra is felhasználják, hogy legalábbis addig, amíg a gyári berendezés annyira el nem kopott, hogy már amúgyis ki kellene cserélni, minél kevesebb változtatást eszközöljenek a technológiai folyamaton. A tömegtermelés módszerei méginkább elősegítik ezt az irányzatot, miután itt a techno-

lógia bármily csekély változtatása is jelentős tőkebefektetést igényel.

Az a körülmény, hogy a technika gyors haladása a beruházott tőke idő előtti elavulásával fenyeget, a monopóliumokat a tudomány fejlesztésének és különösen a tudományos eredmények alkalmazásának fékezésére készteti. Ez két irányban történik. Egyrészt konzerválják és megsemmisítik a meglévő találmányokat, másrészt a kutatás korlátozása vagy helytelen irányba terelése útján akadályozzák és elfojtják új találmányok kidolgozását. Bernal hivatkozik Gibbnek, az Angol Tudományfejlesztési Társulat műszaki osztálya elnökének e tekintetben jellegzetes beszámolójára, amelyben a következőket mondja: „Minél eredményesebb a tudományos műszaki kutatás, annál gyorsabb és eredményesebb lehet kihatása a meglévő vállalatokra. Ez éppen a legnagyobb nehézség. Milliók fekszenek a már meglévő állótőkékben, amelyek új termelési módszerek kialakulása miatt 1—2 év alatt teljesen elavulhatnak... A monopóliumok sok rendkívül értékes találmányt vásároltak össze és fojtottak el csupán azért, hogy ilyen módon elkerüljék azokat a még sokkal nagyobb veszteségeket, amelyeket e találmányok alkalmazása a már működő vállalataiknak okozhatott volna. Ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy nálunk a tudományos kutatás korlátlan fejlesztéséért nemigen lelkesednek"[1].

Bernal helyesen jegyzi meg, hogy azokat a törekvéseket, amelyek arra irányulnak, hogy a tudományos kutatás korlátozása útján fékezzék a műszaki haladást, nem lehet mennyiségileg mérni és konkrétan illusztrálni, miután a kutatómunkára pénzt költeni egyetlen tőkés vállalat sem köteles. Mégis kétségtelen, hogy a kutatás korlátozása a monopoltőke számára a tudományos és műszaki haladás fékezésének leghatékonyabb és legfontosabb eszköze, különösen azokban az iparágakban, ahol a monopóliumok a termelési apparátus döntő részét tartják kezükben. Ennek jellegzetes példája a lumineszcens (gáztöltésű) lámpák fejlesztésének akadályozása. Csekély kutatási költséggel az e téren jelenleg felmutatható eredményeket már 30—40 évvel ezelőtt is el lehetett volna érni.

Ugyanezt mondhatjuk a könnyűfémekkel kapcsolatos kutatásról, amelyet a monopóliumok, és különösen az Alcoa amerikai aluminiumtröszt visszatartanak. Ez a tröszt érde-

kelve van e fémek magas piaci árának fenntartásában és ezért minden olyan kutatást elfojt, amelyek a termelés monopolista korlátozását veszélyeztethetnék. (Így például az aluminiumnak agyagból és egyéb bőven rendelkezésre álló nyersanyagból való előállítási módját, a magnéziumötvözetek széleskörű alkalmazását stb.)

A III. fejezetben már rámutattunk arra, hogy miként nyilvánulnak meg a monopóliumok szabadalmi politikájában azok az irányzatok, amelyek feltartóztatják a műszaki haladást. Ez a politika rendkívüli mértékben visszatartja és megnehezíti a tudományos eredményeknek a jelenkori kapitalista termelésben való alkalmazását. E kérdés egyik vizsgálója, dr. Löwenstein szerint az Angliában kiadott új szabadalmak 95 százaléka „záró szabadalom", amely csak arra jó, hogy legalizálja az új technika alkalmazásának visszatartását célzó zsarolást. Bernal megállapítja, hogy a szabadalmi törvények és a monopóliumok szabadalmi gyakorlata jelenleg a tőkés országokban a tudomány és technika fejlődése terén a legreakciósabb szerepet tölti be. Megállapítja azt is, hogy az állami kutatások az összes tőkés országokban ahhoz az egységes és általános elvhez tartják magukat, hogy semmiképpen sem konkurrálhatnak az ipari monopóliumokkal. Az állami kutatás segíthet a monopóliumoknak a kutatómunka egyik-másik olyan területén, amellyel a monopóliumok valamilyen okból nem akarnak maguk foglalkozni, de a kutatások semmiképpen sem avatkozhatnak be ügyeikbe és főként nem veszélyeztethetik monopolista profitjukat.

A monopoltőke amellett, hogy rendszeresen akadályozza a tudománynak a termelésben való alkalmazását, teljesen elferdíti az ipari trösztök laboratóriumaiban folyó tudományos kutatás egész irányát is. A következőkben részletesen foglalkozunk majd a tudományos műszaki kutatás egy olyan irányú eltorzításával, amely abban nyilvánul meg, hogy a kutatást egyre inkább hadicélok szolgálatába állítják és militarizálják a tudományos kutatómunkát. Az ipari trösztök laboratóriumaiban folyó műszaki tudományos kutatás, amely kizárólag a monopóliumok profitérdekeinek van alárendelve, ettől függetlenül is elkerülhetetlenül torz és elferdített jellegű lesz, miután a reklámra, a termelés minőségének rontására, a fogyasztó becsapására, a munka intenzitásának és a dolgozók kizsákmányolásának fékevesztett fokozására irá-

nyul. Mint Bernal megjegyzi, az Egyesült Államok és Anglia automobiltrösztjeinek laboratóriumaiban folytatott és annyit dicsőített tudományos műszaki kutatómunka jórészt arra irányult, hogy szándékosan csökkentse a gépjárművek tartósságát, megnehezítse javításukat, csökkentse tartósságukat — pusztán reklám céljaira szolgáló olyan maximális sebességekre való méretezés révén, aminőt normális gépkocsiközlekedési viszonyok mellett nem is lehet kihasználni. A tudományos dolgozók és konstruktőrök rengeteg munkát pazarolnak el arra, hogy minden évben újabb modelleket tervezzenek, ami a legtöbb esetben műszakilag teljesen indokolatlan és amit csupán konkurrenciális szempontok tesznek szükségessé, valamint az, hogy a vásárlókat új, divatos gép beszerzésére serkentsék.

A rádiócsövek gyártásánál a kutatás szándékosan a minőség rontására és a csövek élettartamának megrövidítésére irányul.

Említést tettünk már az előbbiekben az elektrotechnikai, vegyészeti és egyéb trösztök „fekete laboratóriumairól". A fogyasztási cikkeket gyártó összes iparágban a tudományos munka a reklám szerves tartozéka lett és rendszerint kirakatfeladatokra, de igen gyakran egyenesen a fogyasztók becsapására irányul. Új cigarettafajták, élelmiszerek, hatástalan vagy káros gyógyszerkészítmények, vitaminok reklámját mindenképpen igyekeznek tudományos mezbe öltöztetni, s ezt a monopóliumok szolgálatában álló tudományos dolgozók áltudományos cikkeivel támasztják alá. Az Egyesült Államokban több mint százszor annyi pénzt költenek reklámra, mint tudományos kutatásra. Ha a reklámkiadásoknak csak egy kis részét fordítanák a fogyasztási cikkek gyártásának fejlesztését valóban elősegítő kutatásra, úgy ez a népesség ellátását lényegesen megjavíthatná. Ez azonban a monopóliumok önző érdekeibe ütközik és ezért számos burzsoá tudósnak az a reménysége, hogy a kutatásra szánt összegek elosztása és felhasználása ebből a szempontból kedvezőbben alakulhat, nem egyéb naiv utópiánál.

Bernal arra a következtetésre jut, hogy „a haszonért való termelés elkerülhetetlenül annyira eltorzítja a tudományos műszaki kutatás egész irányát, hogy csupán a kutatásra fordított költségek növelése nem javíthatna a helyzeten. Úgy tűnik, hogy igen sikeresen alkalmazzák a tudományt a terme-

lésben. Ha azonban a lehetségeshez viszonyítjuk, úgy ez kevésbbé eredményes, mint az előbbi 300 év alatt volt. A helyzet csak úgy változhat meg, ha a termelést és a tudományt az emberiség szükségleteinek kielégítése, nempedig a tőkések profitérdekei fogják irányítani."

A tőkés országok tudományának társadalmi funkcióit tanulmányozó kiváló angol tudósnak e következtetései kitűnően illusztrálják Leninnek azt a megállapítását, hogy az imperializmus körülményei között a tudomány és a technika fejlődését, vívmányaiknak a nép érdekében való felhasználását „zavarja" a kapitalizmus, zavarja a kapitalista barbárság, amely „erősebb minden civilizációnál".

Bernal az ipari trösztök laboratóriumaiban folyó műszaki tudományos kutatásnak még egy másik jellegzetességét is részletesen megvilágítja, nevezetesen az ezekben a laboratóriumokban uralkodó szigorú titkolózást. E titkolózás határozta meg az ipari trösztök laboratóriumainak összes munkakörülményeit, még jóval e laboratóriumok jelenlegi militarizálása előtt, ami csak tovább fokozta a monopóliumok szolgálatában álló tudomány e sajátosságát. A kutatás titkossága sokszor közvetlen kapcsolatban van a monopóliumok szabadalmi politikájával. A monopóliumok ugyanis attól félnek, hogy egy konkurrens vagy más kívülálló megtud valamit az ott folyó kutatások irányáról és esetleg sikerül neki a kidolgozás alatt álló eljárás valamelyik láncszemére szabadalmat nyerni vagy legalábbis bejelenteni.

A dolog azonban nem korlátozódik csupán a szabadalmi politikára. A monopóliumok sok kutatási eredményt egyáltalán nem szabadalmaztatnak; a kutatásokat elejétől végig a legszigorúbb titokban tartják. Különösen vonatkozik ez a vegyiparra, ahol a kutatómunka fő irányaival kapcsolatban mindig lehetségesek véletlenül adódó mellékes felfedezések.

Az ipari trösztök laboratóriumaiban a második világháború előtt a titkolózás már odáig ment, hogy a kutatónak tilos volt még kutatási témáját vagy annak területét is megneveznie. Számos laboratóriumban igen nagy nehézséget okozott a szükséges tudományos és műszaki könyveknek a könyvtárakból való kikölcsönzése, mert a vezetők attól féltek, hogy más cégek ügynökei a könyvtárból kért irodalom alapján kitalálhatják, hogy ők a laboratóriumban milyen jellegű kutatásokkal foglalkoznak.

Bernal közli, hogy az Angol Tudományos Dolgozók Szövetsége abból a célból, hogy az ipari laboratóriumokról egy tájékoztató füzetet tudjon kiadni, 450 cégnek küldött ki egészen elemi kérdéseket tartalmazó kérdőívet. Mindössze 80 cég adott részleges választ, a többiek nemcsak a tematikát és a ráfordított költségeket, de még a foglalkoztatott kutatók számát sem akarták közölni. Az ilyen titkolózás elkerülhetetlenül a kutatómunka minőségének nagyfokú leromlására vezet. A laboratóriumok teljesen izoláltan dolgoznak. Gyakran előfordul, hogy párhuzamos munkát végeznek és felfedezik azt, amit már mások felfedeztek. Megfelelő tudományos műszaki tájékoztatási szolgálat hiánya, de nem ritkán a tudományos műszaki sajtóban közzétett szándékosan félrevezető információk miatt is, a tudósok kénytelenek tapogatózva dolgozni és sokszor éveken át hamis irányban folytatnak kutatásokat. Ehhez járul még az, hogy a tudományos dolgozók maguk sem érdekeltek a tényleges kutatómunkában, miután jól tudják, hogy a cég éppenséggel nem törekszik eredményeiknek a termelési gyakorlatba való bevezetésére; sokkal inkább csupán titkolni akarja azokat mások elől. Ezért ők is csak arra törekszenek, hogy állásukat valamilyen szemfényvesztés segítségével, akár a kutatás menetének szándékos elhúzásával, megtartsák.

A második világháború idején és azt követően, midőn a tudományos kutatás fokozódó militarizálása során az ipari laboratóriumi titkokat „állami titoknak" minősítették, és a laboratóriumok hemzsegtek a titkos ügynököktől, ezek a tudományos kutatás hatékonyságát rendkívül csökkentő irányzatok még jobban megerősödtek. Egyre gyakoribbá válik, hogy az angol és az amerikai ipari monopóliumok laboratóriumainak egész kutatómunkája, amelyre az állam pénzéből nagy összegeket költenek, lényegében nem egyéb üres szalmacséplésnél és abban merül ki, hogy évente felfújt szemfényvesztő beszámolókat írnak a kutatás közben állítólagosan felmerült nehézségekről. Ez is egyik formája lett tehát az államkincstár megkárosításának, amely általában jellegzetes sajátossága a hadiipari monopóliumoknak. A monopóliumok ipari laboratóriumait, a munka titkosságán kívül, a kutatás szabadságának abszolút hiánya jellemzi. E kettő egyébként szorosan összefügg. Azok a kijelentések, amelyeket a polgári tudósok tesznek a monopolkapitalizmus körülményei között folyó

kutatás szabadságáról, nem egyebek üres képmutató fecsegésnél. Az iparban működő tudományos munkások túlnyomó része olyan szerződések alapján dolgozik, amelyek kizárólag a cég érdekeit, azaz a monopolprofitot védik. A cég egy bizonyos időre megvásárolja a tudós minden szellemi termelését. Összes találmányai és elgondolásai, még azok is, amelyeket nem a munkahelyén dolgozott ki, a céget illetik. Valamennyi szabadalmát át kell adnia a cégnek, általában egy dollárnyi „egységáron" (Angliában tíz shillingért) még akkor is, ha azok a cégnek tízezreket és százezreket hoznak évente. Sok szerződés megtiltja a tudományos dolgozónak, hogy a cégtől való távozása után két-három éven belül bármely konkurrens cégnél munkát vállalhasson. Ez gyakorlatilag annyit jelent, hogy örökre leköti magát az adott céghez, ámbár ez utóbbi bármely pillanatban kiteheti őt az utcára. Bernal közlése szerint Angliában a háború előtt gyakran kötöttek fiatal tudományos dolgozókkal olyan szerződést, amely már előre közölte velük a felmondást arra az időpontra, mihelyt 40. vagy esetleg csak 30. életévüket betöltik. A tudományos dolgozót tehát arra az időre szerződtetik, amíg fiatal és munkája olcsó. Azután pedig minden további nélkül kiteszik az utcára, anélkül hogy a legcsekélyebb kilátása is lenne arra, hogy új munkát talál. Bernal megállapítja, hogy a vezető üzletemberek tökéletesen járatlanok a tudomány kérdéseiben, ami nemcsak abban gátolja őket, hogy megfelelően becsüljék és megfizessék a tudományos dolgozó munkáját, de még abban is, hogy valamennyire értelmesen ellenőrizni tudják a tudományos kutatómunkát.

Az ipari trösztök laboratóriumait meglátogató egyetemi tudósok megdöbbenve tapasztalják, hogy mennyire tudatlanok és korlátoltak az iparban dolgozó tudományos munkások. Igen elcsodálkoznak azon is, hogy a trösztök és vállalatok vezetői egyáltalán nem veszik észre, ha a kutatás teljesen hamis irányban folyik, vagy éppenséggel semmi értelme sincsen. Az ipari trösztök tudományos dolgozóinak legtöbbször nincs módjukban részt venni tudományos konferenciákon vagy előadásokon. Minden idejüket leköti a mindennapi gépies munka, vagy legjobb esetben olyan kutatás, amelytől a cég azonnali, pénzben kifejezhető eredményt vár. Bernal szerint az iparban alkalmazott tudományos dolgozók nagy többségét az jellemzi, hogy munkájuk egyáltalában nem ér-

dekli őket. Ennek tulajdonítható az ipari trösztök laboratóriumaiban folyó munka rendkívül csekély eredményessége, különösen ha figyelembe vesszük, hogy milyen jelentős összegeket fordítanak a berendezésekre és műszerekre. Ez viszont csökkenti az ipari cégek érdekeltségét a tudományos kutatás fejlesztésében, és ilyen módon záródik az ellentmondások köre. Anglia legjobb tudósai sokkal rosszabbul fizetett egyetemi állásokért is szívesen elhagyják az ipart. Az Egyesült Államokban még ez is lehetetlen, miután az egyetemeket ugyanazon ipari monopóliumok ellenőrzik.

Az ipari trösztök kutatásainak rendkívül alacsony hatékonysága magából a tőkés termelés lényegéből folyik. A monopolista profitszerzés céljából való termelés elkerülhetetlenül eltorzítja a tudomány alkalmazását, s így a kutatómunka irányát is.

A monopólium és a vele járó konkurrenciaharc közvetlen következménye a titkosság és az elméleti kutatás elfojtása. A monopóliumok vezetőit csak az üzlet érdekli; a tudományhoz annyit értenek, mint tyúk az abc-hez és a tudományos dolgozókat bérmunkásnak tekintik, akitől azonnali profitot várnak. Bernal szerint e tekintetben a helyzet most sokkal rosszabb, mint az imperializmust megelőző időszakban, amikor a vállalatok alapítói mégis csak értettek valamit a technikához.

Ilyen módon a monopolkapitalizmus a legnagyobb akadálya lett a tudományok alkalmazásának a termelésben, és lehetetlenné teszi, hogy a tudományos lehetőségek és az új technika gyakorlati alkalmazása között összhang legyen. Bernal kijelentése szerint a tudománynak a termelésben való tudatos alkalmazásáról csak a Szovjetunióban és a szocializmus útjára tért népi demokráciákban lehet beszélni.

AZ EGYETEMI TUDOMÁNY

Az Egyesült Államok tudományos kutatóhálózatában lényeges szerepet játszanak az egyetemek és főiskolák. Ezek képezik ki a tudományos intézmények kádereit és egyben az elméleti kutatásnak is központjai. Az az Amerikában elterjedt nézet, hogy az egyetemi tudomány ellentétben az ipari trösztök laboratóriumaiban folyó kutatással, „független" a mono-

póliumok politikájától, súlyos tévedés, vagy legtöbbször tudatos csalás. Elég ha utalunk arra, hogy az Egyesült Államok 200 legnagyobb vállalata csaknem az összes amerikai egyetemek tudományos tanácsát ellenőrzi és ilyen módon az egész egyetemi hálózatot a Wall Street alá rendeli.

F. Lundberg „60 amerikai család" című könyve számos olyan tényre hivatkozik, amelyekből kitűnik, hogy az egyetemek és más főiskolák teljes mértékben az Egyesült Államok legnagyobb ipari és pénzügyi monopóliumaitól függenek. Ezeket az intézményeket ugyanis a monopóliumok „jótékony" adományaiból tartják fenn: így például a Harvard egyetem Morgan, a Columbia egyetem a National City Bank (Morgan), a chicagói egyetem Rockefeller, a massachusettsi technológiai intézet a duPont tröszt, a Yale egyetem Morgan és Rockefeller, a Princeton egyetem ugyancsak a National City Bank (Morgan) irányítása és vezetése alatt áll; a pittsburghi egyetem és a Carnegie technológiai intézet teljesen a Mellon trösztől függ. A rochesteri egyetem valójában az Eastman Kodak cég „tulajdona". Még a Colgate fogpaszta és borotvakrém gyár is létrehozta a maga egyetemét, a Colgate egyetemet. F. Lundberg felsorolja a jótékony adományozók hosszú listáját és megvizsgálja az amerikai egyetemek és műszaki főiskolák pénzforrásait, majd azt a következtetést vonja le: „Mindezek a főiskolák néhány nagyipari egyesülés és bank függvényei vagy részlegei, és igazgatóságuk is többé vagy kevésbbé nyiltan megfelel ennek a helyzetnek"[2]. A tények megerősítik ezeket a következtetéseket. Mindenekelőtt jellemző, hogy kikből kerülnek ki a „gyámok" és „gondnokok", akiknek döntő befolyásuk van az egész oktatási és tudományos kutatómunkára. Ezek legtöbb esetben vagy maguk a nagy vagyonok tulajdonosai, vagypedig megbízott ügynökeik. Jerome Davis tanár, „A kapitalizmus és kultúrája" című könyvében felsorolja az Egyesült Államok 27 legnagyobb, egyenként 10 millió dollár vagy ennél nagyobb alapítvánnyal rendelkező főiskolájának gyámjait. E főiskolák gyámjai közül 254 bankár, 141 nagykereskedő, 111 különböző közüzemek tulajdonosa, 63 vasúttulajdonos, 153 különböző értelmiségi, akik tulajdonképpen a mázat képezik a gondnoki tanácsok összetételéhez, 22 bíró és a két fő politikai párthoz tartozó vezető egyén; a többiek vegyes kategóriákhoz tartoznak.

A magánegyetemek és főiskolák jótékony adományokból

származó alapítványa és egyéb vagyona a második világháború előtt körülbelül másfél milliárd dollárra rúgott. Ez az óriási összeg azonban távolról sem tekinthető a pénzüket hová tenni nem tudó gazdagok jótékonykodásának, mert a valóságban minden adományuk a monopoltőke pontosan meghatározott célját szolgálja.

A monopóliumok „jótékonyságuk" révén nemcsak képzett és ideológiailag is megfelelően felkészült szakkáderekhez jutnak, hanem egyben biztosítják „stratégiai felügyeletüket" is az egyetemi tudomány felett. „Az egyetemi alapítványok — írja Lundberg —, amelyek éppúgy, mint minden egyéb jótékonysági alapítvány, teljesen adómentesek, valójában éppúgy az ipari, mint a társadalmi ellenőrzés eszközei, és gyorsítják a hatalom koncentrálását a gazdagok kezében"[3].

A „60 család" tagjai és ezek megbízottai „uralkodnak ténylegesen az összes magánegyetemek és kollégiumok tanácsaiban. Ők választják a tudományos elnököket, akik kemény kézben tartják az oktató személyzetet, és a tudomány, a művelődés és a haladás kiválasztottjainak álarcában hirdetik a legreakciósabb tanokat. Csekély kivétellel az összes egyetemi elnökök rabszolgái a gondnoki tanács felett uralkodó pénzmágnásoknak"[4].

Jellemző a monopóliumok „jótékonyságára" az a tény is, hogy az egyetemek pénzügyi eszközeinek túlnyomó részét különböző monopóliumok részvényeibe fektetik, s így az egyetemi jövedelmek fő tömege ipari és kereskedelmi magánvállalatokban eszközölt beruházásokból származik. Ilyen módon a monopoltőkések „adományai" visszakerülnek ugyanezen monopóliumok tőkéibe, s hozzá még mentesítve a jövedelmi adótól. A monopóliumok jótékonyságából még az az előny is származik, hogy az egyetemek vezetői nem kényszerből, hanem lelkesen támogatják a monopóliumok reakciós politikáját, elhallgatnak és elfojtanak minden kísérletet, amely gazdáik társadalomellenes tevékenységének leleplezésére irányulna. A monopoltőkések a főiskolai oktatás és a tudomány céljára szánt „jótékony adományaikat" ahhoz a feltételhez fűzik, hogy az „adomány" csak akkor lép életbe, amikor a „jótékonyságban" részesülő intézmény legalább kétszer vagy háromszor akkora összeget hoz össze egyéb forrásokból. Ez a kikötés arra kényszeríti az egyetemek és tudományos intézmények vezetőit és alkalmazottait, hogy egész éven át szalad-

gáljanak ezernyi kevésbbé gazdag ember könyöradományaiért, hogy aztán módjukban legyen egy-egy ilyen nagyobb „adományt" felhasználni. Az egyetemi alapok tehát különböző más forrásokból is kiegészülnek, azonban az egész felett csupán a legnagyobb adakozók, azaz a monopoltőkések által kinevezett gondnokok rendelkeznek.

Ez az eljárás lényegében azonos a nagy amerikai részvénytársaságoknak azzal a gyakorlatával, hogy kis névértékű részvények kibocsátása útján nagyszámú kisember pénzét gyüjtik össze, amely felett azután a monopoltőkések maroknyi csoportja rendelkezik. Ebben az esetben azonban ez a módszer még arra is szolgál, hogy a főiskolai oktatást és a tudományt a monopoltőkének alárendelje.

Ugyanezt a célt szolgálja az az Egyesült Államokban elterjedt módszer is, hogy az adományokat részletekben adják. Lundberg szerint „az egyetemek vezetői tudják, hogy az egyik «adományt» egy másik követheti és ezért gondosan ügyelnek arra, hogy a hozzájuk tartozó intézmények ne keveredjenek bele olyan politikai vagy társadalmi vitákba, amelyeket jótevőik nem tartanak kívánatosnak". Gyakran előfordul az is, hogy az egyetemek újabb jótékony adományok reményében speciális tagozatokat és laboratóriumokat létesítenek, amelyeknek ugyan igen kevés közük van a főiskolai oktatáshoz, de alkalmasak arra, hogy az egyetemnek bizonyos kereskedelmi vagy ipari nyereséget biztosítsanak.

Míg a természettudományok és a technika terén a monopóliumok befolyása az egyetemekre még valamennyire burkolt, addig a társadalomtudományok terén ez a legcinikusabb nyiltsággal jelentkezik. Az ipari és pénzügyi mágnások viszonyát a társadalomtudományokhoz Henry Ford így határozta meg: „A történelem — ostobaság." Ezután egyre erősebb lett a hajsza azok ellen, akik az egyetemek társadalomtudományi tagozatain tudományos kutatásaikkal zavarták a profithajhászók kiválasztott körének nyugalmát. A monopóliumok pénzén fenntartott egyetemekről elkergették a legkiválóbb történészeket, közgazdászokat és általában minden tudományos dolgozót, aki valamilyen érdeklődést tanúsított a munkásmozgalom iránt. Az előadók százait kergették el a legkülönbözőbb ürügyek alatt az egyetemek és kollégiumok társadalomtudományi tagozatairól. Veblent, az ismert polgári közgazdászt, a chicagói egyetemről — a Standard Oil tudományos leány-

vállalatától — azzal az ürüggyel távolították el, hogy törvénytelen házasságban él, Bemis professzort pedig azért, mert bírálni merte a vasúti trösztöket. Jerome Davis tanárt 1937-ben „illetéktelen" beavatkozással vádolva távolították el a Yale egyetemről, miután közzétette „A kapitalizmus és kultúrája" című kritikai vizsgálatát és Insull tőzsdespekulánst és társait „a legnagyobb csalóknak" minősítette. Az ilyen esetek igen gyakoriak. Lundberg írja, hogy „ténylegesen valamennyi főiskola, beleértve az álliberális Harvard egyetemet is, összefogott a boszorkányüldözésben, és a társadalomtudományok teréről úgyszólván minden komoly tudóst elűzött". A kiűzött professzorok közül egyet sem lehetett volna valaha is forradalmisággal vádolni, de a monopóliumok ragaszkodtak ahhoz az elvhez, hogy a tanároknak egyáltalában nem kell érdeklődniök a napi események iránt, ne ártsák bele magukat a munkásmozgalom, az adóztatás, a közüzemek díjszabásának kérdésébe, ne törődjenek a monopóliumok gazdasági politikájával és a dolgozók szemérmetlen kirablásával és kizsákmányolásával.

Az első világháború után, a kapitalizmus általános válságának kifejlődésével párhuzamosan a monopóliumok új politikát kezdtek alkalmazni a társadalomtudományok egyetemi oktatása terén. Nem ellenzik már, hogy a tanárok foglalkozzanak a napi problémákkal, sőt, ellenkezőleg, ezt meg is követelik tőlük. De a tanároknak minden szóbeli megnyilvánulásukban vagy nyomtatásban megjelenő munkájukban nyiltan a monopóliumok politikáját és érdekeit kell védeniök. Azokat a tanárokat, akik ezzel a politikával nem értenek egyet, irgalmatlanul kiüldözik és olyan „ajánlólevéllel" látják el, hogy semmi reményük sem lehet arra, hogy tudományos tevékenységüket valaha is folytassák.

Az egyetemek elnökei, függetlenül tudományos szakmájuktól, reakciós beszédeket szoktak mondani a közgazdaság és a politika különféle kérdéseiről. Ezeknek a beszédeknek az ugyanezen monopóliumok szolgálatában álló rádió és sajtó a legnagyobb reklámot csinálja.

Lundberg hivatkozik példaként a Columbia egyetem volt elnökére, Butlerre: „Úgylátszik nincs olyan kérdés, amelyben Butler doktor ne tekintené magát elég kompetensnek arra, hogy a nap vagy az éj bármely órájában nyilvánosság elé ne álljon." Beszédei, amelyeket tudományos terminológiával

ködösített, mindig a monopóliumok érdekeinek védelmére irányultak. A válság éveiben mindenképpen szépíteni igyekezett a helyzetet; kisebbnek tüntette fel a munkanélküliség méreteit, követelte a munkanélküli segély leszállítását, lankadatlanul támadta a sztrájkokat és védte a tulajdonosok jogát. 1935—1936-ban hangzatos demagógiával lépett fel az alkotmány olyan módosítása ellen, amely eltiltotta volna a gyermekmunkát; ő ezzel szemben a gyermekeknek a „munkához való jogát" védelmezte. Mindig és mindenütt a szociális butítás és a reakció szószólójaként lépett fel és habzó szájjal védelmezte az amerikai monopóliumokat és azok imperialista politikáját.

A második világháború után az amerikai monopóliumok imperialista politikájának egyetemi prédikátorai még nagyobb szerephez jutnak. 1948-ban a Columbia egyetem rektorává Eisenhowert, az amerikai hadsereg volt vezérkari főnökét nevezték ki, és azzal a feladattal bízták meg, hogy mindenképpen segítse elő az amerikai egyetemeken a tudomány militarizálását.

Hasonló szerepet tölt be a massachusettsi technológiai intézet elnöke, Karl Compton fizikus is. Compton még 1936-ban az „elfogulatlan" tudós álarcában a legélesebben ellenzett minden munkanélküli segélyt. Határtalan képmutatással azt állította, hogy a munkanélküli segély miatt nem tudják támogatni a tudományt, amely pedig fontos felfedezéseket eszközölhetne. Compton az amerikai bankárok szövetségében tartott előadásában élesen tiltakozott a közüzemek nacionalizálása ellen, abból az egyszerű okból, hogy az ő intézete gyámjainak túlnyomó része ilyen közüzemek tulajdonosa.

A háború után Compton egész nyiltan az új háború és az atomfegyver egyik legaktívabb propagandistája lett. Ő volt a vezetője annak a kormánybizottságnak, amely Bikiniben atombombákkal próbarobbantásokat végzett, 1948 végén pedig kinevezték a hadügyminisztérium tudományos kutatási bizottságának élére, amely az amerikai tudomány militarizálásának vezérkara.

Mint Lundberg könyvében megjegyzi, az egyetemi elnökök Amerikában „a reakció tábornokai". Lundberg akkor még aligha gyanította, hogy ez az ő képletes kifejezése a háború utáni militarizált Amerikában szó szerint valóra válik.

Az amerikai egyetemek és főiskolák túlnyomó része

holmi kulturális felvilágosító tevékenység és „független" elméleti kutatások fejlesztésének cégére alatt valójában sajátságos kereskedelmi vállalattá alakult, amely éppúgy, mint az Egyesült Államok többi üzleti vállalkozása, spekulációs műveletekkel foglalkozik.

A *Business Week*, a Wall Street lapja szerint a jótékonysági alapítványok mintegy 40 százalékát különböző ipari és kereskedelmi vállalatokba fektetik be. Miután az ilyen alapítványok az amerikai egyetemek pénzügyi ellátásának fő forrásai, a 40 százalék igen jelentős összeget, körülbelül egymilliárd dollárt tesz ki. Az egyetemek ilyen „üzleti beruházásai" a háború utáni időszakban egyéb anyagi eszközeik nagyságához viszonyítva több mint kétszeresükre nőttek. Az Egyesült Államok egyetemei és főiskolái, amellett hogy tisztán jövedelemszerzés céljából „kereskedelmi" laboratóriumokat, kiadó- és egyéb hasonló vállalatokat tartanak fenn, a második világháború után egyre mélyebben belebonyolódnak a legvadabb pénzügyi spekulációkba. Pénzüket üzemekbe, telkekbe, jövedelmező lakóházakba, üzletekbe, vendéglőkbe, tejcsarnokokba és egyéb jövedelmező vállalatokba fektetik.

Ezek az „üzleti" ügyek sokkal jobban foglalkoztatják az egyetemek és főiskolák vezetőit, mint az oktató- és tudományos munka. Ha ez egyes tanároknak és tudósoknak nem tetszik, úgy az egyetem vezetői részéről azt a választ kapják, hogy ilyen üzletek nélkül nem lehetne az egyetemet fenntartani, mert a tandíj annak ellenére, hogy évről évre növekszik, nem elég még a költségek felének fedezésére sem. Valójában azonban ilyen ürüggyel óriási összegeket fektetnek bele olyan vállalkozásokba, amelyek legjobb esetben csak sok év mulva hoznak majd jövedelmet.

Igen gyakran előfordul az is, hogy az egyetemek nagyösszegű bankkölcsönöket vesznek fel és ilyen módon súlyos adósságokba keverednek. Az egyetemek a kereskedelmi vállalatokat felsrófolt inflációs árakon vásárolják meg és a *Business Week* tanúsága szerint, a fokozódó gazdasági válság óriási veszteségeket okoz nekik és teljesen csődbe is juttatja őket.

A spekulációs üzletek örvényébe került „tudományos" üzérek — a fináncoligarchia voltaképpeni ügynökei — a válság kiéleződésével maguk is elkerülhetetlenül az erősebb pénzügyi cápák áldozataivá válnak.

Az amerikai tudomány finanszirozásában nagy szerepet játszanak azok az összegek, amelyeket egyes amerikai mecénások a tudományos intézmények számára örökségül hagynak, vagy adományoznak. A második világháború előtt ezek az összegek (helyesebben a belőlük származó jövedelmek) a tudományra fordított összes kiadásoknak mintegy 25 százalékát tették ki. A háború után ez az arány csökkent. Mégis számos tudományágban, mint aminők például az egyes természettudományok terén folytatott elméleti jellegű kutatások, az orvostudományi kutatások és különösen a társadalmi tudományok egész területe — a milliárdosok által adományozott összegek és az azokból létesített alapítványok döntő szerepet játszanak. Ezek nélkül az Egyesült Államokban ilyen irányú kutatómunkát egyáltalában nem lehetne végezni, vagy legalábbis nagy mértékben csökkenteni kellene azok kereteit.

Az amerikai monopóliumok hatalmas reklámapparátusa teli torokból dicsőíti az Egyesült Államokban és az egész kapitalista világban ezeket az alapítványokat és alapítóikat, a finánctőke és a fináncoligarchia vezető alakjait. Rockefellert, Carnegie-t, Morgant, Fordot és másokat, akik a legnagyobb adományokat adták, az emberiség jótevőinek, a tudomány és a kultúra megmentőinek nevezik.

A monopóliumok liberális, reformista „bírálói", akik olykor porhintés céljából leleplezik a monopóliumok egyes csalásait, szélhámos üzleteit, az államkincstár rovására elkövetett fosztogatásait stb., a jótékonysági alapítványokkal kapcsolatban gyakran tesznek olyan nyilatkozatokat, hogy az amerikai milliárdosok az ilyen alapítványokkal összes bűneiket jóvá teszik, mert az általuk összerabolt tőkék jelentékeny részét visszatérítik és olyan célokra fordítják, amelyek az egész nép számára, a tudomány és a kultúra haladása szempontjából hasznosak.

Jelenleg ezeket a szólamokat főleg a többi kapitalista országokban terjesztik, hogy ezeknek az országoknak az értelmiségét kibékítsék nemzeti függetlenségük elvesztésével és azzal a ténnyel, hogy az amerikai tőkével szemben teljes alárendeltségbe kerültek. Az értelmiség egy csekély részét közvetlenül is igyekeznek megvásárolni a Rockefeller-féle és egyéb alapítványokból adott borravalókkal, ösztöndíjakkal és

ehhez hasonlókkal. Csak nagy ritkán csillan fel az ilyen ékesszóló beszédekben egy parányi igazság arról, hogy az Egyesült Államok pénzügyi spekulánsainak és hadiipari mágnásainak a tudomány terén való jótékonyság tekintetében mik az igazi céljai és módszerei. Egy szemernyi ilyen igazság van például a Rockefeller-féle alapítvány volt alelnökének, Edwin Embreenek a cikkében, akinek módjában volt e magasállású „mecénások" jótékonysági tevékenységének legbensőbb titkait is gyakorlatilag megismerni[5]. Embree közli, hogy mihelyt egy milliárdos nagyobb felajánlást tesz „a tudomány és művelődés fejlesztésére", azonnal létrehoznak egy bankárokból, ügyvédekből és az adományozó személyes barátaiból álló igazgatótanácsot. Ez a tanács rendelkezik az alapítvány felett. Néha ezekbe a tanácsokba beveszik az egyetemek elnökeit, akik amúgyis a monopóliumok szolgálatában állanak, de úgyszólván sohasem kerül be ide az adott tudományág tényleges szakembere és még kevésbbé a munkásság valamely képviselője.

Az igazgatótanácsok különösen vigyáznak arra, hogy egyetlen élenjáró tudós, egyetlen haladó gondolat se kerüljön az alapítvány hatókörébe. Az alapítvány anyagi eszközeinek túlnyomó részét (azaz pontosabban a belőlük származó jövedelmet, miután maga az alapítvány rendszerint az illető tröszt részvényeiből áll) maguknak a monopóliumoknak és az általuk folytatott imperialista politikának közvetlen ideológiai védelmére fordítják. A Carnegie alapítvány nemrégen 750 000 dollárt adott a Harvard egyetem úgynevezett orosz kutató központjának, amely nem egyéb, mint az amerikai felderítő szolgálatnak „tudományos" cégtáblával takart fiókja, amely az amerikai imperialisták által pártfogolt orosz fehérgárdistákat is pénzeli. Ugyanez a Carnegie alapítvány, amelyet hangzatosan a nemzetközi béke biztosítására szolgáló alapítványnak neveznek, más jótékony alapítványokkal együtt, Stettinius és Nelson Rockefeller irányítása mellett, széleskörű „tudományos kutatást" folytat olyan módszerek kidolgozására, amelyekkel az amerikai monopoltőke „jótékonyságot gyakorolhatna" az elmaradt népekkel szemben; más szóval, tanulmányozzák az amerikai monopóliumok terjeszkedési irányait és lehetőségeit a gyarmati országokban. A jótékonysági alapítványok költségén számos expedíciót küldenek ki és kutatóbázisokat létesítenek Latin-Amerikában, Afrikában és Ázsiá-

ban. Ezek feladata a széleskörű gazdasági felderítő munka; természeti kincsek és főleg a stratégiai nyersanyagok kutatása és tanulmányozása, hogy azután az amerikai monopóliumok ezekre rátehessék kezüket. Embree helyesen mutatott rá arra, hogy az ilyenfajta „kutatások" a monopóliumok számára a tőkebefektetés új és rendkívül jövedelmező formáját jelentik.

Ez azonban még nem minden. A tudományos és művelődési célra adott jótékonysági alapítvány rendkívül előnyös pénzügyi spekuláció is. Az amerikai törvények szerint a tudomány és a művelődés céljaira adományozott összegek mindennemű adózástól mentesek és Embree-nek teljesen illetékes tanúsága szerint, aki Rockefeller ilyenfajta operációinak hosszú éveken át ügyvezetője volt, azok az üzletemberek, akik valamilyen különösen nagy, kiugró nyereségre tesznek szert, sietnek a nyereség egy részét egy tudományos intézménynek vagy egyetemnek „jótékonyan" felajánlani. Csupán egy írásban le nem rögzített feltételt kötnek ki: az intézmény, amely az alapítványt kapja, köteles a mecénást vagy az általa kijelölt megbízottat fantasztikusan magas fizetéssel igazgatói vagy gondnoki minőségben alkalmazni.

Az ilyen üzlet mindkét fél számára igen előnyös. Az intézmény a vagyon után adómentes jövedelemre tesz szert, az adományozott vagyon volt tulajdonosa pedig fizetés címén jut olyan jövedelemhez, amely nagyobb, mint aminőt az elajándékozott vagyonrész a szokásos adók levonása mellett hozott volna számára. Ráadásul mint „a tudomány nemeslelkű jótevői" még a reklám által felfújt ingyenes dicsőséghez is jutnak. Ezen az üzleten csak az adófizetők tömege veszít, amely kénytelen ennek megfelelően több adót fizetni, hogy ilyen módon fedezze a monopóliumok „ideológiai" tevékenységének és jótékonykodási reklámjának költségét.

Egynéhány ilyen üzlet nyilvánosságra jutott, s azokat a szenátus, a felháborodott közvélemény nyomására, külön bizottságokkal kivizsgáltatta — természetesen minden eredmény nélkül. Az ilyen üzletek túlnyomó része a monopóliumok titka marad. Így például az Egyesült Államok Ford alapítványának sokkal nagyobb tőkéi vannak, mint az egész világon erősen reklámozott Rockefeller és Carnegie alapítványoknak. Henry Ford erre az alapítványra hagyta végrendeletében a Ford társaság szavazati joggal nem rendelkező

összes részvényét. Ez az alapítvány fennállásának egész ideje óta még egyetlen beszámolót sem tett közzé, semmiféle tájékoztatást nem adott ki és senki sem tudja, hogy mekkora tőkével rendelkezik és hogy tulajdonképpen milyen közelebbi célt szolgál. Valószínű, hogy ebből a „kulturális és művelődési" alapítványból fedezték a második világháború alatt és azt megelőzően az Egyesült Államokban kifejtett hitlerista propaganda jelentős költségeit (amiért Fordot vaskereszttel tüntették ki), jelenleg pedig ebből pénzelik azt a nagyszámú fasiszta szervezetet, amely a szétzúzott hitlerista szervezetek utóda. Így fest Fordnak ez a minden adótól mentesített „kultúrtevékenysége". Embree megjegyzi, hogyha ezeket a titokzatos tudományos és kulturális jótékonysági alapítványokat az illető monopólium közönséges anyagi eszközeként kezelnék, úgy a belőlük származó jövedelmet 38 százalékos adó terhelné; ha pedig az egyes monopoltőkések egyéni vagyonának tekintenék, úgy az adó még sokkal nagyobb lenne. A jótékonysági alapítvány cégére alatt a milliárdosok évenként 7—8 millió dollárnyi külön tiszta nyereségre tesznek szert. Ezeket az alapítványokat semmiféle pénzügyi vagy más ellenőrzésnek sem vetik alá. Az alapító azt teszi velük, amit akar és hogy mi történik ez alapítványok kulisszái mögött, arról csak a beavatottak maroknyi csoportja tud. Kétségtelen, hogy az említett pénzügyi mesterkedéseken kívül ezek az alapok igen lényeges szerepet játszanak abban, hogy az amerikai tudomány a maga teljességében az amerikai imperializmus általános feladatainak van alárendelve.

A tudomány ez alárendeltségének megvalósításában még nagyobb szerepe van azoknak az államkapitalista irányzatoknak, amelyek az Egyesült Államokban a tudományos és műszaki kutatás szervezése terén az utóbbi időben egyre erősebbekké válnak.

V. fejezet

ÁLLAMKAPITALISTA IRÁNYZATOK AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN A TUDOMÁNYOS MŰSZAKI KUTATÁS TERÉN

AZ AMERIKAI TUDOMÁNY A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN

Az amerikai polgári tudósok tucatnyi könyvben, sokszáz cikkben és előadásban kürtölik és reklámozzák világgá, hogy a háború éveiben az Egyesült Államokban milyen hallatlanul gyorsult a kutatómunka fejlődése, milyen roppant mértékben növekedtek a tudományra fordított állami kiadások és milyen példátlan kísérletek történtek a tudománynak a háború céljaira való állami irányítása terén.

Az amerikai tudományos kutatások és műszaki tökéletesítések hivatala (OSRD)* könyvsorozatot adott ki „A tudomány a második világháborúban" címmel. Ez tele van az amerikai tudomány és technika háború alatti eredményeinek szemérmetlen reklámjával, úgy tünteti fel, mintha ezek az eredmények „felbecsülhetetlen szerepet játszottak volna a Németország és Japán felett aratott győzelemben". Dicsőíti „az amerikai tudomány korlátlan lehetőségeit", amelyek először tűntek ki és valósultak meg a háború alatt az állam beavatkozása következtében.

Vannevar Bush, a tudományos kutatások és műszaki tökéletesítések hivatalának vezetője, e sorozat egyik könyvéhez írt előszavában ennek a hivatalnak a tevékenységét „az emberiség történelme egyik legjelentősebb tényének" nevezi, a tudósok, katonák és vállalkozók együttműködéséről pedig —

* OSRD — Office of Scientific Research and Development. — *Szerk.*

amelyet a hivatal szervezett — azt mondja, hogy „ez az út a jövő felé"[1].

A monopóliumok reklámja rendkívül túlozza és felfújja az amerikai tudomány eredményeit az új fegyvernemek létesítése terén, éppúgy, mint e fegyvereknek a hadműveletekre való hatását is. De még az amerikai kapitalizmus hivatásos dicsőítői sem tudják teljesen elleplezni azt a tényt, hogy a tudományos kutatás terén fennálló és az előbbiekben ismertetett éles ellentmondások, amelyek a kapitalizmus általános válságának periódusára különösen jellemzőek, a háború idején még jobban kiéleződtek és elmélyültek.

Mindenekelőtt az Egyesült Államokban a tudományos kutatás éppúgy, mint az ország egész gazdasága, teljesen torz, egyoldalú jelleget öltött, ami méginkább fokozta a fejlődésnek az imperializmus korára jellemző egyenlőtlenségét.

Az ipari trösztök, az egyetemek és kollégiumok, jótékonysági alapítványok és egyéb szervezetek tudományos kutatólaboratóriumai szerződéses alapon csaknem teljesen átálltak a haditechnika tökéletesítésével kapcsolatos egyes feladatok megoldására. Sok igen kiváló fizikus, vegyész és matematikus részben önként, részben pedig kényszerből olyan különleges szerkesztési problémákkal kezd foglalkozni, amelyek néha igen távol állnak közvetlen szakmájától. A természettudományok számos területén az elméleti kutatás, úgyszintén új tudományos káderek kiképzése csaknem teljesen megszűnt... Az amerikai tudomány részben a régebbi elméleti kutatások „felhalmozódott tőkéjéből" élt, részben pedig azoknak az európai tudósoknak munkáját használta fel, akik Németországból vagy a Hitler által megszállt országokból menekültek Amerikába.

Az Egyesült Államoknak a háború alatt a haditechnika terén elért eredményei, amelyek jelentőségét szintén rendkívül eltúlozzák és felfújják, éppen csak elfödték az amerikai tudomány erős elmaradottságát. Annak ellenére, hogy az amerikai tudomány állítólagos hallatlan eredményeit kürtölték világgá, az Egyesült Államok sok tudósa kénytelen volt elismerni, hogy a háború alatt a tudomány még a háború előtti évekhez viszonyítva is elmaradt.

Így például az amerikai tudósszövetség titkára, Higginbotham atomfizikus kijelentette: „A tudomány látszólagos

gyors fejlődése ellenére valójában az Egyesült Államokban a háború alatt a tudomány visszafejlődött."

Higginbotham ezt a következő okokkal magyarázza: „A háború öt esztendeje alatt az Egyesült Államokban csaknem teljesen megszűnt az új tudományos káderek képzése. Az összes tudósokat különböző katonai célokat szolgáló készülékek szerkesztésével és tökéletesítésével foglalkoztatták. A rádiós iránymérés és a rádió útján irányított lövegek csupán újabb alkalmazásai a már régóta jólismert elveknek. Még maga az atombomba is a háború előtt kidolgozott elméleteken és felfedezéseken alapszik"[2].

Smyth, a princetoni egyetem fizikatanára, az atomenergia hadi célokra való felhasználásáról szóló jelentés ismert szerzője, ezt a nyilatkozatot teljesen megerősítette: „Sokan azt hiszik — mondotta Smyth —, hogy azok az összegek, amelyeket a háború idején a fegyverek tökéletesítését célzó kísérleti munkára költöttek, a tudományra fordított kiadások voltak. Ez a felfogás teljesen helytelen. Valójában az Egyesült Államokban 1940 és 1946 között a tudományos kutatás csaknem teljesen megszűnt. Ebben az időszakban a tudósok csupán a már meglévő műszaki és tudományos ismereteknek a háború gyakorlati céljaira való alkalmazásával foglalkoztak."

Ugyancsak erről tanúskodik Roger Adams, az amerikai kémikusok egyesületének volt elnöke és a tudományos kutatások és műszaki tökéletesítések katonai igazgatásánál a vegyészeti osztály vezetője. Adams azt állítja, hogy „a vegyészet terén a háború csaknem teljesen leállította az Egyesült Államokban az alapvető jellegű (azaz elméleti — *M. R.)* kutatásokat. Évek munkája kell ahhoz, hogy az elméleti kutatás ismét elérje a háború előtti színvonalat. A háború az új vegyészeti kutatókáderek kiképzését is megakasztotta. Az ipari tudományos kutatószervezetek a hanyatlás tüneteit mutatják és belátható időn belül nem lesznek képesek rendes kerékvágásba terelni munkájukat."

Ugyancsak Roger Adams még 1945-ben, az iparban foglalkoztatott tudományos kutatóknak a Standard Oil tröszt által rendezett konferenciáján rámutatott az Egyesült Államokban folyó tudományos kutatásnak arra a súlyos válságára, amelyet a háború, majd a háború után a tudomány még fokozottabb militarizálásának politikája okozott. Adams nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a tudományos haladás mind az elméleti

kutatás terén, mindpedig a tudomány gyakorlati műszaki alkalmazása tekintetében elsősorban a tudományos káderektől függ. Ezzel szemben a háború alatt az Egyesült Államokban a kormány és az ipari monopóliumok politikája következtében ténylegesen megszűnt a tudományos káderek fejlesztése, miután a legtehetségesebb fiatal kutatókat katonai szolgálatra és ipari rutinmunkára mozgósították. Ezeknek a tudósoknak és az őket követő fiatalabb generációnak ki kell egészíteniök tudományos alapismereteiket és jónéhány évig tartó gyakorlati továbbképzésre van szükségük.

Ezek alapján Adams megállapítja, hogy a legközelebbi 7—10 éven belül az Egyesült Államokban igen nagy hiány lesz tudományos káderekben, ami lehetetlenné teszi a normális utánpótlást és a tudományos kutatás kereteinek kiszélesítését. Még jobban rontják a helyzetet a monopóliumok által (konkurrenciális és reklámcélokra) létrehozott új ipari laboratóriumok és különösen a jelentős számú új katonai kutatóintézet. Ezek az intézmények összetoborozzák azokat a fiatal tudományos dolgozókat, akik elméleti kutatásokkal szerettek volna foglalkozni. E gyakorlati célokat szolgáló katonai kutatások azonban, Adams véleménye szerint, már kimerítették a tudományos felfedezések még kihasználatlan „tartalékát" és ugyanekkor megváltoztatták az elméleti kutatások irányát.

A háború alatt az Egyesült Államokban katonai célokat szolgáló hatalmas kutatólaboratóriumokat létesítettek, amelyeknek gazdag felszerelését és sokoldalú kutatási lehetőségét a háború után könnyen át lehetett volna állítani a fizika, a kémia és más természettudományok alapproblémáinak kutatására. A háború befejezésével azonban ezeket a tudományos csoportokat és szervezeteket részben felszámolták, részben pedig ismét csak katonai problémák kidolgozásának szolgálatába állították. Csökkent a háború után a tudományos intézményeknek a jótékonysági alapítványokból és más ehhez hasonló, az Egyesült Államokban annyira jellegzetes tudományos segélyforrásokból származó jövedelme is. Végeredményben egyre reménytelenebbek a kilátások arra, hogy az Egyesült Államokban fontos új tudományos felfedezések lássanak napvilágot.

Lényegesen romlott a tudományos dolgozók gazdasági helyzete is. Fizetésük a háború utáni években egyre inkább

elmarad a piaci árak mögött. A legtöbb jólképzett tudományos dolgozó csak azt nézi, hogy mikor hagyhatná ott a kutatómunkát valamilyen jobban fizetett állásért. Mindez erősen fékezi a tudományos haladást és, mint Adams mondja, „az Egyesült Államokban abszolút semmit sem tesznek, hogy ezen a komoly aggodalomra okot adó helyzeten változtassanak".

Jewett, az Egyesült Államok Tudományos Akadémiájának elnöke (egyben a Bell-féle távíró- és telefontröszt kutatómunkáinak vezetője) szintén kijelentette, hogy „országunkban a háború gyakorlatilag minden alapvető tudományos kutatást leállított".

Csaknem valamennyi tudós megállapítja, hogy az amerikai tudományra közvetlenül kihat az általános népoktatás rendkívüli leromlása, ami megnehezíti új tudományos dolgozók kiválogatásának és előléptetésének lehetőségeit. Dr. Klopsteg, az amerikai fizikai intézet elnöke által közzétett adatok szerint „az Egyesült Államokban egy elemi iskolai tanító vagy egy középiskolai tanár átlagos évi fizetése alig a felét teszi ki egy tejkihordó fizetésének. Ezért az ifjúság számára előnyösebb, ha tejkihordónak vagy utcaseprőnek megy, mintsem középiskolai tanárnak"[4].

Klopsteg úgy látja, hogy az Egyesült Államokban hosszú éveken át érezni fogják az oktató és tudományos káderek égető hiányát. Arra is rámutatott, hogy ilyen körülmények között gondolni sem lehet az Egyesült Államok tudományos fölényére más országokkal szemben, avagy a tudományos kutatások fokozottabb kibontakozására.

Az amerikai tudománynak a háború alatti hanyatlása kihatott a feltalálói tevékenységre is. Míg az amerikai sajtó „a feltalálói lángész virágkoráról" harsonázik, addig valójában a találmányok száma a háborús években igen erősen csökkent. Ez a tendencia az Egyesült Államokban már a harmincas években megmutatkozott a válság és a pangás idején, a háború alatt pedig a találmányok száma még rohamosabban csökkent. A szabadalmi hivatalokban bejelentett új szabadalmak száma, hivatalos adatok szerint, 1933 és 1943 között több mint 40 százalékkal volt kisebb. 1920 és 1930 között a szabadalmi bejelentések száma évenként átlag 85 000 volt és 1930-ban meghaladta a 90 000-et. Ettől kezdve a szabadalmi bejelentések száma egyre rohamosabban esett és 1944-ben már a huszas évek átlagának felét sem érte el.

Campfert, a *New York Times* szerkesztője szerint ezek a tények „szétfoszlatják azt a hazafias legendát, hogy az Egyesült Államok fölényben van a feltalálások terén". A dr. Little által kiadott műszaki bulletin megállapítja, hogy a szabadalmi bejelentések csökkenése „jellegzetes mutatója az ipari kutatómunka hanyatlásának", amiből viszont az Egyesült Államok ipari fejlődésének rossz kilátásaira következtet. A bulletin hangsúlyozza, hogy „ez a hanyatlás kumulatív jellegű ((halmozódó)), mert minden szabadalom általában új találmányokra ösztönöz"[5]. Ez az állítás természetesen csak részben felel meg a valóságnak, miután sok szabadalom a feltalálói tevékenység fékezésére, nempedig fejlesztésére szolgál. Mégis, a szabadalmi bejelentések egyre rohamosabb csökkenése kétségkívül arról tanúskodik, hogy „a feltalálók paradicsomában", ahogyan az amerikai kapitalizmus hivatásos dicsőítői az Egyesült Államokat nevezni szokták, nincs minden rendben. Az ipari laboratóriumok tudományos dolgozói számos cikkben és előadásban igyekeztek ezt a tényt megmagyarázni.

Rámutattak például arra, hogy a szabadalmi bejelentések csökkenése egészen természetszerű, miután a békés célokat szolgáló termelés bővítését leállították, és a háború sok fiatal embert elvont a feltalálói tevékenység területéről. Más tudósok arról beszélnek, hogy Amerikában „a feltaláló elveszítette hitét abban, hogy találmánya révén jövedelemhez jut". Ha a magyarázatok különbözőek is, de valamennyi tudós véleménye egyezik abban, hogy e tekintetben huzamos ideig hanyatlásra kell számítani, és hogy az Egyesült Államokban az évente bejelentett szabadalmak száma máris messze elmarad sok más országétól, s így a tőkés országok közül (Anglia, Franciaország, Svájc, Svédország stb.) a 12-ik helyre került.

Az államapparátus és a monopóliumok összenövése következtében a háború alatt még jobban megerősödött a monopóliumok uralma a tudományos kutatómunka felett. Első pillantásra e megállapítással ellentétben áll az a tény, hogy míg a tőkés magánvállalatoknál a tudományra fordított kiadások a háború alatt csökkentek, addig az állam kiadásai erre a célra a tízszeresére, a háború előtti évi 80 millió dollárról a háború idején évi 800 millió dollárra emelkedtek. A háború alatt az állam a tudományra több mint kétszer annyit költött, mint a tőkés vállalatok, de a tudományra fordított kiadások abszolút összegének ez az ugrásszerű emelkedése és ebben az állami

részesedés viszonylagos növekedése éppúgy, mint a hadigazdaság egyéb területein, éppenséggel nem „az állam döntő szerepét" jelentette. Ellenkezőleg, az államapparátus került még jobban a monopóliumok befolyása alá, amelyek a tudományos kutatás terén is felhasználták az adófizetők pénzét saját háborús nyereségeik fokozására és a háború utáni hódító terveik előkészítésére. Annak a kétmilliárd dollárnak, amelyet a kormány, nem számítva az atombombára fordított összegeket, 1940 és 1944 között a tudományos műszaki kutatásra fordított, körülbelül a felét (915 millió dollárt) a monopóliumok ipari laboratóriumaival megkötött szerződéses munkákra költötték, 235 millió dollárt pedig az ugyancsak a monopóliumoktól függő egyetemek és műegyetemek kutatásaira fordítottak. A szerződéseket csaknem kizárólag a hadimegrendelések túlnyomó részét lebonyolító legnagyobb részvénytársaságokkal kötötték, amelyek már a háború előtt kezükbe kerítették a tudományos felszerelés oroszlánrészét és a tudományos kutatókáderek zömét.

A háború alatt tehát fokozódott a tudományos kutatómunka koncentrációja a legnagyobb monopóliumok kezében. Ez lényegében azt jelentette, hogy megerősödött a monopóliumok ellenőrzése az amerikai tudomány egész további fejlődése felett, s így a tudomány összes eredményei a monopoltőke hatalmába kerültek.

A tudományra fordított állami kiadásoknak az a harmada, amelyet nem az ipari laboratóriumokkal és egyetemekkel kötött szerződések alapján használtak fel, hanem közvetlenül állami intézmények laboratóriumainak szükségleteire fordítottak, elsősorban szintén a legnagyobb monopóliumok érdekét szolgálta.

A monopóliumok képviselői ezekben a forma szerint állami laboratóriumokban úgy rendelkeztek, akárcsak a sajátjukéban. Az állami tudományos intézetekben a monopóliumok tudományos és műszaki dolgozói legteljesebb betekintést nyertek a katonai jellegű kutatások összes féltveőrzött titkaiba. A monopóliumok mérnökei itt mintegy üzemi gyakorlaton voltak, hogy megismerkedjenek a haditechnika új ágazataival. Azután visszatértek cégeikhez és itt ismereteiket egyrészt újabb hadimegrendelések lebonyolítására, másrészt pedig a kutatómunka eredményeinek további technológiai kidolgozására fordították. Ilyen módon kialakult és megszilárdult az

államnak a monopóliumoktól való teljes függősége mind a haditechnika, mindpedig a kutatásoknak békés célokra való felhasználása tekintetében.

Különösen élesen lehetett ezt megfigyelni az atomenergiával kapcsolatos kutatómunkánál, amelyről egy későbbi fejezetben lesz szó. Azonban az állami laboratóriumok kutatási eredményeit a monopóliumok éppúgy felhasználják a rádiólokáció, a repülés, a rádióval irányított újabb lövedéktípusok, a hadtápfelszerelési eszközök, valamint a technika sok más területén is.

A monopóliumok a háború éveiben mindezeken a területeken — anélkül hogy akár egy fillért is kellett volna erre költeniök — rendszeresen megkapták az állami laboratóriumok összes eredményeit. Ezek segítségével óriási háborús nyereségekhez jutottak, a háború után pedig megerősítették az illető iparágak feletti uralmukat, kisajátították és saját érdekeik szolgálatába állították a tudományt.

AZ ÁLLAM SZEREPE A TUDOMÁNY TERÉN AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN

Sztálin elvtárs H. G. Wells angol íróval folytatott beszélgetésében mondotta, hogy „nem feledkezhetünk meg az állam funkcióiról a burzsoá világban. Ez olyan intézmény, amely az állam védelmének szervezésére, a «rendfenntartás» szervezésére szolgál, és adóbeszedő apparátus. A szorosabb értelemben vett gazdasághoz kevés köze van a tőkés államnak, ez nincsen az ő kezében, ellenkezőleg, az állam van a tőkés gazdaság kezében"[6].

Ugyanez vonatkozik a műszaki tudományos kutatás szervezetére is, amely az Egyesült Államokban a tőkés gazdaság és elsősorban a nagy ipari monopóliumok kezében van. A tudományos kutatómunka közvetlen szervezésében itt az állam szerepe jelentéktelen. A második világháború előtt ezt a funkciót csak az olyan tudományos kutatási és kísérleti munkák területén töltötte be, amelyek nem kecsegtették közvetlen haszonnal az ipari monopóliumokat és ezért azok nem is akartak velük maguk foglalkozni.

De annak ellenére, hogy a műszaki tudományos kutatás közvetlen lebonyolításában az állam egészen jelentéktelen

szerepet játszik, az Egyesült Államokban egyre jobban érezhető az állammonopolista irányzatok erősödése, a tudomány szervezése és finanszírozása terén éppúgy, mint a társadalmi élet sok más területén is. Mint arra Lenin rámutatott, ezek a tendenciák a monopolkapitalizmus legjellegzetesebb vonásai közé tartoznak és a kapitalista monopóliumoknak a polgári állammal való egyre szorosabb összenövéséhez vezetnek. Ezek az irányzatok elsősorban abban nyilvánulnak meg, hogy a monopóliumok közvetlenül kihasználják a maguk önző céljaira az államapparátust. A tudomány terén ez annyit jelent, hogy a monopoltőke az állami érdekek cégére alatt még jobban maga alá rendeli a tudományt. Ez különösen élesen mutatkozott meg a második világháború éveiben.

A háború idején — mint már említettük — az amerikai monopóliumok az állammonopolista irányzat nagyfokú erősödésével párhuzamosan, sőt, jórészt ennek következményeképpen, növelték hatalmukat a tudomány felett és a tudományos kutatómunka pénzügyi ellátásának fő forrása az állami költségvetés lett.

A tudományos kutatások és műszaki tökéletesítések hivatala létesítésével kapcsolatban az amerikai monopoltőke dicsőítői a tudomány állami „tervezését" és szabályozását kürtölték világgá.

Ez az állítás éppolyan alaptalan, mint a hadigazdálkodás állami „tervezésére" vonatkozó fecsegés, miután ilyen tervezés a kapitalizmus körülményei között lehetetlen. A tudományos kutatások hivatala ugyan kormányzati szervnek számított és közvetlenül az elnök alá volt rendelve, valójában azonban a hadiipari monopóliumok és a szolgálatukban álló katonai vezető réteg eszköze volt, s a különböző monopolista csoportok ellentétes érdekeit tükröző éles ellentmondások jellemezték. A hivatal által kitűzött feladatokat végző nagyszámú tudós sokszor panaszkodott a katonai parancsnokok korlátoltsága miatt, akiknek fogalmuk sem volt a tudományos kutatás módszereiről és káplárok módjára igyekeztek a tudományt kordában tartani. MacArthur és más hozzá hasonló tábornokok nem engedték meg, hogy a tudósok közvetlenül a harctéren ellenőrizzék találmányaik hatékonyságát és megállapítsák a kutatás új feladatait. A washingtoni vezérkar vezetői sok évre elmaradtak a tudománytól. Így például, amikor a németek már a V-2 rakétalövedékek alkalmazá-

sára készülődtek, az amerikai vezérkar a rakétakutatást még üres fantáziának tartotta. A tudományos kutatások hivatalának vezetői elsősorban nem is a kutatómunka szervezésével foglalkoztak. Sokkal inkább azzal törődtek, hogy valahogy összeegyeztessék a hadimegrendelésekért harcoló és egymással konkurráló monopóliumok és a különböző állami szervek érdekeit és igyekeztek „meggyőzni" a monopolistákat arról, hogy a tudomány állami finanszírozása nem fenyegeti, hanem ellenkezőleg, elősegíti nyereségeik növekedését. A tudományos kutatások hivatalának vezetője, Vannevar Bush, tulajdonképpen a monopóliumok tudományos „diplomáciai képviselője" volt a vezető katonai köröknél. Saját beismerése szerint, mindenáron azon volt, hogy kibékítse a „hosszúhajúakat" (ahogy az amerikai hadseregben a tudósokat gúnyolták) azokkal a tábornokokkal, akik őket a legnagyobb megvetéssel kezelték. Szó sem volt itt a tudomány bármiféle tervezéséről, s az egész dolog arra korlátozódott, hogy az állam pénzét minden rendszer nélkül átirányítsák a legerősebb, legbefolyásosabb hadiipari trösztöknél és a tőlük függő egyetemeken és főiskolákon folyó kutatómunkák költségeinek fedezésére.

Alighogy a háború befejeződött, a monopóliumok Shylockjai máris követelték a nekik megígért „font húst" — az ő laboratóriumaikban az állam költségén kidolgozott eljárások és találmányok szabadalmainak tulajdonjogát. Ugyanakkor teljesen nyilvánvaló lett az amerikai tudomány válsága: kimerült az „elméleti kutatások tartaléka", visszafejlődött a tudományos káderek kiképzése.

Ezzel kapcsolatban számos javaslatot és tervet dolgoztak ki arról, hogy a tudományos műszaki kutatás, de főleg a monopóliumokat kevésbbé érdeklő elméleti kutatások pénzügyi ellátására egy állandó állami szervet kell létesíteni. Az „országos tudományos alap" tervezetei, amelyeknek az amerikai sajtó hangos reklámot csinál, egészen meglepik az embert nyomorúságos, tehetetlen koncepciójukkal. Még csak arra sem tartanak igényt, hogy ez az alap közvetlenül foglalkozzék a tudományos műszaki kutatások szervezésével és lebonyolításával; ezt teljesen átengedik az ipari monopóliumoknak és a tőlük függő szervezeteknek (főiskoláknak, jótékonysági alapítványoknak stb.). Az egész megint csak az állami finanszírozásra szorítkozik, vagyis arra, hogy az állam

pénzt adjon a monopóliumoknak olyan kutatásokra, amelyekre a saját pénzüket nem akarják költeni. Még a Kilgore szenátortól, Bush-tól és másoktól származó legmerészebb tervezet is azt javasolta, hogy az alap működését mindössze 33 millió dolláros tőkével kezdjék meg, s ezt csak 5 év mulva kívánta volna 122 millióra, azaz olyan összegre emelni, ami tizedrészét sem teszi ki azoknak az állami kiadásoknak, amelyek tudományos műszaki kutatások céljaira közvetlenül a hadügyi költségvetésekben szerepelnek.

A Gyáriparosok Országos Szövetsége azonban még e nyomorúságos tervezetek ellen is felháborodottan tiltakozott, és kategórikusan kijelentette, hogy semmiféle állami szerv beavatkozását nem tűri a magánvállalatok ügyeibe.

Az országos tudományos alapról szóló rendkívül leszűkített, nyomorúságos törvénytervezetet hosszú viták után nagy nehezen megszavazták ugyan a kongresszusban, de a Gyáriparosok Országos Szövetségének követelésére Truman vétót emelt ellene. Az amerikai monopóliumok tiltakoztak a tudományos kutatómunka bárminemű állami szervezése ellen. Ennek elsősorban az az oka, hogy a második világháború után a kapitalizmus általános válságának kiéleződésével félnek, mint a tűztől bármilyen új tudományos felfedezéstől, amely uralmukat veszélyeztetné és tőkéik elértéktelenedésével fenyegetne. Az amerikai tudományt teljes egészében kiszolgáltatták a monopóliumoknak és a militaristáknak.

1950-ben, amikor az amerikai imperialisták a koreai háború kirobbantására készültek és az Egyesült Államok ipara nagymértékben kezdett a hadimegrendelésekre átállni, az elméleti kutatást a fizika, kémia és a többi természettudományok terén a teljes felszámolás veszélye fenyegette. Az ipari monopóliumok és a „jótékonykodó" milliárdosok a jövedelmező hadimegrendelések szétkapkodásával foglalkoztak.

1950 májusában Truman aláírta az országos tudományos alapról hozott, leszűkített és megnyirbált törvényt. Ennek értelmében a „tiszta tudományra" fordított kiadások 1951-ben nem haladhatták volna meg az 500 000 dollárt. A törvény mint távolabbi kilátást jelölte meg, hogy ez a keret néhány év alatt évi 15 millió dollárra, vagyis a katonai kutatásokra fordított összeg 1,5 százalékára emelkedhetik. A kongresszus azonban, a háborús hisztéria lázában és a sokmilliárdos hadimegrendelések elosztása közben, 1950-ben még ennek az

500 000 dollárnak a kiutalásáról is „megfeledkezett", s így az országos tudományos alap zátonyra jutott. A Truman által aláírt törvény világosan kifejezi az amerikai imperialistáknak azt a törekvését, hogy az Egyesült Államokban a tudományt teljesen militarizálják és fasizálják. A törvény szerint minden tudósnak, aki az országos alap költségén folytatott kutatásban részt vesz, eskü alatt ki kell jelentenie, hogy „az Egyesült Államok kormányának megdöntését propagáló szervezeteknek nem tagja, nem támogatja azokat és nem hisz nekik", s hogy „harcolni fog a kormány minden belső és külső ellensége ellen". Az Amerikaellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság és a MacCarran—Wood-féle fasiszta törvény e formulájával próbálják legalizálni az ország összes haladó tudósának üldözését.

Jellemző, hogy Truman a tudományos alapról szóló törvénnyel kapcsolatos nyilatkozatában nyiltan beszél arról, hogy „az Egyesült Államoknak uralkodnia kell a tudomány területén, miután az ország hatalmának most sok fronton folyik az erőpróbája"[7].

Az amerikai imperialisták tehát a tudományban kizárólag a világuralomért folytatandó háború előkészítésének eszközét látják.

Egyes amerikai tudósok által a tudomány „tervezésének" szükségességéről tett kijelentések üres fecsegésnek bizonyultak, miután a tudománynak állami méretekben való tervezése éppúgy merőben idegen a kapitalizmustól és éppoly összeegyeztethetetlen a tőkés termelés anarchiájával, mint a népgazdaság tervezése.

Ilyen módon az állammonopolista irányzatok a tudományos és műszaki kutatás terén élesen tükrözik az állammonopolista kapitalizmus általános fejlődési irányait. Ez mindenekelőtt abban nyilatkozik meg, hogy erősödik a monopóliumok uralma az államapparátus felett, amelyet egyre fokozottabban használnak fel nyereségük növelésére, versenytársaik megfojtására, a belpolitikában a reakció, a külpolitikában az imperialista agresszió erősítésére.

Az amerikai tudósok körében, különösen a természettudományok terén, meglehetősen elterjedt az az illúzió, hogy az állam a tudomány terén osztályok fölötti politikát folytathat, s hogy az állami tudományos intézmények, ellentétben az ipari kutatóintézetekkel, legalább valamelyes mértékben biz-

tosíthatják a tudományos kutatás „szabadságát". A valóság teljesen rácáfol ezekre az illúziókra, s azoknak éppen az ellenkezőjét bizonyítja.

Mint láttuk, az állam a tudományos és műszaki kutatás terén általában nem törekszik arra, hogy állami intézeteket és laboratóriumokat hozzon létre, inkább csak arra szorítkozik, hogy a költségvetés terhére kutatási megbízásokat adjon a legbefolyásosabb tőkés monopóliumoknak és a tőlük függő egyetemeknek. A kutatómunka állami „irányításának" egyedüli célja, hogy ezeket a munkálatokat az amerikai imperializmus katonai feladataira összpontosítsa. Gazdasági szempontból az Egyesült Államok állami szerveinek ez a fokozott tevékenysége nem más, mint a hadiipari monopóliumok finanszírozása az állami költségvetés, vagyis az adófizetők tömegeinek terhére.

Az állam tulajdonában lévő kutatóintézeteknek és laboratóriumoknak (Szabványügyi Intézet, az atomkutatási központok egynémely részlege) sokkal szűkebbkörű tevékenysége legkevésbbé sem áll szemben a monopóliumok kutatómunkáival; nem konkurrál velük, hanem ellenkezőleg, kiegészíti azokat olyan tudományterületeken, amelyekkel a monopóliumok nem tudnak vagy nem akarnak foglalkozni.

Az állam tevékenysége a reakció kezében a haladó tudósok fékevesztett üldözésének legerősebb eszköze lett. Azok a példák, amelyeket az előbbiekben a háború előtti időszakra vonatkozóan a haladó tudósok üldözését és a munkából való eltávolításukat illetően felhoztunk, teljesen elhalványulnak a reakció jelenlegi tobzódása, a haladó tudományos dolgozók kegyetlen üldözése mellett. A legtevékenyebben e tekintetben a hírhedt Amerikaellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság és a Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI) működnek. Ezek irányítása mellett vizsgálják felül azoknak a tudósoknak „lojalitását, jellemét és kapcsolatait", akik állami szolgálatban állnak, vagy olyan kutatásokat folytatnak, amelyek költségeit az állam szerződéses alapon fedezi.

Az amerikai polgári sajtó közölte azokat az okokat, amelyek alapján a lojalitást vizsgáló bizottságok az oakridge-i atomüzemekből és laboratóriumokból munkásokat és tudósokat bocsátottak el. Ilyen vád volt például az, hogy az illető tudós „jól ismeri Lenin és Marx munkáit"; vagy: „1936-ban rokonszenvezett a köztársasági Spanyolországgal"; vagy:

„van egy olyan rokona, aki a háború idején közreműködött az Oroszországnak nyujtott segítségben" stb.

1949 februárjában Ralph Spitzert, az oregoni egyetem kémiatanárát azért bocsátották el, mert felhívta tudós kollegáit arra, hogy ismerkedjenek meg T. D. Liszenko akadémikusnak a biológiai tudományok helyzetéről tartott előadásával. Az állami szolgálatban álló tudományos dolgozók elbocsátására elegendő ok a legkisebb gyanú is, hogy rokonszenveznek a Kommunista Párttal, sőt már az is elég, ha fellépnek a béke védelmében. Az amerikai *Bulletin of Atomic Scientists* minden egyes számában elképesztő kivonatokat közöl a felülvizsgált tudósok kihallgatási jegyzőkönyveiből. Ehhez hasonló dolgokat csak a Puriskevics*-féle feketeszázak vagy a hitlerista „tudományos" fenegyerekek tudtak produkálni. Nem csoda, ha a becsületes amerikai tudósok igyekeznek megszabadulni az állami szolgálattól, s ha mégis maradni kényszerülnek, hallatlan ideológiai terror közepette, vagy amint ezt Amerikában nevezni szokták, középkori „boszorkányüldözéshez" hasonló körülmények között kell dolgozniok.

Így fest az Egyesült Államokban az Amerikaellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság önkényének kiszolgáltatott állami tudomány annyit dicsőített „függetlensége" és „elfogulatlansága". Az államnak a tudományos kutatásra gyakorolt befolyásánál azonban még fontosabb és még végzetesebb kihatással van az amerikai tudomány fejlődésére a tudomány példátlan méretű militarizálása az Egyesült Államokban. Ezt a folyamatot, amely egyik legjellemzőbb tünete a kapitalizmus általános válsága kiéleződésének a második világháború után, részletesen meg kell vizsgálnunk.

---

* Puriskevics V. (1870—1920) — nagybirtokos, monarchista és reakciós, az Orosz Nép Szövetsége nevű feketeszázas szervezet alapítója. — *Szerk.*

VI. fejezet

A TUDOMÁNY ÉS TECHNIKA MILITARIZÁLÁSA

Lenin már 1916-ban megjegyezte, hogy az imperializmus szakaszában „a militarizálás... az egész társadalmi életet áthatja. Az imperializmus — a nagyhatalmak elkeseredett harca a világ felosztásáért és újrafelosztásáért, s ezért elkerülhetetlenül további militarizálásra *kell* vezetnie minden országban..."[1]

Lenin a „kapitalista militarizmus objektív fejlődését" elemezve rámutatott arra, hogy „a burzsoázia felfegyverkezése a proletariátus ellen a modern tőkés társadalom egyik legjelentősebb, legsarkalatosabb, legfontosabb ténye"[2].

A kapitalizmus általános válságának szakaszában, amidőn a tőkés rendszer minden ellentmondása rendkívüli mértékben elmélyült és kiéleződött, a tőkés országok társadalmi életének militarizálása tovább fokozódott.

A XVI. pártkongresszuson Sztálin elvtárs valamennyi termelési ágra kiterjedő világválság kibontakozását és a tőkés országok közötti ellentétek kiéleződését elemezve a következőket mondta: „Van azonban egy termelési ág, amelyet nem sujt a válság. Ez — a hadiipar. Ez a termelési ág a válság ellenére is állandóan növekszik. A burzsoá államok eszeveszetten fegyverkeznek és folyvást felfrissítik fegyvereiket. Miért? Persze, nem társalgásra, hanem háborúra. A háborúra pedig az imperialistáknak szükségük van, mivel az a világ újrafelosztásának, a felvevőpiacok, a nyersanyagforrások, a tőkebefektetési szférák újrafelosztásának egyetlen eszköze.

Teljesen érthető, hogy ilyen körülmények között az úgynevezett pacifizmus végnapjait járja, a Népszövetség elevenen rothad, a «leszerelési tervek» sorra füstbe mennek, a tengeri fegyverkezések csökkentése céljából egybehívott kon-

ferenciák pedig a tengeri flotta felújításával és kibővítésével foglalkozó konferenciákká válnak"[3].

Sztálin elvtárs leleplezte a szociáldemokraták fecsegését a pacifizmusról és a kapitalizmus békés fejlődéséről, bebizonyította, hogy a pacifizmus csak az újabb háborúra való készülődés leplezésére szolgáló álarc.

Sztálin elvtárs a XVII. pártkongresszuson a következőket mondta: „A sovinizmus és a háború előkészítése, mint a külpolitika fő elemei, a munkásosztály bilincsbeverése és a terror a belpolitika terén, mint elengedhetetlen eszköz a jövendő háborúk hátországának megerősítésére — ez az, ami napjaink imperialista politikusait most különösen foglalkoztatja"[4].

A militarizmus hallatlan méreteket öltött a hitleri Németországban. Itt a társadalmi élet minden területét — a termelést és az elosztást, a tudományt és a technikát, az ideológiát, a sajtót és az iskolát — világuralmi célokat szolgáló rabló és hódító háborúk előkészítésének rendelték alá. A hitleri agresszió, amely a második világháborút kirobbantotta és amelynek sokmillió emberélet esett áldozatául, csak az Egyesült Államok monopoltőkéjének hatalmas pénzügyi támogatása következtében vált lehetségessé. A hitleristák csak az amerikai tőke segítségével tudták rövid idő alatt megteremteni a német agresszió katonai és gazdasági alapjait. A német militarizmus, amely az első világháborúban vereséget szenvedett, az amerikai monopóliumok közvetlen közreműködésével támadt fel. Ezek a monopóliumok a második világháború folyamán is ténylegesen támogatták a hitleristákat, s hogy megakadályozzák a német militarizmus teljes szétzúzását, a háború végletekig való elhúzására törekedtek. A Szovjet Hadsereg meghiúsította ezeket a terveket és megsemmisítette a hitleri rablóhódítókat.

A második világháború után a világuralom újabb igénylőjeként az ország militarizálásának kalandorpolitikáját folytató amerikai imperializmus lépett fel.

Az Egyesült Államok militarizálásának egyik igen fontos és jelenleg különösen nagy méreteket öltött mozzanata a tudomány militarizálása, mely abban nyilvánul meg, hogy a tudomány legkülönbözőbb területein folyó kutatómunkát az imperialista háborús céloknak rendelték alá, pénzügyi ellátását és irányítását katonai szervek vették kezükbe.

Az amerikai sajtó és rádió, a politikai személyiségek nyilatkozatai és a professzorok tudományos munkái szüntelenül az Egyesült Államok bel- és külpolitikájának „humanizmusáról", az amerikai tudomány „emberszeretetéről", „Európa nagylelkű amerikai megsegítéséről" fecsegnek.

A modern megátalkodott Galavljov Juduskák* álszent locsogása szerint az amerikai imperializmus minden lépését az eltévelyedett emberiség iránti szeretet vezérli; azt mondják, magának a gondviselésnek köszönhető, hogy az emberiség az amerikai monopóliumok gyámsága alá került, amely védelmet nyujt a kommunizmus ellen. Mi mindent nem köszönhetünk emberszeretetüknek és nagylelkűségüknek! A tömeges emberirtás mind újabb és újabb eszközeinek a kidolgozása, a zsaroló atomdiplomácia, éhínség előidézése a vetésterület mesterséges csökkentése és a termés megsemmisítése útján, a villamosszék, a négerlincselés, a reakciós erők felfegyverzése az egész világon és végül a koreai városok és falvak embertelen bombázása — mindez, az amerikai imperialisták és tudós tányérnyalóik kijelentése szerint, a humanizmus, az emberszeretet és a nagylelkűség sugallatára történik.

Az élet minden lépésnél megmutatja az amerikai reakció valódi arcát és nap nap után leleplezi az embergyűlölő tetteiket álszent szavak mögé rejtő Tartuffe-öket.

De az Egyesült Államokban és a többi tőkés országban még mindig él a modern amerikai tudomány humanizmusáról szóló legenda. Még mindig vannak emberek, akiknek az a véleménye, hogy a tudománynak semmi köze az üzlethez és a politikához. A tudomány, mondják, humánus és független a politikától. Az amerikai sajtó és az amerikai tudomány nem egy képviselője minden eszközzel erősíti és népszerűsíti ezt az illúziót.

Ennek az illúziónak azonban semmi köze sincs a valósághoz. Az Egyesült Államokban folyó kutatások túlnyomó része — köztük az állami pénzekből finanszírozott kutatások is — közvetlenül vagy közvetve a tőkés monopóliumok kezében összpontosul. Ennek megfelelően az amerikai tudomány, az egyes tudósok akaratától függetlenül, a monopóliumok szolgálatában áll és azok önző céljainak van alárendelve.

---

* Galavljov Judás — Szaltikov-Scsedrin, a nagy orosz regényíró és szatírikus „A Galavljov-család" című regényének főszereplője, a kapzsi, álszenteskedő, parasztnyúzó földesúr típusa. — *Szerk.*

Az amerikai burzsoá tudomány a valóságban egyáltalában nem független a politikától, sőt, minden tekintetben kiszolgálja a Wall Street mai agresszív, imperialista politikáját, amely a világuralom megszerzésére, a harmadik világháború kirobbantására irányul. A humanizmus álarca alatt legtöbbször olyan dolgok rejlenek, amelyeknek semmi közük a humanizmushoz, sőt, annak halálos ellenségei. Ezt a tudomány bármely ágában megfigyelhetjük.

Különös élességgel mutatkozik meg ez az Egyesült Államokban folyó tudományos kutatómunkák szervezetének és pénzellátásának a háború után kialakult fejlődési irányzataiban.

A HADÜGYI TÁRCÁK TUDOMÁNYOS KUTATÓSZERVEZETEI

Mint már említettük, az Egyesült Államokban a tudományos kutatótevékenységet a második világháború során teljesen katonai célok szolgálatába állították. A háború elején megszervezték a tudományos kutatások és műszaki tökéletesítések hivatalát, amelynek vezetőjévé egy tudománnyal kereskedő ügynököt, a monopóliumokkal szoros kapcsolatot tartó Vannevar Busht nevezték ki. A hivatal, amelynek hatalmas összegeket bocsátottak rendelkezésére, azt a feladatot kapta, hogy a tudományokat a katonai problémáknak, elsősorban pedig a fegyverzet tökéletesítésének megoldása érdekében mozgósítsa. A hivatal szerződéseket kötött az egyetemekkel és az ipari monopóliumok laboratóriumaival. Különösen nagy méreteket öltöttek az atomenergia hadi célokra való felhasználására, valamint a rádió-lokációra, a vegyi és baktériumháborúra vonatkozó kutatómunkák.

Ilymódon az egyetemeket, az iparhoz és a különböző jótékonysági alapokhoz tartozó kutatólaboratóriumokat bevonták a katonai előkészületekbe, amelyekbe sok tudós is bekapcsolódott. Az elméleti kutatások szinte teljesen megszűntek.

Roosevelt elnök, a tudományos vívmányoknak a modern haditechnikában nyilvánvalóan megnövekedett szerepére való tekintettel, már a háború alatt javasolta, hogy egy tudós csoport dolgozza ki a tudomány háború utáni állami finanszírozásának tervét.

Az erre vonatkozó jelentést Bush „A tudomány végtelen arcvonala" címen 1945 nyarán, már Roosevelt halála után terjesztette elő. A jelentésben azt ajánlotta, hogy a tudományos kutatások pénzügyi támogatása céljából, ha szerény keretek között is, de létesítsenek egy „országos tudományos alapot".

1946-ban és 1947-ben a kongresszusi bizottságokban végnélküli megbeszéléseket folytattak az amerikai tudomány háború utáni szervezetére vonatkozó törvénytervezetekről, különösen a tudományos kutatás állami központjának létesítéséről. A monopolista trösztök ellenállása miatt az országos tudományos intézmény létesítésére vonatkozó törvénytervezeteket nem hagyták jóvá. A trösztök ugyanis attól féltek, hogyha a tudományos kutatás szervezete az állam kezébe kerül, elértéktelenedhetnek a monopóliumok által felhalmozott szabadalmak.

Az űrt, amely a háború alatt működő tudományos kutatások és tökéletesítések hivatalának felszámolása után keletkezett, a katonai szervek hamarosan betöltötték. Ezek a kincstár által rendelkezésükre bocsátott óriási összegeket arra használták fel, hogy teljes mértékben kisajátítsák a tudományt, elsősorban a természettudományok területén folyó alapvető elméleti kutatásokat.

A kezdeményezést ezen a téren a haditengerészet ragadta magához. A haditengerészeti minisztérium már a háború végén megszervezte a kutatásügyi és találmányi hivatalt. Ezt 1946-ban törvényileg is megerősítették és haditengerészeti kutatások hivatala címen újjászervezték. E hivatal feladatául nem a flotta normális felszerelésének fejlesztését tűzték ki, ez továbbra is a felszerelési, hajóépítési, tengeri repülési stb. hivatalok kezében maradt, hanem az újabb tömegpusztító eszközök fejlesztésére felhasználható tudományos műszaki kutatásokat kellett irányítania és finanszíroznia. A kutatási program egy részét a haditengerészet kutatóintézeteiben és laboratóriumaiban valósítják meg, de nagyobb részét szerződések útján az egyetemekkel, ipari intézetekkel és laboratóriumokkal hajtatják végre.

Az amerikai militaristák a hivatal tevékenységét és az általuk kötött szerződéseket a tőlük megszokott demagógiával igyekeznek leplezni. Kifelé a leghatározottabban hangsúlyozzák, hogy nem kívánnak beavatkozni a „kutatás szabad-

ságába", nem ragaszkodnak a határidőkhöz kötött eredményekhez, nem kifogásolják, ha a kutatások valamilyen előre nem látott, de sikert ígérő irányban eltérnek a tervezettől. Egyszóval, mindent elkövetnek, hogy a polgári tudósokat magukhoz csábítsák, ezek lelkiismeretét megnyugtassák, de ugyanakkor nem csinálnak titkot abból, hogy ezek a szerződések mind katonai célokat szolgálnak.

A flotta módot nyujt arra, hogy a vele szerződő intézetek és ipari laboratóriumok a kutatások „kereskedelmi jellegű mellékes eredményeit" szabadalmazzák, ami az ipari trösztök, e laboratóriumok tulajdonosai számára lehetővé teszi, hogy az állam pénzügyi támogatásával végzett tudományos munkákat a saját céljaikra használják fel.

A flottát követve a szárazföldi hadsereg még szélesebb méretekben kezdte megszervezni a tudományos kutatómunkákat. A hadügyminisztérium arra a kannibáli álláspontra helyezkedett, hogy a hadsereg háború utáni fejlesztésének fő feladata a tudomány és technika vívmányainak maximális kihasználása a tömegpusztítás és rombolás eszközeinek előállítása céljából. Ezért 1946-ban a vezérkar keretében új osztályt, a tudományos kutatások és azok alkalmazásának osztályát állította fel. Az osztály teljesen egyenjogú a vezérkar három főosztályával — a felderítő, a hadműveleti és az ellátó osztállyal.

A vezérkar új osztálya elsősorban ellenőrző központ és a hadsereg műszaki politikáját irányító szerv. A különböző kutatómunkák közvetlen végrehajtása, az intézetek, laboratóriumok, arzenálok, kísérleti telepek és lőterek vezetése, és az egyetemekkel és iparvállalatokkal a kutatómunkákra kötött szerződések lebonyolítása a hadsereg technikai fegyvernemeinek — a tüzérségnek, a légierőnek és a katonai vegyészetnek a hatáskörében maradnak. De az új osztály hagyja jóvá az anyagi eszközök elosztását és hangolja egybe a különböző hivatalok munkáját.

A vezérkar új osztályának megszervezéséről szóló parancsban megszabták munkájának alapelveit is. Itt abból indultak ki, hogy széles körben be kell vonni a polgári tudósokat mint munkatársakat a háborús előkészületek tervezésébe, az újfajta fegyvernemek fejlesztésébe stb. A vezérkari osztály választja ki a vezető beosztású tiszteket és tudósokat. Az igazgató tudományos helyetteseinek polgári tudósokat,

egyetemi elnököket stb. neveznek ki. A tudományos helyetteseket a polgári tudósok képviselőinek tekintik a kutatási munkák vezetésében, ők tartják a kapcsolatot a tudomány különböző ágaiban működő tudósokkal, s egyben a hadügyminisztérium tudományos tanácsadói. Ezeket a tisztségeket minden évben más-más, az Egyesült Államok különböző városaiban élő és különböző szakmához tartozó legkiválóbb tudósokkal töltik be. Sajátszerű tudományos tanácsot is létesítettek, vagy pontosabban, összeállították a tudományos tanácsadók listáját, amelyen a természettudomány, a műszaki és társadalomtudomány különböző területein működő 75 tudós és nevesebb mérnök szerepel. Ezek megbizatása egy esztendőre szól.

Minthogy a polgári tudósok nem ismerik eléggé azokat a kérdéseket, amelyeket a hadseregnek a háború idején meg kell oldania, és sok tudományos vívmány hadászati jelentőségét még kiváló katonai szakemberek sem tudják elbírálni, az osztály keretében katonai szakértőkből külön csoportot szerveztek. E csoportnak az a feladata, hogy egyrészt „a háborús fogyasztók problémáit a tudósok elé tárja", másrészt, hogy a katonai stratégia és taktika vezető szakértőinek beszámoljon a különböző tudományos vívmányokról. Utóbbiak hivatottak eldönteni e vívmányok katonai jelentőségét és gyakorlati hasznát.

Tapasztalatcsere céljából külön tudományos összekötő csoportnak kell fenntartania az állandó kapcsolatot a tudományos társaságokkal és műszaki egyesületekkel, az egyetemekkel, az ipari főiskolákkal és a laboratóriumokkal. E csoport feladatkörébe tartozik a kormány költségén folytatott kísérletekre vonatkozó tájékoztató anyag, valamint az „ellenfél" forrásaiból származó olyan híranyag előkészítése is, amely az amerikai monopóliumok számára hasznos lehet.

A vezérkar tudományos osztályának az volna az egyik feladata, hogy a kutatás és tervezés területén a lehető legnagyobb mértékben kiküszöbölje a parallel munkát, amit háború idején nehéz elkerülni. A párhuzamosan végzett munkák ugyanis rendkívül felduzzasztják a katonai-kísérleti munka költségeit. Ámde a monopóliumok ez ellen egyáltalában nem tiltakoznak, minthogy a ráfordított pénz legnagyobb része az ő kezükbe jut. A katonai szervezetek egymás elől eltitkolják munkájukat, s ennek következtében gyakran elő-

fordul, hogy egyes kutatócsoportok, sokszor tekintélyes számú kutatóval, sok hiábavaló munkát fordítanak olyan problémák megoldására, amelyeket egy másik csoport már megoldott. A vezérkar tudományos osztálya állítólag arra törekszik, hogy az ilyen esetek lehetőségét kiküszöbölje és a felesleges munkát megszüntesse.

Lényegileg az ilyen párhuzamos munkák a különböző fegyvernemek, valamint a mögöttük álló, a költségvetés mennél zsírosabb falatjaiért harcoló különböző monopóliumok „belháborúját" és versengését tükrözik. A légierő apologetái például a repülőgépgyártó monopóliumok érdekében lármáshangú propagandát folytatnak azért, hogy a kormány a haditengerészet és a gyalogság rovására emelje a repülésre fordított kiadásokat. Tucatnyi könyvet adnak ki, amelyek a gyalogságra és a haditengerészetre fordított kiadások céltalanságáról beszélnek az „atomszázadban". Siránkoznak az amerikai repülés elmaradottságáról és követelik, hogy újabb és újabb milliárdokat fordítsanak repülőgépekre és atombombák szállítására alkalmas irányítható lövedékekre, baktériumfegyverekre stb. Ezt az egész reklám- és propagandahadjáratot „tudományos" érvekkel igyekeznek alátámasztani.

Méreteire és költségeire nézve (az atomenergia bizottság után) az amerikai hadsereg légierejének kutatószervezete a legnagyobb.

Washingtonban, a katoni légierők törzsénél, ahol a kutatási ügyek intézése eddig a felszerelési osztály egyik mellékes funkciója volt, 1946-ban a tudományos kutatások és műszaki fejlesztés külön osztályát szervezték meg. A törzs keretében a katonai repülés kísérleti és műszaki továbbfejlesztési programjának irányítására polgári tudományos kutató tanácsadó bizottságot létesítettek. A bizottság 30 tagja között helyet foglalnak Enrico Fermi és Lee DuBridge atomfizikusok, a Standard Oil Development olajkutató tröszt képviselője, a szabványügyi hivatal, a massachusettsi technológiai intézet és más intézmények képviselői. A bizottság a repülőgépmotorok, a repülőgépüzemanyag, az irányítható lövedékek, a rádió-lokáció, a repülő-élettan és egészségügy, az atomenergia problémáival foglalkozik.

Az utóbbi évek költségvetései a hadi célokra szolgáló kutatás összköltségeinek kétharmadát a légierők rendelkezésére bocsátották. E költségek legnagyobb részét az ipari

trösztök kísérleti laboratóriumaival kötött szerződések pénzellátására fordították és így ez a repülőgépgyártó monopóliumok kezébe jutott.

Igen jelentős szerződést kötöttek például a Fairchild Engine and Airplane Corporationnel az atomenergiának repülőgépeknél való felhasználásával kapcsolatos problémák vizsgálata céljából. A szerződést azoknak a szerződéseknek a mintájára készítették, amelyeket az Egyesült Államok a háború idején a katonai felszerelések szállítására kötött és amelyek maguk is hozzájárultak a monopóliumok uralmának megerősödéséhez. A Fairchild Corp. úgynevezett fő szerződő fél, amely más repülőgép- és motorgyártó cégeket, valamint állami szervezeteket is belevon a szerződés lebonyolításába. A vállalat ebből a célból laboratóriumaiba és kísérleti telepeire meghívja más cégek szakértőit, s ezekre különböző részletfeladatokat bíz. A szakemberek cégükhöz visszatérve saját laboratóriumaikban és telepeiken folytatják tovább azután e kutatásokat. Ilymódon ezekbe a munkálatokba bekapcsolják az egész repülőmotoripart és más iparágak egész sorát; de ezek kutatómunkája is a fő szerződő felet, azaz a repülésügyi minisztériummal közvetlenül kapcsolatban álló vezető monopóliumot gazdagítja és erősíti.

Hasonló módon szervezték meg a repülés és az irányítható lövedékek egyéb problémáinak kidolgozását is. A repülésügyi kutatást szervező monopóliumoknak nemcsak hatalmas költségvetési összegeket bocsátanak rendelkezésükre, hanem fillérekért eladnak nekik az állam hadikészleteiből igen értékes berendezéseket is. Az állam terhére tíz- meg tízmillió dollárba kerülő aerodinamikai csatornákat készítenek, s ezeket az állami villamoserőtelepek látják el árammal. A Texas és Montana államokban a háború folyamán az állam költségén épített kohóműveket a háború után „feleslegeseknek" nyilvánították és a hozzájuk tartozó kompresszorokat a kísérleti szélcsatornák táplálására alakították át.

Az atomenergia háborús kihasználásával és a repülőtechnika fejlesztésével kapcsolatos kutatások után az állam tudományos célokra a legtöbb pénzt a hadsereg felszerelésével kapcsolatos kutatómunkára fordítja. Ide tartoznak a tüzérségi fegyverzetek, a tankok, a rakétalövedékek, lőfegyverek, a robbantóanyagok stb. különböző fajtáinak kidolgozása, valamint az ezekhez szükséges elméleti kutatások a kémia,

fizika, mechanika, termodinamika, ballisztika különböző területein. Ezeket a kutatásokat az egyetemek, valamint a hadiipari monopóliumok intézetei és laboratóriumai segítségével folytatják.

A háború idején a hadfelszerelési hivatal ezekre a kutatásokra főként a polgári tudományos szervezetek pénzellátása útján több mint 125 millió dollárt költött. A háború után a hadfelszerelési hivatal e tevékenysége még nagyobb méreteket öltött. 650 iparvállalattal és 30 egyetemmel kötöttek szerződést újabb robbantóanyagok, puskapor, különböző üzemanyagok, vegyianyagok, acélötvözetek, színes fémek stb. előállításával kapcsolatos kutatásokra.

A hadfelszerelési hivatal irányítása alatt álló fegyverkísérleti központ Maryland államban, Aberdeenben van, ahol a fegyverzet különböző fajtái, többek közt az ágyúk, harckocsik és egyéb motoros szerelvények kipróbálását végzik. A militarista klikk vezetői és a hadiipari monopóliumok képviselői általában itt szokták megtartani a hadfelszerelési társaság évi kongresszusait. A kongresszusok, amelyeken az újfajta fegyvereket is be szokták mutatni, az amerikai militarizmus és a háborús gyujtogatók lármás imperialista propagandájának sajátságos díszszemléi.

A hadfelszerelési hivatal „rakétafejlesztő osztálya" a rakétafegyver különböző fajtáinak tervezésével és kipróbálásával foglalkozik, kezdve a tankelhárító „bazooka" puskától a V-2 típusú rakétalövedékig. Jelenleg a legnagyobb erőfeszítéseket a messzehordó irányítható lövedékek fejlesztésére fordítják. E célból a whitesandsi lőtéren (New Mexico állam) számos hitlerista tudóst és tervezőt igénybevéve nagyszabású kísérleteket folytatnak a V-2-vel és az újabb, amerikai típusú rakétalövedékekkel. Az új háború amerikai propagálói rendkívül nagy reklámot csapnak az irányítható lövedékekkel kapcsolatos kutatási és kísérleti munkálatok körül, bár ezek az Egyesült Államokban még igen kezdetleges stádiumban vannak és egyelőre a németektől zsákmányolt V-2 felhasználásánál és hasonló minták lemásolásánál tartanak. E propagandára jellemző példa a reakciós Alsop testvérek „Felkészültünk-e az automata-háborúra" című cikke, amelyben hemzsegnek az ilyen „gyöngyszemek": „Az Egyesült Államok katonai vezetői türelmetlenül várják annak a boldog percnek elérkezését, amidőn az egyik ország a legrövidebb

idő alatt reá tudja zúdítani a másik országra a tudomány által felfedezett összes borzalmakat." Az amerikai militaristák álmodozása a „kontinensek közötti" pusztító háború „boldog pillanatáról" azonban egymagában nem elegendő ennek megvalósításához. Mint az Alsop testvérek írják: „A hadsereg, a flotta és a légierő vezetői a *háború ilyen aranykorának* elérése céljából kénytelenek megvárni, míg a kutatás és fejlődés soklépcsős folyamata befejeződik, pedig mi ezidőszerint még csak az első lépcsőnél tartunk." Az Alsop testvérek leírják a kontinensek közötti távolságra alkalmazható lövedékek előállítását célzó további kutatási és kísérleti munkák részletes programját. E program végrehajtása szerintük körülbelül 10—18 évig tart és többmilliárd dollárt kell ráfordítani.

A kontinensek közötti gépesített háború ideológusainak elméleti programjában lényegileg ez utóbbi körülmény az első és központi kérdés. A háború ideológusai nagyon jól tudják, hogy fecsegésük a lövedékeknek „hatalmas stratégiai fegyverekké" való változtatásáról nem egyéb tudatos csalásnál és zsarolásnál. Az amerikai militaristákat ezzel az ötlettel kapcsolatban éppen csak a költségek érdeklik; hogyan srófolhatnák minél magasabbra a katonai kiadásokat. Ezért azon dolgoznak, hogy mennél több milliárdot fordítsanak a legfantasztikusabb katonai célokra, még a föld mesterségesen létrehozott mellékbolygóin felállítandó katonai támaszpontokról is beszélnek, csak azért, hogy a hadiipari monopóliumok óriási jövedelmét ilymódon még jobban növeljék.

Az amerikai katonai szervezetek kutatótevékenységében igen jelentős szerepe van a hadsereg vegyi részlegének, amely a kémiai és baktériumháború nemzetközi szerződésekben eltiltott barbár fegyvereinek előállításával foglalkozik. Az amerikai hadsereg vegyi részlege mindig szoros kapcsolatban állt a vegyipar vezető monopóliumaival, különösen a duPont trösztttel, amely érdekelve van a mérgező anyagok előállítására szolgáló szintetikus szerves félgyártmányok értékesítésében. A vegyi részleg kutatásai elválaszthatatlanul összefüggnek a duPont, a Standard Oil, valamint a német vegyikonszernnel, az IG-Farbenindustrie-val szoros érdekközösségben lévő gyógyszermonopóliumok laboratóriumi munkájával. A vegyi részleg élén álló tábornokok — a monopóliumok közvetlen lakájai — féktelen propagandát folytatnak egy új, a

tömegpusztítás valamennyi fegyverét alkalmazó háború érdekében. Ilyen módon igyekeznek a vegyitrösztök számára előnyös megrendeléseket biztosítani, valamint elérni azt, hogy kísérleti munkáik költségeit az állam viselje.

Külön fejezetben fogunk foglalkozni az amerikai hadsereg vegyi részlegének a baktériumháború előkészítését célzó bűnös tevékenységével, amely sok tekintetben túlszárnyalja a hitlerista és japán tudós emberevők szörnyűséges „kísérleteit" is.

Jellemző, hogy még az amerikai hadsereg szállászcsináló részlege (hadbiztosság) is mozgósította a tudósokat az Egyesült Államok világuralmát biztosítani hivatott agresszív háború előkészítése érdekében. Kutatótevékenységének középpontjában az úgynevezett „környezetkutató osztály" áll, amely a föld minden részében tanulmányozza az éghajlati és talajviszonyokat, a növényzetet, állatvilágot és azok befolyását az emberi szervezetre. A részleg szakértői feltételezik, hogy az amerikai katonáknak a Sarkvidéktől a trópusokig és a sivatagoktól a hegységekig a világ minden pontján meg kell fordulniok. Ezekből kiindulva azt a feladatot tűzték maguk elé, hogy minden körülménynek megfelelő ruházatot, élelmet és felszerelést válogassanak össze. E célból a környezetnek a szervezetre gyakorolt fiziológiai és pszichikai hatását kutatják. Az osztályon fizikusok, fiziológusok, orvosok, geográfusok, klimatológusok és pszichológusok dolgoznak. Havonta világtérképeket állítanak össze, amelyeken a hőmérsékleti, nedvesség-, csapadék-, széljárási stb. viszonyokat tüntetik fel. A szállászcsináló részleg megbízása értelmében a Harvard egyetem keretében felállított, fáradékonyságot tanulmányozó laboratórium, valamint a részleg időjárást kutató laboratóriuma olyan kamrákat rendezett be, amelyekben reprodukálni tudják a különböző időjárási viszonyokat s ezeknek megfelelő kísérleteket folytathatnak az anyagcserére, a test hőveszteségére, az energiafelhasználásra vonatkozólag. A részleg egyéb kutatásai olyan amerikai csapatok ellátásával és felszerelésével kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak, amelyek jelenleg „rendőri szolgálatot" teljesítenek azokban az országokban, amelyeket az amerikai imperializmus gyarmatává szeretne változtatni.

Így a szállászcsináló részleg kutatótevékenysége, függetlenül funkcióinak „hátországi" jellegétől, elsősorban szintén

az Egyesült Államok világuralomért folytatott harcának célkitűzéseit szolgálja.

Ugyanez vonatkozik az amerikai hadsereg orvoskarának háború utáni kutatómunkáira is. E kutatások között az amerikai stratégák úgynevezett „sarkvidéki elképzeléseinek" megfelelően, megkülönböztetett helyet foglal el „a sarkvidéki háború fiziológiai és pszichológiai feltételeinek" vizsgálata.

Igen nagy figyelmet fordítanak a szubtropikus és mérsékelt övezetekből a hideg vidékekre hirtelen átdobott katonák alkalmazkodóképességének vizsgálatára; tanulmányozzák, hogyan idomul hozzá a katona a szokatlan öltözködéshez és felszereléshez; kidolgozzák az alacsony hőmérséklet mellett végzendő munka legcélszerűbb módszereit; foglalkoznak az evakuálás, gyógykezelés és étkeztetés feltételeivel a Sarkvidéken. A kutatók a hadtest tudományos telepein, az egyetemeken és gyógyintézetekben folytatott laboratóriumi kísérletek mellett aktív részt vesznek a hírhedt sarkvidéki expedíciókban és hadgyakorlatokon, amelyeket az amerikai hadsereg „fagy", „sarkvidéki hideg" stb. fedőnevekkel leplezve főként Kanadában szokott lefolytatni.

Mind a katonai, mind a polgári intézményekben folytatott katonai kutatómunkák szervezeti rendszere rendkívül bonyolult, nehézkes és zavaros, ami végeredményben a különböző trösztök érdekellentéteinek a következménye és a kapitalizmus anarchikus gazdasági rendszerének velejárója. Mindennek az árát természetesen az adófizetők és elsősorban a dolgozó tömegek fizetik meg.

A tudomány militarizálása elősegíti ugyan a fegyverkezés egyes részletkérdéseinek megoldását, de kétségkívül gátolja a tudománynak a maga egészében való fejlődését és kihasználását s ilyen módon elkerülhetetlenül akadályozza a termelőerők fejlődését is. Az amerikai imperialisták hasztalan igyekeznek kiutat találni ezekből az ellentmondásokból olymódon, hogy állandóan újjászervezik a tudomány katonai irányításának intézményeit és mind újabb és újabb központi szerveket létesítenek.

Az amerikai imperialisták a tudomány teljes militarizálása során nagy figyelmet fordítanak arra, hogy a többi kapitalista országok tudományos vívmányait is saját agresszív katonai céljaik szolgálatába állítsák. E célból igénybe veszik a marshallizált országokra gyakorolt gazdasági és politikai

nyomás minden módszerét, valamint az államkincstár vagy a „jótékonysági tudományos alapok" stb. terhére történő közvetlen és közvetett megvesztegetés különböző formáit.

Jellemző példa erre az Egyesült Államok külügyminisztériumának utóbbi időben fokozott erővel folytatott sajátságos „tudományos" tevékenysége. Megközelítő képet alkothatunk magunknak erről a tevékenységről, ha elolvassuk a külügyminisztérium által nyilvánosságra hozott „A tudomány és a nemzetközi kapcsolatok" című terjedelmes beszámolót, amelyet L. Berkner doktor, a Carnegie intézet tanára a külügyminisztérium megbízásából és segítségével állított össze. A „segítséget" a külügyminisztérium különleges csoportja nyujtotta, amely a tudomány területén folytatott nemzetközi politika kérdéseivel foglalkozik és amelyben a különböző állami és magán monopolszervezetek képviselői foglalnak helyet.

A beszámolót az Egyesült Államok Országos Tudományos Akadémiájának a nemzetközi tudományos kérdésekkel foglalkozó külön bizottsága is megtárgyalta. A beszámoló csak e bizottság jóváhagyása után került a külügyminiszter elé. Berkner bejelentette, hogy a beszámoló összeállításában és szerkesztésében több mint ezer ember vett részt. Vajjon milyen következtetésekre jutottak és milyen javaslatokat tettek e „tudományos" mű szerzői?

A beszámoló végeredményben azt javasolja, hogy létesítsenek állandó tudományos hivatalt a külügyminisztérium keretében. Ezt a hivatalt egy „tudományos tanácsadónak" kell vezetnie, aki a miniszter egyik helyettesének szerepét tölti be. Ő irányítaná a fizikusokból, biológusokból és műszaki tudományos szakemberekből álló nem nagy létszámú személyzetet, valamint a tudományos műszaki tájékoztatással foglalkozó különleges osztályt. A beszámoló hangsúlyozza, hogy a külügyminisztérium tudományos hivatalának politikai jellegű tevékenységet kell kifejtenie. A kapcsolatok biztosítása céljából a hivatalba a külügyminisztérium a politikai és gazdasági intézmények részéről megfelelő munkatársakat fog beosztani. A hivatal tevékenységének a többi országokban szervezendő és a diplomáciai testülethez tartozó amerikai tudományos kirendeltségek széles hálózatára kell támaszkodnia. Ez a hálózat igen sajátságos módon épül fel. Az első kategóriába tartozó kirendeltségek számos országot ölelnek majd

fel, például a londoni — egész Nyugat-Európát, a riodejaneirói — Dél-Amerikát, a johannesburgi — Afrikát, a sidney-i pedig — Ausztráliát. A csupán bizonyos országokat felölelő második kategóriájú kirendeltségeket Párizsban, Brüsszelben, Hágában, Rómában, Bernben, Stockholmban, Oslóban, Limában és Ottawában kell felállítani. A tervezet szerint egy későbbi időpontban első kategóriájú kirendeltséget kell majd létesíteni Kairóban — a Közel- és Közép-Kelet részére, valamint Delhiben — India, Pakisztán és Délkelet-Ázsia országai részére. A beszámoló javasolja, hogy a Németországban és Japánban felállítandó második kategóriájú kirendeltség létesítésének kérdését a Németországban tartózkodó amerikai főbiztossal, illetőleg a Japánt megszálló hadsereg parancsnokával együttesen dolgozzák ki.

Melyek a feladatai ennek a szerteágazó és költséges hálózatnak?

Berkner beszámolója a következőkben határozza meg azokat a funkciókat, amelyeket az első és második kategóriájú kirendeltségek tudományos munkatársai fognak ellátni: „A külügyminisztérium tájékoztatása a külföldi tudomány fontosabb fejlődési irányairól és eredményeiről; külföldi állampolgároktól és (állami és magán) szervezetektől származó tudományos és technikai vonatkozású közlések összegyűjtése és az Egyesült Államokba való eljuttatása; ilyen közlések megszerzése és továbbadása akkor is, amikor a körülmények nem engedik meg, hogy közvetlen kapcsolat létesüljön amerikai állampolgárok és a külföldi hírforrások között; az amerikai követek és személyzetük konzultációja tudományos kérdésekben; az amerikai tudomány és a külföldön tartózkodó amerikai tudósok képviselete és érdekvédelme; valamennyi amerikai kormányszerv tudományos igényeinek kielégítése; segítség nyujtása amerikai és külföldi tudósoknak a tudományos kutatások céljából szükséges tudományos készülékek, vegyi és biológiai anyagok, valamint más tárgyak megszerzésében; szükség esetén az amerikai és külföldi tudósok közös tudományos kutatómunkájának megszerzése; a tudományos értesülések kölcsönös kicserélésének megszervezése; közreműködés az amerikai tudósok külföldi utazásaiban."

Ha ezt a beszámolót kifejtjük a nemzetközi tudományos együttműködésről szóló szép szavak és képmutató frázisok

burkából, a külügyminisztérium új ötletének céljai teljesen világossá válnak. A külügyminisztérium egy újabb világháborúra készülődve, arra törekszik, hogy szerteágazó külföldi kémhálózatát a tudományos felderítés jól kiépített szervezetével egészítse ki. E felderítő szervnek a monopóliumok és a monopóliumok imperialista terjeszkedése érdekében fel kell használnia a különböző országok összes tudományos és műszaki vívmányait.

A kulcspozíciók elfoglalása a tudományos műszaki tájékoztatás területén megkönnyítené az amerikai monopoltőkék számára, hogy a többi országot gazdaságilag leigázzák és az Egyesült Államok gyarmati csatlósaivá változtassák.

A sajtótudósítások szerint a külügyminisztérium elfogadta Berkner beszámolóját, és már folyamatban is van a tudományos igazgatóság létesítése a külügyminisztériumban. Ugyancsak megkezdődött számos országban az első és második kategóriájú tudományos kirendeltségek felállítása.

A külügyminisztérium és a katonai szervek a többi országokban végrehajtandó „tudományos" felderítés céljából meszszemenően felhasználják a nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező különböző tudományos társaságokat. Például az Egyesült Államok Országos Földrajzi Társulatát teljes egészében a katonai felderítés szolgálatába állították. Hasonló célokra használnak fel sok más, külföldi kapcsolatokkal rendelkező tudományos szervezetet is, különösen több egyetem földrajzi társulatát. E társulatok tagjait besorolják az amerikai külföldi felderítőszolgálat tartalékai közé. Ezeket a „kutatókat" elsősorban a népi demokratikus országokba és a Szovjetunióval szomszédos egyéb államokba próbálják kijuttatni. Ugyanebből a célból a burzsoá sajtóban nagy reklámot csaptak a „Noé bárkája nyomait" kutató törökországi expedíciónak.

A földrajzi társulatok tagjait a vezérkar térképező osztálya szakértőként használja fel a Szovjetunió déli határán fekvő több országban végrehajtandó légi fényképezésnél. Közülük többeket „kutatások" céljából az Északi Sarkvidékre küldenek ki. Amikor a földrajztudós megkapja külföldi kiküldetési megbízását, az Egyesült Államok felderítő szervei pontosan megszabják feladatát és rendelkezésére bocsátják a tanulmányozandó objektumok pontos jegyzékét. Egy híres svéd tudós, aki több évet töltött az Egyesült Államokban és akitől ezek a felvilágosítások származnak, megjegyzi, hogy

az amerikai tudósok körében egyre fokozódik az elégedetlenség a katonai szervek és a külügyminisztérium által adott piszkos megbízások miatt.

Berkner beszámolója hallgat arról, hogy az amerikai felderítő szervek rendszeresen megkísérlik a Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban a tudományos kémkedés megszervezését. Az ujságok közleményeiből azonban kitűnik, hogy „a külügyminisztérium vezető körei támogatják Berknernek az oroszországi tudománnyal kapcsolatos álláspontját. Berkner véleménye szerint az amerikai kormánynak hivatalos küldöttségeket kell kiküldenie a nemzetközi tudományos konferenciákra, továbbá más módon is ki kell használnia a szovjet tudományra vonatkozó hírszerzés összes lehetőségeit. Berkner egyik munkatársa előtt kijelentette, hogy Oroszországban komoly kutatómunka folyik, de az Egyesült Államok erről mitsem tud. Berkner közölte a külügyminisztériummal, hogy véleménye szerint, rendkívül veszedelmes dolog lenne, ha egy olyan korban, amikor a háborúkban a tudományt nagymértékben alkalmazzák, az Egyesült Államok elvesztené minden kontaktusát a szovjet kutatásokkal"[5].

Itt tehát világosan azt javasolják, hogy a nemzetközi tudományos konferenciákon az amerikai küldöttek a külügyminisztérium és a katonai vezetőség kémei legyenek a „tudomány széleskörű felhasználásával" vívandó új háború előkészítésének szolgálatában. Így fest a külügyminisztérium elképzelése szerint a tudomány területén való nemzetközi együttműködés.

Nevetséges és visszataszító az a szerep, amelyet az Egyesült Államok külügyminisztériuma, mint a tudományos kutatások újdonsült gyámja és mint a többi ország tudományának védelmezője ilyen módon akar betölteni.

Az Egyesült Államok külügyminisztériuma által folytatott külpolitikának semmi köze a tudományhoz. Ez az imperialisták nyiltan agresszív kalandorpolitikája, melynek hátterében a világuralom megszerzésének őrült terve áll. A külügyminisztérium egész politikájának legfőbb rúgóját az erő és az atomfegyver kultuszában kell keresnünk. Az amerikai imperialistáknak az a céljuk, hogy egész népeket vérbefojtsanak, egész országokat „sivatagokká" változtassanak. Embertelen rablóháborút folytatnak a koreai nép és Ázsia más népei ellen. Kifejlesztik Nyugat-Németország hadiiparát, és

hitlerista tábornokok parancsnoksága alatt megteremtik a német hadsereget. A külügyminisztérium vezetésével a Szovjetunió és a népi demokratikus országok elleni háború érdekében agresszív tömböket és szövetségeket tákolnak össze. Hadjáratot szerveznek a békeharcosok ellen, és a tőkés országokban vadállati rendőri megtorlásokkal próbálják megfélemlíteni a haladó demokratikus mozgalmat és többek közt a haladó tudósokat. Felforgató és kémgócokat szerveznek a népi demokratikus országokban.

Az aljasság netovábbja az Egyesült Államok külügyminisztériumának az a kísérlete, hogy a tudományt agresszív, embergyűlölő külpolitikai céljainak rendelje alá, és az atommonopóliumok és egyéb fegyverszállítók meggazdagodásának szolgálatába kényszerítse. Határtalan képmutatásnak minősíthető az a kísérlet, hogy a tudomány undorító meghamisítását és prostituálását a nemzetközi tudományos együttműködés cégérével, a tudomány támogatásának hangzatos frázisaival leplezzék.

A külügyminisztérium „tudományos" tanácsadóinak számításai azonban kártyavárak. A világ haladó tudósai, az életet, nempedig a halált szolgáló, igazi, alkotó tudomány emberei, nem akarnak az amerikai militaristák cinkostársai lenni, és felháborodással tiltakoznak az ellen, hogy a háborús gyujtogatók a tudományt saját céljaikra használják fel.

Az amerikai háborús gyujtogatók a tömegpusztítás eszközeinek közvetlen kidolgozásával egyidejűleg a halál és megsemmisítés külön „tudományát" is meg akarják teremteni, mégpedig, mint mondják, „magasabb tudományos színvonalon". E célból a tudomány és a technika minden ágát igyekeznek felhasználni, hogy felderítsék a tömeggyilkolás, várospusztítás, élelmiszermegsemmisítés, járványterjesztés mennél hatásosabb és „olcsóbb" megvalósításának feltételeit és „általános törvényeit". Az amerikai „tudományos" folyóiratok gyakran adtak hírt az ilyenfajta „kutatásokról" és arról az undorítóan cinikus vitáról, amelyet a pusztítás hívei csak azért folytatnak, hogy eldöntsék, milyen úton és módon lehet megvalósítani a felperzselt föld politikáját, amelynek kísérleti terepéül Koreát választották. E hírek bizonysága szerint sok amerikai fizikus, kémikus, biológus, közgazdász és statisztikus felháborító számításokat végez, hogy megállapítsa, mennyibe kerül és viszonylag mennyit jövedelmez (az Egyesült Államok

monopóliumainak) „a városok egy négyzetkilométerének" elpusztítása a különböző atom-, rádióaktív, baktérium-, vegyifegyverek illetve az agresszív háború „régi" fegyverei segítségével.

A halál és pusztítás e „tudományának" egyik fő központja a sajátos „kutató"-szervezet, amelyet a semmitmondó Rand Corporation elnevezés takar (Rand — a Research and Development, azaz „tudományos kutatások és műszaki tökéletesítések" angol szavak rövidítése). Az amerikai monopóliumok folyóirata, a *Fortune*, nemrég néhány részletet közölt e szervezet tevékenységéről, amelynek központja Santa-Monicában (California) van. A szervezet keletkezésének története a következő: A második világháború befejezésekor az Egyesült Államok tudósainak legnagyobb részét elbocsátották a hadseregből, ahol, mellesleg megjegyezve, a tökfejű katonai vezetők sokat közülük főleg csak őrszolgálatra vagy krumplitisztításra használtak fel.

Arnold tábornok, aki a háború idején az Egyesült Államok katonai légierőinek parancsnoka volt, meg akarta akadályozni, hogy a tudósok „szétszéledjenek" és visszatérjenek egyetemi és főiskolai katedráikhoz. Ezért elhatározta, hogy egy olyan nagyszabású kutatószervezetet létesít, amely minden tekintetben alkalmas a Szovjetunió és a népi demokratikus országok elleni új, agresszív háború „tudományos alapokon" való előkészítésére. Mivel tudták, hogy az Egyesült Államok tudósai a háború évei alatt megelégelték a katonai alárendeltséget és a hadvezetőség zavaros és tehetetlen tudományos irányítását, úgy döntöttek, hogy az új katonai kutatóközpontnak kívülről „polgári" szervezet színezetet adnak. A szervezetet 1946-ban a Douglas repülőgépgyártó tröszt vezetése alatt létesítették. E trösztnek, mely a háború alatt óriási nyereséget vágott zsebre, legfőbb gondja az, hogy újabb katonai megrendelések révén még nagyobb profitra tegyen szert. A szervezetet 1948-ban átkeresztelték a függetlenebbnek hangzó Rand Corporationre és a Henry Ford cég titkos „tudományos" alapjából hatalmas összegeket kapott. Henry Ford, csakúgy mint a többi amerikai milliárdos, ilyen alap segítségével vonja el nyereségét a jövedelemadó elől, hogy a megtakarítás egy részét fasiszta propagandára és a háborús őrület szítására használja fel.

Ugyanakkor az Egyesült Államok kormánya a Rand Cor-

porationnek az állami költségvetés terhére évente körülbelül 4 millió dollár értékű megrendelést ad. Vezetőségében, a többi amerikai kutatószervezetek és egyetemek vezetőségéhez hasonlóan, a hadvezetőség, a nagyobb repülőgépgyártó és egyéb hadiipari trösztök képviselői, pénzemberek, egyetemi elnökök foglalnak helyet. A Randnek Washingtonban több fiókja, a Pentagonban (hadügyminisztérium) képviselete van. A különböző egyetemeken és az ipari monopóliumok kutatólaboratóriumaiban nagyszámú alvállalkozóval és tanácsadóval rendelkezik. Tevékenysége igen széles keretek közt bontakozott ki. Munkájában több mint 400 státuszbeli tudós és több mint 100 külső szakértő vesz részt. Vannak közöttük atomfizikusok, vegyészek, repülésügyi szakértők, elektrontechnikusok, tüzérségi és robbantási szakértők, matematikusok, közgazdászok, statisztikusok, szociológusok, pszichológusok és így tovább. A Rand főbb osztályai: repülőgép-, irányítható lövedék-, fizikai, matematikai, közgazdasági és társadalomtudományi osztály. A munka a különböző osztályok és ágazatok szakembereinek közös brigádjaiban folyik. A Rand apparátusában az Egyesült Államok legnagyobb gyorsszámológépközpontja dolgozik.

Mivel foglalkozik a különböző szakképzettségű tudósok e tarka gyülekezete, amely hasonlíthatatlanul jobb körülmények között dolgozik és sokkal nagyobb fizetést kap, mint az Egyesült Államok többi tudósa? Egész tevékenységük célja a pusztítás és halál fentemlített „tudományának" fejlesztése. A Rand szakemberei a különböző városok, kerületek és egész országok légibombázásával való megsemmisítésének alapos „perspektivikus terveit" dolgozzák ki. Részletesen vizsgálják az e cél eléréséhez szükséges repülőgépek, bombák és felszerelések mennyiségét és típusait, az ellenség védekezési lehetőségeit, saját repülőik veszteségeit, a bombavetés pontosságát, a pusztítás fokát stb. Minden ilyen „tervre" nézve ezernyi számítást végeznek, amelynél az elektronikus számológépek segítségét veszik igénybe.

A Rand ezzel kapcsolatban tervezési feladatokat dolgoz ki a jövő bombavetői számára és elemzi a pusztítás eszközeinek különféle fajtáit, abból a szempontból, hogy miként lehet azonos költségek mellett a legnagyobbmérvű pusztítást elérni. A Rand szakemberei az egyes bombázórepülőgépek elemzéséről átmennek bonyolult „rendszerek" vizsgálatára, ami alatt

az egy célra — a legnagyobbmérvű pusztítás elérésére — irányított, egymással összefüggő tényezők csoportosítását értik. A bombavetőket mint a légi háború szélesebbkörű „rendszerének" egyik elemét vizsgálják; ehhez a rendszerhez tartoznak a katonai légi támaszpontok, az üzemanyagellátás, a bombák és bombairányzékok, elektronikus berendezések, repülőszemélyzet stb. A Rand matematikusai azzal foglalkoznak, hogy miként lehet felhasználni a valószínűségszámítást és más bonyolult matematikai módszereket a légiháború kalandor stratégiájának fejlesztésére, és számításokat végeznek a „városok egy négyzetkilométerének" elpusztításával kapcsolatos költségekre vonatkozóan.

A „társadalomtudományi" szakemberek igyekeznek felmérni a városok elpusztításának gazdasági és pszichológiai következményeit. A Rand egyik legfontosabb feladata, hogy „tudományosan megindokolja" a katonai költségvetés felduzzasztását és különösen azt, hogy az Egyesült Államok katonai légierői a többi fegyvernemhez képest sokkal nagyobb hadimegrendelést eszközölhet. Ugyancsak ide tartozik a hadimegrendeléseknek a különböző repülőgépgyártó és egyéb hadiipari monopóliumok közötti elosztása. Ezért a Rand mérnökei, közgazdászai és statisztikusai az agresszív háború különböző változatait a költségek, a szükséges ipari felszerelések, továbbá a felhasználandó tudományos és műszaki szakemberek és munkások szempontjából vizsgálják. A feltételezett ellenségnek okozott károkat és egyéb veszteségeket az adott ráfordításokhoz viszonyítva számítják ki. Ezen az alapon dolgozzák ki javaslataikat arra, hogy a rendelkezésre álló összegeknek, valamint a tudományos és tervező káderekre a zömét a „legtöbbet ígérő és legjövedelmezőbb" tömegpusztító eszközökre összpontosítsák.

A Rand keretében folyó kutatásoknak azonban nem a katonai légierők az egyetlen „megbízói". A *Fortune* közlése szerint az agresszív háború előkészítése során az Egyesült Államok valamennyi katonai szerve igénybeveszi a Rand számításait és következtetéseit. Ennek kapcsán különös jelentőséget nyer a Randben folyó „ellenségtanulmányozó" munka. Ellenség alatt természetesen a Szovjetuniót és a népi demokratikus országokat, valamint a gyarmati és függő országok népeit értik.

A *Fortune* kijelentése szerint a Rand alkalmazottainak

jelentős csoportja tüzetesen tanulmányozza a Szovjetunió közgazdaságát, politikáját és kultúráját, iparát, technikáját és tudományát, mind a jelenidőben, mind „különböző eljövendő időpontokra kivetítve"; figyelemmel kíséri a szovjet sajtót, összegezi és feldolgozza a kémjelentéseket. Ilymódon a Rand, közvetlen kapcsolatban a „megsemmisítés tudományának" kidolgozásával, egyike a tudományos kutatóintézmények cégére alatt működő nagyszámú amerikai katonai kémközpontoknak.

A Rand ebben a vonatkozásban (mint számos más vonatkozásban is) utánozza a német fasisztákat és egyebek közt lemásolja a hírhedt müncheni „német akadémiát", amelynek élén Haushofer, a „geopolitika" megalapítója állt. Ez az „akadémia" a Gestapónak és a német vezérkar felderítő osztályának közvetlen fiókja volt. Nem ok nélkül tartozik ma a fasiszta „teoretikus" Banse által kifejlesztett „mindent felölelő háborús tudománnyal" együtt a fasiszta „geopolitika" is az amerikai imperialisták és ideológusaik fegyvertárához.

A Rand kiáltó példája annak, hogy milyen mélyre süllyedt a tudomány és a technika az amerikai imperialisták szolgálatában. Míg a Szovjetunió tudósai erőfeszítéseiket arra összpontosították, hogy a természetátalakítás nagyszabású terveit megvalósítsák, az ország termelőerőit rohamosan továbbfejlesszék, a technikai fejlődés hallatlan eredményeit a dolgozó tömegek anyagi és kulturális színvonalának emelése érdekében használják fel, addig az Egyesült Államok tudósai a halálthozó fegyverek tökéletesítésével és a világuralomért folytatott harc kalandor terveinek „tudományos" megindokolásával vannak elfoglalva.

John Bernal, az ismert angol tudós keserűen állapítja meg, hogy még a leggazdagabb tőkés országokban is „ha a technikai fejlődésről ma egyáltalában beszélhetünk, úgy csupán az emberirtó fegyverek gyártása területén lehet erről szó". Bernal szavai szerint, a tőkés országokban jelenleg „a békés tudományos kezdeményezéseket véka alá rejtik és minden tudományos tevékenységet elfojtanak, kivéve azt, amely katonai célokat szolgál... Csak a nagy tanító, Sztálin vezette szovjet nép békeharca erősíti bennünk, a tudomány dolgozóiban a reményt, hogy eljön az idő, amikor a tudományos ismeretekkel felfegyverzett emberek nem egymással szemben, hanem csak a természet ellen fognak harcolni."

Ez az idő a Szovjetunió és a Szovjetunió példáját követő népi demokratikus országok számára már elérkezett.

AZ AMERIKAI EGYETEMEK MILITARIZÁLÁSA

A második világháború után a monopóliumok uralma az amerikai egyetemek és főiskolák fölött még teljesebb lett. Az állami költségvetésekben az oktatásra előirányzott kiadások még jobban összezsugorodtak, mivel a költségvetést szinte teljes egészében katonai célokra fordítják. Az amerikai imperialisták egyre több figyelmet fordítanak az általuk előkészített új háborúk hátországának ideológiai megdolgozására, a monopóliumok és militaristák megfelelően iskolázott bérenceinek kellő számban való kiképzésére. Ezzel függ össze, hogy a nagyobb amerikai egyetemeken a vezetés a reakciós tábornokok és a harcias atomlovagok kezébe került, az egyetemi tudományokkal és a főiskolai hallgatók oktatásával az egyenruhába öltözött népbutítók rendelkeznek.

Némi fényt derít a katonai vezetők főiskolai uralmára a „Militarizmus a nevelésben"[6] című brosúra, amelyet 1950-ben a hadkötelezettség elleni harc országos tanácsa nevű szervezet adott ki. A brosúra tulajdonképpen a szervezet beszámolója, amelyet több híres amerikai tudós, jelenlegi és volt egyetemi és főiskolai elnök, dékán, tanár, valamint a különböző vallásfelekezetekhez tartozó főpap írt alá.

A beszámolót aláíró emberek legnagyobb része egyáltalában nem tekinthető a béke aktív harcosának, az imperializmus ellenségének. Az aláírók közül sokan a tipikusan burzsoá, liberális pacifisták közé tartoznak. Az egyetemeken garázdálkodó monopolisták és militaristák által bevezetett rendszer azonban annyira felháborító, hogy még a liberális és pacifista egyetemi elnökök és dékánok is kénytelenek voltak tiltakozni a katonai vezetők erőszakossága és a főiskolák kaszárnyává változtatása ellen.

A beszámoló szerkesztői az előszóban megjegyzik, hogy az Egyesült Államok főiskoláinak militarizálása „a tudományos intézményeknek adott katonai szubvenciókban, a katonai oktatási tagozatok számának növelésében, az iskolákban és főiskolákon folytatott fokozott katonai toborzásban és a tanulók, illetőleg előadók körében kifejtett katonai propagandában jut kifejezésre, ami komoly következményekkel fenye-

geti az ország jövőjét és az általános békét". Ez a körülmény riadalmat kelt a tudósok körében és arra készteti őket, hogy nyilvánosságra hozzanak a közvélemény elől általában eltitkolt tényeket.

Sok főiskola olyan helyzetbe került, hogy léte egyre inkább a katonai szervezetek által rendelkezésére bocsátott anyagi eszközöktől függ.

Más főiskolákon a katonai vezetőség közreműködése „a polgári kollégiumok tudományos légkörébe olyan fegyelmet és szellemet visz, amely az annapolisi és westpointi katonai iskolákat jellemzi".

A beszámoló részletesen megvizsgálja az oktatási rendszer militarizálásának négy szempontját. Ezek a következők: a főiskolák kutatómunkájának, az oktatásnak, a beruházásoknak stb. katonai szubvencionálása; a katonai kiképzés, mint a kollégiumok és iskolák oktatási tervének egy része; a katonai kiképzésnek az oktatás alapelveként való felhasználása; az előadók és hallgatók körében folytatott háborús propaganda.

Különösen nagyjelentőségű a kutatómunkáknak a katonai szervezetek részéről történő pénzügyi támogatása, ami az amerikai egyetemek tudományos tevékenységét teljes egészében katonai céloknak rendeli alá, holott ez a tevékenység lényeges szerepet játszik a természettudományos elméleti kutatások terén.

A beszámoló szerint „az Egyesült Államok főiskoláin folytatott katonai kutatások programja igen széleskörű, de azt olyan titokzatossággal veszik körül, hogy méreteit nehéz lenne megállapítani".

Karl Compton, az Egyesült Államok katonai főhatósága alá tartozó kutatási és továbbfejlesztési hivatal elnöke (a legmegátalkodottabb háborús gyujtogatók egyike, aki arról hires, hogy embertelen módon az atombomba koreai alkalmazására uszított) kiszámította, hogy 1949-ben a hadsereg, a flotta és a katonai légierők 53 millió dollárt költöttek az egyetemeken folytatott tudományos kutatómunkákra. Ezenkívül az atomenergia belső ellenőrzésével foglalkozó bizottság 1949-ben egyetemi és főiskolai kutatásokra 81,4 millió dollárt fordított. Az Egyesült Államok kormánya 1949-ben a többi katonai szervek ráfordításaival együtt az egyetemi és főiskolai kutatómunkákra körülbelül 160 millió dollárt költött. A két utolsó

esztendőben ezek a kiadások csaknem kétszeresükre nőttek. A különböző katonai kutatásokra fordított összegeket az egyetemekkel és főiskolákkal kötött szerződések alapján folyósítják. Így például a haditengerészeti hatóság 1950. évi terve 255 főiskolán több mint 1 000 különböző kutatómunka lefolytatását irányozta elő. Ezekkel a munkálatokkal körülbelül 3 000 felelős kutató és 2 500 fiatalabb szakember foglalkozik. A munkák főként az atomfizika, kémia, elektronika, hadi fiziológia és orvostudomány különböző területeit ölelik fel.

A flottával kötött szerződések alapján kutatómunkát végző személyeket a haditengerészeti tartalékokba sorolják, amelynek keretében külön „tudományos kutató tartalékot" alakítottak. Ez utóbbinak létszáma 5 000 fő.

Hasonlóképpen szervezték meg a szárazföldi hadsereg és a katonai légierők katonai kutatásait is. A szárazföldi hadsereg az ország legjobb tanintézeteiből évente kiválogatja az 50 legkiválóbb tudóst és mérnököt, ezeknek a hadseregben eltöltött kétévi szolgálat után tiszti rangot ad és ilyen módon megszervezi a „tiszt-tudósok válogatott törzsét".

A beszámolóban részletesen leírják a tudományos kutatómunkákra fő- és alvállalkozókkal kötött szerződések bonyolult rendszerét, amelyet a legerősebb és legbefolyásosabb monopóliumok uralmát biztosító állami hadimegrendelések mintájára dolgoztak ki.

A legnagyobb „fővállalkozó" a chicagói egyetem, a hozzátartozó Argone atomlaboratóriummal. A munkáknak a kuliszszák mögötti ellenőrzését az atomenergia belső ellenőrző bizottságának egy katonai összekötő csoportja végzi, amelynek meghatalmazottja J. MacCormack tábornok — a finánc-oligarchiával egybefonódott militarista klikk egyik képviselője.

A katonai kutatások finanszírozási rendszere komoly kihatással van az Egyesült Államok egyetemeire. Kutatótevékenységük iránya merőben megváltozik. A súlypont az emberiség és a tudomány fejlődése számára értékes kutatásokról a közvetlen háborús célokat követő kutatásokra helyeződik át.

A katonai szervezetek által nyujtott anyagi támogatás maga után vonja a katonai vezetőség ellenőrzését a főiskolák egész tudományos kutatótevékenysége felett. Az 1947 novemberében kiküldött kérdőívek adatai szerint a legnagyobb egyetemek 26 fizikai, kémiai és biológiai laboratóriumából 23 szer-

ződésben állt a szárazföldi hadsereggel és a flottával, ezek közül 11 a kutatómunkára fordított összes költségeknek több mint felét ezúton fedezte. Ez a függő viszony napról napra erősebb lesz.

A tudományos kutatómunka feletti katonai ellenőrzés oda vezet, hogy az amerikai egyetemeken hemzsegnek a felderítőszolgálat nyílt és titkos kémei.

A chicagói egyetem gondnoki tanácsának elnöke szerint: „Az egyetem magánnyomozók, a szövetségi nyomozóiroda és a katonai felderítőszolgálat ügynökeinek megfigyelése alatt áll."

Ennek következtében megszűnt a tudományos problémák megvitatásának szabadsága, az előadókat és tanulókat politikai és tudományos nézeteik miatt üldözik vagy elbocsátják. A *Harvard Crimson* szerint „alighogy a Szövetségi Nyomozó Iroda betette lábát a Yale egyetemre", ügynökei „közvetlen beavatkozásukkal korlátozták az egyetemen a tudományos és politikai szabadságot". A felderítők és a katonai körök többek között utasítást adnak az egyetemek vezetőségének, hogy a tudományos dolgozók közül kit alkalmazhatnak, és megtiltják a szerintük meg nem felelő személyeknek a tudományos vagy oktatómunkában való részvételét. A katonai vezetőség nyomására az egyetemek vezetősége is megváltozik. A Cornell egyetemen és más főiskolákon újabban az adományok gyűjtése és a hatóságokkal való kapcsolatok fenntartása céljából a „kancellári" tisztséget szervezték meg. Több egyetemen, amely pénzügyi kapcsolatot tart fenn vagy pénzügyi kapcsolatot remél teremteni a katonai szervekkel, elnökül vagy kancellárként Washingtonnal összeköttetésben álló katonai és politikai funkcionáriusokat vagy magas tisztségeket betöltő személyeket választottak meg.

Mint Ph. Morrison, a híres amerikai fizikus megjegyezte: „Ha összekapcsoljuk a tudományt a katonai szervekkel, nem reménykedhetünk abban, hogy a tudományt a béke érdekében fogják felhasználni."

Az amerikai militaristák, midőn az egyetemi tudományt az új háború előkészítésének eszközévé változtatják, a tudósokkal úgy bánnak, mintha azok a jobbágyaik lennének. Amikor 1949-ben Sheppard képviselő megkockáztatta azt a kijelentést, hogy a kutatások katonai ellenőrzése sérti a tudományos munka nyugodt menetét, s nem gyorsítja, hanem lassítja

annak ütemét, Finx ezredes, a katonai hatóság képviselője, szemrebbenés nélkül így válaszolt: „Számunkra legfontosabb, hogy kordában tartsuk őket" (tudniillik a tudósokat. — *M. R.*).

Az amerikai katonai gépezet, amely kapitalista monopóliumok megbízásából új háborút készít elő és már közvetlen agressziós lépéseket hajt végre, így akarja a tudományt megzabolázni és a halál, pusztítás és megsemmisítés fegyverévé változtatni.

A beszámoló különösen sokat foglalkozik a főiskolai hallgatók katonai kiképzésével. Valamennyi egyetemet és kollégiumot bevontak az úgynevezett tartalékos tisztképzés szervezetébe. 1948—1949-ben a szárazföldi hadseregnek 218 főiskolán 450 ilyen tagozata volt. Ezenkívül 110 főiskolán hasonló tagozatokkal rendelkeztek a katonai légierők, 52 főiskolán pedig a haditengerészet. Sok főiskolán lényegében a katonai kiképzés lett a főiskolai hallgatók oktatásának alapja. A beszámoló megállapítja, hogy a tantervekben a katonai kiképzést előnyben részesítik az összes egyéb, különösen a társadalomtudományi tantárgyakkal szemben. Már maga a katonai kiképző személyzet száma is biztosítja nagy befolyását az egész előadói személyzetre és a főiskolák vezetőségére. A beszámoló azt is megállapítja, hogy a leendő mérnökök, agronómusok és egyéb szakemberek az amerikai főiskolákon megtanulják a katonai tudományt, de fogalmuk sincs a gazdaság, a nemzetközi kapcsolatok kérdéséről és a társadalmi problémákról.

Sok tanintézetben „a katonai kiképzés az egyetlen tantárgy, amely valamennyi hallgatóra nézve kötelező, ezért a katonai tantárgyaknak nagyobb befolyása van a főiskolai hallgatók gondolkodására, mint bármilyen más tudománynak".

A tartalékos tisztképző testület tanfolyamain és tankönyveiben a gépies katonai fegyelmezésen kívül beleverik a diákok fejébe, hogy az ellenség megsemmisítésére „a tudomány, az ipar és a haditechnika minden ismert eszközét és fegyverét fel kell használni", ami, a beszámoló szavai szerint „vitathatatlanul az atom- és baktériumháborúra vonatkozik".

E tanfolyamok minden előadásának az a végső célja, hogy a hallgatókat kioktassa a tömegpusztítás módszereire és „lelkileg előkészítse őket arra, hogy asszonyokat és gyermekeket bombázzanak csak azért, mert azok idegen országban születtek". Így nevelték az amerikai repülőket, akik barbár módon

bombázzák Korea városait és falvait, galádul gyilkolják az asszonyokat, gyermekeket és öregeket.

A beszámoló jellemző példát hoz fel arra, hogy milyen a mai, amerikai militarizált egyetem. A Lafayette városban (Indiana állam) levő Purdue egyetemről van szó. Ezt az egyetemet a háború éveiben, a hivatalos beszámoló szerint, „a totális háború dübörgésére behangolt géppé" alakították át. A háború után itt még csak kísérletet sem tettek a békés időknek megfelelő oktatás helyreállítására; ellenkezőleg, a katonai szellem még jobban elhatalmasodott. A militarizmus oly mélyen behatolt a Purdue egyetem életébe, hogy a diákok tanulmányi idejének és szabadidejének legnagyobb részét katonai foglalkozások töltik ki. Az egyetemnek van „zuav-rendje", amely a diákokat különböző katonai versenyekre készíti elő, „Hüvely és penge" nevű katonai társasága, haditengerész „Hátsó fedélzet társasága" és számos más hasonló szervezete; még saját érdemrendje is van „katonai érdemekért" felirattal. Az egyetemet állandóan látogatják tényleges és tartalékos tisztek, hogy a diákokat a hadseregbe toborozzák, az egyetemi szervezetekben előadásokat tartsanak és találkozásokat rendezzenek a tartalékosokkal.

Az egyetem társadalmi életének központi eseménye a „Hüvely és penge" társaság évente megrendezett bálja, valamint a katonai egyetemi bál, amelyen hagyományossá vált, hogy éjfélkor a részvevők „keresztbetartott kardok" alatt felvonulnak. A terem egész díszítése katonai jellegű és a „bált" összekapcsolják a gépfegyverek és egyéb lőfegyverek kiállításával. Így szórakoznak a „felsőbbrendű faj" csikói, akiket az amerikai militarizmus igyekszik az Egyesült Államok monopóliumainak világuralmáért vívandó harcra beidomítani.

E mai, tipikusan amerikai egyetemen uralkodó rend kísértetiesen emlékeztet a hitleri Németország „főiskolai oktatására". A hasonlóság még feltűnőbb, ha megismerkedünk a tartalékos tisztképző testület tantervének alapelveivel. Ezek az alapelvek az amerikai „katonai pszichológusok" tételeiből indulnak ki, amelyeket annakidején egy bizonyos Burns kapitány állított össze. A katonai kiképzés alapvető feladata, hogy kifejlessze „a csorda-öntudatot, a gépies engedelmesség megszokását és minden kétséget kizáróan biztosítsa, hogy a vezetők intézkedéseit a csorda csakis helyeselni fogja!"

A „tartalékos tisztképző testület 1948-ban kiadott tan-

könyve" megállapítja, hogy „Burns kapitány ezen formulája", amely semmiben sem különbözik a hitleri bölcseségtől, az amerikai főiskolákon való katonai kiképzés legfőbb alapelvéül szolgál.

A beszámoló hosszasan foglalkozik „a pedagógusok szerepét betöltő katonák" kérdésével. Eisenhower tábornok, azonkívül, hogy a Columbia egyetem elnökévé nevezték ki, egyik vezetője lett az országos oktatásügyi egyesülés politikai kérdésekkel foglalkozó oktatási bizottságának. A beszámoló szerint Eisenhower e kinevezése „jelképe annak az irányzatnak, hogy az oktatás rendszerében a vezetést a katonák kezébe adják". Eisenhower a Columbia egyetem hallgatóihoz intézett első beszédében kijelentette: „Én az önök számára főiskolai hallgató vagyok, de önök az én számomra katonák." Az újdonsült „diák" hangsúlyozta, hogy a katonai kiképzés fontosabb és szükségesebb, mint akár az elemi iskola első osztályának az elvégzése, azaz az írni-olvasni tudás. Beszédében azt is megállapította, hogy szükség van „vérre, áldozatra és halálra", s hogy a háború a nemzeti politika legfőbb fegyvere. Stone, a *Star* című ujság tudósítója erről a beszédről a következőket írta: „E beszéd lényege a hadsereg dicsőítése volt. Inkább újoncoknak, mint új főiskolai hallgatóknak szólt."

Eisenhower a tanárok és hallgatók előtt tartott többi beszédében minden lehető módon dicsőitette az Egyesült Államok harcát a világuralomért. W. Frasier, pedagógiai intézeti elnök az amerikai főiskolai hallgatók e „nevelőjét" így jellemezte: „Eisenhower tábornok éppoly keveset konyít az egyetem vezetéséhez, mint én a hadvezetéshez egy ütközet idején."

Eisenhower után az amerikai egyetemekre és kollégiumokba más, tényleges szolgálatot teljesítő és nyugalmazott tábornokok, meg tengernagyok is beszivárogtak. Nimitz tengernagy, a Berkeley-ben lévő California egyetem igazgatósági tagja, Keating vezérőrnagy az Ithaca College gondnoki tanácsának tagja, Patterson volt hadügyminiszter az Union College gondnoki tanácsának tagja, Gross ellentengernagy pedig a Lewis College kancellárja lett stb.

A beszámoló hosszú jegyzéket közöl azokról a katonákról, akiket hasonlóképpen amerikai egyetemek és főiskolák, köztük katolikus főiskolák elnökeivé, kancellárjaivá, dékánjaivá neveztek ki.

Az új „pedagógusok" az „Amerikai Légió" és egyéb fa-

siszta szervezetek segítségével bőkezűen pénzelt háborús propagandát fejtettek ki a tanárok és hallgatók körében. A fegyveres erők parancsnoksága „tanárok hadműveletе" címen egy otromba operatív tervet is készített, amelynek az volt a célja, hogy a pedagógusokat katonai oktatásban részesítse, és megnyerje őket a főiskolák militarizálásának támogatására.

Nézzük meg e „terv" alkalmazásának egyik, a hadsereg újságjában közzétett példáját. 1949 nyarán a negyedik repülési körzet területén fekvő 16 egyetem és főiskola elnökeit, dékánjait és tanárait a Hamiltonfielden (Califorina) lévő katonai légierőbázisra szállították. Miután egy vezérőrnagy „kioktatta" őket, „a katonai kiképzés programjáról egyöntetűen igen elismerően nyilatkoztak". Ilyen „összejöveteleket" az egész országban tartanak, ezeket bankettekkel, a tanároknak adott katonai érdemrendek kiosztásával és más parádékkal kötik egybe.

Sok katonának viszont tiszteletbeli tudományos címeket adományoznak. Ilyen címeket kaptak például Johnson volt nemzetvédelmi miniszter, Bradley tábornok, Spaatz tábornok és más háborús gyujtogatók. Clay tábornokot Nyugat-Németország militarizálása és a hitlerista ideológia meghonosítása terén szerzett érdemei elismeréseképpen a Columbia, a Yale, a Harvard és egyéb egyetemeken díszdoktorrá választották.

Az emberirtás e nagy mestereinek az egyetemek díszgyűlésein tartott beszédei át vannak itatva fékevesztett háborús propagandával, valósággal hemzsegnek bennük a szovjetellenes rágalmak és leplezetlenül uszítanak az atom- és baktériumfegyver alkalmazására a demokrácia és a szocializmus erői ellen.

Az amerikai egyetemek és főiskolák a militarizmus melegágyává, az imperialista háborúban meggazdagodott hadiipari monopóliumok kannibáli ideológiájának fő terjesztőivé, a fasiszta katonai szellemben nevelt káderekнek, emberi mivoltukból kivetkőzött és a vadállatok színvonalára süllyedt embereknek tenyésztelepeivé változtak.

Az amerikai egyetemek az utóbbi években egyre nyiltabban idomulnak hozzá az új háború előkészítésének feladataihoz. Az amerikai „oktatásügy" vezetői igyekeznek a diákokat ideológiailag úgy meggyúrni, hogy a főiskolásokból tiszteket képezhessenek a gyilkos fasiszta bitangok hadserege részére.

1949-ben Conant, a Harvard egyetem rektora és Eisen-

hower tábornok, aki ebben az időben a Columbia egyetem rektora volt, „Az amerikai oktatásügy és a nemzetközi ellentétek" címen jelentést készítettek. Tekintettel arra, hogy a „hidegháború még hosszú évekig fog tartani és az egész amerikai nép teljes lelki áthangolását teszi szükségessé", a főiskolák alapvető feladatául azt tűzték ki, hogy „képezzenek ki egészséges fiatalembereket, akik egyenruhát hordanak és bánni tudnak az emberirtó fegyverekkel".

Ugyanez a Conant a Harvard egyetem által 1948-ban kiadott „Oktatás a kétfelé szakadt világban" című könyvében kijelentette, hogy „az Egyesült Államoknak, mint a világ vezető erejének felelőssége" megköveteli, hogy ... a főiskolai hallgatókat fokozottabb katonai oktatásban részesítsék. Azt a programot, hogy az amerikai egyetemeket tiszti káderekt kiképző katonai táborrá változtassák, különösen a Koreában kibontakozott agresszió után igyekeznek lázas sietséggel megvalósítani.

A tanárok és főiskolai hallgatók békevédelmi megnyilatkozásait dühösen üldözik, a haladó tudósokat elbocsátják az egyetemekről és „boszorkányüldözésre" emlékeztető középkori hajszának vetik alá.

De az összes akadályokat leküzdve, a monopolista sajtó és a militarizált áltudomány rágalomhadjárata s az üldözések ellenére is, az amerikai egyetemekre és főiskolákra behatol az igazság hangja, a reakció és a háború ellen önzetlen harcot folytató haladó amerikaiak hangja. Az amerikai értelmiségnek mind szélesebb köre olvad bele a békeharcosok győzhetetlen mozgalmába.

A KATONAI KUTATÁSOK PÉNZUGYI ELLÁTÁSA

Az amerikai tudomány militarizálásának hallatlan méreteit élénken bizonyítják az utóbbi évek tudományos kutatómunkáira fordított állami kiadásokról szóló hivatalos adatok. Így az Egyesült Államok elnöke mellett működő tudományos kutatási bizottságnak a Fehér Ház által nyilvánosságra hozott beszámolója szerint az Egyesült Államok kormánya 1948-ban a tudományos kutatásokra 623 930 000 dollárt költött. Megjegyzendő, hogy az összeg nem öleli fel az atomfegyverrel kapcsolatos kutatásokra és kísérletekre fordított kiadásokat. Fenti összegből a haditengerészet 262 millió dollárt (42 százalék),

a szárazföldi hadsereg 237 millió dollárt (38 százalék) kapott, tehát a két fegyvernem az állami tudományos jellegű ráfordítások teljes összegének 80 százalékát költötte el. Ezenkívül számos katonai természetű kutatás más minisztériumok és hatóságok költségvetésének terhére folyik. Így például a repülésügyi tanácsadó bizottságnak 27 millió dollárt bocsátottak rendelkezésére.

Ha számba vesszük az Atomenergia Bizottság költségeit, amelyek több mint 500 millió dollárt tesznek ki és amelyeket teljes egészükben a fegyverzet fejlesztésére fordítanak, úgy a katonai célokat szolgáló tudományos ráfordítások az összes tudományos jellegű ráfordítások 90 százalékát is meghaladták. A katonai célú tudományos kutató és kísérleti munkákra kiutalt költségek 33-szorosan felülmúlják a mezőgazdasági tudományra fordított összegeket.

13 millió dollárt költ a „kutatásokra" a Szövetségi Nyomozó Iroda, amely az Egyesült Államokban nyilván a „tudomány" újabb központjának számít. 10 millió dollárt bocsátottak a kereskedelmi minisztérium rendelkezésére, hogy az amerikai monopóliumokat érdeklő külföldi piacokat tanulmányozza. A többi minisztériumnak és hatóságnak csak szegényes morzsák jutnak. Az orvostudomány (mint általában az egészségügy) területén folyó tudományos munkálatokra az állam egyetlen centet sem költ, ezt a feladatot a hírhedt „magánkezdeményezéseknek", azaz a milliomosok „jótékonysági alapjainak" engedi át.

Az 1950—1951. évi költségvetésben a tudományos kutató és kísérleti munkák költségelőirányzata meghaladta az egymilliárd dollárt; ebből körülbelül 700 millió dollárt a hadügyminisztérium — a szárazföldi hadsereg, haditengerészeti flotta és légierők költségvetésének keretében irányoztak elő. Az első helyet a légierő kiadásai foglalják el (358 millió dollár). Ezekben az összegekben nem szerepelnek az Atomenergia Bizottság kiadásai, amely még a szépített hivatalos adatok szerint is kutatási munkákra, laboratóriumok és kísérleti állomások létesítésére évente több mint 200 millió dollárt költ. (Később, a hidrogénbomba előállítására fordított munkálatokkal kapcsolatban, ezeket a költségeket több mint duplájukra növelték.) Így még a jelentősen kisebb összeget feltüntető hivatalos adatok szerint is, a tudományra és technikára fordított katonai kiadások az 1950—1951-es évben elérték

a 900 millió dollárt. Ha számításba vesszük a többi katonai célokra szolgáló és a „természeti erőforrások fejlesztése", valamint a külügyminisztérium és a felderítő szervek „tudományos" kiadásai fedőnévvel leplezett egyéb kiadásokat, akkor világos, hogy az Egyesült Államokban a katonai kutatások az összes tudományos ráfordításoknak több mint 90 százalékát emésztik fel és sokszorosan meghaladják az országos tudományos alapból a mezőgazdasági és orvostudományra, az elméleti kutatásokra stb. fordított kiadásokat.

Ilyen a kormány „tudományos kiadásainak" összetétele.

Freistadt amerikai tudós megjegyezte, hogy jelenleg a tudomány helyzetét azok szabják meg, akik szerint „minden cent kidobott pénz, ha másra fordítják, mint a megsemmisítés eszközeinek további fejlesztésére".

Az amerikai militaristáknak az a törekvése, hogy a tudományos kutatásokat agresszív kalandor céljaiknak rendeljék alá, nem véletlen, „divatos" jelenség, hanem tudatos célkitűzés, amit az Egyesült Államok hadügyminisztériumának számos nyilatkozata és intézkedése is bizonyít. A hadügyminisztérium 1947-ben közölte, hogy az Egyesült Államok vezérkarának kutatási és továbbfejlesztési hivatala olyan terv kidolgozásába kezdett, amelynek célja, hogy egytől-egyig valamennyi tudóst és mérnököt a háborús előkészületek szolgálatába állítson.

Később a szóbanforgó kutatási és továbbfejlesztési hivatalt az újonnan szervezett nemzetvédelmi minisztériumba olvasztották be. A hivatal élén Vannevar Bush, a háborús évek katonai kutatómunkáinak vezetője állt; őt 1948-ban Compton fizikus, a massachusettsi technológiai intézet elnöke váltotta fel. Ennek a hivatalnak, az amerikai militaristák terveinek megfelelően, ténylegesen helyettesítenie kell az országos tudományos alapra vonatkozó, de a monopóliumok által elvetett terveket, és az a feladata, hogy a tudomány rendelkezésére bocsátott minden összeget, éppúgy mint a tudományos dolgozók erőfeszítéseit is a fegyverkezési verseny fejlesztésére irányítsa. Az amerikai monopóliumok sajtószerve, a *Business Week* bevallása szerint az amerikai tudomány „katonai egyenruhát öltött". A korbács és a mézesmadzag, az erőszak és zsarolás politikáját követve, az amerikai militaristák a legszigorúbb ellenőrzést vezették be az országban folyó valamennyi tudományos kutatómunka felett, szigorúan

korlátozták a tudományos kutatások szabadságát és megtiltották a tudományos eredmények legnagyobb részének nyilvánosságra hozatalát. A híres amerikai fizikus, Morrison kijelentése szerint a katonai szervek ellenőrzése a tudomány felett nemcsak gátolja a tudomány fejlődését, hanem „ami a legfontosabb, az amerikai tudományt az egész világ előtt egy új és még szörnyűbb háború fegyvermesterének szerepében tünteti fel".

Az Egyesült Államok haladó tudósai, és elsősorban sokan a fiatalok közül, akik a háború alatt folytatott tudományos kutatásokban döntő szerepet vittek, felismerik, hogy a monopóliumok és militaristák politikája milyen szörnyű zsákutcába vezeti az amerikai tudományt. Az amerikai tudósok egyesületének helyi szervezeteiben, különösen az atomkutatások és atomüzemek központjaiban, a tudósok, a „lojalitás vizsgálatával" megbízott bizottság terrorja ellenére, nyilatkozatokban tiltakoznak a tudományos kutatások felett gyakorolt katonai ellenőrzés ellen, amely a tudományos haladás fokozatos megszüntetését jelenti és teljesen helytelen útra tereli a már elért tudományos eredmények felhasználását. A haladó sajtóban számos cikk jelent meg, amely az amerikai tudomány militarizálását úgy bélyegzi meg, mint a tudomány prostituálását, mint olyan kísérletet, amely az amerikai tudományt teljesen a „halál tudományává" változtatja.

Angell, tudományos kérdésekkel foglalkozó amerikai író szerint „a laboratóriumok felett gyakorolt katonai ellenőrzés elkerülhetetlenül az atombombához és a járványok tudatos elterjesztéséhez, nempedig az «atombőséghez» és betegségek kiirtásához vezet. A tudomány militarizálásának végső logikus következménye — a náci haláltábor, gázkamráival, gépesített halotthamvasztóival és a tömeggyilkosság egyéb készülékeivel és eszközeivel. Mikor a hadsereg fizeti a számlákat (a tudományos intézmények számláit. — *M. R.*), fegyvereket kapunk, nempedig erőműveket vagy csodálatos hatású gyógyszereket"[7].

De míg a haladó tudósok megvetéssel fordulnak el az amerikai militaristáktól, akik arra törekednek, hogy a tudományt bilincsekbe verjék és új háború kirobbantására használják fel, addig az amerikai tudósok egy része, közöttük azok a tudósok is, akik még nemrég liberális és pacifista szólamokat hangoztattak, nyiltan átálltak a militaristák — a tudomány

és kultúra legmegátalkodottabb ellenségei — táborába. Urey fizikus, hírhedt háborús gyujtogató, a *Bulletin of Atomic Scientists*-ben arra uszít, hogy „alakítsanak egy világkormányt a Szovjetunió és a többi szocialista országok nélkül", azaz egy szovjetellenes tömböt az Egyesült Államok égisze alatt. Oppenheimer fizikus, aki szeretné a gyenge idegzetűeket megijeszteni, azzal fenyegetőzik, hogy egy gombnyomásra 24 óra alatt 70 millió embert tud megsemmisíteni. Az Egyesült Államok tudósainak egy része tehát gyorsan beadta derekát az amerikai imperializmus ideológiai propagandájának, és némi sápért eladta magát az amerikai monopóliumoknak.

Az egyik amerikai fizikus szavai szerint, „az Egyesült Államokban láncra verték a tudományt. Az a művésziesen kikovácsolt lánc, amelynek segítségével az atomfizikusok az atomenergia óriását bilincsbe verték, olyan lánccá változott, amely hatalmas erővel szorítja bilincsbe magukat a tudósokat is."

Egészen természetes, hogy ilyen körülmények között a tudományos kutatások, a „kutatás szabadságáról", a tudósok iránti „liberalizmusról" és más effélérőt szóló mindenféle fecsegés ellenére, teljesen a háborús előkészület céljait követik.

Morrison fizikus, a Cornell egyetem tanára, közölte, hogy az Amerikai Fizikai Társulat ülésein megvitatott elméleti kutatásoknak több mint a felét a hadügyminisztériumhoz tartozó szervek költségén végezték.

A *Business Week*, az ipari körök ujságja, e kérdésre vonatkozó terjedelmes szemléjében a következőket írta: „A tudománynak nyujtott kormánytámogatás szinte teljes egészében katonai ellenőrzés alá került. A tudományok általános irányítását a katonai szükségletek határozzák meg. A tudományt a katonai alapokból finanszírozzák. Minden valószínűség szerint, a tiszta tudomány területén folyó kutatás a katonai szervezetek állandó funkciójává válik." A *Business Week* tudósítója arra a következtetésre jut, hogy „sok üzletember szívesebben veszi a tudomány militarizálását, mintsem hogy kockáztassa egy olyan kormányszerv létesítését, amely esetleg korlátozná lehetőségeit a szabadalmak terén. Bár sok tudós sajnálja, hogy a kutatásokat hamis útra terelik, ami a katonai program természetéből kifolyólag el-

kerülhetetlen, mégis elég egyetemi tudós akad, különösen a vezetők közül, aki tekintettel arra, hogy a munka elvégzésére óriási összegeket bocsátanak rendelkezésére és biztosítják a legkedvezőbb munkafeltételeket, meggondolja, érdemes-e megzavarni a működésben lévő szervezetet." A tudósok állásfoglalása a tudomány rohamosan fejlődő militarizálásával szemben kétségkívül nem érdektelen kérdés. Sok szaktudós tökéletesen felismeri annak az útnak a veszélyességét, amelyre őket a militaristák kényszerítik. Az amerikai tudósok és szervezeteik egyénileg és csoportosan gyakran tiltakoztak a tudomány militarizálása és ennek kapcsán a tudományos kutatás célkitűzéseinek legteljesebb meghamisítása ellen.

1947-ben az amerikai sajtó a következő jellemző eseményre figyelt fel: Wiener, a massachusettsi technológiai intézet matematikaprofesszora, aki éppenséggel nem számítható a leghaladóbbszellemű tudósok közé, nem volt hajlandó részt venni a haditengerészeti flotta parancsnoksága által összehívott, a gyorsműködésű számolókészülékekkel foglalkozó konferencián, mivel ezeket a készülékeket hadicélokra szánták. Wiener a *New York Herald Tribune* levelezőjének adott interjúban tiltakozott az ellen a mai rendszer ellen, hogy a tudományos kutatások költségeit a hadügyminisztérium fedezi, és ennek következtében „a tudósok felfedezései és találmányai olyan emberek kezébe kerülnek, akikben legkevésbbé sem szabad megbízni". Wiener nem volt hajlandó részt venni egy új ultragyors számolókészülék szerkesztése fölött megindult elméleti vitában, mivel ez feltétlenül hozzájárult volna a tömeggyilkosságra szolgáló irányított lövedékek tökéletesítéséhez. Wiener kijelentette, hogy ma a tudomány nyilvánvalóan hadicélokra való felhasználása arra kényszeríti a tudósokat, hogy felelősséget vállaljanak munkájukért.

Wiener az *Atlantic Monthly* című folyóiratban közölt cikkében kijelentette: „Nem szándékozom a jövőben semmiféle olyan munkát nyilvánosságra hozni, amely felelőtlen militaristák kezében veszedelmessé válhatna. Az irányítható lövedékek gyakorlati alkalmazása csak halált hozhat a többi országok katonáira és békés lakosságára, és nem menti meg az Egyesült Államok polgárait." Hasonló kijelentéseket tettek egyes amerikai atomkutató tudósok is, akik nem voltak haj-

landók részt venni a hidrogénbomba kidolgozásának munkálataiban.

Bármennyire is jellemzőek a tudósok egy részének hangulatára az ilyen természetű egyéni tiltakozások, az amerikai tudósok jelentékeny részét mégis kísértésbe vitték azok az óriási összegek, amelyeket a katonai szervek a tudományra fordítanak, megszédítette őket a lehetőség, hogy saját jövedelmeiket megduplázhatják vagy még ennél is jobban megnövelhetik. A haladó körök véleménye szerint, ezek a tudósok nem hajlandók észrevenni, hogy „a tudomány a nácizmus állati színvonalára süllyed, ha idejének nagyobb részét az emberélet megsemmisítésére szolgáló módszerekkel kapcsolatos kutatásra fecsérli".

A már említett Angell a *Nation* című folyóiratban „Atombombák vagy atombőség?" címen megjelent cikkében a következőkben jellemzi a tudomány rohamos ütemű militarizálásának jelentőségét: „Nehéz elképzelni nagyobb bajt, mint a tudományos kutatásoknak az Egyesült Államokban bevezetett katonai ellenőrzését. Ez a tiszta tudomány haladásának fokozatos megszüntetését és a már megszerzett tudományos ismeretek eltorzítását jelenti, mert a hadsereg és a flotta nem az emberélet megóvását és gazdagítását, hanem megsemmisítését célozza." Angell megjegyzi, hogy „a háború alatt a tudomány nagy változáson ment át. Az ultracentrifuga, az elektronmikroszkop, a ciklotron, az atomreaktor nélkülözhetetlen tudományos eszközökké váltak; az elméleti kutatások olyan tudományággá fejlődtek, amely az egyetemek és egyéb magánintézmények lehetőségeit meghaladó óriási tőkebefektetéseket igényel. Egyéb «jó őrangyalok» hiányában a szárazföldi hadsereg és a flotta lett a tudományos kutatások pénzügyi támogatásának döntő tényezője. Viszont az, aki a pénzt adja, természetesen gazda is lesz."

Az Egyesült Államokban a tudomány szervezésének és pénzügyi ellátásának egész rendszere a tudomány értelmének legteljesebb meghamisításához vezet. A katonai hatóságok által alkalmazott „korbács és mézesmadzag" politika kétségtelenül megbontja a tudósok sorait, — számos tudóst lezülleszt és a harcos amerikai imperializmus járszalagjára fűz. De természetesen, a tudósokra gyakorolt befolyásánál sokkal fontosabb az, hogy milyen következményekkel jár a tudomány militarizálásának az Egyesült Államokban végbemenő,

egyre gyorsuló folyamata az egész emberiségre, a tartós békét áhítozó népekre.

Az a körülmény, hogy az amerikai tudomány és technika minden erőfeszítése a fegyvergyártás, a rombolás, de főként a tömeges pusztítás és gyilkolás eszközeinek tökéletesítésére irányul, a kapitalizmus általános válságának és rothadásának legszembeszökőbb tünete, amely a mai kapitalizmust az emberi haladás kerékkötőjévé teszi. A tudomány és technika fejlődése rendkívül eltorzul, egyoldalúvá válik, mivel elsősorban a termelőerők elpusztítására vesz irányt.

A tudományos kutatómunkák nagymérvű militarizálása nem korlátozódik az Egyesült Államokra. Az amerikai háborús gyujtogatók közvetlen nyomására az Egyesült Államoktól függő, marshallizált országokban is folyamatban van. Erre például szolgálhat Anglia. Itt 1949—1950-ben a tudományra és technikára fordított állami kiadások, hivatalos adatok szerint, 101 millió font sterlinget tettek ki, ennek az összegnek 85 százalékát részben a hadiflottára (10 millió font sterling), részben pedig a hadfelszerelési minisztériumra (74,5 millió font sterling) költötték, ahol döntő szerepet játszanak az atomenergia háborús felhasználásával kapcsolatos kutatásokra fordított költségek. A polgári hatóságok és különösen a gyarmatügyi minisztérium tudományos jellegű kiadásainak nagy részét ténylegesen szintén katonai célokra használják fel.

Anglia magánipara a tudományra és technikára évente körülbelül 30 millió font sterlinget költ. Ennek 40 százalékát a repüléssel kapcsolatos kutatások, 25 százalékát a vegyipari monopóliumok, 15 százalékát pedig az elektrotechnikai trösztök emésztik fel. Ilymódon itt is a fő hangsúly a közvetlen katonai kiadásokon van. Ezeket az adatokat a tudományos kutatók egyesületének bulletinje közli, amely megállapítja, hogy a tudományra és technikára fordított állami kiadások több mint 80 százalékát katonai kutatásokra fordítják, az országnak a tudományra és technikára fordított összkiadásaiból pedig 60 százalék jut a katonai szükségletekre. Ezek a kiadások 60-szorosan meghaladják a mezőgazdasági tudományra fordított költségeket és a békés célokat szolgáló ipari kutatásokra fordított költségeknek is többszörösét képezik. A bulletin megjegyzi, hogy „Angliában a tudomány militarizálása ezidőszerint még a gazdaság gyorsan növekvő militarizálását is túlszárnyalja"[8].

Haladó angol tudósok felháborodott felszólalásai is tanúsítják, hogy Angliában a tudomány militarizálása az amerikai „jótevők" közvetlen nyomására megy végbe. Sok tudóst kényszeríteni akartak arra, hogy az Egyesült Államok katonai szerveit érdeklő problémákkal foglalkozzanak és kutatásaikra vonatkozó összes bizalmas feljegyzéseiket adják át az amerikai „tudományos" kémeknek. Az amerikai imperialisták megkísérlik, hogy az angol tudományt, ugyanúgy mint Franciaország, Belgium, Hollandia, Kanada és a többi tőkés országok tudományát saját katonai gépezetük függvényévé tegyék. A „Marshall-terv" keretében, a tudományos intézetek és laboratóriumok helyreállítására adott alamizsna fejében, megpróbálták mindenestül felvásárolni az egész norvég tudományt és arra akarták kötelezni az amerikai könyöradományban részesülő tudományos kutatóintézeteket, hogy gazdáiknak minden végzett munkáról beszámoljanak. A francia kormány az amerikai imperialisták közvetlen nyomására mozdította el Frédéric Joliot-Curie-t, a kiváló francia tudóst, az Atomenergia Felügyelőség főbiztosi tisztségéből. Ez az eljárás, amely a francia nép és a világ haladó közvéleményének felháborodását váltotta ki, kísérlet volt arra, hogy a francia tudomány minden vívmányát a háborús előkészületek szolgálatába állítsák és teljesen alárendeljék az amerikai militaristák céljainak.

Amint látjuk, az amerikai háborús gyujtogatók nem elégednek meg az Egyesült Államokban folyó tudományos kutatómunkák teljes militarizálásával. Megpróbálják militarizálni és az új háború előkészületeinek szolgálatába állítani a többi tőkés ország tudományát is.

A továbbiakban megvizsgáljuk, hogyan jut kifejezésre a tudomány militarizálásának ez a folyamata a természettudományok és társadalomtudományok egyes ágaiban.

VII. fejezet

AZ AMERIKAI TUDOMÁNY ÉS AZ ATOMENERGIA

Az atomenergia felhasználása atomfegyverek gyártására, az atombomba barbár alkalmazása 1945 augusztusában Hirosima és Nagaszaki ellen, az atomzsarolás hallatlan mérvű kibontakozása és az amerikai imperialisták kalandor atomdiplomáciája — kirívó példái annak, milyen torz irányba fejlődik az amerikai monopoltőke népellenes, rabló érdekeinek alávetett tudomány és technika a kapitalizmus általános válságának körülményei között.

A második világháború előtt azokat a fizikusokat, akik a kapitalista országokban atommagkutatással foglalkoztak, elvont teoretikusoknak tekintették, olyan embereknek, akik „elefántcsonttoronyban" élnek, semilyen kapcsolatban sincsenek a termeléssel és egyáltalán a gyakorlati élettel. Az ipari monopóliumok a legcsekélyebb érdeklődést sem tanúsították e kutatások iránt, mert azok nem kecsegtették őket haszonnal és mert azt hitték, hogy nem veszélyeztethetik tőkéiket. Az atomfizika haladása legnagyobbrészt kis, rosszul felszerelt egyetemi laboratóriumokban ment végbe, jótékonysági alapok szánalmas alamizsnáiból.

Ezen a területen az Egyesült Államok kutatásai messze elmaradtak a többi tőkés országban folyó kutatásoktól; néhány amerikai atomfizikus főként az európai tudósok kísérleteit ismételgette. A tőkés országok számos jónevű fizikusa teljesen komolytalannak tartotta azt az elképzelést, hogy az atomenergiát fel lehet használni a gyakorlatban. Így például Robert Millikan, az ismert amerikai fizikus, a második világháború előtt kijelentette, hogy az emberiség egy játékrakétára való atomenergiát sem képes előállítani.

Az 1930-as években az atommagkutatások terén egész sor

nagy felfedezés történt: a mesterséges rádióaktivitás — Frédéric és Irène Joliot-Curie felfedezése —, az uránatom roncsolása a neutronokkal, a transzurán elemek rádióaktív átalakulása, az uránium maghasadása, szekundér neutronok létrejötte és végül az első láncreakció megvalósítása. Ezeknek a felfedezéseknek hatalmas elméleti jelentőségük volt, óriási lépést jelentettek előre a fizikának abban a forradalmában, amely a század elején a rádium felfedezésével, az elemek átalakításával stb. kapcsolatban megindult.

Ezek a felfedezések teremtették meg a szükséges tudományos alapot arra, hogy fel lehessen vetni az atomenergia gyakorlati felhasználásának kérdését. Ámde a kapitalista országokban a tudomány felett uralkodó monopoltőkét nem érdekelték ezek a felfedezések, a kísérleteket végző kis csoport atomfizikus pedig általában nem is foglalkozott az atomenergia gyakorlati alkalmazásának lehetőségével. Csak a tőkés országok egyes kiemelkedően haladó tudósai, mint például Langevin francia kommunista fizikus és tanítványa, Frédéric Joliot-Curie, látták meg az atomenergia világméretekben való felhasználásának jövendő lehetőségeit. Joliot-Curie ezt írta: „A rádióaktivitás és az elemek mesterséges átalakításának felfedezése elsőízben bizonyította be, hogy a természet erői ellen folytatott kemény harc az embernek egyáltalán nem elkerülhetetlen sorsa. Jogos meggyőződésünk, hogy eljön az a nap, amikor képesek leszünk felhasználni az emberiség javára az anyag belsejében rejlő ősenergiát. És ez a nap kétségtelenül nincs már nagyon messze."

A háború éles változást hozott ezen a téren. Az Egyesült Államok monopolistái, akik minden erejükkel a hadimegrendelések aranyesőjét hozó háború elnyujtásán voltak és már akkor megindították előkészületeiket a háború utáni világuralmi harcra, minden olyan tőkebefektetésre készek voltak, amely új pusztító eszközök gyártását, a külpolitikai zsarolást és a megfélemlítést elősegíthette. Annál is szívesebben fektették be tőkéiket ilyen irányban, mert a kapitalista hadigazdálkodás ravasz mechanikája megszabadította a monopóliumokat mindenfajta kockázattól. A kiadásokat a monopóliumok utasítására az állam fedezte az adófizetők széles rétegeinek számlájára, így a kísérletek balsikere nem fenyegette veszteséggel a tőkéseket, sőt, maguk a kísérletek hatalmas közvetlen hasznot is biztosítottak számukra; ezen a

téren is erősítették uralmukat, és új módszerek alkalmazásának kilátásával kecsegtettek a világuralomért folytatott harcban.

A háborús viszonyok olyan vonatkozásban is kedveztek az imperialistáknak, hogy az Amerikában folyó atommagfizikai kutatások elmaradottsága ellenére rendelkezhettek a többi kapitalista országok atomkutatásainak eredményeivel és azokkal az atomfizikusokkal, akik legnagyobbrészt a hitleri megszállás alatt lévő országokból menekültek el. Az Egyesült Államok a háborús helyzetet kihasználva, nemcsak arra kényszerítette Angliát, hogy az maradéktalanul átadja neki az atomenergia területén lefolytatott tudományos kísérletek eredményeit, hanem arra is, hogy az atomkutatással foglalkozó tudósokat áttelepítse az óceánon túlra.

Crowther és Whiddington „Tudomány a háborúban" (Science at War) című hivatalos angol adatok alapján írott könyvében olvassuk, hogy miután egy nagyobb angol tudóscsoport 1943-ban Amerikába távozott, „az angliai atommagkutatások lényegében megszűntek, az alighogy felépült kísérleti üzemeket bezárták, az angol fizikusokat szélnek eresztették, a mérnököket pedig csaknem kivétel nélkül más munkára irányították át".

Az amerikai monopolisták az atombomba — e barbár és kizárólag agressziós célokra alkalmas fegyver — gyártására használták fel a többi országtól elrabolt atommagfizikai eredményeket. Az északkanadai és belgakongói uránércbányák az amerikai imperialisták osztatlan uralma alá kerültek.

Az Egyesült Államokban a monopóliumok állami költségen atomkísérleti üzemeket építettek, s még akkor sem takarékoskodtak a költségekkel, ha előre tudták, hogy az adott módszerekkel végrehajtott építkezések teljesen céltalanok és a vállalat munkája nem indul meg. Így jött létre a háború éveiben a jellegét és méretét tekintve hallatlan „atombusiness", amely az amerikai népnek több mint kétmilliárd dollárjába került, viszont a monopoltőke számára hatalmas profitot hozott, és új imperialista kalandok eszközeit teremtette meg.

Az „atombusiness"-t kezükbe kaparintó monopóliumok közül a duPont hadivegyipari tröszt áll az első helyen. Ez a tröszt, mint a mérgesgomba nőtt nagyra hadimegrendeléseken és hadiszállításokon; háborúkon, pusztításokon, embermilliók halálán gazdagodott. Ennek a trösztnek volt a legnagyobb tapasztalata azon a téren, hogyan lehet a tudományt a monopolista profit kisajtolása, a pusztító és tömegirtó eszközök termelése érdekében felhasználni. Amikor az Egyesült Államok kormánya azzal a kéréssel fordult duPonthoz, hogy „nyujtson segítséget" atombombaüzemek létesítéséhez, a tröszt vezetői csak azzal a kikötéssel egyeztek ebbe bele, hogy különleges szerződéses feltételeket biztosítsanak számukra. Szkeptikusan fogadták az atomterveket, minthogy amúgyis hallatlan háborús nyereségekre tettek szert, nem akarták legjobb tudományos műszaki kádereiket és berendezéseiket a fantasztikusnak látszó terv megoldására felhasználni. Nem látták e terv olyan ipari perspektíváit, amelyek a monopoltőke szempontjából kívánatosak lettek volna.

A duPonttal kötött „Manhattan District"-ről* szóló szerződésben egy olyan pont is szerepelt, amely szerint a tröszt a szokásos évi egy dollár szimbolikus térítés ellenében lemond a haszonról. Ez természetesen csupán a monopolisták szokásos reklámtrükkje volt. A valóságban a tröszt állami garanciát kapott az összes költségek, ráfordítások, követelések és veszteségek megtérítésére, azaz a tröszt tetszés szerinti árakon és tetszés szerinti költségekkel építhetett új vállalatokat. De ez a szervezett kincstárrablás szintén megszokott dolog volt az amerikai monopóliumok háború alatti gyakorlatában. A szerződés különlegessége abban állt, hogy lehetővé tette a tröszt számára, hogy jóelőre hatalmába kerítse a tudomány és technika új területeit, s hogy fejlődésüket már a kezdet kezdetén a monopoltőke érdekeinek és céljainak szolgálatába állítsa. A duPont tröszt laboratóriumaiban a vegyipari kutatás legfontosabb területein a legjelentősebb amerikai vegyészek dolgoztak. Ámde atomfizikus szakemberekkel a tröszt nem rendelkezett.

* Manhattan District — titkos katonai szervezet, ahol atomenergiát állítanak elő. 1942-ben létesítették. — *Szerk.*

A szerződés értelmében a tröszt vezető tudományos-technikai szakemberei látogatási engedélyt kaptak az állami atomlaboratóriumokba, ahol nemcsak amerikai, hanem az e területen nagy tapasztalatokkal rendelkező európai fizikusok is dolgoztak. Így a duPont tröszt megszerezte azt, amiben hiánya volt: az atomfizikus szakembereket és a kutatási tapasztalatokat, a chicagói atommáglya „titkait" és az új eljárások csíráit, amelyeket saját érdekeinek megfelelően megsemmisíthetett vagy felhasználhatott.

A duPont tröszt főleg a hanfordi plutóniumgyár építésével és üzembentartásával foglalkozott. Más trösztöknek viszont a többi atomvállalat építése és üzembentartása jutott osztályrészül. Az állami megrendelések e kövér falatján elsősorban a General Electric, Westinghouse, Kellex és Union Carbide monopóliumok osztozkodtak. Mindezek a Morgan és a Mellon bankcsoportnak — az amerikai finánctőke két hatalmas csoportjának — ellenőrzése alatt állnak.

A versenyharc során a különböző trösztök erőviszonya és részesedése az „atombusiness"-ben megváltozott ugyan, de változatlanul megmaradt a monopoltőke teljesmérvű uralma e legerősebb állammonopolista vállalat egész további fejlődése felett.

Az atomenergia „állami ellenőrzésének" cégére a valóságban csupán a leghatalmasabb amerikai monopóliumok uralmának takarójául szolgált. E monopóliumok képviselői az urak az amerikai Atomenergia Bizottságban, amely az atomvállalatok és az amerikai kutatóközpontok forma szerinti tulajdonosa. A valóságban azonban az atomanyagokat és az atombombákat gyártó vállalatok, éppen úgy mint a gyártási és tudományos-technikai „titkok" és kutatások, teljes egészükben e monopóliumok és a velük kapcsolatban álló militarista klikk kezében vannak. A döntő szerepet a duPont, a General Electric és a Westinghouse játsszák, amelyek a második világháborúig, de annak folyamán is, a legszorosabb kapcsolatban álltak a német monopóliumokkal, főleg az IG-Farbenindustrie vegyikonszernnel.

A háború után bizonyos változások állottak be az „atombusiness"-szel foglalkozó trösztök kölcsönös helyzetében, ami az amerikai Atomenergia Bizottság és más állami szervek vezetésében végbement változásokban is kifejezésre jutott. Így a hanfordi plutóniumgyártó üzemben a vezető szerepet

duPonttól a General Electric vette át. A tudományos-technikai kutatások és kísérletek területén megerősödött az olajtrösztök laboratóriumainak szerepe és ezek között elsősorban a Rockefeller-csoporté, amely attól félt, hogy az atomenergiának káros kihatása lesz az olajmonopóliumokra.

Az atomnyersanyag kitermelése területén, ahol még az állami ellenőrzés spanyolfala is hiányzik, a Morgan-csoporttal kapcsolatban álló réztrösztök uralkodnak. Baruch, a legfőbb atomháborús gyujtogatók egyike, a Guggenheim réztröszt ügynökeként kezdte meg pályafutását a Wall Streeten. Az amerikai Atomenergia Bizottság keretében működő nyersanyagbizottság tagjai csaknem száz százalékban a Guggenheim, Dodge Copper stb. színesfémipari monopóliumok, valamint a fő háborús gyujtogatókkal, Dullessel és Harrimannel szoros kapcsolatban álló International Nickel monopólium kreaturái. Ezek a monopóliumok a kormány segítségével, a gazdasági, politikai és katonai nyomás minden eszközét igénybevéve, kezükbe igyekeznek kaparintani az uránérc és thoriumérc összes forrásait a világ minden országában. Az amerikai monopóliumok a háború ideje alatt megszerezték az ellenőrzést a belgakongói uránérc felvásárlása és kivitele fölött, ami az Egyesült Államok afrikai terjeszkedésének alapjául szolgált.

A kanadai Medve-tó környéki uránérclelőhelyek ellenőrzése megerősítette az amerikai monopóliumok kanadai uralkodó helyzetét és az amerikai imperialisták kalandor „északi-sarki stratégiáját".

Amerikai „tudományos" expedíciók árasztják el Latin-Amerikát, Afrikát, Ausztráliát és Ázsiát, és új uránérc-lelőhelyek után kutatnak. E geológusokból, radiológusokból, katonai felderítőkből és a monopóliumok ügynökeiből álló expedíciók meggyőző példái annak, hogyan használják ki az amerikai tudományt az imperializmus és az Egyesült Államok monopoltőkéje hódító törekvéseinek érdekében.

Lenin „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" című munkájában rámutatott: „Mint ahogy a trösztök vagyonukat kétszeres vagy háromszoros felbecsülés alapján tőkésítik, olyanformán, hogy a jövendő (nem pedig a jelenlegi) «lehetséges» profitokat, a monopólium későbbi eredményeit veszik számításba, éppúgy a finánctőke is általában arra törekszik, hogy minél nagyobb területet kaparintson meg,

amilyet csak lehet és ahogy csak lehet, és számításba veszi a lehetséges nyersanyagforrásokat, attól való féltében, hogy lemarad a még fel nem osztott terület utolsó maradványaiért vagy a már felosztott terület újrafelosztásáért folytatott eszeveszett harcban"[1].

E tendencia új, az eddiginél élesebb megjelenési formája az amerikai monopóliumok versenyfutása a világ minden zugában az uránérclelőhelyekért.

A duPont tröszt 1950-ben ismét bekapcsolódott az atombusinessbe. Az amerikai Atomenergia Bizottság felkérésére megbízták az atomfegyverek gyártásához szükséges anyagok előállításával. Az amerikai sajtó megállapításai szerint az amerikai kormány egyszersmind a duPont-trösztre ruházta át a hidrogénbomba gyártásával kapcsolatos főbb munkálatok végrehajtását is. A kongresszus erre a célra mindjárt az Egyesült Államok koreai agressziójának kezdetén az atomfegyvergyártás előbbi majdnem egymilliárdnyi költségein felül további 260 millió dollárt utalt ki.

Így az állami tulajdon cégére alatt néhány hatalmas monopólium kisajátítja az atomipar teljes ellenőrzését, amelybe már több mint nyolcmilliárd dollár állami pénzt fektettek be és amelynek „forgalma" meghaladja az évi egymilliárd dollárt.

Ugyanezek a monopóliumok, felhasználva nemzetközi kapcsolataikat és a közvetlen presszió eszközeit, még csírájában hatalmukba kerítették a többi kapitalista ország atomiparát is. Így például az Imperial Chemical Industries angol vegyipari tröszt, amely szoros kapcsolatban áll duPonttal és az IG-Farbenindustrie német vegyitröszttel, már a kezdet kezdetén kezébe kaparintotta Angliában az atomenergiával kapcsolatos munkálatok ellenőrzését, duPonttal közösen pedig a kanadai atomipar feletti ellenőrzést is.

Amint James S. Allen könyvében megjegyzi: „Az Egyesült Államok, Anglia és Kanada blokkja akarta rákényszeríteni a világra az amerikai ellenőrzési tervet. Ez a terv nem egyéb, mint diplomáciai kifejezése azoknak az időlegesen összehangolt nagytőkés érdekeknek, amelyek az említett három országban az atomipart kézbentartják, s most megkísérelték ellenőrzésük alá hajtani az egész világ uránium-készletét"[2].

Az Egyesült Államok atomiparában ilyen szembetűnően megnyilvánuló államkapitalista tendenciák, amelyek oda vezetnek, hogy az államapparátus a monopoltőkének mintegy függvényévé, fegyverévé válik, még erősebben fékezik és még egyoldalúbbá teszik az atomtudomány és technika fejlődését.

Lilienthal, az amerikai Atomenergia Bizottság főtitkára is kénytelen volt beismerni ezt a tényt. „Az atom felszabadítása" című cikkében[3] kigúnyolta „azt az ostoba titokzatosságot, amely ezt a monopóliumot övezi", a hihetetlen bürokratizmust és „az atomenergia ipari felhasználása ellen irányuló általános hangulatot". Még a teljesen idejétmulta információkat is monopolizálják és lakat alá zárják. Lilienthal elmondja, hogy csak egyetlen konszern ismerhette meg az atomalapanyag — a 235-ös uránium — gyártásának jelenleg használatos módszerét, és az egész országban csak egy trószt gyártja és kettő tudja, hogyan kell gyártani a legfontosabb atomvégterméket, a plutóniumot. Ami a közbenső termékeket illeti, mindegyiket csak egy-egy társaság gyártja. Lilienthal megírja, hogy az amerikai atomiparban „nincs verseny a minőséget, az árakat és — ami a legfontosabb — az eljárások radikális tökéletesítését illetően... Azok a társaságok, amelyek a munkálatokat végzik (beleértve a kísérleteket is), nem viselnek semilyen pénzügyi kockázatot. Semmi káruk sincs abból, ha a költségek a munka befejezésének elhúzódásával arányosan nőnek. A rossz munka sem árt tekintélyüknek, mert a titokzatosság lehetetlenné teszi a munka minőségének megítélését."

Lilienthal hallgat arról az aktív segítségről, amelyet ő — az amerikai Atomenergia Bizottság elnökének minőségében — az amerikai atomipar gigantikus állammonopolista vállalkozássá való átalakításához nyujtott. Az atomipar olyan vállalkozássá vált, amely teljesen alá van rendelve a monopoltőkét kiszolgáló reakciós katonai klikknek és kizárólag az új támadó háború céljait szolgálja. Lilienthal elkésett „leleplezéseit" részben az váltotta ki, hogy — saját szavai szerint — még elképzelni sem meri, „mi megy majd végbe a világ népeinek tudatában akkor, ha az oroszok legyőznek bennünket az atomenergia békés alkalmazásának területén".

Amitől Lilienthal félt, már megtörtént. A Szovjetunió hihetetlen rövid idő alatt úrrá lett az atomenergiatermelésen,

és szétzúzta az amerikai imperialisták tervét, akik az atombomba segítségével akarták megteremteni világuralmukat.

Az a tény, hogy az Egyesült Államokban néhány hatalmas monopólium ellenőrzi az atomenergiának, a hallatlan méretű termelőerők e forrásának fejlődését, a kapitalizmus általános válsága ellentmondásainak újabb kiéleződéséről tanúskodik. A monopóliumok a kezükbe kaparintották a jövő legfontosabb energiaforrásának ellenőrzését. Már csírájában ellenőrzik azt a számtalan új vegyi és más gyártási eljárást, amelyek értéktelenné tehetik az állótőkét és elavulttá változtathatnak egész működő iparágakat. Ugyancsak ők ellenőrzik a különböző iparágak számára szükséges új nyersanyagfajták előállítási lehetőségeit és a közlekedés terén várható gyökeres változások első csíráit. A leglényegesebb azonban az, hogy a monopóliumok, amelyek kezükbe kaparintották az atomenergia területén folyó összes, jelentős kutatások eredményeit, olyan, méreteire és formáira nézve eddig példátlan uralomra tettek szert az amerikai tudomány fölött, hogy annak további fejlődését tetszésük szerint irányíthatják és még nagyobb lehetőséget nyertek ahhoz, hogy a tudományt ne a békés termelés céljaira, hanem pusztításra és gyilkolásra használják fel.

AZ ATOMENERGIA BÉKÉS CÉLOKRA VALÓ FELHASZNÁLÁSÁNAK MEGAKADÁLYOZÁSA

A kapitalizmus általános válságának jelenlegi szakaszában az atomenergia békés célokra való felhasználásának útja az amerikai monopóliumok számára nem járható. Mindenekelőtt, mint már említettük, az amerikai monopóliumok félnek, hogy tőkéiket elértéktelenítené az a technikai forradalom, amit az atomenergiának ipari eljárások terén való széleskörű alkalmazása eredményezne. Az atomenergiaellenőrzés 1947. évi szenátusi vitája során Vandenberg és Mac-Mahon szenátorok teljes nyiltsággal feltárták ezt a veszélyt. „Tételezzük fel — mondották —, valaki meglepetésszerűen bejelenti, hogy feltalált egy atomerővel hajtható mozdonyt, amely New Yorktól Washingtonig mindössze néhány dollárnyi atomenergiát fogyaszt. Ez azt eredményezné, hogy az összes vasúti és szénbányászati társaságok részvényei elértéktelenednének.

A vasutak tőkebefektetéseiben érdekelt biztosítótársaságok csődbejutnának és mindez általános pénzügyi zűrzavarhoz vezetne." A szenátorok hozzáfűzték, hogy bár „ez szélsőséges eset, de, minthogy az atomenergiáról van szó, számításba kell venni az összes szélsőséges eshetőségeket és meg kell azokat előzni".

Amint már említettük, az atomenergia felett uralkodó monopóliumok sorában jelenleg a legnagyobb elektrotechnikai trösztök — a General Electric és a Westinghouse — játsszák a főszerepet. Ez nem véletlen, minthogy ezek a monopóliumok a leginkább érdekeltek abban, hogy megakadályozzák az atomenergiának villamosáramfejlesztésre való széleskörű alkalmazását. Ezek a monopóliumok és a velük szoros kapcsolatban álló villamoserőmű trösztök sokmilliárd dollárt fektettek be a villamosenergia termelésébe; ezt a tőkét az új módszerek bevezetése az elértéktelenedés veszélyével fenyegetné. A General Electric és a Westinghouse tehát nem azért kapcsolódott be az atomenergia terén folyó kutatásba, hogy ezt békés célokra használja fel és hogy gyorsabban hozza létre az ehhez szükséges gépeket, készülékeket és technikai eljárásokat, hanem azért, hogy minél hathatósabban megakadályozza ilyen gépek és eljárások kidolgozását. E cél elérése érdekében a washingtoni Atomenergia Bizottság, amelyben a General Electric képviselői viszik a főszerepet, erre a trösztre és annak knollsi laboratóriumára bízta az összes olyan kérdések kidolgozását, amelyek az atomenergiának villamosáram fejlesztésére való alkalmazásával, valamint kísérleti villamoserőművek tervezésével és megépítésével kapcsolatosak. A tröszt, amely néhány éven keresztül sikerrel szabotálta ezt a munkát, közben felhalmozta mindazokat a tudományos-technikai adatokat és szabadalmakat, amelyek segítségével bárkit is megakadályozhat abban, hogy ezt a problémakört a megvalósítás útjára terelje.

Az amerikai monopóliumok nem sajnálják sem az eszközöket, sem a fáradságot, hogy az Egyesült Államokban és a többi országban az ilyenfajta konkurrencia lehetőségének elejét vegyék. Az összes atomkutatásokból katonai „atombomba-titkot" csinálnak, jóllehet már az egész világon nyilvánvalóvá vált, hogy ez többé nem titok.

Az atomvállalatokat, laboratóriumokat és „atomvárosokat" erősebben védik, mint a Knox erődöt, ahol Amerika

aranytartalékát őrzik. Az atomkutatás eredményeit az angolok, kanadaiak és az amerikai imperializmus többi „fiatalabb üzlettársai" előtt is a legnagyobb titokban tartják. Jellemző, hogy a belga atomfizikusoknak kutatási célokra egy grammot sem adnak abból az urániumból, amelyet Belgium gyarmatában — Belga-Kongóban termelnek ki.

Amikor Franciaországban Joliot-Curie és más haladó tudósok az atomenergia békés felhasználási lehetőségének tanulmányozása céljából létrehozták az első atommáglyát, igen nagy aggodalom és nyugtalanság lett úrrá az amerikai imperialisták körében. Az amerikai uraikat engedelmesen kiszolgáló francia kormány ellen igénybevették a politikai és gazdasági nyomás minden eszközét. Így érték el, hogy Joliot-Curie-t elmozdították az Atomenergia Felügyelőség főbiztosi állásából és beszüntették az amerikai monopolisták számára veszedelmes kutatómunkát. Joliot-Curie eltávolításával azt akarták elérni, hogy a francia tudományt éppenúgy, mint a többi kapitalista ország tudományát is, az amerikai háborús uszítók szolgálatában a halál fegyverkovácsműhelyévé változtassák.

Az amerikai monopoltőke óriási összegeket fordít a kapitalista országok tudósainak, politikusainak, íróinak és ujságíróinak megvesztegetésére, hogy segítségükkel félrevezesse a közvéleményt, megakadályozza az atomfegyver betiltását és a nemzetközi ellenőrzés megvalósítását, s hogy monopolhelyzetet teremtsen magának az összes olyan információk területén, amelyek bármilyen módon kapcsolatosak az atomenergia kérdésével. Így akarnak elfojtani minden olyan kutatómunkát, amely az atomenergia békés felhasználására irányul.

E cél érdekében felhasználják a diplomáciai és katonai nyomás valamennyi eszközét, a monopóliumok kívánságait teljesítő amerikai állam minden erejét.

Bár az amerikai monopóliumok kalandor célkitűzése nyilvánvalóan eleve kilátástalan, mégis nagy veszélyt jelent az emberiség számára. Fenyegeti a népek közötti békét és a nemzetközi biztonságot, elferdíti és lényegéből forgatja ki az egész tudományos kutatást.

Mi tehát az amerikai tudomány szerepe ilyen körülmények között? Hogyan fogadják a tudósok azt a szégyenletes tényt, hogy az atomenergiát, amely a termelőerők hallatlan

fellendülésének lehetőségét nyitja meg, mindenekelőtt katonai célokra, helyesebben, értelmetlen pusztításokra és emberek irtására használják?

Néhány hónappal az atombombák Japánban való robbanása után több amerikai tudós nyilatkozatot tett arról, hogy a legsürgősebben békés célok szolgálatába kell állítani az atomkutatásokat. Kijelentették, hogy megvan a lehetősége annak, hogy az atomenergiát rövidesen alkalmazzák a gazdaságban. Így például Lawrence amerikai fizikus a hirosimai robbanás után azt mondta: „Már most fel lehet használni az atomenergiát óriási mennyiségű víz felmelegítésére, amivel csöveken keresztül elláthatjuk városainkat." Pár hónappal ezután egy másik amerikai fizikus, Arthur Compton, kijelentette: „Mi csupán csak azért nem építettünk még atomelektromos erőműveket, mert a háborúval voltunk elfoglalva. Már 1946 októberében megkezdheti működését egy eredményesen működő atomenergetikai állomás, bár természetesen még néhány év szükséges annak tökéletesítéséhez."

Gustavson, a chicagói egyetem alelnöke, ugyanakkor az amerikai szenátusban kijelentette: „Ha rendelkezésre bocsátanák a szükséges anyagokat, csupán hat hónapra lenne szükség a gyakorlati célra felhasználható atomenergia kinyeréséhez."

Daniels fizikus, aki abban az időben a „Manhattan District" központi laboratóriumának igazgatója volt, ugyancsak megerősítette, hogy „megfelelő támogatással az év folyamán fel lehetne építeni az atomenergia kinyerésére alkalmas atommáglyát, amely képes lenne mozgásba hozni egy hatalmas turbinát és egy elektrogenerátort"[4].

Abban az időben az amerikai tudósok részéről igen sok hasonló kijelentés hangzott el. Még az Egyesült Államok kormánya által 1946-ban az ENSz Atomenergia Bizottsága elé terjesztett hivatalos anyagok között is szerepel az oakridge-i atomtudósok jelentése, amely e kérdés tanulmányozásából az alábbi következtetést vonja le: „Valószínűnek látszik, hogy az atommagenergia hasznos alkalmazást nyer, ha fejlődésének útjába nem állítanak akadályokat"[5]. A legtöbb amerikai tudós abban az időben még nem is képzelte, milyenek ezek az akadályok és kik gördítik a fejlődés útjába azokat.

1946-ban az amerikai sajtó többízben közölte, hogy állítólag már építik az atomenergiát felhasználó kísérleti elek-

tromos erőműveket és azok már rövidesen megkezdik működésüket. Számos cikkben, brosúrában és könyvben, továbbá a tudósoknak a tudományos kongresszusokon tartott előadásaiban és a rádión keresztül is a legváltozatosabb színekkel ecsetelték az atomenergia békés felhasználásának eredményeként elkövetkező technikai forradalmat, a közlekedés főbb ágazataiban bekövetkező fordulatot, új termelési ágak és technológiai eljárások megjelenését, az elmaradott országok gyors iparosításának lehetőségét, az időjárás megváltoztatását stb.

Az amerikai kapitalizmus védelmezői a tömegek előtt új „atomkorszak" kezdetét, az „atom által előidézett bőség korszakának" bekövetkezését hajtogatták, amely megoldja az összes ellentmondásokat és nehézségeket és az örökkévalóságig meghosszabbítja a kapitalizmus létét.

De rövidesen mindenki előtt világossá vált, hogy a megjátszott optimizmusnak ez a kampánya blöff, hogy az atomenergia felett uralkodó monopóliumoknak és az akaratukat teljesítő kormányszerveknek eszük ágában sincs békés célokra felhasználni az atomenergiát. Azokat az óriási összegeket, amelyeket a kormány évente az atomenergiával kapcsolatos munkákra utal ki, teljes egészükben az atombomba előállítására és tökéletesítésére fordítják. A tudományos-technikai központok és laboratóriumok egész tevékenysége ezt a célt szolgálja, erre összpontosul a tudósok és mérnökök munkája. Természetes tehát, hogy az Egyesült Államokban az atomenergia békés felhasználása egy lépéssel sem haladt előre, sőt, tudatosan és rendszeresen elfojtják az ilyenfajta felhasználásra vonatkozó terveket és kísérleteket.

O'Neill egy tudományos riportban 1948-ban ezt írta: „Azt hittük volna, hogy az iparnak és a kormányszerveknek minden erővel azon kell dolgozniok, hogy az atomenergiát alkalmassá tegyék alkotó célokra való felhasználásra. A valóságban azonban a legcsekélyebb nyomát sem látjuk annak, hogy ebben az irányban előrehaladtunk volna... A militarista klikk könyörtelenül elfojt minden olyan lépést, amely az atomenergiának az emberiség jóléte érdekében való felhasználására irányul."

A monopóliumok befolyása alatt az Egyesült Államokban az atomenergia fejlesztését kizárólag katonai célokra össz-

pontosítják és ez rányomja bélyegét az amerikai tudomány egész fejlődésére.

Természetes, hogy ilyen körülmények között szó sem lehet új, forradalmi változásokról a technikában.

Néhány amerikai tudós abban reménykedett, hogy az atomenergia segítségével a tudomány és technika megoldja az amerikai kapitalizmus kiéleződő ellentmondásait és elvezet az „atombőség"-hez. Ez a reményük azonban nagyon is gyorsan átadta helyét a kapitalizmus halódó korszakára jellemző szkepticizmusnak és pesszimizmusnak.

Számos, a monopóliumok szolgálatában álló amerikai tudós mindenképpen meg akarja ingatni a tömegekben azt a meggyőződést, hogy lehetséges és célszerű a jelen időszakban az atomenergiának békés célokat szolgáló széleskörű alkalmazása. Az amerikai atomtudósok „One World or None" című, 1946-ban megjelent gyüjteményes művének minden cikke azt a gondolatot bizonygatja, hogy az atomenergia békés célokra való alkalmazását feltétlenül el kell halasztani, minthogy az veszélyes lenne a nemzetközi ellenőrzés szempontjából.

Guy Young amerikai fizikus a cikkgyüjtemény „Új energia" című fejezetében számos érvet sorol fel, amelyek állítólag megokolják az atomenergia békés célokra való alkalmazásának elhalasztását, bár ő maga is kijelenti, hogy a viszonylag rövid időn belüli felhasználás technikai lehetősége megvan. „Először is — írja Young — a földön (értsd: a kapitalista országokban) amúgyis nagymennyiségű energiát pazarolnak el értelmetlenül; másodszor: a tüzelőanyag értéke igen kis szerepet játszik a villanyerőművek, a gépkocsiszállítás stb. általános üzemi költségeiben; harmadszor: értelmetlen lenne kimeríteni az uránérclelőhelyeket olyan szükségletek kielégítésére, amelyeknél közönséges fűtőanyagot vagy vízienergiát is lehet alkalmazni." Ez más szavakkal azt jelenti, hogy az uránt az atombombagyártás céljaira kell megőrizni. Ilyen érvek és hamisítások felsorakoztatásával Young arra törekszik, hogy bebizonyítsa: az atomenergia energetikai felhasználása gazdasági szempontból csak távoli, lakatlan területen célszerű, ahol hiány van szén-, ásványolaj- és vízienergiaforrásokban, ahol a magas szállítási költségek folytán a közönséges fűtőanyagok felhasználása nem célszerű.

Harold Urey fizikus, ugyanezen gyüjtemény egy másik

fejezetének szerzője, kijelenti, hogy „jobb elhalasztani az atomenergiának nagy energetikai állomások céljaira való felhasználását, mert így megkönnyítjük az atombomba feletti ellenőrzést. Ez nem túl nagy ár a nagyobb biztonság érdekében." Urey érvelése teljesen hamis. Ezt világosan tanúsítja az a tény is, hogy Urey rövid idő mulva az atomháború egyik legféktelenebb hirdetője lett, aki azt ismételgeti, hogy az atombombát a demokratikus és szocialista erők ellen kell felhasználni és tízmilliók „gombnyomásra" való elpusztításával fenyegetőzik.

Mindezek a fejtegetések, amelyek az atomenergia békés felhasználásának gazdasági célszerűtlenségét bizonygatják, sőt, az állítólagos „nagyobb biztonság" érdekében még az erre irányuló kísérleteket is el akarják halasztani, valójában csak arra szolgálnak, hogy áltudományos érvekkel elleplezzék az amerikai monopóliumok és militaristák igazi szándékait, akik az atomenergiát a világuralomért folytatott harcban kizárólag katonai célokra, a gyengeidegzetűek ijesztgetésére és külpolitikai zsarolásra akarják felhasználni.

A gyüjtemény szerzői tehát igyekeznek úgy feltüntetni, mintha az atomenergia ipari felhasználása szükségtelen, sőt, az emberiség szempontjából egyenesen veszélyes lenne. E kísérletükben jellemző módon tükröződik vissza, mennyire kiéleződtek a kapitalizmus általános válságának ellentmondásai, amelyek akadályozzák a tudomány és a technika felfedezéseinek békés alkalmazását és a termelő erőket romboló erőkké változtatják.

Sok amerikai polgári közgazdász, társadalomtudós és jogász magáévá tette ezeket a megállapításokat. Ezekre építik különféle reakciós elméleteiket, amelyekkel igazolni próbálják azt, hogy az atomenergia békés célokra való felhasználását be kell tiltani. Így például David F. Cavers, a Harvard egyetem professzora, a *Bulletin of Atomic Scientists* című folyóiratban részletesen leírta azt a tervet, amelyet „az atomenergia ipari célokra való felhasználásának világviszonylatban bizonytalan időtartamra való betiltásáról" kidolgozott. Cavers előterjesztését azzal indokolta, hogy az „atomvállalatok háborús célra való lefoglalásának kockázata sokkal nagyobb, mint az a haszon, amit ezek a vállalatok az emberiség számára adhatnak". Ezt a „hasznot" ő az amerikai közgazdászok légbőlkapott „számításai" alapján becsülte fel,

amelyek szerint az atomenergia energetikai célokra való felhasználása a legjobb esetben 1/4—2 százalékos megtakarítást eredményez.

Ennek alapján Cavers az „átlag amerikai"-hoz fordulva, demagóg módon ezt kérdezi: „Kárpótolva fogjátok-e érezni magatokat, ha jövedelmetek öt százalékkal megnövekszik, szemben azzal, hogy benneteket és családotokat atombomba pusztít el?" De Cavers még tovább ment; különböző szaktudósokkal együtt kidolgozott egy részletes törvénytervezetet az atomenergia békés célokra való felhasználásának betiltásáról, amelynek az amerikai monopóliumok sajtója nagy reklámot csinált. Lényegében ez a törvénytervezet csupán visszatükröződése az amerikai monopóliumok és militaristák gyakorlatának, akik az atomenergiával kapcsolatosan minden munkát az atombomba, és az emberek gyilkolására és elpusztítására alkalmas egyéb fegyverek gyártására összpontosítottak.

Az atomenergia békés célokra való felhasználásának betiltására vonatkozó törvénytervezetek hasonlóak az 1929—1933-as válságévek idején az Egyesült Államokban előrángatott „csákány és lapát terv"-hez és a „le az elektromossággal" jelszóhoz. Mindezek újabb bizonyítékai annak, hogy a jelenkori kapitalizmus a termelőerők fejlődésének, a tudományos és műszaki haladásnak legnagyobb akadályává lett, s a tudomány minden vívmányát a katonai agresszió fegyverévé, a tömeggyilkosság és pusztítás eszközévé igyekszik változtatni.

Más amerikai tudósok ettől kissé eltérő, de lényegében még cinikusabb és hazugabb „indokokkal" akarják igazolni, hogy az amerikai monopoltőke megakadályozza az atomenergia békés felhasználását, s hogy az atomipart teljesen a fegyvergyártás szolgálatába állítja. El akarják hitetni a közvéleménnyel, hogy csak az atomfegyver gyártása teszi lehetővé és gazdasági szempontból célszerűvé az atomenergia ipari célokra való felhasználását, a haditermelésnek mintegy melléktermékeként. Az atomtudományt és annak a termelésben való alkalmazását csak az atomenergia hadicélokra való alkalmazása ráadásának tekintik.

Így például az 1950-ben Londonban lezajlott negyedik nemzetközi energetikai konferencián Davidson amerikai kül-

dött beszámolójában azt állította, hogy az atomenergia békés célokra való alkalmazása csak abban az esetben lesz kifizetődő és célszerű, ha erre az atombombatermelésnél nyert atomfűtőanyag hulladékait használják fel. Annak a barbár fegyvernek gyártását, amelynek rendeltetése a termelőerők elpusztítása és az emberek tömeges kiirtása, úgy igyekezett beállítani, mint az atomenergia békés felhasználásának előfeltételét. Nehéz elképzelni a tudomány szörnyűbb eltorzítását, mint amilyen az a kísérlet, hogy a tudósok minden erőfeszítését egy pusztító fegyver gyártása felé irányítsák, miközben azzal vígasztalják őket, hogy csak ilyen módon lehetséges megteremteni a „rentábilis" atomipar előfeltételeit.

Különböző országok számos fizikusa abban a reményben vett részt az Egyesült Államok atomkísérleti munkáiban, hogy az emberiség számára a hasznos energia új forrását teremti meg és megnyitja az utat a különböző iparok technikai forradalmához. Most saját szemükkel győződhettek meg arról, hogy fáradozásaik gyümölcsét a Wall Street monopolista rablói sajátították ki és a népek számára nem maradt más, mint az agresszív háború, az új, hatalmas áldozatok és a pusztulás veszélye.

AZ ATOMIMPERIALIZMUS „IDEOLÓGIÁJA"

Az amerikai imperialistáknak az atomenergia területén folytatott politikája az atom-„ideológiában" jut kifejezésre, amely mintegy utolsó stádiuma a burzsoá kultúra végelgyengülésének és felbomlásának.

Erről a lealjasodott „ideológiáról" nyujtanak fogalmat az Egyesült Államok jövőjének ama képei, amelyet egyes amerikai „tudósok" az atomenergiának — általuk hirdetett — háborús célokra való felhasználásából kiindulva rajzolnak meg.

E próféciák jellemző példáját szolgáltatja Lewis Mumford, a fasizmushoz közeledő amerikai szociológus, az *Air Affairs* című folyóiratban megjelent „Az atombomba feltalálásának társadalmi következményei" című cikkében[6]. Mumford, az amerikai imperialista politikusok és háborús ideológusok többségéhez hasonlóan, már jóelőre tagadja az atomfegy-

ver betiltásáról szóló nemzetközi megállapodás lehetőségét és izelítőt ad az atomháború különböző lehetséges változatairól.

Az Egyesült Államok jövőjét Mumford így festi meg: „Az élet minden területén hanyatlik az építő tevékenység. Sőt, mi több, visszafejlődés észlelhető. Az élet a puszta létezéssé, haláltváró létezéssé zsugorodik össze. Felélednek a túlvilágban való hitet hirdető régi vallások; felburjánzik a mágia és az asztrológia, amelyek tudományos létjogosultságuk elismerését követelik. A riadtság érzése még az atomtudósokat is arra készteti, hogy egyik-másik új vallásban keressenek menedéket. A most felnövő fiatal nemzedék teljesen demoralizálódik. Önmaga is olyan nemzedékként jellemzi magát, amely vesztő lottószámot húzott. Elvész az emberi nem létezésének folytonosságába, a valamelyes kilátásokat nyujtó jövőbe vetett hit. A váratlan pusztulás gondolata szétzülleszti az összes távolabbi terveket, és abból a feltevésből indulva ki, hogy minden nap az utolsó lehet, minden cselekedetet egyetlen nap nézőpontjából mérlegelnek."

Mumford leírja a civilizáció széthullását, az emberiség történetének egy olyan sötét korszakát, amelyhez képest a történelem előbbi korszakai fényes álomnak tűnnek. És ilyen körülmények között, Mumford szavaival élve, „a hatalmat kezében tartó embercsoport, Hitler titkos követői, a neohitleriánusok, elhatározzák: ütött az óra, hogy megalapítsák egy nép uralmát az egész világ felett, még annak árán is, ha a világ fele, sőt saját népük fele is elpusztul".

A jövőnek ez a képe, amelyet Mumford „szociológus" mutat az amerikai népnek, csak arra szolgál, hogy a fasizmus ocsmány „eszméit" a „tudomány" eredményeinek tüntesse fel. Ezt a „tudományt" Morrison, az ismert amerikai fizikus, ugyanazon folyóiratban „Az Egyesült Államok politikája és a tudós helyzete" cím alatt közölt cikkében „a halál tudományának" nevezi.

Mumford, hogy emberevő, fasiszta utópiájának tudományos jelleget kölcsönözzön, mindenekelőtt a jelenlegi amerikai valóságot próbálja igazolni. Az amerikai Gestapónak nevezhető „amerikaellenes tevékenységet" és „lojalitást" vizsgáló bizottságok vezetőinek tobzódásai, a Taft—Hartley és a MacCarran törvény, a négerlincselés és a haladószellemű tudósok üldözése, a háborús költségvetések rohamos növe-

kedése és a népoktatásra, valamint az egészségvédelemre fordított költségek csökkentése, az atombombagyártás kiszélesítése és a kulcsiparok földalatti üzemekben való elhelyezése az úgynevezett „atomvédelem" céljából, a hivatalos körök által terjesztett háborús hisztéria és a reakciós sajtó féktelen üvöltése — mindez kétségtelenül mintaképül szolgál a Mumford által megrajzolt „jövőbeni eszménykép" számára. Mindennek az a célja, hogy az amerikai monopóliumok világuralmának megteremtése érdekében előkészítse a hátországot a „hidegháborúnak" nyilt háborúvá való átváltoztatására. Az amerikai reakció éppen a hátország ideológiai megdolgozása végett tért át a Mumford fentebb ismertetett utópiájához hasonló fasiszta eszmények nyilt hirdetésére. Ő és a hozzá hasonló amerikai szociológusok, filozófusok, közgazdászok, írók és ujságírók az általuk szított atomhisztéria segítségével a tömegekben a halálraítéltség és a reménytelenség hangulatát akarják felkelteni. Azt bizonygatják, hogy az egész emberi civilizáció hamarosan eltörlődik a föld színéről, hogy a tudomány, a kultúra, az emberi munka terméketlen és értelmetlen dolgok, mivel az emberiség úgyis halálra van ítélve. Ezeknek a legkülönbözőbb formákban feltálalt profétiáknak az a céljuk, hogy tehetetlenné tegyék a néptömegeket, megingassák saját erejükbe vetett hitüket, megbénítsák az imperializmus és a fasizmus elleni harcra irányuló akaratukat.

Mumford, mint az atomimperializmus többi ideológusa is, megkísérli elleplezni, milyen legyőzhetetlen népi erők kelnek fel az egész világon az ilyen „eszmények", az amerikai neofasizmus terjeszkedése elleni harcra, a népek békéjének és függetlenségének védelmére, az amerikai imperialisták aljas merénylete ellen. Mumford és társai elvetik a második világháború tanulságait, amelyben a hitleristák ugyanazon célok megvalósítására törekedtek, mint amelyeket most az Egyesült Államok monopóliumai tűznek maguk elé.

Az amerikai imperialisták ama kísérletével, hogy a tudományt a „halál tudományává" változtassák, az atomenergia békés célokra való felhasználásának pompás lehetőségeit pedig a halál osztatlan uralma alatt álló katakombák békéjével helyettesítsék, az emberiség a hatalmas életerőt, az antiimperialista és demokratikus tábor legyőzhetetlen erejét állítja szembe. E tábor oldalán áll a valódi tudomány, övé a jövő.

Az a tény, hogy az amerikai imperialisták az atomenergiát háborús célokra használják fel és elnyomják a békés célokra való felhasználására irányuló kísérleteket, arra késztették az Egyesült Államok és más kapitalista országoknak a politikai tevékenységtől azelőtt távolálló tudósait, hogy belevessék magukat a politikai harcok, viták és felszólalások forgatagába.

E harc ütközőpontja az atomkérdés megoldásának két, egymással ellentétes útja: az egyik oldalon a Szovjetuniónak az a javaslata, hogy tiltsák meg az atomfegyver használatát és szervezzék meg a szigorú nemzetközi ellenőrzést, a másik oldalon pedig az amerikai imperializmus kalandor atomdiplomáciája.

A háborús gyujtogatók agresszív politikájának egyik legfontosabb eleme az úgynevezett atomdiplomácia volt. 1945 ősze óta az amerikai imperialisták óriási mértékben fejlesztették ki az atomzsarolást. Blackett angol fizikus szerint, az első atombomba, amelyet az amerikaiak Hirosimára dobtak két nappal a Japán elleni szovjet offenzíva megindítása előtt, nem annyira a második világháború utolsó katonai cselekménye, mint inkább „a Szovjetunióval folytatott jelenlegi diplomáciai hidegháború első akciója volt".

Az amerikai háborús gyujtogatók atomdiplomáciája arra a hamis feltevésre épült, hogy az Egyesült Államok az atomfegyver monopolista tulajdonosa. Ebből az ostoba számításból kiindulva, amely a szovjet tudomány és technika sajátosságainak és fölényének teljes félreismerésében gyökerezett, az amerikai imperialisták még 1946-ban kihozták az úgynevezett „Baruch-tervet", amelyet évek óta akarnak makacsul az ENSz nyakába varrni. A terv lényegét teljes egészében megőrizve, időről időre jelentéktelen, tisztára fogalmazásbeli változtatásokat eszközölnek rajta, gondosan palástolva ennek az őrült tervnek agresszív jellegét.

A Baruch-terv lényege abban foglalható össze, hogy az amerikaiak a nemzetközi ellenőrzésről szóló frázisok leple alatt az egész világon kezükbe kaparinthatnák az atomnyersanyag forrásait, az atomüzemanyag termelését és az atomenergia területén folyó tudományos kutatómunkák vezetését.

A Baruch-terv fő célja az volt, hogy a Biztonsági Tanácson

kívül álló és annál nagyobb jogokkal és lehetőségekkel rendelkező nemzetközi ellenőrző szervezet cégére mögött az amerikaiak vezetésével az egész világot átfogó atom-csúcströsztöt szervezzenek, és azon keresztül megszilárdítsák az amerikai monopóliumok uralmát az összes országok gazdasági élete, valamint a tudomány és a technika további fejlődése felett. A Baruch-terv, amelyet megkíséreltek az ENSz-be becsempészni, szöges ellentétben áll e szervezet alapelveivel, fő céljaival és szabályzatával.

E terv elfogadása esetén az atom-csúcströszt teljesen felszámolta volna az ENSz-ben résztvevő államok nemzeti szuverenitását, kényre-kegyre kiszolgáltatta volna azokat a világuralomra törő amerikai imperialistáknak.

Az Egyesült Államok uralkodó köreinek atompolitikája és atomdiplomáciája szerves alkotórésze volt a világuralomért folytatott kalandor küzdelmüknek. Az atomdiplomácia, csakúgy mint a hadiköltségvetések felduzzasztása, a hadi támaszpontok és felvonulási területek megszervezése a világ különböző részein, a Truman-elv, a Marshall-terv, az Északatlanti Egyezmény és a többi agresszív egyezmények, az „elmaradt területek megsegítése", Nyugat-Németország és Japán felfegyverzése stb. — mindezek csupán egyes láncszemei a világuralomért folyó kalandorharcnak, amely a népek békéjét veszélyezteti.

A Baruch-terv az Egyesült Államok világuralmi terveinek talán a legvilágosabb formában való kifejtése.

E terv kezdeményezői, akik mindenkép kitérnek az atomfegyver alkalmazásának betiltása és a valóban hatékony nemzetközi ellenőrzés létrehozása elől, a fő súlyt egy nemzetközi atom-csúcströszt létrehozására helyezik, amelyben az Egyesült Államok monopolistái döntő szerepet kapnának. A tröszt az atomenergia termelésére alkalmas összes nyersanyagforrások tulajdonosává válna s így saját belátása, vagyis az Egyesült Államok monopóliumainak önkénye szerint állapíthatná meg az egyes államoknak a kitermelt atomnyersanyagban és az atomenergia termelésében való részesedését (kvótáját). Ez a tröszt adna az államoknak engedélyt saját természeti kincseik, valamint a tudomány és a technika vívmányainak kihasználására. Az amerikai terv nem elégszik meg az atomenergia közvetlen termelése fölötti ellenőrzéssel, és magának követeli az „ellenőrzést" az atomenergia termelésével kapcsolatos kohá-

szati és vegyipari vállalatok, valamint más alapvető iparágak fölött is.

Az atom-csúcströszt tehát kezdeményezői elképzelése szerint teljesen amerikai ellenőrzés alá kell kerítenie a többi államok gazdasági életét. Ez a monopolista csúcströszt ténylegesen az ENSz felett állana. Egy ilyen tröszt számára államhatárok nem léteznének.

A Baruch-terv kezdeményezői, kiindulva abból, hogy az Egyesült Államokban monopóliumok uralkodnak az atomenergia termelése és kihasználása fölött, arra törekedtek, hogy kibővítsék és kiterjesszék ezt az uralmat az egész világra. Így a Baruch-terv a gazdaság, a politika és a hadierők összes többi területe feletti világuralomért folyó harc hatékony fegyveréül is szolgált volna.

Az Atomenergia Bizottság és a Biztonsági Tanács ülésein az amerikaiak és cinkostársaik ezt az atom-csúcströszt a hírhedt „világkormány" mintaképének nevezték, ezzel akarván a néptömegeket megtéveszteni és a kozmopolitizmus hálójába csalni, amit az imperialisták a függetlenségüket védő népek eszmei lefegyverzésére szeretnének felhasználni.

A Baruch-tervhez igazodik az Egyesült Államok külügyminisztériumának hírhedt „totális diplomáciája" is, vagyis a „hidegháborúnak", az amerikai monopóliumok gazdasági terjeszkedésének és az amerikai imperializmus háborús agressziójának „totális" támogatására irányuló diplomácia.

Világos, hogy ez a terv, bármivel kendőzik is, teljesen elfogadhatatlan a Szovjetunió és a népi demokrácia országai, a világ békeharcosai számára.

Már néhány hónappal azután, hogy az amerikai imperialisták Hirosima és Nagaszaki békés lakossága ellen barbár módon alkalmazták az atombombát, a Szovjetunió azt javasolta, hogy tiltsák meg a tömeges rombolás és emberirtás e fegyverének az alkalmazását.

A külügyminiszterek 1945 decemberében megtartott moszkvai értekezletének kezdeményezésére az ENSz közgyűlésének 1946 januári első ülésszaka egyhangúlag elfogadta az atomfegyvernek a nemzeti hadfelszerelésekből való kizárására vonatkozó javaslatot. Külön bizottság feladatává tette, hogy haladéktalanul dolgozzon ki javaslatot az atomenergia nemzetközi ellenőrzésének megszervezésére, az atomenergiának kizárólag békés célokra való felhasználására. Az atom-

ellenőrzési bizottság 1946 júniusában kezdte el munkáját. A Szovjetunió már ekkor javaslatot tett a bizottságnak egy olyan egyezmény megkötésére, amely eltiltja az atomfegyver előállítását és alkalmazását, előírja a meglevő atombombakészletek megsemmisítését és a legszigorúbb ellenőrzést követeli az atomenergia békés célokra való felhasználása felett.

A szovjet küldöttek tehát megcáfolták a reakciós sajtó által terjesztett és a közgyűlés ülésszakain többszörösen megismételt hamis állítást, amely szerint a Szovjetunió ellene lenne az atomenergia feletti hatékony nemzetközi ellenőrzésnek.

Sztálin elvtárs Werth-nek, a *Sunday Times* levelezőjének kérdéseire válaszolva már 1946 szeptemberében megállapította, hogy „az atombombát arra szánták, hogy a gyengeidegzetű embereket ijesztgessék vele, de az atombomba nem döntheti el egy háború sorsát, minthogy ehhez egyáltalán nem elegendő az atombomba. Természetesen az atombomba titkának kizárólagos birtoklása alkalmas a fenyegetésre, de ez ellen legalább két komoly érvet lehet felhozni: a) az atombomba kizárólagos birtoklása nem tarthat hosszú ideig; b) az atombomba használatát meg fogják tiltani"[7].

Ugyanezen év októberében Sztálin elvtárs Baillie-nek, az amerikai United Press hírügynökség elnökének kérdésére válaszolva rámutatott arra, hogy az atomenergia felhasználása felett szigorú nemzetközi ellenőrzésre van szükség.

A szovjet küldöttek az Atomenergia Bizottságban, a Biztonsági Tanácsban és az ENSz más szerveiben állhatatosan és tántoríthatatlanul arra törekedtek, hogy megvalósítsák Sztálin elvtársnak ezt az útmutatását. Nem egyszer nyujtottak be az Atomenergia Bizottságban és a közgyűlés ülésszakain részletes terveket az atomfegyver eltiltására és az atomenergia kizárólag békés célokra való felhasználását biztosító szigorú nemzetközi ellenőrzés megszervezésére vonatkozóan.

A szovjet küldöttség kezdeményezésére az ENSz közgyűlése 1946 december 14-én határozatot fogadott el a fegyverkezések szabályozásáról és csökkentéséről, amelynek 4. pontja azt javasolta, hogy „a Biztonsági Tanács gyorsítsa meg a nemzetközi ellenőrzési és felügyeleti rendszer megteremtésére vonatkozó egyezmény vagy egyezmények tanulmányozását. Ezeknek tartalmazniok kell a jelenleg vagy a jövőben tömeges pusztításra használatos atom- és egyéb fegyverek

eltiltását, valamint az atomenergia feletti olyanmérvű ellenőrzés megszervezését, amely biztosítja, hogy az atomenergiát kizárólag békés célokra használják fel". Ugyanezen határozat 6. pontja kimondja, hogy az atomenergia ellenőrzésének nemzetközi rendszerét „a Biztonsági Tanács keretében kell megszervezni".

A szovjet javaslatot egyhangúlag elfogadták. Ezzel az ENSz közgyűlése jóváhagyta és megerősítette a Szovjetunió által még 1946 júniusában az atombizottság elé terjesztett alapvető elvi tételeket és irányelveket. Amikor azonban e javaslatoknak az ENSz Atomenergia Bizottságában való konkrét megfogalmazására került a sor, a szovjet javaslatokat az amerikai küldöttség kezdeményezésére állandóan elvetették. A Szovjetunió, hogy eltávolítsa e rendkívül fontos kérdésben való megegyezés útjában álló akadályokat, az ENSz közgyűlés harmadik ülésszakán beleegyezett abba, hogy egyszerre kössenek meg és helyezzenek hatályba két egyezményt: az atomfegyver használatának eltiltásáról és az atomenergia feletti ellenőrzésről.

Ámde ezt a javaslatot is elvetették az amerikai küldöttek erősködésére, akik állandóan makacsul védelmezik a saját fogalmazásukat: „előbb ellenőrzés, azután betiltás", ami a valóságban az atomfegyver betiltásának alig burkolt elutasítását jelenti. Ki előtt ne lenne világos, hogy az atomfegyver háborús célokra való használatának eltiltása nélkül ostobaság az atomenergia felett gyakorolt bárminő ellenőrzésről is beszélni, minthogy maga az ellenőrzés tárgya hiányzik. Az amerikai atomgyárosok egyáltalán nem akarják a tényleges ellenőrzést. Ellenkezőleg, az ellenőrzés kérdését úgy vetik fel, hogy az Egyesült Államok korlátlan lehetőséget nyerjen az atomnyersanyag megkaparintására és az atomfegyver további ellenőrzéstől mentes gyártására.

A szovjet küldöttségek az ENSz közgyűlésén, annak Biztonsági Tanácsában és Atomenergia Bizottságában állhatatosan és keményen küzdöttek a fegyverkezés csökkentéséért, az atomfegyver betiltásáért és a szigorú nemzetközi ellenőrzésért.

A szovjet diplomáciának ez a szakadatlan harca az emberek százmilliói részéről az egész világon aktív támogatásra talált és forró együttérzést váltott ki az élenjáró tudomány képviselőiből.

A béke híveinek 1949. évi világkongresszusa 600 millió nő és férfi nevében követelte az atomfegyver valamint az emberek tömeges megsemmisítésére alkalmas összes más eszköz alkalmazásának megtiltását.

Joliot-Curie, a nagy francia atomtudós, a kongresszuson elnöki megnyitójában kijelentette: „Kötelességünk elítélni az atomenergiának rombolás céljára történő felhasználását, a tudománynak ezt a megcsúfolását, és kötelességünk csatlakozni azokhoz, akik azt javasolják, hogy a nemzetek a lefegyverzés keretében nyilvánítsák törvényen kívülinek az atomfegyvert"[8]. „Azok a tudósok, akik tudatában vannak a rájuk háramló felelősségnek, nem maradhatnak tétlenek. Helyesen úgy vélik, hogy a tudomány rossz célok érdekében való felhasználása elkerülhető és sokan közülük ennek a felfogásnak cselekedetekkel is hajlandók nyomatékot adni. Különösen áll ez a Tudományos Dolgozók Világszövetségének tagjaira... amely lelkesen csatlakozott a kongresszushoz. Ezek a tudósok nem akarnak cinkostársai lenni azoknak, akik eltűrik, hogy munkájuk eredményeit önző és káros célok érdekében használja fel egy rossz társadalmi rend."

Az ENSz Atomenergia Bizottságának amerikai küldöttsége, amely a Szovjetunió „makacsságáról" fecsegett, egyáltalán nem szándékozott engedni a kalandor Baruch-terv egyetlen fő kérdésében sem. Célja nem a nemzetközi együttműködés megteremtése, hanem háborús pszichózis felkeltése, nem az atomenergia háborús használatának eltiltása, hanem az amerikai atomfegyverkezés lázas folytatása, nem a béke, hanem a „hidegháború" volt, amelynek az amerikai imperialisták elgondolása szerint egyre forróbbá kellene válnia. Az ENSz Atomenergia Bizottságának egész munkája azt mutatta, hogy az amerikai delegáció rendszeresen meghiúsított minden lehetőséget, amely az atomfegyver és a nemzetközi ellenőrzés kérdésében megegyezésre vezethetett volna. Az amerikai atomgyárosok az atombombákkal és a szuper-atombombákkal az egész világot rémületben akarják tartani. Nem csoda, ha félnek az atomfegyver megtiltására és a hatékony nemzetközi ellenőrzés felállítására vonatkozó megegyezés esetleges létrejöttétől. Egy ilyen megegyezés ugyanis megfoszthatja az amerikai monopolistákat az atombomba gyártásából eredő sokszázmilliós haszontól, és azt a veszélyt rejti magában, hogy gyö-

kerében vágja el az atomzsarolás lehetőségét, s ezzel kiüti kezükből a világuralomért vívott harc egyik eszközét.

Amíg az ENSz Atomenergia Bizottságában az ellenőrzés kérdéseiről vitatkoztak, addig az Egyesült Államokban fokozott méretekben és még nagyobb intenzitással gyártották az atombombákat, a Csendes-óceán Eniwetok nevű atollszigetén* létesített atomgyakorlótéren kipróbálták azok rombolóerejét, lázasan folytak az előkészületek egy új agresszív háborúra, a háborús gyujtogatók pedig féktelenül folytatták propagandatevékenységüket.

Az ENSz Atomenergia Bizottságában résztvevő amerikai küldöttek a legkülönbözőbb színekkel ecsetelték, hogy legfőbb gondjuk a hatékony nemzetközi ellenőrzés megszervezése, aminek megtörténte után — a Baruch-terv fentebb leírt receptje szerint — sorra kerülhet az atomfegyver eltiltásának kérdése is. Az atombombák gyártásának beszüntetése ezáltal ténylegesen évekre — ha nem évtizedekre — elhalasztódott volna.

Az ENSz szovjet küldöttsége a következő jellemző tényt hozta fel. Az amerikai „ellenőrzési" terv szerint a tervet elfogadó államok területének öt százalékáról kétévenként légi fényképeket vesznek fel. Az összes területek teljes átvizsgálása tehát 40 évet igényel. Ugyanakkor az Egyesült Államok kormánya úgy véli, hogy az atomfegyver megtiltására és a nemzeti fegyverkezések köréből való kivonására vonatkozó tárgyalásokat csupán a nemzetközi ellenőrzés teljesmérvű hatálybalépése után lehetséges megkezdeni. Ez volna tehát az egyik formális oka annak, hogy az atomfegyver megtiltásának kérdésével mindaddig nem foglalkoznak, amíg végig nem vizsgálták az ellenőrzési egyezményhez csatlakozó összes államok egész területét. Ezen hosszú idő — több évtized — leforgása alatt továbbfolyna az atomfegyver termelése és felhalmozása és az egész világ felett az atomháború veszélye függene.

Az amerikai reakciósok jól tudják, hogy a népek, beleértve az Egyesült Államok néptömegeit is, békét akarnak, gyűlölik a háborút, s hogy nem lehet őket arra kényszeríteni, hogy egy maroknyi monopolista érdekeiért, tehát a nép számára idegen érdekekért harcoljanak. Ugyanakkor az amerikai

* Atoll — gyűrűalakú korallzátony. — *Szerk.*

imperialisták a valóban szilárd és tartós békétől félnek, mint a tűztől; félnek a becsületes nemzetközi megegyezéstől, amely a hadiipari monopóliumok jövedelmének csökkenéséhez, s a kapitalizmus egyre mélyülő általános válságával szemben, a szocializmus és a demokrácia erőinek további megszilárdulásához vezetne.

Az amerikai imperialisták arra építenek, hogy huzamosabb ideig tarthatnak fenn „rossz viszonyt" a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal, hogy mindjobban kiélezhetik a nemzetközi súrlódásokat, mesterségesen fenntarthatják a nemzetközi helyzetben a nyugtalanságot, a riadalmat és a bizalmatlanságot, s mindezt úgy tekintik, mint az új világháború nyílt kirobbantásának előkészítő szakaszát, amelyet közvetlen háborús agresszióval igyekeznek lerövidíteni.

Az amerikai imperialistáknak az atomenergia fölötti nemzetközi ellenőrzés kérdésében tanúsított taktikája semmiben sem különbözik azoktól a módszerektől, amelyekkel megakadályozzák a Szovjetunióval való együttműködést és megegyezést, s amelyeket más jelentős nemzetközi kérdésekkel kapcsolatban is alkalmaznak. Amint Sztálin elvtárs mondotta: „A dolog úgy áll, hogy az Egyesült Államokban és Angliában az agresszív politika sugalmazói úgy vélik, ők nincsenek érdekelve abban, hogy megegyezzenek és együttműködjenek a Szovjetunióval. Nekik nem megegyezésre és együttműködésre van szükségük, hanem csupán megegyezést és együttműködést hangoztató szólamokra, hogy miután meghiúsították a megegyezést, a felelősséget a Szovjetunióra hárítsák és ezzel «bebizonyítsák», hogy lehetetlen együttműködni a Szovjetunióval"[9].

Ilyen taktikát követnek a hírhedt „hidegháború" kezdeményezői. Ez a lényege annak a taktikának, amely a háborús blokkok megteremtésében, a haditámaszpont-hálózat kiszélesítésében és az atomfegyverrel való fenyegetőzésben mutatkozik meg.

Az amerikai imperialisták azt hiszik, hogy ez tartós kilátásokat nyújt a háborús-inflációs konjunktúra mesterséges fenntartására, a hadiköltségvetés növelésére, a militarizmus további fokozására, valamint a reakció és a fasizmus erősítésére az Egyesült Államokban. Ebből az illuzóris számításból kiindulva, az atombombát a legfontosabb eszköznek tekintik

arra, hogy fokozzák a háborús pszichózist és a nemzetközi kapcsolatok feszültségét.

Érthető tehát, hogy az ENSz Atomenergia Bizottságában a Baruch-terv híveit nem az atomfegyver megtiltására és az atomenergia feletti hatékony ellenőrzésre vonatkozó nemzetközi megegyezés, hanem épp fordítva. egy ilyen egyezmény meghiúsítása érdekelte.

Ennek következtében az ENSz Atomenergia Bizottsága ahelyett, hogy teljesítette volna a közgyűlés által eléje tűzött feladatot, még jobban összekuszálta a kérdést. Az Atomenergia Bizottság többsége, amerikai gazdájának engedelmeskedve, rendületlenül visszautasította a Szovjetuniónak az atomfegyver megtiltására és a hatékony nemzetközi ellenőrzésre vonatkozó minden javaslatát.

Sztálin elvtárs a *Pravda* tudósítójának az atomfegyverrel kapcsolatban adott válaszában leleplezi az „ellenőrzésre" vonatkozó amerikai javaslatok kétszínűségét. „Amerikai személyiségek is beszélnek «ellenőrzésről», az ő «ellenőrzésük» azonban nem abból indul ki, hogy megszüntessék az atomfegyver gyártását, hanem abból, hogy tovább folytassák ezt a gyártást, mégpedig olyan mennyiségben, amely megfelel az egyes országok rendelkezésére álló nyersanyagmennyiségnek. Következésképpen az amerikai «ellenőrzés» nem az atomfegyver megtiltásából indul ki, hanem abból, hogy az atomfegyvert legalizálják és törvényesítsék. Ezzel egyben törvényesítik a háborús uszítóknak azt a jogát is, hogy az atomfegyver segítségével tíz- és százezerszám irtsák a békés lakosságot. Nem nehéz megérteni, hogy ez nem ellenőrzés, hanem az ellenőrzés megcsúfolása; a népek békébe vetett reményeinek kijátszása. Érthető, hogy az ilyen «ellenőrzés» nem elégítheti ki a békeszerető népeket, amelyek az atomfegyver megtiltását és gyártásának megszüntetését követelik"[10].

Az atomfegyver eltiltására és az atomenergia kizárólag békés célokra való alkalmazására vonatkozó szovjet javaslat elleni harcban számos amerikai tudós a kalandor Baruch-terv ideológusának és propagandistájának szégyenletes szerepét játszotta, s így maga is hozzájárult az atomenergiára vonatkozó nemzetközi megegyezés meghiúsításához.

Az atombombák Hirosimában és Nagaszakiban való robbanása után, amelyről Joliot-Curie, a nagy francia tudós, azt írta, hogy „az emberiség sohasem felejti el ezt a szégyenletes

eseményt: hadijelentőséggel nem bíró városok szétrombolását amerikai repülőgépekről dobott atombombákkal" — sok amerikai tudós a kiábrándultság, az összes erkölcsi értékek és eszmények elvesztésének érzését élte át. Az atombomba megteremtésében résztvevő tudósok csupán az értelmetlen rombolás és pusztítás távlatait látták maguk előtt. Egyeseket közülük rettegés fogott el az atomfegyver pusztító ereje láttán és a népet figyelmeztetni akarták az atomháború veszélyére. Voltaképpen azonban a háborús gyujtogatók kezére játszottak, amikor elősegítették annak a legendának megteremtését, hogy az atombomba „abszolút fegyver", amely ellen „nincs védelem".

Az atomfegyver hadi jelentőségének ilyenmérvű eltúlozásával és az „automatikus háborúról" szóló fantasztikus elképzelések terjesztésével ezek a tudósok a valóságban, akarva nem akarva, elősegítették azt a propagandahadjáratot, amelyet az amerikai militaristák és atomdiplomaták a néptömegek megfélemlítése és az atompszichózis megteremtése céljából indítottak.

Az amerikai tudósok „One World or None" című említett gyüjteményes művében a legtöbb cikk ezeket az alapgondolatokat fejtette ki. Ez újabb bizonyíték arra, hogy a polgári pacifizmus illúzió vagy hazugság. Ezek segítségével akarja az imperialista burzsoázia a népeket rászedni és elterelni figyelmüket egy újabb háború előkészítésének tényleges bűnöseiről és az ellenük folyó harcról.

Nem csodálható, hogy e gyüjtemény szerzőinek többsége a Baruch-terv megindokolásának és támogatásának végzetes útjára lépett, és így nyiltan az amerikai atomimperialisták ideológiai lakájává lett.

Egyesek közülük, mint Urey, Compton, Lapp és mások, a legcinikusabb atomháborús gyujtogatókká lettek, akik erkölcsi érzéküket és lelkiismeretük utolsó maradványait is áruba bocsátották a monopolistáknak és a militaristáknak. Ezek az emberevő tudósok harsány hangon üvöltöznek arról, hogy Koreában atombombákat kell alkalmazni, az emberiséget a még nem is létező hidrogénbombával fenyegetik és az eszelősök szadizmusával hívnak fel arra, hogy a tudományt a rothadó és halódó kapitalista rendszer védelme és megmentése érdekében embermilliók megsemmisítésére használják fel.

MÁSODIK RÉSZ

A burzsoá tudomány az imperializmus szolgálatában

VIII. fejezet

A BURZSOÁ KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNY

A BURZSOÁ KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNY A MONOPOLKAPITALIZMUS ELŐTTI KORSZAKBAN

Marx „A tőke" második kiadásához írt utószavában ragyogóan mutatta meg, hogy a burzsoá politikai gazdaságtan mint tudomány nem állja meg a helyét, és hogy a polgári látókör keretein belül lehetetlen tudományos alapon tanulmányozni a kapitalizmus gazdasági viszonyait. Kifejtette, hogy „amennyiben a politikai gazdaságtan polgári, vagyis amennyiben a tőkés rendet nem történelmileg múlékony fejlődési foknak, hanem fordítva, a társadalmi termelés abszolút és utolsó alakjának fogja fel, csak addig maradhat meg tudománynak, amíg az osztályharc rejtett, vagy csak egyes jelenségekben nyilvánul meg"[1].

Ez volt a helyzet Angliában a XIX. század elején, a klasszikus politikai gazdaságtan virágzásának korában. Marx azt írta, hogy „a klasszikus politikai gazdaságtan megközelíti a valóságos tényállást, azonban anélkül, hogy azt *tudatosan megfogalmazná*. Erre nem is képes mindaddig, míg megmarad polgári bőrében"[2].

Ricardo például az osztályok érdekellentétét tette kutatásai ugrópontjává, de ezt az érdekellentétet naivan társadalmi természettörvényként fogta fel. Ezzel, Marx szavai szerint, „... a közgazdaságtan polgári tudománya el is érkezett áthághatatlan korlátjához"[3].

Attól kezdve, hogy a burzsoázia Franciaországban és Angliában politikai hatalomhoz jutott, az osztályharc gyakorlatilag és elméletileg mind kifejezettebb és fenyegetőbb formákat öltött.

„Ez halálharangja volt a tudományos polgári gazdaságtannak. Nem arról volt ezentúl már szó, hogy ez vagy az az elméleti megállapítás igaz-e, hanem arról, hogy a tőkének hasznos-e vagy káros, kellemes-e vagy kellemetlen, rendőrileg tilos-e vagy sem? Az önzetlen kutatás helyére megfizetett áltudomány lépett, az elfogulatlan tudományos vizsgálat helyére a rossz lelkiismeret és az apologetika gonosz szándéka"[4].

Ez a találó jellemzés pontosan ráillik a burzsoá politikai gazdaságtanra a XIX. század második felében, de éppígy ráillik az imperializmus és a kapitalizmus általános válságának korában is. Amint megindult a proletariátus osztályharca a burzsoázia ellen, s Marx tanítása forradalmat idézett elő a közgazdaságtudományban, a burzsoá politikai gazdaságtan végleg elvesztette objektivitását.

Csak annak az osztálynak politikai gazdaságtana lehet objektív, amelynek nem érdeke a kapitalizmus ellentmondásainak és fekélyeinek elkendőzése, az emberiség haladását gátló tőkés rend megőrzése. Ilyen osztály a munkásosztály. Objektív és pártatlan tehát csak olyan politikai gazdaságtan lehet, amely a munkásosztály érdekeinek alapján áll. Ez pedig egyedül a marxizmus-leninizmus politikai gazdaságtana.

A burzsoá politikai gazdaságtan s vele együtt a burzsoázia és a proletariátus között álló más osztályok politikai gazdaságtana, amely egybe akarja hangolni a munkásosztály és a burzsoázia politikai gazdaságtanát, objektív tudományból áltudománnyá vált: áltudományos érvekkel próbálja elkenni a tőkés rend kiéleződő ellentmondásait, s gátolni törekszik a társadalom történelmi fejlődését.

Egymást váltják a burzsoázia egy-egy csoportjának társadalmi megrendeléseit teljesítő bértollnokok különféle „irányzatai" és „iskolái". Ezek az „iskolák" látszatharcot vívnak egymással, s a halálosan beteg és elevenen rothadó kapitalizmus egyedüli „megmentőinek" kiáltják ki magukat. E kuruzslók diagnózisainak és „csodaszereinek" azonban semmi köze sincs a tudományhoz.

A kapitalizmust elfogultan és szolgalelkűen védelmező burzsoá politikai gazdaságtan különféle irányzatai és iskolái közötti eltérések szinte elenyészőek, ha összehasonlítjuk ezeket azzal a mély szakadékkal, amely a polgári közgazdászok áltudományát Marx—Engels—Lenin—Sztálin nagy tanításától

választja el. Mint Lenin írta, „Marx tanítása mindenható erejű, mert igaz"[5].

Marx részletekbemenően ismertette, hogyan jutott válságba és hogyan pusztult el a burzsoá politikai gazdaságtan mint tudomány, s tüzetesen megvizsgálta ezt a folyamatot a vulgáris politikai gazdaságtan különböző irányzatainál. „Értéktöbblet-elméletek" című művében rámutatott arra, hogy a vulgáris politikai gazdaságtant „... a tudálékosan eklektikus és jellegétvesztett klasszikus kompiláció jellemzi a legjobban"[6].

A vulgáris közgazdaságtudomány a tőkés társadalom gazdasági ellentmondásainak kiéleződésével párhuzamosan egyre inkább a burzsoázia prókátorává válik és „... minden erejével arra törekszik, hogy fecsegéssel elterelje a figyelmet azokról a gondolatokról, amelyek ellentmondásokat tartalmaznak"[7].

Marx nem ok nélkül nevezte Bastiat-t, a harmónia hirdetőjét „hivatásos apologetának". Megállapította azonban ugyanekkor, hogy ennek a plagizátornak, a kapitalizmus e hivatásos védelmezőjének „munkássága" még mindig nem utolsó foka a polgári közgazdaságtan lezüllésének. Iróniku san megjegyezte, hogy Bastiat azzal is kitűnik, hogy távol áll a tudományosságtól, és csupán egészen felületesen ismeri azt a gazdaságtudományt, amelyet az uralkodó osztály érdekében szépített. Bastiat-nál a kapitalizmus védelmezése — Marx szavai szerint — még „szenvedélyes" volt és a plagizálások ellenére is eredeti, mert Bastiat olyan formában vette át másoktól közgazdaságtana tartalmát, amilyen formában az számára megfelelő volt.

Marx a polgári politikai gazdaságtan lezüllésének utolsó fokát a „professzori formában" látta, „... amely «történelmileg» lát munkához és bölcs mérséklettel mindenhonnan a «legjobbat» keresi össze és közben nem az ellentmondásokkal törődik, hanem teljességre törekszik. Ebben a formában eltűnik minden rendszerből a szellem, e rendszerek elvesztik minden élüket, és békésen megférnek egymással a jegyzetgyüjteményekben. A kapitalizmus védelmezésének hevét itt mérsékli a tudálékosság, amely jóakaratú lenézéssel kezeli a közgazdaságtani gondolkodók túlzásait, s ezek csak mint kuriózumok úszkálnak az általa főzött se hideg, se meleg kásában. Minthogy ilyenfajta munkák csak akkor keletkeznek, amikor a

politikai gazdaságtannak mint tudománynak a köre bezárult, egyszersmind sírhelyei is ennek a tudománynak"[8].

Ez a haragos jellemzés pontosan ráillik a mai burzsoá politikai gazdaságtan professzorokra is, akik a tőkés országokban egyre magasabb sírhalmot emelnek e tudomány fölé közgazdasági „elméleteikből" és találomra kikapott tények halmazából összekotyvasztott vaskos sivár „műveikből".

Különösen mély megvetéssel beszélt Marx a német burzsoá professzorokról, akik, mint a politikai gazdaságtan klaszszikus korszakában is „megmaradtak puszta tanulóknak, idegen nagyságok imádóinak és uszályhordozóinak, a külföldi nagykereskedés kis házalóinak"[9]. Ugyanekkor hangsúlyozta, hogy milyen mesterien világította meg a polgári politikai gazdaságtan csődjét „N. Csernisevszkij, a nagy orosz tudós és kritikus..."[10]

Csernisevszkij, a nagy orosz forradalmi demokrata, rámutatott Adam Smith s a klasszikus politikai gazdaságtan más képviselői látókörének korlátaira. Ugyanekkor egész sor munkájában maró gúnnyal rántotta le a leplet a vulgáris közgazdászokról, akik, mint írta, „csak beszennyezték a tudományt", s „a legnagyobb hévvel prédikáltak a bankárok és kereskedők érdekében". Hevesen és találóan bírálta Malthust és hírhedt „népesedési törvényét", valamint Sayt, Bastiat-t, MacCullocht és másokat, forradalmi következetességgel és szenvedéllyel leplezte le osztályarculatukat és megmutatta, hogy ezek a közgazdászok a burzsoázia szekértolói. Hopkinsnak, egy korabeli vulgáris közgazdásznak könyvéről például ezt írta: „ez a könyv kizárólag azért íródott, hogy szerzője mindenáron bebizonyítsa az angol gyári munkásoknak: hiába minden ábránd, semmiféle úton-módon sem tudnak javítani helyzetükön"[11]. Csernisevszkij leleplezte azokat a „csaló trükköket, amelyekkel az angol könyv szerzője a politikai gazdaságtanban járatlan embereket akarta elszédíteni", s könyörtelenül napfényre hozta a polgári politikai gazdaságtan apologetikus célját, s a polgári politikai gazdaságtannak mint tudománynak csődjét[12].

Csernisevszkij többek között részletesen bírálta Carey amerikai vulgáris közgazdásznak, a mai amerikai polgári közgazdászok szellemi atyjának „nézeteit". „Merev skolasztikusnak", „korlátolt monomániákusnak" nevezte Careyt, aki örökké a hitel és a külkereskedelem, a tőzsde és a bank, az árfolyam és az alapok bűvös körében forog, s „már képtelen

megérteni a társadalmi helyzetet, a fontos nemzeti szükségleteket, az eleven tényeket és gondolatokat"[13].

Csernisevszkij mindig gúnnyal emlegette Careyt és a hozzá hasonló rögeszmékkel rendelkező polgári közgazdászokat, akik „úgy alakították át egész tudományukat, hogy annak tárgyává elsősorban a kereskedelem kérdései váljanak"[14].

Roscher német közgazdász könyvével kapcsolatban Csernisevszkij ragyogóan leplezte le a vulgáris politikai gazdaságtan „professzori formáját", amely a szótárkészítés módszerével dolgoz ki közgazdaságtani műveket, s ráadásul még „kiöl belőlük mindent, ami eleven", úgyhogy e munkákból „valósággal a sivatag szárazsága árad"[15].

A nagy orosz forradalmi demokrata véleménye a polgári politikai gazdaságtanról sok kérdésben egyezik Marxnak és Engelsnek a vulgáris polgári közgazdászokról adott bírálatával.

Csernisevszkij ismételten megállapította, hogy a polgári közgazdaságtan áltudomány, mert elmaradt társadalmi rendet védelmez, s leszögezte, hogy csak a dolgozó osztályok tudománya igazi tudomány, mert ez megvilágítja az osztályok harcának, a társadalom előrehaladásának útját. Ilymódon erőteljesen hangoztatta a tudomány pártosságát, s megmutatta, hogy a polgári közgazdaságtan áltudománnyá vált. A jövő az olyan elméleteké, amelyek harcolnak a burzsoázia ellen, s csak egyedül az ilyen elmélet lehet tudományos elmélet.

Engels 1888 október 15-én írt levelében válaszolva N. Danyielszonnak, aki csodálkozott az angol polgári közgazdaságtan siralmas helyzetén — azt írta, hogy „...ugyanezt látjuk most mindenütt. Még a klasszikus közgazdaságtan képviselői, sőt, még a szabadkereskedelem legvulgárisabb hívei és szószólói is csak nagyképű lenézésben részesülnek az egyetemek politikai gazdaságtani katedráin helyetfoglaló még náluk is vulgárisabb «felsőbb» lények részéről. És ebben nem kis részben «ludas» a mi szerzőnk (K. Marx. — *M. R.*), aki ráébresztette az érdekelteket a klasszikus közgazdaságtan következtetéseinek veszélyeire. Ezek az emberek most úgy találják, hogy a legveszélytelenebb az, ha e téren egyáltalában *semmiféle* tudományt sem tűrnek meg"[16]. Engels, hogy megmutassa, milyen mélyre süllyedt a polgári közgazdaságtudomány, Lujo Brentanónak a klasszikus politikai gazdaságtanról írt, 1888-ban kiadott értekezéseit hozza fel példának, s meg-

állapítja, hogy Brentano „... ilyeneket állít: az általános vagy elméleti közgazdaságtan semmit sem ér; csak a szak- vagy gyakorlati közgazdaságtudomány használható. A közgazdaságtudományban ugyanúgy, mint a természettudományban(!), a tények *leírására* kell korlátozódnunk. Az ilyen leírás sokkal fontosabb és többet ér mindenféle kész következtetésnél"[17].

Engels megjegyzi, hogy Brentanónak ez a hivatkozása — „mint a természettudományban", egészen egyedülálló az evolúció elméletének és az energia átalakításának századában.

Marx tanítása létrehozta a munkásosztálynak, vagyis annak az osztálynak valóban tudományos, objektív politikai gazdaságtanát, amelynek érdekei azonosak az emberiség haladásának érdekeivel. A marxi tanítás adott választ azokra a kérdésekre, amelyeket a haladó gondolkodók felvetettek. Mint Lenin írta, „Marx tanítása mindenható erejű, mert igaz. Teljes és összhangzatos tanítás ez, mely az embereknek egységes világnézetet nyujt, olyat, mely semilyen babonával, semilyen reakcióval, a burzsoá elnyomás semilyen védelmével nem egyeztethető össze"[18].

AZ IMPERIALISTA KORSZAK BURZSOÁ POLITIKAI GAZDASÁGTANÁNAK LENINI-SZTÁLINI LELEPLEZÉSE

A kapitalizmus ellentmondásai és az osztályharc az imperializmus korában mindjobban kiéleződnek. Az imperialista burzsoázia minden vonalon a reakció zászlóvivőjévé válik, egyebek közt az ideológia, a kultúra és a tudomány minden területén is. A monopoltőke a burzsoá ideológia valamennyi formáját harci eszközül használja fel a rohamosan erősödő munkásmozgalom ellen, amelynek vezércsillaga és erőforrása a marxizmus-leninizmus nagy tanítása. A tőkés rendszert védelmező szolgalelkű polgári politikai gazdaságtan ennek hatására nyiltan a reakció szolgálatába szegődik és ismételten megkísérli a marxizmus „megsemmisítését". Lenin egész sor művében gyökeréig leleplezte a polgári közgazdászok és a hozzájuk csatlakozott nemzetközi opportunisták áltudományos „elméleteit", és a kapitalista fejlődés új szakaszának megfelelően, zseniálisan kidolgozta a marxista párt közgazdasági elméletét.

Lenin haraggal ostorozta a hivatalos, professzori burzsoá közgazdaságtudományt, s megállapította, hogy ez a tudomány

a marxizmus legvulgárisabb „tagadásává" és a tőke érdekeinek védelmezésévé fajult, amelyhez felhasználja a legképtelenebb badarságokat és a legszemérmetlenebb ostobaságokat.

Lenin már az első világháború előtt elítélte „... a földesurak és a hadsereg előtt hajbókoló hivatalos német egyetemi — tisztesség ne essék szólván — tudomány"[19] szellemét, s ezt írta: „... a polgári társadalomban olyan a professzorok *társadalmi* helyzete, hogy csak az töltheti be e tisztséget, aki eláruljа a tudományt a tőke érdekeinek szolgálatában, aki hajlandó a szocialisták ellen a legképtelenebb badarságokat, a legszemérmetlenebb ostobaságokat, zagyvaságokat hangoztatni. A burzsoázia mindezt megbocsátja a professzoroknak, feltéve, hogy a szocializmus megsemmisítésével foglalkoznak"[20].

Leninnek ez a jellemzése fokozott mértékben alkalmazható az angol és amerikai monopóliumok szolgálatában álló burzsoá közgazdászokra is, akik évről évre a leghihetetlenebb badarságokat szajkózzák és szemérmetlenül elferdítik a valóságot, csak azért, hogy kiszolgálhassák monopolista gazdáikat és mégegyszer kinyilatkoztathassák a szocializmus „végleges megsemmisítését". A polgári közgazdászok félnek az igazi tudománytól, félnek a kapitalista valóság tudományos elemzésétől. Sokan közülük ezt a félelmet a hanyatló osztályokra jellemző úri szkepticizmussal leplezik. Ezeket a kísérleteket, amelyek arra irányulnak, hogy a gazdasági fejlődés törvényeit kiűzzék a tudományból, Lenin Sztruve írásainak példáján fedte fel, aki később egészen a feketeszázak nacionalizmusáig és a gyenyikini ellenforradalomig süllyedt. Lenin ezt írta róla:

„Reménytelennek tartani a jelen tudományos megismerésének lehetőségét, lemondani a tudományról, minden általánosítás semmibevevésére törekedni, a történelmi fejlődés minden «törvénye» elől elrejtőzni — nem látni az erdőt a fáktól —, ez az osztályértelme annak a divatos burzsoá szkepticizmusnak, annak a holt és élettelen skolasztikának, amelyet Sztruve úrnál látunk..."[21]

Sok burzsoá közgazdász a tudományokról való lemondást a tudomány létjogosultságának elvi tagadásáig fokozta.

„Sztruve úr a szocializmus megsemmisítésére... a legradikálisabb és legkönnyebb, de egyben a legsilányabb módszert választotta. Ez a módszer: tagadni általában a tudományt", illetőleg „... *futva futni* mindenféle tudományos kutatás elől"[22].

Lenin mutatta meg, hogy nemcsak a filozófiában és a természettudományban, hanem a politikai gazdaságtanban is érvényes az, hogy „*a törvények* kiűzése a tudományból, lényegében nem más, mint *a vallás törvényeinek becsempészése*"[23].

Sztálin az első amerikai munkásküldöttséggel folytatott beszélgetésében kijelentette, hogy a párt propagandát fejt ki minden és mindennemű vallási előítélet ellen, „... mert a tudomány pártján áll, a vallási előítéletek pedig szembehelyezkednek a tudománnyal, minthogy minden vallás olyasvalami, ami ellentéte a tudománynak"[24].

Lenin általános jellemzése az első világháború előtti időszak polgári közgazdaságtanáról ma is minden tekintetben megállja a helyét.

„Napjainkban — írta Lenin —, amikor minden annyira előrehaladt, egy tudós csak úgy vívhatja ki tudományos hírnevét és művei hivatalos elismerését, ha néhány «kantiánus jellegű» meghatározás segítségével a szocializmus képtelenségét bizonyítja; ha megsemmisíti a marxizmust: miközben ezernyi európai professzorra és könyveikre hivatkozik, azt bizonyítja olvasóinak és hallgatóinak, hogy Marx tanítása még cáfolatra sem érdemes; ha sutba dob mindenféle tudományos törvényt, hogy helyet szorítson a vallás törvényeinek; ha hegyekbe halmoz fel mindenféle tudományosnál tudományosabb lim-lomot és szemetet, hogy megtöltse vele a tanulóifjúság fejét"[25]. Hangsúlyozta, hogy Marx óta bármiféle más, nem-marxi politikai gazdaságtanról beszélni csak a kispolgárok elbolondítására lehet, legyenek azok bármily „magasfokúan civilizált" kispolgárok is. Ugyanakkor — mint Lenin nem egyszer hangsúlyozta „... a történelem dialektikája olyan, hogy a marxizmus elméleti győzelme arra kényszeríti az ellenségeit, hogy marxista *lepelbe burkolódzzanak*"[26].

Lenin kérlelhetetlenül és kíméletlenül leleplezte a polgári közgazdászoknak és a II. Internacionále marxistává álcázott opportunistáinak mindennemű kísérletét arra, hogy elferdítsék Marx forradalmi tanait, megfosszák a marxizmust forradalmi lényegétől.

Lenin és Sztálin megvédelmezték a marxista közgazdaságtant a kispolgári és polgári közgazdászok, revizionisták és a minden rendű és rangú opportunisták számtalan támadásával szemben.

Lenin már a mult század kilencvenes éveiben megsemmisítő bírálatnak vetette alá a narodnyikok gazdasági nézeteit, amelyek azokban az időkben a kulákság érdekeit fejezték ki. Ugyanakkor lerántotta a leplet a „legális marxistákról" is, akik csak marxista mezbe burkolództak. Marx újratermelési elméletét továbbfejlesztve Lenin szétzúzta a narodnyikoknak azt a téveszméjét, hogy az értéktöbblet realizálása állítólag lehetetlen külföldi piacok nélkül. Lenin már a kilencvenes években teljesen szétzúzta a narodnyik elméleteket és ezzel megtisztította a talajt Oroszországban egy marxista munkáspárt létrehozására. A „Mi a teendő?" című nagyszerű könyvében eszmei álláspontjukat szétzúzva megsemmisítő csapást mért az „ökonomizmusra" és a nyugateurópai szociáldemokrata pártokban lévő szövetségeseire, a revizionista Bernstein opportunista követőire, akik a munkásosztályra gyakorolt burzsoá befolyás közvetítői voltak.

Oroszország és más országok agrárkérdésének szentelt nagyszerű munkáiban Lenin megcáfolhatatlanul bebizonyította azoknak az „elméleteknek" teljes tarthatatlanságát, amelyek szerint a kapitalista társadalomban lehetséges a mezőgazdaság nem-kapitalista fejlődése. Lenin teljesen megcáfolta a Marx-„kritikusoknak" azt az állítását is, amely szerint a kisüzemi mezőgazdasági termelés állítólag előnyösebb a nagyüzeminél. Lenin „a burzsoá előítéletek és a burzsoá hazugság gyüjteményének" nevezte a német revizionista David könyvét, amelyben az álszocialista frázisokkal próbálja bebizonyítani „a kisüzemi termelés «fölényét», «életképességét» . . ."[27]

Lenin végérvényesen leleplezte a „csökkenő földhozadék" hírhedt „törvényét", amelynek segítségével a polgári közgazdászok megkísérelték a kapitalizmus korlátozott lehetőségeiért és ellentmondásaiért a természetre áthárítani a felelősséget, „megindokolni" a dolgozók növekvő nyomorát.

Lenin a tőkés társadalom dolgozóinak helyzetével, munkabérével és munkaviszonyaival kapcsolatban következetesen leleplezte a polgári közgazdászok, statisztikusok és reformista szekértolóik hamis megállapításait arról, hogy az elnyomorodás marxista elmélete állítólag nem felel meg a valóságnak. Megcáfolhatatlanul bebizonyította, hogy a kapitalizmusban egyre jobban elmélyül a vagyonosok és a nincstelenek közti szakadék. „A munkás *abszolút* elnyomorodik — írta —, vagyis egyenesen szegényebbé válik, mint korábban volt, kénytelen

rosszabbul élni, szűkösebben táplálkozni, gyakrabban kénytelen éhezni, pincékben és padlásokon húzni meg magát.

Még nyilvánvalóbb azonban a munkások *viszonylagos* elnyomorodása, vagyis a munkások *részesedésének* csökkenése a társadalom jövedelmében"[28].

Lenin ezzel a fontos kérdéssel kapcsolatban, amelynek rendkívül nagy figyelmet szentelt, valamint egész sor más közgazdasági probléma elemzése során élesen rámutatott a polgári statisztika kapitalizmust védelmező szerepére, feltárta azokat a módszereket, amelyekkel a polgári statisztikusok az adatok egész tömegét hamisítják meg, hogy ilymódon szépítgessék a kapitalista valóságot és elkenjék, eltussolják a kapitalizmus áthidalhatatlan osztályellentmondásait.

Lenin fáradhatatlan harcot folytatott a statisztikának a közgazdaság elméletétől való elszakadása ellen. Megmutatta, hogy a gazdasági statisztika elméleti alapja csakis a marxista politikai gazdaságtan lehet. Leleplezte a „statisztikai kretenizmust", amely „a fák között eltünteti az erdőt, a számhalmazok közt a jelenségek gazdasági típusait".

Lenin ostorozta a polgári statisztika „kincstári-sablon" számait, és elítélte, hogy a közgazdászok ezeket a számokat kritikátlanul használják fel, „mintha a kutatók még csak nem is gyanítanák, hogy mekkora nyomor, elnyomás és tönkremenetel rejtőzik a sablonos számok mögött"[29].

Lenin alkotó szellemben továbbfejlesztette és előbbre vitte a marxista elméletet, s a közgazdaságtan minden ágában, e tudomány minden egyes problémájára vonatkozólag porrázúzta a marxizmussal szemben ellenséges polgári és kispolgári elméleteket, leleplezte a polgári közgazdasági „tudomány" hazug voltát s a marxizmus opportunista elferdítéseit.

A világ munkásosztálya számára különösen az imperializmusról szóló lenini tanításnak volt nagy jelentősége, amelyet Lenin az imperialista reakciót védelmező polgári közgazdászokkal, a II. Internacionále opportunistáival, az imperialista kémközpontok ügynökévé aljasodott trockisták és buharinisták ellen vívott kérlelhetetlen harc során dolgozott ki.

„Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" című könyvében Lenin feltárta a polgári közgazdászok és a szociálsoviniszták szemérmetlen hazugságait az imperialista háborúk okairól és céljairól, az annexiókról, az imperializmus gyarmati politikájáról. Leleplezte mind az imperializmus „bér-

tollnokait", mind a magukat pacifistának és szocialistának nevező reakciós kispolgárokat, akik dicshimnuszt zengedeztek a „wilsonizmus"-ról és az bizonygatták, hogy békés reformok az imperializmusban is lehetségesek.

Különös figyelmet fordított Lenin a „kautskyzmus" leleplezésére — „annak a nemzetközi eszmeáramlatnak a bírálatára, amelyet a világ minden országában, a II. Internacionále «legtekintélyesebb teoretikusai», vezérei... és egész sereg szocialista, reformista, pacifista, polgári-demokrata meg pap képviselnek"[30].

Bebizonyította, hogy a kautskyzmus egyfelől a II. Internacionále bomlásának, rothadásának terméke, másfelől „az olyan kispolgárok ideológiájának elkerülhetetlen gyümölcse, akiket egész életmódjuk a burzsoá és demokrata előítéletek rabságában tart"[31].

Lenin kifejtette, hogy a polgári közgazdászok és a velük egy nótát fújó kautskysták hazudnak, amikor azt állítják, hogy a monopóliumok kiküszöbölik a konkurrenciát és a válságokat. „A válságoknak kartellek útján való kiküszöbölése — írta — nem egyéb a polgári közgazdászok meséjénél, akik a kapitalizmust mindenáron szépítgetik. Ellenkezőleg, az ipar *egyes* ágaiban kialakult monopólium fokozza és kiélezi az *egész* tőkés termelésnek mint rendszernek lényegéhez tartozó fejetlenséget"[32].

Ugyancsak leleplezte azokat a polgári közgazdászokat is, (nyomdokaikba később Hilferding és a „szervezett kapitalizmus" más védelmezői léptek), akik arról fecsegtek, hogy a technika fejlődése állítólag jótékony hatással van a válságok kiküszöbölésére, illetőleg enyhítésére. Lenin kifejtette, hogy az imperializmus körülményei között a technikai haladás fokozza a tőkés fejlődés egyenlőtlenségét, elmélyíti a kapitalizmus ellentmondásait és a válságokat.

A burzsoá közgazdászok és az uszályukba szegődött Kautsky szerint, a nemzetközi kartellek állítólag megadják a lehetőséget a népek közötti béke reményére. Lenin feltárta, hogy az ilyen álszenteskedő okoskodás elméletileg képtelen, gyakorlatilag pedig opportunista. Lenin ostorozta az imperialista burzsoázia tudós lakáját, akik igyekeztek szépítgetni az imperialista államok gyarmati politikáját, leleplezte Kautsky arra irányuló kísérleteit, hogy az imperializmus politikáját gazdaságától elválassza, a kapitalizmus utolsó szakaszának

leggyökeresebb ellentmondásait eltussolja, letompítsa, ahelyett, hogy feltárná őket egész mélységükben.

Sztálin kifejtette, hogy a leninizmus abban a kérlelhetetlen harcban született, melyet Lenin az opportunizmus minden formája — többek között a szociálsoviniszta eszméket hirdető kautskyzmus — ellen vívott, ebben fejlődött és izmosodott.

1927-ben, az első amerikai munkásküldöttséggel folytatott beszélgetésében hangsúlyozta, hogy az amerikai munkásmozgalom reformista vezetői rendkívül reakciósak. „Figyelemreméltó — mondta —, hogy az amerikai munkásvezérek, mint kitűnik, eltökéltebb ellenségei még a legelemibb demokráciának is, mint sok szintén amerikai burzsoá"[33].

Különösen nagy jelentősége van annak, hogy Lenin és Sztálin leleplezték az „ultraimperializmus" — és a „szervezett kapitalizmus" — trockisták és buharinisták által felkapott ellenforradalmi elméleteit. Lenin kigúnyolta „a «szervezett» kapitalizmus gyönyörűségeiről szóló hivatalos dicshimnuszokat, amelyeket védelmezői, Schulze-Gaevernitz, Liefmann és a hozzájuk hasonló «teoretikusok» zengenek"[34]. Megmutatta, hogy Kautsky „ultraimperializmus" elmélete mennyire határozottan és visszavonhatatlanul szakít a marxizmussal. Az ultraimperializmus holt absztrakciója — mint Lenin írja — kizárólag a legreakciósabb célt szolgálja, azt, hogy a figyelmet a *meglevő* ellentmondások mélységéről elterelje, s lovat ad az alá a gyökerében hibás gondolat alá, amely az imperializmus védelmezőinek malmára hajtja a vizet, s amely szerint „. . . a finánctőke uralma állítólag *csökkenti* a világgazdaságon belül fennálló egyenlőtlenségeket és ellentmondásokat, holott a valóságban *fokozza* azokat"[35].

Lenin feltárta Kautsky hírhedt „ultraimperializmus" elméletének reakciós jellegét, rámutatott, hogy ennek az elméletnek a tömegek félrevezetésén kívül nincs semmi egyéb értelme. Az imperializmusra vonatkozó Kautsky-féle kispolgári „kritika" eredményeit összegezve, Lenin a következőket írta: „Mind az imperializmus Kautskytól származó elméleti elemzését, mind az imperializmus gazdasági és politikai bírálatát, *teljesen* áthatja az a marxizmussal semmiképpen össze nem egyeztethető szellem, amely a leglényegesebb ellentéteket elpalástolja és elkeni . . ."[36]

Sztálin továbbfejlesztette Leninnek azt a tanítását, hogy az imperializmus korszakában a kapitalizmus egyenlőtlenül

fejlődik, s kimutatta, hogy az egyenlőtlen fejlődés a kapitalizmus bomlásának egyik legfontosabb tényezője.

Sztálin 1927-ben ezt írta: „Ha a kapitalizmus spontán fejlődése az imperializmus viszonyai között — e fejlődés egyenlőtlensége, az összeütközések és háborús összecsapások kikerülhetetlensége, s végül a példátlan imperialista mészárlás következtében — átnőtt a kapitalizmus rothadási és halódási folyamatába, akkor az Októberi Forradalom és ami velejárt, egy óriási ország kiszakadása a kapitalizmus világrendszeréből, szükségképpen meggyorsította ezt a folyamatot, lépésről lépésre alámosva a világimperializmus alapjait"[37].

Sztálin, abból indulva ki, hogy az imperializmus korszakában a kapitalizmus gazdasági és politikai tekintetben egyenlőtlenül fejlődik, megvilágította a tőkés világgazdaság válságainak jellegét, amelyek már két világháborúhoz vezettek.

Lenin és Sztálin leleplezték az imperializmus opportunista „kritikusait", akik azt a célt tűzték ki, hogy megfosszák a marxizmust eleven forradalmi szellemétől, s „megcáfolják" az imperializmus lenini elméletének azt az alapvető általános következtetését, hogy az imperializmus a szocialista forradalom előestéje. Éppen az imperializmusnak, mint a kapitalizmus utolsó szakaszának marxista elemzése alapján bizonyították be, hogy az imperializmus és az általa kiváltott szélsőségesen egyenlőtlen fejlődés viszonyai között eleinte egyes kapitalista országokban is lehetséges, sőt, elkerülhetetlen a szocializmus győzelme; ugyancsak ennek az elemzésnek az alapján alkották meg a proletárforradalom elméletét.

Lenin és Sztálin igen nagy figyelmet fordítottak az államról és a monopolkapitalizmus fejlődésének államkapitalista irányairól szóló polgári és kispolgári elméletek leleplezésére. Lenin 1919-ben „Az államról" tartott előadásában kijelentette, hogy aligha akad még egy olyan kérdés, amelyet a polgári tudomány, filozófia, jogtudomány, politikai gazdaságtan és publicisztika képviselői annyira összekuszáltak volna, mint az állam kérdését.

„Ez a kérdés azért olyan kuszált és bonyolult, mert (s e tekintetben csupán a gazdasági tudományok alapelvei múlják felül) nagyobb mértékben érinti az uralkodó osztályok érdekeit, mint bármely más kérdés. Az államról szóló tanítással szokták igazolni a társadalmi kiváltságokat, a kizsákmányolást, a kapitalizmus létezését — ezért a legnagyobb hiba lenne

ebben a kérdésben pártatlanságot várni, ezt a kérdést így megközelíteni, mintha azok az emberek, akik a tudományosságra tartanak igényt, önöknek ebben a tiszta tudomány szempontjait fejeznék ki"[38].

Lenin kifejtette, hogy az államra vonatkozó tanításokban, az államelméletben mindig meg kell látni az osztályharcot, amely visszatükröződik, vagy kifejezésre jut az állammal kapcsolatos nézetek harcában, az állam szerepének és jelentőségének értékelésében.

Lenin ugyanebben az előadásában leleplezte a polgári demokrácia hazug és álszent lényegét is, hangsúlyozta, hogy „sehol nem nyilvánul meg oly durván, oly nyílt vesztegetés formájában a tőke hatalma, egy maroknyi milliárdos hatalma az egész társadalom felett, mint Amerikában"[39].

Sztálin 1918 januárjában mondotta:

„Amerikában általánosak a választások, de a milliárdos Rockefeller emberei vannak hatalmon"[40].

A polgári közgazdaságtan különösen hevesen támadja a marxizmus-leninizmus tanítását az állam osztályjellegéről. A monopolkapitalizmus ideológusai — a nyílt imperialistáktól egészen a marxistáknak álcázott opportunistákig — a polgári államot mindenképpen valamilyen osztályok felett álló erőnek igyekeznek feltüntetni, amely az egész társadalom érdekeit képviseli és védi. Lenin ezért írta: „Lehetetlen harcolni a dolgozó tömegeknek általában a burzsoázia, és különösen az imperialista burzsoázia befolyása alól való felszabadításáért, ha nem harcolunk az «állammal» kapcsolatos opportunista előítéletek ellen"[41].

Lenin nem egyszer leleplezte a polgári közgazdászokat, akik úgy igyekeztek feltüntetni a háborús idők „állami rendszabályait" — amelyek a munkások számára katonai fegyházat, a bankárok és tőkések számára paradicsomot teremtenek —, mintha azok állami „ellenőrzést" jelentenének a monopoltőke felett. „A burzsoák hazudnak — írta Lenin —, amikor «ellenőrzésnek» tüntetik fel az államnak azokat a tervszerű intézkedéseit, amelyek háromszoros, ha ugyan nem tízszeres hasznot biztosítanak a tőkéseknek"[42].

Leninnek az az útmutatása, amely az „állami szabályozás" jellegével kapcsolatban lerántja a leplet a burzsoá ideológusok hazugságairól, ma is teljes mértékben érvényes, amikor az imperializmus kiszolgálói megkísérlik, hogy a kapita-

lista országok monopolista államkapitalizmusát és háborús gazdaságát „tervgazdaságnak" tüntessék fel.

Újult erővel hangzanak most Leninnek ezek a szavai: „... az államok az imperialista versengés következtében megerősített katonai gépezetükkel háborús szörnyetegekké lettek, amelyek emberek millióit irtják ki azért, hogy eldöntsék a vitát: Anglia vagy Németország, az egyik vagy a másik finánctőke uralkodjék-e a világon"[43].

Ezeket a lenini tételeket Sztálin fejlesztette tovább, aki végérvényesen szertefoszlatta a kapitalista tervgazdaság lehetőségének illúzióját. H. G. Wells angol íróval folytatott beszélgetésében kifejtette, hogy a gazdaság „tulajdonképpen alig érdekli a kapitalista államot, nincs annak kezében. Ellenkezőleg — az állam van a tőkés gazdaság kezében"[44].

Sztálin elvtárs világosan bebizonyította, hogy a polgári kormányok — a „demokratikus" parlamentek ellenére — teljesen a tőkés monopóliumoktól és bankoktól függnek. „A parlamentek azt állítják — mondta —, hogy igenis ők ellenőrzik a kormányokat. Valójában pedig a kormányok összetételét a legnagyobb pénzügyi konzorciumok határozzák meg és ők ellenőrzik a kormányok tevékenységét. Ki ne tudná, hogy egyetlen olyan kapitalista «hatalom» sincsen, amelyben kormányt lehetne alakítani a nagy finánctőkések akarata ellenére: csak pénzügyi nyomást kell gyakorolniok, — és a miniszterek repülnek állásaikból, mintha ott se lettek volna. Ez azt jelenti, hogy a bankok valóban ellenőrzik a kormányokat, a parlamentek ellenőrzése viszont csak látszólagos"[45].

Leninnek és Sztálinnak ezek a tételei éppen időszerűek napjainkban, amikor az Egyesült Államokban egy maroknyi kapitalista monopólium arra használja fel a kezében összpontosított államgépezetet, hogy segítségével mesébeillő profitot biztosítson a maga számára, kalandor kísérletet tegyen újabb háború kirobbantására, a történelmi fejlődés menetének megváltoztatására és a világuralom kivívására.

Lenin nem egyszer hangsúlyozta, hogy a polgári közgazdaságtudomány az imperializmus korszakában eljutott „a rothadás, a hanyatlás, a prostitúció" legvégső fokáig. Az imperializmus korszakának elején a kapitalizmus általános válságának kibontakozásáig „... a birtokososztályok egytől-egyig az imperializmus oldalára mennek át. «Általános» lelkesedés az imperializmus kilátásaiért, az imperializmus eszeveszett

védelmezése, minden módon való szépítgetése — ez az idők jele"[46].

Ebben az időszakban az imperialista ideológia behatol a munkásosztály soraiba is, mert a munkásosztályt nem választja el kínai fal a többi osztálytól. Az imperializmust cinikus nyiltsággal védelmező és a kapitalizmus „megreformálásának" híveihez tartozó polgári közgazdászok között sajátságos munkamegosztás alakult ki.

„A polgári tudósok és közírók — fejtegeti Lenin — rendszerint kissé burkolt formában szállnak síkra az imperializmusért, takargatják az imperializmus teljes uralmát és mélyrenyúló gyökereit, részleteket és másodrendű sajátságokat igyekeznek előtérbe tolni, s teljesen komolytalan «reform»-tervezetekkel, amilyen például a trösztök vagy bankok fölötti rendőri felügyelet stb., igyekeznek elterelni a figyelmet a lényegről. Ritkábban lépnek fel a cinikus, nyilt imperialisták, akiknek van bátorságuk megmondani, hogy az az elgondolás, amely szerint az imperializmus alapvető sajátosságai megreformálhatók, — ostobaság"[47].

Ilymódon a polgári közgazdaságtan-professzorok többsége, akiket a monopóliumok megfizetnek a kapitalista rabszolgaság szépítgetéséért, erőiket a fináncoligarchia kizsákmányoló fondorlatainak takargatására, a monopoltőkések bűntetteinek szépítgetésére összpontosítják.

Lenin ezt írta: „... a német — és nemcsak a német — burzsoá tudomány képviselői ... kivétel nélkül az imperializmus és a finánctőke védelmezői. Nem leplezik le, hanem leplezgetik és szépítgetik az oligarchia kialakulásának «mechanikáját», módszereit, «megengedett és meg nem engedett» jövedelmének méreteit, a parlamentekkel való kapcsolatait stb. stb. Az «átkozott kérdéseket» fontoskodó, homályos frázisokkal hárítják el maguktól, a bankigazgatók «felelősségérzetéhez» fellebbeznek, egekig dícsérik a porosz államhivatalnokok «kötelességérzetét», komoly ábrázattal apróságokkal, «felügyeletről», «szabályozásról» szóló teljesen komolytalan törvényjavaslatokkal foglalkoznak ..."[48]

Leninnek ez a jellemzése teljes mértékben alkalmazható az imperializmus és a monopóliumok kérdéseivel foglalkozó mai amerikai és angol közgazdasági irodalom javarészére is. Most, amikor az Egyesült Államokban és Angliában a monopóliumok uralma még átfogóbbá, a monopóliumok politikája

pedig még reakciósabbá vált, a polgári közgazdászok — különösen azok, akik igényt tartanak a „liberális" jelzőre és a „tudományosság" igényével takaróznak — valójában megalázkodnak az imperializmus előtt, s minden eszközzel igyekeznek elterelni a tömegek figyelmét a fináncoligarchia uralmának ravasz „mechanikájáról", az imperialista politika valódi céljairól és lényegéről.

Néhány amerikai polgári közgazdász, mint például W. Berge, D. Lynch, az Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottságnak és a kisüzemekkel foglalkozó kongresszusi bizottságnak egyes munkatársai, a fináncoligarchia uralmának legkirívóbb tényeit, a monopoltőke túlkapásait szemléltetik munkáikban, sőt, néha még bírálni is merészelik a monopóliumokat, és a szabadverseny állítólagos „paradicsomi napjait" sírják vissza. A monopóliumok e kispolgári bírálatának azonban nemcsak hogy semmi köze sincs a monopolkapitalizmus valóban tudományos elemzéséhez, hanem sajátos módon a monopolkapitalizmus céljait szolgálja, mert hozzájárul a tömegek becsapásához és reakciós-utópista illúziókat kelt afelől, hogy a kapitalizmust meg lehet „javítani", „jobbá lehet tenni", anélkül hogy alapjait érintenék.

„... a fináncoligarchia szörnyű uralmának szörnyű tényei annyira szembeötlők — hangsúlyozta Lenin —, hogy valamennyi tőkés országban, Amerikában éppúgy, mint Franciaországban és Németországban, egész irodalom keletkezett, amely ugyan *polgári* állásponton van, mindamellett nagyjából hűen festi le, és — persze kispolgári szempontból — az igazságnak megfelelően bírálja a fináncoligarchiát"[49].

Lenin többek között megjegyezte, hogy „az Egyesült Államokban a Spanyolország elleni imperialista háború 1898-ban kiváltotta az «antiimperialistáknak», a burzsoá demokrácia utolsó mohikánjainak ellenzékét... Amíg azonban ez az egész bírálat félt elismerni az imperializmus elválaszthatatlan összefüggését a trösztökkel, tehát a kapitalizmus alapjaival, amíg félt csatlakozni azokhoz az erőkhöz, amelyeket a nagykapitalizmus és annak fejlődése hoz létre, addig ez a bírálat csak «jámbor óhaj» maradt"[50].

Ehhez hasonló „jámbor óhajok" lépten-nyomon megismétlődnek az Egyesült Államok mai polgári közgazdasági irodalmában is, mégpedig különösen azoknak a liberális közgazdászoknak írásaiban, akik magukat a roosevelti „agy-

tröszt" „utolsó mohikánjainak" nevezik, s akik hasztalanul kísérelték meg annak idején, hogy kapitalista kivezető utat találjanak az 1929—1933-as mély gazdasági válságból.

A BURZSOÁ KÖZGAZDÁSZOK A KAPITALIZMUS ÁLTALÁNOS VÁLSÁGÁNAK IDŐSZAKÁBAN

Sztálin elvtárs műveiben továbbfejlesztette az imperializmus lenini elméletét. Tanítása a kapitalizmus általános válságáról, amely az összes tőkés ellentmondások rohamos kiéleződésének, a tőkés rend alapjaiban való megingásának és összeomlásának kora, egyenes folytatása és továbbfejlesztése az imperializmus lenini elméletének. Ez a tanítás elejétől végig leleplezi a monopoltőke szolgálatába szegődött és a tőkés gazdasági rend állítólagos életképességét magasztaló polgári közgazdászok elméleteit.

„Az Októberi Forradalom a világkapitalizmuson halálos sebet ejtett, amelyet az soha többé ki nem hever", hangsúlyozta Sztálin elvtárs[51]. Bebizonyította, hogy a mai kapitalizmust mélyreható általános válság jellemzi, amely leginkább abban jut kifejezésre, hogy a világ két részre szakadt; egyik részén kapitalista, másik részén szocialista rendszer uralkodik.

A kapitalizmus általános válsága, amely már az első világháború időszakában keletkezett, s amely mind jobban aláássa a kapitalizmus pilléreit, mély benyomást gyakorol a polgári közgazdászokra, noha ők igyekeznek tagadni és elkenni magának e válságnak a tényét is.

Különösen nagy jelentősége van a kapitalizmus általános válsága fő tényezőjének: a világ két rendszerre — a tőkés rendszerre és szocialista rendszerre való szakadásának. Sztálin elvtárs a XVI. pártkongresszuson megállapította: ez „elsősorban azt jelenti, hogy az imperialista háború és következményei fokozták a kapitalizmus rothadását és felbillentették egyensúlyát, hogy most a háborúk és forradalmak korszakában élünk, hogy a kapitalizmus a világgazdaságnak már nem *egyedüli és nem az egész földkerekséget átfogó* rendszere, hogy a *tőkés* gazdasági rendszeren kívül van *szocialista* rendszer is, amely gyarapodik, amely sikereket ér el, amely szemben áll a tőkés rendszerrel és amely már puszta létével szemléltetően bizonyítja a kapitalizmus rothadását, megingatja annak alapjait"[52].

A polgári közgazdászok minden áron szeretnének „megfeledkezni" erről a világtörténelmi jelentőségű tényről. Sztálin elvtárs azonban leleplezte kiagyalt „elméleteiket" és a legkülönfélébb elképzeléseiket arról, hogy a tőkés rend örökkévaló, s azt nem válthatja fel más, haladó társadalmi rendszer, egy olyan rendszer, amely megszünteti a kapitalizmus kibékíthetetlen ellentmondásait és tág teret enged a termelőerők határtalan fejlődésének. A Szovjetunió gyakorlata szemléltetően megmutatta a világ dolgozóinak a szocialista rendszer fölényét. A Szovjetunió, ahol megszűnt a válságok és depressziók lehetősége is, ahol örökre felszámolták a munkanélküliséget, ahol bevezették a tervgazdálkodást, s ahol állandóan emelkedik a dolgozók életszínvonala, ellenállhatatlan vonzóerőt gyakorol a tőkés országok munkástömegeire.

Minél erősebben bontakozik és éleződik ki a kapitalizmus általános válsága, annál inkább igyekeznek a legkülönfélébb irányzatokhoz és áramlatokhoz tartozó közgazdászok egymással vetélkedve új utakat-módokat keresni a dolgozók félrevezetésére, s arra, hogy megmentsék a tőkés rendszert az elkerülhetetlen pusztulástól. Vég nélkül gyártják a lehetetlennél lehetetlenebb „elméleteket" és „programokat" a „teljes foglalkoztatottság" biztosítására, a „válságmentes" és „tervkapitalizmus" megteremtésére. A burzsoázia ebben az időszakban arra törekszik, hogy a közgazdaságtudományt és egyáltalában az egész tudományt a halódó kapitalizmus megmentésének szolgálatába állítsa, és a kapitalizmust áldozatok millióinak árán — amint Lenin mondotta — „mesterségesen fenntartsa".

Ma, amikor az Egyesült Államok az imperialista antidemokratikus tábor alapjává, az egész világreakció fellegvárává vált, az agresszív amerikai imperializmus ideológusai már nem szorítkoznak korábban hirdetett jelszavukra: „szabadság, egyenlőség és Bentham"*. Az amerikai imperialisták a demokrácia és szocializmus világszerte erősödő és növekvő erőitől való félelmükben minden kivénhedt és halódó erőt egyesítenek, támogatnak mindent, ami elmaradott, elhaló, középkori.

---

* Bentham Jeremy — angol jogász és moralista (1748—1832). A korlátlan kapitalista szabadverseny védelmezője. „A polgári ostobaság lángesze" (Marx). — *Szerk.*

Az amerikai imperializmus ideológusai a német fasizmus fegyvertárából kölcsönzött legelvadultabb embergyűlölő „elméleteket" és felfogásokat terjesztik. Az amerikai imperialisták háborút készítenek elő a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen, világuralomra törnek, s ezért ideológiailag igyekeznek előkészíteni a tömegeket e háború ágyútöltelékének szerepére. Ezért mindenféleképpen megkísérlik, hogy befolyást gyakoroljanak az amerikai kisemberek politikailag elmaradott és kispolgári előítéletekkel átitatott tömegeire, hogy szovjetellenes propagandával elbolondítsák, s a sovinizmus és militarizmus, valamint a faji gyűlölet és a háborús hisztéria mérgével megmérgezzék őket.

Ezt a célt szolgálja az Egyesült Államokban a „közvéleménygyártás" hatalmas apparátusa — a sajtó és a rádió, a mozi és a templom, amelyek teljesen a monopoltőke kezében vannak, és a Gyáriparosok Országos Szövetségének, illetőleg az amerikai fináncoligarchia más szerveinek akaratát teljesítik.

Ugyanerre a célra használják fel a polgári áltudományt, a monopoltőke tudós szolgáit s „a papság diplomás lakájait".

Lenin, idézve a polgári filozófiaprofesszorok Dietzgentől származó fenti meghatározását, még hozzátette:

„Ahhoz, hogy Dietzgen maró jellemzésének abszolút helyességéről meggyőződjünk, elég, ha csak valamennyire is meggondoljuk, hogy mennyire függő helyzetben vannak a modern társadalom tanult emberei az állami élet, az általános gazdasági élet, továbbá a mindennapi élet terén, és általában minden téren az uralkodó burzsoáziától"[53].

Napjainkban a polgári tudomány és különösen a társadalomtudomány még jobban függ az Egyesült Államokban uralkodó monopoltőkétől, mint korábban. Az Egyesült Államok monopóliumai nemcsak arra használják fel a tudományt, hogy az amerikai kisemberek körében igazolják vele imperialista terjeszkedésüket és a világuralmukra vonatkozó aljas terveiket, hanem arra is, hogy sajátos módon külföldre exportálják az imperializmus megfelelően alkalmazott és megszépített ideológiáját, valamint a háborús gyujtogatók embergyűlölő „elméletét".

A polgári professzorok és a sárga sajtó egyforma igyekezettel rendszeresen terjesztenek rágalmakat a Szovjetunió állítólagos agresszivitásáról, megkísérlik az angol-amerikai

blokkot a védekező fél szerepében feltüntetni és elhárítani róla az új háború előkészítésének felelősségét.

Ez azonban nem zavarja az amerikai imperializmus ideológusait abban, hogy az Egyesült Államokban azt az aljas eszmét propagálják, mintha az új háború előkészítése az egyetlen eszköz volna arra, hogy az országban kifejlődő gazdasági válságot enyhítsék és a rohamosan növekvő munkanélküli tömegek számára munkát biztosítsanak.

Az amerikai imperializmus ideológiai fegyverhordozói hazug módon „totalitarizmussal" vádolják a kommunistákat, mindenféle képtelenségeket terjesztenek a Szovjetunióról és a népi demokratikus országokról. Így akarják ellensúlyozni azt a tekintélyt, valamint a szeretetet és tiszteletet, amelyet a Szovjetunió vívott ki az Egyesült Államok és valamennyi kapitalista ország dolgozó tömegei közt. Ugyanakkor mindenképpen tisztára akarják mosni a polgári áldemokráciát, elhallgatják a monopóliumok uralmát, a nemzeti és faji elnyomást az Egyesült Államokban és más kapitalista országokban és új, amerikai kiadásban hirdetik meg a fasiszta „fajelméletet".

Az amerikai burzsoá politikai gazdaságtan már a XIX. században is együgyű szajkózója volt a legvulgárisabb nyugateurópai közgazdászok „elméleteinek". Az amerikai közgazdaságtudomány „korifeusának" mindezideig Careyt tartják, akit Marx Bastiat-val együtt a gazdasági összhang legalantasabb hirdetőjének nevezett. Carey egyik főművéről Engels Marxhoz intézett levelében ezt írta: „Tudatlansága és felületessége csak ahhoz a szemtelenségéhez hasonlítható, amely felbátorítja arra, hogy ilyen zagyvaságot fecsegjen össze"[54].

A kizsákmányolók és kizsákmányoltak „érdekeinek összhangját" hirdető ostoba burzsoá apologetikus zagyvaság ma is legfőbb alapja és csalhatatlan dogmája az Egyesült Államok burzsoá politikai gazdaságtanának. Az amerikai politikai gazdaságtan professzorok ennek alapján szedegették össze nagy igyekezettel „füzetsorozatukban" az európai vulgáris közgazdászok minden szemetét: Malthus hírhedt „népesedési" elméletét, a „csökkenő földhozadék elméletét", a reakciós német „nemzetgazdaságtan" kinyilatkoztatásait, s a „határtermelékenység" — és a „határhaszon" elméleteket.

Clark amerikai közgazdász „határtermelékenység"-elmé-

letében a gazdaság valamennyi ágára ki akarja terjeszteni a „csökkenő földhozadék" hazug elméletét, amelyet a polgári közgazdászok a XX. század elején „egyetemes törvénnyé" léptettek elő. „A javak elosztása" című könyvében, amely a mai amerikai polgári közgazdaságtan alapvető elméleti művének számít, „a munka" és „a tőke" csökkenő termelékenységét hangoztatja. Clark a tudomány által rég megcáfolt „három tényező" („tőke, föld és munka") elméletből kiindulva mindenféleképpen be akarja bizonyítani, hogy a tőkések nem zsákmányolják ki a munkásosztályt, s a monopolárak és az extraprofit „igazságosak".

Az Egyesült Államok polgári közgazdászai megteremtették a német „történeti iskola" amerikai változatát, s a különféle vulgáris elméleteket lapos elgondolások és vaktában kiragadott tények híg kásájává próbálták összefőzni.

Az amerikai polgári közgazdaságtudománynak a maga módján legtökéletesebb formáját a közgazdasági elméletet minden tekintetben tagadó Harvard-egyetemi konjunktúrakutató iskola képviseli, amely erőfeszítéseit a „gazdasági időjárás" áltudományos, következetesen csődöt mondó jósolgatására összpontosította.

A Harvard-jósok maximális tudatlanságát bizonyítja, hogy közülük egyesek a gazdasági ciklusok keletkezését a napfoltok változásával, a bolygók helyzetével és ehhez hasonló asztrológiai badarságokkal akarják megmagyarázni. Ezek után nem csoda, hogy 1929 októberében, két nappal a bekövetkezett válság előjelét mutató tőzsdepánik, az úgynevezett fekete péntek" után a Harvard egyetem gazdaságkutató társasága közzétette szokásos „időjóslatát", amelyben azt állította, hogy „a tőzsdei események nem jelentenek válságot".

Hoover tudós lakájai még 1930-ban is megkísérelték elhitetni a munkanélküliek éhező tömegével, hogy minden kedvezően áll. Pedig ekkor már soha nem tapasztalt erővel tombolt a válság az Egyesült Államokban.

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. kongresszusán mondotta: „Meg kell állapítani, hogy a polgári közgazdászok teljesen csődöt mondtak a válsággal kapcsolatban. Sőt, még az a minimális gyakorlati érzékük sincs meg, amelyet elődeiktől nem mindig lehet elvitatni"[55].

A továbbiakban emlékeztette a pártkongresszust arra,

hogy több mint száz év óta „... minden rendű és rangú burzsoá kormány, minden rendű és rangú polgári közéleti szereplő, kivétel nélkül valamennyien nekigyűrköztek, hogy a válságokat «megelőzzék» és «megszüntessék». De valamennyien kudarcot vallottak, mert a kapitalizmus keretei között lehetetlen megelőzni vagy megszüntetni a gazdasági válságokat"[56].

A harvardi konjunktúrakutató iskola bukása egyik kifejezője volt a modern polgári közgazdaságtudomány csődjének.

Az amerikai burzsoá politikai gazdaságtan Clarkhoz hasonló „tekintélyeinek" írásai nem mások, mint a különböző országok és korok vulgáris közgazdasági „elméleteinek" keverékei. Ezek egész szemétdombra való mindenféle elméleti hulladékot hordtak össze, amelyet a marxista közgazdaságtudomány, vagyis az egyetlen valóban tudományos közgazdaságtan már réges-rég keményen megbírált és leleplezett. Megkísérelték ezeket az „elméleteket" hasznosítani, egymáshoz ragasztani és úgy feltálalni, mint a „közgazdasági gondolat legújabb eredményeit".

Marx ezt írta: „A lapos síkságon földkupacok is dombnak látszanak; mai burzsoáziánk laposságát «nagy szellemeik» képességein lehet lemérni"[57].

Ilyen nagy szellemmé és napjaink polgári közgazdasági gondolatának prófétájává akarják megtenni az Egyesült Államokban és Angliában Keynes angol közgazdászt.

Valójában Keynes „elmélete" kuruzsló bájitalok apologetikus keveréke „a kapitalizmus megmentésére", kísérlet arra, hogy a monopoltőke érdekeinek megfelelően egyesítse a régen megcáfolt és leleplezett vulgáris közgazdasági tanok állításait.

Keynes más vulgáris közgazdászokhoz hasonlóan idealista filozófiai álláspontjából kiindulva, óvatosan elkerüli a gazdasági törvényszerűségeket, és a kapitalisták magatartásának „örök" lélektani motívumait keresi. Keynes egyszersmind az állammonopolista kapitalizmus ideológusa is, aki azt hirdeti, hogy a polgári államot még jobban alá kell rendelni a tőkés monopóliumoknak. Sismondi „fogyasztáshiány"-elméletét ismételve, Keynes a pazarlásnak, fényűzésnek és a tőkések minden lehető nem-termelő kiadásának növelésében keresi a válságokból kivezető utakat és megkísérli, hogy valamilyen for-

mában „elméletileg" igazolja, sőt, felmagasztalja a monopolista burzsoázia élősdiségét. Ilymódon Keynes „elmélete", mely a XIX. század vulgáris közgazdaságtanának elcsépelt fejtegetéseit ismételgeti, jellegzetes terméke a kapitalizmus általános válsága időszakának, a modern kapitalizmus rothadásának és haldoklásának. A kapitalizmust piramisok építésével, földrengések, sőt, háborúk segítségével „megmentő" keynes-i csodatevő recepteket kapták fel mind az angol polgári közgazdászok, mind pedig sok amerikai polgári közgazdász, akik a hadiipari monopóliumok szolgálatában állanak, és ezek parancsára megkísérlik, hogy háborús gyujtogatók bűnös cselekedeteire igazolást találjanak. Keynes és amerikai követői alapgondolatának érvényrejuttatása oda vezet, hogy még jobban növelik a dolgozók kizsákmányolását, s az állam a háborús előkészületek finanszírozása és a monopolisták gazdagítása céljából elvonja a dolgozók jövedelmének nagyobb részét.

Lenin már 1920-ban angol nyárspolgárnak, megrögzött burzsoának, a bolsevizmus kíméletlen ellenségének nevezte Keynes-t, aki később az imperialista háborúk leplezetlen ideológusává vált. Így fest a polgári közgazdaságtan e divatos prófétája, akit a monopóliumok sajtója „nagy gondolkodónak" próbál feltüntetni. A monopoltőke tudós szolgáinak százai csinálnak karriert azzal, hogy Keynes „absztrakt" elméletét alkalmazzák, amikor az Egyesült Államok, Anglia és más tőkés országok monopóliumainak és az őket szolgáló államapparátusnak konkrét gazdaságpolitikai feladatait kell megoldaniok. Keynes elgondolásaival az imperialista burzsoázia állítólag új, valójában azonban berozsdásodott fegyvert talált a kommunizmus ellen és a világuralomért folytatott harcában.

Keynes „A foglalkoztatottság, a kamat és a pénz általános elmélete" című könyvének a hitleri Németországban megjelent németnyelvű kiadásához írt előszavában kertelés nélkül megírta, hogy elmélete „inkább a totális (vagyis a fasiszta. — *M. R.)* államrendszernek felel meg, mint a szabadverseny és az állami benemavatkozás rendszerének". Valóban, a háború magasztalása, a dühödt rosszindulat a Szovjetunió és a munkásosztály iránt, a társadalmi és gazdasági demagógia (a válság felszámolásának, a kölcsöntőke ellen vívott harcnak stb. ígérgetése) — a keynesizmusnak mindezek az alapvonásai — rendkívül hasonlítanak a hitleristák ideológiájának alapelveire

és szociális demagógiájára. Ilymódon a keynesizmus jellegzetes visszatükröződése a mai vulgáris politikai gazdaságtan fasizálódásának. Nem csoda, ha a világuralomra törő, rohamosan fasizálódó amerikai imperialisták beléje kapaszkodnak. Néhány amerikai és nyugateurópai közgazdász legendát terjeszt arról, hogy „két Keynes" van — egy reakciós és egy reformista. Szerintük a keynesizmusnak van haladó oldala, illetőleg iránya is. E legendának köszönhetik elterjedésüket azok a káros illúziók, hogy a kapitalizmus általános válságának szakaszában a burzsoá államot fel lehet használni szociális reformok végrehajtására, és a monopolkapitalizmust át lehet alakítani valamiféle „haladó kapitalizmussá".

Köztudomású, hogy napjainkban a burzsoá erőszak államszervezete teljes egészében a monopoltőke érdekeit szolgálja és az imperialista háborúk előkészítésére, a munkásosztálynak és szervezeteinek elnyomására irányul. Keynes amerikai követői — Clark, Hansen és mások — a kapitalizmus általános válságának kiéleződésével párhuzamosan mind nagyobb hévvel igyekeznek „megokolni" és propagálni, hogy a hadiipar költségvetésileg biztosított állami finanszírozásának politikája az új gazdasági válság egyetlen ellenszere. Valamennyien a „szabályozott infláció" politikáját, vagy „az államadósságok új filozófiáját" népszerűsítik, amely szerint a költségvetés állandó deficitje és az egyre jelentősebb államadósságok (amelyek az 1939. évi 42 milliárd dollárról 1949-ben 260 milliárd dollárra növekedtek) veszélytelenek, sőt, az amerikai gazdasági élet egyensúlyának fenntartása szempontjából egyenesen kívánatosak. Azt állítják, hogy „a konjunktúra fellendítésének" ez a módszere beláthatatlanul hosszú ideig képes elodázni a gazdasági válság kitörését és biztosítani a „teljes foglalkoztatottságot".

Erről a vulgáris közgazdasági „elméletről" ismételten bebizonyosodott, hogy teljesen tarthatatlan. A költségvetési hiány és a katonai kiadások nyakló nélküli növelésének politikája még jobban kiélezi a kapitalizmus általános válságának ellentmondásait, mert fokozza az inflációt, növeli az adóterheket, s így meggyorsítja a dolgozók elnyomorodását, csökkenti a lakosság fogyasztását és elkerülhetetlenül válsághoz vezet.

A mitikus „válságnélküli kapitalizmus" elmélete cinikus szemfényvesztés csupán, amelynek célja a tömegek felülte-

tése. Éppannyira hamis az amerikai keynesiánusoknak (Clark, Lorwin stb.) minden olyan elmélete is, miszerint lehetséges a tőkés gazdaság állami „tervezése" és „szabályozása", s hogy az államkapitalista „tendenciák" kifejlődésével párhuzamosan állítólag „forradalmi módon megváltoznak az állam gazdasági funkciói".

Sztálin az SzK(b)P XV. kongresszusán megemlítette, hogy az amerikai és német gazdasági szerveknél is vannak holmi tervfélék, de ezek csak tervjóslások, tervtalálgatások, amelyek senkit sem kötelezneK. „Olykor amerikai, német gazdasági szervekre hivatkoznak — mondotta —, amelyek állítólag szintén tervszerűen vezetik a nemzetgazdaságot. Nem, elvtársak, ezt ott még nem érték el és nem is érik el, amíg ott kapitalista rend van. A tervszerű vezetéshez az iparnak nem kapitalista, hanem más, szocialista rendszerére van szükség, ahhoz legalábbis az kell, hogy államosított legyen az ipar, államosított legyen a hitelrendszer, nacionalizált legyen a föld, hogy legyen szocialista összefogás a faluval, hogy a munkásosztály legyen hatalmon az országban, és így tovább"[58].

Ezt a sztálini jellemzést alkalmazni lehet az amerikai keynesiánusoknak a „tervgazdálkodó újkapitalizmusra" vonatkozó mai elméleteire, s úgyszintén az ottani polgári közgazdászok „szervezett kapitalizmus" —, „vegyes gazdaság" — stb. elméleteire is. Ilyen például Moultonnak, a Brookings társadalmi kutatóintézet elnökének a „szabályozott közgazdaság"-ról kigondolt felkapott elmélete, amely az amerikai imperializmus háborúutáni gazdasági politikáját akarja „elméletileg" megalapozni.

Moulton, aki egyébként nem győzi magasztalni a „szabad vállalkozás" rendszerét, felhívja az állami szabályozószerveket, hogy azért bizonyos fokig „irányítsák a játékot", vagyis — gyakorlatilag — segítsenek a leghatalmasabb monopóliumoknak abban, hogy azok megfojtsák konkurrenseiket, fokozzák a dolgozók kizsákmányolását és erősítsék külső terjeszkedésüket. Biztosítja a monopoltőkéseket afelől, hogy „a játék állami irányítása" védelmet nyujt a kapitalista rendszernek, erősíti a tőkés rendet és maximális profitot hoz a tőkéseknek. A Moulton-féle „szabályozási" rendszer osztálycélja az, hogy állami szervek cégére alatt teljesen a monopóliumoknak rendelje alá az „ellenőrizendő tényezőket" — a tudományt és a

technikát, a fontosabb nyersanyagforrásokat, a pénz- és hitelrendszert, a pénzügyeket és egyéb területeket.

A polgári közgazdaságtan a kapitalizmus általános válságának ellentmondásaiból az „állami beavatkozás" révén akar kivergődni. Az állami beavatkozás célja pedig: fokozni a fegyverkezést, s már békében megteremteni a háborús gazdaság alapjait. Az Egyesült Államok polgári közgazdaságtana tehát az agresszív, világhódító háborúban látja az egyetlen „kiutat" és ezzel elárulja teljes csődjét.

Az amerikai közgazdaságtudomány militarizálására külön fejezetben részletesen kitérünk még. Már itt rá kell mutatnunk azonban arra, hogy a jobboldali szocialistáknak, valamint az Amerikai Munkásszövetség (AFL) és az Ipari Szervezetek Kongresszusa (CIO) bürokratáinak nézetei erősen rokonvonásokat mutatnak, sőt, legtöbbször teljesen megegyeznek a keynesiánusok elméleteivel.

Lenin rendkívül erélyesen leplezte le és bélyegezte meg a reformistákat, az imperializmusnak a munkásmozgalomba befurakodott szekértolóit, akik szellemi ősei a jobboldali szociáldemokratáknak, az amerikai imperializmus jelenlegi szolgáinak. Lenin feltárta a reformizmus gazdasági alapját és rámutatott arra, hogy ez az alap az imperializmusra jellemző élősdiség és rothadás.

Az az extraprofit, amelyet a monopoltőkések egy maroknyi csoportja a monopolárak, a tőkekivitel, a gyarmati és függő országok kifosztása révén szerez, ezernyi közvetlen és közvetett, nyilt és rejtett lehetőséget és módot ad e csoportoknak arra, hogy a proletariátus szűk felső rétegét, a munkásarisztokráciát, valamint a szakszervezeti bürokráciát megvásárolja. Lenin megmutatta, hogy a munkásarisztokrácia a burzsoázia legfőbb szociális támasza, a munkásosztály ideológusai és elpolgáriasodott szociáldemokrata politikusai pedig a burzsoázia valóságos ügynökei, a tőkésosztály munkáslakájai a munkásmozgalomban.

Lenin megsemmisítő bírálatban részesítette az imperializmus reformista szekértolóinak különféle „elméleteit", a nyilt szociálsovinisztáktól az „à la Kautsky prostituált «marxizmus»"[59] baloldali frázisokba burkolt valamennyi hirdetőjéig, akik a kapitalizmus általános válságának szakaszán végérvényesen átálltak a burzsoázia táborába, a burzsoázia harci eszközévé váltak, a munkásosztály és a Szovjetunió ellen.

Sztálin elvtárs továbbfejlesztette azt a lenini tételt, hogy a reformisták az imperializmus ügynökei; megállapította, hogy a marxizmus-leninizmus és a reformizmus között szakadék van. Sztálin elvtárs ezt írta: „A mai szociáldemokratizmus a kapitalizmus *eszmei támasza.* Leninnek ezerszeresen igaza volt, amikor azt mondta, hogy a mostani szociáldemokrata politikusok «a *burzsoázia* igazi *ügynökei a munkás*mozgalomban, a kapitalisták osztályának munkásügyvivői», hogy «a proletariátusnak a burzsoáziával vívott polgárháborújában» elkerülhetetlenül «a ‚versailles-iak' mellé állnak, a ‚kommünárok' ellen».

Lehetetlen végezni a kapitalizmussal, ha nem végzünk a szociáldemokratizmussal a munkásmozgalomban. Ezért a kapitalizmus halódásának kora egyszersmind a szociáldemokratizmus halódásának kora a munkásmozgalomban"[60].

E lenini-sztálini tételeknek óriási jelentőségük van a mai nemzetközi helyzetben.

A jobboldali szocialisták ma már nemcsak úgy lépnek fel valamennyi tőkés országban, mint „saját" burzsoáziájuk eszmei támaszai, mint a burzsoáziának a munkásmozgalomba befurakodott ügynökei, hanem úgy is, mint az amerikai imperializmus ügynökei, akik „megokolják" és tisztára mossák az amerikai monopóliumok rablóháborúját a világuralomért, valamint a monopóliumoknak a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen irányuló háborúra uszító politikáját. Az európai országok szociáldemokrata pártjai amerikai pártokká alakultak, amelyek közvetlen fegyverei az Egyesült Államok imperialista agressziójának.

A jobboldali szocialisták „teoretikusai", már „az à la Kautsky prostituált marxizmusról" is réges-régen lemondtak, a politikai gazdaságtan, a történelem, a filozófia és a szociológia területéről a reakciós burzsoá „elméletek" mindenféle lim-lomját szedik össze, és megpróbálják azokat egy újabb, „konstruktív szocializmus" formájában feltálalni. A kapitalizmusnak a szocializmusba való „békés" belenövéséről, „az érdekek összhangjáról" és „az osztályok békés együttműködéséről" fecsegnek. Minden módon dicsőítik a sokat emlegetett „amerikai életformát" és az agyondicsért amerikai „demokráciát", a Szovjetunióval szemben tanúsított gyűlöletben és a marxizmus-leninizmus dühödt támadásában pedig még imperialista gazdáikon is igyekeznek túltenni.

A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája 1949 novemberében hozott határozataiban megállapította, hogy „egyre mélyebbre süllyedve a munkásosztály érdekeinek, a demokrácia és a szocializmus elárulásában, teljesen megtagadva a marxizmus tanait, a jobboldali szocialisták most az amerikai imperializmus rablóideológiájának védelmezőiként és hirdetőiként lépnek fel. Elméleteik «a demokratikus szocializmusról», a «harmadik erőről», kozmopolita fecsegésük arról, hogy le kell mondani a nemzeti szuverenitásról — mindez nem egyéb, mint az amerikai és angol imperializmus agressziójának ideológiai leplezése"[61].

A halódó kapitalizmus megmentéséért és a kapitalista rabság megőrzéséért minden erejükkel harcoló jobboldali szocialisták szekértolóivá váltak az amerikai háborús gyujtogatóknak, követői és hirdetői annak az imperialista politikának, amely a fegyverkezés fokozására törekszik és „hidegháborút" folytat a demokrácia és a szocializmus erői ellen.

Sztálin elvtárs már 1928-ban kifejtette, hogy a szociáldemokrácia „az imperialista pacifizmus fő terjesztője a munkásosztály soraiban — tehát a munkásosztályon belül a szociáldemokrácia a kapitalizmus fő támasza az újabb háborúk és intervenciók előkészítésében"[62]. Erre a célra a szociáldemokrácia az „imperialista pacifizmus" álszent frazeológiáját használja fel.

Ma a jobboldali szocialisták fő közvetítői és ideológusai az amerikai háborús uszítók politikájának, a Marshall-tervnek, az Északatlanti Egyezménynek és más agresszív katonai blokkoknak, valamint annak a „katonai segítségnek", amelyet az Egyesült Államok nyujt a nyugateurópai államoknak.

A jobboldali szocialisták, akik az amerikai monopóliumok hódító cselszövéseit a „világállam", az „Egyesült Európa" frázisaiba burkolják, főkolomposai és legaktívabb hirdetői a burzsoá kozmopolitizmus aljas ideológiájának. A jobboldali szocialisták a Szovjetunióra és a népi demokratikus országokra zúdított féktelen rágalmak özönének szállítói: teljesítik az amerikai imperialisták megbízásait, amelyek a kapitalista országokban a munkásmozgalom egységének megbontására, a népi demokratikus országokban pedig kém- és diverzáns fészkek megszervezésére irányulnak.

Az amerikai monopolisták akaratát teljesítő jobboldali szocialisták és a reformista szakszervezeti bürokraták min-

den erejükkel akadályozzák a tömegek napról napra erősödő békemozgalmát, minden eszközt igénybevesznek, hogy gyöngítsék a béke, a demokrácia és a szocializmus táborát és ellensúlyozzák a Szovjetunió egyre növekvő nemzetközi tekintélyét.

A dolgozók százmilliói, élükön a kommunista és munkáspártokkal, szélesítik és aktivizálják harcukat a békéért, valamint az atomfegyver és a tömegek pusztítását szolgáló más eszközök betiltásáért, leleplezik a háborús gyujtogatók minden kirohanását, kérlelhetetlenül, fáradhatatlanul leplezik le az imperialista gyujtogatók fő ügynökeit a munkásmozgalomban — a jobboldali szocialistákat és a szakszervezeti imperialistákat.

IX. fejezet

A KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNY MILITARIZÁLÁSA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Sztálin elvtársnak a XVI. pártkongresszuson tett megállapítása szerint a kapitalizmus általános válságának egyik jellegzetes tüneteként „... *krónikus* jelenséggé vált, hogy az *üzemek teljesítőképességét nem használják ki teljesen* és hogy milliós *munkanélküli hadseregek* alakultak, amelyek tartalékhadseregekből a *munkanélküliek állandó hadseregeivé váltak*"[1].

A tőkés világgazdaságot tehát a két világháború között az üzemek teljesítőképességének krónikus kihasználatlansága és milliós munkanélküli hadseregek kialakulása jellemezte.

A kapitalizmus általános válságának ezek a kísérő jelenségei különösen az Egyesült Államokban jelentkeznek rendkívüli erővel. Lubin amerikai polgári statisztikus a szenátus Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottságának benyujtott tájékoztató jellegű jelentésében jellemző adatokkal szemléltette az Egyesült Államoknak az 1930—1933. évi válság, s az azt követő sajátos depresszió, valamint az 1937—1938. évi új válság okozta gazdasági veszteségeit.

Lubin adatai szerint kilenc év alatt (1929—1938 között) a munkanélküliség következtében 43 millió normál munkaév veszett el. E számadat mögött olyan emberek milliói rejlenek, akik tudtak és akartak volna dolgozni, s akik 1929-ben még dolgoztak is, de azután a „nagy depresszió" éveiben kikerültek az utcára. 43 millió munkaév akkora munkatömeget fejez ki, amely 35 százalékkal meghaladja az egész 1929. évi munkaráfordítást. A dolgozók munkabérvesztesége 1930—1938 között (ebben a mezőgazdaság nem szerepel) 120 milliárd dollárt

tett ki. Ez a szédítő összeg 140 százalékkal meghaladja az 1929. évben kifizetett munkabéreket. Lubin megjegyzi, hogy ugyanakkor, amikor a dolgozók ennyi jövedelemtől estek el, annak az árumennyiségnek kiesése, amelyet előállíthattak volna ebben az időközben, még ennél az összegnél is nagyobb veszteséget jelentett az országnak.

A valóságban azonban a Lubin által alábecsült veszteségek legalább háromszor ekkorák voltak. 1930—1933 között, még a szépített hivatalos adatok szerint is, átlagban több mint tízmillió volt a munkanélküliek száma. Így tehát egyedül a válság első négy évében legalább 40 millió normál munkaév veszett el. Az ezután következett sajátos depresszió éveiben szintén nagy volt a munkanélküliség, így a munkabérveszteség is a sokszorosára tehető annak az összegnek, amelyet Lubin mutatott ki.

A farmerek ez alatt a kilenc év alatt Lubin szerint 38 milliárd dollár jövedelemtől estek el. Ez több mint háromszorosa 1929. évi jövedelmeik összegének. A statisztikus szerint a nemzeti jövedelem terén a válság és depresszió következtében ezekben az években körülbelül 132,6 milliárd dollár veszteség volt, tehát az 1929. évi nemzeti jövedelemnek csaknem kétszerese.

Bár ezek is szépített számok, annál jellemzőbb, hogy Lubin még így is „a kapitalista rendszer széthullása" fokmérőinek nevezi őket. Azt írja, hogy „a gazdaság a maga munkaerő- és egyéb tartalékaival — gépeivel, üzemeivel, közlekedési hálózatával, technikájával, tapasztalataival stb. —, amelyek együttesen könnyűszerrel biztosíthatnák az egész nép magas életszínvonalát, engedett a vak gazdasági erők nyomásának. Megvolt minden kellék a virágzó gazdasági élethez, ám a hajtószíjak megszűntek működni, s a háború előtti tíz év a munkaerő és a készletek elfecsérlésének tragikus időszaka lett"[2]. Ez a jellemzés csak halvány visszatükröződése azoknak a valóságos ellentmondásoknak, amelyek a kapitalizmus általános válságának időszakában egyszerre felszínre kerültek az Egyesült Államokban. Szegénységi bizonyítványul szolgálnak az amerikai polgári közgazdászok számára, akik nem képesek megérteni a mai kapitalizmus „vakon ható gazdasági erőinek" működését és mégkevésbbé találhatnak orvosságot a tőkés rendszer súlyos betegségei ellen.

Miközben milliók éheztek, a tőkés monopóliumok és a

tőlük függő farmeregyesülések óriási mennyiségű élelmiszert semmisítettek meg, hogy fenntarthassák a magas árakat.

A *New York Post* elrémítő számadatokat közölt, méghozzá már arra az időszakra vonatkozólag, amikor elmúlt a pusztító válság, amely 1929—1933 között megrázta az egész tőkés világgazdaságot. „Az 1934. évi statisztikai adatok szerint — írta a lap — az egész világon 2 400 000 ember halt éhen. Körülbelül 1 200 000-en lettek öngyilkosok a nélkülözés következtében. Ugyanebben az évben óriási mennyiségű eladhatatlan élelmiszert semmisítettek meg: összesen több mint egymillió vagon gabonát, 267 000 vagon kávét, 258 000 vagon cukrot, 26 000 tonna rizst és 25 000 tonna húst."

„... náluk, a kapitalistáknál — mondta Sztálin elvtárs a XVI. pártkongresszuson — egészen rendiénvalónak találják, ha a válságok idején megsemmisítik az áru-«feleslegeket» és elégetik a mezőgazdasági termékek «feleslegét», hogy fenntartsák a magas árakat és biztosítsák a magas profitot, nálunk ellenben, a Szovjetunióban, bolondokházába zárnák azt, aki ilyen gazságot elkövetne." És levonta a következtetést: „El kell ismerni, hogy az a gazdasági rendszer, amely nem tudja, hogy mit csináljon termelési «feleslegeivel» és kénytelen elégetni azokat, holott a tömegek nyomorognak, munka nélkül vannak, éheznek és tönkremennek — az ilyen gazdasági rendszer maga mondja ki saját halálos ítéletét"[3].

Mintegy ennek a halálos ítéletnek az előérzete szólt azokból az amerikai közgazdászokból és közéleti férfiakból, akik már a második világháború előtt kijelentették, hogy csupán háború esetén lehet — legalább ideiglenesen — „megoldani" a munkanélküliség és a mezőgazdasági túlnépesedés problémáját.

A világháborúban ők a közelgő új gazdasági válság ellenszerét látták.

Dr. Kreps, a szenátus Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottságának egyik főmunkatársa a bizottság 1940 áprilisában tartott ülésén „Technika és háború" című értekezésében az alábbi jellemző szavakkal magasztalta a háború befolyását a gazdasági életre:

„A háború az az eszmény, amely felé a gépesített ipar törekszik. A háború tömeges keresletet teremt a teljes mértékben szabványosított gyártmányokra. Az egyéni ízlés, óhaj és szükséglet a katona egyenruhájánál és fegyverzeténél egy-

általában nem jön számításba. Emellett a háborút viselő nép eszményi fogyasztó. Óriási keresletet teremt acélra, vasra és különféle gépezetekre, amelyeket aztán pozdorjává zúz a harcmezőkön. Nincs többé sem felesleges termelőkapacitás, sem realizálási probléma!"[4] Kreps lelkendezése semmiképpen sem tekinthető egy, a kapitalizmus ellentmondásainak útvesztőjében eltévedt közgazdász egyéni rögtönzésének. Ez a lelkendezés visszatükröződése és elméleti igazolása az amerikai tőkés monopóliumok politikájának, annak, hogy a nagy monopóliumok a háborúban mindenekelőtt „ideális piacot" és „ideális" meggazdagodási lehetőséget látnak.

Sok amerikai közgazdász a kapitalista monopóliumok e sajátos „eszményeire" építi fel azt a hazug és alias „elméletet", miszerint a tömeges munkanélküliségnek és a kapitalizmus általános válságával járó más csapásoknak oka „a tudomány és a technika túlságosan gyors feilődése", s ebből nincs más kiút, a „lakosság teljes foglalkoztatottságát" nem biztosíthatja más, csak a világháború. Az amerikai közgazdászok tucatszámra írtak könyveket és százszámra cikkeket erről a témáról. Ezt az „eszmekört" a legteljesebben azonban a már említett Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottság és az Egyesült Államok kongresszusának egyéb gazdasági bizottságai dolgozták ki. A szenátusnak az ipar koncentrációjával foglalkozó bizottsága például „A technika szerepe gazdaságunkban" címmel kiadott 1941. évi jelentésében kifejtette: „Ha a háborús készülődés és maga a háború az a jelentős erő, amely nagyjából-egészéből kompenzálja azoknak az embereknek foglalkoztatottságát, akiket a modern technika kiszorított a termelésből, akkor felmerül az a feltevés, hogy az Egyesült Államok jelenlegi gazdasági rendszere csak a háború segítségével lesz képes arra hogy valamennyire is teljes foglalkoztatottsággal működjék"[5].

A amerikai közgazdászoknak ez a „feltevése", ahogy a hadimegrendelések és ezzel párhuzamosan a monopóliumok háborús nyereségei növekedtek, hamarosan „szilárd meggyőződéssé" változott, Lynch könyvében összefoglalja az Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottság tevékenységének siralmas eredményeit; megállapítása szerint a bizottság feladata az volt, hogy „olyan formulát találjon, amelynek alapján a kapitalizmus működni tud". Lynch az alábbi következtetésre jut: „Sajnos az utóbbi években a hadigazdaság megteremtése bizonyult

az egyedüli gyors módszernek, amelynek segítségével a nyugati népek képesek voltak mozgósítani erőforrásaikat a teljes foglalkoztatottság elérésére"[6].

A szenátus neves közgazdászokból alakult s a mai halódó monopolkapitalizmus gyógyíthatatlan betegségének orvoslására hivatott bizottságának ez a következtetése rendkívül jellemző. Kitűnő illusztráció Leninnek a Szovjetek IX. Összoroszországi Kongresszusán, 1921-ben elhangzott alábbi szavaihoz: „Ha világméretekben nézzük a kérdést, olvan virágzó, hatalmas ipar, amely minden termékkel el tudja látni a világot, létezik a földön, de más célból nem tudják mozgásba hozni, csak azért, hogy ágyúkat gyártsanak, lövedékeket és más fegyvereket készítsenek, amelyeket olyan nagy sikerrel alkalmaztak 1914—1918-ban. Akkor az ipar a háború számára dolgozott és termékeivel olyan tökéletesen ellátta az emberiséget, hogy nem kevesebb, mint tízmillió ember pusztult el és nem kevesebb, mint húszmillió lett nyomorékká... Íme ezért dolgozott ez a gazdag, modern nagyipar. Nyomorék emberek gyártásának az ügyét szolgálta, és nem maradt ideje arra, hogy termékeivel ellássa a parasztokat"[7].

A második világháborúban az Egyesült Államok és Anglia nem a fasizmus megsemmisítését és az európai demokratikus rend megszilárdítását tekintették céljuknak, hanem azt, hogy megszabaduljanak versenytársaiktól a piacokon, és megszilárdítsák saját hatalmi helyzetüket. Az amerikai tőkés monopóliumok arra használták fel a háborút, hogy minél jobban meggazdagodjanak a hadimegrendeléseken, és maximális háborús nyereséget zsebeljenek be.

Mint tudjuk, ez sikerült is. A „rokkantgyártás" az amerikai monopóliumok számára a legjövedelmezőbb üzletnek bizonyult.

Az Egyesült Államok kereskedelmi minisztériumának erősen szépített hivatalos adatai szerint is az amerikai részvénytársaságok nyeresége 1940—1945 között — még az adók levonása után is — fantasztikusan nagy összeg: 52 milliárd dollár volt. A részvénytársaságok likvid tőkéje ugyanebben az időszakban több mint kétszeresére — az 1939. évi 21 milliárd dollárról 46,9 milliárd dollárra növekedett. Bruttó nyereségük (az adók levonása nélkül) ez alatt az öt év alatt összesen 117 milliárd dollárt tett ki.

A háborús nyereség oroszlánrésze a néhány legnagyobb

monopóliumnak jutott, amely a közvetlenül az állammal kötött hadiszállítási szerződések 70 százalékát összpontosította kezében.

Nem csodálatos, hogy a monopolkapitalizmus körülményei között az Egyesült Államokban a második világháború éppúgy, mint az első imperialista világháború valóságos paradicsom volt a kapitalisták számára. Delacy képviselő 1945 végén a kongresszus egyik ülésén megjegyezte: „Vitathatatlan tény, hogy ennek a háborúnak az erőfeszítésein, megrázkódtatásain és véráldozatain maroknyi részvénytársaság és pénzmágnás vagyona hihetetlenül megnövekedett. Ezért nem is csodálkozhatunk azon, hogy nekik tetszik a háború és újabb háborút akarnak"[8].

Érthető az is, hogy a háborún nyerészkedő amerikai tőkés monopóliumok teljes erőből és minden eszközzel ösztönzik és támogatják az új háborúra uszító s világszerte viszályt és bizonytalanságot szító amerikai kormány, valamint a különféle reakciós politikai csoportok agresszív ténykedését.

Ebben a sötét munkájukban készségesen segítik őket az amerikai burzsoá közgazdászok.

A háború még be sem fejeződött, a szovjet csapatok még Berlint ostromolták, s a világ népei arról ábrándoztak, hogy a hitleri Németország és az imperialista Japán szétzúzása után sikerül majd biztosítani a tartós békét és minden tekintetben huzamos együttműködést, mikor az Egyesült Államok közgazdászai már 1945 májusában az Amerikai Közgazdasági Társaság 57. konferenciáján megpróbálták „tudományosan" bebizonyítani, hogy egy új világháború elkerülhetetlen, sőt, kívánatos, mivel ez állítólag „bevált" eszköz a lakosság „teljes foglalkoztatottságának" (a harctereken s a monopóliumok hadiüzemeiben) és természetesen a monopóliumok óriási háborús nyereségeinek biztosítására.

Kenneth Boulding, ismert amerikai közgazdász, előadásában az alábbi jellemző következtetésre jutott: „Századunk legnagyobb problémája jelenleg az, hogy felemeljük a fogyasztást arra a színvonalra, amely mellett fenn lehetne tartani a normális termelést és a teljes foglalkoztatottságot.

Sajnos a nagyméretű fogyasztás biztosításának egyedül bevált módszere a háború, s a nemzetek szemmel láthatólag éppen ehhez a módszerhez folyamodnak, amikor a bőség terhe túlságos súllyal nehezedik rájuk. A világ ma egy önnön-

maga által okozott borzalmas dilemma harapófogójába került: vagy kiszélesíti a fogyasztást — egy háború segítségével —, vagypedig utat engedve a válságoknak és a munkanélküliségnek, csökkenti a termelést.

Ha az állam fogyasztóerejét nem lehet felhasználni rombolás és fecsérlés helyett az életszínvonal emelésére, akkor én sehogy sem látok kiutat ebből a dilemmából, mert az árrendszer, miként ezt előadásomban bebizonyítottam, teljességgel alkalmatlan e kérdés megoldására"[9].

Amikor megvitatták ezt a beszámolót (a vitában Nourse és több más ismert amerikai közgazdász is részt vett), az előadó egyes tételei élénk ellenvetésekkel találkoztak. Jellemző, hogy ugyanakkor a konferencián résztvevő többszáz közgazdász közül egy sem akadt, aki akár egyetlen szóval is tiltakozott volna az előadó által vázolt „borzalmas dilemma ellen", amely lényegében leplezetlen felhívás volt a piac kiszélesítésének s ezúton a válságok elkerülésének egyedüli eszközeként reklámozott háborús készülődésre.

Vannevar Bush, az amerikai tudomány militarizálásának hírhedt szervezője, 1947. évi beszédében a „permanens háború" perspektívájának formájában ugyanezeket az eszméket fejtegette a hadfelszerelési társaság kötelékéhez tartozó hadiüzemtulajdonosok előtt. Bush szavai szerint a „permanens háború" idején „a hadműveletek szünetelésekor a népek energiáját teljes egészében olyan tevékenységre irányítják majd, amelynek keretében az elméleti kutatásnak, az alkalmazott tudományoknak, a technika fejlesztésének és a termelésnek az lesz a legfontosabb feladata, hogy előkészítse a következő fegyveres összeütközést". Ugyanezt a gondolatot fejtette ki 1946 októberében a newyorki kollégiumban elmondott beszédében Baruch, a közismert háborús gyujtogató is. Baruch magasztalva a „magántulajdon és a nyereségszerzés motívumainak előjogait", amelyek véleménye szerint „a békénél is értékesebb szabadságjogok" közé tartoznak, a következő kijelentésre ragadtatta magát: „A háború borzalmai közepette gyönyörűnek látszik a béke, de szinte gyűlöletessé válik, mikor a háború véget ér."

Az amerikai szociológusok, közgazdászok, történészek és politikusok minden megnyilatkozásukban ezerféleképpen ismétlik, sőt, továbbfejlesztik a katonai költségvetések felduzzasztására, fegyverkezési hajszára, s az Egyesült Államok

monopoltőkéjének az egész világ feletti osztatlan uralmára törekvő hadianyaggyárosok e „filozófiáját".

Mindebből kitűnik, hogy az Egyesült Államokban különféle utakon-módokon a társadalomtudományok és elsősorban a közgazdaságtudomány sajátszerű militarizálása megy végbe.

Stuart Chase közgazdász, aki egy időben „liberalizmusával" s az amerikai tőkés gazdaság „pocsékolásának" leleplezésével kérkedett, ma az atomháború hirdetője lett. Már az 1929—1933. évi válság idején reakciós utópisztikus elméleteket kezdett hirdetni, s noha nem sokkal azelőtt még dicsőítette az amerikai technikát, most egyszerre arról beszélt, hogy le kell mondani a technikai haladásról, harcolni kell a találmányok és a tudomány ellen. „A gép molochja" és „A haladás bosszúja" című könyveiben a közgazdaságtudomány segítségével próbálta alátámasztani Spengler, Bergson és más reakciós filozófusok zavaros elméleteit, amelyek visszatükrözik a halódó burzsoázia félelmét a tudomány és a technika fejlődésétől. Chase attól fél, hogy a tudomány új vívmányai, az új találmányok elértéktelenítik a monopóliumok állótőkéjét, egész iparágakat tesznek feleslegessé, s nyomukban óriási tömegű elavult gép és anyag válik használhatatlanná. Ezért hangoztatta, hogy elébe kell vágni „a haladás bosszújának", lassítani kell a műszaki berendezések korszerűsítését, fel kell tartóztatni a technikai fejlődést. Arról ábrándozott, hogy „fiókba kellene zárni a technikai haladást, s onnan csak mértékkel adagolni". E célból azt javasolta, hogy „hirdessenek legalább tízévi zárlatot a találmányokra, s tekintsenek szigorú felügyeletre szoruló közveszélyes őrültnek minden feltalálót".

A második világháború befejezése után Chase sietve az atommániákusok teli torokból üvöltő kórusaihoz csatlakozott, s fasizmussal átitatott füzeteiben nyiltan amellett ágált, hogy „időnként mutassák be az atombomba hatását az engedetlenek megfélemlítésére". Chase tehát a kapitalizmus megmentésére kitalált receptjeinek nyilvánvaló csődje után monopoltőkés gazdái parancsára most utolsó mentsvárukat, a háborút és az atomrombolást magasztalja. Azok az amerikai közgazdászok, akik a különböző gazdasági ágak konkrét gazdasági problémáit tanulmányozzák, s túlnyomó többségükben közvetlenül a megfelelő monopóliumok és bankok szolgálatában állnak, Chase „elméleti" megállapításaiból kiindulva a legutóbbi években megfeszített erővel fáradoznak egy új

háború előkészítéséhez szükséges gazdasági rendszabályok kidolgozásán, s az ehhez szükséges költségek kiszámításán.

Óriási „felfedezést" jelentett számukra az atomenergia felhasználása háborús célokra.

Azzal kezdték, hogy az Egyesült Államok ma már régen megszűnt ideiglenes atomfegyvermonopóliumát ezerféleképpen igyekeztek felhasználni a nyílt atomzsarolásra, más országok gyengeidegzetű és ingadozó elemeinek megfélemlítésére, s ezúton az amerikai monopóliumok terjeszkedését megkönnyítő gazdasági és politikai engedmények kierőszakolására. Ma, amikor már rég nem titok többé az atombomba, ezt a körülményt megpróbálják arra felhasználni, hogy az Egyesült Államokban újra felszítsák a háborús őrületet, s ilymódon biztosítsanak újabb hadimegrendeléseket az ipari monopóliumoknak.

Ebben a tekintetben aztán nem ismernek határokat. Provokációs célzattal kiagyalták azt a koholmányt, hogy az Egyesült Államokat „atomtámadás veszélye" fenyegeti, s követelik mind az agresszív háború céljait szolgáló atombombagyártás fokozását, mindpedig olyan rendszabályok foganatosítását, amelyek segítségével hathatósabbá lehetne tenni az Egyesült Államok „védelmét" egy esetleges atomtámadással szemben. Cikkeikben, értekezéseikben és előadásaikban, különféle konferenciákon és kongresszusokon élénk színekkel ecsetelve leírják az atomháború lehetséges változatait, amelyekre mind fel kell készülnie az Egyesült Államoknak, s kiszámítják az ehhez szükséges összegeket is. Szinte a nyál is kicsordul az amerikai monopóliumok e tudós lakájainak száján, amikor már előre csámcsogva gondolnak az „atomüzlettel" együttjáró hadimegrendelésekre és a várható nyereségre.

Jellemző példa az Egyesült Államok közgazdászainak tevékenységére az Amerikai Közgazdasági Társaság 1947 elején, Atlantic Cityben egybegyűlt 59. konferenciája, amelyen az atomenergiával kapcsolatos kérdéseket vitatták meg. A konferencia napirendjén többek között egy ilyen kérdés is szerepelt: „Az atomenergia társadalmi és gazdasági jelentősége". Az egyik előadó — Schurr, aki „az atomenergia gazdasági vonatkozásairól" beszélt, a nagy költségekre, s a régi üzemi berendezések használhatatlanná válására hivatkozva, mindenféleképpen igyekezett minél korlátozottabbnak feltüntetni az atomenergia békés felhasználásának lehetőségeit.

Lényegében azt javasolta, hogy az atomenergiát főként más energiaforrásokkal nem rendelkező távoli és kevéssé benépesült területeken alkalmazzák. Schurr szem előtt tartva a „nemzetközi helyzetet", — helyesebben: az atomfegyver eltiltásának megakadályozására irányuló amerikai-angol törekvéseket, végezetül arra a következtetésre jutott, hogy „az atomenergia, ha ugyan egyáltalában alkalmazni fogják (békés célokra. — *M. R.)*, csupán az atom-robbanóanyagok gyártási melléktermékе lesz. Árát ebben az esetben a hadiiparnak nyujtott állami támogatás mértékétől függően, önkényesen fogják megállapítani. Felhasználási körzeteit — esetleg a valóságos energiaszükséglet rovására is — katonai szempontokból kiindulva kell majd kijelölni"[10].

Schurr előadásából kitűnt, hogy az amerikai monopóliumok félnek attól a hatalmas fordulattól, amelyet az atomenergia széleskörű békés felhasználása válthatna ki a technika terén, s helyességüket illetően kétségbevonható árszámítások és áltudományos bölcselkedések segítségével igyekeznek meggátolni ezt.

Egy másik előadó — Coale (a társadalomtudományi kutatótanács képviselője) viszont annál „örvendetesebb" képet rajzolt az amerikai monopóliumok elé, megcsillogtatta előttük az új milliárdos hadimegrendeléseket, melyeket az atomenergia háborús felhasználása biztosít. „Az atombomba elleni védekezés problémája" című előadása szemléltető példa az atommilitaristák fentebb már említett provokációs kampányára. Csak abból a tételből indult ki, hogy az amerikai imperialisták törekvéseinek megfelelően mind kevesebb remény van az atomenergia nemzetközi ellenőrzésének megvalósítására. Tökéletesen egyetértvén a hírhedt „Baruch-tervet" hirdető amerikai atomdiplomatákkal, már jóelőre kompromittálni igyekezett az atomenergia nemzetközi ellenőrzésére vonatkozó egyezménytervezetet, amely zavarná az atomimperialisták terveit. Ki is jelentette: „Igen valószínű, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete elő fog majd terjeszteni egy legkevésbbé sem hatékony egyezménytervezetet az atomfegyver előállításának meggátlásáról, amely azonban gyakorlatilag erre nem adhat biztosítékot."

Coale ennek a nézőpontnak megfelelően állást foglalt amellett, hogy az Egyesült Államoknak minden vonalon fel kell készülnie egy esetleges atomháborúra. Előadásának első

részében a nemzetközi ellenőrzésre vonatkozó egyezmény létrejötte esetén foganatosítandó rendszabályokat taglalta. Kifejtette, hogy az esetleges nemzetközi ellenőrzésnek „sem szabad gátolnia majd az egyezmény kudarcának esetére kidolgozott katonai atomfegyverkezési tervek teljes megvalósítását".

Elképzelni sem lehetne az amerikai atommilitaristák terveinek ennél cinikusabb kifecsegését. Ez a „közgazdász-tudós" már akkor sem rejtette véka alá, hogy „időben fel kell készülni az egyezmény megszegése esetén várható háborúra". Coale részletes terveket vázolt a (lehetőleg földalatti) repülőterek, a tengerészeti támaszpontok; hadianyagraktárak, csapatok stb. decentralizálására és védelmére. Tápot adva a mesterségesen szított háborús őrületnek, körvonalazta annak veszélyét, hogy egy Washington elleni atomtámadás esetleg a kormány tevékenységének megszünését eredményezhetné. Véleménye szerint az atomháborúnak minden eddigi háborútól eltérő sajátosságai megkívánják, hogy jóelőre óriási készleteket halmozzanak fel mindenféle fegyverzetből, hadianyagból s általában mindenből, aminek valami köze van a haditechnikához. Ez persze óriási hadimegrendeléseket jelent, s Coale erre gondolva, valósággal lázba jött. Még ennél is „ragyogóbb" perspektívákat látott azonban a hadiiparnak és energetikai bázisainak decentralizálására, a kulcsüzemek és villanytelepek föld alá helyezésére, a közlekedés megfelelő átépítésére vonatkozó tervekben.

Előadásának második részében „az atomvédelem" feladataival foglalkozott, arra az esetre gondolva, ha nem jön létre egyezmény a nemzetközi ellenőrzésről, és véleménye szerint „megindul a nyilt atomfegyverkezési hajsza". Fejtegetései során nyiltan erre az amerikai monopóliumok által óhajtott eshetőségre helyezte a fő súlyt. Szabadjára engedte csapongó képzeletét, s bőven taglalta a különféle „védelmi" rendszabályokat, amelyeknek költségeit sokszázmilliárd dollárra becsülte (decentralizált földalatti atombomba-, atomalapanyag- és egyéb hadianyag-, stratégiai nyersanyag- és élelmiszerkészletek felhalmozása, számtalan üzem föld alá helyezése és óriási földalatti óvóhelyek építése a fontosabb üzemek és a kormányszervek egész személyzete számára).

Az előadás megvitatása során a közgazdászok körében az a vélemény alakult ki, hogy az ilyen sokmilliárdos „védelmi"

tervek finanszírozása, függetlenül attól, hogy az ipari monopóliumok, vagy — ami sokkal valószínűbb — az állam terhére történik-e, nagyon megdrágítja a termelést, emeli az árakat, s csökkenti a gazdaság hatékonyságát és a lakosság életszínvonalát. Az amerikai közgazdászok arra a következtetésre jutottak, hogy feltétlenül fokozni kell a munka intenzitását, tovább kell korlátozni a szakszervezetek jogait. Másszóval hajlandóságot mutattak arra, hogy megkíséreljék „tudományosan" igazolni az amerikai reakció számtalan munkásellenes rendszabályát, amilyen például a Taft—Hartley törvény, az Amerikaellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság stb. A sajtó, amely az Egyesült Államokban a lapokat finanszírozó tőkés monopóliumok szájaízének megfelelő „közvéleménygyártás" eszköze, szemlék özönével a legszélesebbkörűen s minden lehető változatban ismerteti és népszerűsíti a közgazdasági „tudomány" porondján ágáló háborús gyujtogatók efféle elgondolásait. Az „atomvallás" hívőinek azonban vannak konkurrenseik is, akik szintén ki akarják ragadni a maguk zsíros falatját a kormány hadimegrendeléseinek húsosfazekából.

Az Alsop fivérek, a *Saturday Evening Post* szemleírói például „Felkészültünk-e már az automatikus háborúra?" című cikkükben „az Egyesült Államok nagy nemzeti feladatának" tartják, hogy a hírhedt német „V-2"-höz hasonló, de legalább 1 500—5 000 mérföld hatósugarú irányítható lövedékek segítségével felkészüljön a „világrészek közötti háborúra". Vázolva az ilyen lövedékek megszerkesztésének és gyártásának tudományos és műszaki problémáit, megállapítják, hogy az irányítható lövedékek gyártásához, s az ehhez nélkülözhetetlen új iparágak megteremtéséhez, a gyakorlő lőterek s az Egyesült Államok sarkvidéki és más határai mentén létesítendő taktikai támaszpontok hálózatának kiépítéséhez szinte „csillagászati számokkal kifejezhető" összegek szükségesek.

Az Alsop fivérek véleménye szerint „bármilyen áldozatot megér", hogy meggyorsítsuk „annak a boldog kornak az eljövetelét, amikor az egyik ország a legrövidebb idő alatt rázúdíthatja a másik országra mindazt a borzalmat, amit a tudomány csak fel tudott találni".

Felesleges kitérnünk „e háborús aranykor" egyéb változataira is, amelynek előkészítése mellett oly bőszen ágálnak e tudós háborús gyujtogatók a lapok hasábjain, s főként a „Tüzérségi Ellátás Társaságának", a „Flotta Ligájának", a

„Légierők Ligájának", és a hadiipari monopóliumok más szerveinek különböző folyóirataiban.

E hangoskodó, lármás kampányt gazdaságilag az a törekvés ösztönzi, hogy még jobban felduzzasszák a katonai költségvetést, békében is fenntartsák a monopóliumok példátlan arányú háborús nyereségeit, s hogy — ha már megakadályozni nem is tudják — legalább elodázzák vagy enyhítsék az újabb gazdasági válságot.

Semmiképpen sem szabad azt hinni, hogy az amerikai közgazdászok említett fejtegetései csak amolyan irodalmi eszmefuttatások, amelyeket a háborús gyujtogatók felhasználnak háborús őrület szítására. Ezek az elgondolások sorra megvalósulnak a kormány s a tőkés monopóliumok képviselői által irányított állami gazdasági szervek gyakorlati rendszabályaiban.

Az Egyesült Államok kormánya és az amerikai közgazdasági sajtó a háború utáni első években a legkülönfélébb változatokban ismertette az ipar békegazdálkodásra való átállásának terveit és távlatait, majd állítólagos eredményeit is. Különböző hivatalos személyek számtalan nyilatkozata ellenére azonban ez az átállítás egyáltalában nem történt meg. Egész sor iparágban (például a repülőgép- és hajógyártó iparban) továbbra is döntő szerepet játszottak a hadimegrendelések.

A polgári közgazdászok zöme ugyanekkor különféle állami szervek keretében azon fáradozott, hogy új terveket dolgozzon ki az ipar mozgósítására.

A hadsereg és a flotta fegyverzeti hivatalának irányításával törvénytervezeteket dolgoztak ki, amelyek előírják a stratégiai nyersanyagok tartalékolását, az ipar mozgósítása szempontjából nélkülözhetetlen üzemek termelőkapacitásának tanulmányozását, s a munkaerő-, közlekedési és pénzügyekben illetékes szervek egyesítését a háború gazdasági előkészítése érdekében. Donald Robinson a hadügyminiszterrel és helyetteseivel folytatott beszélgetése alapján írt cikkében részletesen kifejtette az ipar mozgósítására kidolgozott új tervek fő célkitűzéseit és megvalósításuk fontosabb szakaszait. Megírta, hogy a hadseregben, a haditengerészeti flottában és a magániparban foglalkoztatott nagyszámú tudományos dolgozó „átfogó tervet állít össze az ipar mozgósítására. E tervnek az a célja, hogy előkészítse az amerikai üzemeket és gyárakat a

haditermelésre való átállásra. A terv egyes részletei már meg is valósultak a gyakorlatban." Az amerikai közgazdasági sajtó szerint e „tervek" súlypontja az a törekvés, hogy „a fegyvergyártást felhasználjuk a gazdasági aktivitás fellendítésére — abban az esetben, ha gazdaságunk bajba (vagyis válságba — *M. R.)* kerülne". Az amerikai monopóliumok tisztában vannak azzal, hogy az Egyesült Államok gazdasága elkerülhetetlenül „bajba kerül", s ezért most békében is üzemben akarják tartani azt a gigászi szivattyút, amely a háború éveiben oly eredményesen szivattyúzott nekik milliárdos nyereségeket. Az államapparátus és a kongresszus feletti uralmukat arra használják fel, hogy kikényszerítsék a Coale által fejtegetett „atomvédelemhez" vagy az Alsop fivérek „világrészek közötti háborújának" előkészítéséhez hasonló eszeveszett és fantasztikus tervek állami finanszírozását, rászorítsák az államapparátust és a kongresszust arra, hogy hozzáfogjon ezeknek a terveknek megvalósításához.

A monopóliumok, s különösen a hadiipari konszernek és a velük kapcsolatban álló militarista körök a bőkezűen pénzelt amerikai reklám segítségével mindenesetre már megindították a kampányt ilyen rendszabályok foganatosításáért. Ebből a kampányból kiveszi részét a közgazdaságtudomány és a közgazdasági sajtó is. E visszataszító szerepük fejlődésük fő irányvonalából: pontosabban — a polgári közgazdaságtudomány rothadásából és hanyatlásából következik, ami elkerülhetetlen jelenség az imperializmus korában, de különösen a kapitalizmus általános válságának idején.

A polgári közgazdászok a legkülönbözőbb módszerekkel próbálják igazolni az amerikai kapitalizmus terjeszkedését és világuralmi igényeit. Egyes esetekben az „amerikai század" hirdetőinek, a csak színt változtatott német geopolitikusoknak, s a tudományos fokozatokkal ellátott politikai felderítőknek és háborús provokátoroknak nyílt cinizmusával folyik ez a propagandahadjárat. A közgazdász-tudósok azonban túlnyomórészt burkolt formában, „a demokrácia és a szabadság védelmének", a világkereskedelem és a világ nyersanyagforrásainak kihasználása terén biztosítandó „egyenlő lehetőségek" elvének cégére alatt propagálják és igazolják az amerikai monopóliumok világhódító terjeszkedését.

Széleskörű áltudományos propagandahadjárat folyik például az „amerikai nyersanyagforrások" (ez főleg az ásvány-

olajra vonatkozik) állítólagos kimerülésével kapcsolatban, amelyet, mint mondják, az idézett elő, hogy „amikor az Egyesült Államok a második világháborúban ellátta szövetségeseit, feláldozta jövőjét", s ezért most más országok — elsősorban a gyarmatok és a félgyarmatok nyersanyagforrásaiból kell kárpótolni. Így nyer „ideológiai alapot" az amerikai olajmonopóliumoknak az a törekvése, hogy a világ minden részében rátegyék kezüket az ásványolajkészletekre.

Az Egyesült Államok közgazdasági írói kórusban zengik, hogy az amerikai tőkének „civilizáló küldetése van" az elmaradt országokban — Délkelet-Ázsiában, Afrikában, a Közel-Keleten, Latin-Amerikában és a Csendes-óceán szigetein.

Az imperializmus a finánctőke és a monopóliumok kora, s ezek nem a szabadságot óhajtják, hanem mindenütt uralomra törekednek, nyeregbe segítik a reakciót minden politikai rendszerben, és végsőkig kiélezik az ellentmondásokat.

Éppen ezt próbálják az amerikai közgazdászok minden úton-módon palástolni, elkenni és szépítgetni. Ezért egyfelől álszentül a háborúsujtotta országok újjáépítésének elősegítéséről beszélnek (ami persze a valóságban úgy fest, hogy az amerikai monopóliumok leigázzák ezeket az országokat és megsemmisítik nemzeti függetlenségüket), másfelől meg azt hazudják, hogy a finánctőke és a monopóliumok „a békét és a demokráciát erősítik", holott valójában minden reakciós rendszert támogatnak a demokrácia erőivel szemben. Az amerikai közgazdászok tehát mind külpolitikai, mind belpolitikai téren a legváltozatosabb módszerekkel próbálják alátámasztani, igazolni és szépítgetni gazdáik — a trösztök és bankok ragadozó étvágyát.

Sztálin elvtárs Wells angol íróval folytatott beszélgetése során a következőket mondotta:

„Arról van szó, hogy azok az osztályok, amelyeknek le kell lépniök a történelem színpadáról, mindig legutoljára jönnek rá, hogy idejük lejárt. Meggyőzni őket erről — lehetetlen. Abban a hitben ringatják magukat, hogy a régi rend korhadt, roskadozó épületét még ki lehet tatarozni, meg lehet menteni. Ezért azután a halódó osztályok fegyvert fognak, s minden eszközzel védekezni kezdenek, hogy fennmaradjanak, megmaradjanak uralkodó osztályoknak"[11].

Amerika mai képe tökéletesen igazolja ezt a sztálini tételt. Az Egyesült Államok polgári közgazdászai az amerikai impe-

rializmus agresszív katonai és politikai terveiből kiindulva igyekeznek a közgazdaságtudományt felhasználni az új háború, a terjeszkedés és a militarizmus ideológiai alátámasztására.

Az amerikai monopoltőkések jobban félnek a tartós békétől, mint a pestistől. A hadiipari trösztök halálkereskedői, az imperialista terjeszkedés martalócai s a pénzügyi spekuláció kalózai, akik alaposan megszedték magukat a háborún és az infláción, a legkülönbözőbb színekkel ecsetelik, hogy a tartós béke és különösen a Szovjetunióval való kapcsolatok békés rendezése „tönkreteszi az üzletet".

Utasításukra a Gyáriparosok Országos Szövetségének közgazdasági „szakértői" az álliberális keynesiánus professzorokkal karöltve mintegy kórusban hajtogatják, hogy a gazdasági katasztrófát csak úgy lehet elkerülni, ha az amerikai gazdasági élet „szivattyúját" évről évre tízmilliárdos hadimegrendelésekkel táplálják. Mivel pedig a béke erősítése és a Szovjetunióval folytatott tárgyalások nem segítik elő az Egyesült Államok hadigazdaságának kiszélesítését, kijelentik, hogy a tartós béke valóságos csapás, amelyet bármi áron el kell hárítani. A monopóliumok sajtója és rádiója persze finomabb formában tálalja a nagyközönség elé a hadinyereség vágyától eszüket vesztett monopoltőkések e következtetését. A monopoltőke züllött ideológusai „közgazdaságtudomány" cégére alatt szintén részt vesznek ebben az uszító propagandában, s elszántan harcolnak az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti viszony békés rendezése ellen. „A háborús gyujtogatók — hangsúlyozta Sztálin elvtárs —, akik új háborút akarnak kirobbantani, mindennél jobban félnek a Szovjetunióval való megegyezéstől és együttműködéstől, mert a Szovjetunióval való megegyezés politikája aláássa a háborús gyujtogatók pozícióját és tárgytalanná teszi ez urak agresszív politikáját"[12].

Lawrence, a *United States News and World Report* szerkesztője „Felkészületlenek vagyunk a váratlan békére" című cikkében részletesen fejtegette, hogy amennyiben a Szovjetunió elleni „hidegháború" hirtelen megszűnne, az amerikai gazdaságot „súlyos csapás érné", ugyanis „látszólagos virágzása" teljesen a katonai kiadások felduzzasztásán alapszik. Véleménye szerint „a tartós béke Oroszországgal indokolatlanná tenné az évi tíz- meg tízmilliárd dollárra rúgó fegyverkezési kiadásokat. Ez a magyarázata annak a paradoxonnak,

hogy egy váratlan fordulat, amely meghozná a békét Oroszországgal, a legnagyobb gazdasági veszélyt jelentené Amerikára", értsd: az amerikai monopoltőkére nézve. Lawrence ostobaságnak nevezi Trumannak azt a kijelentését, hogy az amerikai gazdaság helyzete a fokozódó infláció és a 253 milliárd dollárnyi államadósság ellenére — „kielégítő", s azzal ijesztgeti olvasóit, hogy a „béke Oroszországgal" s ezt követően a katonai kiadások csökkentése állítólag „hirtelen megrendítené az Egyesült Államok egész gazdasági rendszerének támasztó pilléreit", „példátlan munkanélküliséget idézne elő, és kétségbeejtő helyzetbe hozná mindazokat, akik befektetéseket eszközöltek".

A háborús gyujtogatók e sajátszerű propagandafogás segítségével azt akarják elhitetni a tömegekkel, hogy nekik is érdekük az amerikai imperialisták agresszív tevékenysége, mert enélkül a válság további kiéleződése és példátlan munkanélküliség fenyegeti őket. Ennek a hazug propagandának provokációs jellege már mindjárt abból is kitűnik, hogy szándékosan összekeveri és azonosítja a tőkés monopóliumok és a néptömegek homlokegyenest ellenkező érdekeit. A közgazdasági sajtó persze, minden lehető változatban propagálja az ilyen elgondolásokat. A háborús gyujtogatók sajátos választ elé akarják állítani az amerikai népet: vagy gazdasági csőd, vagy a fegyverkezési hajsza folytatása és végső fokon új háború kirobbantása. Egyes amerikai közgazdászok igyekeznek „tudományosan" alátámasztani ezt az alternatívát. Ez a kísérletük nem új. Már a második világháború küszöbén kezdtek hasonló „eszméket" fejtegetni az Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottság kiadványaiban, a háború vége felé és közvetlenül a háború után pedig különféle változataiban próbálták elfogadtatni a politikailag legelmaradottabb rétegekkel ezt az „elméletet", amely szemléltetően tükrözi vissza a kapitalizmus általános válságának kiéleződését, a tőkés rend rothadását és hanyatlását.

Nem szabad megfeledkezni azonban arról sem, hogy az ilyen és ezekhez hasonló megnyilatkozások és „elméletek" kétségtelen propagandacélzatuk mellett egyúttal alapjául szolgálnak az amerikai monopóliumok reális politikájának, s a finánctőke és a szolgálatában álló államapparátus rendszabályainak.

Egy jellemző példa erre:

Az amerikai szaklapok röviddel az 1948. évi elnökválasztások előtt a kormány engedélyével közölték Nourse-nak, Truman fő gazdasági tanácsadójának beszédét. A beszéd a hadügyminisztérium szűkkörű „tájékoztatási értekezletén" hangzott el. Az értekezleten csupán a minisztérium és a minisztériummal szoros kapcsolatban álló monopóliumok vezetői vettek részt. Nourse alaptétele az volt, hogy „az ipar fokozottabb igénybevétele a katonai szükségletek kielégítésére elkerülhetetlenül komoly áldozatokat követel a békés fogyasztás részéről. Ez a régi (értsd: hitlerista. — *M. R.)* «ágyú vagy vaj» alternatívának a mi sajátos viszonyainkra való alkalmazása." Élesen körvonalazta a háború előtti amerikai gazdasági válságot, amelyből — szerinte — nem volt más kiút, csak a háború. Nourse leszögezte, hogy azóta az Egyesült Államok gazdasági helyzete még bonyolultabb és nehezebb. „Nemzeti termelésünknek már ma is közel 10 százalékát fordítjuk katonai célokra, s más országok megsegítésére" — fejtegette. Majd így folytatta: ha a termelést még nagyobb mértékben állítjuk a háborús készülődés szolgálatába, akkor biztosak lehetünk abban, hogy feltartóztathatatlanul erősödni fog az infláció, rohamosan süllyed majd a tömegek életszínvonala, mélypontra jut az amúgyis elhanyagolt közoktatás és egészségvédelem, elsorvad a község- és városgazdálkodás, gyorsan kimerülnek az ország nyersanyagkészletei, s teljesen ferde, egyoldalú, torz fejlődésnek indul az egész gazdaság.

A hosszú beszéd lényege röviden az volt, hogy akármit is mondanak az Egyesült Államok gazdasági erejéről, arra is teljes mértékben érvényes az „ágyú vagy vaj" hitlerista alternatívája, s a fegyverkezési hajsza folytatása csak az infláció fokozódásához, a gazdaságnak magát a kapitalizmust is alapjaiban veszélyeztető torz fejlődéséhez és megrázkódtatásaihoz vezethet. Nourse láthatólag félt ezektől a következményektől és ezért — bár igyekezett mindenképpen kedvében járni a monopoltőkének — mégis arra figyelmeztetett, hogy veszélyes túlfeszíteni a húrt, és azon erősködött, hogy „gazdaságilag észszerűbb keretek" között kell tartani a katonai kiadásokat.

Nourse beszédének közlését a választások előtti propagandahadjárat magyarázza. Hasonló céllal jelentek meg azok a sajtóközlemények is, amelyek olyan színben tüntették fel Trumant, mintha ellenállna a közvetlen katonai kiadások növelését követelő katonai körök erős nyomásának.

Befejeződtek a választások, s mi történt?

Truman olyan költségvetési tervezetet nyujtott be, amelyből világosan kitűnt, hogy Nourse „figyelmeztetései" süket fülekre találtak, s minden kétséget kizáróan kiadta a „vaj helyett ágyút" jelszót. Nourse távozott. Helyét Keyserling, a hadiipari monopóliumok ügynöke foglalta el. Ő lett Truman gazdasági tanácsadóinak vezetője.

Az amerikai monopóliumokat és a monopóliumoknak alárendelt kormányt telhetetlen háborús nyereségvágyuk és fékevesztett világuralmi őrületük a katonai kiadások gátlástalan felduzzasztására, egy újabb háború kirobbantását célzó politikára, a munkásosztály elleni újabb támadásokra ösztönzi és nyilt fasizmusba kergeti. Az Egyesült Államok monopoltőkéje könnyelmű módon a világuralom fegyveres meghódítása, militarista kalandok útjára lépett, amely pedig, mint a hitlerista Németország példája mutatja, katasztrófához és teljes csődhöz vezet.

Ám a pusztulásra ítélt uralkodó osztályoknak mit sem használnak a történelem tanulságai. Az amerikai monopoltőkések a letűnt hűbéri rend egykori vezetőihez hasonlóan, szintén azt tartják: „utánunk az özönvíz". Csak azt látják, hogy jelenleg a háborús készülődés hallatlan nyereséget biztosít számukra. Az lebeg a szemük előtt, hogy a nagy részvénytársaságok jövedelme 1948-ban még az erősen alábecsült hivatalos adatok szerint is 35,6 milliárd dollár volt, szemben az 1940. évi 9,3 milliárd és az 1945. évi 22,4 milliárd dollárral, s még az adók levonása után is meghaladta a 21,7 milliárd dollárt, vagyis rekordmagasságot ért el.

1949-ben a vezető monopóliumok és főleg a hadiipari konszernek nyeresége az ipari termelés lényeges csökkenése ellenére is tovább emelkedett.

Az egyesülések nyeresége 1950-ben, az Egyesült Államok elnöke mellett működő gazdasági tanács hallatlanul alábecsült hivatalos adatai szerint is 42 milliárd dollár volt, 1951-ben pedig, amint az Truman elnök első félévi gazdasági beszámolójából is kitűnt, már egészen példátlan összegre rúgott: elérte az 50 milliárd dollárt, vagyis a második világháború alatt zsebrevágott nyereségek átlagos évi összegének kétszeresét.

Az amerikai ipari monopóliumok és pénzmágnások számára tehát a koreai háborús kaland és a lázas háborús készülődés a legjobb, legelőnyösebb „business".

A monopóliumok igyekeznek minél tovább fenntartani ezt az „eszményi" állapotot, s azon az álláspontón vannak, hogy e célból legjobb, ha állandósítják a nemzetközi életben az aggodalom és a bizonytalanság feszült légkörét és minden eszközzel tovább fokozzák a fegyverkezési hajszát.

Sztálin elvtárs Moszkva fennállásának 800. évfordulója alkalmából küldött üdvözletében az alábbiakat írta: „Az imperialisták számára a háború a legjövedelmezőbb üzlet. Nem meglepő, hogy az imperializmus ügynökei minden módon új háborút igyekeznek kiprovokálni"[13].

A *Magazine of Wall Street*, a monopóliumok közgazdasági folyóirata, egyik számában jellemző kijelentést tett arra vonatkozólag, hogy az amerikai monopóliumoknak az utóbbi években elért óriási nyereségei mennyire a háborús készülődésre és más országok „megsegítésére" fordított kiadásoktól függenek. „Egyáltalában nem lehet lényegtelennek tekinteni a business újabb rekordnyereségeiről nemrégiben közzétett adatokat — írta a folyóirat. — A külföldnek nyujtott segítség növelése és a katonai kiadások, továbbra is magas nyereségeket fognak biztosítani. Enélkül a nyereség sok iparágban már most is csökkent volna." A cikk az alábbi cinikus szavakkal fejeződik be: „Bár valószínűtlen, hogy a közeljövőben «békepánik» tör ki, be kell ismerni, ha mégis kitörne ilyen pánik és maga után vonná a fegyverkezési kiadások csökkentését, ez az egyesülések jövedelmei szempontjából sokkal rosszabb volna, mint a tőkére kivetett adóterhek mérsékelt emelése." Más szavakkal: a monopóliumok szívesebben vállalják a katonai költségvetések felduzzasztásából következő további adóemeléseket (annál is inkább, mivel a megnövekedett adóterhek nem az ő mesébeillő nyereségeiket, hanem a dolgozók széles tömegeit érintik), semminthogy valamelyest is lanyhulni hagynák a háborús gyujtogatók provokációs kampányát, amely lehetővé teszi a katonai kiadások s ezzel együtt saját nyereségeik évről évre való növelését.

A Wall Street házisajtója, amely csak „kiválasztott" olvasók szűk körét hivatott tájékoztatni, a békeidők háborús nyereségeire vonatkozó tények sokaságával támasztja alá ezt a következtetést. A Standard and Poor beruházási társaság például kimutatást állított össze a „háborús" és „békés" részvények árfolyamváltozásairól, s ebben a kimutatásban nemcsak a közvetlenül fegyvergyártásra átállt trösztök, hanem a

repülőgépipari, hajógyártó, és acéltársaságok részvényeit is az első kategóriába sorolta. A társaság *Outlook* című közlönye megjegyzi, hogy „a háborús részvények árfolyama két év óta sokkal magasabb, mint a béke-részvényeké. Árfolyamuk 1945 májusa óta 25 százalékkal emelkedett, míg a béke-részvényeké átlagban még 5 százalékkal sem." „Ezért félnek annyira a beruházási bankoknak a külügyminisztériumban és más kormányszervekben ülő képviselői attól, hogy «egyszer csak kitörhet a béke»" — vonja le a következtetést az *Outlook*.

Ha arra gondolunk, hogy az Egyesült Államok külügyminisztériumát beruházási bankok igazgatói s a finánccoligarchia és a vele szervesen egybefonódó militarista „vezető körök" képviselői irányítják, mindjárt megértjük, hogy az imperialista államapparátusnak ez a vezető szerve a világon semmitől sem fél úgy, mint a tartós béke esetleges „kitörésétől", s tőle telhetőleg mindent megtesz, hogy ez a lehetőség — amelyet ugyan a népek óhajtanak, de amitől az amerikai monopoltőkések rettegnek — be ne következzék.

A közlöny egy másik számában az alábbi sorokat olvashatjuk: „A katonai kiadások további növelésének reménye rendkívül serkentőleg hat főleg a repülőgépipari és a hajógyártó trösztökre."

A Standard and Poor társaság közlönye az égig dícséri a hadiipari és részben hadiipari társulatok „egészséges" részvényeit, amelyeken „jól lehet keresni", s egészen nyiltan beszél e monopóliumok jövedelmeinek forrásairól is. Idézzük az alábbi jellemző sorokat: „E társaságok és iparágak számára hatalmas nyereségeket kell eredményeznie az «idegen országok megsegítése programjának» (vagyis a Marshall-tervnek. — *M. R.*), amelynek hatmilliárdos első beruházásai nagy keresletet teremtenek áruinkra külföldön. De ennél is nagyobb nyereséget biztosíthat a katonai költségvetés, amely már most is sok-sok milliárdot szivattyúz az iparba, s a jövőben még több milliárdot ígér."

A Standard and Poor felhívta üzletfeleit: „ne várják a sült galambot, hanem cselekedjenek határozottan", hogy „jól kereshessenek" azokból a nyereségekből, amelyeket a Marshall-terv és a háborús készülődés ígér a monopoltőkének.

Az üzletfelek „nem is várják a sült galambot". A Marshall-terv és a háborús készülődés talaján valóságos orgiát ül a

példátlan arányú spekuláció, amely mesébeillő nyereségeket hoz a „pénzügyletek zsenijeinek".

Jellemző példája volt az amerikai monopoltőkések külföldi spekulációinak az úgynevezett JEIA export-import ügynökség tevékenysége Nyugat-Németországban. Az ügynökség vezetői a hivatalos angol-amerikai cégér alatt amerikai monopoltőkések voltak. Az amerikai üzletemberek a JEIA export-import ügynökség útján rásózták Nyugat-Németországra raktáron heverő áruikat, kényszerúton kivittek az országból mindent, ami éppen a kezük ügyébe került, valutaüzelmeket folytattak és nyiltan fosztogattak, úgyhogy minden befektetés nélkül évente százmilliókat zsebeltek be. Tevékenységük ráadásul odavezetett, hogy Nyugat-Németország még jobban eladósodott az Egyesült Államokkal és Angliával szemben.

Az amerikai monopóliumok belföldi spekulációi, amelyek a kapitalista hadigazdaság sajátosságain alapulnak, méreteikben semmivel sem maradnak külföldi üzelmeik mögött. Jellemző példa erre az az érdekes vita, amely 1948-ban folyt a Harvard egyetem „tudományos" közgazdasági folyóiratának hasábjain. A vita arról a kérdésről indult meg, hogy „igazságos"-e a monopóliumok 6 000 százalékot meghaladó évi nyeresége. A vita indítóoka a Texas és a keleti államok között államköltségen létesített nagy olajvezeték átadásával kapcsolatos ügylet volt. Egy monopoltőkésekből és ügynökeikből álló csoport, élén az ismert Dillon Read bankkal, amely annakidején felfegyverezte a hitlerista rablókat, megalapította az úgynevezett Texas Eastern Transmission egyesülést. A Texas Eastern Transmission vesztegetés segítségével potom áron megvette az államtól az olajvezetéket, majd jóformán minden költség nélkül átalakította, hogy alkalmas legyen természetes gáz elvezetésére az északi államokba, ahol akkor erősen emelkedtek a tüzelőanyagárak. A társaság rövid idő alatt 120 millió dollár értékű részvényt bocsátott ki. A vezetés és a nyereségek oroszlánrésze a monopoltőkés „alapítók" kis csoportjának kezében maradt. Nem szükséges pénzügyi szempontból elemeznünk ezt az ügyletet. Elég, ha rámutatunk arra, hogy az új társulat alapítói már az első évben 9,8 millió dollár nyereséget vágtak zsebre, az üzletbe befektetett 150 000 dollárnyi tőkéjük tehát 6 550 százalékos hasznot hajtott. A Harvard egyetem közgazdász tudósai a vita során végülis arra a megállapításra jutottak, hogy ez az üzlet lényegében miben

sem különbözik az Egyesült Államok pénzügyi piacán az utóbbi időkben lebonyolított más spekulációktól.

Az *Aviation Week*, a repülőgépipari monopóliumok folyóirata e monopóliumok jövedelmeinek ugrásszerű emelkedéséről írva megállapítja, hogy „a katonai repülés fejlődése óriási jótétemény volt, amely 1948-ban kivezette a repülőgépipart a háború utáni válságból. 1948 elején ugyanis a repülőgépipari trösztök helyzete válságos volt. Ám a kongresszus segítségükre sietett. A hagyományos szokások ellenére túllépte a repülésügyi költségvetési keretet és 850 millió dollár értékű sürgős megrendelést adott ki." A folyóirat már előre örvendezik, hogy a háborús hangulat hatására a repülőgépipari trösztök forgalma és nyeresége a legközelebbi években még jobban megnövekszik.

Lenin Anglia példáján már 1913-ban leleplezte „a kapitalisták ravasz fegyverkezési «gépezetét»". Megmutatta, hogyan fordítanak ezer- meg ezermillió rubelt az imperialista háború előkészítésére, s közben ráadásul még azt mondják, hogy mindez „természetesen kizárólag a béke érdekében, a kultúra védelmének érdekében, a haza, a civilizáció érdekében stb. történik". Angliában — írta — mindkét pártbeli tengernagyok és nevesebb államférfiak a hajógyárak, puskapor-, dinamit-, löveg- stb. gyárak igazgatói és részvényesei. „Csak úgy ömlik az aranyeső a burzsoá politikusok zsebébe, akiknek szorosan összeforrott nemzetközi bandája fegyverkezési versengésre uszítja a népeket..."[14] A fegyverkezést „nemzeti", „hazafias" ügynek szokták tartani, amely megköveteli a szigorú titoktartást. Ám a valóságban „a hajó-, löveg-, dinamit- és fegyvergyárak *nemzetközi vállalatok*, ahol a különböző országok tőkései baráti egyetértésben kifosztják és rászedik a különböző országok közönségét, mert hiszen éppúgy gyártanak hajót vagy ágyút Anglia számára Olaszország ellen, mint Olaszország számára Anglia ellen.

Micsoda agyafurt kapitalista gépezet! Civilizációról, rendről, kultúráról, békéről szavalnak — s a hajógyártó, dinamit- stb. ipari tőkét képviselő üzletemberek és kalandorok százmeg százmillió rubelt harácsolnak össze!"[15]

Lenin megjegyezte, hogy a neves angol Vickers cégnek fiókjai vannak Olaszországban. „A cég igazgatósága és részvényesei — írta — Angliát (a megvásárolt lapok és ugyancsak

megvásárolt konzervatív vagy liberális [mindegy] képviselők segítségével) Olaszországra uszítják és megfordítva. Az olasz munkások bőrén is nyerészkednek, az angolokén is, kifosztják a népet itt is, ott is"[16].

„A háború — írta Lenin az első világháború éveiben — megtömi a tőkések zsebeit, a nagyhatalmak kincstáraiból valóságos aranyfolyam ömlik a zsebükbe"[17]. A világpolitika nagy fordulatának nevezte, hogy Európa rovására óriási mértékben meggazdagodott a finánctőke az Amerikai Egyesült Államokban, amely a legutóbbi időkben hallatlan méretekben fokozta fegyverkezését. Megállapította, hogy az amerikai finánctőke „igen örül annak, hogy az ... *Európával kapcsolatban* hangoztatott olcsó pacifista frázisokkal elterelheti «saját» munkásainak figyelmét erről a fegyverkezésről!"[18] 1917-ben kifejtette, hogy „a «háborúra» termelő kapitalista vállalat (azaz a hadiszállításokkal közvetlenül vagy közvetve összekapcsolt vállalat) nem egyéb, mint a *kincstár* rendszeres, törvényesített *meglopása* ..."[19] Hangsúlyozta, hogy „különösen a nagy cégek és a bankok, amelyek a hadiszállításokkal kapcsolatos műveletekhez pénzt előlegeznek, hihetetlen nyereségeket vágnak zsebre ezen, és éppen a kincstár fosztogatása által gazdagodnak, merthiszen nem nevezhetjük másnak azt, amikor a népet a háború szörnyűségei «alkalmából», százezer és millió ember pusztulása «alkalmából» így becsapják és kifosztják"[20].

A mai amerikai viszonyok megmutatják, hogy az Egyesült Államok monopóliumai a hadiszállítások kapcsán békeidőben — pontosabban az amerikai imperialisták „hidegháborújának" viszonyai között — is folytatják a kincstár rendszeres és törvényesített meglopását.

A fegyverkezési hajsza bonyolult kapitalista gépezete ma teljes üzemben van, és olyan nyereségeket biztosít az amerikai monopóliumoknak, amilyenekre még a háború alatt sem mertek volna gondolni. E nyereségekből aranyeső ömlik a burzsoá politikusok zsebébe, akik fegyverkezési hajszára uszítanak, agresszív katonai szerződéseket kötnek és ugyanekkor a „civilizáció védelméről" szavalnak.

A nyereségből csurran-cseppen az Amerikai Munkásszövetség és az Ipari Szervezetek Kongresszusa keretében tevékenykedő szakszervezeti imperialistáknak s az európai országok jobboldali szocialistáinak is, akik utat csinálnak az amerikai monopóliumok terjeszkedésének, s igyekeznek meg-

győzni a népeket arról, hogy a Marshall-terv keretében Nyugat-Európa éhező gyermekeinek küldött „dohánycsomagok" mellől nem maradhatnak el a Remington Arms töltények, s a duPont-laboratóriumok mérgező anyagai és baktériummérgei.

Az Egyesült Államok közgazdászai majd kibújnak a bőrükből, csak hogy valamiképpen „elméletileg indokolni" és igazolni tudják a monopóliumok hadinyereségeit; minden áron meg akarják győzni a dolgozókat arról, hogy nekik is érdekük az új háború. Céljuk ezzel az, hogy a háborús gyujtogatók vak eszközévé tegyék a tömegeket. Nem győzik hangoztatni, hogy mivel csődöt mondott a válságok minden eddigi kipróbált ellenszere, nem marad más hátra, mint az utolsó mentőeszköz: egy új háborúhoz folyamodni. Arról persze mélyen hallgatnak, hogy a gazdaság militarizálása nyilvánvalóan alkalmatlan eszköz a válság leküzdésére, s csak sietteti a válságot.

Sztálin elvtárs 1939 márciusában így tette fel a kérdést: „... mit is jelent az ország gazdaságának átállítása a hadigazdaság vágányaira? Azt jelenti, hogy az iparnak egyoldalú, háborús irányt adnak, hogy mindenképpen kiszélesítik a háború céljaira szükséges cikkek termelését, amelyek nem függnek össze a népesség fogyasztásával, mindenképpen szűkítik a népesség fogyasztására szükséges cikkek termelését és különösen piacra bocsátását — vagyis csökkentik a népesség fogyasztását és gazdasági válságba sodorják az országot"[21].

Az Egyesült Államok közgazdaságtudománya, mint láttuk, a teljes militarizálódás felé halad. A közgazdasági sajtót, a kongresszusokat és konferenciákat a háborús gyujtogatók sajátítják ki propagandacélra, úgynevezett „elméleteik" ismertetésére. Mindez szemléltetően mutatja, mennyire népellenes a mai polgári közgazdaságtan. Ez a „tudomány" minden ízében hazug és züllött, ellenségesen áll szemben a békére és biztonságra vágyó néptömegek legelemibb érdekeivel.

Az amerikai közgazdászok áltudományos fejtegetésekkel és számításokkal próbálják palástolni és igazolni a tőkés monopóliumoknak azt a törekvését, hogy nyereségvágyból új háború örvényébe rántsák a világot. A népek azonban nem akarnak háborút. A milliós tömegek keményen és erélyesen elítélik a háborús uszítást, bármilyen áltudományos frázisokkal álcázzák is a polgári közgazdaságtan epigonjai.

A „tudományos tárgyilagosság" cégére alatt kitartóan folyik a közgazdaságtudomány militarizálása az Egyesült Államokban. Ám az amerikai közgazdászok „tudományos eredményeikkel" nem szereznek babért. Ehelyett nevük odakerül a többi háborús gyujtogató neve mellé, azoknak a neve mellé, akiket már leleplezett és szégyenoszlophoz szegezett a népek hatalmas és legyőzhetetlen békemozgalma.

Az Egyesült Államok polgári közgazdászai látják, hogy fegyverkezési hajsza és új háború nélkül már nem biztosítható a termelőapparátus teljes kihasználása, az ipar és mezőgazdaság termékei iránti megfelelő kereslet, nem lehet csökkenteni az óriási munkanélküli hadsereget, s nem fejlődhetik a tudomány és a technika sem. Mindez szemléltetően mutatja, hogy példátlanul kiéleződtek a kapitalizmus általános válságával együttjáró ellentmondások, a kapitalizmus elérte rothadásának és halódásának végső fokát.

X. fejezet

A BURZSOÁ FILOZÓFIA ÉS SZOCIOLÓGIA

A FILOZÓFIAI REAKCIÓ AZ IMPERIALIZMUS SZOLGÁLATÁBAN

A mai burzsoá filozófia teljesen az imperializmus propagandagépezetének szolgálatában áll. Az Egyesült Államok és Anglia burzsoá filozófusai, akik megalapították a legújabb divatos „iskolákat" és „irányzatokat", s kiagyalták a legújabb „izmusokat", már rég levetették a politikán kívül s „e világ hívságai" felett álló „igazságkeresők" álarcát.

Dewey és Santayana, Russel és Smuts, a perszonalisták, pragmatisták, instrumentalisták és neorealisták stb. egymást túllicitálva szemérmetlenül rágalmazzák a Szovjetuniót és a népi demokratikus országokat, nyiltan atomháborúra uszítanak, s követelik, hogy a népek az amerikai világbirodalom javára mondjanak le szuverenitásukról és függetlenségükről.

Az Egyesült Államok és Anglia burzsoá filozófusai részt vesznek az amerikai imperialisták atomzsarolási hadjáratában, s tőlük telhetően mindent megtesznek, hogy fatalista, reménytelen, passzív hangulatot terjesszenek a széles tömegek között. Sorra olyan értelemben nyilatkoznak, hogy a tudomány, a kultúra s az ember munkája terméketlen és értelmetlen, mert az emberiség úgyis pusztulásra van ítélve, s a civilizáció a közeljövőben mindenestül eltűnik a föld színéről.

E sötét pesszimizmus hirdetésével el akarják venni a dolgozók kedvét attól, hogy harcoljanak függetlenségükért és szabadságukért, a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért, az imperializmus és a fasizmus ellen.

A burzsoá idealista filozófia végkép felbomlott. Ahogy a kapitalizmus általános válsága kiéleződött, ez a filozófia tör-

vényszerűen az imperialista terjeszkedés eszköze, az embergyűlölő reakciós ideológia alapja lett.

Lenin „Materializmus és empiriokriticizmus" című halhatatlan munkájában már az imperializmus korszakának kezdetén világosan megmutatta, hogy a filozófiai tanok meghatározott társadalmi osztályok nézőpontjainak felelnek meg. Könyörtelenül leleplezte a polgári filozófusoknak azt a divatos hazugságát, hogy elméletük pártok és osztályok felett áll. Bebizonyította, hogy „a filozófiában a pártonkívüliség nem egyéb, mint megvetésreméltó, leplezett lakájkodás az idealizmus és a fideizmus körül"[1].

Lenin már abban az időben felhívta a figyelmet arra, hogy az idealizmus, amely „csak kifinomított, fortélyosabb formája a fideizmusnak", bár az igazi tudomány leleplezte és semmi tudományos alapja sincsen, „ma is szívós kitartással hat a tömegekre..."[2] A burzsoáziának ugyanis a tömegek félrevezetéséhez szüksége van az idealizmusra, s ezért állig felfegyverzi, óriási szervezeteket bocsát rendelkezésére, mind újabb és újabb módszereket talál ki palástolására.

Leninnek ez a még 1908-ban tett megállapítása ma ismét rendkívül fontos és időszerű. A kapitalizmus általános válsága ellentmondásainak elmélyülése idején a tőkés rend keresztülkasul megrothadt, s szemmelláthatóan a pusztulás felé halad, haláltusáját vívja.

Ennek a keresztül-kasul rothadt rendszernek védelme, életrekeltésének és fenntartásának megkísérlése nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen az igazi tudománnyal, a termelőerők fejlesztésével, az emberiség haladásával. A kapitalizmus fizetett védőügyvédei így akarva-akaratlanul kénytelenek a valláshoz, a fideizmus legkülönfélébb változataihoz, alig-alig palástolt áltudományos terminológiájához folyamodni.

A tőkés országokban évről évre erősödik a tömegek aktivitása. A dolgozó nép harcra kel az imperializmus és a háború ellen. A monopoltőke ezért a marxizmus-leninizmus ellen harcba veti a reakciós ideológia erőit — a burzsoá nacionalizmust és kozmopolitizmust, az egyházat, a fasizmust, a hanyatló művészetet és áltudományt.

A monopoltőkének alárendelt „tudományos obskurantizmus" felsorakozik a Vatikán és a fasiszta demagógia megsegítésére, s így egyesült erővel próbálják késleltetni a néptömegek felébredését, eltéríteni a tömegeket attól a szándék-

tól, hogy harcra keljenek létérdekeikért — a békéért, a kenyérért és a szabadságért.

„... rendkívül jellemző — írta Lenin —, hogy mikép kapaszkodik a vízbefúló a szalmaszálba, hogy milyen raffinált eszközökkel iparkodnak a művelt burzsoázia képviselői mesterségesen helyet fenntartani vagy helyet keresni a fideizmus számára, amelyet a néptömegek alsó rétegeiben a tudatlanság, az elgyötörtség s a kapitalista ellentmondások képtelen vadsága szül"[3].

Lenin megcáfolhatatlanul bebizonyította, hogy a filozófiai idealizmus lényege: együttműködés a fideistákkal a materializmus elleni harcban. Ami pedig a fideizmust illeti, ez, Sztálin elvtárs meghatározása szerint: „reakciós elmélet, amely a hitet a tudomány fölé helyezi"[4].

A fideizmus a hitet az értelem fölé akarja helyezni s a tudományos megismerést vallási dogmákkal és misztikus képzelődéssel próbálja helyettesíteni. Uralma a mai polgári filozófiában ideológiai visszatükröződése annak a ténynek, hogy a tőkés rend letűnőben van s ma már akadálya az emberi társadalom haladásának, útjában áll a tudomány és a technika fejlődésének.

A monopoltőke ideológusainak szemében a tőkés rend örökkévaló. Minthogy ez az elképzelésük minden tudományos alapot nélkülöz, szükségszerűen vagy elvetik vagy meghamisítják a tudományt, s a hithez, a valláshoz vagy a miszticizmushoz folyamodnak.

A fideisták és filozófiai lakájaik igyekeznek távoltartani az embereket az igazi tudománytól, elhomályosítani tudatukat a vallásos misztika sűrű ködével, s meggátolni a dolgozókat abban, hogy harcoljanak a kapitalizmus megdöntéséért.

Lenin említett művének „Hová fejlődik az empiriokriticizmus" című fejezetében történelmi fejlődésében, más filozófiai irányzatokkal való kapcsolatában és kölcsönös viszonyában elemezte az empiriokriticizmust. Megjegyezte, hogy a „filozófusokat sem ama cégtáblák alapján kell megítélnünk, amelyet ők maguk akasztanak magukra („pozitivizmus", a „tiszta tapasztalat" filozófiája, „monizmus" vagy „empiriomonizmus", a „természettudomány filozófiája" stb.), hanem annak alapján, hogy valójában mikép döntik el az alapvető elméleti kérdéseket, kivel mennek karöltve, mire tanítják és mire tanították meg tanítványaikat és követőiket"[5].

Az Egyesült Államokban a filozófiai rendszerek szerzői egy kalandor irodalmár-bandává züllöttek, s a monopoltőke szolgálatában a vallás mákonyával, kozmopolita maszlaggal, az imperialista terjeszkedés és az amerikai világuralom hirdetésével mérgezik meg a nép tudatát.

A mai amerikai filozófiai irányzatok és iskolák — a pragmatizmus és változatai: az instrumentalizmus, a perszonalizmus, a szemantikai idealizmus, a neorealizmus és a kritikai realizmus, nem is beszélve már a többi „izmus"-ról — annak ellenére, hogy megalapítói igyekeznek eltúlozni a köztük fennálló ellentéteket és elkeseredett vitákat folytatnak egymással, valójában a filozófiai idealizmus és a polgári szofisztika epigonjai által kissé átalakított, de egymástól alig eltérő irányzatok.

Az egymást követő divatos filozófiai irányzatok csatlakoznak a nyilt klerikalizmushoz, a harcias maradisághoz, a külés belpolitikában pedig a legvadabb reakcióhoz és fasizmushoz. Ami elméleti alapjukat illeti, ebben a tekintetben alig különböznek az empiriokriticizmustól, az empiriomonizmustól és a századeleji idealista filozófia más irányzataitól, amelyeket Lenin az első betűtől az utolsóig leleplezett.

Az amerikai filozófiai „iskolákra" jellemző, hogy ezek, a közgazdaságtudományhoz és más társadalmi tudományhoz hasonlóan, az európai országok polgári tudományának szemétdombján összeszedett tudományos hulladékokból, Berkeley, Hume, Kant, Hegel, Bergson, Nietzsche stb. rég leleplezett idealista tételeiből vulgáris módon összekevert eklektikus zagyvalékok.

A legdivatosabb polgári filozófiai irányzatok az Egyesült Államokban — a perszonalizmus és az instrumentalizmus.

A perszonalizmus vagy perszonalista idealizmus a természet megteremtését „egy személyes világszellemnek" tulajdonítja s így közvetlenül beletorkollik a fideizmusba, vagyis megkísérli alárendelni a tudományt a vallásnak. E „legújabb szellemfilozófia" képviselői nyiltan reklámozzák eszmei és szervezeti kapcsolataikat az Egyesült Államok vallásos egyesületeivel, a Vatikánnal és a különféle vallásos szektákkal. A perszonalizmus szemléltetően megmutatja, hogy az ostoba szofisztikát a vallás dogmáival egyesítő mai amerikai polgári filozófia teljesen tudománytalan és reakciós. Nem sokban különböznek a perszonalisták papi maszlagától a pragmatiz-

mus új változatai sem. A pragmatizmusról Lenin annakidején megjegyezte, hogy az a legeslegújabb amerikai filozófia terén alighanem a „legutolsó divat", amely — kisajátítva magának a „cselekvés filozófiája" jelzőt, „magasztalja a tapasztalatot... egyedüli kritériumnak a gyakorlatot ismeri el... és ...mindebből szerencsésen levezeti az istent, mégpedig gyakorlati célokra, kizárólag a gyakorlat számára..."[6] James, az amerikai pragmatizmus megalapítója a vallást „az emberi nem fontos biológiai funkciójának" tartotta.

„A machizmus és a pragmatizmus közötti különbség — írta Lenin — a materializmus szempontjából épp olyan jelentéktelen és tizedrangú, mint az empiriokriticizmus és az empiriomonizmus közötti különbség"[7].

Éppen ilyen jelentéktelen és tizedrangú a különbség a századeleji pragmatizmus és számos mai változata között, amilyen például John Dewey-nek az amerikai reakciós körökben divatos instrumentalizmusa. A pragmatisták tagadják az objektív igazság létezését. Szerintük egy adott elmélet helyességének próbaköve az a „harc", amely belőle származhat.

Dewey az objektív igazság létezését tagadó idealista tételeket egybehangolja az amerikai üzletemberek üzleti terminológiájával, s minden lehető változatban erősítgeti, hogy „az igazság — a siker", hogy „az igazságnak kézzelfogható értékkel kell rendelkeznie", „az igazságnak hasznot kell hoznia" stb. A filozofáló üzletember álarca mögött az imperialista reakció és a fasizmus elméleti igazolója rejtőzik. A pragmatisták egyik tétele szerint bármely kérdésben sokféle lehet az igazság, feltéve, hogy mind előnyös és hasznot hoz. Ebből Dewey arra a következtetésre jut, hogy a „hazugság jogos", amennyiben meghatározott célok — pontosabban az uralkodó tőkés monopóliumok szempontjából hasznos és előnyös.

Az olasz és német fasiszták annakidején felhasználták ezt a különös „hazugságfilozófiát". Mussolini „a fasizmus egyik sarkkövének" nyilvánította a pragmatizmust, Hitler és Goebbels pedig példátlan méretekben gyakorlatilag hasznosították a hazugság, az imperialista agresszió és terjeszkedés e „filozófiáját", amelyet ma viszont az amerikai újfasiszták emelnek pajzsukra.

Dewey és más amerikai reakciós filozófusok, Schiller amerikanizált angol pragmatistához hasonlóan, megpróbálják Nietzsche filozófiáját, a hitlerista rablók ideológiájának filozó-

fiai alapját is felhasználni az amerikai imperialisták erőszakos világhódító törekvéseinek igazolására. A monopóliumok filozófusai lakájok módjára hajtogatják, hogy a nietzschei „Übermensch" testetöltött az amerikai milliomosokban, s minden tekintetben igyekeznek továbbfejleszteni az egész világ felett uralkodó „szőke bestia" kitenyésztésére vonatkozó hitlerista elgondolásokat.

Nyiltan fasiszta jellegű a hírhedt „cselekvés filozófiája" is. Dewey Nietzsche nyomán a néptömegeket vak csordának tekinti, amelynek vezetésére „parancsolásra született" kiválasztott „Übermenschek" hivatottak.

Ezt a reakciós és zavaros elméletet megalapítója „instrumentalizmusnak" nevezte el. Dewey hangsúlyozni akarta ezzel, hogy nem törekszik az objektív valóság megismerésére, sőt, elvileg lehetetlennek tartja annak megismerését: elmélete csupán „eszköz" (instrumentum) a szubjektív „tapasztalatok" rendszerezésére és a felbomlott „harmónia" helyreállítására. Valójában azonban — az instrumentalizmus „eszköz" ahhoz, hogy a reakciós idealista filozófiát alkalmassá tegye a mai amerikai imperializmus politikai célkitűzéseinek szolgálatára. És tény, hogy ugyanilyen reakciós Dewey-nak a társadalom fejlődéséről szóló elmélete is, amelyet a monopoltőke lakájainak „gyakorlati filozófiájaként" feltűnő buzgalommal népszerűsít a monopóliumok sajtója.

Az instrumentalisták e „gyakorlati filozófiája" elsősorban arra törekszik, hogy a tömegek lélektani befolyásolásának segítségével megteremtse a „harmóniát" a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak között. Ezért az amerikai burzsoázia filozófiájának „új" prófétái egyszerűen szajkók módjára ismételgetik Carey, Bastiat és más multszázadbeli vulgáris polgári közgazdászok száz év előtti otromba és arcátlan badarságait a rabszolgák és rabszolgatartók érdekközösségéről. Mint a közgazdasági tudománnyal foglalkozó fejezetben láttuk, Marx és Engels tökéletesen leleplezték ezeket a gyász-„teoretikusokat".

N. G. Csernisevszkij a maga idejében megsemmisítő bírálattal illette Carey elméleteit. Lenin nagy orosz írónak nevezte Csernisevszkijt, „aki az ötvenes évektől kezdve egészen 1888-ig egységes filozófiai materializmus színvonalán tudott maradni és félre tudta dobni az újkantiánusok, pozitivisták, machisták és egyéb zavarosfejűek szánalmas badarságát. De Csernisevszkij nem volt képes felemelkedni, helyesebben: az

orosz élet elmaradottságánál fogva nem emelkedhetett fel Marx és Engels dialektikus materializmusáig"[8].

Carey apologetikus badarságát „az érdekek harmóniájáról" a jelenkor amerikai filozófusai új bölcselmekkel és szofisztikával körítve, mint a „legeslegújabb" filozófiai felfedezést tálalják fel, Clark és hozzá hasonló más vulgáris közgazdászok pedig a pragmatizmus és instrumentalizmus „bölcseleti alapelveit" minden változatukban felhasználják a „harmónia elmélet" tökéletesítésére.

Így zárul be az „osztályok harmóniáját" hirdető apologetikus elméletek köre. Az amerikai polgári filozófusok, szociológusok, közgazdászok és történészek a monopoltőke megrendelésére egyesült erővel használják fel ezeket az elméleteket arra, hogy akadályozzák a proletariátus osztályöntudatának erősödését, elpalástolják az osztályellentéteket, bomlasszák és gúzsbakössék a munkásmozgalmat.

Magától értetődő, hogy Dewey „gyakorlati filozófiája" megegyezik az Amerikai Munkásszövetség és az Ipari Szervezetek Kongresszusa sárga vezéreinek, a munkásosztály elárulóinak s a monopoltőke hű szolgáinak „filozófiájával". W. Green, Carey (a XIX. századbeli vulgáris közgazdász névrokona), Murray és társai elárulják a sztrájkokat, megfosztják a vezetéstől a munkásmozgalmat, s az instrumentalisták „gyakorlati filozófiáját" a dolgozók félrevezetésére használva fel, nem győznek eleget beszélni az „osztályérdekek harmóniájáról" és arról, hogy az Egyesült Államokban „nincsenek osztályok".

Dewey „gyakorlati filozófiájában" tökéletesen kifejezésre jutnak az amerikai monopoltőke imperialista politikájának céljai, az állammonopolista kapitalizmus sajátosságai. Dewey mindenképpen az imperialista állam erősítése mellett ágál. Véleménye szerint ennek az államnak feladatai: „a társadalom ellenőrzése", „harc a szociális káosz ellen", azaz a munkásmozgalom ellen, s „a világkonfliktus lekűzdése", vagyis háború előkészítése a Szovjetunió ellen, és az amerikai világuralom megteremtése.

Dewey, Nietzsche és a német fasizmus későbbi „filozófusainak" nyomdokait követve, magasztalja „a harciasságot, amely az emberi természet alkotóeleme" és „filozófiai alapot" keres az imperialista háborúk előkészítésének, az Egyesült Államok világhódító törekvéseinek igazolására. Érthető, hogy

esküdt ellensége a Szovjetuniónak, a demokrácia és a haladás erőinek. De nem maradnak mögötte a pragmatizmus és más, reklámcélokból hangzatos — bár üres — elnevezéseket felvett amerikai polgári filozófiai iskolák („a kísérleti naturalizmus filozófiája", „neorealizmus", „gyakorlati realizmus" stb.) követői sem.

Ez „iskolák" filozófiai fecsegése lényegében eklektikus kotyvalék, még szánalmasabb és tudományellenesebb, mint a német „professzori" zagyvaság volt. Az utóbbit Engels megvetéssel „eklektikus kolduskotyvaléknak" nevezte, amit „filozófia néven adnak elő az ottani egyetemeken"[9].

Az említett irányzatok egytől-egyig a többé-kevésbbé leplezett s valamelyes materialista elemet is kölcsönbevett idealizmust képviselik, amely a biológia és más természettudományok meghamisított adataiból reakciós filozófiai következtetéseket von le.

Ám a filozófiai szószátyárkodás ez „iskolák" megalapítói számára csak színfal, áltudományos díszlet, amelynek segítségével nyiltan propagálhatják az imperialista politikát, eltorzíthatják a tömegek lelkialkatát, s bevonhatják őket az imperialista ideológia és a klerikális reakció bűvkörébe. Szemléltetően megmutatják ezt Santayana felkapott amerikai filozófusnak, a „kritikai realizmus" hirdetőjének írásai, amelyekből az Egyesült Államok kalandor világuralmi terveinek propagandája szól. Az amerikai polgári filozófia mindenféle szofisztikus bölcselkedéssel, a tudományos műszavak szemfényvesztő használatával, „irányzatai" látszólagos harcával palástolja ezeket a távolról sem reális, de a monopóliumok által annál reálisabb dollárokkal megfizetett terveket.

Bertrand Russel angol filozófus szintén az amerikai világuralom és a háborús készülődés propagálójának funkcióját tölti be, s körülbelül azt a szerepet játssza a filozófiában, mint annakidején Keynes a polgári politikai gazdaságtanban.

Az amerikai monopóliumok sajtója „korunk nagy filozófusa"-ként magasztalja ezt a reakciós háborús gyújtogatót, dobra veri s erőnek erejével más országokba is exportálja embergyűlölő eszméit.

Russel filozófiai nézeteit Berkeley és Mach ósdi idealista badarságaiból meríti. A relativitás elméletére és a kvantummechanikára hivatkozva szélhámos módon azt állítja, hogy az atom részei nem anyagiak: kívül esnek a fizikai világon, „ese-

ményekből álló bonyolult logikai szerkezetek", s maguk ezek az „események" csak szubjektív képzetek. E sablonos idealista szóegyveleg szerzője „A nyugati filozófia története" című munkájában támadja a tudományt, sőt, még a gondolatát is annak, hogy a természet megismerhető volna, vagy hogy át lehetne alakítani az ember javára. Russel nem győzi bizonygatni, hogy az, amit az ember megismerhet, teljesen jelentéktelen, s úgy véli, hogy „korunkban a legnagyobb veszély az emberéknek az az elképzelése, hogy az emberi haladás potenciális lehetőségei határtalanok, s hogy az ember képes úrrá lenni a természet fölött".

Még nagyobb veszélynek tartja az emberi társadalom kollektív erejének felismerését. Ez a sötét reakciós ádázul gyűlöli a Szovjetuniót, ahol győzelmesen bontakozik ki az emberi társadalom kollektív ereje, amely lerázta a kizsákmányolás igáját és átalakítja a természetet az élet megjavítására.

Russel nyiltan élethalálharcot hirdet a világ első szocialista állama ellen, hisztérikusan követel egy új kereszteshadjáratot „a nyugati civilizáció megvédésére". Ezekután csak természetes, hogy buzgón terjeszti a burzsoá kozmopolitizmust és fáradhatatlanul propagálja a katonai jellegű „világkormányt", amelyben a Szovjetunió, a demokrácia és a haladás erői elleni „kereszteshadjárat" vezetőjének, az Egyesült Államoknak szánja a főszerepet. Nyiltan ki is jelenti, hogy a népeknek az amerikai világbirodalom javára le kell mondaniok szuverenitásukról és függetlenségükről. Már a kezdet kezdetén bekapcsolódott az amerikai imperialisták atomzsarolási hadjáratába. A filozófiai obskurantizmus e képviselője az „atomvallás" buzgó hívője, s a Szovjetunió elleni atomháború hirdetője lett.

Russel minden megnyilatkozása tele van rágalommal a Szovjetunió és a népi demokráciák ellen, gyűlölettel a néptömegek, a tudomány és minden haladás iránt.

„Értékek az atomkorban" című cikkében, amely az „Atomkor" című gyűjteményes kötetben jelent meg, nyiltan abban reménykedik, hogy „a nagy háborúk eltartanak majd a század végéig"[10]. Minden módon igazolja, sőt, egyenesen magasztalja az atomfegyvert, valamint a vegyi-, baktérium- és rádióaktív eszközök alkalmazását a háborúban.

Russel már most hirdeti, nemhogy a harmadik, de a negyedik világháborút, kéjesen ecseteli e háborúk okozta rom-

bolás, pusztulás és halál képét. Kijelenti, hogy „a tudományos háború eleve pusztulásra ítéli az egész emberiséget", s az ilymódon szított tömeghisztériát igyekszik felhasználni az Egyesült Államok vezette „világállam" kozmopolita jelszavának alátámasztására. Russel ádázul támadja a nemzeti függetlenség és szuverenitás elvét. A rabszolgatartók ideológiáját vallva cinikusan kijelenti: „amikor ez az elv még haladónak számított, akkor sem volt szó arról, hogy a hindukra, négerekre, arabokra és egyéb gyarmati népekre is alkalmazzák". A tőkének ez a bölcselkedő lakája buzgón hirdeti, hogy nem szabad a színes népek kezében hagyni a világ hajóforgalmában döntő jelentőségű Szuezt és Panamát, vagy a kőolajvidékeket és azokat a területeket, ahol a monopóliumok olyan óriási nyereségekre tesznek szert. A „világállam" gondolatát hirdetve hangsúlyozza, hogy szó sem lehet „a népek megegyezése alapján létrejövő világkormányról", mert „a kommunistákkal lehetetlen megegyezni". Ezek után nyiltan agresszív háborúra uszít a Szovjetunió és az egész világ népei ellen, s azt hangoztatja, hogy „ha csak háborúval lehet elejét venni a kommunizmus világméretű győzelmének, akkor én háborút hirdetek, bármekkora rombolással is jár"[11].

Russel kijelenti, hogy az általa hirdetett „világkormány" nem lehetne demokratikus, mert háború gyümölcse lenne, s katonai erőn, óriási „nemzetközi rendőrségen", az atomfegyver és más tömegirtó eszközök amerikai monopóliumán, az Egyesült Államokon kívül minden más ország erőszakos lefegyverzésén alapulna.

Russel teketóriázás nélkül beismeri azt is, hogy „világállam" egyenlő az Egyesült Államok világuralmával; minden más terv egy „világszövetségre" csak utópia. Az amerikai monopóliumok e filozófus lakája felhívja a népeket, hogy „vetkőzzék le félelmüket" és önként hajtsák nyakukat az amerikai imperialisták igájába. Vigaszul azzal a reménnyel kecsegteti őket, hogy az Egyesült Államok uralma nem lesz túlságosan zsarnoki".

Russel példája szemléltetően megmutatja, milyen mélyre süllyedt a mai burzsoá filozófia, amely a sötét maradiság és az embergyűlölő reakció mérgezett fegyverévé vált. Ugyanígy visszatükrözik a burzsoá filozófia lezüllését és rothadását Aldous Huxley divatos amerikanizált angol „filozófus" írásai is.

Aldous Huxley — unokája Thomas Huxley neves angol

biológusnak, aki nagyrabecsülte Darwin tudományos munkásságát, s annakidején sokban elősegítette a darwinizmus sikerét és elterjedését. Pavlov „nagy természetbúvárnak" nevezte Thomas Huxleyt, aki „energikusan harcol a biológia egyik nagyszerű tanításáért, a fejlődés elméletéért"[12]. Thomas Huxley minden filozófiai ingadozása és következetlensége ellenére is valóban tevékenyen küzdött a vallásos maradiság ellen. Munkásságának egyik fő célja saját szavai szerint az alábbi volt: „Állandóan ellenzékben lenni a klerikalizmussal szemben, amely a tudomány esküdt ellensége." A burzsoá ideológia bomlását az imperializmus korában jellegzetesen illusztrálja az a tény, hogy e materialista tudós unokája — Aldous Huxley — a sötét vallásos maradiság védelmezése s a munkásosztály és a haladó erők elleni harc kedvéért a tudomány teljes feladásáig süllyedt.

Huxley „Tudomány, szabadság és béke" című könyvében, amelynek a monopóliumok sajtója óriási reklámot csapott, nyiltan kijelenti, hogy a tudomány a legfőbb rossz forrása e világon, s „a haladószellemű tudomány egyike azoknak a tényezőknek, amelyek előidézik a szabadság hanyatlását és a hatalom fokozódó központosítását a XX. században".

Más polgári filozófusokhoz és szociológusokhoz hasonlóan ő is azt állítja, hogy a „gazdasági káosz"-nak, vagyis a kapitalizmus általános válságával együttjáró ellentmondások kiéleződésének oka „a tiszta tudomány következtetéseinek fokozott alkalmazása a gazdaságban, alkalmazásuk a tömegtermelésre és az elosztásra".

Ilymódon tehát, mint a monopoltőke legtöbb ideológusa, a tudományos és technikai haladást teszi felelőssé azért, hogy az imperializmus embergyűlölő szellemben alkalmazza a tudomány vívmányait. Hogy mentse az imperializmust, vádolja és átkozza a tudományt, mindenféleképpen ócsárolja s „mitosznak", „dogmának" nevezi. Huxley meg akarja ingatni a tudományba vetett hitet, ezért tagadja a tudományos előrelátás lehetőségét, s nem gyózi hangoztatni: „Az egyetlen, amit mindannyian tudunk a jövőről, az, hogy semmit sem tudunk arról, ami történhetik."

Az imperializmus ideológusai a társadalom forradalmi átalakításáért harcoló tömegek lefegyverzése céljából ma általánosan tagadják a tudományos előrelátás lehetőségét és a történelmi fejlődést. Aldous Huxley egész filozófiájával a

forradalmi harcról való lemondást, az alázatot, a türelmet, a politikai passzivitást hirdeti. A klerikális elemekkel egybehangzóan, akiket nagyapja a tudomány esküdt ellenségeinek bélyegzett, a tudós álarca alatt azt követeli az emberektől, hogy tagadják meg a tudományt és állítsák szembe vele „a belső fény örökkévaló világosságát", vagyis azt az ősrégi papi maszlagot, hogy „isten országa bennünk van".

Tény és való, hogy Huxley már a jóslás, a telepátia, a halottfeltámasztás és más efféle sötét babonák „tudományos" alátámasztásáig és igazolásáig süllyedt.

„A nirvánába való menekülése" azonban, hasonlóan Bertrand Russelhez s az obskurantizmus és az embergyűlölő reakció más filozófusaihoz, őt sem akadályozza abban, hogy magasztalja az atombombát s a többi tömegirtó és romboló eszközt.

Mindez azt mutatja, hogy az amerikai imperializmus szolgálatába szegődött mai burzsoá filozófia és szociológia is a végső bomlás és rothadás szakaszába lépett, s a végsőkig reakciós és tudományellenes. A tőkés rend ellentmondásainak kiéleződése a kapitalizmus általános válságának idejében megmutatja a dolgozó tömegeknek, hogy a kapitalista rendszer súlyos akadálya lett a társadalmi fejlődésnek, a tudomány és a technika haladásának is.

E halódó rendszer ideológusai — a burzsoá filozófusok és szociológusok hátat fordítottak a tudománynak, s a fasiszta reakció, az imperialista agresszió és a háború cinikus propagálói lettek.

A BURZSOÁ „TERMÉSZETFILOZÓFIA"

A burzsoá filozófia hanyatlásában és reakciós elfajulásában nagy szerepe van az úgynevezett „természetfilozófiának", amely igyekszik meghamisítani a természettudomány új eredményeit, hogy azután reakciós filozófiai és politikai következtetéseket vonjon le belőlük. Már Marx és Engels is megjegyezték, hogy éles ellentmondás van a természettudomány vívmányai és a polgári tudósok filozófiai elgondolásai között. Engels „A természet dialektikájában" az alábbiakat írta: „A természetkutatók azt hiszik, hogy felszabadultak a filozófia uralma alól, ha nem veszik tudomásul vagy ócsárolják." A valóságban azonban „... mégis a filozófia, mégpedig többnyire sajnos a legrosszabbfajta filozófia szolgaságában senyvednek és azok,

akik a leginkább ócsárolják a filozófiát, éppen a legrosszabb filozófiai rendszerek legsilányabb vulgarizált maradványainak rabjai"[13].

„A természetkutatás a szellemek világában" című cikkében, amelyben az egyes XIX. századbeli nagy természettudósoknak a spiritizmus iránti vonzódásával foglalkozott, megjegyezte: „... a dialektika empirikus megvetése azzal lakol, hogy a legjózanabb empirikusok egyikét-másikát a legeslegsivárabb babonába, a modern spiritizmusba viszi"[14]. Majd az „Anti-Dühring"-ben ezt írta: „Minthogy azonban azokat a természetkutatókat, akik megtanultak dialektikusan gondolkodni, mindezideig ujjainkon számolhatjuk meg, a felfedezett eredményeknek a hagyományos gondolkodásmóddal való ezen összeütközéséből megérthető az a határtalan zűrzavar, amely most az elméleti természettudományban uralkodik és tanítókat és tanítványokat, írókat és olvasókat egyaránt kétségbeejt"[15].

Lenin „Materializmus és empiriokriticizmus" című könyvében a legélesebben megbírálta ezt a „határtalan zűrzavart", a reakciós elméletek kísérleteit arra, hogy a „XX. század természettudományának filozófiájára" hivatkozzanak. A legrészletesebben az úgynevezett „fizikai idealizmust" leplezte le, amely a századeleji fizika óriási eredményeit reakciós filozófiai következtetések levonására próbálta felhasználni.

„A reakciós törekvéseket maga a tudomány haladása szüli — írta. — A természettudomány nagy sikere, az, hogy mind közelebb jut az anyag egyöntetű és egyszerű elemeihez, amelyeknek mozgási törvényei lehetővé teszik a matematikai feldolgozást, oda vezet, hogy a matematikusok megfeledkeznek az anyagról. «Az anyag eltűnik», csak egyenletek maradnak. A fejlődés újabb fokán és állítólag új módon a régi kanti gondolatot újítják fel: az ész szabja meg a természet törvényeit"[16].

Aprólékosan bebizonyította, hogy „a mai «fizikai» idealizmus éppúgy, mint a tegnapi «fiziológiai» idealizmus, csak azt jelenti, hogy a természettudományok egyik ágában a természetbúvárok egyik iskolája lecsúszott a reakciós filozófiához, mert nem tudott a metafizikus materializmustól egyenesen és egyszerre a dialektikus materializmushoz felemelkedni"[17].

Lenin élesen rámutatott arra, hogy: „A jelenkori fizika

vajudik. Most szüli a dialektikus materializmust. A szülés fájdalmas. Az eleven és életképes lényen kívül elkerülhetetlenül világra jönnek bizonyos holt anyagok is, hulladékok, amelyeknek helye a szemétgödörben van. E hulladékok közé tartozik az egész fizikai idealizmus . . ."[18]

Az imperializmus jellegzetessége „a politikai reakció az egész vonalon" (Lenin). Az imperializmus ellentmondásainak kiéleződésével párhuzamosan természetszerűleg még jobban erősödtek a reakció arra irányuló kísérletei, hogy a természettudomány minden fontosabb ágát felhasználja az idealista filozófia és az obskurantizmus támogatására.

A rádióaktivitás, az atomhasadás és újabb atomrészek felfedezése, az atomenergia felszabadítása, új elemek előállítása, a kvantummechanika és asztrofizika eredményei és sok más fontos felfedezés, amely sehogy sem fért a régi elméletek keretébe, szokatlanul gyors mozgásba hozta a fizikát, megindította rohamos fejlődését.

A fizika rohamos fejlődése és sikerei erősítették a polgári filozófusok egy részének reakciós törekvéseit, s így egyre élesebben elkülönült egymástól a két tábor — a materialisták és az idealisták tábora.

A különböző országokban számos kiváló fizikus (Franciaországban: Langevin és Joliot-Curie; Angliában Blackett, Levy és Bernal) fokozatosan a dialektikus materializmus meggyőződéses hívévé válik, s előbbi ösztönös, öntudatlan materializmusát igyekszik a dialektikus materialista elmélet tudatos, következetes alkalmazásával felcserélni.

Sok burzsoá természettudós azonban egyre mélyebbre süllyed a filozófiai idealizmus és a papi maszlag mocsarába, s új, állítólag a mai tudomány eredményeiből merített érvekkel próbálja alátámasztani a filozófiai és politikai reakciót. Érvelésük azonban egyáltalában nem új. Más hangnemben, de a századeleji „fizikai" idealisták régi nótáját fújják, amelyet annak idején Lenin már kíméletlenül lelepleztett.

A mai „fizikai" idealizmusban az „új" csak az, hogy teljesen összenőtt a politikai reakcióval, s általában a világuralomra törő amerikai imperializmussal de különösen a burzsoá kozmopolitizmus ideológiájával és a hírhedt atomdiplomáciával.

A materialista és idealista tábor elkülönülése a mai természettudományban törvényszerűen s mind kifejezettebben

egybeesik az egész emberiség két táborra szakadásával, amikor kialakul egyfelől a béke, a szocializmus és a demokrácia tábora, élén a Szovjetunióval, másfelől az imperializmus, a fasizmus és a háború tábora, élén az Egyesült Államok monopoltőkéjével.

Bernal angol materialista fizikaprofesszor „A szükségszerűség szabadsága" című könyvében szemléltetően kifejtette, hogy Lenin „Materializmus és empiriokriticizmus" című művének megjelenése idején a fizika új felfedezései alkalmat szolgáltattak a „fizikai" idealistáknak arra, hogy Lenin szavai szerint, megpróbáljanak „mesterségesen helyet fenntartani vagy helyet keresni a fideizmus számára..." Einstein relativitáselméletét például az agnosztikusok új hadjáratra használják fel; olyan következtetéseket vonnak le belőle, amelyek szerint objektív valóság nem létezik, s az egyetlen realitás — a gondolkozás. Márpedig ez lényegében a tudomány tagadása. A papi butítás szolgálatában álló „tudósok" visszaélnek az új fizikai jelenségek megértésének nehézségeivel, s minden új felfedezést régi babonák felélesztésére használnak fel.

A kvantumelmélet, amely lehetőséget adott a tudománynak, hogy jobban megértse és ellenőrizni tudja a fontosabb vegyi és elektromos folyamatokat, Jeans és más reakciós tudósok kezében eszköz lett a miszticizmus és a kifinomult fideizmus terjesztésére. A fideisták a kvantummechanikában „az ellenőrző isteni személyiség" befolyását vélik észlelni. Tény, hogy a legújabban felfedezett vegyi és különösen az atomon belüli folyamatokat szabadszemmel, bonyolult műszerek és matematikai képletek alkalmazása nélkül nem lehet megfigyelni, illetőleg tanulmányozni. Jeans ezt felhasználja reakciós idealista elmefuttatásokra. Lényegében azonban csak felújítja a matematikai fizikusok Lenin által már régen leleplezett nézeteit az anyag „eltűnéséről".

Jeans nyiltan kijelenti, hogy reális tárgyak egyáltalában nem léteznek; a tárgyak csak matematikai fogalmak. Mivel pedig véleménye szerint a világegyetem, amelyet isten teremtett, ilyen „fogalmakból" áll, így hát isten a legelső matematikus. Ezeket a badarságokat persze meghatározott társadalmi és politikai célok miatt tálalják fel a „tudomány" legújabb következtetéseiként. Bernal helyesen jegyzi meg, hogy a régi platoni eszmék felújítása ma „az utolsó apologetikus kísérlet a roskadozó társadalmi rendszer megóvására"[19].

Ugyancsak az ő megállapítása szerint ötven évvel ezelőtt az angol természettudományos körökben sok szó esett a tudomány háborújáról a vallás ellen. Most Jeans, Eddington és más polgári tudósok kijelentik, hogy ez a háború helytelen volt, mert a tudomány és a vallás — egy és ugyanazt jelentik. Békét ajánlanak fel a harcias obskurantizmusnak és szövetséget kötnek vele a materializmus elleni közös háborúra. A „felvilágosult" püspökök és prelátusok elégedetten fogadják el ezt a javaslatot. Nem is tudományról van itt szó, mondja Bernal, hanem politikáról. A természettudósoknak laboratóriumaikban nincs szükségük istenre; az istenség eszméje nem segíti elő, hanem egyenesen gátolja kutatásaikat. Más a helyzet a laboratóriumokon kívül, ahol a polgári tudósok tekintélyes részét befolyásolja a kispolgári környezet, a nevelés, sőt, a monopoltőke közvetlen nyomása is. Az imperializmus viszonyai között túlságosan veszélyes bárkinek is népszerűsíteni a tudományt a tömegek között, ha előzőleg ki nem forgatja igazi mivoltából, el nem sikkasztja lényegét, s nem hozza összhangba a vallással.

A gyakorlatban az egész igen egyszerűen történik. Bernal, aki részletesen tanulmányozta a tudomány társadalmi funkcióit a mai kapitalizmus viszonyai között, azt írja, hogy Angliában, valamint Amerikában és más tőkés országokban is a vallást védelmező áltudományos könyveket nagy példányszámban haladéktalanul kiadják, s széleskörűen népszerűsítik a sajtóban és a rádióban. Az ilyen könyvek szerzőit a monopóliumok kiadóvállalatai jól megfizetik. Ha azonban egy tudós a vallással szemben foglal állást, könyvét legfeljebb valamelyik tudományos társaság adja ki — csekély példányszámban, a sajtó és a rádió viszont semmiképpen sem vesz róla tudomást és nem közöl ismertetést sem a könyvről, sem pedig a könyv alapján tartott előadásokról.

A monopoltőke csak azokat a burzsoá természetkutatókat támogatja és népszerűsíti, akik a misztika és a papi maszlag mocsarába süllyedtek. Ezektől várja ugyanis, hogy segítenek a kapitalizmus ideológusainak félrevezetni a néptömegeket, kiölni belőlük az önbizalmat és gyengíteni ellenállásukat az imperialista agresszióval szemben.

Igen jellemző e tekintetben, hogy a mai „fizikai" idealisták olyan elméleteket terjesztenek, amelyek szerint „a világ véges" — mind térben, mind időben. Számos burzsoá tudós

meghamisítja a relativitáselméletet és az asztrofizika adatait, s ezen az alapon kitartóan igyekszik felújítani Ptolemaiosz elavult rendszerét és „megcáfolni" Kopernikust.

Még egy olyan nagy tudós is, mint Einstein, „A fizika fejlődése" című könyvében relativitáselméletéből hasznavehetetlen idealista következtetéseket von le, s többek között kijelenti, hogy az új „relativista fizika" szempontjából... értelmetlen a ptolemaioszi és kopernikusi nézetek közötti harc, mert „bármilyen koordináta-rendszert egyforma joggal lehetne alkalmazni"[20]. Észre sem veszi, hogy idealista machista filozófiája éles ellentétben áll tudományos természetkutatási módszerével és gyakorlati munkásságával.

A burzsoá fizikusok hamis következtetéseket vonnak le az úgynevezett entrópia-elméletből, s a XIX. században élt Clausius nyomán széles körben teljesen tudománytalan elméleteket terjesztenek a világegyetem „hőhalálá"ról", vagyis a közelgő világvégéről. Már Engels leleplezte ezeket a tudománytól teljesen távolálló elméleteket, amelyeket a burzsoá sajtó ma „felújít" és előszeretettel népszerűsít. A fizikusok könyveket írnak „a világ kezdetéről és végéről" és erősítgetik, hogy az élet szükségszerűen meg fog szűnni a földön és a világegyetemben. A mai asztrofizika megállapításai azonban kétségbevonhatatlanul azt bizonyítják, hogy a világegyetem „hőhalálának" elmélete, amelyet annakidején már Engels is megcáfolt — idealista badarság, a világvége papi maszlagának áltudományos terminológiával palástolt egyik változata. Az ilyen „elméletek" azonban leküzdhetetlen vonzóerőt gyakorolnak a mai „fizikai" idealistákra, s ők nem mulasztják el hozzátenni még mindehhez, hogy a világegyetemben napirenden vannak az új csillagok keletkezésével járó katasztrofális robbanások.

A polgári asztrofizikusok mindenféle változatban „véges és önmagában zárt" világegyetemről beszélnek, amely náluk mindig valamilyen kapcsolatban van „isten teremtő tevékenységével".

Milne angol asztronómus áltudományos módszerekkel kiszámította, hogy a világ teremtése kétmilliárd évvel ezelőtt történt. Ámde ezzel sem éri be és kijelenti, hogy a fizikusoknak és kozmológusoknak, akik elismerik, hogy isten teremtette a világot, tovább kell menniük és el kell ismerniök, hogy „az isten örök szükséglet". Számos angol és amerikai asztrofizikus komolyan foglalkozik „a világteremtés fizikájával", a

„megteremtett anyag töltéseivel" stb. — s mindezt a zagyvaságot kozmológiai „elmélet"-ként tálalja fel.

A burzsoá tudósok közül sokan a tőkés rend bomlását és halódását világvégének próbálják feltüntetni. Ilyen és ehhez hasonló elmefuttatásaikat átszövik az amerikai imperialisták atomzsarolásával. Az amerikai imperialisták ugyanis, akik kezdetben atom-, aztán meg hidrogénbombával rémítgették a népeket, félelmet, bizonytalanságot, passzivitást akarnak elhinteni a tömegek között, el akarják venni kedvüket az imperializmus elleni harctól.

Miért harcolnánk a szocializmusért, a demokráciáért és a békéért az imperializmus és a háború ellen, mondják a burzsoá filozófusok és természetkutatók, amikor bármelyik pillanatban váratlanul bekövetkezhetik egy katasztrófa, amely pusztulásba döntheti a földet az egész emberiséggel együtt! S a tudomány sámánjai levonják a következtetést: a népek fohászkodjanak irgalomért a mindenekfelettvalóhoz, imádkozzanak, s bízzák a monopóliumokra és a szolgálatukban álló politikusokra a hívságos földi ügyek intézését.

Az asztrofizikusok látszólag elvont elméletei, hullámmechanikai egyenletei stb. tehát közvetlenül egybefonódnak a „tudományos" papi ködösítéssel, s ilymódon használják fel őket a néptömegek rászedésére és az imperialista reakció elleni harcuk fékezésére.

Meg kell jegyezni, hogy a szovjet asztronómusok és asztrofizikusok teljesen megcáfolták a világmindenség elkerülhetetlen pusztulásáról szóló elméleteket, s kimutatták, hogy azok nem egyeztethetők össze a jelenkori tudomány adataival.

A burzsoá tudósok az imperialista reakció, a rothadó és felbomlóban levő monopolkapitalizmus megrendelése alapján agyalták ki ezeket az „elméleteket".

A fizikai idealizmus egybefonódása, „összenövése" a papi obskurantizmussal természetesen nem korlátozódik a világ teremtéséről és a világvégéről költött legendákra. Ahogy kiéleződnek a kapitalizmus általános válságából fakadó ellentmondások, Lenin meghatározása szerint a teológusok és a professzorok e „közös háztartása" az „«élenjáró» kapitalista országokban"[21] korábban példátlan méretekben és ismeretlen formákban alakul ki az egész vonalon.

A „fizikai" idealizmus — saját megállapítása és a polgári sajtó reklámja szerint — a XX. század természettudományának

filozófiája, sőt, „a tudomány filozófiája". A valóságban azonban ez a filozófiai metafizika a legnagyobb ellensége a világot átalakító igazi, alkotó szellemű tudománynak, s csupán azt a célt szolgálja, hogy a kapitalista monopóliumok és a fasiszta reakció érdekében ideológiailag alátámassza a „halál tudományát".

Ezért hangoztatják a „fizikai" idealisták szüntelenül, hogy a tudomány „zsákutcába került", hogy a „pontos megismerés teljesen lehetetlen", s „a jelenségek alapvetően meghatározhatatlanok". Mivel pedig tagadják, hogy a tudomány megismerheti a valóságot, elkerülhetetlenül ahhoz a következtetéshez jutnak, hogy „szükség van istenre" s hogy a tudományt „ki kell egészíteni" a vallással és misztikával.

Számos amerikai filozófus és fizikus mindenféle úton-módon megpróbálja becsempészni az istent az atomfizikába, beszorítani a fizika törvényeit a bibliai mitoszokba, s feloldani a tudományt a teológiában.

A reakciós filozófusoknak és fizikai idealistáknak segítségükre sietnek ezen a téren az éppoly reakciós weismannista-morganista biológusok is, akik az élet minden jelenségébe belemagyarázzák az istent.

Lindsey amerikai biológus az Amerikai Tudományfejlesztési Társaság folyóiratának hasábjain ismertette a tudomány és a vallás kérdése körül lezajlott vitát, s hangoztatta, hogy „a mai tudomány világa elég helyet hagy a hitnek", amely szerinte „az ész menedéke, amikor az eléri a megbízható megértés határait". Az obskurantizmus szolgálatába szegődött tudósok tehát éppen azt akarják megtenni a vallás utolsó menedékének, éppen azt akarják felhasználni az igazi tudomány elleni harcra, ami a legfőbb a tudományban, azt akarják, hogy a tudomány ne törekedjék az ismeretlen megismerésére, a természet titkainak kifürkészésére.

Pavlov, a nagy orosz biológus hangsúlyozta, hogy bármennyire is bonyolultak a biológia jelenségei a természet más jelenségeihez képest, bármennyire nehéz is megtalálni az oksági kapcsolatot közöttük, s ezzel úrrá lenni rajtuk, a tudomány mindinkább hatalmat nyer ezeken a jelenségeken. A fiziológus „előrelátása egyre megbízhatóbb — írta Pavlov —, s uralma az életjelenségek felett éppúgy állandóan erősödik, mint ahogy szemünk láttára erősödik a természettudomány hatalma a halott természet felett"[22].

A reakciós polgári biológia azzal akarja ellensúlyozni ezt

az igazi tudományt, amely „az emberi értelem kimeríthetetlen tartalékait" felhasználja az élő természet legbonyolultabb jelenségeinek megismerésére és uralására, hogy az élő szervezet megismerhetetlenségét hangoztatja, s áltudományát a vallás utolsó védőbástyájának próbálja megtenni.

Lecomte du Noüy, a newyorki Rockefeller-intézet biológia-professzora ezt még a már említett Lindseynél is nyiltabb és cinikusabb formában kísérli meg. A Vatikán e közvetlen ügynöke „Az emberi sors" című nemrégiben megjelent „művében", amelynek óriási reklámot csapott az amerikai polgári sajtó, egyházi átokkal kívánja sujtatni Darwin tanítását, elutasítja az evolúciós elmélet tudományos magyarázatait, s leplezetlenül hangoztatja, hogy „a tudományt fel kell használni a vallás erősítésére". „Filozófiai" kotyvalékának a divatos hangzású „telefinalizmus" elnevezést adta, ami körülbelül ezt akarja jelenteni: „a végső rendeltetésről szóló tanítás". Nyiltan kijelenti, hogy minden elgondolása és következtetése „megegyezik azzal, amit a biblia mond a Teremtés könyvének II. részében: „És formálta vala az Úr Isten az embert a földnek porából, és lehellett vala az ő orrába életnek lehelletét." Az amerikai tudományos sajtó nagy zajjal népszerűsítette ezt a „felfedezést", amelyről azt írták, hogy „revolúció az evolúcióban", „a biológia fejlődésének elhajlása Darwintól Lecomte du Noüy felé". Du Noüy ezt a „felfedezését" könyvében még kiegészíti az „Übermensch" magasztalásával és fasiszta diktatúrára való uszítással.

A következő fejezetben majd részletesen kitérünk arra, hogyan szolgálja a burzsoá biológia a mai imperializmust. Itt röviden csak annyit állapítunk meg, hogy a „biológiai" és „fizikai" idealizmus az egész burzsoá „természetfilozófiával" egyetemben a kapitalizmus általános válságának viszonyai között közvetlenül az imperialista reakció és az amerikai imperialista agresszió szolgálatába szegődött, s harcol a dialektikus materializmus ellen, amely az emberiség haladását szolgáló igazi tudomány alapja.

A „biológiai" és „fizikai" idealizmus ugyanekkor belenő a nyilt obskurantizmusba és a sötét konzervativizmusba, s az amerikai atomlovagok és háborús gyujtogatók embergyűlölő propagandájának áltudományos apologetikájává válik. Ez a tény visszatükrözi a burzsoá ideológia rothadását, s elárulja, hogy ez az ideológia ellensége az igazi tudománynak.

A természettudomány különböző területein a papsággal szoros egyetértésben garázdálkodó reakciós burzsoá „tudósok" olymódon igyekeznek megfélemlíteni az embereket, hogy a tudomány fejlődésének és a természet fokozatos megismerésének „következményeivel" ijesztgetnek. Minden lehető változatában kifejtik és megpróbálják érvekkel alátámasztani azt a szánalmas gondolatot, hogy állítólag „a tudomány átok lett az ember számára", hogy „a tudomány megrontja az emberiséget".

Egy bizonyos Davis „Teológia az atomkorban" című könyvében kijelenti: a fizika sikereiből megszületett az atombomba. Ezek a sikerek pusztulással fenyegetik a földet és megsemmisüléssel az emberiséget. Ezért — amíg még nem késő — le kell mondani a fizikai kutatásokról és általában „véget kell vetni" a tudomány fejlődésének. E „tudós" teológus fenti következtetését megdöbbentő módon egész sor fizikus és vegyész fogadta el. Ezek mind szintén a „le a tudománnyal" fasiszta jelszót hirdetik, vagy legalább is közvetve pártfogolják.

A reakciós „tudósoknak" a tudomány elleni hadjárata azt a célt szolgálja, hogy alátámassza a papi butítást, megingassa a tudomány hatalmába vetett hitet, ráfogja a tudományra, hogy az nem alkalmas a néptömegek és az emberi haladás érdekeinek szolgálatára. A sötét obskurantizmus szolgálatába szegődött tudósok egyúttal így akarják a tömegek felháborodását elterelni az imperialistákról, akik a tudomány vívmányait saját bűnös céljaikra használják fel, s az atom-, vegyi- és baktériumháború eszközeivel tömegesen szeretnék kiirtani az embereket. Mindenképpen a tudományra akarják hárítani a felelősséget azokért a bűncselekményekért, amelyeket az amerikai imperialisták és militaristák már elkövettek, vagy ezután szándékoznak elkövetni.

„A burzsoázia politikai és intellektuális csődje maga a burzsoázia előtt is alig titok már..." — írta Engels. Ez a csőd teljesen nyilvánvalóvá válik napjainkban, amikor az egyik oldalon a burzsoá tudósok szavalókórusa egyre a „világvégéről", a „tudomány zsákutcába jutásáról" jajveszékel, a másik oldalon pedig a szovjet tudomány évről évre gyarapítja sikereit és vívmányait. Ám a szovjet tudomány alapjai a marxizmus-leninizmus legyőzhetetlen tanítása, s a dialektikus materializmus, amely Lenin szavai szerint „... a természettudomány egyedül helyes módszere és egyedül helyes filozófiája"[24].

XI. fejezet

BURZSOÁ ELTÉVELYEDÉSEK A BIOLÓGIAI TUDOMÁNYBAN

A REAKCIÓS WEISMANNIZMUS-MORGANIZMUS ÉS A BURZSOÁ GENETIKA

A biológia az életnek és az élő szervezetek fejlődésének törvényszerűségeit tanulmányozza, a mezőgazdasági és orvostudomány számos, a társadalom gyakorlati életében nagy és egyre növekvő szerepet játszó ágának elméleti alapja.

A biológia mint tudomány Darwin tanításából fejlődött ki, amely elméleti következtetéseket von le a földművesek és állattenyésztők évezredes gyakorlati tapasztalataiból. A kapitalizmus fellendülésének korában keletkezett darwini tan hatására ez a tudományág áttért az élő természet fejlődésének materialista magyarázatára és törvényszerűségeinek tanulmányozására.

Marx és Engels Darwint a XIX. század egyik legnagyobb természettudósának tartották. Engels értékelése szerint Darwin fejlődéselmélete egyike volt annak a három nagy felfedezésnek, amellyel a XIX. század természettudománya a természetben lejátszódó folyamatok kölcsönös összefüggésének megismerését a legjobban elősegítette.

Engels különösen azt hangsúlyozta, hogy Darwin tanítása súlyos csapást mért a természet metafizikus felfogására, mert megmutatta és bebizonyította, hogy az egész szerves világ — a növény- és állatvilág, sőt, az ember is — évmilliók óta tartó fejlődési folyamat eredménye.

Engels szavai szerint, Darwin elsőízben terjesztett elő összefüggő bizonyítékokat arra vonatkozólag, hogy „. . . a természet bennünket körülvevő szerves termékei, beleértve az embert is, hosszú fejlődési folyamat eredményei, amely fej-

lődés néhány eredetileg egysejtű csírából indul ki, ezek pedig a vegyi úton létrejött protoplazmából vagy fehérjéből keletkeznek"[1].

Lenin nem egyízben hangsúlyozta, hogy Darwin nagy tudós volt, aki fordulatot idézett elő a biológiában. Lenin megállapítása szerint: „. . . Darwin véget vetett annak a felfogásnak, hogy az állat- és növényfajokat mi sem köti össze egymással, véletlenül keletkeztek, «isten alkotásai» és változhatatlanok, s elsőnek fektette a biológiát teljesen tudományos alapokra annak megállapításával, hogy a fajok változékonyak és folytonosság áll fenn közöttük . . ."[2]

Sztálin Darwint bátor tudósnak nevezte, „aki semilyen akadállyal nem törődve, mindennel dacolva, össze tudta törni a régit és tudott újat alkotni"[3].

Nem csoda, hogy a reakció tábora ellenségesen fogadta Darwin tanítását.

Tyimirjazev, a nagy szovjet biológus munkásságának célja nagyrészt a darwinizmus fejlesztése, s a darwinizmus ellenségei ellen folytatott harc volt, amelyet ő „az újból erőre kapott sötét klerikális reakció és a tudomány közötti harcnak" nevezett[4].

A reakciós biológusok a darwinizmus elleni harc céljából előásták és fennhangon dicsőítették Mendel osztrák apátnak még a XIX. század hatvanas éveiben megjelent munkáját. Mendel két borsófajtát — sárga- és zöldborsót — keresztezett, s erre vonatkozó megfigyeléseit írta le könyvében. Munkájából, amelynek a legcsekélyebb elvi jelentősége sem volt, s a maga idejében egyáltalában nem keltette fel a figyelmet, századunk elején mesterségesen levezették a mendelizmus alapelveit. Ezt a minden alapot nélkülöző metafizikus tanítást, amely állítólag feltárja az élő szervezetek egyetemes átöröklési törvényét, állítják szembe a darwinizmussal.

Tyimirjazev egy helyen azt írta, hogy a darwinizmus elleni harcnak, s e harc keretében a rég elfeledett Mendel-féle elmélet mesterséges dobraverésének „a német sovinizmus és az európai klerikalizmus századvégi felvirágzása" adott tápot. A klerikális reakció Angliában és más országokban is talált magának hű zsoldosokat a darwinizmus ellen.

A nagy szovjet biológus leleplezte például Bateson professzort, az angol antidarwinisták fejét (a hírhedt genetika megalapítóját és a weismannizmus-morganizmus szellemi aty-

ját), „bámulatos hatökörnek" nevezte őt, aki a tudományt vissza akarja rángatni Linnéig, sőt, talán egészen a középkorig.

Az imperializmus kialakulása és az imperializmust minden vonalon jellemző reakció megszületése óta a polgári biológusok valóságos hadjáratot folytatnak Darwin tanításai ellen.

A hitlerista Németországban indexre tették Darwin műveit. Az Egyesült Államok néhány államában már ezt megelőzőleg egész sor olyan törvényt hoztak, amely tiltja a darwinizmus oktatását, mert az „ellentétben van a bibliával".

A déli államok rabszolgatartói nyiltan kijelentették, hogy Darwin elmélete veszélyes, mert a fehérek és a négerek közös származását bizonyítja. 1925-ben Tennessee államban törvényileg büntetendő cselekménynek nyilvánították „minden olyan elmélet tanítását, amely, a bibliával ellentétben, tagadja, hogy az embert isten teremtette". Ugyanebben az évben Dayton városban Scopes fiatal pedagógust bíróság elé állították és elítélték, mert a darwinizmus szellemében tanított. A híres „daytoni majomperre" felfigyelt az egész világ. Ez a botrányos eset, amelyből kitűnt, hogy a darwinizmus, a haladó tudomány ellen nyilt támadás folyik, egyben megmutatta azt is, hogy milyen sötét reakció uralkodik az imperialista országokban. Sztálin elvtárs az első amerikai munkásküldöttséggel folytatott beszélgetésében megjegyezte: „Olyan esetek, mint Amerikában, ahol nemrégiben darwinistákat elítéltek, nálunk lehetetlenek, mert nálunk a párt olyan politikát folytat, amely a legmesszebbmenően védelmezi a tudományt"[5].

A daytoni per kitörölhetetlen szégyenfoltot ejtett a reakciós Amerikán. Az Egyesült Államok reakciós körei azonban azóta is rendszeresen üldözik és elbocsátják azokat a biológiatanárokat, akikről azt gyanítják, hogy rokonszenveznek Darwin elméletével, sőt, azokat is, akik kétségbe merik vonni, hogy Noé bárkája létezett, vagy hogy Jónás tényleg a cethal gyomrában volt. Ebben a szellemben történik a biológiai tankönyvek „javított" kiadásainak előkészítése is.

A polgári tudomány, ahol csak szerét ejtheti, üldözi a darwini tan haladó alapelveit, ugyanekkor egyes hibáit és fogyatékosságait a maga javára igyekszik felhasználni.

Darwin megalapozta az igazi, tudományos alapon álló materialista biológiát, amely feltárja a szerves világ fejlődéstörvényeit, de az akkor uralkodó polgári világszemlélet kor-

látait nem tudta teljesen áttörni. A természet fejlődésének csak folyamatos formáját látta, s nem ismerte el a fejlődésben a forradalmi ugrásokat, a folytonosság megszakadásait.

„... a darwinizmus — írja Sztálin — nemcsak Cuvier kataklizmáit veti el, hanem a dialektikusan értelmezett fejlődést is, amely magában foglalja a forradalmat — holott a dialektikus módszer szempontjából az evolúció és a revolúció, a mennyiségi és minőségi változás: ugyanannak a mozgásnak két szükséges formája"[6].

Nagy tévedése volt Darwinnak az is, hogy minden kritika nélkül egy kalap alá vette az emberi társadalom s az állat- és növényvilág fejlődésének törvényszerűségeit s megkísérelte az élő természetre alkalmazni Malthus reakciós népesedési törvényét és az emberi társadalomra is kiterjeszteni a természetes kiválasztódás és a létért való küzdelem elméletét.

Marx egyik levelében ezt írta Engelsnek Darwinról: „... mulattat az az állítása, hogy ő a «Malthus-féle» elméletet növényekre és állatokra is alkalmazza, holott Malthus úr elméletének éppen az a lényege, hogy azt *nem* növényekre és állatokra, hanem *csak* — a mértani haladvány formájában szaporodó — emberekre alkalmazza, a növényekkel és állatokkal szembeállítva. Érdekes, hogy Darwin a vadállatok és növények között felismeri a maga angol társadalmát munkamegosztásával, versenyével, új piacok feltárásával, «találmányaival» és a Malthus-féle «létért való küzdelemmel»"[7].

Engels is többízben rámutatott Darwinnak erre a tévedésére, s „A természet dialektikájá"-ban ezt írta: „Darwin egész elmélete a létért való küzdelemről nem más, mint Hobbes „bellum omnium contra omnes" (mindenki harca mindenki ellen) tanításának, a polgári közgazdaságtan konkurrenciáról szóló tanításának, továbbá Malthus népesedési elméletének egyszerű átvitele a társadalom területéről az élő természet területére"[8].

Darwin halála után a reakciós biológusok, akik elvetették tanításának lényegét, annak materialista alapját, megpróbáltak tőkét kovácsolni maguknak a darwinizmus hibáiból és tévedéseiből. Sokan közülük darwinista mezbe öltöztek, ám a valóságban egyre nyiltabban és leplezetlenebbül tagadják meg Darwin tanítását, s annak alkotószellemű továbbfejlesztése helyett újra a miszticizmus és a vallás mocsarába akarják rántani a biológiát.

Erre az útra tévedt August Weismann német biológus is. Weismann misztikus, kísérletekkel meg nem alapozott elméletet állított fel a sejtmagok kromoszómáinak nemzedékről nemzedékre átöröklődő, a szervezet testétől állítólag független, sőt, örökéletű csíraplazmájáról, amely az öröklődés összes tényezőinek hordozója és az élő szervezetek valamennyi változásának egyetlen forrása. A német biológus nyiltan kijelentette, hogy az örökéletű és változhatatlan csíraplazmát magasabb isteni erő hozta létre.

Morgan amerikai biológus az öröklődés változhatatlan egységeire, az állítólag a kromoszóma legfontosabb alkotórészét képező génekre alapított elméletében továbbfejlesztette Weismann tételét. Morgan és iskolája muslicákkal folytatott kísérletekből kiindulva meghatározták a gének megoszlását a kromoszómákban, s különféle öröklődési „törvényeket" állítottak fel, „kromoszóma-térképeket" dolgoztak ki stb., s ezeket minden élő szervezetre alkalmazták, beleértve az embert is.

Ebbe az áltudományos öröklődési elméletbe „új felfedezésként" belefoglalták Mendel osztrák apátnak még az elmult század közepén felállított hírhedt „törvényeit" is, amelyeket Micsurin „borsótörvényeknek" nevezett.

A Mendel—Weismann—Morgan öröklődéselmélet metafizikusan szemlélte a természet jelenségeit, tagadta kölcsönös összefüggésüket és meghatározottságukat, s véletlen, oknélküli, előre nem látható, az ember által nem irányítható folyamatokkal magyarázta a növényi és állati szervezetek változékonyságát.

Ez az elmélet az imperializmus korában alapja lett a burzsoá weismannista-morganista biológiának, amely céljául tűzte ki, hogy megsemmisíti a biológiai tudomány Darwin által meghatározott materialista elveit, s véglegesen rálép a metafizika és az idealizmus útjára.

A weismannisták-morganisták, akik ugyan képmutatóan a darwinizmus híveinek vallják magukat, valójában tagadják a fejlődést az élő természetben, s ebből következőleg azt is, hogy az ember befolyásolhatja a természet fejlődését. Szerintük az ember csupán a túlvilági, isteni erő kormányozta természet passzív szemlélője. Schrödinger machista fizikus „Mi az élet a fizika nézőpontjából" című könyvében a weismannista-morganista biológusokhoz csatlakozva kijelentette, hogy a biológia fő feladata az isten létezésének és a lélek halhatatlansá-

gának bebizonyítása. Weismannhoz hasonlóan ő is azt a reakciós elméletet vallotta, hogy az élő természet lényege, az öröklődés jelenségeit is beleértve — megismerhetetlen. A weismannista-morganista elmélet követői, s a polgári tudomány más területén található szövetségeseik mindezekből arra a következtetésre jutnak, hogy a tudomány lényegében tehetetlen, az ember erőtlen, s nem képes kormányozni az élő természetet.

Ennek elkerülhetetlenül az lett a következménye, hogy a polgári genetikusok gyakorlati szempontból tökéletesen meddő kísérletezést folytattak holmi gyümölcslegyekkel, azaz — „kutatásaik" és elméleteik reménytelenül elszakadtak a földművelés és állattenyésztés gyakorlatától.

Ez persze nem jelenti azt, hogy a weismannista-morganista genetikán alapuló reakciós polgári biológiának semmi kapcsolata sincs a gyakorlati élettel. A weismannista-morganista genetika az imperializmus s főleg a kapitalizmus általános válságának korában a „tiszta tudomány" leple alatt az imperialista terjeszkedés ideológiai igazolásának egyik eszközévé vált. Feladata: „tudományosan" alátámasztani azokat az aljas elméleteket, amelyek szerint a gyarmati és függő országok népeinek, valamint az imperialista országok proletariátusának kizsákmányolása „elkerülhetetlen" és „igazságos".

Az imperialista burzsoázia a szolgálatában álló biológusoknak egyik legfőbb „gyakorlati" feladatául tűzi ki, hogy áltudományos érveket sorakoztassanak fel az embergyűlölő fajelméletek mellett.

A FAJELMÉLETEK AZ IMPERIALIZMUS SZOLGÁLATÁBAN

A fajok egyenlőtlenségének ideológiája nemcsupán az imperializmus korára jellemző. Az uralkodó osztályok már a rabszolgatársadalomban is beszéltek „felsőbbrendű" és „alsóbbrendű" fajokról. Mint Sztálin elvtárs mondta: „... a régi Róma ugyanúgy vélekedett valamikor a mai németek és franciák őseiről, mint ahogy ma a «felsőbbrendű faj» képviselői a szláv törzsekről"[9].

A hűbériség korában a faji megkülönböztetés eszméit széleskörűen felhasználták hódító háborúk igazolására s egész népek kiirtására, amint ezt például a spanyol és portugál kon-

quistadorok, majd az amerikai gyarmatosítók tették az Újvilágban az indián törzsekkel.

A burzsoázia már a kapitalizmus imperializmus előtti szakaszában kezdett reakciós elméleteket hirdetni az emberi fajok egyenlőtlenségéről. Gobineau francia arisztokrata szociológus „Értekezés az emberi fajok egyenlőtlenségéről" című könyvében kifejtette, hogy a fajokat a történelmi fejlődés döntő tényezőjeként kell felfogni, s a fehér vagy „árja" fajt maga az isten rendelte arra, hogy uralkodjék a többi faj felett. Gobineau kifejezetten hirdette, hogy a faj „tisztasága" nélkülözhetetlen előfeltétele ennek az uralomnak, s ezért harcolni kell a fajok keveredése ellen, amely pusztulással fenyegeti a civilizációt, s elősegíti az ő szemében annyira gyűlöletes demokrácia fejlődését. Egész sor más reakciós biológus, történész, szociológus, közgazdász, sőt, olyanok is, akik ebben a kérdésben dilettánsok voltak, mint például Wagner, a német zeneszerző, vagy Woltmann szemorvos, meglepő tudatlanságot eláruló áltudományos könyveket írtak a világtörténet „faji motívumairól" és „árja alapvonaláról".

Azokban az időkben az amerikai rabszolgatartók fajvédő propagandája volt a leghangosabb. Az amerikai fajvédők nem győzték bizonygatni, hogy a négerek alsóbbrendű fajhoz tartozó lények, s éppen ezért „isten arra rendelte őket", hogy fehér uraik helyett dolgozzanak.

A nagy orosz forradalmi demokraták — Gercen, Dobroljubov és főleg Csernisevszkij — nem egy munkájukban leleplezték a rabszolgatartók fajvédő elméleteit, s kimutatták, hogy ezek az elméletek teljesen tudománytalanok és reakciósak.

A XIX. század haladószellemű orosz biológusai, antropológusai és etnográfusai bebizonyították, hogy minden tudományos alapot nélkülöz a fajvédőknek az az állítása, mely szerint vannak „magasabbrendű" és „alacsonyabbrendű" fajok, s hogy a „színes" népeket nem lehet a „teljesértékű" fajok közé sorolni. K. M. Ber, a tudományos embriológia és I. M. Szecsenov, az orosz fiziológiai tudomány megalapítója, valamint D. N. Anucsin kiváló orosz antropológus és földrajztudós egyaránt elítélték és leleplezték a fajelméleteket.

Nagy jelentőségre tettek szert ezen a téren Mikluho-Maklaj kutatásai. A nagy orosz tudós kutató hosszú éveket töltött Új Guinea és több más csendesóceáni sziget néptörzsei között, amelyeket ma bátran a legelmaradottabbaknak lehet

tekinteni az egész világon. Az általa összegyüjtött gazdag antropológiai, néprajzi és kulturális anyag kihúzza a talajt a fajvédők kiagyalt elméletei alól.

A marxizmus-leninizmus feltárta a fajelméletek osztályalapját, megmutatta, hogy a burzsoázia a gyarmati népek kizsákmányolásának fokozására, a gyarmati elnyomás és a nemzeti egyenlőtlenség igazolására használja fel ezeket az elméleteket.

Sztálin 1927-ben a következőket írta: „Azelőtt «szokás» volt azt hinni, hogy a világ örök idők óta alacsonyabbrendű és magasabbrendű fajokra, feketékre és fehérekre oszlik, akik közül az előbbiek civilizációra képtelenek és arra vannak kárhoztatva, hogy őket kizsákmányolják, az utóbbiak pedig a civilizáció egyedüli hordozói, és arra vannak hivatva, hogy az előbbieket kizsákmányolják.

Ez a legenda most szét van zúzva és el van vetve. Az Októberi Forradalom egyik legfontosabb eredménye az, hogy halálos csapást mért erre a legendára, amikor a gyakorlatban bebizonyította, hogy a felszabadított és a szovjet fejlődés medrébe bevont nem-európai népek éppen olyan jól előre tudják lendíteni a *valóban* haladó kultúrát és a *valóban* haladó civilizációt, mint az európai népek"[10].

Sztálin elvtárs a XVII. pártkongresszuson leleplezte a német fasiszták fajelméletét, akik úgy vélték, hogy a háborút egy „felsőbbrendű fajnak", mondjuk a német „fajnak", kell megszerveznie egy „alsóbbrendű faj", mindenekelőtt — a szlávok ellen, hogy csak ilyen háború teremtheti meg a helyzetből kivezető utat, mert a „felsőbbrendű faj" arra van hivatva, hogy megtermékenyítse az „alsóbbrendűt" és uralkodjék rajta. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy ez a furcsa elmélet „olyan messze van a tudománytól, mint az ég a földtől". Rámutatott arra, milyen siralmas eredményekhez vezettek annakidején az ősi Róma hasonló törekvései. A „barbárok" egyesültek a közös ellenség ellen és megdöntötték Rómát, hogy „csak úgy ropogott". „Kérdezem: — mondta Sztálin elvtárs — hol a biztosíték, hogy a mai «felsőbbrendű faj» képviselőinek igényei nem fognak ugyanilyen siralmas következményekre vezetni? Hol a biztosíték, hogy a berlini fasiszta és irodalmár politikusoknak jobban fog kedvezni a szerencse, mint a régi és tapasztalt római hódítóknak? Nem helyesebb ennek az ellenkezőjét feltételezni?"[11]

A történelem további alakulása teljes mértékben beigazolta ezeket a sztálini szavakat. A Nagy Honvédő Háború ütközetei szétzúzták a német fasisztáknak az állítólagos „magasabbrendű faj" vélt „erényeiről" és fölényéről hirdetett rögeszméit, s eltemették e „magasabbrendű faj" képviselőinek igényeit a világuralomra és más népek kizsákmányolására.

Napjainkban az amerikai imperialisták ugyanennek a világuralmi őrületnek a megszállottjai, s igényeik alátámasztására ugyancsak az „amerikai faj magasabbrendűségéről" fecsegnek, és azt hirdetik, hogy ez a faj uralomra hivatott a többi nép felett.

A monopoltőke az imperializmus fejlődésével párhuzamosan mind fokozottabban arra törekszik, hogy megteremtse a gyarmatosítók terjeszkedését igazolni igyekvő fajelméletek természettudományos és elsősorban biológiai alapjait. A polgári biológia egyre inkább a monopoltőke kívánságának kielégítésére irányul. A társadalomtudományhoz hasonlóan, egész ágazatai válnak a burzsoázia kezében a kizsákmányolás és az imperialista terjeszkedés igazolásának eszközévé.

A burzsoá biológiai tudomány a weismannista-morganista öröklődési elmélet segítségével próbálja felélesztení a marxizmus-leninizmus által már rég leleplezett fajelméleteket. E célból reakciós áltudományt fejlesztett ki — az ember genetikáját. A polgári biológusok ma ugyanazoknak a kiagyalt elméleteknek az igazolásával foglalkoznak, amelyeket az imperializmus korában a polgári társadalomtudományok — a politikai gazdaságtan, a történelem, a szociológia stb. — állítottak fel.

A német fasiszták aljas fajelméleteik megalapozására széleskörűen felhasználták az áltudományos genetikát.

A fasiszta „tudósok" a tudománytól távolálló „biológiai" kísérletek és meghamisított statisztikai adatok segítségével igazolták az „északi" faj jogát a világuralomra, s más, „nem egész embereknek" minősített népek leigázására. A hitlerista „tudósok" a politikai helyzettől és a német rabló-imperializmus soronlévő feladatától függően hajlékonyan változtatták a „felsőbbrendű" és „alsóbbrendű" faj fogalmát. A japánokat például, akiket egy időben a „félig ember"-nek minősített sárga fajhoz soroltak, egyszerre csak minden átmenet nélkül megtették „felsőbbrendű uralkodó fajnak" stb. A japán fajvédők a maguk részéről az „isteni princípium" megtestesülé-

sének nyilvánították a japán fajt, amely minden jótulajdonsággal és erénnyel ékeskedik.

A fasiszta „tudósok" saját szájuk íze szerint átgyúrt formában széleskörűen alkalmazták a „szociál-darwinizmus" áltudományos módszereit, s a szerves természet általuk kiagyalt vagy meghamisított törvényeit kiterjesztették az emberi társadalomra. Minden vonatkozásban hirdették azt az elméletet, hogy a létért való küzdelem állítólag a legalkalmasabbak kiválasztódásának és az emberi természet megjavításának előfeltétele, s hogy e harc gyengülése, főleg pedig a háborúk megszüntetése az emberi faj visszafejlődéséhez vezetne.

A fasiszta ideológusok kijelentették, hogy a faji problémákat az antropológiai intézetekből és biológiai laboratóriumokból ki kell hozni a politikai, gazdasági és katonai harc küzdőterére. Az imperialista reakció fegyvertárában a fajelméletek a harcias nacionalizmus és sovinizmus fontos alkotóelemeivé váltak.

Az amerikai-angol imperialisták, akik nem minden alap nélkül állítják, hogy ők már jóval a hitlerista rablók előtt „feltalálták" ezeket az elméleteket, szintén széleskörűen hirdetik a „felsőbbrendű" és „alsóbbrendű" fajok eszméjét. Valóban, az Egyesült Államokban már a XIX. században nagyarányú fajvédő propaganda folyt, amint azt a déli rabszolgatartóknak és ideológusaiknak már idézett kijelentései is mutatják.

Az amerikai-angol imperialisták embergyűlölő fajelméletei a második világháború után a monopoltőke agresszív politikájának, világuralmi és háborús törekvéseinek ideológiai megalapozására szolgáltak.

Az amerikai-angol fajelméletek lényegében miben sem különböznek a hasonló hitlerista zagyvaságoktól.

Sztálin elvtárs 1946-ban Churchill fultoni beszédével kapcsolatban a következőket mondta a *Pravda* tudósítójának: „Meg kell jegyezni, hogy Churchill úr és barátai ebben a tekintetben feltűnően emlékeztetnek Hitlerre és barátaira. Hitler úgy látott hozzá a háború kirobbantásához, hogy proklamálta a fajelméletet, kijelentette, hogy csak a németül beszélő emberek alkotnak teljesértékű nemzetet. Churchill úr ugyancsak egy fajelmélettel akarja kirobbantani a háborút, amikor azt bizonygatja, hogy csak az angolul beszélő nemzetek teljesértékű nemzetek, és csak ezek a nemzetek vannak hivatva az egész világ sorsának eldöntésére. A német

fajelmélet ahhoz a következtetéshez vezette Hitlert és barátait, hogy a németeknek mint az egyetlen teljesértékű nemzetnek uralkodniok kell más nemzetek fölött. Az angol fajelmélet ahhoz a következtetéshez vezeti Churchillt és barátait, hogy az angolul beszélő nemzeteknek, mint egyedül teljesértékűeknek, uralkodniok kell a világ többi nemzetei fölött"[12].

Az amerikai imperialista ideológusok kórusban fújják, hogy a világ vezetésére és a többi, állítólag nem teljesértékű nép feletti uralomra az egyedül teljesértékű „amerikai faj" hivatott. Ennek az „eszmének" a védelmére felsorakoztatják a biológusokat, antropológusokat, szociológusokat és filozófusokat, százszámra adnak ki könyveket, ezerszámra írják a cikkeket és értekezéseket. A sajtó és a rádió, az iskola és az egyházak, az irodalom és a mozi napszámban ámítják az amerikaiakat, beoltják őket a faji sovinizmus mérgével, teletömik a fejüket az amerikai faj „felsőbbrendűségét" hirdető „elméletekkel". S ebben a lélekmérgezési hadjáratban a „tudósok" — biológusok, szociológusok — viszik a főszerepet.

Fairchild, a Yale egyetem professzora például „Faj és nemzet" című többszázoldalas könyvében leírja az amerikai „faji típust", amely szerinte felette áll minden más típusnak, mert „az északi fajok legkiválóbb tenyészpéldányainak keveredéséből jött létre". Egy másik amerikai „tudós fajvédő", Huntington professzor ehhez a fasiszta zootechnikához még hozzáteszi, hogy az amerikai „superman" kitenyésztődését „az Egyesült Államok páratlanul serkentő hatású éghajlata segítette elő".

Az amerikai fajvédők, mint látjuk, adott esetben szemrebbenés nélkül sutbadobják az örökéletű és változhatatlan gének elméletét, s azt hirdetik, hogy a környezet játszott közre „a páratlanul életrevaló amerikai faj" kialakításában. Érthető, hisz egyetlen feladatuk, hogy tudálékos érvekkel és szakkifejezésekkel elleplezzék az amerikai imperializmus agresszív törekvéseit.

Az új polgári áltudomány, az ember genetikája, teljes egészében ezt a célt szolgálja.

A burzsoá genetikán alapul a monopóliumok sajtójában únos-untalan propagált eugenika, az emberi faj megjavításának áltudománya. A német fasiszták annakidején nyiltan

kifejtették, hogy ennek a „tudománynak" célja az állattenyésztés elvein alapuló embertenyésztés.

Az eugenika kiagyalt természeti törvényekkel próbálta igazolni, hogy az imperialisták kiirtják a gyarmati népeket, s feladatául tűzte ki az „életképtelen", a „létért való küzdelemben alulmaradt" egyedek szaporodásának meggátlását és magasabbrendű emberek, a hírhedt „uralkodó faj" kitenyésztését.

A reakciós és áltudományos eugenika egyik gyakorlati következménye a „nem teljesértékű emberek" tömeges barbár és erőszakos sterilizálása volt. A kedélybetegek, gyengeelméjűek, epilepsziások stb. után később a „bűnözők" szélesebbkörű fogalmához sorolt harcos antifasiszták, a munkanélküliek stb. is ebbe a kategóriába tartoztak. Az imperializmus ideológusai a weismannista-morganista genetika áltudományos elméleteire és az ezeken alapuló eugenikára hivatkozva csodaszerként hirdették a sterilizációt és kasztrálást, ami szerintük egyszersmindenkorra megszabadítja az emberiséget „emberkölöncétől", megszünteti a költségvetések improduktív kiadási tételeit, a munkanélküliséget stb.

A német fasiszták „fajegészségtan" elnevezéssel hivatalos elméletüknek tették meg az eugenikát, s azt valamennyi iskolában tanították.

A hitlerista Németországban 1934-ben bevezetett sterilizációs törvény lehetőséget nyujtott a fasisztáknak arra, hogy a legaljasabb módon bánjanak el politikai ellenfeleikkel. A fasiszta „szakértők", sőt, még a börtönök igazgatói és a koncentrációs táborok parancsnokai is jogot kaptak arra, hogy „lelkileg csökkentértékűnek" nyilvánítsák a számukra nemkívánatos, s ezért szadista leszámolásra kiszemelt egyéneket. Orvosi diplomával rendelkező fasiszta hóhérok szerencsétlen áldozatok százezreit tették nyomorékká az emberek mesterséges tenyésztését hirdető aljas áltudomány nevében.

Ugyanezeken az osztályalapokon nyugszik az amerikai eugenikusok és genetikusok ideológiája és gyakorlati tevékenysége is. Ők szintén a zootechnikai alapelveken történő mesterséges embertenyésztés eszméit hirdetik, s az emberi társadalmat bizonyos fajtákból álló marhacsordának tekintik. Huntington amerikai tudós „A civilizáció forrásai" című könyvében cinikusan azzal az érvvel próbálja igazolni az Egyesült Államok területén élt indián törzsek kiirtását, hogy „a nem teljesértékűek kiszorítása" a „velük született faji felsőbb-

rendűséggel bíró angolszászok" által „biológiai szükségszerűség" volt. Az amerikai genetikusok áltudományos könyveikben és „tudományos" kongresszusaikon tartott előadásaikban egytől-egyig azt hirdetik, hogy „az angolszász fajban összpontosulnak az öröklődés szempontjából hasznos gének", s ezért egyrészt meg kell őrizni a tősgyökeres amerikaiak állítólagos fajtisztaságát, másrészt pedig minden eszközzel korlátozni kell a többi faj, főleg a négerek szaporodását. Rife — „A sors játéka. Bevezető az emberi öröklődés és a fajok változékonysága kérdéseinek tanulmányozásához" című könyvében — még tovább megy. A genetika feladatául tűzi ki, hogy — a megváltozott társadalmi viszonyokhoz, vagyis az amerikai imperializmus új szerepéhez és őrült világuralmi terveihez való alkalmazkodásuk megkönnyítése céljából — „változtassa meg az uralkodó osztályok genotípusát".

Ugyanakkor az amerikai genetikusok a változhatatlan és örökéletű gének általuk hirdetett elméletéből kiindulva — azokkal a szociológusokkal, közgazdászokkal és jogászokkal egyetemben, akik ezt az áltudományos elméletet saját „tudományuk" biológiai alapjául teszik meg — eljutnak ahhoz a következtetéshez, hogy a tőkés rend is változhatatlan és örökéletű.

Az amerikai eugenikusok magasztalják és széleskörűen felhasználják hitlerista kollegáik „tapasztalatait" és „elméletét", sőt, az eugenika gyakorlati alkalmazása, főleg pedig a „csökkentértékűek" sterilizálása terén igényt tartanak az „elsőbbségre". Van is némi alapjuk erre, mert hiszen ők már jóval a hitleristák hatalomrajutása előtt hirdették, hogy szükség van emberek millióinak sterilizálására. Leon Whitney eugenikus „Érvek a sterilizáció mellett" című könyvében javasolta, hogy sterilizáció útján legalább tízmillió amerikait akadályozzanak meg a szaporodásban. Kifejtette, hogy az első amerikai gyarmatosok „csíraplazmája" még tiszta volt, azóta azonban az állandó faji kereszteződés következtében beszennyeződött elkorcsosodást okozó ártalmas génekkel.

Ezeknek az őrült elméleteknek s a monopóliumok és a déli rabszolgatartók által pénzelt eugenikusok propagandájának hatására Amerika 30 államában hoztak sterilizációs törvényeket, amelyek lényegében miben sem különböznek a hasonló hitlerista törvényektől. Ezek a törvények lehetővé teszik, hogy a sterilizációt a politikai ellenfelekkel való le-

számolásra s a dolgozókkal szemben alkalmazott barbár megtorlás céljára használják fel.

Az amerikai eugenikusok a második világháború után az Egyesült Államok külügyminisztériumának közreműködésével fokozott erővel láttak hozzá, hogy áltudományos elméleteiket külföldre, s főként a függő országokba is „exportálják".

Jellemző példa erre a következő közlemény, amely a dán sajtóban látott napvilágot.

Greta Hartmann kopenhágai orvosnő, amerikai „tanulmányútjáról" visszatérve, 1948-ban előadások és rádiófelolvasások keretében úton-útfélen hangoztatta, hogy „a civilizáció múlhatatlanul elpusztul, ha a nem teljesértékű emberek gyorsabban fognak szaporodni, mint a teljesértékűek". A „nem teljesértékűekhez" persze odasorolja a „vagyontalanokat" s főleg a munkanélkülieket is. Az orvosnő javasolja, hogy „a civilizáció hanyatlásának" megelőzése végett már gyermekkorukban kasztrálják az összes „nem teljesértékű" embereket. A dán polgári lapokban megjelent cikkében kifejtette, hogy meg kell szervezni egy olyan bizottságot, amely „pszichoanalitikus" úton már konfirmáló korukban (14—15 év) megállapítja a gyermekek szellemi fejlettségi fokát, s a szellemileg alkalmatlanokat kényszerkasztrálásnak veti alá. Más cikkeiben sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy „a tudomány ma gátat vet a járványoknak, amelyek a multban mindig alapos söprést végeztek és rendet csináltak, amikor már túl sok ember volt a földön".

Ezek a náci tervek és elgondolások egyáltalában nem újak. Az új bennük legfeljebb az, hogy most közvetve, „tanulmányutak" révén, az Egyesült Államokból kerülnek Dániába. És ez jellemző az egész tőkés világra.

Az ilyen „tanulmányutakon" kívül, amelyek költségeit a Rockefeller-alapból s az amerikai milliárdosok más „jótékonysági" alapjaiból fedezik, a polgári genetikusok és eugenikusok reakciós eszméinek népszerűsítésére felhasználják a nemzetközi genetikai és eugenikai kongresszusokat is.

A legutolsó, Stockholmban megtartott, VIII. nemzetközi genetikai kongresszus túlnyomórészt az amerikai genetikusok reakciósnál-reakciósabb kitalálásaival és a fasiszta embertenyésztés nyílt propagálásával foglalkozott. Seymour, „embertenyésztő", előadásában elméleti alapra helyezte a nők mesterséges megtermékenyítését, amely szerinte lehetővé

tenné az emberi faj megjavítását kiválasztott arisztokratikus „tenyészegyedekkel". Egy másik eugenikus — Darlington — kitartóan bizonygatta, hogy nemcsak az öröklődést, hanem az emberi társadalom szociális és gazdasági viszonyait is a gének határozzák meg, s ezért a tőkés országok társadalmi rendjét semmiképpen sem lehet megváltoztatni, hanem fokozatosan tökéletesíteni kell — az eugenika segítségével.

A kongresszuson egész sor előadás hangzott el azokról a problémákról, amelyek ma az amerikai genetikus köröket különösen foglalkoztatják: megvitatták, hogy milyen változásokat okoz az atombomba robbanása után fellépő rádioaktív sugárzás az emberi és állati öröklődésben, vagy hogy miben nyilvánul meg a mérges anyagok „mutagén hatása" stb.

Ezekután kétség sem férhet ahhoz, hogy a weismannista-morganista genetikusok és eugenikusok ma közvetlen segítséget nyujtanak az amerikai imperializmusnak abban, hogy a tudományt a háborús előkészületek szolgálatába állítsa, s nyiltan közreműködnek a háborús őrület és a militarista propaganda terjesztésében. Ezzel persze együttjár a Szovjetunió, a szovjet tudomány és a micsurini biológia elleni alattomos rágalomhadjárat is.

Henry Dale angol fiziológus például a biológiai vita után bejelentette, hogy kilép a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának tagjai sorából, mert nem ért egyet az Akadémiának a biológiai kérdésekben hozott határozataival. Az angol és amerikai sajtó Dale levelének egyes részleteit bőbeszédűen kommentálta s kifejezetten szovjetellenes célzattal használta fel.

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Elnöksége Henry Dale professzornak adott válaszában világosan ismertette a biológiában kialakult ellentétes nézetek már évtizedek óta folyó harcát. „A Szovjetunióban — mondja a válasz — teljes győzelemre vitték és alkotó szellemben továbbfejlesztették Darwin tanítását. Nálunk nem lehetségesek «majomperek», mint Amerikában. Kutatóink új fejezetekkel egészítették ki a darwinizmus materialista tanítását, s ezen a téren a legnagyobb érdemeket I. V. Micsurin szerezte." Az Akadémia Elnöksége megállapította, hogy a Micsurin műveiben magasabb fokra emelt igazi, alkotó darwinizmus és a mendeli-morgani tanítás hívei között hosszú évekig folyt vita a Szovjetunióban az utóbbiak vereségével végződött. Vereségük

éppúgy elkerülhetetlen volt, mint ahogy elkerülhetetlen minden olyan tudománytalan tan veresége, amely útjában áll a tudomány fejlődésének. „Mendel és Morgan nézeteinek tudománytalanságát — olvassuk az elnökség válaszában — az utóbbi idők eseményei is szemléltetően megmutatták. Nem véletlen, hogy éppen az ő tanításuk lett Hitler fajelméletének s a nácizmus véres borzalmainak és minden aljasságának eszmei rúgója. Dale professzornak tudnia kell, hogy ezt a tanítást jelenleg az amerikai négerek üldözésének s a gyarmati népek elnyomásának igazolására, valamint az amerikai világuralmi igények alátámasztására használják fel. A haladás és a demokrácia minden őszinte hívének örömmel kell fogadnia, hogy Mendel és Morgan tanítását szétzúzták."

IMPERIALIZMUS ÉS NEOMALTHUSIÁNIZMUS

Az eugenika áltudományával és a sterilizáció alkalmazásával összefüggésben a mai polgári biológia felkarolta a többékevésbbé felújított s az amerikai imperializmus legújabb célkitűzéseihez hozzáidomított malthusi elméleteket is.

A rothadó imperialista burzsoázia szolgálatába szegődött reakciós weismannista-morganista biológusok ezen a téren is együttműködnek a polgári közgazdászokkal és szociológusokkal. Ez utóbbiak — amint ezt a közgazdaságtudományról szóló fejezetben már említettük — a történelem szemétdombjáról előkaparták Malthus 1798-ban felállított, s azóta rég megcáfolt áltudományos népesedési „törvényét", amelyet — Marx megjegyzése szerint — annakidején a francia forradalom hatására fellángolt népharag ellenszerének szántak.

Malthus azt állította, hogy a természet több élőlényt hoz világra, mint amennyit táplálni tud, s így a tömegek nyomora és szenvedése nem a tőkés kizsákmányolás, hanem a gyors szaporodás és a túlnépesedés következménye. Ebből levonta azt a tanulságot, hogy a nincstelenek számára nincs más mentség, mint a lehető legnagyobb mérvű születéscsökkentés, s ha ez nem volna megoldható, akkor a „felesleges" emberektől ilyen vagy amolyan módon, akár kiirtásuk vagy éhhalálra ítélésük árán is, meg kell szabadulni.

Malthus egyik követője, aki a mult század harmincas éveiben „Mark" álnév alatt lépett fel, azt javasolta, hogy e

célból állítsanak fel állami intézményeket, ahol a szegények gyermekeit fájdalommentesen megölik. Szerinte munkáscsaládonként csak mindössze két és fél gyermeket volna szabad meghagyni.

Amint látjuk, „Mark" mintegy megelőzte a hitleristák aljas elméleteit és szörnyű gyakorlatát, akik úton-útfélen hirdették és messzemenően alkalmazták az úgynevezett eutanáziát, vagyis az öregek, a gyógyíthatatlan betegek és más „felesleges" — kizsákmányolásra és ágyútölteléknek alkalmatlan — emberek megölését.

Csernisevszkij, a nagy orosz forradalmi demokrata, már a XIX. század közepén pontról pontra bebizonyította, hogy Malthus durva hamisításokra építette fel elméletét, többek között szándékosan megtévesztő adatokat hozott fel Amerika lakosságának szaporodására vonatkozólag. A népesség gyors növekedését itt ugyanis nem a születési arányszám emelkedése, hanem a nagymérvű bevándorlás idézte elő. Csernisevszkij „embergyilkos rendszernek" nevezte Malthus elméletét, amelyet a tudomány az első szótól az utolsóig rég megcáfolt. Hozzátette még ehhez, hogy „gyűlöletre méltó az a néhány ember, aki... mindmáig ragaszkodik ehhez az elmélethez, amely az élet terített asztalánál dőzsölő kiválasztottak boldogságának nevében bűnre és nyomorra ítéli a tömegeket"[13].

Engels Malthus népesedési „törvényét" alávaló, aljas elméletnek nevezte, amely visszataszító gúnyt űz a természetből és az emberiségből. Marx és Engels teljes egészében elvetették Malthus elméletét, bebizonyították, hogy hamis számításokon alapul és kimutatták, hogy a túlnépesedés veszélye, amiről a burzsoázia siránkozik, nem forog fenn. Engels többek között hangsúlyozta: senki sem bizonyította be, hogy a föld termőképessége csak számtani arányban növekszik, míg a lakosság mértani arányban szaporodik. Ehhez még hozzáfűzte, hogy a polgári közgazdászok malthusiánus számításaikban teljességgel figyelmen kívül hagyták a tudományok haladását, amely pedig korlátlan és lépést tart a lakosság szaporodásával. „... A tudomány legalább olyan gyorsan halad — írta —, mint a lakosság szaporodása; a lakosság a legújabb nemzedék létszámával arányosan szaporodik; a tudomány pedig az előző nemzedékektől örökölt tudásmennyi-

ség arányában halad előre, tehát általában szintén mértani arányban. És mi lehetetlen a tudomány számára?"

„Nevetséges túlnépesedésről beszélni — folytatja —, amíg a «Mississippi völgyében elegendő szűztalaj van ahhoz, hogy Európa egész lakosságát oda lehessen telepíteni», amíg a Földnek mindössze egyharmada tekinthető megműveltnek és ennek a harmadnak a hozamát is hatszorosára vagy több mint hatszorosára lehetne emelni a már jelenleg ismeretes talajjavító módszerek alkalmazásával"[14].

Azóta több mint egy évszázad telt el. A föld lakossága az uralmon levő burzsoázia és a szolgálatában álló malthusiánusok ocsmány elméletei ellenére ez alatt az idő alatt több mint kétszeresére szaporodott, de még ma is annyi szabad föld van, hogy egy-egy világrész még sokkal több embert tudna eltartani. A tőkés országokban ma is csak az erre alkalmas földek egyharmad részét művelik meg, a föld termőképességét pedig még jobban lehetne fokozni, mint azt Engels gondolta. Olyan óriási területű országokban, mint Brazília és Ausztrália, az egész földterületnek csak két százalékát művelik meg. Angliában az arisztokrácia ma is vadászterületnek használja a mezőgazdasági művelésre legalkalmasabb földeket. A megművelt földterület Angliában a háború óta mindjobban összezsugorodik. Az Egyesült Államok kormánya a monopoltőke utasítására évről évre csökkenti a vetésterületet, s milliókat költ burgonya, gyümölcs, tojás és más termékek megsemmisítésére. 1948-ban az amerikai adófizetőknek 250 millió dollárjába került a „felesleges" mezőgazdasági termékek megsemmisítése. A Commodity Credit Corporation 1949-ben óriási mennyiségű burgonyát és egyéb terményt, továbbá két és fél milliárd tojást semmisített meg. Ennek a kormányszervnek raktáraiban sokszázezer tonna zsír, tojáspor és egyéb élelmiszer rothad. Kansas államban és másutt nagykiterjedésű barlangokat töltöttek meg rothadó gyümölcscsel és más élelmiszerrel. Az utóbbi években csupán a megmaradt burgonyakészletek felvásárlására és megsemmisítésére mintegy 500 millió dollárt költöttek az Egyesült Államokban.

Ilyen körülmények között a mai malthusiánusoknak, az imperializmus tudós lakájainak fecsegése a föld „túlnépesedéséről" és a „felesleges szájak" millióiról, megvadult gonosztevők kísérlete arra, hogy kiagyalt természeti „törvé-

nyekkel" „igazolják" az emberek tömeges megsemmisítését, a dolgozók ínségét és nyomorát.

A marxizmus-leninizmus megsemmisítő bírálattal illette Malthus áltudományos elméletét. Lenin szintén hevesen ostorozta az első világháború előtt annyira divatossá vált neomalthusiánizmust, ezt a reakciós és gyáva tant, amelyet a kispolgárság ideológusai, e feltartózhatatlanul pusztuló, a jövőtől rettegő, megfélemlített és gyáva osztály képviselői széltében-hosszában népszerűsítettek.

Lenin ezt írja a neomalthusiánizmus hirdetőinek „érveiről": „Semmit sem tehetünk. Minél kevesebb gyereket! Legalább gyermekeink ne éljék át a mi szenvedéseinket, fegyencmunkánkat, nincstelenségünket és megaláztatásunkat! — így jajveszékel a kispolgár"[15].

A monopoltőke arra használta fel a pusztuló kispolgárság kétségbeesését, hogy a legvisszataszítóbb és legembergyűlölőbb formáiban széles körben terjessze az újmalthusiánus tanokat.

A polgári tudomány a kapitalizmus általános válságának, az osztályellentétek rohamos kiéleződésének időszakában a fajelméletekkel együtt újra pajzsára emelte a rég megcáfolt neomalthusiánizmust, s a dolgozók ideológiai félrevezetésének fontos eszközévé tette. Ez a tanítás lett a hitleristák, az olasz fasiszták és a japán imperialisták fajelméleteinek legfontosabb alapeleme. A monopoltőke ideológusai a válságok, a munkanélküliség, a tömegnyomor és elnyomorodás „tudományos" megmagyarázására, az imperialista agresszió „igazolására" használták fel. A valóságot meghamisítva arról igyekeztek meggyőzni a dolgozó tömegeket, hogy országuk nem képes táplálni az egyre szaporodó lakosságot és így a népnek egyenesen létérdeke, hogy más országok rovására, „alsóbbrendű fajok" leigázása és megsemmisítése útján, megfelelő „életteret" hódítson meg.

Az angol-amerikai imperializmus ideológusai ma hasonló elméletekkel próbálják igazolni gazdasági terjeszkedésüket, hódító gyarmati politikájukat és agresszív háborúikat, s a helyzettől függően a túlnépesedés hátborzongató rémmeséjének más és más változatait részesítik előnyben.

Számos amerikai újmalthusiánus legújabban már azt fejtegeti, hogy az úgynevezett „túlnépesedett" országokon kívül azok az országok is „veszélyeztetik" az Egyesült Államokat,

amelyeket a születések magas száma jellemez. Az amerikai háborús gyujtogatók a Szovjetunió és a népi demokratikus országok népeinek szaporaságával, a keleti országok sokmilliós néptömegeivel ijesztgetik a nyárspolgárokat. Mindez szerintük létében fenyegeti a hírhedt „amerikai életformát".

Robert Cook, a *Journal of Heredity* című amerikai folyóirat szerkesztője 1950-ben megjelent „Napjaink problémája — a magas születési arányszám" című áltudományos, embergyűlölő könyvében azt írja, hogy „az atombomba után a legveszélyesebb erő az egész világon a megfékezhetetlen szaporodás", s Vogthoz és más sötét amerikai reakcióshoz hasonlóan sajnálkozik amiatt, hogy az orvostudomány elősegíti az emberi élet meghosszabbítását. Cook cinikusan kijelenti, hogy az Egyesült Államok imperialista kannibáljait különösen a keleti országokban, vagyis a Szovjetunióban, Kínában és az európai népi demokratikus országokban kimutatható magas születési arányszám aggasztja. Fél attól a veszélytől, hogy „kommunista gyerekek fogják elárasztani a világot". Mindebből érvet kovácsol az atomfegyver alkalmazását eltiltó nemzetközi egyezmény megkötése ellen, s „tudományos alapra" kívánja helyezni a háborús gyujtogatók által tervezett tömeges emberirtást.

Éppilyen cinikusan hangoztatják a malthusiánusok, ezek a hamisítók, magának az Egyesült Államoknak közeli fenyegető túlnépesedését is, s „felesleges" emberek tízmillióiról beszélnek, akiknek számára „életteret" kell meghódítani. Ilymódon akarják elkendőzni és szépíteni a világuralmi őrület új megszállottjai imperialista agressziójának igazi indokait.

Az Egyesült Államokban és Angliában évek óta tucatszámra jelennek meg különféle áltudományos munkák, amelyek a legváltozatosabb hangnemben „igazolják" és hirdetik, s hajuknál fogva előráncigált biológiai, agronómiai, szociológiai, statisztikai és egyéb „tudományos" érvekkel támasztják alá a kannibáli malthusiánus tanokat.

A polgári demográfusok mindenképpen el akarják hitetni a dolgozókkal, hogy nyomorúságukat nem a tőkés rend, nem a gazdaság militarizálása, nem az imperialista háborúk, hanem megváltoztathatatlan „természeti törvények", többek között a „természetes" népesedés törvényei okozzák. A tőkés rend prókátorai a halódó kapitalizmus farkastörvényeit örökérvényűeknek nyilvánítják. Az agresszív háborúkat a „létért",

az „élettérért" folyó küzdelem „örök" törvényével leplezik. Embermilliók pusztulása az imperialista háborúkban szerintük „gyógyító tényező", amely elősegíti az „optimális" népességszint elérését. A Népszövetség és a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal annakidején igyekeztek minden módon igazolni és népszerűsíteni ezt az áltudományos „optimum elméletet". A mai malthusianizmus e válfaját napjainkban az amerikai imperialista agresszorok szolgálatába szegődött különféle ENSz bizottságok is felhasználják.

A mai amerikai malthusiánusok a „megsemmisítés és a halál" modern tudományának új lehetőségeivel élve, „műveleteik" méreteit illetően felül akarják múlni még a hitlerista kannibálokat is. Ők már a föld lakosságának csaknem felét nyilvánítják „feleslegesnek".

Az Egyesült Államokban 1948-ban megjelent William Vogt „Az életbenmaradás útja" című könyve. Baruch, az atomháború prófétája írt hozzá előszót. E kannibáli munka jellemző példa arra, hogy miképpen kapcsolják össze az áltudományos malthusiánus elméleteket és a meghamisított adatókat a cinikus hitlerista propagandával, amely a lakosság csökkentése céljából tömeges sterilizációra, járványok elterjesztésére s főleg — egész népek megsemmisítésére irányuló „totális" háborúkra uszít. Vogt nyiltan hirdeti a kannibalizmust, s kijelenti, hogy „Kínában az éhínség nemcsupán kívánatos, de feltétlenül szükséges is".

Ennek az amerikai fasisztának szinte elképzelhetetlenül gyalázkodó hangú könyve egyáltalában nem tekinthető kivételnek a mai amerikai irodalomban. A legutóbbi években egész sor fasisztabarát újmalthusiánus írt hasonló „eszméket" fejtegető könyvet az Egyesült Államokban (Osborn: „A mi kifosztott bolygónk"; Arthur Chew: „Eke és kard"; Pearson és Harper: „Világéhség"; Burch és Pendell: „Békéhez vagy háborúhoz vezet a túlnépesedés?" stb.). A polgári biológusok, botanikusok, zoológusok, közgazdászok és szociológusok egymással versengve írnak újabb és újabb recepteket a lakosság csökkentésére, emberek kiirtására.

Pearson és Harper, a Cornell egyetem professzorai, „Világéhség" című könyvükben azt akarják bebizonyítani, hogy a világ lakosságának „optimális" lélekszáma nem lehet több 900 milliónál. Több mint másfél milliárd ember tehát „felesleges" és ilyen vagy amolyan módon „likvidálandó".

Nyiltan ki is jelentik, hogy a leghathatósabb eszközök erre — a háborúk, a járványok és az éhínség. Sajnálkozva jegyzik meg, hogy „erőfeszítések történnek ezek elhárítására, illetőleg korlátozására", s szükségesnek tartják „kielégítő eszközök után kutatni a lakosságcsökkentés e módszereinek helyettesítésére", amennyiben pedig az ilyenirányú kutatások nem járnának sikerrel, egyedüli orvosságként feltétlenül irtóháborúkhoz kell folyamodni.

Ugyanez a Pearson a Cornell egyetem egy másik „tudósával", Don Paarlberggel együtt 1946-ban hasonló könyvet adott ki „Éhség — igazság, féligazság, hazugság" címmel. Célja az volt, hogy alátámassza a Gyáriparosok Országos Szövetségének javaslatait, melyek szerint 3—4 millió farmert „ki kell küszöbölni" az Egyesült Államok mezőgazdaságából. De mi legyen a „felesleges" családok millióival? A cornelli tudósok erre a kérdésre a malthusi elmélet alapján az emberevés dicsőítésével válaszolnak; szerintük ennek segítségével lehet a leghatásosabban „összhangba hozni" a népességet a csökkenő élelmiszerkészletekkel. Ebben az aljas szennyiratban a következőket olvashatjuk: „A kannibalizmus összhangba hozta az élelmiszerellátást a népességgel s a népességet az élelmiszerellátással. A kannibalizmus a táplálkozás megjavulását eredményezi. Történelmi szemszögből feltétlenül méltányolni kell ezt a körülményt, habár a közfelfogás szerint ezt a kérdést jólnevelt emberek társaságában nem illik feszegetni."

Az Egyesült Államokban megjelenő *Facts for Farmers* című folyóirat e sorokat idézve a következőket írta: „A farmerek, akiknek számát a cornelli szakértők összhangba akarják hozni az élelmiszerellátással, nem fogadják el ezt a kannibáli megoldást, amelynek áldozataiul őket szemelték ki... Az a tény, hogy a Cornell egyetem a kannibalizmust fogadja el a táplálkozás megjavításának eszközéül — az amerikai reakciósok elfajulásának a legbotrányosabb és legcinikusabb példája, amely megmutatja, hogy ezektől az emberektől távolál mindaz, amit általában civilizációnak neveznek"[16]. A Cornell egyetem „jólnevelt" tudós emberevőinek kinyilatkoztatása mintegy szimbolizálja a mai polgári tudományt és a vadállatok színvonalára süllyedt képviselőit.

Az újmalthusiánus „tudós" emberevők tisztában vannak azzal, hogy felhívásuk a kannibalizmusra nem számíthat si-

kerre, s ezért más módszereket keresnek a népesség csökkentésére. H. Burch amerikai „tudós" a *Population Bulletin*-ben ezt írja: „Részletes tervet kell kidolgozni a föld lakosságának csökkentésére." Az újmalthusiánusok a tömeges emberirtás eszközei — főleg az atombomba és a baktériumfegyver — felhasználásával vívott imperialista háborúkat tartják a lakosságcsökkentés fő és leghatásosabb módszerének.

Elképzelni sem lehet cinikusabb „érvet" a háborús gyujtogatók imperialista politikájának igazolására, mint a tudós emberevőknek azt a hamis, áltudományos megállapítását, hogy a föld nem képes táplálni a jelenlegi népességet. Különösen akkor tűnik ki az újmalthusiánus „tudósok" „érvelésének" gyalázatossága, ha figyelembe vesszük, hogy ugyanekkor az imperializmus más tudós lakájai „elméletileg igazolják", az Egyesült Államok kormánya pedig ténylegesen végrehajtja a vetésterület erőszakos csökkentését, s a magas monopolárak fenntartása céljából hatalmas burgonya-, gyümölcs- és egyéb élelmiszerkészletek tömeges megsemmisítését.

Fawcett angol genetikus az amerikai újmalthusiánusok nyomán szintén kijelenti, hogy amennyiben nem vezetik be a szigorú születésszabályozást, az emberiségnek „az ősi három csapást — a háborút, a járványokat és az éhínséget — kell segítségül hívnia".

A polgári biológiai tudomány ilymódon nyiltan az imperialista háborús gyujtogatók, az amerikai és angol militaristák szolgálatába szegődött, akik a maroknyi monopoltőkés uralmának megőrzése érdekében újabb háborúkra, járványokra és éhínségre ítélik az emberiséget. Ez a tudomány a monopóliumok uralmát s a tőkés rend „örökkévalóságát" próbálja igazolni a „változhatatlan gének" áltudományos elméletével.

A monopóliumok folyóiratai és lapjai a széles néptömegek félrevezetése céljából cikkek özönével propagálják ezeket a fasiszta elméleteket. Az amerikai militaristák a malthusiánus „eszmék" segítségével bérgyilkosokat nevelnek, akik bármikor készek végrehajtani azt a jelszót, hogy „meg kell semmisíteni a felesleges embereket".

A malthusiánus fajelméletek az Egyesült Államokban ugyanúgy, mint annakidején a hitlerista Németországban, az állami szervek hivatalos dogmáivá váltak. Az Egyesült Államok külügyminisztériuma és a „Pánamerikai Unió" például

1949-ben a latinamerikai országok képviselőinek részvételével értekezletet tartottak Denverben, amelyen a már említett Vogt arra buzdította az Egyesült Államok „fiatalabb testvéreit", a latinamerikai köztársaságokat, hogy korlátozzák a születéseket és segítsék elő más módon is a népesség csökkenését: azaz készüljenek fel irtóháborúkra. E „tudományos" értekezlet határozatot fogadott el, amely szerint közben kell járni az ENSz-nél, hogy más világrészeken is rendezzenek hasonló értekezleteket. Az angol-amerikai malthusiánusok buzgón igyekeznek az ENSz-re és bizottságaira hárítani a lakosság „szabályozásának" feladatát, s ilymódon az emberirtás eszközévé tenni az Egyesült Nemzetek Szervezetét.

Az amerikai imperialisták az ENSz-et, amely mint a béke megőrzésének szerve alakult meg, új világháború kirobbantásának eszközévé tették, s az Egyesült Nemzetek Szervezetének lobogója alatt indították meg agresszív háborújukat Koreában, ahol most a gyakorlatban is megvalósítják embergyűlölő terveiket: tömegesen irtják a békés lakosságot, felperzselt pusztasággá változtatják ezt a virágzó országot.

Az *Economist* című angol folyóirat „Malthus nyugatra megy" című vezércikkében örvendezve állapítja meg, hogy Malthus ősi „angol elmélete", amelyet hazájában csaknem elfeledtek, váratlanul feléledt, s diadalmenetben hódít tért az Egyesült Államokban.

A polgári biológiai tudomány, éppúgy mint a társadalomtudomány is, „tudományosan" igazolni akarja a finánctőkének azt a törekvését, hogy új háborúk révén késleltesse pusztulását, s így a monopoltőke legaljasabb kiszolgálójává, s a legsötétebb reakció eszközévé züllött.

A BURZSOÁ AGRÁRTUDOMÁNY ÉS A CSÖKKENŐ FÖLDHOZADÉK „TÖRVÉNYE"

Az újmalthusiánus „tudósok" a természet tartalékainak kimerülését hangoztató régesrég megcáfolt elméletekkel, a csökkenő földhozadék „törvényével" próbálják alátámasztani azt az általudományos megállapításukat, hogy a föld nem képes táplálni a gyorsan szaporodó lakosságot. Ez a kiagyalt „törvény" lett a mai polgári agrártudomány elméleti alapja.

Az agronómia központi problémája a talaj termékenysége.

Ez a probléma a legszorosabban összefügg mind a biológiai törvényszerűségekkel, mind a társadalmi és gazdasági fejlődéssel.

Marx a „Tőke" 3. kötetében részletesen kimutatta, hogy a talaj termékenysége — nemcsak természettudományos, hanem társadalmi és gazdasági jelenség is. Egy helyen ezt írja: „A természettudomány és az agronómia fejlődésével megváltozik a föld termékenysége is, mert megváltoznak azok az eszközök, melyek a föld elemeit azonnal értékesíthetővé teszik"[17].

A talaj tényleges termékenységét, amelyet Marx valóságos vagy „közgazdasági hozadéknak" nevezett, az emberi társadalom történelmi fejlődésének, termelőerői és termelési viszonyai fejlettségének, tudományos és technikai haladottságának foka határozza meg. Marx szavai szerint „... a mezőgazdaságnak az a képessége, hogy a talaj természetes termékenységét nyomban kiaknázhatóvá tegye — ez a képesség a különböző fejlettségi fokokon különböző — éppúgy mozzanata a talaj úgynevezett természetes termékenységének, mint a talaj vegyi összetétele és más természetes tulajdonságai"[18]. Marx ismételten hangsúlyozta, hogy „... a tulajdon ellentmondásban van az észszerű mezőgazdasággal", majd később ezt mondja: „... az, hogy az egyes mezőgazdasági termékek termesztése a piaci árak ingadozásától függ, továbbá e termesztésnek az áringadozásokat követő folytonos változása, s a tőkés termelés egész szelleme, amelynek célja a közvetlen, legkönnyebben elérhető pénznyereség, ellentmond a földművelésnek ..."[19]

A hírhedt csökkenő földhozadék „törvénye" is áltudományos kísérlet volt annak igazolására és alátámasztására, hogy az észszerű mezőgazdasági tudomány alkalmazása és a talaj termékenységének növelése elé nem a magántulajdon és a tőkés termelés egész szelleme, hanem maga a természet állít áthághatatlan akadályokat.

Lenin ezt írta erről: „... nagy tévedés a híres «csökkenő földhozadék törvénye», mellyel a kapitalizmus fogyatékosságait, korlátozottságait és ellentmondásait a természetre hárítják"[20]. „Együgyű mesének" nevezte ezt a kiagyalt törvényt, védelmezőinek érveit pedig „tartalmatlan absztrakciónak", amely „... semmibe se veszi a legfontosabbat; a technika színvonalát, a termelőerők állapotát"[21].

Ez az állítólagos „egyetemes törvény", amelyet Brentano, Bulgakov és az absztrakt örökérvényű „természeti törvényekre" hivatkozó polgári tudomány több más képviselője agyalt ki — abban áll, hogy „a földbe eszközölt minden további munka- és tőkebefektetés nem ugyanolyan, hanem csökkenő hozammal jár..."

Lenin porrázúzta ezt az áltörvényt. Bebizonyította, hogy elméletileg tarthatatlan, s a természetben egyáltalában nem létezik. A „csökkenő földhozadék" elve tagadja a természet és a társadalom fejlődését, s megkísérli kiagyalt természeti törvényekkel elkendőzni a kapitalizmus ellentmondásait, majd elhitetni a dolgozó tömegekkel, hogy a tudomány erőtlen, s az ember tehetetlen a vak természeti erőkkel és a tőkés rend anarchiájával szemben.

Lenin megállapítja, hogy „«a csökkenő földhozadék törvénye» egyáltalán nem alkalmazható azokban az esetekben, amikor a technika fejlődik, amikor a termelési módok átalakulóban vannak..."[22] Ha az ember megismeri a természetet és annak igazi törvényeit, akkor szükségletének megfelelően megváltoztathatja és szabályozhatja a természeti folyamatok ütemét és irányát. Az agronómia vívmányai, a gépek és műtrágyák alkalmazása — mindez ahhoz vezet, hogy a termékenység gyorsabban növekszik, mint a földbe eszközölt munka- és tőkebefektetés mennyisége.

Lenin kigúnyolta Bulgakov „érveit", melyek szerint „a természet mind fukarabb kézzel osztja ajándékait", nevetségesnek találta azt az együgyű mesét, hogy az ősember a természet bőkezűen nyujtott „ajándékaként" kapta a szükséges javakat, s így már „... mögöttünk... az aranykor..."

Lenin kifejtette, hogy a malthusianizmussal való kacérkodás elkerülhetetlenül a burzsoázia legvulgárisabb védelmezéséhez vezet, s megállapította, hogy azoknak a szerzőknek, akik a „kenyérkérdéssel" ijesztgetik a proletariátust és a születések mesterséges korlátozásáért lelkesednek, „... természetszerűleg és elkerülhetetlenül arra kell törekedniök, hogy homályban hagyják a mezőgazdaság fejlődésének *tőkés* akadályait, hogy mindent a «csökkenő földhozadék» természetes «törvényére» hárítsanak s hogy «merő képzelgésnek» tüntessék fel a város és falu közötti ellentét megszüntetését"[23].

David német revizionista, akinek „Szocializmus" című könyvét Lenin a burzsoá előítéletek és a burzsoá hazugság

gyűjteményének nevezte, megpróbálta bebizonyítani, hogy a „csökkenő földhozadék törvénye a mezőgazdaság alapvető sajátossága", s „a szerves természet maradiságával" érvelt. Lenin erre vonatkozólag kifejtette, hogy „«a szerves természet maradisága» egyszerűen a reakciós nyárspolgárság kibúvót kereső szószátyárkodása, amely nem tudja megérteni azokat a *társadalmi* feltételeket, amelyek különösen a mezőgazdaság fejlődését hátráltatják"[24].

David a kapitalizmus más polgári és reformista tudós lakájaival együtt a szerves természet koholt „maradiságával" próbálta megmagyarázni a feudális csökevényeket a mezőgazdaságban, a földesurak kegyetlen középkori előjogait, a mezőgazdasági munkások jogfosztottságát, a földárakat felverő földjáradékot és a mezőgazdaság elmaradottságának egyéb okait.

Lenin szavai szerint a burzsoázia e védelmezője „természetesen igyekszik nem venni tudomást a mezőgazdaság elmaradottságának társadalmi és történelmi okairól, s «a szerves természet maradiságára» és «a csökkenő földhozadék törvényére» hárítja a felelősséget. Burzsoávédelmen és bárgyúságon kívül semmit sem tartalmaz ez a hírhedt törvény"[25].

Lenin továbbfejlesztette Marx tanítását, s bebizonyította, hogy az agrártudomány maradisága és pangása egyenes következménye annak, hogy a kapitalizmusban a mezőgazdaság elmaradottabb, mint az ipar, s a mezőgazdasági termelőerők fejlődése visszamarad.

A mezőgazdaság fejlődését és az agrártudomány haladását különösen a földnek, mint alapvető termelési eszköznek monopoltulajdona gátolja. A kisüzemi mezőgazdasági termelés primitív, elmaradt agrotechnikával jár, amely nem teszi lehetővé új gépek és termelési módszerek hatékony alkalmazását s a mezőgazdasági tudomány vívmányai gyakorlati felhasználását.

Mint Marx mondotta: „A parcellatulajdon természeténél fogva kizárja a munka társadalmi termelőerőinek fejlődését, a munka társadalmi formáit, a tőkék társadalmi koncentrációját, a nagybani állattenyésztést, a tudomány egyre fokozottabb alkalmazását"[26].

A kapitalizmus kiélezi az ellentétet a város és a falu között, egyúttal pedig megőrzi a feudális csökevényeket és a parcellatulajdont. Ezzel óriási akadályokat gördít az agrár-

tudomány haladása és eredményeinek gyakorlati alkalmazása, vagyis a mezőgazdaság termelőerőinek fejlődése elé.

A polgári agrártudomány mesterkélt, absztrakt „mezőgazdasági törvényekkel" igyekszik bebizonyítani a kapitalista rendszer és a paraszti kisbirtok örökkévalóságát, s meggyőzni a paraszttömegeket arról, hogy nincsen semmiféle lehetőség a talaj termékenységének megjavítására.

Bár a „csökkenő földhozadék" áltörvénye mind az elmélet, mind a gyakorlat terén már rég megdőlt, a polgári agrártudomány művelői még most is egyre-másra agyalják ki különféle változatait. Ezek közé tartozik például a határelmélet, vagy a maximális termés elmélete, amely abból a mechanikus felfogásból indul ki, hogy a természeti törvények megismerésének és felhasználásának lehetőségei végesek.

A Szovjetunió szocialista mezőgazdaságának gyakorlata rácáfolt a polgári mezőgazdaságtudomány kiagyalt „határaira" és absztrakt „törvényeire". A mezőgazdaság kollektivizálása s a mezőgazdasági termelés terén bekövetkezett döntő változások alapvetően módosították az agronómiai kérdések tudományos megoldásának egész irányát.

Míg a polgári agronómusok szűk keretek között a kulákgazdaságok viszonyaihoz méretezett kísérleteket folytattak, addig a szovjet agronómiai tudomány kivonult a tágas kolhozmezőkre, s feladatául tűzte ki a szocialista mezőgazdaság termelőerőinek rohamos fejlesztését.

V. R. Viljamsz akadémikus ezt írja: „Az agrártudomány, akárcsak a többi tudomány, nem lehet semleges: a valóságban összeköttetésben áll az uralkodó osztállyal és annak javát szolgálja. Éppen ezért mind az agronómia, mind a talaj termékenységéért folyó harc kérdéseiben mindig tisztán visszatükröződött és ma is visszatükröződik az osztályharc. A volt cári Oroszországban az agrártudomány a földesurak és kulákok érdekeit szolgálta, országunk mai viszonyai között azonban a kollektív nagygazdaság feladatainak megoldására hivatott és be is tölti ezt a hivatását"[27].

A polgári agrártudomány absztrakt „mezőgazdasági törvényekre" éspedig legfőként a „csökkenő földhozadék" „törvényének" különféle változataira támaszkodik, s a weismannista-morganista genetika reakciós elméleteiből indul ki, amelyek szerint az ember nem képes befolyásolni az élő szervezetek fejlődését. Ez azt jelenti, hogy eltávolodott mind a

biológia valóban tudományos elméleti alapjától, mind az agronómia gyakorlatától.

Liszenko akadémikus szavai szerint „a burzsoá tudomány semmit sem ismer el, ami a kapitalista országokban nincs az uralkodó osztályok érdekében. Ezért a kapitalista országok biológiai tudománya az élő testet statikusan, mintegy megdermedt, élettelen formájában vizsgálja.

Természetes, hogy az ilyen biológia nem válhatott és nem válhat az agronómiai tudomány alapjává. Az olyan burzsoá elméletek, mint például a mendelizmus-morganizmus a genetikai tudomány területén, nyilvánvaló ellentmondásban állnak az agronómiai gyakorlattal"[28].

Az agronómia szerepe a tőkés országokban arra korlátozódott, hogy tisztán empirikus alapon „kiszolgálja" a nagybirtokot és részben a kulákgazdaságokat, s reklámozza a mezőgazdasági gépgyártási trösztök és a vegyipari monopóliumok legújabb, persze többnyire csak nevükben új, műtrágya- vagy növényvédőszer készítményeit. A burzsoá agrártudomány válságok idején nem egyszer nyiltan is a monopoltőke népellenes célkitűzéseinek szolgálatába szegődik, s a vetésterület és a termelés csökkentését hirdeti; minél „hatékonyabb" módszereket próbál kidolgozni a mezőgazdasági termények megsemmisítésére, vagy azon fáradozik, hogy e termékeket emberi táplálkozásra alkalmatlanná tegye.

Az Egyesült Államokban ugyan a legtöbb agrártudományi kísérleti állomás és egyéb mezőgazdaságtudományi intézmény formálisan a szövetségi kormány, illetőleg az egyes államok kezelésében van, az amerikai agrártudomány azonban gyakorlatilag mégis elsősorban a mezőgazdasági gépgyártási monopóliumoktól s a műtrágyákat és növényvédő szereket előállító vegyipari trösztöktől függ. A monopóliumok ilymódon az állammal fizettetik meg kutatómunka- és reklámköltségeik nagyrészét, viszont a kutatómunkálatok irányát saját ragadozó érdekeikhez szabják. Többek között ez az oka annak, hogy az Egyesült Államok mezőgazdaságában a nagy gépállomány ellenére máig sem valósult meg a komplex gépesítés, és a földdel való gazdálkodás olyan módja alakult ki, amely elkerülhetetlenül a terméshozamok csökkenésére vezet.

Az Egyesült Államokban és a tőlük függő országokban például több mint kétezerféle eke- és több mint százféle traktortípust alkalmaznak. Ezt a rengeteg típust semmiféle

tudományos szempont sem indokolja; az egyes cégek és trösztök tisztán a reklám kedvéért és konkurrenciális meggondolásokból változtatják gyártmányaikat. Ugyanekkor Amerikában alig használnak olyan egyszerű, de rendkívül fontos szerkezeteket, mint például az előhántó, mert gyártásuk a mezőgazdasági gépgyártási trösztök számára nem eléggé jövedelmező. Ennek következtében a gyomosodás rendkívül nagymértékű, s a talaj termőképessége már a szántás során csökken. Ugyanez a ragadozószellem érvényesül a gabonabetakarító gépek gyártása terén is. Az amerikai kombájnok például magas szárat hagynak, s a szalmát — és vele együtt a gyommagvak nagyrészét is — szétszórják a földön. Tarlóhántást és más egyszerű agrotechnikai eljárásokat — a füves vetésforgós földművelésről nem is beszélve — szintén alig alkalmaznak az Egyesült Államokban, s ilymódon az amerikai földek világviszonylatban a leggyomosabbak közé tartoznak és termékenységük is rendkívül alacsony.

A profithajhászó tőkés ragadozók az észszerű földművelés legelemibb szabályait is mellőzve szántatják fel és vettetik be búzával a legelőket. Egy-két bő termés után a föld kimerül, s felső rétege túlságosan morzsalékossá válik. Ilyen körülmények között elhatalmasodik az erózió, s valóságos csapásként jelentkeznek a porviharok. A terméshozam zuhanásszerűen csökken, s a tönkrement farmerek tömegesen válnak lézengő munkanélkülivé.

Még a szépített hivatalos adatok szerint is az Egyesült Államok mezőgazdasági művelés alatt álló területének több mint fele erősen kimerült és eróziónak van kitéve. A monokultúrás termelés annyira tönkretette a talajtakarót, hogy az országban évente több mint 400 000 hektár föld válik használhatatlanná. Harminc év alatt kiirtották az egész erdőterület mintegy 40 százalékát. Az erdőirtás üteme 50 százalékkal meghaladja az erdőtelepítés ütemét.

Mindebben pedig nem a természet, hanem a tőkés rendszer a hibás, amely lehetetlenné teszi, hogy a tudományt a dolgozók javára használják fel. A nyomor a farmerek millióit megfosztja attól a lehetőségtől, hogy észszerűen felhasználják a korszerű mezőgazdasági gépeket és az agrártudomány vívmányait. A tőkés gazdálkodás viszonyai között a farmerek többsége nem tudja teljesen kihasználni a traktor teljesítőképességét, s nem tudja helyesen megválasztani a hozzávaló

gépeket. Az Egyesült Államokban egy traktor évi átlagos teljesítménye egyharmada csak a Szovjetunió szocialista mezőgazdaságában alkalmazott traktorok évi átlagos teljesítményének.

A nagy mezőgazdasági gépállomány ellenére az Egyesült Államokban a tudomány nem foglalkozik a mezőgazdasági gépesítéssel. Ennek a tudománynak a helyét a tisztára leíró jellegű géptan foglalja el, amely Viljamsz akadémikus szerint „a rendszertelen empirizmus, a fantázia és az eklektika birodalma". Ennek következtében a mezőgazdasági gépek szerkezete és felhasználásuk módja mind agronómiai, mind biológiai szempontból észszerűtlen, rontja a talajt és sietteti gyors kimerülését.

Az amerikai agrártudomány nemcsak hogy közömbösen szemléli a talaj fokozódó kimerülését, hanem még ösztönzi is a mezőgazdasági gépgyártási trösztök ragadozó politikáját, amely meggyorsítja ezt a folyamatot.

„... a tőkés mezőgazdaság minden haladása nemcsak abban a művészetben haladás, hogyan kell a *munkást*, hanem egyszersmind abban is, hogyan kell a *talajt megrabolni*. Minden egyes lépés előre abban az irányban, hogy termékenységét egy adott időszakban növeljék, egyszersmind lépés e termékenység tartós forrásainak szétrombolása felé", olvassuk a „Tőke" 1. kötetében[29]. Marx hangsúlyozta, hogy ez a folyamat az Egyesült Államokban a leggyorsabb.

A talaj termőerejének rabló módon való kimerítése természetszerűleg a kisfarmereket és bérlőket sujtja a legjobban, akik ilyen körülmények között tömegesen mennek tönkre.

Az amerikai agrártudomány, azon a címen, hogy segítséget kíván nyujtani a „fiatalabb testvéreknek", az Egyesült Államok gyarmatain és függő országaiban — főleg Latin-Amerikában — áltudományos érveléssel ferde, monokultúrás irányba tereli a mezőgazdaság fejlődését. A monokultúrás termelés kizárólag a külföldi piacok ellátását tartja szem előtt és a talaj gyors kimerüléséhez vezet. Ennek következtében ezek az országok, bár rengeteg termékeny földdel rendelkeznek, mégis az Egyesült Államokból hoznak be élelmiszert, teljes mértékben a piac szeszélyeitől függnek, s mindjobban az amerikai monopóliumok függvényeivé lesznek.

Ilymódon válik az amerikai imperializmus szolgálatába szegődött polgári agrártudomány a gyarmati és függő országok milliós paraszttömegei tönkretételének eszközévé.

XII. fejezet

A BURZSOÁ ORVOSTUDOMÁNY AZ IMPERIALIZMUS SZOLGÁLATÁBAN

AZ ORVOSTUDOMÁNY TORZ FEJLŐDÉSE A JELENKORI KAPITALIZMUSBAN

A tudományok közül talán a leghumánusabb — az orvostudomány. Célja ugyanis az, hogy a betegségek megelőzésével és gyógyításával az ember egészségét védje. Éppen ezért mindennél borzalmasabb és visszataszítóbb az imperializmus szolgálatába szegődött burzsoá orvostudomány eltorzulása, s nemkülönben a monopoltőkének és a monopoltőke akaratát végrehajtó militaristáknak arra irányuló kísérletei, hogy az orvostudományt a halálnak, milliók kínhalálának tudományává tegyék.

A biológián s annak egyes ágain, a fiziológián és a kórtanon alapuló orvostudomány lényegében társadalomtudomány is, mert hiszen az ember egészsége közvetlenül függ életviszonyaitól. Az orvostudomány színvonalát a termelőerők és a termelési viszonyok fejlettségének foka határozza meg. Az emberi szervezetet tanulmányozó orvostudomány sem elméleti, sem gyakorlati téren nem fejlődhetik a társadalomtudományoktól függetlenül.

A polgári orvostudomány már fejlődésének haladó szakaszában is igyekezett teljesen figyelmen kívül hagyni a társadalmi tényezőket, s az embert a társadalmi környezetből kiszakítva kizárólag mint biológiai szervezetet vizsgálta.

Marx és Engels élesen rámutattak arra, hogy a tőkés rend ragadozó módon tönkreteszi a dolgozók egészségét, s hogy a tömegek magas halálozási arányszáma és a tömeges megbetegedések szoros összefüggésben vannak a kapitalista rend-

szer társadalmi és gazdasági elnyomásával. A kapitalizmusban az orvostudomány fejlődése elé áthághatatlan akadályokat gördít a tőkések mohó nyereségvágya, s a munkásosztály fokozott kizsákmányolására irányuló törekvése. Az orvosi gyakorlatnak ez a helyzete erős befolyást gyakorol a polgári orvostudomány fejlődésére. A polgári orvostudomány mindig osztálytudomány volt, amely mindenekelőtt az uralkodó osztályok javát szolgálta, és a dolgozóknak csupán azért juttatott jótéteményeiből egy-egy morzsát, hogy megvédje a burzsoáziát a veszélyes járványoktól.

Az orvosi segélynyujtás a tőkés országokban mindig csak a dolgozók kis részére terjedt ki, s színvonala rendkívül alacsony volt. Az imperialista ipari országokban s méginkább a gyarmati és függő országokban sokszázmillió ember mindmáig semmiféle orvosi segítségben sem részesül. Ebből a szempontból különösen az amerikai orvostudomány és egészségvédelem helyzete jellemző.

Még Ewing, a Szövetségi Biztosítási Hivatal vezetője is, aki egyébként igyekszik szépíteni a valóságot, 1949-ben, Washingtonban kiadott beszámolójában kénytelen volt beismerni, hogy az amerikai nép orvosi ellátása a gazdag jótevők kegyétől függ, s a kisfizetésű rétegeknek, vagyis a lakosság túlnyomó többségének nem telik orvosra. A beszámoló adatai szerint több mint 25 millió ember, vagyis az ország lakosságának egyhatodrésze valamilyen krónikus betegségben szenved. Az ideg- és elmebetegek száma eléri a 8 milliót. Az általános mozgósítás idején egészségi állapota miatt 5 millió embert nyilvánítottak katonai szolgálatra alkalmatlannak.

Rohamosan növekszik a nemibetegek száma. Statisztikát csak a nyilvántartottakról vezetnek, de hivatalos vélemény szerint azoknak a nemibetegeknek száma, akik titkolják betegségüket, a nyilvántartottak kétszeresére tehető.

Betegség vagy baleset következtében évente 250 000 ember válik munkaképtelen rokkanttá.

Ewing beszámolójának adatai szerint az Egyesült Államokban évente 325 000 ember hal meg csak azért, mert nem részesülhet megfelelő orvosi segélyben.

A szövetségi költségvetéseknek és az egyes államok költségvetéseinek jelentéktelen egészségvédelmi előirányzatai a szükségletek tíz százalékát sem fedezik. A háború utáni inflációs áremelkedés következtében az úgynevezett „jótékony-

sági" kórházak vagy beszüntetik működésüket, vagy a gyógykezelés színvonalának rovására csökkentik költségeiket. Az Egyesült Államokban a megyék (county) több mint 40 százalékában nincs közkórház. A néger lakosság túlnyomó többsége — különösen a déli államokban — a faji megkülönböztetés következtében semmiféle orvosi segítségben sem részesül.

Különféle vizsgálatok adatai szerint az amerikai családok csaknem 80 százaléka komoly betegség esetén nem tudja fizetni az orvosi költségeket. Hetvenmillió embernek, vagyis az amerikai lakosság felének évi jövedelme olyan csekély, hogy abból a betegséggel kapcsolatos legelemibb kiadásokra sem telik. Még közepes jövedelmű család is tönkremegy és koldusbotra jut, ha valamelyik családtag krónikus betegség miatt kórházi kezelésre szorul, nem is beszélve a kisjövedelmű családokról.

Maga Truman is kénytelen volt beismerni 1949-ben, hogy „az orvosi kezelés az amerikai polgárok többségének anyagi viszonyaihoz mérten megfizethetetlenül drága".

Az orvosi segélynyujtás az Egyesült Államokban üzlet, és az egészségügyi szolgálat elégtelen voltát az orvostudomány üzérei arra használják ki, hogy az orvosi kezelésre szoruló emberek életének és egészségének rovására vagyont szerezzenek.

Az általánosan elterjedt amerikai „jutalékrendszer" megdrágítja az orvosi kezelést, s a betegek kifosztásának egyik eszköze.

A *New York Star* című lap közleménye szerint négyezer szemorvos „jutalék" szerződést kötött az Amerikai Optikai Társaság és a Bausch and Lomb Co. optikai trösztökkel. E szerződés értelmében azok a szemorvosok, akik betegeiket ezekhez a társaságokhoz küldik szemüveget és műszemet vásárolni, meghatározott jutalékot kapnak. A szemüveg- és műszemárakat természetesen ennek megfelelően emelték. Az optikai trösztök és a spekuláns orvosok évente milliókat „keresnek" ezen az „üzleten".

Hasonló gyakorlat alakult ki a belgyógyászok és a különféle szakorvosok között, akikhez az előbbiek elküldik betegeiket további vizsgálatra.

A gyógyszertárak, az ortopédszaküzletek és az elemzéseket végző laboratóriumok — a páciensek terhére — szintén

meghatározott jutalékot fizetnek azoknak az orvosoknak, akik hozzájuk küldik betegeiket. Emellett az orvosok igen sokszor nem is tényleges, hanem hamis orvostudományi vívmányokat reklámoznak és használnak ki haszonszerzés céljából. Rábeszélik betegeiket, hogy vessék alá magukat mindenféle bonyolult s többnyire szükségtelen vizsgálatnak és drága gyógykezelésnek, mutatós villamos műszerekkel kápráztatják el a hiszékeny pácienseket, s gyakran szándékosan elnyujtják betegségük idejét.

Visszataszító spekuláció tárgya lett többek között az orvostudomány egy olyan nagyszerű felfedezése is, mint a vérátömlesztés. Egész trösztök alakultak a spekulációs célú vérgyüjtésre. Az ország minden részében vannak fiókjaik. A kétségbeesett munkanélküliektől garasokért vesznek vért, s azután háromszoros áron adják el a kórházaknak és magánorvosoknak. Gyakori a sűrűn egymásután való véradás még kiskorúaknál is, ami feltétlenül fizikai leromlásukhoz vezet, s nem egyszer halált is okoz. A vérátömlesztés minden ellenőrzés nélkül történik, sokszor még a megfelelő vércsoportokra vonatkozó elemi szabályokat sem tartják be, ami rontja a beteg állapotát, sőt, halált is okozhat. Az amerikai orvostudományi sajtó figyelemre sem méltatja az ilyen bűncselekményeket. Ehelyett fasiszta elmélkedéseket folytat az átömlesztett vér „fajtisztaságáról" és arról, hogy hányadizigleni vérkeveredés esetén engedhető meg a néger vér átömlesztése fehér ember ereibe stb.

A nyereséghajhászás az orvosi bűncselekmények tömeges elterjedéséhez vezetett az egészségvédelem más területein is. Az Egyesült Államok sajtója időről időre be szokott számolni a sarlatánok „kartelljeiről". Az ilyesféle bűnszövetkezetekbe tömörült orvosok szándékosan elnyujtják pácienseik betegségét, szükségtelenül hajtanak végre műtéteket, s hatástalan vagy egyenesen káros hatású gyógyszereket rendelnek, hogy hasznot húzzanak betegeik szenvedéseiből. Számos városban a műtétek 90 százalékát efféle bűnszövetkezetekhez tartozó sebészek végezték el.

Baldwin amerikai professzor kijelentette, hogy sok városban a tisztességes orvos ritka kivétel, mert a gyógyszermonopóliumok s a velük összeköttetésben álló spekuláns orvosok nem hagyják élni az ilyeneket.

Általában a nagy gyógyszermonopóliumoknak óriási sze-

repük van abban, hogy az amerikai orvostudomány hamis vágányra futott, s a néptömegek szörnyű kifosztásának eszköze lett.

Davis professzor „A kapitalizmus és kultúrája" című könyvében számtalan példát sorol fel arra vonatkozólag, hogy a tőkés országokban az orvosok különféle veszélyes anyagokat, többek között kokaint, morfiumot, chloralhidrátot, acetanilidet stb. tartalmazó szabadalmazott gyógyszerekkel a szó szoros értelmében megmérgezik a betegeket, sőt, nem ritkán az egészséges embereket is. A gyógyszertrösztök szolgálatába szegődött professzorok és orvosok nagy reklámot csapnak ezeknek a szabadalmazott gyógyszereknek, s úton-útfélen hangoztatják, hogy a legkülönbözőbb betegségek biztos ellenszerei. Használatuk azonban csak újabb betegséget vagy egyenesen halált okoz. Davis professzor közli, hogy sokezer fiola érzéstelenítésre szánt étert behatóbb vizsgálat után használhatatlannak, sőt, életveszélyesnek minősítve kiselejteztek. Az étert gyártó tröszt azonban ennek ellenére továbbra is eladta kórházaknak ezt a selejtet. Csak egész sor haláleset után vonták felelősségre ennek az üzletnek szervezőjét s büntették meg — 200 dollárra. A gyógyszertrösztök rendszeresen árusítanak hamisított, ártalmas anyagokat tartalmazó aszpirint, fejfájás elleni tablettákat, különféle szabadalmazott rákellenes csodaszereket stb.

A hamisított és ártalmas anyagokat tartalmazó kozmetikai szerek árusítása még ennél is nagyobb mértékben folyik.

Az Egyesült Államok lakosságának egészségét komolyan veszélyezteti az élelmiszerek tömeges hamisítása és ártalmas anyagokkal történő konzerválása. A gyömbérhez például bénulást okozó szerves foszforvegyületet kevernek; az almával telt ládákba arzént és ólmot tesznek; a romlott húsra szulfitsót hintenek, hogy semlegesítse a bűzt; a lisztet az egészségre káros anyagokkal fehérítik.

„A Wisconsini Egyetem Tudományos Kutatótársasága" hangzatos nevet viselő szélhámos banda, amely lényegében a duPont tröszt fiókja, Steenbock „professzor" vezetésével egy hamisított „D" vitamint állított elő, s liszthez és más élelmiszerekhez keverte. Ez az „üzlet" évente milliókat jövedelmezett. E „tudományos kutató" társaság a továbbiakban még szélesebb alapokon folytatta üzelmeit. Ékes példa ez arra,

hogyan hamisítja meg a tudományt monopoltőkés spekulánsok maroknyi csoportja.

Számtalan vizsgálat adatai mutatják, hogy az amerikai piacot valósággal elárasztják hamisított élelmiszerekkel, amelyeket az egészségre ártalmas szerekkel konzerválnak.

A polgári orvos-„tudománynak" a nagytőke szolgálatába szegődött művelői a legkülönfélébb áltudományos érvekkel igazolják a hatalmas monopóliumok bűncselekményeit, s így áthághatatlan akadályokba ütközik minden olyan megmozdulás, amelynek célja megakadályozni az emberek rendszeres megmérgezését. A „magánkezdeményezés" és a „nyereségszerzés" szentségének a jelszaván megbukik a legenyhébb törvényjavaslat is, ha többé-kevésbbé korlátozni akarja a monopoltőke bűnös manipulációit.

A polgári orvostudomány, akarva-nemakarva, elősegíti a dolgozók millióinak egészségét és életét veszélyeztető bűnös nyerészkedést. Fejlődése a monopóliumok érdekében teljesen eltorzul, reklám- és spekulációs célokat szolgál, amit az is ösztönöz, hogy kutatásai a milliárdosok jótékonysági alapjaitól függenek. A Rockefeller és a többi jótékonysági alap eszközeiből fenntartott orvostudományi kutatóintézetek munkájukkal nem a lakosság egészségét, hanem az amerikai monopóliumok bel- és külföldi érdekeit szolgálják, s jótevőiknek buzgón szállítják a reklámcélokra alkalmas újabbnál-újabb szenzációkat, hogy ezzel is közvetve vagy közvetlenül megkönnyítsék az amerikai áruk eladását.

A BURZSOÁ ORVOSTUDOMÁNY ÁLTUDOMÁNYOS BIOLÓGIAI ALAPJA

A burzsoá orvostudomány eltorzulása a modern kapitalizmus társadalmi viszonyainak befolyására s a kutatásokat pénzelő tőkés monopóliumok megrendelése értelmében ment végbe. Ez azonban szoros kapcsolatban van azzal is, hogy biológiai alapja lényegében helytelen és tudománytalan.

A polgári orvostudomány természettudományos alapelveit idealista biológiai nézetekből, illetőleg Vogt, Büchner, Moleschott és mások mechanikus materializmusából merítette. Lenin megsemmisítő bírálattal illette a metafizikus „fiziológiai materializmust", amelyet ő divatos, reakciós visszafelé kacsingatásnak nevezett.

A polgári orvostudomány, a XIX. század egyes tudósainak több nagy felfedezésétől eltekintve, az elméleti kutatás terén sohasem állt valóban tudományos alapon, nem látott maga előtt vezérfonalat.

Elméleti alapja mindmáig az úgynevezett Virchow-féle sejtpatológia. Virchow a XIX. század orvostudományának egyik legreakciósabb művelője, heves antidarwinista volt, aki tagadta a fejlődési elméletet, s merev metafizikus dogmák gyüjteményévé tette a kórtant.

A Virchow-féle „Sejtpatológia" a „sejt csak sejtből keletkezhetik" tételből indul ki[1]. Eszerint minden sejtben benne foglaltatik az élet minden sajátsága, s a sejten kívül nincs és nem is lehet élő anyag. Erre az idealista tételre épült fel aztán a weismannisták-morganisták reakciós elmélete a csíraplazma kontinuitásáról.

Engels „A természet dialektikájá"-ban bebizonyította, hogy Virchownak a szervezet különféle részekre tagozódását hirdető mechanisztikus nézetei tarthatatlanok és tudománytalanok.

Engels megállapította, hogy Virchow elmélete, mely szerint az egyed „sejtállamok szövetsége", dialektikus szemszögből nézve teljességgel tudományellenes. Engels szavai szerint Virchow „Sejtpatológiájában" általános szólamokkal leplezi teljes tehetetlenségét. Ez a sejtelmélet azonban, amely szoros összefüggésben van Weismann reakciós biológiai tanításával, mégis uralomra jutott a kórtanban és a polgári orvostudományban, s helytelen irányba tereli a kutatásokat és gátolja az orvostudomány haladását.

A polgári orvostudomány elfogadta Virchownak azt a tételét, hogy az emberi szervezet kórtana nem más, mint egyes sejtjei kórállapotainak egyszerű összege, s az egységes szervezetet mechanikusan részekre, a kórfolyamatokat pedig elemeikre bontotta. Nem az embert, az egész emberi szervezetet, hanem egyes szerveit akarta gyógyítani. Virchow általudományos tételei mind a mai napig megtartották uralmukat a tőkés országok orvostudományában, amely így csak véletlen „sikereket" képes elérni, s nem tud a pavlovi tanítás egységes tudományos alapján álló rendszeres komplex kutatások irányában fejlődni.

Pavlov, a kiváló orosz fiziológus nagyjelentőségű felfedezései, a szervezet életműködésének általa kidolgozott

objektív természettudományos kutatási módszere s különösen a magasabbrendű idegtevékenységről szóló zseniális tanítása — új korszakot nyitottak meg a természettudomány fejlődésében. Pavlov következetes, harcos materialista volt, aki a természettudomány területén kérlelhetetlenül küzdött az idealizmus minden megnyilvánulása ellen.

E nagy természetkutatónak, a biológiai tudomány kimagasló vezető egyéniségének tanítása súlyos csapást mért a reakciós idealista elméletekre, s megteremtette az új fiziológiát, amely a maga egészében s a külső környezettel való összefüggésében tanulmányozza az emberi szervezetet és szervesen kapcsolódik a gyakorlati orvostudomány feladataihoz. Pavlov szavai szerint „a szó legmélyebb értelmében vett fiziológia és orvostudomány elválaszthatatlanok egymástól"[2]. Tanításának kiindulópontja a szervezet egész élettevékenységében a külső és belső jelenségek egységének materialista felfogása, az emberi fiziológia és kórtan, az emberi szervezet és a környezet szerves összefüggése.

A virchowiánusok mechanisztikus nézete szerint a szervezet sejtek összege. Pavlov ezzel szemben bebizonyította, hogy a szervezet egységes egész, amelynek funkcióit a központi idegrendszer legmagasabbrendű része — a szervezeten belüli s a szervezet és a környezet közötti összes folyamatok viszonyát rendező agykéreg ellenőrzi.

A pavlovi tanítás új utakat nyitott meg a fiziológia és az orvostudomány valamennyi ágának fejlődése előtt. Korlátlanul lehetővé vált az elmélet és gyakorlat szoros összefogása a betegség és a halál legyőzésére.

Pavlov összes tudományos kutatása céljául annak a feladatnak megoldását tűzte ki, hogy megtanulja irányítani a fiziológiai és kórfolyamatokat az emberi és állati szervezetben; azt akarta elérni, hogy — mint őmaga mondotta mesterséges neurózisok előidézése céljából folytatott kísérleteiről — „necsak zavarokat tudjon előidézni az idegrendszerben, hanem azután tetszése szerint meg is tudja azt javítani. Ez lesz a hiteles bizonyítéka annak, hogy úrrá lettünk a fiziológiai folyamatokon és parancsolni tudunk nekik."

Pavlov célja az emberi szervezet megismerése, a természet legrejtettebb titkainak, a fiziológiai és kórtani folyamatok törvényszerűségének feltárása volt, hogy az orvostudomány az ember egészségének megvédése céljából be tudjon avat-

kozni ezekbe a folyamatokba és irányítani tudja lefolyásukat. Felszólította az orvosokat, hogy a dolgok megmagyarázásáról térjenek át a kezdeményezésre, s minden energiájával igyekezett közelebb hozni azt az időt, amikor a kísérletek tüzében megedződött „orvostudomány a maga teljességében azzá lesz, amivé lennie kell: egyszóval tudatos és következésképpen mindig teljesen célszerűen cselekvő tudománnyá válik"[3]. Pavlov ismételten hangoztatta, hogy „az emberi értelemnek kimeríthetetlen tartalékai vannak" s „a tudomány uralkodó szerepre hivatott az emberiség életében". A tudomány fő feladatául tűzte ki, hogy a népet, a néptömegek javát szolgálja. A kommunista párt, a szovjet kormány, Lenin és Sztálin egyaránt nagyrabecsülték Pavlov tudományos munkásságát, s mindent megadtak a nagy tudósnak, amire csak szüksége volt kutatásai folytatásához és kiterjesztéséhez.

„Régebben a tudományt eltávolították az életből, elidegenítették a néptől — mondta Pavlov —, de most mást látok: a tudományt az egész nép tiszteletben tartja és értékeli... A világ egyetlen kormánya, amely ennyire értékeli és támogatja a tudományt — hazám kormánya."

A világhírű orosz fiziológus kutatásaival lehetővé tette, hogy a gyógyászati klinikai orvostudomány minden egyes ága átállhasson az igazi tudomány vágányaira, s új útra térítette a betegségek megelőzésére irányuló orvostudományt is, elsősorban az egészségtant, amelyet „a jövő orvostudományának" nevezett.

A polgári orvostudományt a maga idealista filozófiai alapjával és mechanisztikus biológiai nézeteivel össze sem lehet hasonlítani Pavlov egységes, harmonikus tanításával, amely segít feltárni a legkülönbözőbb jelenségek és tények kapcsolatát, meglátni a fejlődés irányait, s lehetővé teszi, hogy nemcsak megértsük, hanem irányítani is tudjuk mind az egészséges, mind a beteg emberi szervezet folyamatait.

Nem csoda, hogy a reakciós polgári fiziológusok, orvosok, pszichológusok és filozófusok ellenségesen fogadták a pavlovi tanítást.

Sherrington, az ismert angol fiziológus, amikor 1912-ben találkozott Pavlovval, beszélgetésük során nyiltan kijelentette: „Nem, az ön kísérleteinek nem adnak teret Angliában, mert materialista szelleműek." Az angol tudós nyiltan hangoztatta a pszichikai folyamatok megismerhetetlenségének elvét

és — Pavlov szavai szerint — képes volt olyan „vad dolgot" mondani, hogy az idegrendszerrel kapcsolatban bárminek megértését is megkísérelni „veszélyes valami, az ilyen kísérlet pusztulással fenyegeti az emberiséget"[4].

„Ez a neurológus — mondotta továbbá Pavlov — egy életen át rágódott ezen a problémán, de máig sem biztos abban, hogy van-e az agynak valami köze az értelemhez."

Pavlov könyörtelenül bírálta és leleplezte az ilyen idealista ostobaságokat.

Sherrington és az amerikai idealista fiziológusok a fiziológiai és pszichikai folyamatok egységét hirdető pavlovi tanítással ellentétben az emberi lélek irányította szerszámnak fogják fel az agyvelőt.

Pavlov hangoztatta, hogy az emberi megismerésnek nincsenek korlátai, s abszolút és vitathatatlan a természettudománynak az a joga, hogy mindenre kiterjessze hatalmát és feltárja a természet titkait. A polgári fiziológusok és orvosprofesszorok ennek a tanításnak ellensúlyozására a reakciós filozófusoktól átvett tételeket hirdetnek, melyek szerint az élet mélyére hatolni lehetetlen, az élőlények magatartása megmagyarázhatatlan, s a hátsó ajtókon akarják valahogyan becsempészni az istent a fiziológiába és az orvostudományba. Sherrington „Az ember és természete" című „filozófiai" munkájában nyiltan egyesíteni akarja a fiziológiát a teológiával s egész fejezeteken át misztikus elmélkedésekben fejtegeti, hogy „a lélek a semmiből keletkezik".

Fulton, Liddell és más amerikai fiziológusok a feltételes reflexek pavlovi tanát támadva teljesen önkényesen kijelentik, hogy a reflex fogalma, amely hasznos az állatok magatartásának kutatásánál, szerintük nem alkalmazható az emberi agyvelő fiziológiájára. Ezzel mesterségesen el akarják választani az ember magasabbrendű idegtevékenységét a fiziológiától, hogy aztán kényükre-kedvükre kiszolgáltathassák a misztikusoknak és a teológusoknak.

A polgári orvostudomány ellensúlyozni akarja azokat az eredményeket, amelyeket a magasabb idegrendszerről szóló pavlovi tanításnak a pszichiátria és a neuro-patológia terén való alkalmazásában elértek s ezért az utóbbi években mindent megtett az úgynevezett freudizmusnak és a pszichoanalízis reakciós idealista elméletének felélesztésére.

Sigmund Freud osztrák orvos a XX. század elején főleg

azért vált divatos „zsenivé" a reakciós burzsoázia körében, mert az orvostudományon kívül a szociológiára, az esztétikára és lényegében az egész társadalmi életre vonatkozóan is tudományellenes pszichológiai és pszichiátriai elméleteket terjesztett. Minden társadalmi jelenséget az emberben rejtőző biológiai ösztönökkel magyarázott, s a főszerepet a nemi ösztönnek tulajdonította. Freud elmélete szerint ennek az ösztönnek kielégítetlenségére vezethető vissza egyrészt minden lelki- és idegbetegség, másrészt az ember alkotó energiája és társadalmi tevékenysége. Ez az elmélet, amelynek semmi köze sincs az igazi tudományhoz, tagadja a környezet hatását az emberre, s minden emberi cselekvést az ősidőktől örökölt tudatalatti szexuális ösztönökkel magyaráz.

A nyilvánvalóan reakciós és tudományellenes freudizmus, amely fonák módon a nemi ösztönt tette meg az emberi történelem mozgatóerejének, élesen visszatükrözte a szélsőséges individualizmust és nemi perverzitást hirdető polgári kultúra rothadását. Pavlov és iskolája betűről betűre bebizonyította Freud elméletének reakciós voltát.

Az uralkodó imperialista klikk szolgálatába szegődött polgári orvostudomány ma újból pajzsára akarja emelni a reakciós idealista freudizmust, hogy harcba vesse a materialista pavlovi tanítás ellen.

Az efféle kísérletek közé tartozik az úgynevezett „pszichoszomatikus" iskola is, amely különösen angol-amerikai ideg- és belgyógyász körökben vált divatossá. Ennek az iskolának a képviselői a tőkés országokban rendkívül elterjedt lelki- és idegbetegségek okát a „civilizáció" és az ember „alacsonyrendű ösztönei" közti ellentétben látják; a „civilizáció" szerintük elfojtja ezeket az „alacsonyrendű ösztönöket". Ugyancsak erre vezetik vissza a hipertónia, a szív- és véredénybántalmak, s egyéb megbetegedések veszedelmes elburjánzását is. Magától értetődő, hogy a civilizációt a polgári társadalom osztályszerkezetén kívül álló kategóriának fogják fel, s egy szóval sem emlékeznek meg a dolgozók fokozódó kizsákmányolásáról, a militarista elnyomásról, a néptömegek elviselhetetlen életkörülményeiről, a faji megkülönböztetésről stb. A pszichoszomatikus orvostudomány hívei a weismannizmus-morganizmus képviselőihez hasonlóan, akik az öröklődést az örökéletű és változhatatlan „génekkel" magyarázzák, az ugyancsak öröklött és változhatatlan „hajlamokra" vezetik

vissza a legtöbb betegséget. Köteteket írnak össze ezeknek a „hajlamoknak" kiagyalt sajátosságaival kapcsolatban folytatott áltudományos kutatásaikról, s a négerek és más „alsóbbrendű" fajok, valamint a „csökkentértékű" osztályok stb. betegségeit „öröklött hajlamaikra" fogják. A pszichoszomatikus orvostudomány tehát, a weismannista-morganista biológiával karöltve, részt vesz a mai imperialista ideológusok fajvédő propagandájában, amelyre súlyos csapást mért Pavlov nagy tanítása.

A burzsoá orvostudomány elveti vagy elferdíti Pavlov materialista tanítását, s tagadja az ember pszichikai tevékenységének fiziológiai alapjait. Éppen ezzel elárulja legteljesebb elméleti és gyakorlati tehetetlenségét, s megreked a terméketlen empirizmusban, a talajtalan idealista elgondolásokban és misztikus feltevésekben, amelyek mind visszatükrözik a polgári társadalom rothadását, a polgári kultúra elkorcsosodását. A legreakciósabb elméleteket felkaroló polgári orvostudomány minden erejéből védelmezi az uralkodó osztályok érdekeit és nyiltan szembehelyezkedik a dolgozó tömegek érdekeivel.

A BURZSOÁ ORVOSTUDOMÁNY AZ EMBERIRTÁS FASISZTA „TUDOMÁNYÁVÁ" VÁLIK

A burzsoá orvostudomány az imperializmus viszonyai között, a kapitalizmus általános válságának időszakában mindjobban kiéleződő válságba jut. Természettudományos alapja a különféle idealista és misztikus elméletek miatt zsákutcába került. A polgári kórfiziológusok immár „öntudattal" és „isteni princípiummal" ruházzák fel Virchow hírhedt „sejtállamait".

Az emberi „alkatról" szóló metafizikus tanítás, amely a weismannista-morganista öröklődési elméletből indul ki, szintén misztikus formát kezd ölteni. E tanítás újabb formájában azt hirdeti, hogy a természetfeletti erők eleve meghatározzák a szervezet sorsát, betegségeit és halálát. A polgári orvostudomány számos neves képviselője odáig jutott, hogy nem ismeri el az orvostudományt tudománynak, egyre annak tehetetlenségét hangoztatja, s azt hirdeti, hogy az orvosoknak egyedül isten segítségére és a papok közreműködésére szabad támaszkodniok.

Maga Virchow, aki fiatal korában a darwinizmussal kacér-

kodott, nyíltan a reakciósok közé állt, s követeli, hogy tiltsák el Darwin evolúciós elméletének tanítását, mert az „elkerülhetetlenül a szocializmushoz vezet".

Ugyanekkor azonban a polgári orvostudomány a biológiával együtt buzgón igyekszik felhasználni, sőt, továbbfejleszteni és konkretizálni Darwin egyes téves tételeit, többek között a létért való küzdelemre legalkalmasabb lények fennmaradásának elvét. A tőkés országok orvostudománya összenő az áltudományos eugenikával, s nemcsak hogy ellátja azt „tudományos érvekkel", hanem a vadállatian kegyetlen sterilizációs törvények gyakorlati végrehajtásában is segédkezik.

A fasiszta Németországban az orvostudomány nyíltan az emberirtás borzalmas „tudományává" vált.

A fasiszta orvostudomány „teoretikusai" cinikusan hangoztatták, hogy a betegek millióinak megmentése a „csökkentértékűek" fennmaradásához vezet, holott ezeknek az embereknek „normális körülmények között" el kellene pusztulniok. Véleményük szerint az orvostudománynak nem szabad gátolnia, hanem elő kell segítenie ezt a „normális" folyamatot. A fasiszta Németországban ezeknek a nézeteknek az alapján bezárták a dolgozók előtt a kórházakat, megszüntették a társadalombiztosítást, a fasiszta orvosprofesszorok pedig minden erejükből a kannibáli fajelméletek elterjesztésén fáradoztak, hathatós módszereket kerestek embermilliók lehető leggyorsabb elpusztítására, imperialista rablóháborúk előkészítésére. A fasiszta állam s közvetlenül a kapitalista monopóliumok azoknak az orvostudományi intézményeknek nyujtották a legnagyobb pénzügyi támogatást, amelyek a vegyi- és baktériumháború előkészítésén dolgoztak. A hitlerista Németországban már ezeknek az előkészületeknek legkezdetén törvényesítették az úgynevezett eutanáziát, ami azt jelentette, hogy az orvosok „könyörületből megölték" — először a krónikus betegeket és a nyomorékokat, majd mindazokat, akik politikai okokból a hitlerista emberirtók útjában álltak. Wagner, az SS egészségügyi egységeinek vezetője már a fasiszta párt 1935. évi kongresszusán kijelentette, hogy „könyörületből halálba kell küldeni" a „gyógyíthatatlan betegeket", a lelkibetegeket, a nyomorékokat, a munkaképtelen öregeket, háború esetén pedig — a „nem teljesértékű" népeket is.

Az eutanázia programjából ilymódon az előcsahos fasiszta

orvosok aktív részvételével kifejlődött a vadállati fajirtás, egész népek kiirtásának elmélete és gyakorlata.

Az eutanáziát alkalmazó fasiszta orvosok borzalmas módszerekkel ölték meg áldozataikat: levegőt vezettek vérereikbe, új mérgekkel mérgezték meg vagy megfagyasztották őket stb. Ezt az aljas gyilkolást „tudományos kísérletezésnek" nevezték. Az eutanázia gyakorlására felállított kórházak rendszeresen szállítottak a fasiszta professzoroknak „kísérleti anyagot", például áldozataik százainak agyvelőit.

A fasiszta orvosok Himmler kezdeményezésére tömegméretekben végeztek kegyetlen „kísérleteket" a koncentrációs táborok áldozatain. Rascher, az orvosdoktori címet viselő hóhér, Himmler jobbkeze, kitervelte az emberek szörnyű kínzásával kapcsolatos úgynevezett „időzített kísérleteket", amelyek azért kapták ezt az elnevezést, mert áldozataik halála előre el volt döntve.

Ezeknek a kísérleteknek latin elnevezésekkel és áltudományos szakkifejezésekkel telitűzdelt száraz jegyzőkönyvei, amelyek fennmaradtak a hitlerista levéltárakban, megrázó képet festenek arról, hogy a „tudomány" leple alatt milyen szadista, barbár kínzások közepette gyilkolták meg az orvosi köpenybe öltözött fasiszta hóhérok áldozataik százezreit.

A nyugatnémetországi amerikai katonai közigazgatás 1946—1947-ben a közvélemény nyomására eljárást indított 23 fasiszta orvos ellen. Mind a huszonhárom a koncentrációs táborok foglyain végzett annakidején borzalmas kísérleteket. Az amerikai bírák, vádlók és védők minden tőlük telhetőt megtettek, hogy mentegessék és eltussolják e fasiszta szörnyetegek hátborzongató bűntetteit.

A tényekkel szemben azonban tehetetlenek voltak. Az okmányok és Himmler hóhérainak cinikus beismerései minden kétséget kizáróan bizonyították ezeket a borzalmas bűncselekményeket, sőt, ezen túlmenőleg azt is, hogy itt pontosan kidolgozott rendszerről volt szó: ez volt az imperialista háború és a fajirtás szolgálatába állított fasiszta „orvostudomány" fő iránya.

Haalen, a strasbourgi egyetem egészségtanprofesszora például kiütéses tifusszal oltotta be Elszászban a natzweileri koncentrációs tábor foglyait és ismételten az áldozatok százait kérte ezekhez a „kísérletekhez".

Grawitz, az SS-csapatok főorvosa a neki alárendelt orvos-

professzorok és sebészek közreműködésével állatias „kísérleteket" szervezett. A „kísérleti alanyoknak", akik főleg fiatal lengyel nők voltak, a műtőasztalon kalapáccsal eltörték vagy összezúzták a csontjaikat, elvágták idegeiket, izmaikat stb.

A légierők főorvosának utasítására végzett „kísérletek" során ritkított vagy sűrített levegőjű kamrákba zárták a lassú kínhalálra ítélt szerencsétlen áldozatokat.

A hitlerista orvosok kioperálták élő emberek izmait, csontjait és idegeit, hogy állítólag tanulmányozhassák a szervezet regenerálóképességét. A koncentrációs táborok foglyaival tengervizet itattak, s azután nem adtak nekik enni, hogy megállapítsák, lehet-e felhasználni a tengervizet ivás céljára. Emberek ezreit oltották be haláltokozó fertőzőbetegségek mikrobáival, hogy kipróbálhassák új szérumaikat és gyógyszereiket. Sok foglyot mustárgázzal mérgeztek meg, a szovjet hadifoglyokon pedig kipróbálták a halálos „ciklon B" gázt.

A vádbeszéd adatai szerint e bűnös „tudományos kísérletek" áldozatainak száma százezrekre rúg. A nácizmus mérge megfertőzte a német orvostudományt s kiirtott belőle minden erkölcsöt és lelkiismeretet. Hitler udvari orvosán, Brandton kívül Rose, a Robert Koch intézet alelnöke és egész sor fasiszta „tudós" szörnyeteg is a vádlottak padjára került.

A német egyetemek és ipari monopóliumok vegyészei és az orvosok szovjet hadifoglyokon, nőkön és gyermekeken kipróbálták az új mérgező anyagokat s a baktériumháború eszközeit.

Az IG-Farbenindustrie vegyipari konszern „tudós" szörnyetegeinek állatias „kísérleteihez" szovjet nőket vásárolt a koncentrációs táboroktól. A német vegyészek megszervezték a szappangyártást a hitlerista vadállatok áldozatainak holttesteiből. A koncentrációs táborok, amelyekben milliószámra semmisítették meg az embereket, műtrágyát gyártottak emberi csontokból. A fasiszta „tudósok", mérnökök és orvosok közreműködtek a tömeges megsemmisítés technikájának kidolgozásában. Feltalálták a gázkamrákat és tökéletesítették a krematóriumokat, amelyekben gyakran élő embereket égettek el.

Ezekből a tényekből látható, hogy a hitlerista Németországban az orvostudományt a többi tudománnyal együtt a rabló imperializmus és militarizmus szolgálatába állították. A német orvostudomány teljesen elzüllött és szégyenletesen lesüllyedt.

A már említett Rascher például egyízben, amikor felboncolta magasnyomású kamrában megölt egyik áldozatának testét, felfedezte, hogy a szív a halál egyéb jeleinek beállta után egy ideig még tovább dobogott. Erre — tucatszámra gyilkolt meg embereket, hogy megfigyeléseit „ellenőrizhesse".

A koncentrációs táborokban Röntgen-berendezések segítségével sokezer foglyot sterilizáltak, hogy — Himmler utasítására — megfelelő módszert keressenek emberek millióinak sterilizálására, akiket azután meg lehetett volna hagyni a német monopóliumok számára rabszolgának. A nőkön tömegesen hajtottak végre méheltávolítási műtétet. Levágták egészséges emberek végtagjait, vagy petróleumot fecskendeztek bőrük alá, hogy súlyos gyulladásokat idézzenek elő.

A vér meghűl az ember ereiben, amikor olvassa a számtalan efféle „kísérlet" pedánsan jegyzőkönyvekbe foglalt leírásait, a fasiszta orvostudomány korifeusainak feljegyzéseit, sőt, speciális titkos „tudományos munkáit". Minden ilyen „kísérlet" után persze működésbe lépett a hamvasztókemence. A fasiszta bűnözők azt hitték, hogy ezzel eltüntetik bűntetteik nyomait.

A polgári orvostudomány örök szégyene marad az a tény, hogy röviddel a fasiszta orvosok nürnbergi pere után az angol és amerikai orvosi folyóiratok hasábjain vita indult meg arról, ellenkezik-e az orvosi etikával az élő embereken végrehajtott hitlerista kísérletek eredményeinek felhasználása. Sőt, mi több: a cambridge-i egyetem kísérleti orvostudományi karának tudományos munkatársai a *Nature* című természettudományos folyóiratban beszámoltak saját, élő embereken végzett hasonló kísérleteikről is, amelyeket Németország angol megszállási övezetében folytattak. Legvégül pedig — az angol-amerikai bíróságok által felmentett vagy „jelképesen" elítélt fasiszta orvosszörnyetegeket szakértőkként meghívják az Egyesült Államokba, hogy megtanítsák az amerikai orvosokat az emberirtás „tudományára".

A világuralmi őrület új megszállottai hitlerista tanítómestereik nyomdokait követve szintén az eutanáziának, emberek „könyörületből történő megölésének" törvényesítését követelik. Az Egyesült Államokban széleskörű propagandatevékenységet fejt ki „a könnyű halál elvét védelmező amerikai társaság". Számos neves orvos nyiltan bevallja, hogy nem riad vissza az ilyen gyilkosságok kannibáli gyakorlatától,

sőt, követeli ennek törvényesítését. Elvétve, már bíróság elé is kerültek az efféle emberölés legkegyetlenebb fajtái (levegő bevezetése a krónikus betegek vérereibe). A bíróságok azonban minden esetben felmentik az orvosi diplomával rendelkező gyilkosokat, a sárga sajtó pedig felmagasztalja őket mint „hősöket" és „humanistákat".

A már említett Vogt „Az életbenmaradás útja" című könyvének „A veszélyes doktor" című fejezetében kannibálhoz illően rikoltozik az orvostudománynak a betegek meggyógyítására és a betegségek megelőzésére irányuló kísérletei ellen. Méltatlankodik, hogy még mindig akadnak olyan „régimódi" orvosok, akik abban látják feladatukat, hogy „minél több embert tartsanak életben". Kijelenti: „ők a felelősek azért, hogy az emberek milliói hosszú évekig növekvő nyomorban élnek". Felülmúlhatatlan az a szemérmetlen cinizmus, amellyel megállapítja: „elsősorban az orvosok felelősek azért, hogy Puerto Rico a föld egyik legkoldusabb helye lett". Az amerikai gyarmatosítók Puerto Rico szigetét néhány évtized alatt valóban hihetetlen nyomorba taszították. Ám Vogt, aki el akarja terelni a figyelmet ennek a helyzetnek tényleges előidézőiről, a monopoltőkés ragadozókról, az orvosokra keni ezt a bűnt, mivelhogy elősegítették a halálozások csökkenését, s ezzel lehetővé tették, hogy a sziget lakossága „messze a létfenntartási lehetőségek határain túl elszaporodjék".

Vogtnak sehogy sem tetszik az, hogy nemcsak Európában és Észak-Amerikában, hanem az elmaradt országokban is forralják a fertőzött vizet, s ezzel csökkentik a járványveszélyt és a járványok okozta halálozások számát. Egyébként azonban Európára vonatkozólag is követeli a halálozást csökkentő orvosi segélynyujtás megszüntetését. Az Egyesült Államok lakosságát véleménye szerint jó lenne a jelenlegi 150 millióról 100 millióra csökkenteni.

Az amerikai fasiszta reakciósok „elmélete" szerint bűnt követnek el az emberiség ellen azok az orvosok, akik meggyógyítják a betegeket, különösen a szegény betegeket, vagy akik elősegítik az egészségügyi viszonyok megjavítását. Vogt egyenesen vissza akarja hozni a kolera- és egyéb járványokat, amelyek segítségével enyhíteni lehetne Európa és Ázsia „túlnépesedettségét".

Az amerikai orvostudomány számos neves képviselője rokonszenvezik Vogt és más fasiszta reakciósok kannibáli

„elméleteivel" és állásfoglalásával. Ezekután el lehet képzelni, milyen az orvostudományi „kutatások" iránya és jellege az Egyesült Államokban!

A mai imperializmus szolgálatába szegődött polgári orvostudomány mind kevésbbé a betegségek megelőzésében és a betegek meggyógyításában látja feladatát. Ehelyett mindinkább a dolgozók elleni harc fegyverévé, a halál, az emberirtás fasiszta „tudományává" válik.

Szörnyűséges eltévelyedéseinek hátborzongató megnyilvánulásai közé tartozik az a tény is, hogy egyik fontos ágát, a mikrobiológiát az imperializmus felhasználja a baktériumháború előkészítésére.

A MIKROBIOLÓGIA A HÁBORÚS GYUJTOGATÓK KEZÉBEN

A mikrobiológia az orvostudomány egyik leggyümölcsözőbb és legtöbbet ígérő ága, amely óriási lehetőséget nyujt eredményeinek gyakorlati felhasználására, az elmélet és gyakorlat szerves egységének megteremtésére.

Pavlov, aki megállapította, hogy a kísérleti munka új lehetőségei meghozták a modern orvostudománynak az „átütő sikereket" és döntő fordulatot idéztek elő, kifejezetten hangsúlyozta, hogy „a bakteriológia rendkívüli lendületet adott ennek a fordulatnak"[5].

Az orvostudományi mikrobiológia, amelynek egyik ága a bakteriológia, legfőként a mikroorganizmusok okozta betegségek megelőzésére és gyógyítására törekszik, célja az, hogy immunissá tegye az emberi szervezetet a betegségeket okozó mikrobákkal szemben, gyengítse a mikrobák virulenciáját. A mai imperializmus ezt a tudományt, amely oly értékes fegyvert adott az emberiség kezébe a betegségek ellen, sajátmaga ellentétévé, az emberirtás borzalmas fegyverévé változtatta. Ha akarnók sem találnánk ennél jellemzőbb és ennél szörnyűbb példát a tudományos kutatások feladatainak, gyakorlati felhasználási módszereinek, sőt, egész lényegének elferdítésére.

A hitlerista Németországban és az imperialista Japánban, akárcsak ma az Egyesült Államokban, a bakteriológiai kutatásnak nem az volt a célja, hogy fokozza az emberi szervezet immunitását a betegségokozó mikrobákkal szemben és gyen-

gítse a mikrobák virulenciáját. Kutatásaik célja ennek éppen az ellenkezője — a szervezet immunitásának, ellenállóképességének gyengítése és a mikrobák virulenciájának fokozása volt.

A mikrobiológián alapuló járványtan a járványok megszüntetésének és megelőzésének módszereit tanulmányozza és dolgozza ki. Az imperialista ragadozók szolgálatába szegődött „tudósok" viszont járványok mesterséges előidézésére és kiterjesztésére dolgoznak ki módszereket.

Az egészségtan és az ezen a tudományon alapuló egészségügy célja a betegségek kifejlődését elősegítő tényezők kiküszöbölése. Az imperializmus szolgálatában álló „egészségügyi" szörnyetegek éppen megfordítva, arra törekednek, hogy mesterségesen teremtsék meg ezeket a tényezőket, s elhárítsák az akadályokat a járványok kitörésének és elterjedésének útjából.

A mezőgazdasági és állatorvosi tudomány óriási erőfeszítéseket tesz a terméshozam növelésére, illetőleg az állatállomány gyarapítására és a háziállatok produktivitásának fokozására. Az imperialista háborús gyujtogatók szolgálatába szegődött állatorvosok, mikrobiológusok és agrokémikusok viszont a rozs-, búza- és gyapotvetések megsemmisítésére, továbbá tehenek, lovak és juhok tömeges kiirtására dolgoznak ki módszereket. Céljukul tűzik ki a talaj tartós megfertőzését ártalmas mikrobákkal, hogy terméketlenné és művelésre alkalmatlanná tegyék magát a földet.

A baktériumfegyver előkészítésével és alkalmazásával vádolt japán háborús bűnösök habarovszki pere feltárta az egész világ nyilvánossága előtt a japán imperialisták és „tudósaik" förtelmes bűncselekményeit.

A japán imperialisták a hitleristákkal együtt bármi áron meg akarták szerezni a világuralmat. E cél elérése érdekében tervbevették a legszörnyűbb és legembertelenebb tömegpusztító fegyverek alkalmazását. A baktériumháború lett volna egyik eszközük az emberiség egy részének kiirtására és másik részének rabigába döntésére.

Az imperialista Japán gazdái a reakciós burzsoá tudomány képviselőinek személyében megtalálták banditaterveik buzgó végrehajtóit.

A japán militaristák a hitleristákhoz hasonlóan az emberi haladás szolgálatára hivatott tudományt és technikát emberek

tömeges halálrakínzása céljából kívánták felhasználni, és a legsötétebb középkorba akarták visszalökni az emberiséget; arra törekedtek, hogy visszahozzák a pusztító kolera- és pestisjárványokat.

A japán vezérkar már röviddel Mandzsuria 1931. évi megszállása után bakteriológiai laboratóriumot szervezett a Kvantung-hadsereg keretében. A laboratórium vezetője Isii Siro bakteriológus, orvosvezérőrnagy lett.

Ebben a laboratóriumban kutatások folytak arra vonatkozólag, milyen módszerekkel lehet felhasználni a veszélyes fertőzőbetegségek kórokozóit támadó baktériumháború céljaira.

Isii laboratóriuma a legnagyobb titokban végezte munkáját. A habarovszki per vádlottainak vallomásaiból azonban kiderült, hogy Isii és „tudósai" már akkor bűnös kísérleteket végeztek élő embereken, fogságba esett kínai partizánokon próbálták ki különféle baktériumok hatását.

1935—1936-ban Hirohito császár rendelkezésére Mandzsuriában két titkos alakulatot létesítettek a baktériumháború előkészítésére és folytatására. A nagyszámú tudományos és műszaki munkatárssal rendelkező alakulatok vezetői Japán legnevesebb bakteriológusai voltak. Csupán a 731-es alakulatban, amelynek fedőneve „Vízellátási és Profilaktikai Parancsnokság" volt, mintegy háromezer tudományos és műszaki munkatárs működött. Mindegyik osztag korszerű gépekkel és a legtökéletesebb készülékekkel rendelkezett. Évente többmillió yent fordítottak ezeknek az alakulatoknak felszerelésére és fenntartására. Mindegyik alakulat rendszeresen végzett bakteriológiai kutatásokat azzal a céllal, hogy megtalálja a leghatékonyabb, baktériumfegyvernek legmegfelelőbb mikrobafajtákat, kidolgozza tömeges tenyésztésük technikáját és azokat a módszereket, amelyek a legalkalmasabbak a lakosság tömeges kiirtására, a jószág és a vetések súlyos károkat okozó megfertőzésére.

A 731-es alakulat kutatóosztálya baktériumfegyverek feltalálásával, különösen pedig a baktériumháború céljaira alkalmas pestis-, kolera-, gázgangréna-, szibériai fekély-, tífusz- és egyéb baktériumok tanulmányozásával és tenyésztésével foglalkozott. E kutatások során borzalmas kísérleteket végeztek élő embereken. Erre a célra 300—400 ember befogadására alkalmas titkos börtönt létesítettek. Rendszeresen és tömegesen végeztek kísérleteket kínai hazafiakon, szovjet állam-

polgárokon, nőkön és gyermekeken, akiket a japán csendőrök és „tudós" hóhérok kínhalálra ítéltek. A „kísérleti alanyoknak" „tuskó" fedőnevet adtak és szörnyű kínzásoknak vetették alá őket. Ha a halálthozó baktériumokkal megfertőzöttek közül valaki mégis felgyógyult, tovább kísérleteztek vele, míg bele nem halt, vagypedig megmérgezték a kimerült áldozatot. Senki sem került ki élve ebből a halálgyárból, ahol csupán öt év alatt — 1940-től 1945-ig — legalább háromezer embert öltek meg. Ugyanez az osztag élő emberek végtagjainak lefagyasztására végzett embertelen kísérleteket, amelyek gangrénával, a végtagok levágásával és a „kísérleti alany" halálával végződtek.

A légierők vezérkarának megbízásából az osztag alacsony légnyomáson, kiszivattyúzható kamrákban is tömegesen semmisített meg embereket. Az áldozatok lassú kínhalálnak voltak kitéve. Agóniájukat filmre vették.

A letartóztatott kínai és szovjet állampolgárokon különféle mérgező anyagokat próbáltak ki, ami minden esetben a „kísérleti alanyok" halálát okozta.

Az élő embereken végzett japán kísérletek céljukat és módszereiket illetően teljesen megegyeztek a hitlerista háborús bűnösök által a koncentrációs táborok „kórházbarakkjaiban" folytatott, fentebb már felsorolt hasonló kísérletekkel.

A 731-es alakulat speciális termelési osztálya lényegében hatalmas „baktériumgyár" volt a különböző haláltokozó baktériumok tömeggyártására. Termelőkapacitása — termelési ciklusonként — elérte a 40 ezer billió mikróbát, s egy termelési ciklus mindössze néhány napig tartott. A „halálgyárban" készült tejfelszerű baktériummasszát kilogrammokban mérték. Havonta 300 kilogramm pestis-, 800—900 kilogramm szibériai fekély és vagy 1 tonna kolerabaktériumot tudtak előállítani.

Különféle rágcsálókon tömegesen tenyésztették a bolhákat, hogy azután megfertőzhessék őket pestis- vagy egyéb baktériumokkal. A 731-es alakulat 4 500 különleges keltetőberendezéssel rendelkezett ehhez. A pestissel megfertőzött bolhák tízmillióit kizárólag baktériumfegyvernek szánták, amellyel pusztító pestis- és egyéb járványokat szándékoztak előidézni a csapatok és a lakosság között. A japán imperialisták és tudós lakájaik ördögi terveikben emberek millióit szánták szörnyű halálra.

A japán megszállók hasonló osztagokat alakítottak Közép- és Dél-Kínában is.

Ám a japán bakteriológusok bűnös tevékenysége nem korlátozódott a baktériumfegyverrel kapcsolatos kutatásokra és a baktériumháború előkészítésére.

A japán imperialisták már 1939-ben megpróbálták felhasználni a baktériumfegyvert a szovjet-mongol csapatok ellen a Halhin-folyó körzetében. 1940-ben Kína elleni agresszív háborújukban már ténylegesen alkalmazták a baktériumfegyvert. Nimpo kerületben (Sanghajtól délre) a 731-es alakulat repülőgépei pestises bolhákat szórtak le, s ennek következtében pestisjárvány tört ki. 1941-ben és 1942-ben Csangtö város környékén a visszavonuló japán csapatok paratífusz-, szibériai fekély és egyéb járványokat terjesztettek el a lakosság között. Erre a célra baktériumokkal megfertőzött cukorkákat és sütőmányokat készítettek. Ilyen diverziós cselekményeket nemcsak Kínában, hanem a Szovjetunió határszéli körzetei ellen is elkövettek.

Japán vezető imperialista klikkjének nagyszabású baktériumháború megindítására irányuló terveit csak az hiúsította meg, hogy a Szovjetunió is háborút üzent Japánnak, és a szovjet csapatok döntő csapást mértek a Kvantung-hadseregre.

Azok a japán háborús bűnösök, akiket a Szovjet Hadsereg kézrekerített, hadbíróság elé kerültek, s megkapták megérdemelt büntetésüket. A baktériumháború fő szervezői és ideológusai azonban, akik Japánban tartózkodnak, egyelőre elkerülték az igazságszolgáltatást. Nyiltan pártfogásukba vették őket az amerikai imperialisták, akik maguk is arról ábrándoznak, hogy tömegesen zúdítsanak az emberiségre atom- és hidrogénbombákat, valamint halálthozó baktériumokat és egyéb tömegpusztító eszközöket, amelyeket a szolgálatukban álló „halál-tudomány" bocsát rendelkezésükre.

*

Az orvostudomany humánus elveinek kigúnyolása, az IG-Farbenindustrie fasiszta orvosainak és „tudósainak" aljas „kísérletei" az auschwitzi és majdaneki koncentrációs táborokban, a hitleristák halálipara, a baktériumháború előkészítése a poznani bakteriológiai intézet laboratóriumaiban és az „Isii osztag" borzalmas bűntettei — mind-mind egységes

vonalvezetés eredménye, az eszüket vesztett imperialista rablók egységes politikája, akik uralmuk fenntartása érdekében a legborzalmasabb bűntettektől sem riadtak vissza.

BAKTÉRIUMHÁBORÚ ELŐKÉSZÍTÉSE AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Számos adat, köztük sok hivatalos és félhivatalos nyilatkozat és jelentés is megcáfolhatatlanul bizonyítja, hogy a világuralmi őrület amerikai megszállottai, akik új háború kirobbantására törekednek, szintén számításba veszik a baktériumfegyvert és széleskörű intézkedéseket tesznek alkalmazásának előkészítésére. Erre a célra még a hitleristáknál és japán imperialistáknál is nagyobb mértékben veszik igénybe a polgári tudományt, a lealjasodott és emberi mivoltukból kivetkőzött tudósokat és orvosokat. Az amerikai imperialisták mindig is a hadviselés legembertelenebb módszereinek alkalmazását hirdették és vonakodtak ratifikálni az ezeket tiltó nemzetközi egyezményeket. Hanson Baldwin, az amerikai militarizmus egyik legcinikusabb ideológusa, nyiltan kifejtette az *Atlantic Monthly* című folyóiratban: „Az atombomba alkalmazásával, helyesen vagy helytelenül, Dzsingiz kán és mindazok örökösei lettünk, akik a multban háború esetén a legféktelenebb kegyetlenségtől sem riadtak vissza. A valóságban azonban már jóval az atombomba ledobása előtt folytatói lettünk e hódítók ügyének." Baldwin megjegyzi, hogy az Egyesült Államok annakidején nem ratifikálta a hágai konvenciót, amely eltiltotta a dum-dum golyó felhasználását a háborúban, mint ahogy nem ratifikálta a genfi egyezményt sem, amely a mérgező anyagok és a baktériumfegyver alkalmazását helyezi törvényen kívül. E militarista ideológus szavai szerint az amerikai vezérkarban közvetlenül a csendesóceáni háború befejezése előtt szó volt arról, hogy mérgező anyagokat alkalmazzanak a japán szigetek lakossága ellen. Baldwin elárulja azt is, hogy 1945 júliusában baktériumháború folytatásához szükséges eszközökkel megrakott amerikai hajó indult el a Mariana-szigetekre. Fő feladata a japán rizsvetések megsemmisítése lett volna.

Az amerikai militaristáknak a légiháborúra vonatkozó elméletei, Douhet olasz fasiszta tábornok elve alapján, az ellenség városainak és lakosságának vak bombázását, az általános rombolást tűzik ki célul. Baldwin kijelenti, hogy az amerikaiak

1945 augusztus 6-án, azon a napon, amikor atombombát dobtak le Hirosima japán városra, „nyiltan csatlakoztak a mérgező anyagokat elsőnek alkalmazó fasiszta németekhez, és a bakteriumháborúra felkészült japánokhoz, s hasonlóvá váltak az ókor és középkor hunjaihoz és mongoljaihoz, akik művészetté tették a megsemmisítést".

Az amerikai imperialisták a tömegpusztító eszközök alkalmazását illetően nemcsak hogy azonosították magukat a német és japán fasisztákkal, hanem — ha arra gondolunk, hogy milyen széles körben mozgósították a tudományt a legbarbárabb hadviselési módszerek kidolgozására — még jóval felül is múlják őket. Ez vonatkozik az orvostudomány felhasználására is a baktériumháború előkészítése érdekében.

1941-ben az Egyesült Államok Országos Tudományos Akadémiája Stimson hadügyminiszter követelésére egy csoport szakértőt azzal a feladattal bízott meg, hogy George Mercknek, az amerikai-német gyógyszermonopóliumok képviselőjének vezetésével titkos jelentést dolgozzon ki a kormány számára a baktériumháború lehetőségeiről és az előkészítéséhez szükséges intézkedésekről.

E jelentés eredményeképpen Katonai Kutatószolgálat fedőnévvel speciális szervet állítottak fel. Igazgatójául Mercket nevezték ki. Ez a szerv a hadsereg katonai vegyi szolgálatának vezetése mellett 1942 novemberében hozzáfogott egy baktériumháborút előkészítő központ megtervezéséhez, majd a Washington-környéki Camp Detrickben (Maryland állam) meg is kezdték az építkezéseket. Merck — az amerikai Isii — 1944 júniusában a biológiai háború bizottságának, a hadügyminisztérium egyik tanácsadó szervének vezetője lett. Ez a bizottság tartotta fenn a kapcsolatokat a baktériumháború előkészítésével foglalkozó angol és kanadai szervekkel. A szertelenül bővülő campdetricki kísérleti központ mellett bakteriológiai kísérleti állomásokat is állítottak fel még Mississippi és Utah államokban is, Indianában pedig baktériumtenyésztőüzemet létesítettek.

A baktériumháború központjában, amely a „különleges tervosztály" ártatlan elnevezést kapta, 3 900 szakember dolgozott. Ebből 2 800-at a hadseregből, 1 000-et pedig a haditengerészetből vezényeltek oda. A többi száz munkatárs polgári szakértő volt. A Special Projects Division szakemberei a hiva-

talos beszámoló szavai szerint „erejük teljes megfeszítésével a legnagyobb titokban dolgoztak és kiemelkedő sikereket értek el". A már említett Merck 1946-ban kijelentette, hogy a hitleristák, noha erősen készültek a baktériumháborúra, elmaradtak az Egyesült Államok mögött. Mivel pedig Merck kapcsolatainál fogva nyilván hitlerista ügynök volt, tájékozottsága ebben a kérdésben kétségbevonhatatlan.

A háború után az Egyesült Államok még sűrűbb függönnyel takarta el a baktériumháborúra való előkészületeit. Ám tények bizonyítják, hogy Camp Detrickben a munka teljes gőzzel folyik tovább. A kongresszus bizottságainak költségvetési vitáiról kiadott jelentések időnként adatokat tartalmaznak arra vonatkozólag, hogy újabb és újabb milliókat irányoztak elő a campdetricki bakteriológiai központ kibővítésére.

Theodore Rosebury „Béke vagy pestis"[6] című könyve világos bizonyíték a baktériumháború amerikai előkészítőinek bűnös tevékenységére, amely egyben feltárja az ebben közreműködő „tudósok" aljas „ideológiáját" is.

E könyv szerzője a háború alatt a légfertőzési osztály vezetője volt Camp Detrickben, a baktériumháborút előkészítő központban. Jelenleg a newyorki Columbia egyetem orvoskarán a bakteriológia professzora. Könyvében akaratlanul is leleplezi az amerikai „tudósokat", akik éppolyan háborús bűnösök, mint Isii, vagy azok, akiket a szovjet hadbíróság elítélt Habarovszkban. A szerző magyarázkodásai semmit sem enyhítenek azokon a szörnyűségeken, amelyeket ez a könyv tartalmaz. A „Béke vagy pestis" tartalmával már csak azért is meg kell ismerkedni, hogy teljesen leleplezhessük az imperialista háborús gyujtogatók szadista „tudományát", és résen lehessünk újabb kalandjaikkal és bűntetteikkel szemben.

Rosebury könyvéből mindenekelőtt az derül ki, hogy a baktériumháború „tudománya" — feje tetejére állított tudomány, az igazi tudomány legteljesebb elferdítése. A normális bakteriológia és járványtan s az orvostudomány más ágai azért tanulmányozzák a betegségeket, hogy azokat megelőzzék vagy gyógyítsák. Az imperializmus szolgálatában álló bakteriológia — ezzel éppen ellentétben — „tudományos alapon" terjeszteni akarja a betegségeket.

Rosebury megállapítja, hogy ez a „visszájára fordított tudomány" gyorsabb ütemben fejlődik az Egyesült Államokban, mint a rendes „normális" bakteriológia. A tömegpusztítás

tudománya, amely a kormány részéről a legteljesebb anyagi és erkölcsi támogatást élvezi, mindig megtalálja a gyorsabban célravezető utakat. A bubópestist például az ember szinte kizárólag patkánybolhák útján kapja meg. Rendes körülmények között az ilyen fertőzéshez egész sor előfeltétel szükséges, mintha maga a természet állítana ez elé akadályokat, hogy megmentse az emberiséget a kihalástól. A katonai bakteriológusok azonban bolha helyett fecskendőt alkalmaznak, amelyet a laboratóriumi viszonyok között gyorsan szaporodó baktériumokkal töltenek meg. A tudós szörnyetegek ilyen és hasonló úton-módon keresik a járványok gyors és biztos elterjesztésének módszereit.

A baktériumháborút előkészítő tudós kannibálok elsősorban azokat a baktériumokat választják ki aljas céljaikra, amelyek ellen nehéz védekezni, vagy amelyek a legkevésbbé ismertek.

Az amerikai bakteriológusok „kutatásaikat" szándékosan még szűk szakkörökben is alig ismert ritka vagy trópusi betegségekre összpontosítják. Amikor „a biológiai háború" amerikai „stratégái" ilyen betegségek tömeges elterjesztésének módszereit dolgozzák ki, tulajdonképpen a meglepetésszerű támadás elvét követik, mint annakidején póruljárt hitlerista elődeik.

Erre a célra egyrészt újonnan felfedezett baktériumokat és vírusokat igyekeznek felhasználni, amelyekből egyre nagyobb a választék, másrészt pedig a régebben is ismert mikrobáknak új formát igyekeznek adni, s ezért számukra szokatlan táptalajon tenyésztik, állati szervezeteken vezetik őket keresztül, vagy más, speciálisan tanulmányozott módszerekkel próbálják ezt a célt elérni.

Rosebury részletesen leírja az amerikai bakteriológusoknak arra irányuló aljas „kutatásait", hogy valamilyen úton-módon megkerüljék a szokványos, természetes fertőzés akadályait, amelyeket a „normális" orvostudomány és egészségvédelem állít a járványok elterjedése elé. Többek között például azzal próbálkoznak, hogy olyan baktériumtenyészeteket állítsanak elő, amelyek nemcsak a szokott módon — rovarokon keresztül — okoznak betegségeket, hanem belégzés útján is.

Ilyenirányú kísérletek folytak az Egyesült Államokban például a takonykór, tularémia, brucellozis, kiütéses tífusz, sárgaláz és más, vírusos megbetegedések előidézésére. Többek

között megfertőzött tetvek ürülékét használták fel arra, hogy a fenti módszerrel próbálják meg a kiütéses tífusz elterjesztését. A tetűürüléket aeroszól készülékkel légáramlatok segítségével juttatták rendeltetési helyére.

A japán bolhatenyésztők bolhakeltetőikkel és töltőtoll-formájú porlasztóikkal szinte kisiparosoknak tűnnek fel, ha a XX. század amerikai kannibáljainak e „tudományos" módszereire gondolunk.

Rosebury könyvében az előbbiekhez hasonló kísérletekről számol be a trópusi sárgaláznak baktériumháború céljaira való felhasználása terén. A sárgalázat általában a moszkitók terjesztik. Ezzel a felfedezéssel tették lehetővé a századeleji bakteriológusok a Panama-csatorna megteremtését. Egyetlen orvosnak sem jutott volna akkor eszébe, hogy a sárgaláz levegőn keresztül is terjedhetne.

A mai amerikai bakteriológus kannibálok Rosebury szavai szerint „rendkívül csábítónak" találják ezt az „eszmét" és boldogan kapnak rajta. Véleményük szerint ezzel lehetőség nyílik arra, hogy az orvosok által trópusi betegségként ismert sárgaláz váratlanul, mint egy új, mérsékelt-, sőt hidegégövi betegség jelentkezzék, s még hozzá különféle hüléses megbetegedésekkel együtt, amelyek komplikálnák és súlyosbítanák a betegség lefolyását. Márpedig éppen erre van szükségük ezeknek az orvosszörnyetegeknek, akik meg akarják kerülni a fertőzést megnehezítő tényezőket — a moszkitókat és a betegség éghajlati korlátait.

Az Egyesült Államok katonai bakteriológusai körülbelül ugyanilyen módszerekkel, de minden esetben más és más kannibáli furfanggal élve kísérleteznek a legkülönfélébb ritka trópusi betegségekkel (többek között a délamerikai papagájkórral [psittacosis]) is, hogy ezeket északon is nagymértékben elterjeszthessék. A bakteriológiai laboratóriumok munkatársainak véletlen fertőző megbetegedései alkalmával pontosan tanulmányoznak minden adatot, abban a reményben, hogy előbb-utóbb ráhibáznak valamire, amit felhasználhatnak bűnös céljaikra. Rosebury egyhelyütt azt írja, hogy a biológiai háború stratégái a békés lakosság terrorizálására és demoralizálására a már említett papagájkór, sárgaláz és más kevésbbé ismert, ritka trópusi betegségeknek előzetesen a mérsékelt égövi viszonyokhoz szoktatott kórokozóival kisebb járványokat akarnak előidézni. A militarizmus tudós lakájai arra számíta-

nak, hogy nagy városokban háború idején még egy kisebb arányú ismeretlen fertőző megbetegedés is pánikot és zűrzavart kelthet.

A baktériumháború stratégái bizonyos esetekben áldozataik gyors megölése helyett előnyben részesítik a krónikus megbetegedéseket, mert így véleményük szerint jobban lekötik az ellenség orvosi személyzetét és kórházi berendezését, kimeritik készleteit és zavarják fegyveres erőinek mozgását. A hadseregek valaha jobban féltek a járványoktól, mint a golyótól. A baktériumháború amerikai ideológusai vissza akarják hozni ezeket az időket, semmivé szeretnék tenni az orvostudomány és az egészségügy évszázados haladását.

A járványok elterjesztésének módszereit kutató amerikai tudós kannibálok „kétséges" módszernek tartják a víz és az élelmiszerek megfertőzését, mert — mint mondják — az emberiség „sajnálatosképpen hatékony egészségügyi óvóintézkedéseket fejlesztett ki". Reménykednek azonban abban, hogy itt is találnak majd valamilyen kerülő utat.

Ugyancsak „sajnálkozással" mondanak le azokról a fertőző betegségekről is, amelyek ellen az orvostudomány szérumok és vaccinák segítségével már védekezni tud (például himlő). Ám azért gondosan tanulmányozzák azokat a területeket, ahol „nem alkalmazzák eléggé széleskörűen az oltást, s így esetleg meg lehet lepni a lakosságot". Következésképpen minden új oltószert szigorúan titokban tartanak, mert úgy gondolják, hogyha nekik valamely betegség ellen van védőszerük, az ellenségnek pedig nincsen, akkor ezt a betegséget rendkívül hatásosan tudják felhasználni baktériumháború céljaira.

E tudós fenevadak szándékosan gátolni akarják az orvostudomány haladását, szeretnék megakadályozni vívmányainak békés felhasználását, s ha rajtuk állna, ezt a leghumánusabb tudományt kizárólag az emberek vadállati irtására használnák fel.

E célból azon fáradoznak, hogy megnehezítsék a fertőzések jellegének megállapítását, s a megbetegedések kórokozóinak és tüneteinek összekeverésével akadályozzák a védekezést ellenük.

A meglévő oltóanyagok hatástalanná tételére igyekeznek a mikrobák új válfajait kitenyészteni, s ezzel meglepetést okozni a rendelkezésére álló oltóanyagban bízó ellenségnek.

Ilyesféle irányú kutatásokat végeznek e „visszájára for-

dított" orvostudomány művelői. Rosebury könyve részletesen rávilágít erre.

A campdetricki méregkeverő tudósok „kutatásainak" másik fő célja: a lehető legmérgezőbb hatású baktériumtoxinok izolálása. Ilyen például a botulismus toxinja, a hús- és élelmiszermérgezések okozója. White tábornok, az amerikai hadsereg vegyi osztályának vezetője, dicsekedve jelentette ki, hogy ez a toxin a legerősebb ismert méreg, amelyből egy uncia (28,3 gramm) 200 millió ember megöléséhez is elegendő. A véres szenzációkra éhes amerikai sajtó, egy időben mohón rávetette magát ezeknek a számoknak reklámozására, s lelkendezve írt arról, hogy csekély mennyiségű baktériumtoxinnal meg lehetne semmisíteni az emberiség felét.

Rosebury kétségbe vonja e szenzációhajhászó számítások helyességét, kifejti, hogy állatokon végzett kísérletek útján lehetetlen megállapítani a biológiai és vegyi háború eszközeinek viszonylagos hatékonyságát, s csakis embereken végrehajtott kísérletek teszik lehetővé a „megbízható tájékozódást".

Az amerikai bakteriológusok nem merik megkockáztatni, hogy a német és japán imperialistákhoz hasonlóan nyiltan propagálják az embereken végzett tömeges kannibáli „kísérleteket". Ehelyett azt hangoztatják, hogy e célból elsősorban a laboratóriumokban előforduló véletlen fertőző megbetegedéseket kell tanulmányozni. Néha azonban elszólják magukat, s bevallják, hogy alkalomadtán „önként jelentkezett" rabokon kísérleteznek.

Rosebury külön fejezetben foglalkozik a baktériumfegyver tömeggyártásának megszervezésével. Az amerikai militarizmus egyes ideológusai nem győzik hangoztatni a baktériumháborúnak az atomháborúval szembeni „előnyeit". Megállapítják, hogy a baktériumháború eszközei mindenekelőtt könnyen és olcsón előállíthatók, s alapanyaguk megszerzése semmiféle nehézségbe sem ütközik. Ha nincs kéznél valamilyen ritkán előforduló mikroba, beszerzése a föld bármely részéről csupán a postabélyeg árába kerül. Utána pedig — Rosebury szavai szerint — nem kell mást tenni, mint „elvetni, ápolni, majd leszüretelni" a halálthozó mikrobákat. A „Béke vagy pestis" szerzőjének véleménye szerint ezek az idillikus hangulatot árasztó mezőgazdasági szakkifejezések elég pontosan fedik a baktériumtermelés folyamatainak lényegét. Miután laboratóriumi viszonyok között kismennyiségű baktériumot

már előállítottak, a sörgyári és egyéb erjesztőipari üzemek technikájának valamint az oltóanyagot vagy szérumot előállító nagy laboratóriumok technikájának alapelvein meg lehet indítani a tömegtermelést.

A baktériumháború ideológusai pontosan kiszámítják a termelési költségeket: a nyersanyag és a berendezés árát, a munkabérre fordított összegeket stb., s elégedetten állapítják meg, hogy katonai szempontból még a sárgaláz-, a papagájkór- és más, kizárólag tyúktojáson tenyészthető vírusok előállítása is teljesen kifizetődő. Számos mikrobát húslevesben tenyésztenek. A tömeggyártás megindításához nem kell egyéb, mint a sörgyárak és egyéb erjesztőipari üzemek, penicillingyárak vagy szérumot előállító laboratóriumok berendezésének megfelelő átalakítása. Az amerikai militaristák szemmelláthatólag úgy vélik, hogy háború esetén ezeknek az iparágaknak polgári célú felhasználása felesleges fényűzés lenne. A szükséges kádereket az orvosok, állatorvosok és elsősorban bakteriológusok rövid átképzése révén kívánják biztosítani. Nehezebb probléma a kórokozó hatóanyagok huzamos tárolása és szállítása. A korszerű élelmiszerhűtő- és szárítóüzemek berendezése és tapasztalatai azonban lehetőséget nyujtanak ennek a problémának megoldására is. Egyszóval a baktériumháború előkészítői tervbevették, hogy az élelmiszeripar főbb ágait és az egészségügyi dolgozók többségét egy új halálipar megteremtése érdekében átállítják halálthozó mikrobák tömeggyártására és terjesztésére, éhínség előidézésére és az egészségvédelem felszámolására.

A campdetricki tudós kannibálok a tömeges emberirtás előkészítésével párhuzamosan mind nagyobb igyekezettel tanulmányozzák a háziállatok és a mezőgazdasági növények elpusztításának módszereit. A jószág elleni háború céljából „eredményesen kísérleteztek" a szibériai fekély, a marhapestis, a hemorrágiás septicaemia, a sertéskolera és más állati betegségek gyors elterjesztésével.

A mezőgazdasági növények tömeges kipusztítására élősdi gombák, növénykártevők stb. elterjesztése mellett elsősorban növényi hormonokat és növekedésszabályozókat alkalmaztak. Ezeket az újonnan felfedezett mesterséges vegyianyagokat, amelyek megfelelő adagolásban a termés megjavítására szolgálnak, Camp Detrickben annak elpusztítására használják.

Az amerikai tudósok hivatalos adatok szerint több mint

ezer növénypusztítószert próbáltak ki, hogy kiválogassák közülük azokat, amelyek a mezőgazdasági növények — gabonafélék, gyapot, paradicsom, burgonya, gyümölcsfák stb. — tönkretevésére a legalkalmasabbak. A biológiai háború stratégái diadallal sorolták pusztító eszközeik közé a burgonyapenészt, a burgonya gombabetegségét, amely 1845-ben Irországban csaknem az egész termést tönkretette és 200 000 ember éhhalálát idézte elő. 1845 után valamennyi országban erélyesen védekezni kezdtek e növénybetegség ellen, s ez a küzdelem meg is hozta a kívánt eredményeket. Az amerikai tudós fenevadak azonban újabb gombafajtákat állítanak elő, és elterjesztésük újabb módszerei után kutatnak, hogy semmivé tegyék a burgonyapenész elleni küzdelem eredményeit és száz évvel visszavessék az emberiséget.

Az amerikai háborús gyujtogatók 1950 májusában galád és bűnös eszközhöz folyamodtak, hogy gátolják a Német Demokratikus Köztársaság gazdasági fejlődését és megzavarják a német nép élelmiszerellátását. Amerikai repülőgépek néhány nap alatt óriási mennyiségű kolorádóbogarat szórtak Szászország és Thüringia területére. Hasonló bűnös orvtámadást intéztek Csehszlovákia ellen is. A *Harper's Magazine* című amerikai folyóirat közölte, hogy Camp Detrickben nagy kísérleti állomás működik, amely Isii Siro tábornok japán baktériumháborús szakértő tapasztalatai alapján az említett bűncselekmények körébe vágó nagyszabású kísérleteket folytat.

A kártevő rovarok elleni védekezéssel foglalkozó nyugatberlini szakfolyóirat már 1949 júniusában közölte, hogy amerikai repülőgépek több esetben kolorádóbogarakat dobtak le burgonyaföldekre. Az *Aftonposten* című svéd lap ezzel kapcsolatban azt írta, hogy „a hidegháború már a «közvetlen módszerek» szakaszába lépett, amelyet «rovarháborúnak» lehetne nevezni".

Az amerikai imperialisták minden eszközt felhasználnak, csak hogy végrehajtsák az emberek és az élelmiszerek tömeges elpusztítására irányuló barbár terveiket. Aljas gaztetteik a német nép és az egész demokratikus világközvélemény mély felháborodását váltotta ki.

A Német Demokratikus Köztársaság illetékes szervei megállapították, hogy a kolorádóbogarak ledobása a burgonyatermés elpusztítása céljából csak egy részlete volt az amerikai imperialisták terveiben szereplő nagyszabású bűncselekmény-

nek. Az amerikai vegyipari monopóliumok kezébe került IG-Farbenindustrie német konszern laboratóriumaiban új, hathatós szert találtak fel a kolorádóbogárnak valamint petéinek és álcáinak elpusztítására. Ezt a szert azonban, amely az „E.—838" jelzést kapta, a monopóliumoknál szokásos gyakorlathoz híven, gondosan eltitkolták. Az „E.—838" más hasonló rendeltetésű szerekkel együtt a Pittsburgh Coke and Chemicle Company és a Gary Chemicle Corporation amerikai trösztök leányvállalatának tulajdona lett. Johnson amerikai hadügyminiszter, aki az IG-Farbenindustrie és a vele kapcsolatban álló amerikai trösztök egyik nagy részvényese, elhatározta, hogy ezt a találmányt felhasználja katonai célokra, s egyúttal nagyszabású és jövedelmező kereskedelmi ügylet lebonyolítására is. Egyrészt nagy méretekben ki akarta próbálni az „E.—838"-at, hogy aztán az amerikai burgonyával együtt Nyugat-Németországba exportálja, másrészt, amint ez a Német Demokratikus Köztársaság szerveinek vizsgálatai nyomán is kiderült, ilymódon szándékozott kipróbálni az Egyesült Államok felkészültségét a baktériumháborúra.

1951 februárjában Kelet-Stájerország osztrák tartomány lakói az egyik nyugati hatalom jelzését viselő gép átrepülése után sokszázezer spanyollégy álcát találtak a földeken. A spanyollégy az erdők egyik legveszedelmesebb kártevője. Álcáit a pilóta tévedésből dobta le Ausztria területére. Eredeti célja az volt, hogy Magyarország határmenti megyéiben okozzon kárt az erdőkben és megzavarja a nagyszabású erdőtelepítési munkálatokat. Amíg tehát a népi demokratikus országok a Szovjetunió példáját követve óriási területeken erdőket telepítenek, az amerikai barbárok, akik a nyereség utáni hajszájukban saját országukban kiirtják az erdők nagyrészét, a tudomány és technika vívmányait e nagyszabású munkálatok meghiúsítására igyekeznek felhasználni.

Rosebury elárulja könyvében, hogy az amerikai imperialisták a növények és állatok ellen Camp Detrickben előkészített háborút gazdasági háborúnak tekintik, melynek célja: az élelmiszerek tömeges megsemmisítése, az ellenség kiéheztetése.

A japán háborús bűnösök haláltokozó mikrobákkal akarták megfertőzni a talajt. Amerikai kollegáik, mint az Rosebury könyvéből kiderül, arra törekednek, hogy különféle ravasz módszerekkel megzavarják a talaj, a növények és az álla-

tok közötti természetes körfolyamatot, hogy így pusztasággá változtassanak virágzó területeket. „Tudományos alapon" akarják meggyorsítani azt a folyamatot, amelyet a mai kapitalizmus viszonyai idéznek elő, s amely az erdők kiirtásának, a talaj eróziójának, válságok idején pedig az élelmiszerek megsemmisülésének formájában jelentkezik.

Az amerikai militarizmus szószólói a baktériumháború eszközeit „ideális fegyvereknek" tartják, amelyek lehetővé teszik, hogy az embereket kiirtsák, anélkül hogy az anyagi javak megsemmisülnének, s így azok az ő kezükbe kerülhetnek. Ebben látják a baktériumháború fő előnyét az atombombával szemben.

AZ IMPERIALISTÁK CÉLJA — A BÉKÉS LAKOSSÁG MEGSEMMISÍTÉSE

Mi a célja a fentebb felsorolt galád kísérleteknek? Kik ellen irányulnak ezek az embergyűlölet sugallta tervek?

Kétségtelen, hogy a baktériumháború előkészítése elsősorban a békés lakosságot veszélyezteti. Rosebury kijelenti, hogy „a biológiai háború elsősorban nem a fegyveres erők, hanem a polgári lakosság ellen fog irányulni. A biológiai fegyver hatása lassú, s a közelség növeli a visszahatás esélyét. Nincs értelme tehát a biológiai fegyvert ütközetekben felhasználni, amikor a szembenálló csapatok közvetlenül érintkeznek vagy gyors mozgásban vannak." Minthogy a hadsereg ellátását döntő részben a sűrűlakosságú ipari központok biztosítják, az agresszió ösztönzői ezeket tartják legalkalmasabb célpontoknak a biológiai fegyver bevetésére. Az ilyen helyeken közvetlenül az emberek vagy az élelmiszerek és a víz lesznek a támadás célpontjai és a „stratégiai feladat az, hogy az állati és növényi életet megsemmisítsék, illetőleg az állatokat és növényeket alkalmatlanná tegyék emberi táplálkozás céljára".

Az amerikai háborús gyujtogatók a megsemmisítés minden lehetőségére gondolnak — az emberek gyors megölésétől kezdve a paralízisig, amelyet kezdeti tüneteiben sokáig nem lehet felismerni.

Rosebury leír egy esetet, amely pontosan visszatükrözi ezeknek az uraknak a beállítottságát. A szerző előadást tartott a halálos betegségeket okozó baktériumok elterjesztéséről. Előadása után egy permetezőkészüléket gyártó vállalat tulaj-

donosa készítményeit ismertető füzeteket és rajzokat nyujtott át neki és buzgón magyarázta, hogy gyártmányait a baktériumháború céljaira is kitűnően fel lehet használni. A tőkés ragadozók tehát az „olcsó" baktériumfegyvereken már most nyerészkedni akarnak. A baktériumháború propagandájában a legaktívabb szerepet a nagy és befolyásos amerikai gyógyszermonopóliumok játsszák, amelyek egészen a második világháború befejezéséig szoros összeköttetésben álltak a hitlerista Németország hasonló monopóliumaival.

Nem is foglalkozunk a biológiai háború stratégáinak Rosebury könyvében leírt nagyszámú egyéb „kísérletével" és terveivel, sem azokkal az undorítóan álszent eszmefuttatásokkal, amelyek segítségével a baktériumháború ideológusai el akarják hitetni a hiszékeny amerikai nyárspolgárokkal, hogy jómaguk is a béke hívei, csak hát nekik mint „tárgyilagos tudósoknak" felül kell emelkedniök az erkölcsi megfontolásokon, következésképpen tehát tanulmányozniok és fejleszteniök kell a „Béke vagy pestis"-ben oly ékesen leírt „visszájára fordított tudományt" — a halál és megsemmisítés tudományát, a hóhérok és méregkeverők technikáját.

Az „objektivitás", sőt, „a békéről való gondoskodás" leple alatt olyan tudós kannibálok, olyan háborús bűnösök találnak menedéket az Egyesült Államokban, mint Georg Merck, az amerikai-német gyógyszeripari monopóliumok ügynöke, valamint Isii tábornok, a baktériumháború japán ideológusa és megszervezője, aki az amerikai megszállók főhadiszállásán ideiglenesen menedékre lelt a népek bíráskodása elől.

MacArthur tábornok vezérkarának parancsára a Tokió környéki hegyekben tudományos kutatóállomás létesült, amely a baktériumháborúval kapcsolatos kísérletek központja lett. Isii Siro tábornok vezetésével itt dolgoznak a baktériumháború fegyvereinek japán szakértői.

A kutatóállomás munkaterve és a kutatás módszereire és eredményeire vonatkozó összes adatok az amerikai megszálló erők főhadiszállásán keresztül a baktériumháború előkészítésének campdetricki központjába kerülnek. A lapok közleményei szerint a Japánban folytatott amerikai baktériumfegyverkísérletek a koreai agresszió megkezdése után óriási méretekben bontakozik ki, sőt, az Egyesült Államok hadereje megkezdte a baktériumfegyver alkalmazását a koreai néphadsereg és Észak-Korea lakossága ellen. Az amerikaiak a japán kormány

útján 1,5 millió yen értékű baktériumtápanyagra adtak megrendelést. A *News Week* című amerikai folyóirat 1951 áprilisában „A bubópestis hajója" című cikkében kifecsegte, hogy ezen a járványellenőrző hajónak álcázott amerikai hadihajón barbár kísérletek folynak: a halálos bubópestis kórokozóit hadifogságba került kínai önkénteseken próbálják ki. Amint azt a cikkben olvashatjuk, a kínai önkénteseket partraszállt amerikai haditengerészeti egységek fogták el a Vonszan közelében elterülő kis szigeteken. Így kerültek azután a baktériumfegyver kipróbálására és gyártására berendezett, s „titkos megbízatást" teljesítő hajóra. Ez a közlemény nemcsak Kínában, hanem az egész világon a népek viharos felháborodását váltotta ki.

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság kormánya 1951 májusában jegyzékben tiltakozott az ENSz-nél az amerikai agresszorok koreai baktériumháborúja ellen. Az amerikai katonai tanácsadók utasításait követő liszinmanista kormány titkos levéltárának okmányai, amelyek Szöul felszabadítása alkalmával a Néphadsereg kezébe kerültek, megmutatják, hogy az amerikaiak már jóval az Észak-Korea elleni támadás megindítása előtt titkos baktériumháborút terveztek és intézkedéseket tettek e tervek megvalósítására. Feladatul tűzték ki, hogy halálozó baktériumokkal kell megfertőzni a katonai konyhákat és étkezdéket, a hadvezetőség, a kormány és a párt épületeit, valamint a városi vízműveket és a folyókat.

Az orvosi szakértők megállapítása szerint az amerikai csapatok, amikor 1950 decemberében visszavonultak Észak-Koreából, himlőjárványt terjesztettek el az általuk megszállt területeken, hogy azután a járvány a Néphadsereg és a kínai önkéntesek egységeiben is kitörjön. Az 1945. évi felszabadulás után Észak-Korea területén négy éven át egyetlen himlőmegbetegedés sem fordult elő. 1950 decemberében és 1951 januárjában azonban egyes kerületekben, felszabadításuk után 7—8 nappal, himlőjárvány tört ki. A himlőmegbetegedések száma 1951 áprilisában meghaladta a 3 500-at. A betegek 10 százaléka meghalt.

Az amerikai agresszorok a baktériumfegyver alkalmazásával meg akarták törni a koreai nép erejét. A beavatkozók azonban ezen a téren is kegyetlenül elszámították magukat. A baktériumfegyver alkalmazása az amerikai vezető körök kalandor agresszív politikájának csődjéről tanúskodik. A világ

közvéleménye haragos felháborodással fogadta a jenki beavatkozóknak ezt az újabb gaztettét, amely súlyos bűncselekmény az emberiség ellen, s a nemzetközi jog szabályainak lábbaltiprását jelenti.

Az egész haladó emberiség elítéli az agresszív háborút, de különösen az atom-, vegyi- és baktériumháborút, s követeli ezeknek a békés lakosság ellen irányuló kegyetlen és embertelen hadviselési módszereknek feltétlen eltiltását.

A Szovjetunió és a civilizált országok többsége kötelezte magát, hogy háború esetén nem alkalmazza a vegyi- és baktériumfegyvert; aláírta és ratifikálta a fojtó-, mérges- és egyéb gázok, valamint a bakteriológiai eszközök katonai alkalmazását eltiltó 1925 június 17-i genfi konvenciót. Annakidején éppen az Egyesült Államok és Japán nem ratifikálták ezt az egyezményt, Truman pedig 1946-ban végleg levétette a kongresszus napirendjéről.

Az 1947. évi kopenhágai IV. nemzetközi mikrobiológiai kongresszus egyhangúlag határozatot hozott, mely szerint a baktériumfegyver alkalmazása méltatlan lenne a civilizált társadalomhoz, s a mikrobiológusoknak világszerte minden tőlük telhetőt meg kell tenniök annak érdekében, hogy megakadályozzák kutatásaik és felfedezéseik felhasználását háborús célokra.

Az amerikai militaristák hevesen ellenzik egy olyan egyezmény megkötését, amely eltiltja az atomfegyver alkalmazását, s galádul megszegik a vegyi- és baktériumfegyvert törvényen kívül helyező egyezményeket, tudós lakájaik pedig újabb bűncselekményeket készítenek elő az emberiség ellen.

A nyugateurópai sajtó közleményei szerint az amerikaiak Nyugat-Németországban is előkészületeket tesznek a baktériumháborúra, s erre a célra felhasználják a volt hitlerista szakértőket.

Nyugat-Németország tudományos kutatóintézeteiben egyes bakteriológusok, biokémikusok és vegyészek az Egyesült Államok hadügyminisztériumának megbízásából titkos kutatásokat végeznek. Az amerikaiak — japán módszer szerint — azzal leplezik a dolgot, mintha ez a megbízás a minisztérium egészségügyi hivatalától eredne. A tübingeni biokémiai intézet munkatársai például egyrészt a veszélyes mikrobák fejlődését serkentő szerek után kutatnak, másrészt pedig aktívan szaporodó baktériumfajták csoportjával kísérleteznek. A hamburgi

biokémiai intézetben új szívmérgek előállításával foglalkoznak stb. Az amerikaiak a német bakteriológusokat és biokémikusokat felszereléssel, reagensekkel, pénzzel, egyszóval mindennel ellátják, ami bűnös tevékenységük folytatásához szükséges.

Gunnar Ohlin, a svéd állami bakteriológiai laboratórium vezetője, 1951. évi stockholmi beszédében alátámasztotta és továbbfejlesztette az amerikai bakteriológus kannibálok galád elméleteit, hangoztatta a baktériumháború „előnyeit", s magasztalta a bakteriológiai és rádioaktív fegyvereket, mint „a tömeges emberirtás legolcsóbb és leghatékonyabb eszközeit". Kiemelte, hogy ezek az eszközök csak az embereket pusztítják el, de épségben hagyják a javakat. A *Neue Zürcher Zeitung* közleménye szerint az amerikanizált svájci bakteriológusok is hasonló elméleteket dolgoznak ki.

Az amerikai militaristák utasítására két kanadai laboratóriumban szintén folynak a baktériumháborúval kapcsolatos előkészületek. Solandt, a kanadai hadügyminisztérium tudományos kutatóhivatalának vezetője a *Standard* című hetilap hasábjain nyíltan magasztalta az ezen a téren elért „eredményeket" és cinikusan kijelentette, hogy „az emberek tömeges megsemmisítésének perspektívái igen örvendetesek". Az amerikai monopoltőkének ez a tudós lakája kertelés nélkül ajánlkozik, hogy segédkezet nyujt a baktériumháború előkészítéséhez. „Számíthatunk arra — dicsekszik —, hogy elsőrangú eredményeket érünk el, amelyeket erősebb partnereink (már mint az Egyesült Államok) elismernek majd és fel is fognak használni." A háborús gyujtogatók sajtója, abban a reményben, hogy az amerikai imperialisták esetleg jobban meg fogják fizetni a kanadai tudomány „szolgálatait", igyekszik minél nagyobb reklámot csinálni ennek a „tudósnak", s hangoztatja, hogy „Kanadában ő ismeri az emberirtás legtöbb eszközét".

A kanadai országos békekongresszus 1950 márciusban leleplezte a világközvélemény előtt a baktériumháború előkészítésére irányuló galád terveket, amelyeket a baktériumfegyvergyártás amerikai, angol és kanadai szakértői tárgyaltak meg ottawai titkos értekezletükön.

Az amerikai militaristák tehát nemcsak saját országukban, hanem a tőlük függő országokban is borzalmas baktériumháború előkészítésére akarják felhasználni az orvostudományt,

s bevonják ebbe a munkába a zsoldosaikul szegődött japán és német háborús bűnösöket is.

Az egész haladó emberiség, minden becsületes ember, aki szem előtt tartja az emberiség érdekeit, a legmélyebben megveti az amerikai imperialistákat és a jó pénzért szolgálatukba szegődött méregkeverő tudósokat, akik a tudomány hatalmas erőit a tömeges emberirtás újabb borzalmas eszközeinek megteremtésére akarják felhasználni.

HARMADIK RÉSZ

A tudomány és a technika a Szovjetunióban

XIII. fejezet

A TUDOMÁNY ÉS A TECHNIKA FEJLŐDÉSE A SZOCIALISTA GAZDASÁGBAN

TUDOMÁNYOS-TECHNIKAI HALADÁS A SZOVJETUNIÓBAN

Lenin már a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme előtt ezt írta: „A háború olyan felmérhetetlen válságot idézett elő, annyira túlfeszítette a nép anyagi és erkölcsi erőit, olyan súlyos csapásokat mért az egész mai társadalmi szervezetre, hogy az emberiségnek választania kellett: vagy elpusztul, vagypedig a legforradalmibb osztályra bízza sorsát, hogy a leggyorsabb és legradikálisabb úton áttérhessen egy fejlettebb termelési módra"[1]. A forradalom egy technikailag és gazdaságilag elmaradott agrárországban győzött. A cári Oroszország lényegileg a nyugateurópai tőkések félgyarmata volt, akik az országból a befektetett tőkék és kölcsönök kamatai, valamint az orosz munkások fokozott kizsákmányolásából származó extraprofit formájában évről évre sokmillió rubelt vittek ki. A fő iparágakban uralkodó külföldi tőkének érdeke volt, hogy Oroszországban ne szűnjék meg a termelés műszaki elmaradottsága.

A tehetséges orosz népből már a forradalom előtt számos nagy tudós, technikus, feltaláló emelkedett ki, akik a tudományos és technikai fejlődés új útjait tárták fel és messze előrevitték az egész világ tudományát és technikáját.

E tudományos és technikai felfedezések az országon belül a termelésben csaknem egyáltalában nem kerültek alkalmazásra és azokat a legtöbb esetben külföldi üzletemberek kaparintották meg.

Ez a jelenség volt tapasztalható a tudomány és a technika minden területén. A lángelméjű Lomonoszov — aki egysze-

mélyben volt természetkutató, filozófus, történész, földrajztudós, költő és az orosz irodalmi nyelv megteremtője, már a XVIII. században lerakta a modern tudományos kémia alapjait, felfedezte és kísérleti úton bebizonyította az anyag és a mozgás állandóságának törvényét és megállapította, hogy vegyi átalakulások folyamán az anyag össztömege változatlan marad. A tudomány történetével foglalkozó burzsoá tudósok a tényeket meghamisítva, e törvény felfedezését mind a mai napig Lavoisier francia vegyésznek tulajdonítják, aki valójában csupán megismételte Lomonoszov kísérleteit és emellett képtelen volt levonni belőlük azokat a széleskörű és egyetemes következtetéseket, amelyekre Lomonoszov jutott.

A XIX. században a nagy orosz kémikusok — Zinyin, Mengyelejev, Butlerov, Markovnyikov, Voszkreszenszkij és sokan mások — felfedezéseikkel és kutatásaikkal mélyrehatóan technikai átalakulások tudományos alapjait teremtették meg. Tyimirjazev a XIX. század derekán működő orosz vegyészekről azt írta, hogy „az orosz vegyészek mintegy 10—15 esztendő alatt nemcsak hogy utolérték idősebb európai kortársaikat, hanem időnként a haladás élére álltak, úgy hogy a szóbanforgó időszak végén Frankland angol kémikus teljes joggal elmondhatta, hogy a kémia fejlettebb fokon áll Oroszországban, mint Angliában, Humphrey, Davy, Dalton és Faraday hazájában". Zelinszkij akadémikus szavai szerint: „A Butlerov géniusza által megtermékenyített orosz kémiai tudomány szilárd helyet foglal el a nemzetközi természettudomány élén."

A nagy Mengyelejev azonban hiába kísérelte meg, hogy felkeltse az orosz tőkések érdeklődését zseniális technikai felfedezései, az orosz ipar fejlesztése, valamint Oroszország határtalan természeti kincseinek tanulmányozására és felhasználására vonatkozó konkrét tervezetei iránt; mindezek a tervezetek a közönyösség és a maradiság áttörhetetlen falába ütköztek és elsüllyedtek a bürokrácia útvesztőjében.

Nyikoláj Nyikolajevics Zinyin, kiváló orosz kémikus, először állított elő szintetikus anilint a nitrobenzol redukciója útján. Ez a felfedezés a szerves vegyületek szerkezetelméletét megteremtő Butlerov mélyenszántó munkái alapján a vegyipar számára az organikus szintézis új korszakát tárta fel; megteremtette azt a lehetőséget, hogy a kőszénkátrányból anilinfestékeket, gyógyszerkészítményeket, műanyagokat és ezernyi más különféle terméket nyerhessenek. Ám Zinyin minden

arra irányuló kísérlete, hogy a cári Oroszországban megszervezze az anilinfestékek gyártását, csupán mosolyt és gúnyolódást váltott ki. Tudományos munkára évi 30 rubelt kapott, és kísérleteit egy jóformán minden felszerelést nélkülöző pincehelyiségben folytatta. Felfedezéseit az angol és különösen a német vegyipar aknázta ki, amely e felfedezések alapján számos, gazdasági és katonai szempontból nagyjelentőségű új terméket állított elő.

Csernov, a nagy orosz kohász, elsőnek teremtette meg a valóban tudományos fémkutatást, feltárta az acél meleg megmunkálási folyamatainak törvényszerűségeit, lefektette a korszerű kohászat tudományos alapját. A termelés számára nagyjelentőségű kutatásai azonban a cári Oroszországban csaknem ismeretlenek maradtak és először külföldön nyertek gyakorlati alkalmazást.

Alexandr Sztyepanovics Popov nagy orosz tudós létesítette az első rádióösszeköttetést. A cári Oroszországban azonban ez a roppant jelentőségű találmány is belefúlt a bürokrácia posványába, míg végülis Marconi mérnök, ez az ügyes olasz üzletember tulajdonította el és alkalmazta. Jóllehet Popov elsőségét számos okmány bizonyítja és a legnagyobb tudományos tekintélyekből alakult nemzetközi bizottságok hivatalosan is megállapították, a kapitalista sajtó és rádió még ma is azt erősítgeti, hogy a rádiót Marconi találta fel.

Pavel Nyikolajevics Jablocskov, kiváló orosz feltaláló, kontsruktőr és tudós, 1876-ban megalkotta az úgynevezett Jablocskov-gyertyát. Ez a találmánya fordulatot jelentett a villanyvilágítás technikájában és utat nyitott a váltóáram széleskörű alkalmazása felé. Az új világítási eljárást Párizsban „orosz fény"-nek nevezték. A nyolcvanas évek elmaradt Oroszországában azonban Jablocskovnak nem sikerült az elektrotechnika terén úttörő eszméinek széleskörű megvalósítását elérni.

Ugyanez történt a villanyvilágítás másik úttörőjével, Lodiginnel, a kiemelkedő orosz mérnökkel és konstruktőrrel. Lodigin a mult század hetvenes éveinek elején elsőnek alkotta meg és tökéletesítette a villamos izzólámpát. Ezt a találmányt használta fel 1877-ben Edison, aki tudott Lodigin kísérleteiről és megismerkedett lámpamintáival, amelyeket Hotyimszkij tengerésztiszt vitt magával Amerikába. Edisont azután, aki

egyszerűen eltulajdonította más találmányát, mint a villanyvilágítás feltalálóját dicsőítették az Újvilágban.

A cári Oroszországban nem érvényesülhetett Dolivo-Dobrovolszkij, a tehetséges orosz elektrotechnikus sem, aki megteremtette a háromfázisú váltóáram technikáját, és az első volt, aki e technika alapján lehetővé tette az elektromosenergia nagy távolságra való továbbítását.

1891-ben, a frankfurti elektrotechnikai kiállítás idején, Dolivo-Dobrovolszkij vezetésével a laufeni vízesés erőműve és a Majna melletti Frankfurt között 175 km hosszú villamos távvezetéket helyeztek üzembe. Dolivo-Dobrovolszkij előre látta, hogy milyen óriási fejlődésen megy majd keresztül a villamosenergiának nagyfeszültségű egyenáram alkalmazásával huzalokon és földalatti kábeleken keresztül történő nagytávolságú továbbítása.

Orosz tudósok és feltalálók voltak a modern repülés úttörői. Alexander Fjodorovics Mozsajszkij, nagyszerű orosz konstruktőr és feltaláló, már 1881-ben előjogot (szabadalmat) kapott az általa szerkesztett repülőgépre. Egy évvel később, 1882-ben emelkedett a levegőbe elsőízben Mozsajszkij repülőgépe a Krasznoje Szelo melletti katonai gyakorlótéren.

A Wright testvérek, akiknek a repülés megteremtésében az elsőséget tulajdonítják, a technika történetének amerikai meghamisítói, első felszállásukat csak 1903-ban, vagyis Mozsajszkij után 21 évvel hajtották végre. A cári Oroszországban Mozsajszkij nagyszerű eredményét nem támogatták kellőképpen és nem is használták fel.

Ugyanez történt Konsztantyin Eduardovics Ciolkovszkij zseniális kutatásaival is, aki számos nagyjelentőségű felfedezést tett a repülés terén. Ciolkovszkij találta fel a „gép-pilótát", ő dolgozta ki a fémvázas kormányozható léghajó konstrukcióját, ő alkotta meg az első aerodinamikus csatornát, és még számos más nagyfontosságú találmánya volt. Különösen nagyjelentőségűek a modern léglökéses technikát megalapozó munkái. Ciolkovszkij tanulmányozta a rakétamozgás törvényeit olyan térben, ahol nem hat a nehézségi erő, számos gyakorlati útmutatást adott a rakéták szerkesztéséhez, az üzemanyag kiválasztásához stb., széleskörű kutatási programot dolgozott ki a reaktív szerkezetekkel kapcsolatban. Ciolkovszkij elméletileg megalapozta a reaktív szerkezetek alkalmazásának lehetőségét a bolygók közötti közlekedés céljaira. Ciolkov-

szkij mélyreható kutatásai azonban a cári Oroszországban csaknem ismeretlenek maradtak. Fantasztának és különcnek tartották. Tudományos érdemei csak az Októberi Forradalom után részesültek igazi értékelésben és elismerésben. Később Ciolkovszkij ezt írta Sztálin elvtársnak: „Egész életemen át arról álmodoztam, hogy munkámmal legalább valamennyire előbbre vigyem az emberiséget. A forradalom előtt álmom nem valósulhatott meg. Csak az októberi győzelem hozta meg az elismerést az autodidakta munkáinak; csak a szovjet hatalom és Lenin—Sztálin pártja nyujtott számomra hatékony segítséget. Éreztem a nép szeretetét és ez erőt adott ahhoz, hogy betegen is folytassam munkámat." A nagy tudós előtt elsőízben nyíltak reális távlatok eszméinek megvalósulásához, és munkája különösen megfeszítetté és termékennyé vált. Halála előtt néhány nappal Ciolkovszkij ezt írta Sztálin elvtársnak: „A repülésre, a rakétarepülésre és a bolygók közötti közlekedésre vonatkozó összes munkáimat a bolsevik pártnak és a szovjet hatalomnak adom át, akik az emberiség kulturális haladásának igazi vezetői. Biztos vagyok benne, hogy sikeresen befejezik munkáimat." Ez a meggyőződés beigazolódott, és Ciolkovszkij tudományos hagyatékát a szovjet tudomány és technika széles körben felhasználja és továbbfejleszti.

Az összehajtható ejtőernyő feltalálója, Kotyeljnyikov, hosszú éveken keresztül hiába kilincselt a cári bürokrácia ajtajain, hiába kísérelte meg elfogadtatni találmányát, míg végülis annak rajzai titokzatos úton külföldre kerültek. A szovjet hatalom alatt Kotyeljnyikov találmányát széles körben alkalmazták és továbbfejlesztették.

Ugyanez történt V. G. Suhov híres orosz mérnök, konstruktőr és tudós egyik legnagyobb találmányával. Suhov még a mult század kilencvenes éveiben feltalálta a krakkolási eljárást az ásványolaj finomítására, amely később gyökeres fordulatot idézett elő az ásványolajiparban. Az erre a módszerre vonatkozó adatokat felhasználta az amerikai Burton, aki húsz év mulva (1912-ben) teljesen azonos szabadalmat nyujtott be és akit az Egyesült Államokban azóta a krakkolási eljárás „feltalálójának" tartanak. Suhov vitathatatlan elsőségét csak a szovjet hatalom állította helyre, amely széleskörű lehetőséget adott e találmány, valamint a rendkívül sokoldalú, tehetséges mérnök és tudós egyéb találmányainak és új konstrukcióinak alkalmazására. Suhovot a Munka Hőse címmel tüntették ki, és

a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának dísztagjává választották.

Csak az Októberi Forradalom után nyert gyakorlati alkalmazást a hidromechanikai eljárással végzett tőzegtermelés is, amelyet R. E. Klasszon dolgozott ki. Ez az eljárás váltotta fel a rendkívül munkaigényes és szerfölött súlyos munkakörülményekkel együttjáró kisipari módszert. Lenin ezt az új eljárást „nagy találmánynak" nevezte; az ő segítségével és gondoskodásával sikerült legyőzni az ellenséges hangulatot és hitetlenséget, amely kezdetben akadályozta a hidromechanikus tőzegkitermelés bevezetését.

Oroszországnak a mezőgazdasági tudományok területén nagyszerű tudósai voltak: Tyimirjazev, Micsurin, Dokucsajev, Koszticsev és Viljamsz. A cári Oroszországban azonban nem adtak lehetőséget képességeik teljes kifejtésére, és még kevésbbé sikerült elérniök azt, hogy felfedezéseiket alkalmazzák a mezőgazdasági gyakorlatban. Tyimirjazev egész életén keresztül szenvedélyesen harcolt a reakciós, tudományellenes biológiai irányzatokkal, és alkotó módon továbbfejlesztette Darwin tanítását; az elmélet és a gyakorlat egységét, a biológiai tudomány eredményeinek a földművelésben való széleskörű alkalmazását hirdette. Látta, hogy a kapitalizmus miként akadályozza ezt, s hogyan fékezi a tudomány fejlődését. A nagy tudós lelkesen üdvözölte az Októberi Forradalmat és öreg kora, valamint súlyos betegsége ellenére tevékenyen részt vett a Moszkvai Szovjet munkájában. Életének utolsó két és fél esztendeje, a szovjet hatalom idején, tevékenysége rendkívüli fellendülésének időszaka volt. Tyimirjazev leleplezte a kapitalista és klerikális reakciót a tudományban, harcolt a tudomány és a nép közötti elszakíthatatlan kapcsolatért, a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért. A „Tudomány és demokrácia" című cikkgyüjteményében, amelyet Lenin nagyon értékesnek tartott, Tyimirjazev ezt írta: „Csak a tudomány és a demokrácia ellensége már lényegéből kifolyóan a háborúnak, mert mind a tudománynak, mind a munkának egyformán nyugodt körülményekre van szüksége. A demokráciára támaszkodó tudomány és a tudomány által erős demokrácia — ez az, ami békét hoz a népeknek."

Tyimirjazev egész tevékenysége ragyogó bizonyíték arra, hogy „a tudomány és a demokrácia már lényegéből kifolyóan ellensége a háborúnak". A nagy tudós kíméletlenül ostorozott

minden olyan kísérletet, amely arra irányult, hogy a kapitalista országokban militarizálják a tudományt és a technikát. A repülés sikereiről például ezt írta: „A XVIII. század az első léghajó felszállását a «Sic itur ad astra» (Így jutunk el a csillagokig) büszke kiáltással fogadta. Ez az üdvözlés senkit sem fenyegetett, és csupán az arról való meggyőződésről tett tanúbizonyságot, hogy az emberi értelem fejlődése határtalan. A XX. század, amelyet megfertőzött a XIX. század második felének nacionalista és militarista mérge, a repülés győzelmét ezzel a rejtett gondolattal fogadja: «így borítjuk majd lángba a városokat, így süllyesztünk majd el egész flottákat». Ezért meg lehetünk győződve arról, hogy e találmány jövője teljesen biztosítva van, mert egyfelől számíthat az egész emberiséget tönkretevő katonai költségvetések kiutalásaira, másrészt pedig kedvező kilátásokkal kecsegteti az is, hogy az unatkozó tőkések számára a gépkocsinál is drágább és kockázatosabb új sportot jelent"[2].

Milly aktuálisan hangzanak e szavak korunkban, amikor az amerikai imperialisták a repülés vívmányait arra használják fel, hogy a koreai városok és falvak lakosságát kiirtsák, tudósaik és stratégáik pedig kifejlesztik az embermilliókat megsemmisítő „totális" légiháború elméletét.

1917 júniusában Tyimirjazev mélységes felháborodással fordult az akkori háborús gyujtogatók és intervenciósok felé: „Mondják csak nyiltan: «engedjétek meg, hogy még néhány millió embert megölhessünk, tűrjétek el, hogy még néhány százmilliárdnyi terhet hárítsunk az élő és meg sem született nemzedékekre. Hagyjátok, hogy e milliárdokat a dolgozók koldustarisznyáiból a milliárdosok pénzeszsákjaiba vagy billiókkal rendelkező szindikátusok pénzszekrényeibe juttassuk. Tűrjétek tovább, hogy a becsületes dolgozók millióit vonjuk el a szabad termelőmunkától és fogjuk be kényszermunkára, amely kizárólag az emberirtást szolgálja. Törődjetek bele, hogy egész nemzedékeket erkölcsileg elzüllesztünk és rászoktassuk a rablás útján való könnyű meggazdagodásra. És mindenekelőtt tűrjétek el, hogy büntetlenül hazudjunk és rágalmazzunk és hazugságainkat a cenzúra és a sárga sajtó segítségével fedezzük. Engedjétek meg nekünk mindezt és akkor eljön a mi birodalmunk — az arany és a hazugság, a vas és a vér birodalma.» Mi pedig válaszul e régi szavakat fogjuk idézni: «Ocsudjatok fel népek, vegyétek számba elnyomóitokat és ha számbavetté-

tek őket, ragadjátok ki kezükből aljas módon elorzott szent jogaitokat: a jogot az életre, a munkára, a világosságra és mindenekelőtt a szabadságra»"[3].

Tyimirjazev, amikor leleplezte a háborús gyujtogatókat, elsősorban a háborúban meggazdagodott amerikai tőkésekre gondolt. Ezt írta: „Amikor az amerikai tőkések a háborút emelkedett érzelmekkel (amit a részvények árfolyamának emelkedése vált ki. — *M. R.)* fogadják, csak egyetlen következtetést vonhatunk le: a háború az ő érdekükben folyik... A háború elején úgy tűnt, mintha az arany vért szült volna, most pedig bebizonyosodik, hogy a vér is szülhet aranyat."

Tyimirjazev, aki minden erejét a növények terméshozamának emelésére irányuló kutatásaira fordította, keserűen jegyezte meg, hogy „ha mindaz a salétromsav, amelyet a háború öt éve során szélnek eresztettek, a földre hullott volna, az összes hadbanálló országok szántóföldjeinek termelékenysége mesébe illő méreteket öltött volna és az egész világon éhínség helyett jólét uralkodna"[4].

A két világ — a felbomló kapitalista rendszer és a helyébe lépő szocializmus közötti harcot elemezve, Tyimirjazev élesen felveti a kérdést, hogy e harcban a tudománynak melyik oldalon van a helye. Így válaszolt: „Csak a kölcsönös megértésen alapuló, s a közös vörös zászló, a világbéke jelképe alatt szabad és szoros szövetségre lépett tudomány és demokrácia, a tudás és a munka múlnak felül és alakítanak át mindent az egész emberiség javára"[5].

Micsurint, a nagy természetátalakítót, a cári önkényuralom nem volt hajlandó tudósnak elismerni. Nem kapott semmiféle támogatást, nagy anyagi gondokkal küzdött, munkájával szemben a hatóságok és a papság ellenséges magatartást tanusítottak. Micsurin 1911-ben kutatómunkájának körülményeiről és helyzetéről ezt írta: „33 éven keresztül nyomorúságosan kicsiny földdarabokon vesződtem, le kellett mondanom a legszükségesebb dolgokról. Valósággal reszkettem a kísérletekre fordított minden garasért, amelyet minél előbb vissza kellett szereznem, hogy a következő évben üggyel-bajjal még néhány tucat palántát nevelhessek fel, olykor kénytelen-kelletlen megsemmisítve értékes példányokat, csupán azért, mert nem volt szabad hely más növények számára. És mégis, 33 évi munka eredményeként, azután, hogy sok nyilvánvalóan értékes gyümölcsfajtát neveltem ki — a társadalom részéről

úgyszólván semmiféle érdeklődés sem mutatkozik és még kevesebb tapasztalható a kormány részéről, annak ellenére, hogy nem egyszer nyujtottam be beadványt erről a kérdésről. Anyagi támogatásról pedig kár is beszélni; Oroszországban hasznos dolgok számára anyagi támogatást az ember sohasem kaphat"[6].

Micsurin keserűen írta, hogy faiskolája elhanyagolt, hogy az ügy, amelyre annyi időt szentelt, veszendőben van, hogy az általa kinevelt új fajták részben elpusztultak, egy részük pedig különféle vásárlók révén szétszóródott Oroszországban, vagypedig külföldre jutott, ahonnan más néven kerülnek vissza hozzánk.

Egy későbbi visszaemlékezésében Micsurin így ír: „A forradalom előtt egész utamon gúny, megvetés, közöny kísért. A forradalom előtt mindig sértő kijelentéseket hallottam, hozzá nem értők feleslegesnek tartották a munkámat, azt mondták, hogy mindazt, amit csinálok, «játék», «ostobaság». Az ügyosztály hivatalnokai rámförmedtek: «ne merészkedjék ilyesmire!»; a hivatalosan elismert tudósok hibridjeimet «fattyúknak» nevezték. A pópák megfenyegettek: «Ne káromold az istent! Ne változtasd az isten kertjét nyilvánosházzá!» (Így jellemezték a hibridizációt)"[7].

Micsurin munkásságának hatalmas kibontakozása csak az Októberi Forradalom után következhetett be; eredményeit csak ekkor kezdték meghonosítani a gyakorlatban. Kifejlődött az új micsurini biológiai tudomány, amely a dialektikus materializmuson, a marxizmus-leninizmuson alapul és szervesen egybekapcsolódik a kolhozok és szovhozok gyakorlatával. Micsurin ezt írta Sztálin elvtársnak: „A szovjet hatalom és az Ön által vezetett párt engem, a magános, a hivatalos tudomány és a cári földművelésügyi kormányzat hivatalnokai által megtagadott és kigúnyolt kísérletezőt, többszázezer növénnyel végzett kísérleti munka vezetőjévé és megszervezőjévé tett.

A kommunista párt és a munkásosztály megadott nekem mindent, mindazt, amit egy kísérletező munkájához megkívánhat. Életem álma beteljesült: az általam kinevelt új értékes gyümölcsfajták a kísérleti telepekről nem egyes gazdag kulákokhoz, hanem a kolhozok és szovhozok nagy kertjeibe, a régi rosszul termő fajták helyébe kerülnek."

„Az élet megváltozott, valódi értelmet nyert — érdekessé és örömtelivé lett" — írta 80 éves korában Micsurin[8].

Viljamsz, a tudományos talajkutatás megalkotója, szintén csak a szovjet hatalom idején nyert lehetőséget arra, hogy széleskörű alkotómunkát fejthessen ki. Röviddel halála előtt ezt írta: „A szocializmus győzelme hozta létre a munka és a tudomány erős és mindent legyőző szövetségét. Az agrártudományt a falu szabad dolgozóinak milliói vették kezükbe. A tudomány — hála ennek a szövetségnek — hatalmas erőre tett szert és új irányba fejlődik"[9].

Pavlov, a nagy fiziológus, ezt mondta: „Régebben a tudományt eltávolították az életből, elidegenítették a néptől, de most mást látok: a tudományt az egész nép tiszteletben tartja és értékeli." Pavlov hangsúlyozta, hogy a szovjet kormány az egyetlen kormány a világon, amely ezt megvalósíthatta és amely ennyire értékeli és támogatja a tudományt. Élete alkonyán kijelentette: „Öröm számomra, hogy olyan állam polgárának tudhatom magamat, amelyben a tudomány vezető és megbecsült helyet foglal el. Őszintén büszke lehet az ember arra a hazára, amely ily gondosan és széleskörűen ösztönzi a tudomány és a kultúra fejlődését... Már öreg vagyok, de boldoggá tesz, hogy szeretett hazám javára és az egész emberiség érdekében dolgozhatok."

Ilyenformán a tudomány számos kiemelkedő egyénisége csak a szocialista forradalom győzelme után fejthette ki teljes mértékben alkotó erőit, csak a forradalom után vált lehetővé, hogy fejlesszék, előbbre vigyék s az egész nép érdekében használják fel a tudományt és a technikát.

A cári önkényuralom fékezte a tudomány és a technika fejlődését, elfojtotta a felvilágosodást és a kultúrát, szégyenletes elmaradottságra ítélte a nagy orosz népet. A cári Oroszország uralkodó osztályai szolgai módon csúsztak-másztak és hajbókoltak minden előtt, ami külföldi volt, és lebecsülték az orosz tudósok és mérnökök eredményeit. Ebben az országnak a külföldi tőkétől való félgyarmati függősége tükröződött. A tudomány és technika területén ez egyebek közt abban is megmutatkozott, hogy számos orosz tudományos és technikai eredmény vagy találmány a cári Oroszországban csak akkor kerülhetett bármily csekély mértékű felhasználásra, ha már külföldi védjeggyel és az orosz ipar fő ágazataiban uralkodó valamelyik külföldi cég égisze alatt „visszaimportálták". Értelmiségünk egy elmaradott részénél még ma is előfordul a külföldi kultúra, tudomány és technika előtti hajbókolás. Ezek

az emberek tudatában lévő kapitalista maradványok annál is veszélyesebbek, mert a kapitalizmus általános válsága kiéleződésének következtében a burzsoá kultúra egyre züllöttebb és rothadtabb lesz, a kapitalista országok tudománya és technikája pedig, mint fentebb már rámutattunk, egyre nagyobb mértékben a világuralom új igénylőinek imperialista terjeszkedését szolgálja, s akarva-nemakarva engedelmeskedik gazdáinak: az új világháború kirobbantására törekvő kapitalista monopóliumoknak.

Sztálin elvtárs az SzK(b)P Központi Bizottságának 1928 novemberi plénumán a következőket mondotta: „Olyan országban jutottunk hatalomra, amelynek technikája retteneseten el van maradva. Csekélyszámú, többé-kevésbbé új technikával rendelkező nagyipari üzemeink mellett százával és ezrével vannak olyan gyáraink, amelyek technikája a korszerű vívmányok szempontjából semmiképpen sem állja ki a kritikát"[10].

Már röviddel a forradalom győzelme után élesen vetődött fel az a feladat, hogy fel kell számolni az ellentmondást a világ legelőrehaladottabb hatalma, a Szovjethatalom és a szerfölött elmaradott technika között.

Lenin már néhány hónappal a szocialista forradalom után vázlatot készített a tudományos és technikai munkák tervéről. E vázlatban a Tudományos Akadémiának azt javasolta, hogy fordítson különös figyelmet az ipar és a közlekedés villamosítására, a villamosenergia termelésére másodrendű tüzelőanyagot használjanak fel, s ilymódon a tüzelőanyag alacsonyabb termelési és szállítási költségei mellett termeljék a villamosenergiát; felhívta a figyelmet a vízienergia és a szélmotorok felhasználására.

Lenin 1918 tavaszán azt írta, hogy a Szovjet Köztársaság még a breszti béke után is óriási érckészletekkel rendelkezik, fűtőanyagkészletei vannak, az erdők, vízierők, vegyipari nyersanyagok óriási gazdagsága áll a rendelkezésére és hogy „e természeti kincseknek a legmodernebb technikai eljárásokkal való kitermelése a termelőerők soha nem látott fejlődése számára teremti meg az alapot"[11].

A Szovjetunióban a legelőrehaladottabb technika alapján végrehajtandó szocialista építés új termelési-technikai bázisának megteremtését szolgáló lenini terv első ragyogó megtestesülése a Goelro-terv — Oroszország villamosításának terve volt, amelyet Lenin „a bolsevik párt második program-

jának" nevezett, azon munkák tervének, amelyek célja az egész népgazdaság helyreállítása és a korszerű technika színvonalára emelése.

Lenin hangsúlyozta, hogy az ipar, majd ezt követően az ország egész népgazdaságának a modern technika és a gépesített nagyipar alapján való átszervezése nélkül a szocialista építésnek nem lesz meg a gazdasági alapja.

Lenin arra tanított, hogy át kell vinni „... az ország gazdaságát, beleértve a földművelést is, új technikai alapra, a modern nagyüzemi termelés technikai alapjára... Ilyen alap csak az elektromosság lehet"[12].

Leninnek a villamosításról szóló tételeit Sztálin elvtárs fejlesztette tovább, aki a Goelro-tervről úgy írt, mint az akkori idők egyetlen arra irányuló marxista kísérletéről „... hogy a gazdaságilag elmaradt Oroszország szovjet felépítménye alá megépítsük a valóban reális, a mai viszonyaink között egyedül lehetséges technikai-termelési alapot"[13].

Az SzK(b)P Központi Bizottságának 1928 novemberi plénumán tartott beszédében Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy „... Lenin az ország villamosításán nem egyes villanytelepek elszigetelt építését érti, hanem azt, hogy «az ország gazdaságát, *beleértve a földművelést is*», fokozatosan «át kell állítani új technikai alapra, a modern nagyüzemi termelés technikai alapjára», amely egy vagy más formában, közvetlenül vagy közvetve, a villamosítással van összefüggésben"[14].

Sztálin hangsúlyozta, hogy az ország gazdaságát nem lehet átállítani új technikai alapra, ha iparunkat és mindenekelőtt a termelési eszközök termelését nem fejlesztjük gyors ütemben.

Azt az új termelési-technikai alapot, amelyre azért volt szükség, hogy a Szovjet Köztársaságot szocialista országgá változtassuk át, Lenin halála után Sztálin elvtárs vezetésével teremtettük meg.

Bár a népgazdaság helyreállítása terén 6—7 év alatt is hozzá kell tenni, hogy a külföldi tőke minden néven nevezendő „támogatása" nélkül, nagyszerű sikereket értünk el, az első ötéves terv kezdetekor a termelőerők fejlettsége és a termelési technika színvonala tekintetében a Szovjetunió még jelentősen elmaradt a legfejlettebb kapitalista országoktól. A gépipar elmaradottsága miatt a korszerű gépek jelentős részét külföldről kellett behozni.

A technikai színvonal a termelés minden ágában rendkívül alacsony volt, nevezetesen a nehéz testi munkát igénylő műveleteket úgyszólván még egyáltalában nem gépesítették. A szénbányászatban például a szén 85 százalékát kézierővel termelték ki, kézierővel végzett munka volt túlsúlyban a tőzegkitermelésben, a kohászat alapvető folyamataiban, az építkezéseknél, a ki- és berakodási munkálatoknál.

Az ország szocialista iparosítása, a termelési eszközök hazai gyártásának megteremtése és ezen az alapon a technikai elmaradottság felszámolása: ez volt a bolsevikok pártja fő irányvonalának alapja, amelyet Sztálin elvtárs az SzK(b)P XIV. kongresszusán fogalmazott meg. Csak ezen az úton lehetett biztosítani a fiatal Szovjet Köztársaság gazdasági önállóságát és megakadályozni azt, hogy a kapitalista világgazdaság függvényévé változzék.

Ugyanezek voltak az 1929 áprilisában elfogadott első nagy sztálini ötéves terv alapvető feladatai is. Az első ötéves tervnek az volt a célja, hogy a Szovjetországot átállítsa az új korszerű technika vágányaira, és elmaradt agrárországból a világkapitalizmustól független ipari országgá változtassa.

A hatalmas, technikailag élenjáró ipar megteremtése nemcsak azt tette lehetővé, hogy a szocializmus alapján átalakítsuk és újjászervezzük az ipart és a közlekedést, hanem lehetővé tette ezt a mezőgazdaságban is, módot nyujtott arra, hogy a kisüzemű szétszórt és technikailag elmaradott mezőgazdaságot kollektív nagyüzemű gazdasággá alakítsuk át, és így biztosítsuk a szocializmus győzelmét a falun. Végül az ötéves terv feladata az volt, hogy megteremtse az ország védelmi képességének maximális megszilárdításához szükséges technikai és gazdasági előfeltételeket.

Az ötéves terv konkrét formában példátlanul merész és nehéz feladatot tűzött ki: öt év alatt a termelési és technikai fejlődés olyan útját kellett megtenni, amelyhez a leggazdagabb tőkés országokban több évtizedre volt szükség, és ezt a valóságos technikai forradalmat új, szocialista alapokon kellett megvalósítani.

Az ötéves terv megvalósítása roppant méretű új építőmunkát követelt meg. „A történelemben még nem volt példa ilyen gigászi lendületre egy új ipar építésénél, a történelemben példátlan az új építésnek ez a pátosza, a munkások millióinak ez a hősiessége a munka frontján"[15].

Abban a mértékben azonban, ahogyan a szovjet ipar termelési és technikai alapja átalakult, a szovjet nép előtt egyre égetőbben merült fel az új technika elsajátításának feladata. Sztálin elvtárs 1931-ben rendkívül élesen vetette fel ezt a kérdést. A szovjet embereket felszólította, hogy sajátítsák el a technikát, váljanak szakemberekké, szakmájuk mestereivé. Rámutatott, hogy a technika elsajátítása nem könnyű dolog, de teljességgel meg lehet vele birkózni: „A tudomány, a technikai tapasztalatok, az ismeretek — mindez megszerezhető. Ma nincsenek meg, de holnap meglesznek. A fő az, hogy bolsevik szenvedéllyel akarjuk elsajátítani a technikát, a termelés tudományát"[16].

Sztálin elvtárs éppen e feladattal kapcsolatban tűzte ki a jelszót: „Nincs az az erőd, melyet a bolsevikok ne tudnának bevenni", és rámutatott, hogy „az újjáalakítás időszakában mindent a technika dönt el"[17].

A szovjet emberek milliói számára Sztálin elvtárs e szavai vezércsillaggá váltak. A szovjet emberek hozzákezdtek a tudomány és a technika elsajátításához, szívósan és kitartóan leküzdve minden nehézséget, az ismeretek minden területén szakemberekké váltak, létrehozták az új szovjet értelmiség kádereit. A technika elsajátításának ügye, amely azelőtt a burzsoá szakemberek kis csoportjának monopóliuma volt, a nép szívügye lett. Kezdtek felnőni kezdetben az új szakemberek ezrei, később tízezrei, megjelentek az új szovjet műszaki és ipari értelmiség csapatai, akik a munkásosztály és parasztság soraiból kerültek ki és kezükbe vették a termelés vezetését.

Sztálin elvtárs 1933-ban, Robins ezredessel folytatott beszélgetésében, aki kijelentette, hogy a szovjet munkások „nem alkalmasak" a technika elsajátítására, ezt mondta: „Az a megjegyzés, hogy a szovjet munkás nem tud bánni a gépekkel és összetöri őket, teljesen helytelen... Ha például tanulmányozzuk azt a kérdést, hogy a történelem folyamán hol tanultak meg gyorsabban a munkások az új technikával bánni — Európában, Amerikában vagy ez utóbbi öt év alatt Oroszországban — azt hiszem, Oroszországban a munkások gyorsabban tanulták ezt meg...

Nálunk a termelést társadalmi, állami ügynek, becsület dolgának tekintik. Ezért sajátítják el nálunk olyan gyorsan az új technikát"[18].

Az első sztálini ötéves tervet határidő előtt — 4 év és 3 hónap alatt teljesítették.

A Szovjetunió a szocialista gazdasági rendszer előnyeit felhasználva, új technikán alapuló hatalmas ipart hozott létre. Mint Sztálin elvtárs rámutatott: „Az ötéves terv fő láncszeme a nehézipar és annak szíve, a gépgyártás volt. Mert csakis a nehézipar képes újjáalakítani és talpraállítani az egész ipart is, valamint a közlekedést és a mezőgazdaságot is"[19].

Ezért a Szovjetunió az ország iparosítását a nehézipar kifejlesztésével kezdte meg. Csak ezen az úton lehetett a népgazdaságot új technikai alapra átállítani. Ez a technika újjászervezésének elvileg más útja volt, mint aminőt a kapitalizmus követett. Ez az út komoly áldozatokat követelt, de azután rövid időn belül lehetővé tette olyan anyagi előfeltételek megteremtését, amelyek biztosították országunknak a tőkés világtól való technikai és gazdasági függetlenségét, a védelmi képesség megszilárdítását és az egész népgazdaság gyorsütemű újjáépítésének az alapját.

A második sztálini ötéves tervet az SzK(b)P XVII. kongresszusa 1934 elején hagyta jóvá. E terv egyik alapvető feladata nemcsak az ipar, hanem a népgazdaság minden ágának nagyarányú műszaki újjászervezése; továbbá az új technika elsajátítása és új gyártmányok termelésének bevezetése volt. A második ötéves terv előírta többek között a munkaigényes folyamatok széleskörű gépesítését, új energetikai bázis megteremtését és egész sor új vegyipari üzem megszervezését.

A második ötéves terv sikeres teljesítése eredményeként, továbbá annak folytán, hogy véglegesen felszámoltuk az országban a kapitalista elemeket és teljes mértékben megszüntettük az embernek ember által való kizsákmányolását és a társadalomnak kizsákmányolókra és kizsákmányoltakra való megoszlását előidéző okokat, a Szovjetunióban alapjában véve megvalósult a szocializmus — a kommunizmus első fázisa.

A harmadik ötéves terv a Szovjetunió új fejlődési szakaszának kezdetét — a szocialista társadalom felépítésének befejezését és a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet első lépéseit jelentette.

A második világháború előtt a Szovjetunió a termelési apparátus megújítása, a termelés technikája és az ipar fejlődési üteme tekintetében elérte és túlszárnyalta a főbb kapi-

talista országokat. A Szovjetunió előtt új feladat merült fel: gazdasági tekintetben, vagyis az egy főre jutó főbb termékfajták termelése tekintetében is a történelmileg lehető legrövidebb időn belül el kellett érnie és túl kellett szárnyalnia a legfejlettebb kapitalista országokat.

E feladat megoldásáért vívott harcban a technikai haladás játssza a legnagyobb szerepet. Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVIII. kongresszusán azt mondotta, hogy minél inkább tökéletesedik nálunk a termelés technikája, annál gyorsabban tudjuk majd végrehajtani ezt a legfontosabb gazdasági feladatot. A harmadik ötéves terv a Szovjetunió további technikai fejlődésének hatalmas programját, a tudomány és technika legújabb vívmányainak, a találmányoknak és az észszerűsítési javaslatoknak széleskörű bevezetését irányozta elő.

A hitleri Németország hazánk ellen indított hitszegő támadása egy időre feltartóztatta a Szovjetunió fejlődését a szocializmusból a kommunizmusba vezető úton.

Ugyanakkor a Szovjetunió győzelme a Nagy Honvédő Háborúban a német és japán imperializmus fölött a szovjet társadalmi és állami rendszer hatalmas győzelmét jelentette. Ezt a győzelmet csak azért vívhattuk ki, mert előzetesen előkészítettük az ország összes anyagi és technikai lehetőségeit az aktív védelemre, végrehajtottuk a szocialista iparosítást és a mezőgazdaság kollektivizálását. Sztálin elvtárs már 1928-ban figyelmeztetett: „Lehetetlen megvédenünk országunk függetlenségét, ha a védelem céljára nem rendelkezünk kellő ipari bázissal. Lehetetlen ilyen ipari bázist teremtenünk, ha nem rendelkezünk a legfejlettebb ipari technikával.

Ezért van szükségünk az iparfejlesztés gyors ütemére, ez a helyzet írja elő parancsolóan iparunk fejlesztésének gyors ütemét"[20].

Sztálin elvtárs e szavai a német fasiszta hódítók elleni háborúban kiállták a nagy történelmi próbát. Az egész világ meggyőződött róla, hogy az az ország, amely a forradalom előtt katonai tekintetben gyenge és erőtlen volt, a szocializmus megvalósulása, a szocialista iparosítás, a mezőgazdaság kollektivizálása és a technikai újjáépítés eredményeképpen erős állammá vált, s párviadalban szétzúzta a csaknem egész Európa gazdasági erőforrásaira támaszkodó hitleri Németország hadigépezetét.

Nem lehet eléggé felbecsülni azt a szerepet, amelyet a

győzelem kivívásában a szovjet ipar, tudomány és technika játszott. A szovjet ipar, a szovjet tudomány és technika tette lehetővé, hogy a frontot zavartalanul és bőségesen elláthassuk korszerű tüzérséggel és lövedékekkel, harckocsikkal és repülőgépekkel, a bonyolult technikai felszerelés minden válfajával, ami nélkül egy jelenkori háborúban lehetetlen kivívni a győzelmet.

A szovjet tudomány és technika a háború éveiben újfajta tüzérségi fegyvereket és rakétalövedékeket hozott létre, szüntelenül tökéletesítette a repülőgépeket és a repülőgépmotorokat, új páncélfajtákat, radar-berendezéseket, optikai műszereket alkotott.

A tudomány és a technika állandó hatékony segítséget nyujtott a hadiipar fejlődéséhez, új szerkezetek és anyagok bevezetéséhez, a folyamatos termelés megszervezéséhez stb. Sztálin elvtárs 1942 tavaszán a Tudományos Akadémia elnökéhez intézett táviratában ezt írja: „Kifejezést adok annak a meggyőződésemnek, hogy a Tudományos Akadémia tudományos működése a háborús idők nehéz körülményei ellenére is lépést tart az ország növekvő szükségleteivel"[21].

Második táviratában Sztálin elvtárs ezt írta: „Reménlem, hogy a Szovjetunió Tudományos Akadémiája . . . a tudomány és a termelés területén az újítómozgalom élére áll és az élenjáró szovjet tudomány központjává válik népünk és valamennyi szabadságszerető nép legádázabb ellensége — a német fasizmus ellen kibontakozó harcban"[22].

A szovjet tudomány beváltotta Sztálin elvtárs hozzáfűzött várakozását és nagymértékben hozzájárult a győzelemhez.

A kapitalista termelési viszonyok felszámolása és a szocializmus győzelme a Szovjetunióban óriási mértékben kiszélesítette a gépek alkalmazásának és a technika fejlődésének lehetőségeit.

A szocialista termelésben a gép alkalmazásának célszerűségét az szabja meg, hogy milyen mértékben helyettesíti a munkaerőt és mennyire könnyíti meg az emberi munkát, vagyis a gép alkalmazása hasonlíthatatlanul szélesebb teret nyer, mint a kapitalizmusban. A Szovjetunió népgazdaságának minden ágában gépek ezrei honosodnak meg, amelyek a kapitalista termelési viszonyok sajátos feltételei következtében nem terjedtek el. Ugyanakkor egészen más ösztönző erők

jönnek létre a feltalálói, újítói és szerkesztési alkotó munka serkentésére, amelyet a kapitalizmus tudatosan vagy ösztönösen fékezett.

A termelési folyamatok gépesítése és az új technika fejlesztése a kapitalista országokban, de különösen a gyarmatokon és félgyarmatokon, a legkezdetlegesebb termelési módszerekkel párosul. Ilymódon a technika fejlődése a jelenkori kapitalizmus körülményei között még jobban fokozza és kiélezi a különböző országok és termelési ágak fejlődésének egyenlőtlenségét.

A szocialista társadalomban ezt az egyenlőtlenséget és a gépi nagyipari termelés minden területen való bevezetését akadályozó korlátozásokat fokozatosan felszámolják. Ez a szocialista állam politikájának és a termelési eszközök társadalmi tulajdonán alapuló tervgazdálkodásnak az eredménye. A szovjet állam felhasználva a szocialista társadalmi rendszer előnyeit, biztosítja a technikai haladás állandó és gyors fejlődését a népgazdaság valamennyi ágában és az ország egész területén.

Míg a kapitalizmusban a mezőgazdaság a technikai színvonal tekintetében erősen elmarad az ipartól, a mezőgazdaság kollektivizálása és a szocializmus győzelme a szovjet falun feltárta az utat a mezőgazdasági termelés széleskörű gépesítéséhez és ahhoz, hogy a mezőgazdaságot a gépesített nagyüzemi termelés egyik elsőrendű technikával felszerelt ágává alakítsuk. A sztálini ötéves tervek évei alatt a mezőgazdaságban valóságos műszaki forradalom ment végbe; a gépesítés a földművelésben kiterjedt a termelés valamennyi fontosabb folyamatára. Ilymódon, jelenleg mind iparunknak, mind mezőgazdaságunknak az új, korszerű technika az alapja.

A lenini-sztálini nemzeti politika elősegítette, hogy technikailag élenjáró ipar és mezőgazdaság fejlődjék ki a nemzeti köztársaságokban is, amelyek egykor a cári Oroszország gyarmatai és félgyarmatai voltak. Ilymódon ebben a vonatkozásban is eltűnik a fejlődés gazdasági és technikai egyenlőtlensége a Szovjetunióban, ezen az alapon pedig megszűnik az ország különböző területei közötti kulturális egyenlőtlenség is.

A kapitalizmustól eltérően, a magasszínvonalú technikán alapuló nagyüzemű gépi termelés a szocializmusban a termelés általános módszere lett.

Ez a technika fejlődésének messzemenő lehetőségeit tárta

fel, új, hatalmas távlatokat nyitott a termelési folyamatok általános komplex gépesítéséhez és automatizálásához, a tudomány korlátlan felhasználásához a termelés növelése és tökéletesítése érdekében.

A szocialista társadalmi rendszer előnye lehetővé teszi a gépek és a technikai berendezés kihasználásának és hatásfokának jelentős emelését. Az erőművek, nagyolvasztók és Martin-kemencék, a traktorok és kombájnok teljesítőképességének kihasználási foka és számos más hasonló mutatószám a Szovjetunióban jelentősen magasabb, mint a legfejlettebb kapitalista országokban.

A szocializmusban gyökeresen megváltozott a gépek és a technikai fejlődés kihatása a munkásra.

A gép csak a Szovjetunió szocialista termelésében rövidíti a munkaidőt, könnyíti meg a munkát, hirdeti az ember győzelmét a természet erői fölött, csak itt gyarapítja a termelők gazdagságát.

Természetes, hogy a gép megváltozott szerepe teljesen megváltoztatja a munkás viszonyát a géphez, a munkás magatartását a technikai fejlődéssel szemben. A munkás a kapitalizmusban a gépet valami idegen, rajta uralkodó erőnek, lélektelen vasszörnyetegnek tekinti, amely kiszívja minden erejét. A Szovjetunióban a munkás a gépben olyan eszközt lát, amely megkönnyíti munkáját, fokozza a dolgozók anyagi jólétét és emeli kulturális színvonalukat.

A technika fejlődése elsőízben válik a munkásosztály szívügyévé. A technika fejlődése érdekében nemcsak a tudósok és mérnökök munkálkodnak, hanem az ipar, a közlekedés és a mezőgazdaság sztahanovistáinak milliói, a munkásfeltalálók és észszerűsítők is, akik a termelési folyamatok technikai tökéletesítésére és megjavítására irányuló javaslatok tömegét nyujtják be és valósítják meg. Világos, hogy ez rendkívül előre lendíti a technikai fejlődést.

Ilymódon a Szovjetunió szocialista rendszere nem ismeri azokat a kínzó társadalmi ellentmondásokat, amelyek a kapitalizmusban bilincsbe verik, fékezik vagy éppen a termelőerők megsemmisítésének szolgálatába állítják a technika fejlődését.

A Szovjetunió népgazdaságának a bővített szocialista újratermelés törvényei szerint végbemenő tervszerű fejlődése a technikai fejlődés olyan meggyorsulását, a termelőapparátus

oly gyors ütemű felújítását és bővítését biztosította, aminőt a fő kapitalista országok még a legrohamosabb fejlődés időszakaiban sem ismertek.

A forradalom előtti kolduszegény agrárország — amelyet, mint Lenin megjegyezte, a modern termelési eszközökkel való ellátottság tekintetében Anglia négyszeresen, Németország ötszörösen, Amerika pedig tízszeresen meghaladott — a sztálini ötéves tervek eredményeképpen élenjáró technikával ellátott, erős ipari hatalommá fejlődött.

Mint Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVIII. kongresszusán rámutatott, „... a szocialista gazdasági rendszer megadta nekünk a lehetőséget arra, hogy néhány év alatt az új, korszerű technika alapján új gépekkel szereljük fel egész szocialista iparunkat. Ilyen lehetőséget nem nyujt és nem nyujthat a kapitalista gazdasági rendszer"[23].

Moszkva Sztálin-választókerületének választói gyűlésén, 1946 február 9-én tartott beszédében Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy a termelés hallatlan növekedését, amely a Szovjetunióban a második világháború kitörését megelőző 13 év alatt végbement, lehetetlen úgy tekinteni, mint az ország egyszerű és szokásos fejlődését az elmaradottságból a haladás felé. „Ez ugrás volt, amellyel Hazánk elmaradott országból élenjáró országgá, agrárországból ipari országgá lett"[24].

Ezt az ugrást valóságos műszaki forradalom kísérte, amely az iparban és a népgazdaság valamennyi többi ágában is mélyrehatóan megváltoztatta a termelés módszereit.

A Nagy Honvédő Háború befejezése után a Szovjetunió mégjobban fokozta munkáját, hogy befejezze a szocialista társadalom felépítését és fokozatosan megvalósítsa a szocializmusból a kommunizmusba való átmenetet.

A háború utáni ötéves terv fő feladatai a következők voltak: helyreállítani az ország tönkretett területeit, elérni, majd jelentősen túlszárnyalni az ipar és a mezőgazdaság háború előtti színvonalát. E célok elérésének egyik nélkülözhetetlen és legfontosabb feltétele a technika további fejlődésének biztosítása volt a Szovjetunió népgazdaságának minden ágában. Enélkül gondolni sem lehetett arra, hogy ily rövid idő alatt hatalmas fellendülést érjünk el a termelésben és emeljük a munka termelékenységét.

A háború utáni ötéves terv minden fejezete, minden általa kitűzött feladat megkövetelte a megfelelő termelési ágak

további technikai fejlesztését, a termelési folyamatok gépesítését, automatizálását, villamosítását és kémiai eljárások fokozott alkalmazását a technológiában.

A háború utáni ötéves terv számos nagy feladatot tűzött ki a technika teljesen új ágainak és új termelési eljárásoknak a fejlesztésével kapcsolatban is. Ide sorolható például a szilárd tüzelőanyagok energetikai és vegyi felhasználása, a szén földalatti elgázosítása és az oxigén alkalmazása különféle gyártási folyamatokban; az elektrotechnológia széleskörű alkalmazása könnyű és színesfémek, ötvözött acélok, vegyitermékek termelésében és a fémmegmunkálásban, számos új szintetikus termék előállítása, a nagyfeszültségű egyenáram nagy távolságokra történő továbbításával kapcsolatos kísérleti munkálatok és e módszer gyakorlati megvalósítása, a rádió-lokáció alkalmazása a népgazdaságban, a léglökéses technika fejlesztése és olyan újtípusú motorok alkalmazása, amelyek eddig el nem ért új sebességet és teljesítőképességet biztosítanak, végül az atomenergiának az iparban és közlekedésben történő felhasználása céljából folytatott kutatómunka. E feladatok némelyike túlnő a modern kapitalista technika lehetőségeinek keretein. Bár a modern kapitalista technika egészen közel jutott e feladatok megoldásához, képtelen arra, hogy békés célok érdekében, a néptömegek javára nagy méretekben meg is valósítsa azokat. Különösképpen vonatkozik ez az atomenergia széleskörű békés felhasználására, amit az Egyesült Államok tőkés monopóliumai és a velük szoros kapcsolatban álló militarista körök nyíltan akadályoznak.

A Szovjetunió 1946—1950. évi negyedik (háború utáni első) ötéves tervét a Szovjetunió ipara határidő előtt — 4 év és 3 hónap alatt teljesítette. A Szovjetunió ipari termelése 1940-hez képest 73 százalékkal emelkedett. Valamennyi iparágban jelentősen megnövekedett a termelési folyamatok technikai felszereltsége, emelkedett a munkaigényes és nehéz munkák gépesítésének, a termelés villamosításának és automatizálásának színvonala.

Így a vaskohászatban az acélöntésnél bevezették az oxigén alkalmazását, széles méretekben megvalósították a munkaigényes és nehéz munkák gépesítését és számos termelési folyamatot automatizáltak.

A nagyolvasztók hasznos térfogatának kihasználása 1940-hez képest 25 százalékkal, a Martin-kemencék alapterületének

egy négyzetméterére eső acéltermelés pedig 33 százalékkal emelkedett*.

A szénbányászatban befejezték a réselésnek, a fejtésnek, a rakodásnak, a szén földalatti szállításának és vasúti vagonokba való berakásának gépesítését. Új gépeket gyártottak és rendszeresítettek a szén jövesztésének gépesítésére a fejtési homlokokon, úgyszintén a szén- és a meddő kőzetek berakására az elővájási vágatokban. Megkezdődtek a szénbányák komplex gépesítésére irányuló munkálatok, megindult az áttérés a gépek és gépezetek munkájának önműködő távvezérlésére**. A munkaigényes folyamatok gépesítése a szénbányászatban és az új gépek bevezetése gyökeresen átalakította a bányák arculatát és azokat élenjáró technikával felszerelt hatalmas iparvállalatokká változtatta át.

A kőolajiparban messzemenően bevezetik az új technikát a kőolajkitermelésben, a kutak fúrásában és a kőolajfinomításnál. Az új kőolajfinomító gyárak és berendezések, amelyek modern hazai technikával vannak felszerelve, a kémiai technológia élenjáró módszereit alkalmazó automatizált üzemek ragyogó példái. A nagy kőolajvezetékek létesítése révén átalakult a kőolaj és a kőolajtermékek szállítása***. Az ország

---

* 1951-ben 1950-hez képest a nagyolvasztók hasznos térfogatának kihasználása több mint 5 százalékkal, a Martin-kemencék alapterületének egy négyzetméterére eső acéltermelés pedig csaknem 5 százalékkal emelkedett. Ez az emelkedés az 1952. évi terv teljesítéséről szóló jelentés szerint tovább folytatódott. 1952-ben 1951-hez képest újabb 5 illetve 3 százalékos volt az emelkedés. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1951 illetve 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

** 1952-ben folytatódott az elővájatok újfajta ácsolatainak meghonosítása, a fémtartószerkezetek és a vasbetontartók alkalmazása. 1952 végére több mint 2 000 szénkombájnt és réselőgépet s több mint 1 600 szállítószalagvonalat alakítottak át távvezérlésre. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

*** Az olajiparban tovább növekedett a turbinásfúrás aránya. Sikerrel honosították meg a fúrási sebesség fokozását és a szerelőmunkák időtartamának csökkentését biztosító gyorsított turbinásfúrást és a kétaknás fúrást. Tovább fejlődött a rétegnyomás fenntartásán alapuló, s különösen a szegélyvonalon túli elárasztással folyó ásványolajkitermelés. Folytatódott a másodlagos ásványolajkitermelő módszerek alkalmazása, víz, gáz és levegő olajrétegbe való bepréselése útján. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

energetikájában mind nagyobb jelentőségűvé válik a gázipar, amely felhasználja a földgázt, a kokszból, palából nyert gázokat és egyéb ipari gázokat. A szaratov—moszkvai, dasava—kievi és a kohtlajarve—leningrádi gáztávvezetékek biztosították a gázfűtőanyag széleskörű felhasználását a háztartásokban, a közműveknél és az iparban.

Megkezdődött a mesterséges folyékony fűtőanyagok gyártásával foglalkozó vállalatok építése. A villamosenergia termelésének növekedése 1950-ben 87 százalékkal haladta meg az 1940. évi színvonalat, a népgazdaság valamennyi ágában biztosította a termelési folyamatok villamosításának jelentős meggyorsítását*. Különösen jelentős, hogy a háború idején lerombolt összes vízierőművet helyreállítottuk és számos új vízierőművet, hőerőművet, elektromoshálózatot és hőerőhálózatot építettünk.

A villamosenergiát a legújabb energetikai technika bevezetésének alapján termelték. A körzeti vízierőművek kétharmadánál önműködő vezérlőberendezéseket alkalmaznak. A villamos hőerőműveknél nagymértékben bevezetik az égési folyamatok és a kazánok táplálásának automatizálását. A villamoserőműveknél nagynyomású gőzkazánokat, valamint kényszeráramlású kazánokat állítottak fel, ami jelentős üzemanyagmegtakarítást biztosít. Nagyjelentőségű az újtípusú nagynyomású távfűtési turbinák, a hidrogénhűtésű generátorok és más új gépek és készülékek bevezetése.

A vegyiparban újfajta ásványi műtrágyák gyártását vezették be. A szintetikus szerves vegyiparban számos új eljárást vezettek be a szintetikus kaucsuk, a műrost, különféle műanyagok, az anilin- és lakkfestékek, gyógyszerkészítmények stb. gyártásában. A vegyiparban sikeresen vezették be a termelés folyamatos módszereit, az automatikus irányítást és ellenőrzést.

A háború utáni ötéves terv során az új technika bevezetése a népgazdaság valamennyi ágában a szovjet gépgyártás rohamos fejlődésének alapján valósult meg. A szovjet gép-

---

* A villamosenergiatermelés 1951-ben 1950-hez képest 14 százalékkal, 1952-ben 1951-hez képest újabb 13 százalékkal növekedett. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1951 illetve 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

gyártás termelése 1950-ben 2,3-szeresével múlta felül az 1940. évi termelést.

A kohászati berendezések gyártása ugyanezen időszak alatt 4,8-szeresére, a villamosberendezések előállítása háromszorosára, a gőzturbinák gyártása 2,6-szeresére, a kőolajipari berendezések gyártása háromszorosára, a traktorok előállítása 3,8-szeresére, a kombájnok gyártása 3,6-szeresére emelkedett.

Ezek gyártásánál, de sok más újtípusú gép és berendezés gyártásánál is, a modern technika haladó irányzatai érvényesülnek. Ezzel kapcsolatban jelentősen bővült és megújult a gépgyártás termelésének cikklistája. Így a háború utáni ötéves terv éveiben a következő gépek és berendezések gyártása indult meg: 250 univerzális rendeltetésű újtípusú fémforgácsoló szerszámgép, több mint 1 000 féle típusú speciális agregát szerszámgép, 23 automata és félautomata típus, 34 kovácsoló és présautomata típus, valamint nyomás alatti öntést, centrifugálöntést végző gépek és a fémek meleg és hideg megmunkálását szolgáló több más berendezés gyártása*.

A nagyszilárdságú öntvényekből készült szerszámok termelésének jelentős növelése biztosította az új gyorsforgácsolási módszerek bevezetését. Ilymódon a gépek és berendezések gyártása is az új technika alapján fejlődött. A gépgyárakban messzemenően alkalmazták az új, nagytermelékenységű termelési módszereket és technológiai folyamatokat, a futószalag rendszerű megmunkálást és automata gépsorokat, a fedettívű automatikus és félautomatikus hegesztőporos hegesztést, az alkatrészek nagyfrekvenciás edzését, a centrifugálöntést és kokillaöntést, a sajtolást és a gyorsfémforgácsoló módszereket.

A szovjet gépgyártás kiemelkedő eredménye volt a 26 önműködő szerszámgépsor és a világviszonylatban első,

---

* 1951-ben mintegy 500, 1952-ben pedig mintegy 600 féle rendkívül fontos újtípusú és márkájú gépet és gépszerkezetet gyártottak. Ezenkívül 1952-ben a szerszámgépipar több mint 200 féle újtípusú és márkájú fémvágó és famegmunkáló szerszámgép és kovácsoló-sajtológép gyártására tért rá, köztük egyedi gyártásban készült újszerkezetű, nagyteljesítőképességű nagy- és nehézszerszámgépek, valamint automata és félautomata szerszámgépek és új automatikus szerszámgépsorok gyártására. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1951 illetve 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

motordugattyúkat gyártó automataüzem megteremtése. A szovjet gépgyártás sikereinek eredményeképpen a Szovjetunió gépparkja 1950-ben több mint kétszerese volt az 1940. évinek; alapjában véve termelékenyebb, speciális automata és félautomata szerszámgépekkel egészült ki. A Szovjetunió egész iparának termelési állóalapjai 1940-hez képest 58 százalékkal emelkedtek.

A szovjet ipar technikai fejlődésének rendkívül fontos mutatója, hogy a munka egy munkásra eső villamosenergiával való ellátottsága 1940-hez képest másfélszeresére emelkedett. A háború utáni ötéves terv éveiben, a kisebb vállalatokat nem számítva, több mint 6 000 ipari üzemet állítottunk helyre, építettünk fel és helyeztünk üzembe. Emellett nemcsak az új üzemek építése, hanem a háború idején lerombolt vállalatok helyreállítása is a technika legújabb vívmányainak alapján valósult meg.

A szovjet ipar és különösképpen a gépgyártás nagyarányú növekedése és technikai fejlődése biztosította a mezőgazdaság anyagi-technikai bázisának jelentős kiszélesítését. A háború utáni ötéves terv éveiben a mezőgazdaság 536 000 (15 lóerősre átszámított) traktort, 93 000 gabonabetakarító kombájnt (köztük 39 000 magajáró kombájnt), többmillió traktorekét, traktoros-vetőgépet, kultivátort és egyéb talajmegmunkáló, vető- és aratógépet kapott*. A gépgyártóipar számos új gép gyártását dolgozza ki és kezdi meg a gyapot, a cukorrépa, a tengeri, a burgonya, a rizs, a szójabab, a len és a kaucsuknövények megművelésének és betakarításának komplex gépesítése, továbbá az erdőültetés, az állattenyésztés és más mezőgazdasági munkák gépesítése céljából.

Jelentős munkálatokat hajtottak végre a kolhozok, a gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok villamosításával

---

* A mezőgazdaság 1951-ben 15 lóerőre átszámítva 137 000 traktort, 53 000 gabonabetakarító kombájnt, köztük 29 000 magajáró kombájnt, 59 000 tehergépkocsit, 2 000 000 talajművelő eszközt, vető-, arató és egyéb mezőgazdasági gépet kapott. 1952-ben a mezőgazdaság 15 lóerős traktorokra átszámítva 131 000 traktort kapott, továbbá 41 000 gabonabetakarító kombájnt, köztük 21 000 magajáró kombájnt, 57 000 tehergépkocsit, több mint 2 000 000 talajművelő eszközt, vető-, arató és egyéb mezőgazdasági gépet, valamint gépeket és berendezéseket az állattenyésztőtelepek számára. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1951 illetve 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

kapcsolatban. A falusi villamoserőművek teljesítőképessége 1950 végéig az 1940. évihez képest 2,8-szeresére emelkedett.

A mezőgazdaság anyagi-technikai bázisának növekedése és a mezőgazdasági dolgozók szakképzettségének emelkedése nagymértékben fejlesztette a földművelés kultúráját; megkezdték a helyes szántóföldi vetésforgó és takarmányfüves vetésforgó rendszeresítését és komoly eredményeket értek el a fő mezőgazdasági munkák gépesítése terén. 1950-ben a kolhozokban a tavaszi és őszi szántás több mint 90 százalékát traktorokkal végezték el; az előhántó ekékkel végzett szántás az egész traktorszántásnak 87 százalékát érte el. A kolhozokban 1950-ben az összes gabonaneműek vetésterületének felén kombájnokkal arattak. Sikeresen valósul meg a sztálini természetátalakítási terv: a kolhozok, a szovhozok, a gép- és traktorállomások, az erdőgazdaságok és az erdővédő állomások 1 350 000 hektárnyi területen végeztek védőerdőültetést és vetést*.

A szovjet iparnak a háború utáni ötéves terv alatt elért sikerei lehetővé tették, hogy a vasúti közlekedés mozdonyparkját újtípusú gőzmozdonyokkal, Diesel-mozdonyokkal és villamos mozdonyokkal újítsák fel és egészítsék ki, s hogy számos vasútvonalat és városkörnyéki szakaszt villamosítsanak. Jelentősen korszerűsítették és kiegészítették a folyami és tengeri flottát; a gépkocsiszállítás teherforgalma 1950-ben 1940-hez képest 2,3-szeresére emelkedett**, a tökéletesített burkolatú gépkocsiutak hálózata 2,5-szeresére növekedett.

Az ötéves terv évei alatt tökéletesítették a hírközlés minden válfajának technikai felszerelését, megkezdték a rádió bevezetését a Szovjetunió egész területére, kiszélesítették a televíziós hálózatot.

Ilymódon tehát a szovjet nép, Lenin—Sztálin pártjának vezetésével, a háború utáni sztálini ötéves terv évei alatt a

---

* 1951-ben 745 000 hektár területen, 1952-ben pedig újabb 725 000 hektár területen ültettek védőerdőket. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1951 illetve 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

** A gépkocsiszállítás teherforgalma 1951-ben 1950-hez képest 20 százalékkal, 1952-ben 1951-hez képest 15 százalékkal növekedett. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1951 illetve 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

népgazdaság minden ágában jelentősen emelte a termelés technikai színvonalát és meghonosította a modern technika legújabb vívmányait.

A technikai fejlődés a Szovjetunióban állandó és egyre gyorsul. A népgazdaság egész fejlődése a háború utáni években az új technika és az élenjáró technológia tervszerű bevezetésének alapján, a tudomány és a termelés dolgozói alkotó együttműködésének alapján megy végbe. A technikai fejlődés a Szovjetunióban a munkatermelékenység növekedésének, a nép anyagi jóléte és kulturális színvonala emelkedésének, a tudomány, a kultúra és a művészet felvirágzásának nagyjelentőségű tényezője.

A modern technika a tudományos felfedezések következtében jelenleg fordulóponton megy keresztül, nagy műszaki átalakulások küszöbén áll. E fordulatot a dolgozók érdekében megvalósítani csak a tervszerű szocialista gazdaság képes, amelyet nem fenyeget válság és munkanélküliség, amely mentes a jelenkori kapitalizmus ellentmondásaitól. De figyelembe kell venni azt is — és ebben rejlik a szocialista társadalom fejlődése új szakaszának sajátossága —, hogy az új technikai feladatok megoldása, a technikai fejlődésben a minőségi ugrás elképzelhetetlen a tudomány új, hatalmas fellendülése nélkül, széleskörű, céltudatos, tudományos kutatómunka nélkül, amelynek sikerét kiváló szakképzettségű káderek és korszerű berendezések biztosítják.

A szocialista gazdaság további technikai fejlődésében rendkívüli jelentősége van a Sztálin elvtárs által kitűzött feladatok megvalósításának: a legközelebbi időben nemcsak el kell érni, hanem túl is kell szárnyalni a Szovjetunió határain túl elért tudományos eredményeket.

A TUDOMÁNY A SZOCIALISTA TÁRSADALMI RENDSZERBEN

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom, amely új korszakot nyitott meg az emberiség történetében, a tudomány és technika fejlődésének korlátlan lehetőségeit teremtette meg és mindenekelőtt megteremtette a feltételeit annak, hogy a tudományt és technikát tervszerűen felhasználhassák a nép javára, a termelőerők fejlesztésére, a dolgozók anyagi helyzetének megjavítására és a kultúra fellendítésére.

Az Októberi Szocialista Forradalom győzelme, amely szétzúzta a kapitalizmust, és a termelési eszközöket az egész nép tulajdonává tette, egyben felszámolta azt a lehetőséget is, hogy a tudományt a kizsákmányolás eszközévé változtassák. A földkerekség egyhatodán megsemmisítették a tudomány felhasználásának népellenes jellegét, amely kikerülhetetlen a kapitalizmus körülményei között, különösen akkor, amikor a tudomány korunk tőkés monopóliumainak kezébe kerül és az imperialista terjeszkedésnek és rablóháborúk előkészítésének eszközévé válik.

Lenin már két hónappal az Októberi Forradalom győzelme után rámutatott a dolgozók óriási feladataira a tudomány, a technika és a kultúra fejlesztése terén. A Szovjetek III. Összoroszországi Kongresszusán hangzottak el Lenin következő szavai:

„Azelőtt az emberi elme, az emberi géniusz csak azért alkotott, hogy egyeseknek juttassa a technika és a kultúra minden áldását, a többieket pedig megfossza a legszükségesebbtől — a művelődéstől és a fejlődéstől. Most ellenben a technika minden csodája, a kultúra minden vívmánya a nép közkincsévé válik, és mostantól fogva az emberi elme és géniusz sohasem lesz az erőszak eszközévé, a kizsákmányolás eszközévé. Mi tudjuk ezt — és kérdezem, talán nem érdemes dolgozni, nem érdemes odaadni minden erőnket ennek a roppant történelmi feladatnak érdekében? S a dolgozók el fogják végezni ezt az óriási történelmi munkát, mert a forradalom, az újjászületés és a megújhodás hatalmas, szunnyadó erői rejlenek bennük"[25].

A Szovjetunió dolgozói a bolsevik párt vezetésével a sztálini ötéves tervek évei alatt elvégezték ezt a titáni történelmi munkát, a szocializmus országát örökösévé és folytatójává tették mindannak, ami legjobbat, ami haladót az emberi lángelme évszázadok folyamán kivívott. A szovjet tudomány a világ tudományának élcsapata lett és páratlanul álló nemzetközi vonzóerőre tett szert.

A szocialista társadalmi rendszerben, melyben a termelőerők és a termelési viszonyok között nincsenek ellentmondások, melyben a népgazdaságot egységes szocialista terv szerint építik, a tudomány és a technika azelőtt ismeretlen fejlődési lehetőségeket kapott.

A Szovjetunió létezése és egész fejlődése, a szocialista

építés minden sikere, valamint a szovjet népnek a Nagy Honvédő Háborúban elért történelmi győzelme a legnagyobb tudományon: a természet és a társadalom fejlődésének törvényeiről szóló marxi-lenini tudományon alapul.

Az emberi tudomány a történelemben elsőízben vált a társadalmi viszonyok tudatos megszervezésének, a gazdaság tervszerű vezetésének, a technikai haladás céltudatos fejlesztésének és irányításának alapjává.

Lenin azt a feladatot tűzte ki elénk, „... hogy a tudás valóban hússá és vérré váljék bennünk, hogy valóban és igazán mindennapi életünk alkotórészévé legyen"[26]. Emellett rámutatott, hogy „... nekünk nem azokkal a követelményekkel kell fellépnünk, amelyekkel a nyugateurópai burzsoázia lép fel, hanem olyanokkal, amelyek méltók és illenek egy olyan országhoz, amely feladatául azt tűzte ki, hogy szocialista országgá fejlődjék"[27].

Lenin röviddel az Októberi Szocialista Forradalom győzelme után, a tudományos-technikai munkák tervének vázlatában megadta a szovjet tudomány fejlesztésének programját. Lenin a szovjet tudósok erőfeszítéseit az ország természeti kincseinek rendszeres tanulmányozására és felkutatására irányította, a lehető leggyorsabb gazdasági fellendülés, az iparnak az új technika alapján való újjászervezése, az ipar, a közlekedés és a földművelés széleskörű villamosítása, a termelőerők észszerű elosztása céljából. A tudomány fejlesztésének e lenini programja lelkesítette a tudósok ezreit, és kutatásaikat az elmélet és a gyakorlat, a tudomány és a termelés szerves egységének új útjára irányította. A Goelro-terv az első nagyszerű kísérlet volt a szocialista építőmunka elméletének és gyakorlatának erre az egységére, a tudósok, mérnökök és a dolgozók millióinak alkotó együttműködésére, akiket Lenin—Sztálin pártja a Szovjetország technikai-termelési alapjának gyökeres átszervezésére lelkesített. Sztálin elvtárs 1925-ben a proletár diákok összszövetségi értekezletéhez intézett üzenetében ezt írta:

„Úgy vélem, hogy a mi országunk, a forradalmi tapasztalatok és a forradalmi hagyományok országa, a gondolat begyepesedése és pangása elleni harc országa — ez az ország a tudomány felvirágzásának legkedvezőbb talaja. Aligha lehet kételkedni abban, hogy a nyárspolgári korlátoltság és maradiság, amely a kapitalista iskola régi professzoraira jellemző,

ólomsúlyként nehezedik a tudományra. Aligha lehet kételkedni abban, hogy teljes és szabad tudományos alkotásra csak új emberek képesek, akiknek nincsenek ilyen fogyatékosságaik. Országunknak ezen a téren nagyszerű jövendője van, országunk lesz a béklyóiktól megszabadult tudományok fellegvára és melegágya"[28].

Sztálin e nagyszerű előrelátása teljes mértékben megvalósult. Míg a kapitalista országokban a monopoltőke uralma alá került tudomány egyre mélyebb válságot él át és egy újabb háború gyujtogatóinak eszközévé válik, addig a Szovjetunió a kapitalista béklyóktól megszabadult élenjáró tudomány hazája lett. A szovjet tudomány, amely az egyetlen tudományos világnézet — a dialektikus materializmus alapján fejlődik, egyre újabb győzelmeket arat, s a természeti erők megismerésének és átalakításának új útjait tárja fel, a természeti erőket alárendeli az embernek és a dolgozók érdekében használja fel azokat.

A világtörténelemben elsőízben valósul meg Marx nagyszerű előrelátása a munka és a tudomány egységéről, a nép szolgálatába állított valóban „anyagi-alkotó és tárgyi alakot öltő tudományról". Az élenjáró szovjet tudomány alapvető sajátossága, hogy olyan tudomány, amely nem zárkózik el a néptől, nem tartja magát távol a néptől, hanem kész szolgálni a népet, kész a népnek a tudomány összes vívmányát átadni, amely a népet nem kényszerből, hanem önkéntesen, szívesen szolgálja.

A szovjet tudománynak ez a tulajdonsága különösen magára vonja a kapitalista országok tudományos dolgozói széles körének és az értelmiség haladó rétegeinek figyelmét. A kapitalista országokban a tudósok lépten-nyomon látják, hogy kutatásaik eredményei, munkájuk gyümölcse a tőkés monopóliumok népellenes politikájának eszközeivé válnak.

Dyson Carter kanadai kémikus „Oroszország titkos fegyvere" (Russia's Secret Weapon. London 1944.) című, még a háború idején megjelent könyvében, amely valamennyi angolszász országban széles körben elterjedt, így jellemezte a szovjet tudománynak ezt a sajátosságát:

„A szovjet tudomány — újfajta tudomány. Olyan tudomány, amelyet a nép megért, a nép felhasznál, olyan tudomány, amely éltető erő és együtt halad előre a néppel, a béke

idején és a háború idején egyaránt. Olyan tudomány ez, amelyről a múlt lángeszű gondolkodói csak álmodhattak."

Carter elemzi, hogy miben rejlik a szovjet tudománynak ez az új vonása és erre a következtetésre jut: az új mindenekelőtt abban rejlik, hogy a Szovjetunióban a tudományt visszaadták a népnek.

A kapitalista országokban „férfiak és nők milliói dolgoznak gépek mellett, amelyeket a tudomány segítségével alkottak. De ez a tudomány nem az övék. A tudományt elszakították tőlük... Oroszországban a tudományt visszaadták a népnek. Minden férfi, nő és gyermek a magáénak tudja. És ez tette a legerősebb fegyverré, amelyet az emberiség valaha is kikovácsolt."

Leninnek és Sztálinnak, a szovjet állam megalapítóinak a tudomány fejlődése iránt tanúsított magatartását fejtegetve, Carter megjegyzi: „A Szovjetállam fennállásának kezdetétől fogva teljes sebességgel haladt előre a tudományos cél felé és politikája a tudománnyal szemben sohasem ingadozott. Míg más országokban a tudományt készpénz ellenében vették-adták, felhasználták vagy elhajították, addig Oroszországban, a szovjet hatalom első éveiben, az akkori ínség és nélkülözés ellenére, új tudományt teremtettek és milliók kapcsolódtak be annak a lenyűgöző tervnek megvalósításába, amely a szovjet tudományt példátlan magaslatra emelte." Ugyanezeket a gondolatokat hangsúlyozta Hewlett Johnson, Carter könyvének londoni kiadásához írt előszavában. A Szovjetunióban — írta — „a tudományt barátként üdvözlik, tárt karokkal fogadják, tisztelik és mindenképpen támogatják. A Szovjetállam vezetői megbecsülik a tudományt és minden eszközzel előreviszik. A Szovjetunióban az egyszerű ember megtanulja tisztelni a tudományt. A gyermekeket a tudomány szellemében nevelik. A Szovjetunióban a tudomány a legszélesebb területen uralkodik: áthatja a kutatómunkálatokat, igazgatja az ipart, irányítja az egészségvédelmet. A kormányt a tudomány vezérli, s tudomány hatja át a fasizmus elleni háborút."

Carter hangsúlyozza, hogy a szovjet tudomány elszakíthatatlan kapcsolatban van a szocialista gazdaság és a szocialista kultúra egész fejlődésével. Kifejezésre juttatja a kapitalista országok haladó értelmisége számos képviselőjének gondolatait, azoknak a gondolatait, akik a Szovjetunióban jártak, vagy akik a Szovjetunió fejlődését a tudományos irodalom

alapján figyelemmel követik és ezt írja: „Lenyűgöző új világ tárul elénk, amely tündérmesének tűnik számunkra — egy olyan világ, ahol az emberek nem félnek a munkanélküliségtől, ahol minden gyermek előtt nyitva áll a művelődéshez vezető út, ahol a főiskolai hallgatók ösztöndíjakat kapnak, ahol az egészségügyi ellátás ingyenes, ahol a nők a férfiakkal azonos munkabért kapnak, ahol a kultúra és a művészet minden formája milliók, az egész nép életének részévé vált."

Érthető, hogy külföldön, a tőkés monopóliumok bilincsében vergődő számos tudományos dolgozó ilyen lelkes csodálkozással tekint a szovjet tudomány sajátosságaira és vívmányaira.

A technikai haladás a Szovjetunióban a természettudományok, a technikai és társadalmi tudományok valamennyi területén széles körben kibontakozó tudományos kutatásokon alapul.

Sztálin a háború utáni ötéves terv egyik legfontosabb feladatának tekintette, hogy ki kell építeni a legkülönfélébb tudományos kutatóintézetek széles hálózatát, s minden szükséges segítséget meg kell adni a tudósoknak, hogy ezzel a legközelebbi időben necsak elérjék, hanem túl is szárnyalják a külföldi tudomány eredményeit.

E feladat teljesítéséhez a szovjet tudománynak megvan minden lehetősége.

A szovjet hatalom évei alatt a tudományos kutatóintézetek, gyári laboratóriumok és agronómiai kísérleti állomások széleskörű hálózata jött létre.

Nagy fejlődésen mentek át az egyetemeken és más főiskolákon folyó tudományos munkálatok is. A Szovjetunióban a tudományos dolgozók száma jelenleg mintegy 150 000.

1946-ban a tudományos kutatóintézmények pénzügyi ellátására 6,3 milliárd rubelt fordítottak, a következő években pedig a tudományra fordított kiadások jelentősen emelkedtek.

Az 1950. évi költségvetésben, amelyet a Szovjetunió Legfelső Tanácsa 1950 júniusában hagyott jóvá, a tudomány fejlesztésére az állami költségvetésből 5,6 milliárd rubelt, a gazdasági szervezetek saját eszközeiből pedig 2,5 milliárd rubelt irányoztak elő. Ilymódon 1950-ben a tudományra fordított kiadások összege elérte a 8,1 milliárd rubelt[29].

A tudósok anyagi körülményei rendkívül megjavultak, és ez lehetővé teszi számukra, hogy teljes mértékben az alkotó

tudományos munkának éljenek. A tudományos kutatóintézeteket és laboratóriumokat bőven ellátják korszerű tudományos felszereléssel, műszerekkel, reagensekkel stb. Számos intézkedés biztosítja, hogy a tudományos kutatómunkálatok, felfedezések és találmányok eredményeit a lehető legrövidebb időn belül alkalmazzák a termelési gyakorlatban, hogy a technikai maradiság és konzervativizmus megnyilvánulásait leküzdjék, s hogy teljes mértékben kihasználják azokat az előnyöket, amelyeket e tekintetben a szocialista társadalmi rendszer nyujt.

A tudományos és műszaki haladás előbbrevitelében tevékenyen részt vesznek az emberek milliói: az ipar, a közlekedés sztahanovistái, az élenjáró mezőgazdasági dolgozók, az újító és észszerűsítő munkások. Az élenjáró kolhozparasztok széles tömegei vesznek részt az agrártudomány vívmányainak meghonosításával kapcsolatos kísérleti munkában (őszi növények jarovizálása, délszaki növények meghonosítása északon, új növényfajták és állatfajok kinevelése, új öntözési rendszerek kidolgozása stb.). Arra törekszenek, hogy a kolhozokat a tudomány gigászi laboratóriumává, az agronómia, a talajkutatás, az agrokémia, az agrofizika, a biológia stb. vívmányai kipróbálásának és tömeges alkalmazásának területévé tegyék. E vívmányok mind arra irányulnak, hogy megteremtsük az élelmiszerek és a mezőgazdasági nyersanyagok bőségét.

A tudomány és a termelés élenjárói közös erőfeszítéssel új utat törnek a technikai haladás számára s fordulatot valósítanak meg a termelési folyamatokban. Az újítók a tudomány és a technika különféle területein bátran szétzúzzák az elavult hagyományokat és azokat a további kommunista építés feladatainak megfelelő új módszerekkel cserélik fel*.

A tőkés országokban, különösen az Egyesült Államokban, a tudományos dolgozók széles köreiben mindezideig vita folyik arról, hogy tervezhető-e a tudomány. Számtalan beszéd hangzik el, cikkeket és könyveket adnak ki a tervezés mellett és ellen. A valóság az, hogy olyan társadalmi rendszerben,

---

* 1952-ben az iparban, az építésben és a közlekedésben mintegy 800 000 találmányt, műszaki újítást és észszerűsítő javaslatot alkalmaztak. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

amely lényegére nézve tervszerűtlen, a tudományt sem lehet tervszerűen fejleszteni.

Más a helyzet a szovjet rendszerben. Azóta, hogy Lenin 1918 tavaszán kitűzte a Tudományos Akadémia tudományos-technikai munkáinak feladatait és felvázolta Oroszország híres villamosítási tervét (Goelro), a tudomány mind méreteit, mind tartalmát illetően töretlen ívben fejlődik.

A Szovjetunió Tudományos Akadémiája ötéves tudományos tervei, valamint a többi akadémiák tervei teljes összhangban vannak a népgazdaság helyreállítását és fejlesztését szolgáló ötéves terv konkrét igényeivel. A Szovjetunió Tudományos Akadémiája 1949 óta minden évben tervet dolgoz ki a tudományos kutatómunkák eredményeinek a termelésben való meghonosítására.

A Szovjetunió Tudományos Akadémiája hatalmas tudományos kutatóközponttá alakult át, amely sok más tudományos kutatószervezet tevékenységét irányítja és egybehangolja. A 12 szövetségi köztársaságban létrejöttek és megerősödtek a köztársasági tudományos akadémiák, a többi szövetségi köztársaságban és számos területi központban pedig létrehozták a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának fiókintézeteit. Ilymódon a Szovjetunióban sok városban kialakulnak a szovjet tudomány hatalmas központjai, amelyek biztosítják, hogy a tudományos munkák eredményeit a legrövidebb időn belül felhasználják az iparban, a mezőgazdaságban és a közlekedésben.

A Szovjetunióban folyó tudományos kutatómunkálatok, mint ahogy az élenjáró tudománytól ez elvárható, megelőzik a termelés legközelebbi feladatait. Sztálin elvtárs már 1929-ben, a marxista agrárszakemberek konferenciáján ezt mondta: „... feltétlenül szükséges, hogy az elméleti munka ne csak lépést tartson a gyakorlati munkával, hanem meg is előzze azt, hogy gyakorlati funkcionáriusainkat a szocializmus győzelméért vívott harcukban felfegyverezze"[30]. Ez a megállapítás a tudomány minden ágára egyaránt érvényes. A tudományos és technikai kutatások megteremtik a minőségileg új technika alapjait. E technika túlnő a kapitalista országokban elért kereteken és megteremti az előfeltételeket a termelőerők fejlődésének további meggyorsításához, a szellemi és fizikai munka között, valamint a város és a falu között levő ellentét teljes megsemmisítéséhez.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy az élenjáró tudomány nem tűri meg a tunyaságot, a maradiságot, a pangást, nem fél attól, hogy elvesse, ami elavult, ami túlélte magát, nem ismer el fétiseket. A főiskolák tudományos munkásainak fogadásán a Kremlben, 1938 május 17-én Sztálin elvtárs pohárköszöntőjében ezt mondotta: „A tudománynak, annak a tudománynak a felvirágzására, amelynek művelői, noha a tudományban kialakult hagyományok erejét és jelentőségét átértik és a tudományok érdekében hozzáértően ki is használják, mégsem akarnak e hagyományok rabjává lenni — annak a tudománynak a virágzására, amelynek megvan a bátorsága, elszántsága arra, hogy a régi hagyományokat, normákat, szabályokat összetörje, ha elavulnak, ha a haladás fékezőivé válnak, s új hagyományokat, új normákat, új szabályokat tud teremteni"[31].

A szovjet tudomány, amely a marxista-leninista világnézeten alapul, lényegére nézve forradalmi tudomány. Nemcsak megmagyarázza a természet és a társadalom tényeit és jelenségeit, hanem tevékeny befolyást is gyakorol a természetre és a társadalom fejlődésére.

„Mindenki tudja azt — tanítja Sztálin elvtárs —, hogy semmiféle tudomány sem fejlődhet és érhet el sikereket a vélemények harca, a kritika szabadsága nélkül"[32].

A vélemények harca, a bírálat szabadsága legyőzi a pangást és az elmaradást a tudományban, segít elsöpörni mindazt, ami elavult és túlélte önmagát, hogy megtisztítsa az utat az új, a haladó számára. Az 1947. évi filozófiai vita során komoly hibákat tártak fel az elméleti fronton és megsemmisítő csapást mértek a burzsoá objektivizmusra.

A párt és Sztálin elvtárs útmutatásai a filozófia területén a társadalmi tudományok fejlesztésének harci programjává váltak a Szovjetunióban.

A természettudományok fejlődésében óriási jelentősége volt a biológiai tudomány helyzetéről szóló vitának, amely a Lenin Mezőgazdasági Tudományos Akadémia 1948. évi ülésszakán folyt le. A kolhozrendszer győzelme és a szocialista mezőgazdaság fejlődése lehetővé tette, hogy a Szovjetunióban elvileg új, szovjet biológiai tudományt teremtsenek, amelynek alapjait Micsurin fektette le.

A szovjet biológiai tudomány alkotó módon továbbfejlesztette a darwinizmust, a dialektikus materializmus elvi tételeinek, a tudomány legújabb adatainak és a szocialista mező-

gazdaság tapasztalatai általánosításának alapján. E fejlődés Darwin tanítását megszabadította hibáitól, különösen Malthus áltudományos elméleteinek kritika nélküli (mint Engels mondta: „naiv") elfogadásától. E fejlődés messze előrevitte a darwinizmust azoknak az új fejlődési lehetőségeknek megfelelően, amelyekkel a tudomány a szocialista társadalmi rendszerben rendelkezik.

A szovjet biológiai tudománynak, mint az egész szovjet tudománynak, egyik alapvető jellemző sajátossága: elszakíthatatlan, szerves egysége a gyakorlattal, az adott esetben a szocialista mezőgazdaság gyakorlatával, a kolhozok és szovhozok gyakorlatával. A Lenin Mezőgazdasági Tudományos Akadémia ülésszakán tartott beszámolójában Liszenko akadémikus megállapította: „A tudománynak a kolhozok és szovhozok gyakorlatával való szoros összekovácsolása az elmélet fejlődésének kimeríthetetlen lehetőségeit teremti meg s lehetségessé teszi az élő testek és a talaj természetének mind mélyebb kikutatását"[33].

E kimeríthetetlen lehetőségek teljes felhasználását, a szovjet biológiai tudomány alkotó fejlesztését akadályozták a weismannizmus-morganizmus áltudományos tételeinek szószólói, akik arra törekedtek, hogy a szovjet biológiai tudományt visszafelé húzzák, hogy fékezzék a szocialista földművelés gyakorlatában érvényesülő befolyását, hogy elferdítsék a kutatómunkák egész irányát.

Egyes szovjet biológusok, akik laboratóriumaikban és dolgozószobáikban elzárkóztak az élettől, reakciós burzsoá elméletek uszályába kerültek.

Teljesen terméketlenek voltak a weismannizmus-morganizmus híveinek kísérleti munkái. Ezek főképpen olyan haszontalan „kutatásokra" irányultak, mint a különféle feltételek (köztük a háború!) befolyása a gyümölcsmuslicára; ezek a kísérletek a véletleneken, az élő természet összefüggéseinek és törvényszerűségének tagadásán, a tudományos előrelátás tagadásán alapultak és teljesen elszakadtak a szocialista mezőgazdaság feladataitól.

Mint Sztálin elvtárs rámutatott, az a tudomány, amely a gyakorlatnak nem ad világos távlatokat, tájékozódást és a gyakorlati célok elérésébe vetett biztonságot, nem méltó arra, hogy tudománynak nevezzük. Márpedig éppen ez jellemezte

a weismannista-morganista irányzathoz tartozó biológusok áltudományos munkáit.

A Lenin Mezőgazdasági Tudományos Akadémián Sztálin elvtárs kezdeményezésére 1948 augusztusában lefolyt tudományos vita tisztázta a biológiában felmerült vitás kérdéseket. A Micsurin műveiben magasabb fokra emelt, valóban alkotó darwinizmus hívei és a weismannizmus-morganizmus követői között folyó sokéves vita ez utóbbiak vereségével végződött. Ez a tudomány fejlődésének útjában álló áltudományos tanítás kikerülhetetlen veresége volt. A vita megsemmisítő csapást mért a reakciós és tudományellenes weismannista-morganista irányzatra, megmutatta a dialektikus materializmusra támaszkodó micsurini biológia teljes győzelmét és hatalmas erejét. A biológiai tudományból kiűzték a véletleneket és a reakciós elméletek behatását.

Ez győzelem volt a biológiai tudományban a rothadt burzsoá ideológia, a kutatómunkák irányának idealista elferdítése fölött. Ezzel a legerősebb akadályt is elhárították, amely a szovjet biológiai tudomány és az ezen alapuló mezőgazdasági tudomány és orvostudomány alkotó fejlődésének útjában állt.

A biológiai tudományban lefolyt vita továbbfejlesztéseképpen a Szovjetunió Tudományos Akadémiája és a Szovjetunió Orvostudományi Akadémiája 1950 júniusi-júliusi ülésszakán megvitatta Pavlov fiziológiai tanításának problémáit. A vita nagy hibákat és fogyatékosságokat tárt fel Pavlov hagyatékának alkotó feldolgozásában és továbbfejlesztésében. Pavlov megteremtette a magasabb idegműködésről szóló új materialista tanítást, az élő szervezet mint egységes egész tanulmányozásának objektív módszerét, és valóban tudományos alapokra helyezte a fiziológiát, az orvostudományt, a pszichológiát, a pedagógiát stb.

A szovjet fiziológusok egyáltalában nem vagy nem kellőképpen dolgozták fel a pavlovi tanítás legfontosabb részeit. Egyes vezető tudományos intézmények kutatói, akikre a pavlovi tanítás továbbfejlesztését bízták, megváltoztatták e tanítás materialista szellemét, a külföldi burzsoá tudósok reakciós idealista elméleteinek hálójába kerültek. Nem harcoltak az áltudományos, Pavlov-ellenes irányzatok ellen, sőt, egész sor alapvető kérdésben maguk is eltértek Pavlov tanításának továbbfejlesztésétől. Fékezték a pavlovi eszmék és módszerek bevezetését a szovjet orvostudomány gyakorlatába, különösen

a pszichiátriában, a higieniai tudományba, a farmakológiába, valamint a pedagógiába és az állattenyésztési problémák kidolgozásába. Hibák voltak a legnagyobb fiziológiai intézetek munkájában is: a klikkrendszer, a komaság, a kasztszellem, a kritikával szembeni türelmetlenség burjánzott el ezekben az intézményekben. A burzsoá tudósok reakciós, áltudományos kijelentéseit nem fogadták harcos, pártszerű bírálattal, a szovjet tudósok hibáit pedig elkenték és takargatták.

A vita kiküszöbölte a pavlovi tanítás további feldolgozásának akadályait és lendületet adott a pavlovi tanítás alkotó továbbfejlesztésének, a szovjet orvostudomány és az egész szovjet tudomány érdekében. Csak e vita lezárása után értékelték teljes mértékben a szovjet biológiai tudomány oly nagyszerű felfedezéseit, mint aminők Lepesinszkaja munkái, amelyek kísérleti úton megcáfolták a biológia fejlődését fékező Virchow-féle áltudományos elméletet. Lepesinszkaja kísérletekkel bizonyította be, hogy a sejtek nemcsak a már létező sejtek osztódása útján keletkezhetnek, hanem olyan élő anyagok fejlődésének eredményeképpen is, amelyeknek nincs sejtszerkezete. Ez teljesen új távlatokat tárt fel a legfontosabb biológiai és orvostudományi problémák feldolgozása, az élet keletkezése és az élő anyag fejlődése törvényszerűségeinek tanulmányozása terén.

A *Pravda* hasábjain 1950 június-július folyamán lefolyt nyelvtudományi vita fordulópont volt a nyelvről szóló materialista tanítás történetében. Kiderült, hogy a marxizmust vulgarizáló Marr tanítványainak csoportja Marr „tanítását" a szovjet nyelvtudomány egész fejlődését fékező megmerevedett dogmává változtatta. Sok szovjet nyelvtudós a nyelvtudomány néhány alapvető kérdésében helytelenül értelmezte a marxizmus tanításait. A nyelvtudománnyal foglalkozó kutatóintézetekben a tudománytól és a tudomány embereitől távolálló arakcsejevi rendszer alakult ki. A nyelvtudomány vezető körei a nyelvtudomány helyzetének legcsekélyebb bírálatát is üldözték és elnyomták.

Sztálin a „Marxizmus és nyelvtudomány", „A nyelvtudomány néhány kérdéséhez" és „Válasz az elvtársaknak" című műveinek megjelenése mélyreható fordulatot jelentettek a nyelvtudományban, lerakták a szovjet nyelvtudomány szilárd elméleti alapjait. Ugyanakkor felvetették és megoldották a marxi-lenini elmélet számos általános kérdését, amelyeknek

óriási elvi jelentőségük van az egész szovjet tudományra nézve és a burzsoá ideológia elleni harcban.

Sztálin elvtárs kimutatta, hogy a nyelv nem felépítmény az alapon és hogy Marrnak és tanítványainak az a kísérlete, hogy összekeverjék a nyelvet a felépítménnyel, komoly hiba, a marxizmus vulgarizálása és elferdítése. A nyelvet nem egy valamelyik osztály hozza létre, hanem az egész társadalom, a társadalom valamennyi osztálya, száz meg száz nemzedék erőfeszítése. A nyelv, mint az emberek érintkezésének eszköze, egyformán kiszolgálja az egész társadalmat, a társadalom valamennyi osztályát. „Éppen ez a magyarázata annak, hogy a nyelv egyformán kiszolgálhatja a régi halódó rendet és az új, felemelkedőben lévő rendet; mind a régi, mind az új alapot, mind a kizsákmányolókat, mind pedig a kizsákmányoltakat"[34].

Sztálin elvtárs világosan megmutatta a kultúra és a nyelv közötti különbséget és leszögezte, hogy nem szabad a nyelvet a kultúrával azonosítani és összekeverni. „A kultúra lehet burzsoá és szocialista kultúra, ezzel szemben a nyelv, mint az érintkezés eszköze, mindig az egész nép által használt nyelv és a burzsoá kultúrát is, a szocialista kultúrát is szolgálhatja"[35].

A nyelv szilárdságát és az erőszakos asszimilációval szemben való szilárd és óriási ellenállóképességének okait elemezve, Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy bár a török asszimilálók évszázadokon át igyekeztek megsemmisíteni a balkáni népek nyelvét, e nyelvek mindezt elviselték és túlélték. Jelenleg az amerikai imperializmus tudós lakájai minden módon be akarják bizonyítani, hogy a nemzeti nyelvek feleslegesek és elavultak. Ezzel akarják megkönnyíteni a nemzetek szuverenitásának felszámolását és azt, hogy minden országot az Egyesült Államok gyarmatává változtassanak.

Sztálin megcáfolta Marrnak a nyelv „osztályjellegéről" szóló nem-marxista elméletét, amely tagadja a nemzeti nyelv fejlődésének szükségességét, s egyúttal leleplezte a burzsoá kozmopoliták arra irányuló törekvéseit, hogy a nemzeti nyelveket megsemmisítsék és azokat a világuralom új igénylőinek egységes nyelvével cseréljék fel.

A „Válasz az elvtársaknak" című művében Sztálin elvtárs mélyenszántó marxista elemzését adta a nyelvek kereszteződési folyamatának a *szocializmus* világméretű *győzelme előtti* korszakban és a *szocializmus* világméretekben aratott

győzelme utáni korszakban, amikor az imperializmus és a kizsákmányoló osztályok megsemmisítésével már megszűnt a nemzeti és gyarmati elnyomás, és a nemzeti nyelveknek módjukban lesz, hogy együttműködés útján szabadon gazdagítsák egymást. Akkor és csakis akkor kezdődik először az egységes övezeti nyelvek megteremtése, azután pedig az övezeti nyelvek egy közös nemzetközi nyelvvé olvadnak össze.

Azok a lángeszű elméleti tételek, amelyeket Sztálin „Marxizmus és nyelvtudomány" című művében állított fel, messze túlnőnek a nyelvtudomány keretein. E tételek, miután fordulatot idéztek elő a nyelvtudományban, az egész marxi-lenini elmélet számos legidőszerűbb kérdését vetették fel és oldották meg. E tételeknek óriási jelentőségük van a szovjet filozófia, közgazdaságtudomány, történettudomány, jogtudomány, irodalomtudomány és számos más tudományág fejlődésére.

Sztálin alkotó módon továbbfejlesztette a történelmi materializmus elméletét és a társadalom alapjáról és felépítményeiről szóló kérdést mélyenszántóan, elméletileg megvilágította.

Sztálin elvtárs az alapot úgy határozta meg, mint a társadalom gazdasági rendjét a társadalom fejlődésének adott szakaszában. Sztálin elvtárs világosan megmutatta, az alap és a felépítmények, azaz a társadalom politikai, jogi, vallási, művészeti, filozófiai nézetei és az ezeknek megfelelő politikai, jogi és egyéb intézményeknek kölcsönhatását. Ha megváltozik és megszűnik az alap, akkor nyomában megváltozik és megszűnik a felépítménye, ha új alap jön létre, nyomában létrejön a neki megfelelő felépítmény. Ez azonban egyáltalán nem azt jelenti, hogy a felépítmény passzív, semleges, hogy csupán visszatükrözi az alapot. A felépítmény, miután létrejött „... hatalmas cselekvő erővé válik, tevékenyen hozzájárul alapjának kialakulásához, megerősödéséhez, mindent megtesz, hogy segítsen az új rendnek a régi alap és a régi osztályok felszámolásában és megszüntetésében"[36].

A filozófiai, politikai, jogi és egyéb nézetek szerepéről és osztályjellegéről szóló sztálini tételek megadják a kulcsot az imperializmus ideológiája és a szocialista társadalom ideológiája közötti gyökeres ellentét megértéséhez.

„Az utóbbi harminc év folyamán Oroszországban megszűnt a régi kapitalista alap és új, szocialista alap épült. Ennek megfelelően megszűnt a kapitalista alapon nyugvó felépít-

mény és létrejött az új felépítmény, amely megfelel a szocialista alapnak"[37].

Sztálin elvtárs, amikor megmutatta az alap és a felépítmény közötti dialektikus kölcsönös kapcsolatot, egyúttal leleplezte a marxizmus vulgarizálását a tudomány és a technika kérdéseiben. Élesen bírálta azokat a nézeteket, melyek szerint a társadalmi fejlődés előző korszakaiban létrehozott technikát a társadalom gazdasági alapjának megváltozásakor és az új alapnak megfelelő felépítmény megteremtésekor el kell vetni.

„Voltak nálunk egy időben olyan «marxisták» — írja Sztálin elvtárs —, akik azt állították, hogy az országunkban az Októberi Forradalom után megmaradt vasutak burzsoájellegűek, hogy hozzánk, marxistákhoz, nem méltó használni őket, hogy fel kell szaggatni őket és új, «proletár» vasutakat kell építeni. Ezek a «marxisták» ezért a «troglodita» (barlanglakó) csúfnevet kapták"[38]. Sztálin elvtárs rámutatott, hogy a társadalomra vonatkozó ilyen primitív, anarchikus nézetnek semmi köze a marxizmushoz. Ezek az útmutatások óriási jelentőségűek a technika fejlődésének értékelésére nézve a szocializmusban. Nem a technika maga és nem a termelési eszközök osztályjellegűek, burzsoák vagy szocialisták, hanem a technika alkalmazása az adott társadalmi rendben, felhasználása a néptömegek érdekében, avagy a kapitalisták profitszerzése céljából. A monopolkapitalizmus, mint az előbbiekben már részletesen rámutattunk, nagymértékben korlátozza és egyre jobban fékezi a technika fejlődését, azt a dolgozók kizsákmányolásának fokozására és a monopolista nyereségek növelésére használja fel, új hódító háborúk előkészítésének szolgálatába állítja.

A szovjet gazdasági rendszer, vagyis a szocialista társadalom alapja, tág teret nyujt a technika korlátlan fejlődésének, a néptömegek anyagi és kulturális színvonalának emelése céljából. Ilyen körülmények között csak a „troglodita" indítványozhatják, hogy vessük el a kapitalizmus által létrehozott technikát, ahelyett, hogy teljes mértékben kihasználnánk azt. Ugyanez vonatkozik a természetet tanulmányozó tudományokra is.

A marxizmus-leninizmus leleplezi és elveti a természettudományok területén felmerülő olyan áltudományos elméleteket, mint a weismannizmus-morganizmus a biológiában, a „véges világegyetem" elmélete a kozmológiában, az okozati-

ság tagadásának kísérlete a fizikában. A marxizmus-leninizmus a tudományok pártosságának elvét hirdeti, de egyúttal határozottan elutasítja azokat a vulgarizáló kísérleteket, hogy vessük el a tudományban a mult hagyatékát, semmisítsük meg a nagy természetkutatók vívmányait, akik évszázadok során meghódították a természet titkait.

A főiskolák tudományos munkásainak fogadásán a Kremlben Sztálin elvtárs megemlékezett a tudomány olyan férfiairól mint Galilei, Darwin és sokan mások, akik minden nehézség ellenére össze tudták törni a régit és újat tudtak alkotni. Emlékeztetett Leninre, korunk legnagyobb fiára, akit a tudomány egyik ilyen géniuszának nevezett.

Lenin azt mondta, hogy „Marx az emberi tudásnak arra a szilárd alapjára támaszkodott, amelyet az emberiség a kapitalizmus idején szerzett meg"[39].

Az ifjúsághoz intézve szavait, Lenin ezt mondta: „... óriási hibát követne el az, aki... azt a következtetést próbálná levonni, hogy lehet valakiből kommunista anélkül, hogy elsajátítaná azt, amit az emberi tudás felhalmozott"[40]. Merő sületlenségnek nevezte azt az elképzelést, mintha a proletárdiktatúra valahonnan készen pottyanna le.

„A proletárkultúrának ama felhalmozott tudás törvényszerű továbbfejlődésének kell lennie, amelyet az emberiség a tőkés-földesúri-hivatalnoki társadalom igája alatt szerzett meg"[41].

Sztálin elvtárs leleplezte a marxizmussal össze nem egyeztethető, szerénytelen, pöffeszkedő, fennhéjazó tónust, amelyet a nyelvtudományba Marr vitt be és amely mindannak puszta és könnyelmű tagadásához vezet, ami a nyelvtudományban Marr előtt volt. Sztálin elvtárs rámutatott, hogy „Marx és Engels ezen a téren sokkal szerényebbek: ők azt tartották, hogy az ő dialektikus materializmusuk a tudományok — a többi közt a filozófia — fejlődésének, az előző korokban megtett fejlődésének terméke"[42].

A marxizmus-leninizmus tehát nem veti el a tudomány hatalmas és nemzedékről nemzedékre átadott tapasztalatait, hanem felhasználja, átdolgozza és gazdagítja. A marxizmus-leninizmus nem a kapitalizmus időszakában elért tudományos vívmányokat tagadja és leplezi le, hanem a burzsoá áltudományt, azt, hogy a tudományt a tőke érdekében eltorzítják, és hogy a tőke népellenes céljai érdekében használják fel.

A szovjet tudomány kérlelhetetlen harcot vív a burzsoá áltudomány, az idealizmus, a misztika, a tudatlanság és a tudomány lényegét elferdíteni igyekvő imperialista reakció ellen, s ebben a harcban növekedik és fejlődik. Ezzel a szovjet tudomány a multbeli tudomány összes eredményeinek, minden idők és népek igazán haladó tudománya legjobb hagyományainak és elsősorban az orosz tudomány haladó hagyományainak örököse és folytatója lett.

A tudomány felfedezte törvényeket, a tudomány és technika által felhalmozott tapasztalatot nemzedékről nemzedékre átadják és továbbfejlesztik; e törvények és tapasztalatok túlélik a különböző alapokat, az egymást felváltó gazdasági alakulatokat.

A Szovjetunióban a szocialista forradalom, a proletárdiktatúra egyáltalában nem vetette el e tapasztalatokat, a tudomány és a technika évezredes fejlődésének e gyümölcseit, hanem, ellenkezőleg, megóvta, továbbfejlesztette és a legszélesebb tömegek közkincsévé tette azokat.

Lenin többízben hangsúlyozta ezt a gondolatot és kigúnyolta a bogdanovisták, a proletkultosok és hasonlók antimarxista, vulgarizáló kísérleteit, hogy vessék el a tudomány és a technika évezredes fejlődésének tapasztalatait és eredményeit.

„A Szovjethatalom sikerei és nehézségei" című beszédében (1919), Lenin azt mondta, hogy a kommunisták „... arra vesznek irányt, hogy a burzsoá tudomány és technika gyümölcsei, a civilizáció évezredes fejlődésének gyümölcsei ne maroknyi olyan embernek jussanak, akik arra használják fel, hogy kiemelkedjenek és meggazdagodjanak, hanem egytől-egyig valamennyi dolgozónak"[43]. „A proletárkultúráról" című határozattervezetében rámutatott, hogy a marxizmus „... korántsem vetette el a polgári korszak igen becses vívmányait, hanem ellenkezőleg, magáévá tette és feldolgozta mindazt, ami az emberi gondolkodás és kultúra több mint kétezeréves fejlődésében értékes volt"[44].

Az antagonisztikus osztálytársadalomban a termelés fejlődése által szült új tudományos felfedezések kiélezik és elmélyítik a termelőerők és a régi termelési viszonyok közötti ellentmondásokat.

A tudomány monopóliuma az uralkodó burzsoázia kezében, a tudomány kisajátítása a tőke által, mint Marx mondotta,

a tudományt egyre inkább elszakítja a munkától s a dolgozók leigázásának és kizsákmányolásának eszközévé teszi.

Marx már 100 évvel ezelőtt rendkívül élesen rámutatott a tudomány és a technika fejlődésének ez ellentéteire a kapitalizmusban. A *People's Paper* című lap évfordulóján tartott beszédében ezt mondta: „Korunkban különösen szembeötlő, hogy a dolgok mintegy saját ellentétüket hordják méhükben. Látjuk, hogy a gép, melynek csodatevő ereje az emberi munkát könnyebbé és termékenyebbé képes tenni — éhínséget és elsatnyulást idéz elő. A gazdagság újonnan feltárt forrásai valami végzetes varázslat következtében nélkülözések forrásaivá válnak... Amilyen mértékben lesz úrrá az ember a természet felett, ugyanolyan mértékben esik az ember más emberek rabságába vagy válik saját aljasságának rabjává. Úgylátszik, még a tudomány tiszta fénye sem ragyoghat másként, mint a tudatlanság sötét hátterén. Minden felfedezésnek, minden haladásnak eredménye nyilván az, hogy az anyagi erők szellemi létre tesznek szert, az emberi élet viszont a tompa anyagi erő színvonalára süllyed. És az ellentét egyfelől a mai ipar és tudomány, másfelől a nyomor és a bomlás között, ez az ellentét korunk termelőerői és termelési viszonyai között: kézzelfogható, uralkodó és vitathatatlan tény"[45].

Lenin és Sztálin tovább folytatták és fejlesztették az imperializmus korszakának ezt az elemzését, kimutatták, hogy az imperializmus miként fékezi egyre magasabb akadályokkal a tudomány és a technika fejlődését, hogyan ferdíti el a tudományos-technikai kutatások lényegét.

Lenin azt mondta, hogy a polgári társadalomban a vagyonosokból álló kisebbség, a tőkés tulajdon részesei, „... a tudományt, a kapitalista civilizáció legfőbb támaszát és színejavát a kizsákmányolás eszközévé, monopóliummá változtatták, hogy így az emberek óriási többségét rabságban tartsák"[46]. Ugyanezt mondta a technikáról is. A közoktatásügyi kongresszuson, 1918-ban Lenin megállapította: „A háború megmutatta, hogyan szolgálnak a modern technika csodái millió meg millió munkás kiirtása és a háborún nyerészkedő kapitalisták mérhetetlen meggazdagodása eszközéül"[47]. Ilymódon az antagonisztikus osztálytársadalomban a technika és a tudomány, beleértve a természettudományt is, a kizsákmányolás, az osztályharc fegyverévé, a munkások milliói kiirtásának és a kapitalisták gazdagodásának eszközévé válik.

A társadalmi tudományok még közvetlenebbül juttatják kifejezésre az uralkodó osztályok érdekeit és világnézetét.

Lenin a „Materializmus és empiriokriticizmus" című művében rendkívül meggyőzően mutatta ki a tudomány osztályjellegét és pártosságát az osztálytársadalomban, mégpedig nemcsak a társadalomtudományokra, hanem a természettudományokra vonatkozóan is.

Magától értetődik, hogy a tudomány osztályjellegének és pártosságának semmi köze sincs a matematika, a fizika, a kémia stb. „burzsoá" és „proletár" törvényeire vonatkozó antimarxista, primitív proletkultos fecsegéshez. Ez az osztályjelleg és pártosság az osztályvilágnézet, és ami a legfontosabb, mindenekelőtt annak elemzésében mutatkozik meg, hogy az uralkodó burzsoázia mint osztály, a tudományt és technikát saját önző, népellenes érdekében használja fel.

Az imperializmus ellentmondásainak fokozódó kiéleződésével ez a kérdés egyre jelentősebbé és élesebbé válik. A kapitalizmus fellendülése időszakában a termelőerők fejlődése hatalmas lökést adott a természettudományoknak. Ebben a periódusban a természettudományok elősegítették a kapitalista alap fejlődését és megszilárdulását; ezzel szemben a kapitalizmus hanyatlásának és elhalásának szakaszában egyre inkább ellentétbe, növekvő és élesedő konfliktusba kerülnek ezzel az alappal. A rothadó monopolkapitalizmus, különösen általános válságának időszakában, nemcsak feltartóztatja a tudomány és a technika fejlődését, hanem torzítja ezek tartalmát és felhasználásuk irányát. A monopolkapitalizmus hatására sok tudományág és a tudományos kutatások javarészének iránya áltudománnyá fajul, nem a termelőerők fejlesztését, hanem tönkretételét szolgálja. Lehet és kell arról vitatkozni, hogy a tudomány eleme-e a termelőerőknek, és amennyiben az, milyen fokban és mely oldalát tekintve. De egy percre sem szabad elfelejteni azt a tényt, amelyet Marx előre látott és nyomában Lenin és Sztálin behatóan tanulmányozott, hogy a kapitalizmus általános válsága kiéleződésének jelenlegi szakaszában a tudomány és a technika az imperialisták kezében fenyegető, pusztító erővé vált. Ugyanakkor a szocializmusban, abban a társadalmi rendszerben, amely az emberiség történelmében elsőízben épül tudatosan a tudomány, a marxizmus-leninizmus nagy forradalmi elméletének alapjára, a tudomány és a technika minden tekintetben az új szocialista

alapot, annak fejlődését és megszilárdulását, a felsőbb, kommunista fázisra való fokozatos átmenetet szolgálja. Ugyanakkor a tudomány és a technika páratlanul felvirágzik, hogy az emberek még nagyobb mértékben uralkodhassanak a természet vak erői fölött.

A szovjet tudomány az új és a régi, a haladó és az elmaradó, a konzervatív közötti szüntelen harcban növekedik és fejlődik. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a valóban haladó tudomány nem tűri meg a pangást és a dogmatizmust, a bemagolt következtetéseket és formulákat, amelyek állítólag minden időkre és minden országra, az életben minden esetre alkalmazhatók.

Az igazi tudományt szüntelenül gazdagítja az új tapasztalat, ellenőrzi a gyakorlat, következtetéseit pedig a társadalmi fejlődés változó körülményeinek megfelelően maga változtatja meg.

Sztálin elvtárs a sztahanovisták első összszövetségi tanácskozásán elhangzott beszédében ezt mondta: „A tudomány adatait mindenkor a gyakorlat, a tapasztalat ellenőrizte. Micsoda tudomány az, amelynek megszakadt a kapcsolata a gyakorlattal, a tapasztalattal? Ha a tudomány olyan volna, amilyennek néhány konzervatív elvtársunk festi, akkor az emberiség számára már régen elpusztult volna. A tudományt éppen azért nevezik tudománynak, mert nem ismer el fétist, nem fél kezet emelni arra, ami lejárta magát, ami elavult és éberen figyel a tapasztalat, a gyakorlat szavára. Ha a dolog máskép állna, egyáltalán nem volna tudomány, nem volna például csillagászat, hanem még mindig Ptolemaiosz elévült rendszerén rágódnánk, nem volna biológia s még az ember teremtéséről szóló legendával vigasztalnánk magunkat, nem volna vegyészet, s mi még mindig az alchimisták jóslataival vesződnénk"[48]. Sztálin elvtárs e tételei különösen ragyogóan mutatkoznak meg a marxizmus-leninizmusban, amely a jelenkori tudomány legmagasabb foka.

„A marxizmus a természet és a társadalom fejlődéstörvényeinek tudománya — mondja Sztálin —, az elnyomott és kizsákmányolt tömegek forradalmának tudománya, a szocializmus minden országban való győzelmének tudománya, a kommunista társadalom építésének tudománya. A marxizmus — mert tudomány — nem állhat egyhelyben, a marxizmus fejlődik és tökéletesedik. Lehetetlen, hogy a marxizmus a maga

fejlődésében ne gazdagodjék újabb tapasztalatokkal, újabb ismeretekkel — egyes tételeinek és következtetéseinek tehát az idők folyamán feltétlenül meg kell változniok, azokat feltétlenül fel kell cserélni újabb tételekkel és következtetésekkel, amelyek megfelelnek az új történelmi feladatoknak. A marxizmus nem ismer el megváltoztathatatlan következtetéseket és tételeket, amelyek minden korra és időszakra kötelezők. A marxizmus mindennemű dogmatizmus ellensége"[40].

A szovjet tudomány, Sztálin útmutatásaiból kiindulva, a marxizmus-leninizmus elméletére támaszkodva, legyőzi a dogmatizmust és a betűrágást, fejlődik és tökéletesedik és a kommunista társadalom megteremtéséért vívott harcban a szovjet nép hatalmas fegyverévé válik.

XIV. fejezet

A SZOVJET TUDOMÁNY ÉS TECHNIKA A KOMMUNIZMUS ANYAGI ÉS TECHNIKAI ALAPJÁNAK MEGTEREMTÉSÉÉRT VÍVOTT HARCBAN

A marxizmus-leninizmus az új, kommunista társadalom fejlődésének két fázisát, két fokát különbözteti meg: az első, alsóbb fázist — a szocializmust és a második, felsőbb fázist — a kommunizmust. Az alsóbbról a felsőbb fázisba való átmenet, a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenettől eltérőleg, nem forradalmi robbanás útján, nem a fennálló hatalom megdöntésével és új hatalom megteremtésével megy végbe, hanem az első fázisnak a második, felsőbb fázisba való fokozatos átnövése útján.

Lenin 1917 áprilisában ezt írta: „A kapitalizmusból az emberiség közvetlenül csak a szocializmusba mehet át, vagyis olyan rendszerbe, amelyben a termelési eszközök köztulajdonban vannak és a termékeket az egyesek munkateljesítménye szerint osztják el. A mi pártunk ennél tovább néz: a szocializmusnak elkerülhetetlenül át kell nőnie fokozatosan a kommunizmusba, melynek zászlaján ez áll: «mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint»"[1].

A kommunista társadalom első fázisából a második fázisba való átmenet fokozatos jellegét elsősorban az határozza meg, hogy a szocialista társadalomban nincsenek antagonisztikus osztályok. Sztálin a „Marxizmus és nyelvtudomány" című munkájában rámutatott, hogy a régi minőségből egy új minőségbe robbanás útján való átmenet törvénye csak arra a társadalomra kötelező, amely ellenséges osztályokra oszlik. „De egyáltalán nem kötelező arra a társadalomra, amelyben nincsenek ellenséges osztályok. Mi nyolc-tíz esztendő leforgása

alatt országunk mezőgazdaságában megvalósítottuk az átmenetet a burzsoá egyéni-paraszti rendről a szocialista kolhozrendre. Ez forradalom volt, amely megsemmisítette a régi, burzsoá gazdasági rendet a falun és új, szocialista rendet teremtett. De ez a fordulat nem robbanás útján ment végbe, vagyis nem a fennálló hatalom megdöntése és új hatalom felépítése útján, hanem a falu régi, burzsoá rendszeréről egy újra való fokozatos áttérés útján. És ezt azért sikerült véghezvinni, mert ez felülről jövő forradalom volt, mert a fordulat a fennálló hatalom kezdeményezésére ment végbe, a parasztság zömének támogatásával"[2].

A Szovjetunióban a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet, amely még hatalmasabb fordulat, szintén nem robbanásszerű úton megy végbe, hanem a fokozatos átmenet útján, amely a szovjet hatalom kezdeményezésére, a Szovjetunió népeinek tevékeny részvételével és támogatásával valósul meg. A szocializmus és a kommunizmus, mint Lenin megállapította, az új társadalom gazdasági érettségének két fokát, termelőerői fejlődésének két fázisát képviseli. A szocializmusnak a felsőbb fázisba — a kommunizmusba való fokozatos átmenete azt jelenti, hogy a kommunista társadalom a szocialista társadalom termelőerőinek szüntelen és gyors fejlődése alapján érik meg.

A társadalomnak a kommunizmusba való átmenethez szükséges gazdasági érettsége kivívásában döntő szerepet játszik tehát a szocializmus termelőerőinek fejlesztése, a kommunista társadalom anyagi és technikai alapjának megteremtése.

Országunkban a szocialista társadalom építése a kapitalizmusból a szocializmusba való fokozatos átmenet kezdetén, a kapitalizmustól örökölt anyagi-technikai alapon bontakozott ki. A sztálini ötéves tervek teljesítése eredményeképpen elsőrendű szocialista ipart és kollektív, gépesített szocialista mezőgazdaságot teremtettünk, amely felhasználja a hatalmas szovjet tudományt és technikát. Sokmillió olyan káder növekedett fel, aki elsajátította, sőt, előrevitte a tudományt és a technikát.

Az ország iparosításának és a mezőgazdaság kollektivizálásának az egész népgazdaság átszervezésének és élenjáró technikával való felszerelésének útján megteremtettük a szocializmus anyagi-technikai alapját.

Az SzK(b)P XVIII. kongresszusán Sztálin elvtárs leszögezte: „A népgazdaság fejlődése terén a beszámolóban tár-

gyalt időszak legfontosabb eredményének azt kell tekintenünk, hogy befejeztük az ipar és a mezőgazdaság újjászervezését az új, modern technika alapján. Már nincsenek, vagy alig vannak régi, elmaradt technikájú üzemeink, özönvízelőtti felszerelésű, régi parasztgazdaságaink. Iparunk és mezőgazdaságunk alapja most az új, modern technika"[3].

Az ország iparosítása és az ipar és földművelés élenjáró technikája nagy szerepet játszott a szovjet nép világtörténelmi győzelmében, amelyet a Nagy Honvédő Háborúban vívott ki. E győzelem az egész világnak megmutatta a szocialista gazdasági rendszer előnyeit, a szovjet társadalmi rendszer nagy erejét. A Szovjetunió páratlan gyorsasággal gyógyította be a háború okozta sebeket, jelentősen emelte a gazdaság háború előtti színvonalát és még jobban meggyorsította az előrehaladást a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet útján.

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet útjait Sztálin elvtárs sokoldalúan kidolgozta. Kimutatta, hogy a kommunizmus felépítése lehetséges a mi országunkban, s ezzel új, magasabb fokra emelte a marxizmus-leninizmus tanítását a kommunista társadalomról. Sztálin elvtárs megállapította, hogy a szocialista állam funkciói és feladatai a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet időszakában megváltoztak, ugyanakkor leszögezte, hogy amíg nem szűnik meg a kapitalista környezet és a külső katonai támadások veszélye, az állam a kommunizmus szakaszában is fennmarad.

Sztálin elvtárs jellemezte a kommunista társadalom első, alsóbb és második, felsőbb fázisa anyagi-termelő alapjának leglényegesebb különbségeit. A kommunizmus felsőbb fázisának legfontosabb gazdasági jellegzetessége a termelőerők és a társadalmi munka termelékenységének olyan magas fejlettségi színvonala, amely biztosítja a közszükségleti cikkek teljes bőségét és lehetővé teszi a szükségletek szerinti elosztás kommunista elvének megvalósítását. A „kommunista társadalom anatómiáját" jellemezve, Sztálin elvtárs 1927-ben azt mondta, hogy ez olyan társadalom lesz, ahol „. . . a tervszerűen szervezett népgazdaság a legfejlettebb technikán alapul majd mind az ipar, mind a mezőgazdaság terén . . ."[4] Ebben a társadalomban nem lesz ellentét a város és falu között, az ipar és a mezőgazdaság között, a termékeket a „mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint" elv alapján osztják majd el, a tudománynak és a művészetnek eléggé kedvező

feltételei lesznek ahhoz, hogy elérjék teljes virágzásukat, s az egyén, akinek nincs többé gondja a darab kenyérre és nem kell a „világ hatalmasaihoz" törleszkednie, valóban szabad lesz.

E tételeket fejlesztette tovább és konkretizálta Sztálin elvtárs a sztahanovisták tanácskozásán és a XVII. és XVIII. pártkongresszusokon mondott beszédeiben.

Sztálin megmutatta, hogy a Sztahanov-mozgalom előkészíti a szocializmusból a kommunizmusba való átmenethez szükséges anyagi és szellemi előfeltételeket. A szocialista munkaverseny és felsőbb foka, a Sztahanov-mozgalom, megnyitja az utat a munkásosztály kulturális és technikai felemelkedéséhez és aláássa a szellemi és fizikai munka közötti ellentét alapjait; biztosítja azt a magas munkatermelékenységet, valamint a termékek és közszükségleti cikkeknek azt a bőségét, amely a kommunizmusba való átmenethez szükséges. Sztálin a XVIII. pártkongresszuson meghatározta a Szovjetunió fő gazdasági feladatát: gazdaságilag, vagyis az egy főre jutó ipari termelést tekintve, elérni és túlszárnyalni a legfejlettebb kapitalista országokat.

„Csakis abban az esetben, ha gazdaságilag túlszárnyaljuk a főbb kapitalista országokat — mondta Sztálin elvtárs —, csakis akkor számíthatunk arra, hogy országunk teljes mértékben el lesz látva fogyasztási cikkekkel, hogy bőségesen lesznek termékeink és lehetőségünk nyílik arra, hogy áttérjünk a kommunizmus első szakaszáról annak második szakaszára." Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy ahhoz hogy gazdaságilag túlhaladjuk a főbb kapitalista országokat, „... mindenekelőtt komoly és törhetetlen haladniakarásra és áldozatkészségre van szükség, komoly beruházásokra szocialista iparunk minden irányú fejlesztése érdekében"[5].

Sztálin rámutatott, hogy hosszabb időszakra tervezve, „... a párt a népgazdaság újabb hatalmas fellendülését szándékszik megszervezni, amely lehetővé tenné számunkra iparunk színvonalának emelését mintegy a háború előtti színvonalnak körülbelül a háromszorosára"[6]. Sztálin elvtárs kijelentése szerint el kell érnünk, hogy iparunk évente 50 millió tonna nyersvasat, 60 millió tonna acélt, 500 millió tonna szenet, 60 millió tonna kőolajat termeljen.

A kommunizmus anyagi-technikai alapjának megteremtése biztosítja a magasabb munkatermelékenység elérését, a

város és a falu közötti ellentét leküzdését, továbbá azt, hogy az összes dolgozók kulturális és technikai színvonalát a mérnökök és technikusok színvonalára emelhessük, ami gyakorlatilag módot nyujt a szellemi és fizikai munka közötti ellentét megszüntetésére. A kommunizmus anyagi alapja megteremtésének előfeltétele a Szovjetunió fő gazdasági feladatának megoldása, vagyis az anyagi és szellemi javak olyan bőségének megteremtése, amely lehetővé teszi az elosztás kommunista elvének megvalósítását.

A kommunizmus anyagi alapjának megteremtésében hatalmas szerepet játszik a szocialista munkaverseny és fejlődésének felső szakasza: a Sztahanov-mozgalom. A szélességben és mélységben fejlődő, az egész népet átfogó szocialista munkaverseny és Sztahanov-mozgalom, továbbá a város és falu, a szellemi és fizikai munka közötti ellentét legyőzése szolgáltatja az alapot ahhoz, hogy a munkások és parasztok fokozatosan a kommunista társadalom művelt dolgozóivá fejlődjenek.

E hatalmas sztálini program megvalósítása nagyszabású építkezéseket követel. Ezek az építkezések az új, szakadatlanul tökéletesedő technika alapján, a szovjet tudomány vívmányainak legmesszebbmenő felhasználásával folynak. A szocializmusból a kommunizmusba való átmenethez szükséges termékbőség biztosításának legfontosabb követelményeihez tartozik valamennyi népgazdasági ág műszaki felszereltségének további jelentékeny növelése, a tudomány és technika legújabb vívmányainak, a felfedezéseknek és találmányoknak széleskörű bevezetése az iparba, a közlekedésbe és a mezőgazdaságba, továbbá ezen az alapon a munka termelékenységének hatalmas emelkedése. Sztálin elvtárs a XVIII. pártkongresszuson azt mondta, hogy „... mennél magasabb lesz nálunk a munka termelékenysége, mennél inkább tökéletesedik a termelés technikája, annál gyorsabban tudjuk majd végrehajtani ezt a legfontosabb gazdasági feladatot, annál jobban megrövidíthetjük e feladat végrehajtásának idejét"[7].

Mint az egész szocialista gazdaság, a Szovjetunióban a technika is terv szerint fejlődik: a műszakilag élenjáró irányzatok tervszerűen és következetesen valósulnak meg a termelés valamennyi láncszemében.

Milyen irányban fog fejlődni a termelés technikájának e tökéletesedése, amely a tudomány szakadatlan fejlődésére, a

tudományos kutatómunkák eredményeinek széleskörű bevezetésére támaszkodik? Kiemelhetjük a Szovjetunió technikai fejlődésének néhány alapvető irányzatát, amelyek a legfontosabb szerepet játsszák a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet folyamatában, és amelyek a termelés valamennyi ágában érvényesülnek. Ezek elsősorban a gépesítés és az automatizálás, a villamosítás, a kémia fokozott alkalmazása a termelésben, valamint az atomenergia felhasználása a népgazdaságban.

A MUNKA GÉPESÍTÉSE

A munka gépesítésének a szocializmusban teljesen új, egészen más jelentősége van, mint a kapitalizmusban, új méreteket öltött és új következményekkel jár. A kapitalizmusban a termelési folyamatok gépesítése a dolgozók kizsákmányolásának fokozásához, a munkaerő gyors elhasználódásához, a munkanélküliség növekedéséhez vezet, és a bizonytalanság érzetét kelti a munkásokban, akik sohasem tudják, hogy mit hoz a holnap. Az amerikai irodalom annakidején megrázó képet nyujtott arról a nyomorról, a munkanélküliségről és rettegésről, amelyet a traktorok elterjedése váltott ki a gabonatermelő vidékeken. Napjainkban a gyapotszedőgépek elterjedése az Egyesült Államok déli államaiban még nagyobb nyomorba dönt sokmillió fehér és különösen néger bérlőt és mezőgazdasági munkást.

Ugyanakkor a munkaigényes folyamatok gépesítése a kapitalizmusban rendszerint nem teljes és csupán a termelés egyes részlegeire korlátozódik.

A technika hatalmas fejlődése ellenére, a kapitalista országokban az emberek tízmilliói végeznek nehéz fizikai munkát csupán azért, mert az alacsony munkabérek és a munkanélküliek óriási tartalékserege a tőkések számára nem teszi előnyössé a gépek bevezetését.

Csak a Szovjetunió szocialista társadalmában vált a gépesítés a munkatermelékenység növelésének és egyidejűleg a munka megkönnyítésének, a dolgozók kulturális és technikai színvonala emelésének egyik alapvető tényezőjévé. Lenin és Sztálin ismételten rámutattak, hogy mennyire jelentős ebben a tekintetben a nehéz és munkaigényes munkák gépesítése. Lenin a VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszuson, kitűzve

a tőzegtermelés gépesítésének feladatát, rámutatott, hogy a termelés elavult, kézzel végzett módszerei mellett az ország hosszú évekig nem kerülhetne ki a tüzelőanyagínség zsákutcájából. A tőzegtermelés orosz mérnökök által feltalált hidraulikus módszerét „nagy forradalomnak" nevezte.

Sztálin a gazdasági vezetők tanácskozásán, 1931 júniusában mondott beszédében hangsúlyozta, hogy „... a munkafolyamatok gépesítése az a számunkra *új* erő, és az a *döntő* erő, mely nélkül az előirányzott ütemet és a termelés új méreteit tartanunk nem lehet"[8]. Sztálin akkor feladatul tűzte ki a legnehezebb munkafolyamatok legsürgősebb gépesítését, különösen a faiparban, az építkezésnél, a szénbányászatban, a ki- és berakodásnál, a közlekedésben és a vaskohászatban.

Sztálin kezdeményezésére és közvetlen vezetésével hatalmas munkát végeztünk a legnehezebb és legmunkaigényesebb termelési folyamatok gépesítése érdekében. A szénbányászat, a tőzegtermelés és több más iparág gépesítése terén a Szovjetunió a világon az első helyre került. A szénbányászatban, mint már említettük, 1950-ben befejezték az elővájatokban végzendő fő folyamatok: a réselés, fejtés és rakodás gépesítését, valamint a szén földalatti szállításának és vasúti kocsikba való berakodásának gépesítését. Az új technika meghonosítása gyökeresen átalakítja a bányászok munkáját és sokkal magasabb technikai szakképzettséget követel.

A gépesítés átalakítja az olyan, nemrégiben még elmaradt termelési ágak arculatát, mint a fakitermelés. A villamosított fakitermelés széleskörű bevezetése csupán 1947-ben kezdődött meg. A szovjet mérnökök kidolgozták a nagyfrekvenciás villamosfűrészt, amely a maga nemében a világ legtökéletesebb gépe. Súlya oly kicsiny, hogy magas munkatermelékenység mellett egyetlen ember kezelheti. Az 1950. évi terv előírta, hogy a fakitermelés gépesítési színvonalát az egész fakitermelés 40 százalékára kell emelni. Különös figyelmet fordítanak a fa kiközelítésének és szállításának gépesítésére, mint a fakitermelés folyamatának legfontosabb fázisaira*. A fakiter-

* A Szovjetunió faipari minisztériumának vállalataiban 1951-ben 1950-hez képest a fakitermelés és kiközelítés gépesítése 1,7-szeresére, a farakodásé 2,2-szeresére, az elszállítás 1,2-szeresére, 1952-ben 1951-hez képest 26, 20 illetőleg 39 százalékkal emelkedett. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1951 illetve 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

melés gépesítése módot nyujt az idénymunkaerő és az idényszerű fuvarozás részarányának csökkentésére és lehetővé teszi szakképzett állandó munkások kinevelését.

Különösen nagy sikereket értünk el a mezőgazdaság gépesítésében. A földművelésben 1928-ban még a kézierővel végzett fizikai munka és a primitív munkaeszközök uralkodtak. A gabonafélék egész vetésterületének csaknem 10 százalékát faekékkel szántották fel; a tavasziak kézzel végzett vetése 74,4 százalékot, a kaszával és sarlóval végzett gabonabetakarítás 44,4 százalékot, a láncokkal és egyéb kezdetleges kézieszközökkel végzett cséplés 40,7 százalékot tett ki. 1938-ban — mindössze 10 év elteltével — a tavaszi szántást 71,5 százalékban, a tavasziak vetését 56,7 százalékban, a cséplést 95 százalékban gépesítették. Ez évben a gabonafélék vetésterületének több mint 40 százalékát kombájnokkal aratták le, a fő gabonatermő vidékeken pedig a betakarítás gépesítése elérte a 80—90 százalékot. E számok ragyogóan tükrözik a mezőgazdaságban végbement mélyreható technikai fordulatot. 1950 végére (1940-hez viszonyítva) a szántás gépesítése 70 százalékról 90 százalékra, a kombájnokkal végzett gabonabetakarítás a kolhozokban 43-ról 50 százalékra, a traktorokkal végzett tavaszi és őszi szántás pedig 71 százalékról 90 százalékra emelkedett*.

A gépi technika hatalmas fejlődése a mezőgazdaságban e technika minőségének állandó javulásával, újtípusú, tökéletesebb szerkesztésű mezőgazdasági gépek és eszközök megalkotásával és bevezetésével jár együtt. Az utóbbi években nagymértékben honosítják meg a mezőgazdaságban a magajáró kombájnokat, a különféle munkaeszközöket vontató traktorokat, a cukorrépa, főzelékfélék és egyéb növények betakarítását végző kombájnokat és a gyapotszedőgépeket. Az 1947-ben kidolgozott cukorrépabetakarító kombájn a következő műveleteket végzi el: a répát aláássa és kihúzza a talajból,

---

* A gép- és traktorállomások traktoraikkal és gépeikkel 1952-ben a kolhozok fontosabb mezei munkáinak háromnegyed részét végezték el, a kolhozokban gépesítették csaknem az egész szántást és a vetési munkáknak több mint 80 százalékát. Majdnem teljesen gépesítették a gyapot, a cukorrépa és más ipari növények vetését. A kolhozokban az egész gabonavetésterület 70 százalékán kombájnokkal, a cukorrépavetésterület több mint kétharmadán cukorrépakombájnokkal és traktorvontatású répaszedőkkel takarították be a termést. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

levágja a leveleket, megtisztítja a répát a földtől, külön halmokba rakja össze a répát és a leveleket. A kombájn a korábbi gépesített betakarítási módszerekhez viszonyítva egyötödére-egyhatodára csökkenti a munkaráfordítást. Számos új más gép és munkaeszköz készíti elő a fő mezőgazdasági munkák komplex gépesítése befejezésének és új mezőgazdasági géprendszerek létesítésének feltételeit. A mezőgazdaság komplex gépesítése lehetővé teszi, hogy a szovjet agrobiológiai tudományt a kolhozföldek terméseredményei további fokozása érdekében még szélesebb körben és még gyümölcsözőbben használják fel.

A kis kolhozok egyesítése megteremti a szükséges feltételeket a traktorok, kombájnok és egyéb mezőgazdasági gépek teljesítőképességének fokozottabb kihasználásához, módot nyujt a nagyüzemű, nagy áruhozamú közösségi állattenyésztés megteremtéséhez, lehetővé teszi továbbá, hogy a kolhozok saját erőforrásaikból a korszerű követelményeknek megfelelő kolhozfalvakat építhessenek, megfelelő mezőgazdasági szakemberekkel rendelkezzenek; biztosítja a közösségi kolhoztermelés sokoldalú fejlődését, a közös jövedelmek gyors növekedését, a kolhoztagok anyagi helyzetének további javulását és kulturális színvonalának emelkedését.

A falvakban többmillió olyan káder növekedett fel, akiket speciális gépkezelői és munkaszervezői tanfolyamokon képeztek ki. A gépkezelői iskolákon és a gép- és traktorállomások tanfolyamain csupán 1950-ben mintegy félmillió traktorvezetőt, gépkocsivezetőt és traktorosbrigádvezetőt képeztek ki. A párt és a kormány határozatára 1950-ben hároméves tanfolyamokat létesítettek, amelyeken a termelőmunka egyidejű elvégzése mellett szakképzett mezőgazdasági dolgozókat képeznek ki. A hallgatók a tanfolyam elvégzése után megkapják a mezőgazdaság mestere címet. A kolhozfaluban egyre nagyobb lesz a középiskolai, sőt, a főiskolai képzettségű dolgozók száma.

Ilymódon a kolhozrendszer és a mezőgazdasági termelés gépesítése a szovjet parasztság kulturális és technikai emelkedésének kimeríthetetlen lehetőségeit teremtette meg és megnyitotta számukra az utat a modern tudomány és technika elsajátításához.

A munka gépesítésében elért sikerek mellett azonban a Szovjetunióban még sok tennivaló van mind az iparban, mind a mezőgazdaságban. Még a termelés legjobban gépesített

ágaiban sem érték el mindenütt a komplex gépesítést; nem mindenütt gépesítették a termelés kisegítő folyamatait (berakás, kirakás, szállítás stb.). Ez csökkenti a gépesítés gazdasági hatékonyságát, zavarja a termelési folyamatok állandó menetét.

Az exkavátorok, talajnyesők, talajgyaluk, önkiürítő gépkocsik és egyéb gépek egyre fokozódó gyártása módot nyujt a még mindig óriási fizikai munkáslétszámot igénybevevő földmunkák gépesítésére. A szovjet ipar megkezdte az eredeti konstrukciójú, nagyteljesítőképességű lépkedő exkavátorok gyártását. Ezek mindegyike többezer földmunkást helyettesít. A földmunkák és más termelési folyamatok gépesítésének gyakorlatilag teljesen bevált és igen hatékony módszere az úgynevezett hidromechanizáció (a víz felhasználása a talaj alámosására és továbbszállítására); ez a földmunkáknál jelentékenyen emeli a munka termelékenységét, csökkenti az önköltséget és ezenkívül fokozza a hasznos ásványok kitermelését.

Az építkezésnél az egyes munkaigényes munkafolyamatok, így a ki- és berakodás, a vakolás és a festési munkálatok gépesítése mellett döntő jelentőségre tesz szert az épületek fő elemeinek előregyártása és a folyamatos módszerű építkezés (különösen a lakóházépítés). A nagyszabású lakóházépítkezés csak akkor biztosítható, ha messzemenően alkalmazzák az ipari módszereket és a komplex gépesítést. A párt és a kormány azt a feladatot tűzte ki, hogy a legközelebbi években végre kell hajtani a fő építkezési munkálatok gépesítését, hogy ilyen módon a csupán egyes folyamatok gépesítése helyett áttérjenek a földmunkák, a ki- és berakodás, a szállítás, betonozási és vasbetonmunkák, a szerelési és berendezési munkálatok, valamint a kőbányákban végzett kő-, kavics- és homokkitermelés komplex gépesítésére.

A munkaigényes termelési folyamatok komplex gépesítésének e legfontosabb feladatait már a háború utáni első ötéves terv idején nagymértékben megoldották.

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet egyik feltétele a termelési folyamatok komplex gépesítésének teljes végrehajtása, különösen olyan leginkább munkaigényes és nehéz munkáknál, mint a szén- és ércbányászat, a tőzeg- és fakitermelés, az építkezés, útépítés, a ki- és berakodási munkák, a még nem gépesített mezőgazdasági folyamatok (külö-

nösen az ipari növények termelésében és az állattenyésztésben).

A komplex gépesítés a társadalmi munka hatalmas megtakarításával és termelékenységének emelésével egyidejűleg elősegíti magának a munka típusának megváltozását, a fizikai és szellemi munka közötti különbség megszűnését. A komplex gépesítés megköveteli, hogy a szovjet géptervezők, mérnökök és feltalálók megfeszített munkát fejtsenek ki az új gépek megalkotása, az emberi munkát megtakarító és megkönnyítő különféle gépezetek és szerkezetek tökéletesítése terén.

Valamennyi népgazdasági ág komplex gépesítése, miként a technika egész fejlesztése is, csak a nehézipar szíve, a technikai fejlődés legfőbb emelője: a gépgyártás további állandó fejlesztése és technikai tökéletesítése révén hajtható végre. Gépgyárainkban évente többszáz újtípusú gép és gépezet termelését honosítják meg, amelyek megtakarítják és megkönnyítik az emberi munkát.

A gépgyártás, a népgazdaság valamennyi ágát újjászervezve, maga is a technikai fejlettség újabb, magasabb fokára emelkedik, újabb nagyteljesítőképességű szerszámgépek, kovácsoló-sajtológépek gyártását kezdi meg, elsajátítja az új technológiát és a termelés ennek megfelelő új szervezési módszereit. A szovjet sztahanovisták gyorsfémmegmunkáló módszereinek széleskörű alkalmazása lehetővé teszi a gépi berendezés kihasználásának nagyarányú fokozását és gyökeresen megváltoztatja a gépgyártás technológiáját.

A TERMELÉS AUTOMATIZÁLÁSA

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet folyamatában a munka gépesítése fokozatosan átnő a termelési folyamatok automatizálásába és azzal egybefonódik. A termelés automatizálása a gépesítés magasabb fejlődési foka.

Az automatikus termelésben, amelynek első csíráit Marx már a gőzüzemi technika alapján lángeszű előrelátással elemezte, a termelési folyamatot a nyersanyag elsődleges megmunkálásától a késztermék elkészítéséig a gépek automatikus rendszere valósítja meg, anélkül hogy abba emberi kéz közvetlenül beleavatkozna.

A kapitalizmusban az automatizálás, mint a technika fej-

lődésének más haladó irányzatai is, tökéletlen, részleges és még jobban leigázza és megnyomorítja a munkást. Az új technikai módszereket és az új berendezéseket a termelési folyamatok egyes területein szerfölött egyenlőtlenül honosítják meg, és azokat a termelés és a munka régebben kialakult szervezési formáihoz alkalmazzák. Ez a fejlődés ösztönösen megy végbe. Az új technikát a tőkés monopóliumok a munkás még fokozottabb leigázására és kizsákmányolására használják fel; ugyanakkor az új technika a munkanélküliség növekedéséhez is vezet.

A technika fejlődése csak a Szovjetunió szocialista gazdaságában könnyíti meg valóban a munkát, emeli a dolgozók kulturális színvonalát és növeli jólétét, mert itt a termelőerők és termelési viszonyok teljes összhangban vannak. Az élenjáró technika a Szovjetunióban a dolgozók anyagi és kulturális fejlődésének, a fizikai és szellemi munka közötti ellentét felszámolásának eszköze. Ebben a tekintetben különösen nagyjelentőségű az automatizálás.

A szocialista társadalomban, a kommunizmus felsőbb fázisára való fokozatos átmenet időszakában, a termelés automatizálása a műszaki haladás objektíve szükséges, törvényszerű irányvonala. Az automatizálás a félautomatikus gépekről az automata gépekre, az egyes automatikus gépekről az automatikus gépsorokra, majd pedig egész műhelyek és üzemek automatikus géprendszerekre való fokozatos átállítása útján valósul meg.

Az automatizálás a munkatermelékenység növelésének határtalan lehetőségeit tárja fel és a munka típusának gyökeres megváltozásához vezet. A szakképzetlen munka kiküszöbölődik. Az automatizálás növeli a termelésben a magas képzettségű szakmunkások — szerelők, beállító-lakatosok, műszerészek, villanyszerelők — részarányát. A feltalálók, a géptervezők, a kutató tudósok számára az automatizált termelési folyamatok fejlesztése és tökéletesítése, az automata géprendszerek kidolgozása az alkotó tevékenység felmérhetetlen lehetőségeit teremti meg.

Ez az egyik alapvető láncszeme annak a technikai fordulatnak, amelyet a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet megkövetel. Már a Szovjetunió népgazdasága helyreállításának és fejlesztésének 1946—1950. évi ötéves tervéről szóló törvény óriási feladatokat tűzött ki a termelési folya-

matok automatizálása terén a vas- és színesfémkohászatban, a gépgyártásban, a vegyiparban, a gumiiparban, az élelmiszeriparban és számos más iparágban. Nagyszabású munkák bontakoznak ki a villamoserőművek és villamoshálózatok automatizálása terén; elsősorban a vízierőművek teljes automatizálását hajtják végre. Egyes vízierőműveket már jelenleg is 200—300 km távolságra lévő diszpécserközpontból irányítanak, a kisebb vízierőműveknél pedig különleges műszerek — „önműködő szabályozók" — a vízállástól függően önállóan kapcsolják be és állítják le a gépcsoportokat. 1950-ben a kerületi villamos vízierőművek kétharmadrészben önműködően irányították a gépcsoportokat. A villamoserőművek minisztériuma feladatául tűzte ki, hogy a legközelebbi években megoldja az összes működő és épülő vízierőművek automatizálását. Az automatikus vízierőművek, ahol a vízienergia mindennemű emberi erőkifejtés nélkül a villamosság hatalmas folyamaivá alakul át, a kommunizmus technikájának legragyogóbb példái közé tartoznak*.

Az automatizálás jellemző példájaként említhetjük az egyik legbonyolultabb iparágban, a gépgyártásban alkalmazott automata gépsorokat. A moszkvai Sztankokonsztrukcija üzemben már 1946-ban felszereltek és üzembehelyeztek egy automatikus szerszámgépsort, amely a munkás közvetlen részvétele nélkül, 134 műveletben végzi el a HTZ traktor motorblokkja hengerfejének teljes megmunkálását. Az Ordzsonikidze szerszámgépgyár automatikus szerszámgépsort létesített a ZISZ—150 gépkocsi motorblokkjának megmunkálására. A gépsor kétsorban elhelyezett 16 szerszámgépagregátból áll; a motorblokk útja az első szerszámgéppártól az utolsó párig mindössze 2 percig tart és ez idő alatt a motorblokkba belefúrják és beleesztergálják az összes nyílásokat, belevágják a mélyesztéseket, a csavarmeneteket stb. A mindössze két munkás által kezelt gépsor munkáját központi villamos vezénylőasztalról irányítják, amely nyomógombos berendezések-

* A villamoserőművek minisztériumának erőművein 1952 végére befejeződött a vízierőművek összes működő gépegységeinek átállítása automatikus vezérlésre. Távvezérlésre építették át az egész vízierőmű kapacitásának több mint 50 százalékát. Szélesebb körben alkalmazták a hőerőművek termelőfolyamatainak automatizálását. (Lásd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye a Szovjetunió állami népgazdaságfejlesztő tervének 1952. évi eredményeiről.) — *Szerk.*

kel és jelzőlámpákkal van ellátva. A gépsor termelékenysége óránként 30 blokk; a teljesítmény sokkal magasabb, mint az ugyanezen műveletekre régebben használt egymástól függetlenül működő gépeké. 1950-ben a Szovjetunió iparában már 26 automata gépsor működött.

Az automata gépsorokat szovjet mérnökök tervezik és a gépgyártás különféle ágai számára szovjet üzemek gyártják. Míg az Egyesült Államokban az automata gépsorok bizonyos mértékben csak a háború idején nyertek alkalmazást és akkor is csak lövedékek és más tömegfegyverek termelésében, addig a Szovjetunióban az automatikus gépsorokat széles körben meghonosítják a traktorok, gépkocsik, mezőgazdasági gépalkatrészek gyártásában.

Az utóbbi években érték el az első komoly sikereket a fémmegmunkálás komplex gépesítésében. Megkezdték a gépkocsi- és traktorgyárak számára egyes alkatrészeket gyártó önműködő műhelyek tervezését és építését, és létrejött az első önműködő dugattyúgyár. Ebben a gyárban az öntödei nyersanyag adagolásától a készgyártmányok csomagolásáig valamennyi termelési folyamatot automatizáltak, és a szokásos termelési módszerekkel dolgozó üzemek munkáslétszámának egyötödére, területének pedig egyharmadára van csak szükség. A munka termelékenysége az önműködő gyárban nyolckilencszeresére emelkedik, az önköltség igen lényegesen csökken. Ez az önműködő gyár a világ első teljesen automatizált fémmegmunkáló üzeme, amelyben a következő folyamatokat végzik: a fém villamoskemencében való megolvasztását és kiöntését, a hőmegmunkálást, különféle mechanikai megmunkálást az esztergapadokon, fúró-, maró- és csiszológépeken, valamint egész sor segédműveletet: mosást, szárítást, mérlegelést, a keménység és a méretek ellenőrzését és a csomagolást.

A gyár 24 órás teljesítőképessége 3 000—3 500 darab dugattyú; ehhez a termeléshez egy-egy műszakban mindössze öt ember kell. Hasonló önműködő gyárat létesítettek a dugattyúgyűrük gyártásához is. Ilyenek a kommunizmus technikájának első mintaképei, amelyeket szovjet tudósok, gépszerkesztők és munkások teremtettek meg.

Az önműködő gépsorok bevezetése valóságos műszaki forradalmat idéz elő a gépgyártásban, mert az automatikus géprendszerekre, az önműködő műhelyekre és gyárakra való

általános átmenet kezdetét jelenti. Az automatikus futószalagrendszerek és a szovjet géptervezők által kidolgozott szerszámgépcsoportok alapján megnyílik az út az újtípusú tömegtermelés felé, amely a tömegtermelés, a folyamatosság és a szabványosítás összes előnyeit egyesíti a rugalmassággal, valamint az egyes munkaeszközök és gyártmányok szakadatlan technikai tökéletesítésének a lehetőségével.

A gépgyártásban alkalmazott automata gépcsoportok további egyidejű fejlesztése mellett a vas- és fémkohászat, a vegyipar, a gumiipar, a kőolajfinomítóipar, az élelmiszeripar terén és számos más iparágban is nagyszabású munkát végeznek a technológiai folyamatok automatizált, megszakítatlan ciklusainak kidolgozása és bevezetése céljából. Az automatizálás különösen fontos az élelmezési iparban; amellett, hogy fokozza a munka termelékenységét és megszabadítja a munkást a fizikai erőkifejtéstől, egyidejűleg csaknem teljesen kiküszöböli, hogy a termékeket emberi kéz érintse, s így a legjobban biztosítja az egészségügyi előírások és a pontos receptúra betartását.

A telemechanikát, vagyis a technológiai folyamatok távirányítását és távszabályozását egyre nagyobb mértékben alkalmazzák a villamoserőműveknél és az energetikai rendszereknél, a vasúti (különösen a villamosított) közlekedésben, a közműveknél, a hajókon, repülőgépeken és a repülőtereken.

Az automatizálás és a telemechanika meggyorsítja a termelési folyamatokat és biztosítja azok folyamatosságát, elősegíti a munkatermelékenység emelését, a nyersanyagok és egyéb üzemanyagok megtakarítását. Különösen nagy szerepet tölt be az automatizálás és a telemechanika a modern vegyipari termelésben, nevezetesen azokban az ágazatokban, melyekben nagy nyomás alatt álló gázokkal dolgoznak és ahol feltétlenül be kell tartani a technológiai folyamat pontosan meghatározott előírásait.

Nem térünk ki itt a termelési folyamatok automatizálásának számos más feladatára, mint aminő például az automatikus villamoshegesztés, az automatikus ellenőrzés további fejlesztése, a különösen munkaigényes kémiai elemzések automatizálása és az önműködő számológépek tökéletesítése.

Már a háború utáni első ötéves terv előkészítette az automatikus ellenőrzéshez és irányításhoz szükséges szerkezetek gyártásának nagyszabású fejlesztését. Ez és a fokozott tudo-

mányos kutatómunka lehetővé teszi, hogy a következő ötéves tervek során a termelési folyamatok még nagyarányúbb és rendszeresebb automatizálását hajtsuk végre, amely egyre tökéletesedve, az automatikus géprendszerek megteremtéséhez kell hogy vezessen.

Csak a válságoktól és munkanélküliségtől mentes szocialista gazdaság használhatja fel teljes mértékben az automatizálás alapján megindult technikai forradalom összes lehetőségeit a termelőerők páratlan fejlesztésére, a munka típusának és körülményeinek megváltoztatására, a szellemi és fizikai munka közötti ellentét kiküszöbölésére.

A VILLAMOSÍTÁS SZEREPE A KOMMUNIZMUS ÉPÍTÉSÉBEN

Mind a komplex gépesítés, mind a termelési folyamatok még magasabbfokú automatizálása, a technika jelenlegi állása mellett, csak a villamosítás alapján lehetséges.

Azt a kérdést, hogy a villamosítás milyen szerepet tölt be a kommunizmus felépítésében, Lenin részletesen kidolgozta. Figyelemmel kísérte az elektrotechnika fejlődését, észrevéve a csíráit „... annak a «géprendszernek» ... amelyet a központi áramfejlesztő hoz mozgásba"[9]. A villamosságban Lenin a haladó technika megtestesülését látta, amely egyre élesebb ellentétbe kerül a tőkés termelési viszonyokkal.

Lenin már néhány hónappal az Októberi Forradalom győzelme után a Tudományos Akadémia tudományos-technikai munkájára vonatkozó tervvázlatában javasolta, hogy a legnagyobb figyelmet fordítsák az ipar, a közlekedés és a mezőgazdaság villamosítására, a víz, a tüzelőanyagok, a szélenergia villamosenergiává való átalakítására.

1920—1921-ben Lenin egész sor nagyszerű beszédében és cikkében részletesen kidolgozta a villamosításnak, mint a kommunizmus anyagi-technikai alapjának kérdését, és kifejtette híres meghatározását: „*A kommunizmus — Szovjethatalom plusz az egész ország villamosítása*"[10]. Lenin a *Daily Express* című angol lap tudósítójának kérdéseire válaszolva, 1920 februárjában ezt írta: „A villamosítás átalakítja Oroszországot. A villamosítás a szovjet rendszer talaján megteremti a kommunizmus alapjainak végleges győzelmét országunkban, megteremti a kizsákmányolók, tőkések, földesurak,

kereskedők nélküli kulturált élet alapjait"[11]. Oroszország villamosításának állami tervét, amelyet abban az időszakban dolgoztak ki, Lenin a bolsevik párt második programjának, nagy gazdasági tervnek nevezte, amely megmutatja, „... hogyan lehet megteremteni Oroszországban ténylegesen a kommunizmushoz feltétlenül szükséges gazdasági alapot"[12].

A villamosításról szóló lenini tételeket Sztálin fejlesztette tovább. Sztálin hangsúlyozta, hogy az ország villamosítása alatt Lenin „... nem egyes villanytelepek elszigetelt építését érti, hanem azt, hogy «az ország gazdaságát, *beleértve a földművelést is*» (az én aláhúzásom — *I. Sztálin*), fokozatosan «át kell állítani új technikai alapra, a modern nagyüzemi termelés technikai alapjára», amely egy vagy más formában, közvetlenül vagy közvetve, a villamosítással van összefüggésben"[13]. Ilymódon az ország villamosításának fő feladata, mint Lenin és Sztálin többízben megállapította, a villamosenergia bevezetése a népgazdaság valamennyi ágába, a termelés villamosítása.

A termelési folyamatok villamosításával kapcsolatos sokféle feladat közé tartozik a munkagépek átszerkesztése, a villamosmeghajtás és a villamos automatizálás új típusainak alapján, a villamosenergia legszélesebbkörű alkalmazása a technológiai (termikus, vegyi) folyamatokban, az elektrokémia, a vas, acél és színesfémek elektrokohászatának, a könnyűfémek (aluminium, magnézium és ötvözeteik) termelésének fejlesztése, a villamoshegesztés, a nagyfrekvenciás hevítés, a fémmegmunkálásban alkalmazott új elektrotechnikai módszerek (a fémek elektromos szikrával és elektrokémiai úton történő megmunkálása) elterjesztése.

A vasúti közlekedés villamosítása jelentős tüzelőanyag és gördülőanyag megtakarítást biztosít, meggyorsítja a közlekedést és fokozza a szállítóképességet.

Széles távlatokat nyit meg a villamosenergia alkalmazása a mezőgazdaságban is, különösen az állattenyésztés, a cséplés és az öntözés gépesítése terén.

A városi és falusi lakosság számára igen jelentős a villany háztartási célokra való felhasználása, a villanyvilágítás, mosógépek, elektromos jégszekrények, szellőztetőkészülékek és a különféle háztartási villamoskészülékek elterjedése, amelyek csökkentik a háztartási munkát és emelik a tömegek kulturális és technikai színvonalát.

A Szovjetunió a villamosítás ütemét tekintve maga mögött hagyta a kapitalista országokat. A népgazdaság helyreállításának és fejlesztésének 1946—1950. évi háború utáni ötéves terve előírta, hogy öt év alatt a Szovjetunió villamoserőműveinek teljesítőképességét 11,7 millió kilowattal kell emelni, ami csaknem nyolcszor annyi, mint amennyit a Goelroterv 10—15 évre előírt*. Megvalósul Lenin lángeszű előrelátása, aki a VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszuson ezt mondta: „... amikor majd Oroszországot a villanytelepek és hatalmas technikai berendezések sűrű hálózata fogja borítani, kommunista gazdasági építésünk példakép lesz az eljövendő szocialista Európa és Ázsia számára"[14].

A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában a Szovjetunió villamosításával kapcsolatos hatalmas méretű munkák legragyogóbb példája a kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek építése. Ez az építkezés a hatalmas sztálini természetátalakító terv végrehajtására, a Volga roppant energetikai tartalékainak kihasználására és e hatalmas orosz folyón a hajózás megjavítására irányuló átfogó intézkedések egyik legfontosabb láncszeme. Mindkét vízierőmű, valamint a már felépült ivanykovói, uglicsi és scserbakovi, a Volgán épülő gorkiji és a Kámán épülő molotovi központi vízierőmű a Volga és mellékfolyói víztartalékai komplex kihasználásának elvén alapul. Ezek a létesítmények, amellett hogy a népgazdaság szükségleteinek kielégítésére óriási mennyiségű villamosenergiát termelnek, a legnagyobb közlekedési problémákat és — ami különösen fontos — a nagykiterjedésű ország szocialista mezőgazdaságának továbbfejlesztésével kapcsolatos feladatokat is megoldják. Ezek az építkezések, ha ütemüket és méreteiket, az alkalmazott technika színvonalát és főleg a népgazdaság fejlődésére gyakorolt kihatásukat nézzük — valóban a kommunizmus korszakának építkezései.

A világ e leghatalmasabb vízierőműveinek összteljesítménye mintegy 4 millió kilowatt. Évente 20 milliárd kilowattóra villamosenergiát termelnek majd, vagyis több mint felét annak a villamosenergiamennyiségnek, melyet a Szovjetunió

---

* 1955-re 1950-hez képest mintegy 80 százalékkal növekszik a villamosenergiatermelés. (Lásd *Szaburov*. Az SzK(b)P XIX. kongresszusának irányelvei a Szovjetunió fejlesztését szolgáló 1951—1955. évi ötödik ötéves tervhez.) — *Szerk.*

valamennyi villamoserőműve a második világháború előtt termelt. Ez a hatalmas mennyiségű villamosenergia módot nyujt a népgazdaság energetikai mérlegének nagymérvű megjavítására, Moszkva, a volgamelléki területek és a Központi Feketeföld-területek villamosenergiaellátásának nagyarányú fokozására.

A kormány határozatának értelmében Moszkva évente több mint 10 milliárd, a volgamelléki területek több mint 5 milliárd, a Központi Feketeföld vidékéhez tartozó kerületek pedig 1,2 milliárd kilowattóra villamosenergiát kapnak majd a két villamoserőműtől. Ez az óriási mennyiségű villamosenergia hatalmas ösztönző ereje lesz a szocialista ipar további fejlődésének és műszaki tökéletesítésének, újabb ipari központok létesítésének, új, nagy áramfogyasztású termelési eljárások fejlesztésének, a termelési folyamatok gépesítésének és automatizálásának.

A kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek évente 3,5 milliárd kilowattóra villamosenergiát fognak szolgáltatni a Volgántúl és a Káspi-tenger mellékén elterülő földek öntözéséhez és a talajon keresztül történő vízellátásához. A Volgántúlon, a káspitengermelléki alföldön, a Szarpinszkaja alföldön, a Központi Feketeföld-vidéken és a Nogajszki sztyeppén az öntözött és vízzel ellátott földek összterülete mintegy 14 millió hektárt tesz ki. Ez csaknem kétszerese az Egyesült Államokban egy évszázad alatt öntözés és elárasztás alá vett területnek.

A kujbisevi, sztálingrádi és más vízierőközpontok felépítésének eredményeképpen a Volga nagy tavakhoz hasonló hatalmas víztárolók láncává alakul át, ami nagymértékben megjavítja a volgai hajózást, jelentősen fokozza a Szovjetunió számos területét összekötő legnagyobb víziút átbocsátó képességét.

Ilymódon a kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek felépítése komplex módon megoldja az energetika, az öntözés és a víziközlekedés sok igen fontos népgazdasági feladatát, óriási üzemanyagmegtakarítást eredményez, csökkenti az üzemanyag felesleges szállítását és a különféle rakományok szállítási költségét is. A népgazdasági problémák ilyen hatalmas hidrotechnikai építmények útján való komplex megoldására csak a tervszerű szocialista gazdaság képes, amely a dol-

gozók sokmilliós tömegeinek szükségleteit hivatott kielégíteni.

Az Egyesült Államokban, és éppígy a többi tőkés országban is, a hidrotechnikai építményeket, amelyek a monopoltőke érdekeit szolgálják, elsősorban a nagy áramfogyasztású hadiipar villamosenergiaellátására használják fel. Ugyanakkor az öntözés és közlekedés kérdéseit nem oldják meg. A kormány által épített vízierőművek a monopóliumok hasznát növelik, emelik a telekárakat és feloldhatatlan ellentmondásokat hoznak létre. Így például a földbirtokosok olykor annyira felhajtják a központi vízierőművek felépítése következtében öntözés alá vont földek árát, hogy ez meghiúsítja vagy rendkívül megdrágítja az építkezést, illetve az építkezés befejezését hosszú évekre, sőt, évtizedekre elodázza. A hatalmas amerikai villamoserőműtrösztök akadályozzák új vízierőművek építését, mert attól félnek, hogy ez csökkentheti az elektromosenergia hihetetlenül felhajtott árát. A szén- és kőolajmonopóliumok szembeszegülnek a vízierőművek építésével, mert attól tartanak, hogy ez csökkenti a hőerőművek szén- és kőolajszükségletét. Az Egyesült Államok vasúttársaságai már régóta elkeseredett harcot vívnak a csatornák építése és a vízi közlekedési utak megjavítása, valamint a vasutak villamosítása ellen. A tőkés monopóliumok önző érdekei nemcsak a nagy vízierőművek építése elé gördítenek roppant akadályokat, hanem a már meglévő vízierőművek energiájának észszerű kihasználását is gátolják. Jellemző például a Szent Lőrinc-folyón létesítendő nagy vízierőmű építése. E hidrotechnikai építkezés ellen már hosszú évek óta harcol a legnagyobb amerikai monopóliumok csoportja. E csoport élén a Morgan pénzügyi csoporthoz tartozó aluminiumtröszt (Alcoa), duPont vegyipari tröszt, General Electric társaság és szénbányászati trösztök állanak. E trösztök attól félnek, hogy a Szent Lőrinc-folyón létesítendő hidrotechnikai építmények alááshatják egyeduralmukat az energetika területén és csökkenthetik a villamosenergia árát. La Follette szenátor, aki e kérdés kivizsgálásával foglalkozott, 1944-ben ezt írta: „Az összes rendelkezésre álló okmányok megerősítik azt a következtetést, hogy a nyilvánvalóan Morgan & Co. befolyása alatt álló társaságok és ügynökségek minden eszközzel meg akarják akadályozni, hogy a Szent Lőrinc-folyó energetikai tartalékait felhasználják a villamosenergia árának leszállítása

érdekében"[15]. E célból hazug propagandához, nyilt korrupcióhoz folyamodnak, megvesztegetik a kongresszusi tagokat, a szakszervezeti bürokratákat, az ujságokat és a rádiótársaságokat. A társaságok az új vízierőművek építésével az Edison Elektrotechnikai Intézetnek, az energetikai trösztök voltaképpeni sajtóirodájának áltudományos érveit és meghamisított adatait szegezik szembe.

1951-ben az Egyesült Államok kongresszusa újra megvitatta a Szent Lőrinc-folyón létesítendő hidrotechnikai építmények tervezetének kérdését. A tárgyaláson kitűnt, hogy az elmult hét év alatt a kérdés egy tapodtat sem jutott előre és ugyanazok az ipari és pénzügyi monopóliumok, amelyek az elmult évek alatt a katonai megrendelések révén még jobban meggazdagodtak, most sem engedik megvalósulni ezt az építkezést.

Charles Tobey szenátor 1951 januárjában kijelentette, hogy a vízierőművek részletesen kidolgozott tervezetét a nagy monopóliumok és ügynökeik nyomására egyik bizottságtól a másikhoz dobálják és a terv megvalósítása érdekében semmi sem történik. A Tobey által közölt adatok szerint, az építkezés egész költsége, beleértve a Nagytavak rendszerét, a tengerrel összekötő víziút létesítését és egy nagyteljesítményű vízierőmű építését, mindössze 800 millió dollárt tesz ki (1948. évi árakon), amiből az Egyesült Államokra eső rész 573 millió dollár (a fennmaradó összeg Kanadát terheli). Az Egyesült Államok évi kiadásai ilymódon mindössze 100 millió dollárt tennének ki, vagyis az Egyesült Államok katonai költségvetésének mintegy 0,2 százalékát. De, Tobey szavai szerint, „a konkurrenciától vagy a villamosenergia árának leszállításától rettegő monopolisták szervezett maroknyi csoportja ködösít, félrevezeti az embereket és a kongresszusban sikeresen kudarcba fullasztja ezt a kérdést"[16].

A vízierőművek építése elleni harc szembetűnően bizonyítja a jelenkori kapitalizmus rothadtságát, mely a termelőerők fejlődésének akadályává vált.

A kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek, valamint a kapacitásukat és hosszúságukat tekintve páratlanul álló, nagyfeszültségű távvezetékek, amelyek ezeket a vízierőműveket a villamosenergiafogyasztó körületekkel összekötik, fontos láncszemei annak az egységes nagyfeszültségű hálózatnak, amely a jövőben egyesíteni fogja a Szovjetunió európai

részének villamosenergetikai rendszereit. Ez a hálózat módot nyujt arra, hogy egyetlen pontról tervszerűen szabályozhassák a villamosenergia egész termelését és fogyasztását. A különböző hő- és vízierőművek egységes energetikai gazdasági rendszerbe való egyesítése fokozza az áramellátás megbízhatóságát és az energetikai berendezések termelékenységét, csökkenti a beruházási költségeket, és lehetővé teszi a villamosenergiát fogyasztó üzemek legészszerűbb területi elhelyezését.

Az egységes nagyfeszültségű hálózat lesz a Lenin és Sztálin által vázolt nagyszabású országos villamosítási program teljes megvalósításának a műszaki alapja. Ez a hálózat lehetővé teszi a mezőgazdaság villamosításának jelentős meggyorsítását, a nagy területeken végzett villamos szántást, a villamosenergia felhasználását az állattenyésztés és más mezőgazdasági munkák gépesítésére. Minden kilowatt villamosenergetikai kapacitás nyolc fizikai munkást szabadít fel, és ilyenformán még a mezőgazdaságban foglalkoztatott dolgozók számának csökkenése mellett is a mezőgazdasági termelés hatalmas fellendülését eredményezi és megkönnyíti a kolhoztagok munkáját.

A kujbisevi vízierőművet egész teljesítőképességével 1955-ben, a sztálingrádit 1956-ban helyezik üzembe. E rövid idő alatt világviszonylatban példátlan méretű építkezési munkákat kell elvégezni. Elegendő, ha megjegyezzük, hogy e két vízierőmű építkezésénél az elvégzendő földmunkák 750 millió köbmétert tesznek ki, csaknem ötször annyit, mint a Panama-csatorna, és tízszer annyit, mint a Szuezi-csatorna építésénél. A földmunkákon kívül többezer kilométernyi csatornát kell ásni, mintegy 13 millió köbméter betont kell beépíteni, utakat, lakóházakat stb. kell építeni, óriási méretű szerelőmunkákat kell elvégezni.

E munkák elvégzését az előírt határidőkön belül csak a legnagyobbfokú gépesítéssel, a minden eddiginél nagyobb teljesítőképességű gépek és gépezetek alkalmazásával lehet biztosítani. A szovjet ipar az új építkezésekhez óriási mennyiségű nagyteljesítőképességű gépet és gépezetet szállít, amelyek új korszakot nyitnak a modern építkezési technikában.

A novokramatorszki Sztálin-gépgyár megkezdte a 15 köbméteres markolókanalú exkavátor gyártását, melynek súlya több mint 1 000 tonna, 6 000 kilowatt összteljesítményű, 44

villanymotor hozza működésbe és 24 óra alatt több mint 20 000 köbméter földet emel ki.

Jelenleg még ennél is nagyobb teljesítményű földásó gépeket kezdenek gyártani.

A volgai gátak hidromechanizációs módszerekkel végzendő alámosására alkották meg a nagykapacitású földszivatytyúkat, amelyeknek teljesítőképessége óránként 1 000 köbméter. E földszivattyúk mérhetetlenül meggyorsítják a gátak és különböző hidrotechnikai építmények létesítését.

Alkalmaznak úszó földszivattyúkat is, amelyek úgy haladnak előre, hogy maguk mögött vízzel megtöltött, kész csatornát hagynak.

A volgai építkezések számára létesítették a világ legtökéletesebb nagykapacitású önműködő betongyárait. Ezekben a fizikai munkát teljes mértékben kikapcsolták, és az összes munkákat nyolc szakember felügyelete alatt gépezetek és automaták végzik. Az építkezés színhelyén végzendő útépítéseknél nagykapacitású talajgyalukat alkalmaznak, amelyek mindegyike 300 ember munkáját helyettesíti. Tökéletesített motoros földásógépek, amelyek egyenként 300—350 földmunkás munkáját végzik el, legújabb típusú árokásógépek, amelyek óránként 1,8 km-es sebességgel ássák az árkokat, és számos más gép teszi még lehetővé az összes nehéz és munkaigényes munkák teljes gépesítését.

A szovjet ipar a volgai vízierőműveket példátlanul bonyolult és nagyteljesítményű energetikai berendezésekkel és készülékekkel látja el. Ezek megtervezéséhez és elkészítéséhez széleskörű tudományos kutató-, kísérleti és tervezői munkára van szükség. Rövid idő alatt teljesítőképességükre nézve egyedülálló víziturbinákat és hidrogenerátorokat, hatalmas, nagykapacitású transzformátorokat, kapcsolókat és egyéb bonyolult berendezéseket kell megtervezni és elkészíteni.

A tudományos feladatok egész komplexumát kell megoldani a villamoserőátviteli hálózat, különösen a Kujbisev—Moszkva és Sztálingrád—Moszkva (körülbelül 1 000 km hosszú) távvezetékhálózat megépítéséhez. Ezek a világon a legnagyobb teljesítőképességű és a leghosszabb villamoserőátviteli hálózatok. A kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek energiáját 400 000 volt feszültséggel fogják ilyen óriási távolságra továbbítani. Kísérleti kutatásokkal kell megállapítani, hogy miképpen lehet egy ilyen, a világon egyedülálló villa-

moserőátviteli hálózatot szabályszerűen üzemben tartani, és hogy milyen módon csökkenthetők a minimumra a veszteségek; messzemenően be kell vezetni a bonyolult energetikai gazdaság minden részletében az automatizálást és a távirányítást, meg kell oldani a biztonsági kérdéseket.

Még kiterjedtebbek és bonyolultabbak azok a tudományos kutatómunkák, amelyek arra irányulnak, hogy az új villamoserőművek energiáját a népgazdaság valamennyi ágában a legészszerűbben használják fel.

Ilyen módon már a sztálini korszak legnagyobb építményeinek — a kujbisevi és sztálingrádi vízierőműveknek a megvalósítása is nagy lökést ad új technikai problémák megoldásának, újabb előhaladást jelent a szovjet technika fejlődésében. E villamoserőművek tervezése és építése kiterjedt tudományos munkálatokat követel, amelyekbe bekapcsolódtak a Szovjetunió és a szövetségi köztársaságok Tudományos Akadémiája és a minisztériumok kutatóintézetei, a legnagyobb gyárak laboratóriumai és a legkülönbözőbb szakterületeken működő tudósok és mérnökök ezrei.

A hatalmas hő- és vízierőművek építésével egyidejűleg a háború utáni ötéves terv alatt szélesen kibontakozott a helyi jelentőségű kisebb vízierőművek építése. Kétségtelen, hogy a következő ötéves tervek idején az ilyen helyi erőművek, valamint a szél erejével hajtott erőművek és a lokomobillal vagy gázgenerátoros motorokkal hajtott erőművek építése a falvakban még szélesebb méretekben bontakozik majd ki. E munkák rendkívül meggyorsítják a mezőgazdaság villamosítását, ami a város és falu közötti ellentét felszámolásának egyik leghatékonyabb tényezője. Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. kongresszusán rámutatott arra, hogy ha már lesz 10—15 olyan kerületünk „amelyekben villamosított mezőgazdasági termelés folyik", akkor a mezőgazdaság villamosítása szilárd, reális talajra lép[17]. A Nagy Honvédő Háború kezdetekor csupán egyes körzetekben, főleg a Dnyeprogesz közelében voltak teljesen villamosított kolhozok. Jelenleg már egész területeken folyik a kolhozok teljes villamosítása. A falusi villamoserőművek építése az utóbbi években valóban népi mozgalommá változott. A villamosítás a kolhozokban, a szovhozokban és a gép- és traktorállomásokon a munkatermelékenység emelésének legfontosabb eszközévé válik. A villamosenergiát bevezetik a mezőgazdasági termelés minden ágába.

A kommunizmusba való átmenet megvalósításához azonban még hatalmasabb feladatokat kell megoldani.

A Szovjetunió Minisztertanácsa 1948 májusában határozatot hozott a falu villamosításának 1948—1950. évi tervéről. A határozat rámutat, hogy villamosenergiával elsősorban a következő munkaigényes termelési folyamatokat kell ellátni: a gép- és traktorállomások műhelyeit, a cséplést, a gabona tisztítását, válogatását, szárítását és őrlését, az öntözést, a vízellátást, a takarmányelőkészítést, a fejést és a nyírást, valamint a mezőgazdasági termékek feldolgozását. 1949-ben kezdte meg munkáját az első három villamos gép- és traktorállomás (a szverdlovszki, a kievi és rjazani területeken), amelyek a kolhozföldek megművelését igen gazdaságosan működő villanytraktorokkal végzik.

A szovjet tudománynak és technikának hatalmas és sokoldalú feladatai vannak az egész ország villamosításában, a villamosenergiatermelés új módszereinek kidolgozásában és tökéletesítésében, a villamosenergia átvitelében és felhasználásában, valamint abban, hogy a villamosítást összekapcsoljuk a távfűtéssel és a gyors ütemben fejlődő gázosítással, különösen a szén földalatti gázosításával, amelyet Lenin „nagy technikai forradalomnak" nevezett és amelyet elsőízben a Szovjetunióban valósítottak meg.

AZ ATOMENERGIA BÉKÉS FELHASZNÁLÁSA

A modern tudomány feltárta az atomenergia gyakorlati felhasználásának útjait és módszerét. Ez a technikai haladás újabb, beláthatatlan lehetőségeit teremti meg.

Az amerikai imperializmus ideológusai és politikusai minden módon leplezni igyekeznek azt a kétségtelen tényt, hogy a tudomány és a technika legnagyobb felfedezéseit a jelenkori monopolkapitalizmus körülményei között csak új háború előkészítésére és reakciós külpolitikai mesterkedésre használják fel, békés alkalmazásukat pedig a kapitalista társadalmi rendszer keretei bilincsbe verik.

A Szovjetunióban nincsenek ilyen akadályok. A szocialista társadalmi rendszer nem ismer társadalmi és gazdasági ellentmondásokat, amelyek korlátoznák a tudományos felfedezések felhasználását és fékeznék a technikai haladás fej-

lődését. Ez különösen szembetűnően mutatkozik meg az atomenergia felhasználásának területén.

Az atomenergia előnyeinek kiaknázása csupán a termelés valamennyi alapvető ágában egybehangolt gazdasági és technikai politika esetén lehetséges; ennek viszont feltétele a gazdaság tervszerű jellege, ami a kapitalizmusban lehetetlen. Ezért az atomenergia békés termelési célokra való felhasználásának fejlesztésében a Szovjetunió döntő előnyben van a kapitalista államokkal szemben.

A Szovjetunióban a világon elsőízben napirendre kerül az a kérdés, hogy az atomenergiát a népgazdaság fejlesztése érdekében használják fel. Kétségtelen, hogy az erre irányuló munkák a jövőben még szélesebben bontakoznak ki és lényeges szerepet játszanak majd a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet meggyorsításában.

A Szovjetunióban nagyszabású vízierőmű-, bánya-, csatorna- és útépítkezési munkálatok folynak, amelyeknél legújabb technikai eszközök alkalmazásával jelentős robbantási munkálatokat kell végezni. Az ilyen nagyarányú robbantási munkálatoknál az atomenergia felhasználása a szükséges munkáslétszám számottevő csökkentését és az építkezés jelentős meggyorsítását tenné lehetővé. Az atomenergia nemcsak a munka gépesítésének kapacitás és hatékonyság tekintetében páratlanul álló eszköze, hanem az elektromosság előállítására való felhasználása is a legmesszebbmenő lehetőségeket rejti magában.

Az atomenergia fokozottabb felhasználása a kapitalista országokban elterjedt nézet ellenére nem mond ellent a villamosítás további fejlődésének, sőt, ellenkezőleg, a szocializmusban e fejlődés legnagyobb ösztönző ereje.

Lenin a szén földalatti elgázosítását az ipar, a közlekedés és a háztartás villamosításával kapcsolatban „a technika egyik legnagyobb győzelmének" tekintette, és legfontosabb gazdasági hatását a villamosáram önköltségének jelentős csökkentésében látta. Éppen így, az atomenergia békés célokat szolgáló egyik legfontosabb felhasználási módja a nagymennyiségben előállított olcsó villamosenergia termelése lesz, különösen azokon a területeken, amelyek nem rendelkeznek saját tüzelőanyagforrásokkal és nagy vízienergiatartalékokkal.

A tudományos kutatók és géptervezők alkotó összefogása kétségkívül lehetővé teszi, hogy viszonylag rövid időn belül

a jelenkori technika számára kivihetően oldják meg az atomenergiának villamosenergia termelésére való felhasználását, mind a szokásos gőzüzemi technika, mind a gázturbinák megfelelő fejlesztése útján, a későbbiekben pedig teljesen új módszerekkel is. E fejlődés következményei fő vonásaikban (bár még sokkal nagyobb méretekben) hasonlóak lesznek azokhoz az eredményekhez, amelyeket Lenin a földalatti gázosítás megvalósításával kapcsolatban előre látott. Lenin azt írta, hogy „a kapitalizmusban a szénkitermeléssel foglalkozó többmillió bányász munkájának «felszabadítása» kikerülhetetlenül tömeges munkanélküliséget szül, a nyomor óriási növekedéséhez, a munkások helyzetének romlásához vezet"[18]. A szocializmusban, éppen ellenkezőleg, az atomenergiának villamosenergia termelésére való felhasználása megrövidíti a munkanapot, megjavítja a munkafeltételeket és a dolgozók életét.

„A gyárak és vasutak «villamosítása» a munkafeltételeket higienikusabbá teszi, a munkások millióit megszabadítja a füsttől, a portól és a szennytől, a piszkos, visszataszító műhelyeket emberhez méltó tiszta, világos laboratóriumokká változtatja át. A házak villamosfűtése és világítása a «háztartások rabnőinek» millióit szabadítja meg attól, hogy életük háromnegyed részét bűzös konyhákban kelljen eltölteniök"[19].

Míg az amerikai reakciósok — akik nemrég még a „le a villamossággal" jelszót adták ki — meg akarják tiltani az atomenergia széleskörű alkalmazását a nagy bőségben előállítandó villamosenergia termelésére, a szovjet szocialista gazdaságban ez az út nagy lépéssel visz közelebb ahhoz a jövőhöz, amelyről Lenin ír, vagyis a kommunizmushoz.

A tudomány és a technika további haladása szempontjából rendkívül fontos a mesterséges rádióaktív anyagok (úgynevezett rádióaktív izotópok) felhasználása, amelyeket az atomenergia előállításakor jelentős mennyiségben nyerünk.

A „jelzett" rádióaktív atomok módszerének a tudományos kutatásban való széleskörű alkalmazása a biológia és orvostudomány számos legfontosabb problémájának megoldásához vezet és elősegíti a szerves szintézis, a katalízis különféle folyamatai és más olyan kémiai és fizikokémiai folyamatok természetének felderítését, amelyek igen fontos szerepet játszanak a legkülönbözőbb iparágakban. Ilyen módon a termelési eljárások valóban tudományos alapon történő fejlesztő-

sének széles távlatai nyílnak meg. Lehetővé válik új műtrágyafajták megteremtése és a régi műtrágyafajták, valamint a növényi szervezetek fejlődésére gyakorolt befolyás egyéb módszereinek jobb kihasználása.

A „jelzett" atomok módszerének alkalmazása új utakat nyit meg annak a rejtélyes folyamatnak a felderítésére — amelynek tanulmányozására Tyimirjazev, a nagy orosz tudós, élete javarészét szentelte —, hogy a növények fotoszintézis útján hogyan alakítanak a levegőben lévő széndioxidból szénhidrátokat. Ilyen szintézisek laboratóriumi úton való megvalósítása forradalmi módon vinné előre a technikát.

Az atommagkutatás a szocialista társadalom számára az anyag és energia minőségi átalakításának olyan új lehetőségeit adhatja, amelyek messze felülmúlják a jelenkori technika minden eddigi eredményét.

E lehetőségeket és távlatokat már nem valósíthatja meg a monopóliumok önző érdekeit szolgáló burzsoá tudomány, amely a kapitalisták kezében csak arra jó, hogy a háborús profitszerzés eszköze legyen.

E távlatokat csak a szovjet, a szocialista tudomány valósíthatja meg, amely elszakíthatatlan kapcsolatban áll a tömegekkel, lépést tart a gyakorlattal és megvilágítja az előrevezető, a kommunizmus felé vezető utat.

A KÉMIA FOKOZOTT ALKALMAZÁSA A NÉPGAZDASÁGBAN

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet idején a technika haladásának egyik legfontosabb iránya a kémia fokozott alkalmazása — a nyersanyagok és egyéb anyagok kémiai feldolgozási módszereinek fejlesztése. A szovjet rendszerben a sztálini ötéves tervek éveiben létesített vegyipar egyik vezető iparággá fejlődött, a kémia fokozott alkalmazása pedig a termelőerők fejlődésének egyik fő tényezője, az ország honvédelmi képessége megszilárdításának hatalmas eszköze lett.

Csak a kémia fokozott alkalmazásának alapján lehet új műanyagokat megteremteni, komplex módon felhasználni a nyersanyagokat, visszajuttatni a hulladékokat és melléktermékeket a termelési folyamatba, s a legegyszerűbb alapanyagokból előállítani a termelés sokoldalú szükségleteit szolgáló számtalan bonyolult anyagot.

A kémia fokozott alkalmazása, különösen a katalizátorok, a nagy nyomás és a magas hőfok alkalmazása mellett, óriási mértékben meggyorsítja a termelési folyamatokat.

A modern kémiai eljárások többségének folyamatos jellege lehetővé teszi ezek maximális automatizálását. Az utóbbi években különösen nőtt a szerves szintézis és az elektrokémia jelentősége. A szerves szintézis sikerei, amelyek A. M. Butlerovnak a szerves vegyületek szerkezetéről szóló elméletén alapulnak, a szintetikus vegyületek és a növényi és állati nyersanyagból származó természetes anyagok közötti verseny korszakát nyitották meg.

Jelenleg a szerves szintézis fejlődése jelentősen tovább halad és lehetővé teszi ezernyi új olyan vegyület előállítását, amelyek értékesebb tulajdonságokkal vagy tökéletesen más sajátságokkal rendelkeznek, mint a meglévő természetes termékek. Ilymódon a szerves szintézis új termelési eszközöket és új fogyasztási cikkeket hoz létre. Az ipar által felhasznált kémiai elemek körének és a kémiai eljárások nyersanyagbázisának állandó szélesítése mellett, az új vegyületek szintézise lehetővé teszi, hogy hasonlíthatatlanul szélesebb körben és teljesebb mértékben használhassunk fel olyan elterjedt nyersanyagokat, mint a szén, beleértve a barnaszeneket is. A vegyipar nyersanyagaként egyre nagyobb mértékben használják fel nemcsak a szilárd, hanem a folyékony és gáznemű természetes nyersanyagokat is, különösen a kőolajat, a földgázokat és az ipari gázokat, a levegő, a tengervíz alkotórészeit stb.

Alkalmazásra kerül az iparban számos ritka és kismennyiségekben szétszórt elem, amelyek új lehetőségeket tárnak fel a technika számos ágában.

Óriási jelentőségre tesz szert a hulladékok kémiai felhasználása. Ez a legkülönfélébb termelési ágakban a veszteségek jelentős csökkentését, továbbá a nyersanyag és az energia mind teljesebb komplex kihasználását biztosítja.

A kémia fokozott alkalmazása lehetővé teszi, hogy értékes élelmezési nyersanyagokat nagymennyiségben előforduló és nem élelmezésre szolgáló olcsó anyaggal helyettesítsünk, például hogy etilalkoholt ne gabonából vagy burgonyából állítsunk elő, hanem a kőolajfinomításnál melléktermékként előálló gázokból, faforgácsból vagy papírgyári hulladékból (szulfitlugokból).

Az ipari felhasználás számára határtalan távlatokat nyitottak a nagymolekulájú vegyületek szintézisében elért sikerek. Ezek a vegyületek a természetes gyapot-, len- és gyapjúfonál, valamint a kaucsuk anyagához hasonlók és azt helyettesíthetik. A modern vegyipar a műrost, a mesterséges kaucsuk, a műanyagok, műenyvek és más nagymolekulájú anyagok többszáz különféle fajtájának gyártását vezette be. Az újfajta termékek meghonosítása révén sok munkát takarítanak meg és a különböző különleges sajátosságokkal rendelkező anyagok legváltozatosabb fajtáinak az előállítása válik lehetővé. Nagy jelentőségük van egyes bonyolult természetes vegyületek: a vitaminok, hormonok, antibiotikumok (baktériumölő szerek) szerves szintézisében elért sikereknek, továbbá a szénhidrátok, zsírok és fehérjemolekulák alkatrészeinek szintézise területén elért eredményeknek is.

A kémia, amellett hogy egyre mélyebben hatol be az ipar valamennyi ágába, egyidejűleg egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a szocialista mezőgazdaság fejlesztésében is. Az ásványi és szerves trágyáknak, az élenjáró agrotechnika keretén belül, óriási szerepük van a terméshozamok fokozásában és rendkívül nagy gazdasági eredménnyel járnak. A micsurini agrobiológia és a szovjet agrokémia eredményei a trágyák szemcsézése, fizikai-kémiai sajátosságaik megjavítása és a fő tápelemek (nitrogén, foszfor és kálium) koncentrációjának növelése, továbbá a növények számára bizonyos feltétlenül szükséges nyomelemek bevezetése útján lehetővé teszik a trágyáknak az eddiginél sokkal hatásosabb alkalmazását.

A szovjet tudósok kidolgozták a gyomnövényirtás kémiai eszközeit, amelyek óriási munkamegtakarítást biztosítanak.

Rohamosan fejlődik a mérges vegyszerek termelése, amelyek a mezőgazdasági növényeket és az erdőültetvényeket megvédelmezik a kártevőktől. A kémiai úton előállított takarmányanyagok, vitaminok és hormonok fokozzák az állattenyésztés hozamát. A mezőgazdasági termékek kémiai feldolgozásának eredményeképpen sokkal jobban lehet azokat felhasználni, konzerválni és szállítani.

A vegyiparban széles körben alkalmaznak új technológiai módszereket, amelyek rendkívüli mértékben növelik a termelési folyamatok intenzitását és a munka termelékenységét.

A termelés folyamatossága, messzemenő villamosítása és automatizálása mellett, ami általánosan jellemzi a jelenkori

technikát — a kémia fokozott alkalmazása különleges utakat nyit meg a termelés gyorsításához és a munkatermelékenység növeléséhez. Így például a katalizátorok alkalmazása megszázszorozza, sőt, megezerszerezi a kémiai reakciók gyorsaságát. A modern vegyiparban széles körben alkalmaznak nagy és rendkívül nagy nyomást, magas hőfokot, bizonyos folyamatoknál mélyhűtést, fotokémiai reakciókat, különböző villamoskészülékeket.

Az atomenergia békés célokra történő felhasználása teljesen új utakat nyit meg a kémiai technológia, az elemek átalakítása stb. előtt.

A kémia mélyen behatolt a népgazdaság, a kultúra és a háztartás területére, kiszélesítette a természeti kincsek kihasználását, új termelési eszközöket és fogyasztási cikkeket teremtett, az ipar és a mezőgazdaság egykori hulladékait és selejtjeit visszajuttatja a termelés körforgásába, új technológiai módszereket valósított meg és így a kommunizmusba való átmenet útján a technikai haladás meggyorsításának hatalmas erejévé vált.

Az SzK(b)P XVIII. kongresszusa a harmadik ötéves tervet a kémia ötéves terveként jellemezte. A háború utáni ötéves terv a kémia fokozott alkalmazásának óriási feladatait tűzte ki. Ezek: a szénnek és a kőolajfinomítás melléktermékeinek feldolgozása alapján a szerves szintézis új ágainak megteremtése; mesterséges folyékony fűtőanyag előállítása; a szintetikus kaucsuk gyártásának megkétszerezése (ennek a gyártását Sztálin elvtárs kezdeményezésére a világon elsőízben a mi országunkban vezették be); új műanyagfajták és szintetikus gyanták termelése. Jelentősen kiszélesedett a műrost és műbőr, a szintetikus alkohol, oldószerek, szintetikus festékek, lakkok, gumiipari segédanyagok, új gyógyszerkészítmények és számos más szintetikus termék gyártása.

Az elektrokémia első csíráiban Marx és Engels már meglátta a tudomány és technika hatalmas fejlődési távlatainak kezdetét. A Szovjetunióban a háború utáni ötéves terv alatt nagymértékben emelkedett az alumínium, a magnézium és sok más elektrokémiai úton előállított anyag termelése. A következő ötéves tervek alatt a szerves szintézis termékeinek és az elektrokémiai folyamatoknak az alkalmazása kétségkívül még fokozottabb lesz; ezzel határtalan lehetőségeket nyerünk olyan új termékek előállítására, amelyek bizonyos célok érde-

kében előre meghatározott új sajátosságokkal rendelkeznek. Mint fentebb megjegyeztük, az atommag és a rádióaktív izotópok kutatása a kémiai technológiában végbemenő olyan mélyreható fordulatok előtt nyit utat, amelyeknek a vegyipar fejlődésére és a vegyiparral határos termelési eljárásokra gyakorolt kihatását ma még el sem lehet képzelni. Mint Marx előre látta, abban a mértékben, ahogyan az ember úrrá lesz a kémiai módszerek és reakciók felett, a mechanikai megmunkálás egyre jobban átadja majd helyét a kémiai megmunkálásnak.

A kémia fokozott alkalmazása teljes mértékben a tudományos kutatásokon alapul. E területen az elmélet és gyakorlat egysége, a tudomány és termelés kapcsolata különösen szembetűnően és következetesen mutatkozik meg. A szovjet kémikusok, akik folytatják és továbbfejlesztik Lomonoszov, Mengyelejev, Butlerov, Zinyin, Markovnyikov, Kurnakov, Favorszkij és sok más nagyszerű orosz kémikus tudományos hagyatékát, megteremtik a kémia határtalan alkalmazásának tudományos alapját.

A kommunizmus korszaka a technika terén a nép szolgálatába állított atomenergia, villamosítás és kémia korszaka lesz, amelyek a termelőerők fejlődésének és a néptömegek jóléte növelésének érdekében biztosítják az ember uralmát a természet erői fölött.

*

Az új technika területén jelenleg egész sor más sokatígérő munka is folyik. E munkák a következő ötéves tervek során hozzák meg gyümölcsüket. Így például az oxigén alkalmazása a különféle technológiai folyamatoknál, elsősorban a kohászatban és a vegyiparban, számos termelési folyamat intenzitását jelentősen fokozza és nagymértékben növeli a berendezések termelékenységét.

A léglökéses technika gyorsütemű fejlesztése, az új sebességeket biztosító motorok tökéletesítése lehetővé teszi, hogy a repülésben túlszárnyalják a hang sebességének határát, ami a dugattyús motoros és légcsavaros repülőgépek számára elérhetetlen. Ugyanakkor a léglökéses technika fejlődése elvileg lehetővé teszi a föld légkörén túl, a bolygók közötti térségben való repülést.

A léglökéses technika további fejlődése, amelynek alap-

jait K. E. Ciolkovszkij lángeszű munkái rakták le, nagymérvű tudományos kutatómunkát tesz szükségessé az aerodinamika és más tudományok különféle területein; megköveteli, hogy tökéletesen új üzemanyagfajtákat és oxidálószereket, új hőálló öntvényeket és a léglökéses motorok magas hőfokával szemben ellenálló egyéb anyagokat hozzunk létre, hogy tanulmányozzuk a nagy sebességek befolyását az emberi szervezet fiziológiájára stb.

Nagy távlatokat tárnak fel azok a napjainkban folyó kutatások és kísérletek, amelyek a rádiólokációnak a népgazdaságban való felhasználására irányulnak. A rádiós helymegállapítás lehetővé teszi, hogy éjszaka, ködben, felhőn keresztül stb. „láthassunk". A rádiós helymegállapítást többek között a légi-, tengeri és szárazföldi közlekedés sötétben és ködben való veszélytelenségének biztosítására, valamint hasznos ásványok új felkutatási módszereinek kidolgozására lehet alkalmazni.

A televízió technikai tökéletesítése és elterjesztése a néptömegek kulturális emelkedésének hatalmas új eszköze. Elősegíti, hogy a szovjet falu kultúrája a szocialista városok színvonalára emelkedjék, lehetővé teszi, hogy az ország legtávolabbi területein is megismerjék a tudomány és művészet minden eredményét. A szovjet tudomány és technika sikeresen foglalkozik képek vezetékes továbbításának problémájával, ami lehetővé teszi a televíziós adásoknak falura való közvetítését; eredményesen foglalkoznak a plasztikus és színes televíziós készülékek létrehozásával.

Az újfajta villamosvilágítás (lumineszcens lámpák) alkalmazása, ami lényeges villamosenergia megtakarítással jár, módot nyujt arra, hogy sokkal jobban világítsák a munkahelyeket és lakóházakat.

Már a háború utáni első ötéves tervben jelentősen kiszélesedett a tudományos kutatómunkákhoz szükséges korszerű műszerek gyártása, egyebek közt a hasznos ásványok geofizikai módszerekkel való kutatásához és az időjárásprognózis megállapításához szükséges műszerek termelése is. A tudománynak és a technikának rendkívül nagy segítséget nyujtanak az új elektronikus számológépek; ezek lehetővé teszik, hogy percek, sőt, másodpercek alatt olyan bonyolult matematikai számításokat végezzünk, amelyekhez jelenleg képzett matematikusok huzamosabb idejű munkájára van szükség.

Az elektron- és ultrahangmikroszkópok gyártásának megszervezése és e műszerek széleskörű alkalmazása a tudományos kutatásban új tudományos és technikai felfedezések óriási lehetőségeit teremti meg. A biológiában és az orvostudományban e nagyszerű kutatási eszközök alkalmazása és a rádióaktív izotópok igénybevételével a „jelzett" atomok módszerének felhasználása határtalan lehetőségeket biztosít az emberi szervezet legfontosabb folyamatainak és a betegségek elleni harc új módszereinek tanulmányozására. Igen sok ilyen példát sorolhatnánk fel a már jelenleg folyó tudományos kutató- és kísérleti munkák köréből, amelyek hatása teljes mértékben csak a jövőben fog megmutatkozni, mert ahogyan az igazi tudományhoz illő, megelőzik a termelési technika jelenlegi színvonalát.

Évről évre növekszik a tudományos alkotómunka lendülete, egyre merészebben tűzi maga elé új, nagy feladatok megoldását. A szovjet szocialista társadalomban a tudomány és technika minden vívmánya a népet szolgálja és a kommunizmus építésének mozgatóereje.

A szovjet rendszer határtalan távlatokat nyit a tudomány és a technika fejlődéséhez, mert ebben a rendszerben megszűnt a termelési eszközök magántulajdona, nincsenek válságok és munkanélküliség, és az emberek tevékenysége tudatosan arra irányul, hogy gyarapítsák a társadalmi gazdagságot és alárendeljék maguknak a természet erőit.

Sztálin elvtárs a szovjet tudósok elé azt a nagy feladatot állította, hogy a legközelebbi években ne csak elérjék, de túl is szárnyalják a Szovjetunió határain túl elért tudományos eredményeket. E feladat megvalósítása igen jelentős lépés lesz a kommunizmus felé vezető úton.

A SZTÁLINI TERMÉSZETÁTALAKÍTÁSI TERV

A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet legfontosabb láncszeme a sztálini természetátalakítási terv megvalósítása. E terv tudományos alapja a szovjet tudománynak a talaj termőképessége helyreállításáról és növeléséről kidolgozott egységes elmélete, amely lehetővé teszi komplex agronómiai intézkedések alkalmazásával bő terméseknek

az időjárás szeszélyeitől teljesen független biztosítását, és az állattenyésztés országos, nagyszabású fejlesztését.

Sztálin elvtárs már 1924-ben, amikor országunk számos területét aszály fenyegette, azt írta, hogy a talajjavításra, a földművelés kultúrájának megjavítására stb. irányuló határozott intézkedésekkel „forradalmat indítunk el mezőgazdaságunkban" és kitűzte azt a nagy feladatot, hogy „országunkat az időjárás meglepetései ellen biztosítsuk"[20].

A kolhozrendszer létrejötte és megszilárdulása előkészítette a feltételeket egy újabb ugráshoz a mezőgazdaság további fejlődésében, annak a nagy tervnek a megvalósításához, amely végleg biztosítja az ember győzelmét a természet vak erői fölött.

A XVII. pártkongresszuson a volgántúli szárazság elleni harcról szólva, Sztálin elvtárs hangsúlyozta: „Óriási jelentősége van annak, hogy a Volgántúl keleti kerületeiben erdőket és védőerdősávokat telepítünk"[21]. 1948-ban a Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P Központi Bizottságának határozata jóváhagyta a Szovjetunió európai része sztyeppés és erdősztyeppés területeinek nagy sztálini természetátalakítási tervét. Ez a terv az intézkedések komplex rendszerében foglalja össze a mezővédő erdősávok páratlan méretű (több mint 6 millió hektáron végzendő) ültetését, a szántóföldi és takarmányfüves vetésforgó bevezetését, a helyes talajmegművelést, a szerves és ásványi trágyák használatát, a nemesített vetőmaggal végzett vetést, az öntözés fejlesztését a helyi csatornák vizének felhasználása és mesterséges tavak meg víztárolók építése útján.

A Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P Központi Bizottságának határozata kimondja: „Az intézkedések előírt rendszere a szárazság elleni harc megbízható fegyvere, elősegíti a talaj termőképességének növelését, nagy és ellenálló terméseket biztosít, megszünteti a talaj elmosását és elporlását, lehetővé teszi a homok megkötését és a föld leghelyesebb kihasználását. E rendszer egyúttal lehetőséget nyujt a földművelést, az állattenyésztést és más ágazatokat helyesen összehangoló sokoldalú gazdaság kifejlesztésére és a gazdaság árutermelésének jelentős növekedését biztosítja"[22]. Ez óriási munkálatok tervében a legfontosabb feladat az állami, valamint kolhoz és szovhoz mezővédő erdősávok hatalmas rendszerének megteremtése az ország óriási területén.

A kapitalista rablógazdálkodás valamennyi világrészben az erdők nagymértékű kiirtásához vezetett. Ez a talaj elporlását, a legtermékenyebb földek sivataggá válását idézte elő. Az erdők kiirtását és a sivatagok terjeszkedését a burzsoá tudósok megkísérelték a természet sajátos és örök „törvényeként" feltüntetni. Marx feltárta az erdőirtásnak és az erdősítés nyomorúságos állapotának igazi okait a kapitalizmusban. Marx ezt írta: „A hosszú termelési idő (amely csak viszonylag rövid munkaidőt foglal magában), és ennek folytán a megtérülési időszakok hosszúsága, az erdőgazdálkodást előnytelenné teszi a magánvállalatok, tehát a tőkés vállalatok számára, amely utóbbiak lényegükre nézve magánvállalatok még akkor is, ha az egyes tőkés helyett a társult tőkés lép fel.

Általában a kultúra és az ipar fejlődése kezdettől fogva tevékenynek mutatkozott az erdők megsemmisítésében, úgy, hogy ehhez viszonyítva mindaz, amit ellenkező irányban, az erdők gondozása és ültetése érdekében tett, teljesen eltörpül"[23].

Az Egyesült Államokban az utóbbi 40 év alatt a szálfaerdők mintegy felét semmisítették meg és az erdőterület évente 2—2,5 százalékkal csökken. Ausztráliában az állattenyésztők és a gyapjúmonopóliumok sokmillió fát irtottak ki. Az erdők rendszeres irtása a talaj elporlását idézte elő, ami az ország egész területének több mint felét sujtja és katasztrofális gyorsasággal terjed. Óriási területek, ahol azelőtt erdők, szántóföldek és legelők voltak, pusztasággá változtak. Ezen az óriási világrészen, amely 50—70 millió embert táplálhatna, mindössze 8 millió ember lakik, de Ausztrália burzsoá kormányai, köztük a labourista kormányok is, erdőültetés és talajjavítás helyett tíz- meg tízmillió font sterlinget irányoznak elő arra, hogy a pusztaságokat kísérleti terepekként használják fel az amerikai távolból irányítható lövedékek számára. Ez a kép tárul elénk mindenütt, ahol a tőke uralkodik.

A kapitalizmus uralma idején Oroszország déli és középső részein is kíméletlenül irtották az erdőket, és féktelen rablógazdálkodás folyt a sztyeppés talajok termőerejével. Csak a szocialista rendszer tudta megállítani az erdők kiirtását, majd miután erőt gyüjtött és megteremtette a szükséges tudományos és technikai erőforrásokat, tervszerű győzelmes támadást indított a sivatagok és a szárazság ellen.

Ragyogóan és élesen rajzolódik ki lelki szemeink előtt az átalakított természet. A sztyeppéken keresztül erdősávok

— hatalmas zöld védőfalak — húzódnak, amelyek elzárják a kaszpintúli pusztaságok felől fúvó forró szelek útját. Átalakulnak a kolhozok és szovhozok földjei: tölgyek, akácok, micsurini gyümölcsfák és bokrok övezetei szegélyezik, amelyek a talaj struktúráját helyreállító, évelő fűvel bevetett területekkel váltakoznak. A sokoldalúan fejlett mezőgazdaság, a földművelés és állattenyésztés szerves összekapcsolásával, páratlanul magas terméseredményeket tesz lehetővé és egyszer és mindenkorra biztosítja a mezőgazdaságot minden esetlegességgel és az időjárás szeszélyeivel szemben. A vízválasztóknál és a főcsatornák partjain erdők őrzik majd nagy folyóink bővizűségét, megakadályozzák a szakadékok elburjánzását, visszatartják a havat és tartalékolják a nedvességet.

Ilyen ez a merész elgondolású, óriási méretű és részletekbemenően kidolgozott sztálini támadási terv a szárazság ellen, amely az agronómiai tudomány vívmányaira, a Szovjetállam gazdasági hatalmára, a kolhozrendszer erejére és életképességére támaszkodik, és a kolhozparasztság és az egész szovjet nép létérdekeit tartja szem előtt. Nem hiába nevezte a haladó külföldi sajtó ezt a tervet a Szovjetunió biztonságérzettől áthatott, nyugalmat sugárzó és optimizmussal telt válaszának, amelyet a háborús gyujtogatók mesterkedéseire, az atomhisztéria meg-megújuló kitöréseire adott.

Ez az emberiség történelmében páratlanul álló természetátalakító terv, amely megváltoztatja országunk jelentős részének földrajzi és időjárási viszonyait, a mezőgazdasági termékek bőségének új előfeltételeit teremti meg, ez pedig egyik legfontosabb feltétele annak, hogy a Szovjetunió a szocializmusból áttérjen a kommunizmusba.

Micsurin, a természet nagy átalakítója, röviddel halála előtt ezt írta: „Látom, hogy a kolhozrendszer, amelynek segítségével a kommunista párt hozzáfog a föld felújításának nagy ügyéhez, a dolgozó emberiség kezébe igazi hatalmat ad a természeti erők felett"[24]. A nagyszerű tudósnak ez a jóslata megvalósulóban van. 1948—1949 folyamán 590 000 hektárnyi területen ültettek és telepítettek védőerdősávokat. Sok terület több mint kétszeresen túlteljesítette erdőültetési tervét. Az erdőtelepítési terv 1949. évi teljesítését és a Liszenko-féle fészkes erdőültetési módszer bevezetését mérlegelve, a párt és a kormány az 1950. évi erdőültetési tervet a kezdetben előírt 425 300 hektár helyett 700 000 hektárban hagyta jóvá. Ezt

a tervet is túlteljesítették, ami azt bizonyítja, hogy a sztálini természetátalakítási terv sokkal rövidebb időn belül teljesíthető, mint ahogyan 1948-ban feltételeztük. Ez a terv a kommunizmusba való fokozatos átmenet általános tervének egyik fejezete.

Országunk határtalan sztyeppés területein fiatal fák hajtásai bontakoznak ki, amelyek majd útját állják az aszályt hozó szeleknek, elősegítik a terméseredmények emelkedését, és óriási területek időjárási viszonyait változtatják meg. Ezek a fiatal sarjak, amelyek 10—15 év mulva hatalmas tölgyfákká növekednek, mintegy jelképei a kommunizmus friss hajtásainak, amelyek körülöttünk minden oldalon, minden nehézséget legyőzve, az élet valamennyi területén kibontakoznak; a kommunizmus csíráit jelképezik, amelyek magvát Lenin vetette el és amelyeket Lenin ügyének nagy folytatója — Sztálin elvtárs gondozott és nevelt fel.

A mezővédő erdőültetvényeknek, a mesterséges tavak és víztárolók építésének és a fűvetés fejlesztésének tervét nagyszerűen egészíti ki a Szovjetunió Minisztertanácsának 1950 augusztusában kiadott rendelete „Az öntözéses művelésű földek jobb kihasználását és a mezőgazdasági munkák gépesítésének megjavítását szolgáló új öntözési rendszer bevezetéséről". Az új öntözési rendszerről szóló rendelet értelmében az öntözött földművelést folytató területek valamennyi kolhozában és szovhozában az állandó öntözőcsatornák használatáról át kell térni az ideiglenes öntözőcsatornák alkalmazására. Az új öntözési rendszerre való áttérés, amelyet 3—4 esztendő alatt kell megvalósítani, óriási jelentőségű lesz a szárazság elleni harcban és a gyapot, a gabona és más mezőgazdasági növények állandó terméseredményeinek biztosításában.

Az új öntözési rendszer sokkal messzebbmenő intézkedéseket tesz lehetővé az öntözött földek jobb kihasználására és a megművelt területeknek nagyobb tagokban való elárasztására. Fokozza a mezőgazdasági munkák gépesítési színvonalát, módot nyujt a modern nagyüzemű gépi technika alkalmazására, jelentősen emeli az öntözéses földművelésben a mezőgazdasági gépek termelékenységét és csökkenti a földek megmunkálására fordított munka mennyiségét.

Az állam az új öntözési rendszerre való áttérés végrehajtásához nagyszabású és sokoldalú technikai segítséget nyujt, szakképzett káderek kiképzését biztosítja és magára

vállalja az öntözőhálózat átszervezésével kapcsolatos építkezési munkák költségének 40 százalékát.

Ez a nagyszabású állami intézkedés, amely a kolhozok, a szovhozok és a tudományos kutatóintézmények élenjáró tapasztalatainak továbbfejlesztése, óriási szerepet játszik az öntözéses földművelés termelékenységének fokozásában, az élelmiszerek és a mezőgazdasági nyersanyagok bőségének megteremtésében.

A Szovjetunió Minisztertanácsa 1950 szeptemberében határozatot hozott az Amu-Darja—Krasznovodszk Turkmén Főcsatorna építéséről, Nyugat-Turkménia káspitengermenti alföldje déli területeinek, az Amu-Darja alsó szakasza vidékének és a Kara-Kum sivatag nyugati részeinek öntözéséről és vízellátásáról. Ennek az építkezésnek óriási népgazdasági jelentősége lesz, és a sztálini természetátalakító tervnek, valamint az ország termelőerői fejlesztésének új szakaszát jelenti. A szovjet kormány rendelete előírja az 1 100 km hosszú Turkmén Főcsatorna megépítését, továbbá 1 200 km összhosszúságban nagy vízlevezető-, öntöző- és vízellátócsatornák, valamint csővezetékek, gátak és vízierőművek építését. Mindez újabb 1 300 000 hektár öntözött területen elsősorban a gyapottermesztés fejlesztését teszi lehetővé, módot nyujt 7 millió hektárnyi legelő öntözésére, védőerdő ültetvények létesítésére, 500 000 hektárnyi összterületen a homok megkötésére, Nyugat-Turkménia városainak, üzemeinek és vasúti közlekedésének ivóvízzel és ipari vízzel való ellátására.

A Turkmén Főcsatorna lehetővé teszi a hajóközlekedést Közép-Ázsia legbelsőbb kerületei és a Káspi-tenger, illetve a Volga-medence között. A Sztálin elvtárs kezdeményezésére megvalósuló Turkmén Főcsatorna építése Közép-Ázsia legnagyobb folyójának — az Amu-Darjának vizét visszavezeti arra a területre, ahol a távoli multban folyt. Jelenleg ezen a területen a Kara-Kum homoksivatag, továbbá szikes földek terülnek el, amelyek Turkménia egész területének csaknem kilenctized részét foglalják el.

A víz jótékony hatására a sivatag jelentékeny része virágzó oázisokká alakul át, ahol a világ legjobb hosszúrostú gyapotfajtái nőnek majd, rizsföldek terülnek el, kerteket és szőlőket telepítenek, Délnyugat-Turkméniában pedig szubtrópikus növényeket, citromfajtákat, gránátalmát, füget, datolyapálmákat és sok más egyebet fognak termelni.

Az öntözés előnyös feltételeket teremt a nagyhozamú állattenyésztéshez.

A Turkmén Főcsatorna mentén Turkméniában és Kara-Kalpakiában végrehajtott öntözési intézkedések méretei messze túlszárnyalják az évezredek folyamán megvalósított összes öntözési építkezéseket.

Marx azt írta, hogy „a kultúra, ha ösztönösen fejlődik és nem *tudatosan irányítják*", pusztaságot hagy maga után. Példaként Perzsiát, Mezopotámiát és egy sor más országot hoz fel. „A brit uralom Indiában" című cikkében ezt írta: „Ázsiában általában, időtlen időktől fogva, a kormányzásnak három területe volt csupán: pénzügy, vagyis a belföld kifosztása, a hadügy, vagyis a külföld kifosztása és végül a közmunkák területe. Az éghajlati és területi feltételek — különösen a Szaharától Arábián, Perzsián, Indián és Tatárföldön át Ázsia legmagasabb fennsíkjáig terjedő roppant pusztaságok — a keleti mezőgazdaság alapjává a csatornákkal és vízművekkel történő mesterséges öntözést tették... A talajnak ez a mesterséges megtermékenyítése, amely a központi kormányzástól függött és azonnal hanyatlásnak indult, mihelyt az öntözést és csatornázást elhanyagolták, magyarázza meg azt az egyébként különös tényt, hogy ma terméketlenek, puszták egész területek, amelyeket valaha pompásan megműveltek, mint Palmyra, Petra, Jemen romjai és Egyiptom, Perzsia, Hindosztán nagy tartományai; megmagyarázza azt is, hogy egyetlen pusztítóháború hogyan néptelenítheteti el egy országot évszázadokra és foszthatott meg minden civilizációjától"[25]. Marx rámutatott, hogy a brit gyarmatosítók, miután meghódították Indiát, átvették elődeiktől a pénz- és hadügyet, de a közmunkák ügyét, az öntözéssel kapcsolatos intézkedéseket teljesen elhanyagolták és ezért a földművelés pusztulásnak indult.

Arthur Cotton angol öntözési szakember 1854-ben ezt írta: „A közmunkákat egész Indiában úgyszólván teljesen elhanyagolták... Mindezideig ez az elv uralkodott: «Ne végezz semmit, ne végeztess semmit és azt se engedd, hogy bárki valamit is végezzen. Tűrj el minden kárt, ne törődj vele, ha az emberek éhenhalnak, ha víz és utak hiánya miatt száz- meg százezer lakhot kitevő jövedelem megy veszendőbe, fő, hogy ne tégy semmit!»"[26]

Az imperializmus és a kapitalizmus általános válsága korszakában a helyzet tovább rosszabbodott és még az angol kor-

mánybizottságok is kénytelenek voltak megállapítani, hogy az öntözési rendszerek teljesen elpusztultak, ami India óriási területeit mocsarakká és dzsungelekké változtatta. William Willcocks angol vízépítő mérnök az angol gyarmatosítók Bengáliában elért „eredményeiről" ezt írta: „Nemcsak hogy nem történt semmi az eredeti csatornarendszer felhasználása és fejlesztése érdekében, hanem egymásután építették a vasúti töltéseket, amelyek azokat teljesen tönkretették. Bizonyos területek, ahová nem jutott el a Gangesz iszapdús vize, fokozatosan terméketlenné váltak; más területek, melyekről nem vezették el a fölösleges vizet, mocsaras területekké változtak, ami menthetetlenül a malária elterjedéséhez vezetett"[27].

A kapitalista ragadozók a gyarmati népek kirablása útján óriási extraprofitokat sajtoltak ki, ugyanakkor nem akadályozták meg a sivatagok terjeszkedését, sőt, elhanyagolták és elpusztították még az ősi öntözési rendszereket is. A Libiai sivatag, a Szahara multban sűrűn lakott sok oázisa, India, Ausztrália és a latinamerikai országok óriási területei teljesen pusztaságokká változtak. A gyarmatokon, sőt, az Egyesült Államokban is az öntözött földeken folytatott rablógazdálkodás következtében e területek jelentős része ismét elszikesedett és alkalmatlanná vált a földművelésre.

A cári Oroszországban a kapitalizmus ugyancsak képtelen volt útját állni a pusztaságok terjeszkedésének, és a nemzetiségi vidékek roppant területein elhanyagolták az öntözést. Lenin rámutatott, hogy a mesterséges öntözésnek és sokmillió gyeszjatyin föld meghódításának az akadálya Oroszország déli részén és különösen Közép-Ázsiában nem a talaj állítólag alacsony termőképessége volt, hanem Oroszország mezőgazdaságának kapitalista jellege, amely a technikát pangásra, a lakosságot jogtalanságra, elnyomottságra, tudatlanságra és kiszolgáltatottságra kárhoztatta.

Csak a szovjet hatalom és a kolhozrendszer biztosította a kultúra és a technika Marx által előrelátott tudatos irányítását, vetett gátat a sivatagok terjeszkedésének és tette lehetővé, hogy a talaj termőképessége fokozatosan növekedjék.

A szocialista társadalom építése befejezésének és a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet korszakában, az új hatalmas termelőerők és a tudományra támaszkodó szovjet technika lehetővé tették, hogy kidolgozzák és megvalósítsák a sivatag legyőzésének nagy tervét, amely a

sivatagokat virágzó ültetvényekké, szántóföldekké és kertekké alakítja át.

A sivatagok legyőzésére irányuló nagy sztálini terv megvalósítása a szovjet tudomány valamennyi ágának hatalmas, egybehangolt erőfeszítését követeli meg. Folytatni kell a sivatagok természeti körülményeinek, éghajlati viszonyainak, a földalatti vízrendszereknek és a növényzetnek sokoldalú tanulmányozását; alapos talajkutatást kell végezni, talajjavítási eljárásokat kell kidolgozni, harcolni kell a szikesedés ellen, át kell alakítani a növény- és az állatvilágot, ki kell használni a gazdag ásványkincseket, meg kell oldani az energetika, a közlekedés, a hírközlés fejlesztésének problémáit és sok más kérdést.

A sivatagok leigázására irányuló sztálini tervben kitűzött problémák a szovjet tudományt új, még magasabb fokra emelik. Az aszályos sztyeppék természetátalakítása, különösen az ukrajnai nagy sztálini építkezés, roppant feladatokat állít a szovjet tudomány és a technika elé. A szovjet kormány rendelete „A Kahovkai (Dnyeperi) Vízierőmű és a Délukrajnai-, Északkrimi-csatorna megépítéséről, Dél-Ukrajna és Észak-Krim területeinek öntözéséről" újabb fontos intézkedés, amely nagymértékben hozzájárul a kommunizmus anyagi-technikai alapjának kiszélesítéséhez, hazánk gazdasági hatalmának növeléséhez és a dolgozók jólétének további fokozásához.

A nagyteljesítményű Kahovkai Vízierőmű a Dnyeper-folyón, átlagos vízbőségű évben, 1,2 milliárd kilowattóra villamosenergiát termel. A Délukrajnai-csatorna és folytatása, az Északkrimi-csatorna együttesen 550 kilométer hosszúságú lesz. A kahovkai villamos vízierőmű, a Délukrajnai- és az Északkrimi-csatorna, továbbá egész sor összekötő és nagy levezető öntözőcsatorna és a szivattyútelepek egységes, befejezett öntözőrendszert alkotnak, amely Dél-Ukrajna és Észak-Krim aszályos területei számára biztosítja az állandó vízszolgáltatást.

Ez a rendszer lehetővé teszi, hogy az Ukrán SzSzK herszoni, zaporozsjei, nyikolajevi és dnyepropetrovszki területein 1,2 millió hektárnyi, a krimi terület északi kerületeiben pedig 300 000 hektárnyi földet öntözhessenek. Ezenkívül ezekben a kerületekben 1,7 millió hektárnyi föld vízellátását valósítják meg.

Az öntözéses övezetekben védőerdőültetvényeket létesíte-

nek, és megkötik a Dnyeper alsó folyása menti homokot. A hatalmas öntözött területeken erősen fejlődni fog a gyapotcserje ültetése. Az öntözés Krim északi kerületeiben állandóan magas terméshozamot biztosít gabonából és más mezőgazdasági növényekből, különösen dohányból, illóolajos növényekből, kerti növényekből és szőlőből. További fejlődésnek indul a hús- és tejtermelő állattenyésztés, a finomgyapjas juhok tenyésztése és a baromfitenyésztés. Páratlan méreteket ölt a villamosenergia alkalmazása a mezőgazdaságban, különösen a villamosszántásnál és villanytraktorokkal végzett más szántóföldi munkáknál, továbbá az állattenyésztés munkaigényes munkáinak gépesítésénél.

Az új vízgyüjtők, csatornák, erdőültetvények megváltoztatják Ukrajna déli és a Krim északi kerületeinek időjárási viszonyait. Megjavul a nedvesség körforgása a légkör és a talaj között, csökken a túlságosan magas nyári hőmérséklet, az erdők a szántóföldi növényeket és kerteket megvédik a forró szelektől és a homokviharoktól. Az öntözőhálózatot és a víztartókat elzárják a homoklerakódás elől. A Dnyeper vize az aszályos sztyeppéket virágzó kertekké változtatja.

A volgai vízierőművek és a Dnyeperen meg az Amu-Darján létesülő hidrotechnikai építmények módot nyujtanak arra, hogy a Volgántúl, Turkménia, Kara-Kalpakia, a Káspi-tenger melletti síkság, Dél-Ukrajna és a Krim aszályos földjeit óriási területen, több mint 28 millió hektáron öntözhessék és elláthassák vízzel. Ez a terület csaknem tízszer nagyobb mint a Nilus öntözött völgye, ahol az öntözésnek ezeréves multja van, és háromszor akkora mint az Egyesült Államok egész öntözött és mesterségesen vízzel ellátott területe, ahol száz év alatt a pusztaságnak csak egész jelentéktelen részét (nem több mint 1,5 százalékát) tették termőfölddé.

Ugyanakkor, amikor az Egyesült Államok aszályos körzeteiben, valamint Latin-Amerikában, Ausztráliában, Afrikában, Indiában, egyszóval mindenütt, ahol a kapitalista ragadozók uralkodnak, a sivatag továbbra is előre nyomul és virágzó földeket szél által elhordott porrá változtat, a szocialista társadalom, a tudomány és a technika hatalmas erejére támaszkodva, az emberi civilizáció történelmében páratlanul álló támadást bontakoztatott ki a sivatag, a szárazság és a természet vak erői ellen.

A sztálini korszak hatalmas hidrotechnikai építményei a

nagy természetátalakítási terv legfontosabb láncszemei és döntő szakaszt jelentenek a kommunista társadalom anyagi-technikai alapjának megteremtésében.

A SZOVJET TUDOMÁNY ÚJ SZEREPE

A Szovjetunióban a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet idején a technikai haladás valamennyi alapvető irányzatában egy rendkívül jellegzetes sajátosság tapasztalható: óriási módon megnövekedett és minőségileg új szerepet tölt be a tudomány. Már a háború utáni első ötéves terv alatt nemcsak a technikai fejlődés ütemének meggyorsulását látjuk, hanem az is kitűnik, hogy a tudomány fejlődése egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a társadalmi újratermelésben. Az atommaghasadás titkainak felderítése és az atomenergia békés célokra történő felhasználása különösen ragyogóan bizonyítja a kommunista építés szolgálatába állított tudomány határtalan lehetőségeit. A szovjet tudomány és technika Lenin—Sztálin pártjának vezetésével végbemenő sokoldalú és gyors fejlődése a szocialista társadalom törvénye lett; ez a fejlődés nem ösztönösen, hanem a régi és új közötti harc dialektikus törvénye szerint megy végbe.

Minél inkább halad a Szovjetország a kommunizmus felé, annál inkább növekedik a tudomány szerepe, és szemünk láttára valósul meg fokozatosan Marx zseniális előrelátása, hogy a jövő kommunista társadalmában a tényleges gazdagság megteremtése egyre inkább a tudomány általános helyzetétől és a technológia fejlettségi fokától, vagyis a tudománynak a termelésben való alkalmazásától fog függni.

A szovjet állam a legnagyobb tudomány — a marxizmus-leninizmus tanításának, Lenin és Sztálin felfedezéseinek és tudományos előrelátásainak alapján jött létre, növekedett és fejlődött. A Goelro-terv és az első sztálini ötéves tervek a tudomány legújabb adatain, Lenin és Sztálin lángelméje által lelkesített és vezetett többezer tudós kollektív munkáján alapultak.

A Szovjetunió a kommunizmusba való fokozatos átmenet megvalósításában a szovjet tudomány hatalmas erejére támaszkodik. Ez a tudomány felvette a modern nagyüzemű szocialista termelés számos sajátosságát és, mint Marx előre látta,

rendkívüli erejű és jelentőségű sajátos új termelőerővé alakult át. A Szovjetországnak jelenleg nem magányos tudósai vannak, akik kisipari módszerekkel végzik kutatásaikat. A Szovjetunióban több mint ezer tudományos kutatóintézetből, többezer laboratóriumból, kísérleti állomásból, főiskolából álló kiterjedt hálózat működik. A szovjet tudósok hadserege a különböző tudományágak több mint 150 000 szakemberéből áll, akik a népből nőttek ki, szerves kapcsolatban állnak a néppel, akik tömör frontot alkotnak a természet titkai ellen intézett tervszerű kollektív támadásban, a természeti erőknek a kommunizmus építésében való felhasználásában. A tudomány e szervezett élcsapata elszakíthatatlan kapcsolatban áll a feltalálók, az észszerűsítők, a sztahanovisták, az élenjáró mezőgazdasági dolgozók millióival. Elegendő, ha megjegyezzük, hogy 1949-ben csak az ipari vállalatoknál több mint 450 000 találmányt és észszerűsítési javaslatot vezettek be a termelésbe. A többmillió mezőgazdasági kísérletező óriási szerepet visz a szovjet agrobiológiai tudomány fejlődésében és eredményeinek széleskörű gyakorlati alkalmazásában. Ebben tükröződik a tudomány fejlődésében megnyilvánuló legfontosabb minőségi változás, amelynek jelentőségét és következményeit ma még nem is értékeljük eléggé.

Sztálin elvtárs kezdeményezésére és lángeszű vezetésével előkészítik és megszervezik a tudomány és technika soha nem látott rohamos fejlesztését, ami a kommunizmusba való átmenethez elengedhetetlen. A párt, amely a szovjet nép harcát vezeti a kommunizmus anyagi és technikai alapjának megteremtéséért, a további tudományos és technikai fejlődésért, határozottan megköveteli, hogy legyőzzük az önelégültség és beképzeltség mindennemű megnyilvánulását, az egyhelyben topogást és a meggyökeresedett szokásokhoz való ragaszkodást. Sztálin arra tanít, hogy az elért sikerek ne ragadjanak el és ne bízzuk el magunkat.

Az SzK(b)P XVIII. Összszövetségi konferenciája a következő irányvonalat szabta meg: „Különös figyelmet kell fordítanunk az új technika kérdéseire, *lankadatlanul kell dolgoznunk a technika tökéletesítésén, újabb gépek, anyagok és gyártmányok gyártásának elsajátításán*"[28].

A konferencia felhívta a funkcionáriusok figyelmét arra, hogy maradéktalanul használják ki a szocialista rend nyuj-

totta lehetőségeket a technika felvirágoztatására és a technika új vívmányainak a termelésbe való mielőbbi bevezetésére.

Bármily nagyok is a technika és a tudomány terén elért sikereink, az önelégültségnek és a megnyugvásnak nincs és nem is lehet helye.

A tudomány és a technika további fejlődéséért vívott harc, mint egész fejlődésünk, szüntelen harc a régi és az új, az elhaló és a születő között. Ez a harc nem folyik és nem is folyhat ösztönösen. A kommunizmus anyagi-technikai alapjának megteremtéséhez szükség van a pártszervezetek és a szovjet szervezetek rendszeres irányító és szervező munkájára, a tudományos intézmények és a termelés szerves kapcsolatára. Minden segítséget meg kell adni a tudomány és a technika újítóinak, s ugyanakkor le kell küzdeni és ki kell irtani a tudomány és technika terén a gépiesség, a megcsontosodottság és a maradiság minden megnyilvánulását.

A kommunizmusba való fokozatos átmenet feladatai megkövetelik, hogy a tudomány rendszeres segítséget nyujtson a termelésnek, hogy kiszélesedjék és megszilárduljon a tudomány embereinek alkotó együttműködése a termelés dolgozóival.

A tudomány és a termelés dolgozóinak szoros kapcsolata és alkotó együttműködése előrehaladásunk törvénye lett a technikai fejlődésért, a kommunizmus felépítéséért vívott harcban. A tömegek kezdeményezése az iparban és a mezőgazdaságban a tudomány és a termelés dolgozói közötti alkotó együttműködés egyre újabb módszereit és formáit tárja fel. A pártszervezeteknek elő kell segíteniük a tudományos és technikai eredmények, a felfedezések, találmányok és észszerűsítési javaslatok még szélesebbkörű gyakorlati felhasználását. E téren nagy fontossága van a bírálatnak és az önbírálatnak, a szocialista munkaverseny kibontakozásának, a munkások feltaláló és észszerűsítő tevékenységének.

Lenin és Sztálin minden oldalról kidolgozta a tudományos kommunizmus elméletét, megteremtette a kommunista társadalom építéséről szóló nagy tudományt, amelynek alapjait Marx és Engels rakta le. Sztálin elvtárs új, magasabb fokra emelte és minden ágában új tartalommal gazdagította a kommunizmus építéséről szóló eleven és alkotó, szüntelenül fejlődő és tökéletesedő tudományt.

A kommunizmusba való fokozatos átmenet a legközelebbi

ötéves tervekben, a kommunista építés programjának egyes részleteiben, az új, roppant méretű építési munkálatok körvonalaiban és tervezeteiben, a tudományos és műszaki dolgozók növekvő hadseregének eredményeiben és alkotó kutatásaiban, a szovjet feltalálók nagyszerű felfedezéseiben, a szocialista munkaverseny hatalmas erejében, a néptömegek kezdeményezésének és alkotásának fejlődésében jut kifejezésre.

Sztálin elvtárs rámutatott, hogy csak nagy célok szülnek nagy energiákat.

A szovjet nép nagy célja — a kommunizmus felépítése, az anyagi és szellemi javak bősége az összes dolgozók, az egész emberiség boldogságának és felvirágzásának érdekében — a néptömegek nagy energiáit szüli meg. Ez a cél az emberek millióit új munkahőstettekre, új alkotó kutatásokra, a szovjet tudomány és technika új nagy győzelmeire lelkesíti.

A szovjet nép tudományos alapokon építi a kommunista társadalmat, s a bolsevikok pártjának bölcs vezetésével, Sztálin elvtárs lángeszű útmutatásával biztosan és tántoríthatatlanul halad előre a kommunizmus felé vezető úton.

XV. fejezet

A HALADÓ TUDOMÁNY A BÉKEHARCBAN

A SZOVJET TUDOMÁNY ÉS TECHNIKA SEGÍTSÉGNYUJTÁSA A NÉPI DEMOKRATIKUS ORSZÁGOKNAK

A szovjet tudomány a népek békéért, demokráciáért és szocializmusért vívott harcának fontos tényezője. Az a tudományos és technikai segítség, amelyet a Szovjetunió a népi demokratikus országoknak nyujt, lehetővé teszi számukra, hogy rövid időn belül elérjék az élenjáró tudománynak, technikának és kultúrának azt a színvonalát, amely a szocializmus felépítéséhez szükséges.

A szocializmusért vívott harcban a Szovjetunió csak saját erőire és lehetőségeire támaszkodhatott. A népi demokratikus országok számíthatnak a világ első szocialista államának önzetlen segítségére, a szovjet tudomány és technika hatalmas támogatására.

Az európai népi demokratikus országok, miután páratlanul rövid idő alatt sikeresen befejezték a háború által lerombolt gazdaság helyreállítását, hozzáláttak a szocialista társadalom anyagi alapjának megteremtéséhez. Ezek az országok az államnak és a proletárdiktatúrának a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet idején betöltött szerepéről szóló marxi-lenini tanításra, a szocialista tervezés sztálini elméletére támaszkodva, kidolgozták öt- és hatéves terveiket, amelyek a szocializmus alapjainak felépítését tűzik ki célként, és megkezdték e tervek megvalósítását. A szocializmus építésének a Szovjetunióban kialakult nagy történelmi tapasztalata alapján az európai népi demokratikus országok e tervek középpontjába a szocialista iparosítást, elsősorban a termelési eszközök termelésének megszervezését és kiszélesítését állí-

tották. Ez teszi lehetővé, hogy a népgazdaság valamennyi ágát magasabb technikai színvonalra emelják.

A népi demokratikus országok népgazdaságának technikai előrehaladását megkönnyíti és meggyorsítja a Szovjetunió közvetlen gazdasági segítsége. A Szovjetunió hosszúlejáratú hiteleket nyujt nekik, ellátja olyan nyersanyagokkal, amelyekkel saját országaikon belül nem rendelkeznek, segíti őket a legújabb típusú gépekkel, sőt, teljes gyári berendezések szállításával is. Míg az Egyesült Államok a gyarmati népek elleni háborúhoz és az új világháború előkészítéséhez szükséges fegyverekkel és hadianyaggal látja el a marshallizált országokat, leigázza és az amerikai monopóliumok adófizetőivé teszi őket, a Szovjetunió a népi demokratikus országokba traktorokat és exkavátorokat, szerszámgépeket, villanytelepekhez szükséges berendezéseket stb. szállít, amelyek elősegítik népgazdaságuk leggyorsabb fejlődését és az új korszerű technika meghonosítását.

Az új technika elsajátításában roppant jelentősége van a Szovjetunió tervező irodái által nyujtott rendszeres segítségnek, amely lehetővé teszi, hogy a népi demokratikus országok új üzemeiket az élenjáró szovjet technika legújabb vívmányainak alkalmazásával építhessék fel.

Ilyen például Lengyelországban a Krakkó közelében épülő hatalmas kohászati kombinát, amely csaknem megkétszerezi az ország kohászati termelését. Ilyenek a Magyarországon épülő Dunai Vasmű (Sztálin Vasmű. — *Szerk.*), az inotai nagyteljesítményű villamoserőmű, a Budapesti Földalatti Gyorsvasút és más építmények, amelyek messze túlszárnyalják mindazt, amit a kapitalizmus ebben az országban valaha is létesített. Bulgária nagy cementgyárakat, Dimitrovgradban nitrogénműtrágya kombinátot, egész sor gépgyártóüzemet és villamoserőművet létesít.

Romániában új kőolajfinomítóüzemek épülnek, bevezetik a traktorgyártást, épül a Duna—Feketetengeri-csatorna, amely új életet teremt Dobrudzsában. Kidolgozták az ország villamosításának tízéves tervét és megkezdték e terv megvalósítását. A tízéves villamosítási terv az ipar páratlanul álló fejlesztésével és technikai átszervezésével egyidejűleg lehetővé teszi újabb 1,2 millió hektárnyi aszályos föld öntözését és vízellátását.

A Szovjetunió által nyujtott gazdasági és technikai segít-

ség valamennyi népi demokratikus országban elősegítette a gépgyártás — traktorok, gépkocsik, szerszámgépek, turbinák, bányaberendezések gyártásának fejlődését. A termelési eszközöket gyártó korszerű ipar megteremtése módot nyujt arra, hogy az új technikát a népgazdaság minden ágában — a könnyűiparban, a közlekedésben és a mezőgazdaságban, széles körben bevezessék.

A mezőgazdaság terén a Szovjetunióban sikeresen megvalósított és a falu mélyreható forradalmi átalakulását biztosító lenini-sztálini szövetkezeti terv szolgál példaképül a szocializmus építésének útján haladó valamennyi népi demokratikus ország számára. A Szovjetunióban járt parasztküldöttségek sok parasztot győztek meg a kollektív gazdaság előnyéről.

A népi demokratikus országok kormányainak kérésére szovjet mérnökök helyszíni vizsgálatot folytatnak és részt vesznek az új vállalatok építésében. Ezzel a népi demokratikus országok dolgozóinak átadják a Szovjetunióban felhalmozott óriási technikai tapasztalatokat.

Az említett segítségen kívül a Szovjetunió minden ellenszolgáltatás nélkül adja át különböző berendezések rajzait, technológiai folyamatok, új termelési módszerek, felfedezések és találmányok leírásait.

Bierut elvtársnak, a Lengyel Köztársaság elnökének kijelentése szerint, Lengyelország hatéves tervének összeállításához a legfontosabb és legbonyolultabb termelési ágak területén, így a szénbányászatban, a kohászatban, a gépgyártásban, a vegyiparban és az energiatermelésben kiváló szovjet szakemberek nyujtottak segítséget. Egész sor rendkívül értékes tanácsot adtak a lengyel mérnököknek és ipari vezetőknek, lehetővé tették számukra, hogy megismerkedhessenek a szovjet technika roppant eredményeivel és a szovjet tervezési tapasztalatokkal. Mint Bierut elvtárs megállapítja: „Ilyen felmérhetetlen segítség csak olyan államok között lehetséges, amelyeket az új korszak leghaladóbb közös nagy eszméin — a szocializmus eszméin alapuló barátság fűz egymáshoz"[1].

A Szovjetunió tudományos és technikai tapasztalatának átadásában óriási jelentősége van annak, hogy szovjet sztahanovisták látogatnak el a népi demokratikus országokba. A szovjet sztahanovisták beszámolókat és előadásokat tartanak eredményeikről, és munkamódszereiket közvetlenül az üze-

mekben mutatják be. E látogatások széleskörű visszhangot váltanak ki: a szovjet sztahanovistáknak számtalan tanítványa és követője akad a megfelelő termelési ágakban. Különösen gyorsan terjedtek el a kohászatban a gyorsolvasztási tapasztalatok, továbbá a fémek gyorsforgácsolása, több gép egyidejű kezelése, a szakmapárosítás, valamint a nyersanyagokkal és egyéb anyagokkal való takarékosságért, a forgóeszközök megtérülési sebességének meggyorsításáért, az összes munkások élenjáró munkamódszerekre való megtanításáért stb. vívott harc módszerei. Széles körben elterjedt a feltalálók, a termelési észszerűsítők és újítók tömegmozgalma, és egyre szorosabbá válik a tudomány együttműködése a termeléssel.

Roppant jelentőségű a Szovjetunió tapasztalata és közvetlen segítségnyujtása az agrobiológiai tudomány területén. A népi demokratikus országokban társaságokat és tudományos kutatóintézeteket létesítettek, amelyek Micsurinnak, a természet nagy átalakítójának tanítását tanulmányozzák, és amelyek a szovjet tudomány vívmányait átviszik a mezőgazdaság gyakorlatába. A vetőmagjarovizálást, a növények mesterséges beporzásának és keresztezésének szovjet módszereit és más agrobiológiai vívmányokat megvalósítva, a tudósok segítséget nyujtanak a terméseredmények fokozásához és az elmaradt mezőgazdaság színvonalának emeléséhez. Komoly visszhangra talált a sztálini természetátalakítási terv is. Bulgáriában, Magyarországon, Romániában, ahol a mezőgazdaság évszázadokon át szenvedett a gyakori szárazságtól, az erdőültetésnek, öntözésnek és vízellátásnak, hatalmas víztárolók létesítésének, vízierőművek építésének és a mezőgazdaság villamosításának átfogó terveit dolgozták ki és valósítják meg.

Bulgáriában az állandóan bő termés biztosítása érdekében mintegy 800 km hosszúságban mezővédő erdősávokat létesítenek, erdőket telepítenek és megkezdték a nagyszabású csatorna-, víztároló- és kútépítést. Ezzel kapcsolatban Dobrudzsát az ország fő gabonabázisává fejlesztik.

Magyarországon is folyik a támadás a szárazság ellen. Erdőket telepítenek az aszályos körzetekben, öntözési rendszert létesítenek, kiszárítják a mocsaras földeket, megjavítják a talajt. A Hortobágy kiterjedt földjeit, amelyet a parasztok egykor az „éhség pusztájának" neveztek, a Tisza vizével öntözik s ezáltal biztosítják a bő búza-, rizs- és kukoricater-

mést, valamint a gazdag legelőket is. A szárazság elleni támadásban tevékenyen részt vesznek a tudományos kutatóintézetek és a mezőgazdasági kísérleti állomások. Több öntözési és talajjavítási tudományos kutatóintézetet létesítettek. Az 1951-ig végrehajtott munkálatok csupán kezdetét jelentik a természetátalakításért vívott harc átfogó tervének, amely az ország különböző területein nagyméretű erdőültetéseket és 800 000—850 000 holdnyi föld öntözéséhez szükséges öntözőrendszer építését irányozza elő.

Hasonló munkálatok bontakoznak ki Romániában és a többi népi demokratikus országban is.

Egyre szorosabbá válik a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának kapcsolata a népi demokratikus országok tudósaival, valamint ez országok tudományos akadémiáival és kutatóintézeteivel. A népi demokratikus országok tudósai nagy figyelemmel kísérik a szovjet tudomány tapasztalatait és törekednek e tapasztalatok felhasználására. Tanulmányozzák és kutatásaikban alkalmazzák a dialektikus materializmust. Óriási érdeklődést váltottak ki Sztálin elvtárs lángeszű nyelvtudományi munkái. E munkák megvitatásával több ülésen foglalkoztak a Magyar Tudományos Akadémia 1950 decemberében tartott jubileumi ülésszakán. A tudósok beszámolóikban és felszólalásaikban határozottan rámutattak arra, hogy Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkái felmérhetetlen segítséget nyujtottak a magyar nyelvtudósoknak; segítették őket a hibás nézetek feltárásában és kijavításában, világosságot teremtettek a nyelvtudomány bonyolult, összezavart kérdéseiben, nevezetesen a magyar nyelv keletkezésének és fejlődésének kérdésében is. Sok tudós leszögezte, hogy Sztálin nyelvtudományi munkái felkeltették érdeklődésüket a tudományos kutatás más ágaira vonatkozó kérdések iránt is. Kuo Mo-zso, a Kínai Tudományos Akadémia elnöke, ezen az ülésszakon felszólalva elmondta, hogy Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkái segítséget nyujtottak a tudósoknak abban, hogy a kínai nyelv fejlődésének legbonyolultabb kérdéseit is tisztázzák. Különböző országok tudósai, akik részt vettek az akadémiai nagygyűlés munkájában, egyhangúan hangsúlyozták, hogy a szovjet tudomány számukra példakép lett és kifejezték azt az óhajukat, hogy a szovjet tudomány és a népi demokratikus országok fejlődő tudománya közötti barátságot még bensőbbé és szilárdabbá kell tenni.

1950 decemberében sztálini ülésszakot tartott a Bolgár Tudományos Akadémia és a Bolgár Mezőgazdaságtudományi Akadémia is.

A bolgár tudósok a legtevékenyebben vesznek részt új iparágak megteremtésében, a mezőgazdaság átalakításában, a népgazdasági tervek kidolgozásában és megvalósításában. A népi demokratikus országok tudományos akadémiái a szovjet tudomány tapasztalatait felhasználva, a tudományos kutatásokat a gyakorlattal kapcsolatos kérdésekre, a szocialista építés legfontosabb feladatainak megoldására összpontosítják. Ezzel lerombolják azt a válaszfalat, amelyet a kapitalista rendszer emelt a tudomány és a nép közé.

Így például a Román Népköztársaság Akadémiája szélesköru kutatómunkálatokat folytat az ország szocialista iparosításával, a mezőgazdaság átszervezésével, gazdasági és kulturális elmaradottságának felszámolásával összefüggő legfontosabb problémák megoldása érdekében. Az Akadémia Agronómiai Intézete, szovjet tudósok közreműködésével, új burgonyafajtákat hozott létre, amelyek immunisak a különböző növényi betegségekkel szemben. A Pavlov Neurológiai Intézet kidolgozta az idegrendszer megbetegedései elleni harc számos fontos kérdését. Az Endokrinológiai Intézet C. Parhon professzor vezetésével az ország egyes körzeteiben elterjedt endemikus golyva felszámolását biztosító intézkedéseket dolgozott ki. 1950 őszén a Román Népköztársaság Akadémiája kibővített ülésszaka részletesen megvitatta az ország villamosítási tervét és számos javaslatot tett a terv megjavítására és mielőbbi megvalósítása érdekében. Az ülésszak ragyogó bizonyítéka volt a román tudomány fejlődésében bekövetkezett nagy fordulatnak, amely a tudósok egész tevékenységének alapjává a marxi-lenini tanítást, a nép igényeinek és reményeinek kielégítését, az elmélet és gyakorlat egységét tette.

1951 márciusában a Román Népköztársaság Akadémiája ülésszaka részletesen megvitatta a Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkáiról szóló beszámolókat és a szocializmus Romániában való felépítésével kapcsolatos tudományos munka kérdéseit. Az ülésszakon hangsúlyozták a marxizmus-leninizmus alkotószellemű elsajátításának elsőrendű jelentőségét, amely biztosítja a tudomány fejlődését és szoros kapcsolatát a szocialista építés gyakorlati feladataival. Az ülésszak részvevői rámutattak, hogy Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkái széles-

körű programot jelentenek valamennyi tudományág számára. Átfogó programot jelöltek ki a természettudományok és a társadalmi tudományok különféle ágaiban folytatandó kutatásokra. Ezek az ipar és a mezőgazdaság fejlesztési feladataira, az ország villamosítására, az állam funkcióinak és a szocializmus építésében betöltött szerepének tanulmányozására, a román nyelv keletkezésének történetére, a nemzeti kérdés megoldására irányulnak.

Az Akadémia az egész román néppel együtt tevékenyen harcol a békéért.

Bulgáriában a Dimitrov Mezőgazdaságtudományi Akadémia nagy munkát folytat új gabona- és más mezőgazdasági növényfajták megteremtése, a legjobb állatfajták kitenyésztése, valamint a kutatás eredményeinek a mezőgazdasági termelésbe való bevezetése terén. Így harcolnak Bulgária tudományos dolgozói a parasztsággal együtt, az elméletet és gyakorlatot összekapcsolva, a mezőgazdaság további fellendítéséért.

Lengyelország tudományos dolgozói, a szovjet tudósok példáját követve, egyre szorosabb kapcsolatot létesítenek az üzemekkel, az állami gazdaságokkal és a termelőszövetkezetekkel. A lengyel tudósok hatalmas segítséget nyujtanak a munkásoknak a legégetőbb termelési feladatok megoldásában. Az iparvidékeken a tudományos dolgozók és a munka élenjárói időnként megbeszélik a tudomány és a termelés alkotó együttműködésének konkrét feladatait és módszereit. Akadémikusok, professzorok, az intézetek és laboratóriumok tudományos dolgozói, az üzemek mérnökeivel és technikusaival együttműködve előbbreviszik a tudományos felfedezéseknek és találmányoknak gyakorlati alkalmazását a termelésben, általánosítják és propagálják a munkásújítók tapasztalatait.

Csehszlovákia fővárosában, Prágában, 1951-ben csehszlovák-szovjet tudományos kutatóintézetet létesítettek, amely a Szovjetunió tapasztalatainak sokoldalú tanulmányozását és a szovjet tudomány széleskörű propagandáját tűzte ki célul. A csehszlovák-szovjet intézet, amelynek munkájában számos tudós, kulturális, társadalmi és állami funkcionárius vesz részt, társadalomtudományi, matematikai, természet- és orvostudományi, technikai, mezőgazdasági, művészeti szakosztályokra oszlik. Az intézet és az általa kiadott *Praha—Moskva* című folyóirat különös figyelmet fordít a marxi-lenini elmélet, a szovjet biológia, nyelvtudomány, pedagógia, közgazdaság-

tudomány kérdéseire és főleg a kommunizmus nagy építkezéseire, valamint a szovjet tudósok részvételére a kommunista társadalom felépítéséért vívott harcban. Klement Gottwald, az intézet megnyitásakor mondott üdvözlő beszédében kijelentette: „A csehszlovák tudomány és egész kultúránk előtt nagy feladat áll: el kell sajátítani a világ élenjáró tudományának, a szovjet tudománynak az eredményeit és szorosan együtt kell működni vele az emberi haladás érdekében. Enélkül elképzelhetetlen tudományunk fejlődése, enélkül tudományunk nem teljesítheti azokat a feladatokat, amelyeket a szocializmus építése állít eléje."

A régi Albániában nem volt semmiféle tudományos kutatóintézmény; a népi demokratikus Albániában 1948-ban megnyitották a Tudományok Intézetét — a jövendő tudományos akadémia alapját. A Tudományok Intézetében négy osztály működik, ezek: a nyelv- és irodalomtudományi, a természettudományi, a történet- és közgazdaságtudományi és a mezőgazdaságtudományi osztályok. Az intézet keretén belül egy külön bizottság foglalkozik a marxizmus-leninizmus klasszikusai műveinek albán nyelvre való fordításával. A Tudományok Intézete széleskörűen felhasználja munkájában a szovjet tudósok gazdag tapasztalatait.

A szovjet tudomány és technika hatalmas segítséget nyujt a népi Kína gazdasági és kulturális fejlődéséhez. A kínai ipart lényegében gyarmati extraprofit kisajtolása céljából az imperialista hatalmak és a komprador tőkések teremtették meg. Jellemző volt erre az iparra, hogy úgyszólván egyáltalában nem állított elő termelési eszközöket, technikailag rendkívül elmaradott volt, gyengén képzett technikai személyzettel és szakmunkásokkal dolgozott. A kínai munkások, a Kínai Népi Politikai Tanácskozó Testület 1949 szeptemberi ülésszakán elfogadott közös program alapján, a Kínai Kommunista Párt és a Központi Népi Kormány vezetésével rövid idő alatt jelentős sikereket értek el a nehéz- és könnyűipar helyreállításában és fejlesztésében. Megtették az első lépéseket a népgazdaság fejlesztésének tervszerű irányítására is*.

Roppant jelentősége van Kínában a Szovjetunió önzetlen

* Csou En-laj elvtárs a Kínai Népi Politikai Tanácskozó Testület országos bizottsága előtt 1953 február 4-én megtartott beszámolójában kijelentette, hogy meg kell kezdeni az országépítés első ötéves tervét. — *Szerk.*

segítségének. Szovjet mérnökök és technikusok segítik a helyreállított és újonnan épülő üzemek munkájának megszervezését. Átadják a kínai mérnököknek és munkásoknak a szocializmus építése idején szerzett műszaki tapasztalataikat. Szovjet tervezőirodák segítségével Kínában egész sor új vállalat épül a korszerű technika vívmányainak felhasználásával. 1950-ben, a Központi Népi Kormány meghívására szovjet gyorsforgácsoló sztahanovisták egy csoportja érkezett Északkelet-Kínába. A kínai munkások a szovjet elvtársak vezetésével tanfolyamokon sajátították el a gyorsforgácsolás technikáját. Rövid idő alatt nagyszámú instruktor-brigádvezetőt képeztek ki, akik az így elsajátított ismereteket átadták a többi munkásoknak. Az északkeletkínai sajtó széles körben propagálja az élenjáró szovjet munkamódszereket. Kína más területeinek munkásai is kifejezést adtak annak az óhajuknak, hogy szeretnének megismerkedni a szovjet újítók tapasztalataival. 1951 májusában Pekingben szovjet szerszámpadokon bemutatták a fémek gyorsforgácsolását. A bemutatón Kína minden részéből munkások, mérnökök, technikusok és műszaki főiskolai hallgatók vettek részt.

1949 novemberében létrehozták a Kínai Népköztársaság Tudományos Akadémiáját, amelynek központi apparátusában és 25 tudományos intézményében mintegy 500 tudományos munkatárs dolgozik. Mint a Kínai Tudományos Akadémia *Kohszüezsungpao* (Tudományos Közlemények) című folyóirata közli, a Tudományos Akadémia munkatársai szervezett formában tanulmányozzák a marxizmus-leninizmust és az orosz nyelvet, figyelemmel kísérik a Szovjetunió és a népi demokratikus országok tudományos eredményeit, tudományos dolgozókat küldenek a Szovjetunióba átképzésre és a tudományos munka szervezési tapasztalatainak tanulmányozására. A kínai tudósok a szovjet tudomány példáját követve, a legnagyobb figyelmet fordítják arra, hogy tudományos kutatásaik összhangban legyenek a népgazdaság gyakorlati szükségleteivel és e tekintetben már értek is el eredményeket. Így például a pekingi biológusok sikeresen kidolgozták a gyapotültetvények kártevői elleni harc módszereit.

Kína mezőgazdasági intézetei Micsurin tanításának alapján átszervezték egész munkájukat és erősen dolgoznak különböző kultúrnövények keresztezésén és új fajták kitenyésztésén. A singhsziacsuangi mezőgazdasági intézet mellett 1949

elején Micsurin-társaságot szerveztek, melynek létszáma egy év alatt 3 000-re emelkedett. A társaságnak, professzorokon és agronómusokon kívül, főiskolai hallgatók, munkások és parasztok is tagjai. Észak-Kína különböző kerületeiben megszervezték a Micsurin-társaság részlegeit, és kiterjedt kutatásokat és kísérleteket folytatnak a parasztok földjein. Kínában nagyszabású tervezetet dolgoztak ki mezővédő erdősávok és erdőültetések létesítésére a lakatlan puszta földeken és azok megvalósításához már hozzá is fogtak. 1950-ben 110 000 hektárnyi területen, 1951-ben pedig 163 000 hektáron ültettek erdőket.

Óriási méreteket öltöttek Kínában a legnagyobb folyókon létesítendő vízgyűjtők építésére és gátjaik megszilárdítására, továbbá a csatornák és zsilipek helyreállítására irányuló építkezések. A mintegy ötmillió embert foglalkoztató munkálatok már 1951-ben többmillió hektárnyi termékeny föld árvízvédelmét biztosítják. A népi építkezéseket Kínában a tudományos dolgozók közreműködésével hajtják végre.

A kínai orvostudományi dolgozók a szovjet orvostudományt tanulmányozzák, és különösen sikeresen alkalmazzák Filatov akadémikus szövetterápiai módszerét. A csungmeji kórházban e módszer fejlesztésével kapcsolatban széleskörű kutatómunka folyik. A kínai orvosok hangsúlyozzák, hogy míg a háborús gyujtogatók a tudományos vívmányokat gyilkoló fegyverek termelésére használják fel és az egész világon a felnőttek és gyermekek életét fenyegetik, a szovjet tudósok munkájukat és tudásukat az emberek egészségének védelmére, jólétének fokozására fordítják és szívós munkával nagyszerű eredményeket érnek el.

A Kínai Tudományos Akadémia átfogó tervet dolgozott ki a tudományos kutatás további fejlesztésére, nevezetesen arra, hogy a régi tudományos intézmények alapján fizikai, technikai-fizikai, fizikai-kémiai, szerves-kémiai, fiziológiai és biokémiai, kísérleti biológiai, növénytani, geofizikai, geológiai, matematikai, pszichológiai, földrajzi, történeti, régészeti, nyelvtudományi, társadalomtudományi intézeteket, továbbá politechnikai intézetet, csillagvizsgálókat és más tudományos intézményeket létesítsenek. A *Tudományos Közlemények* című folyóiraton kívül kiadják majd a *Kínai Tudomány* című folyóiratot is. A folyóiratok az olvasókat messzemenően megismer-

tetik majd a Szovjetunió és a népi demokratikus országok tudományos eredményeivel.

A szovjet tudomány ösztönző hatására és közvetlen segítségével a kínai tudomány nagymértékben hozzájárul a 475 milliós kínai nép nagy harcához, amelyet az ország gazdaságának fejlesztéséért és megszilárdításáért, a néptömegek anyagi jólétének és kulturális színvonalának felemeléséért vív.

Kuo Mo-zso, a Kínai Tudományos Akadémia elnöke, a II. Békevilágkongresszuson tartott beszédében a következőket hangoztatta: „A Szovjetunió az ENSz közgyűlésén békejavaslatokat nyujt be, az Egyesült Államok viszont az Egyesült Nemzetek Szervezetét agressziós célokra használja fel. A Szovjetunió az atomenergia segítségével átalakítja a természetet, az Egyesült Államok viszont az atombombával az egész emberiséget fenyegeti. A Szovjetunió felépíti a hatalmas sztálingrádi és kujbisevi vízierőműveket és a világ leghosszabb csatornáját, a Turkmén Főcsatornát, ezzel szemben az Egyesült Államok az egész világon növeli katonai támaszpontjainak számát. Az Egyesült Államok úgynevezett «védelmi vonalát» ... az Atlanti-óceánon keresztül Nyugat-Európáig és a Csendes-óceánon keresztül országunk határáig húzza meg. A Szovjetunió a micsurini tanítást, az évelő búzát terjeszti, az Egyesült Államok a hidrogénbombát és a baktériumháborút hirdeti. Vajjon ez a szembeállítás nem eléggé szemléltető?"[2]

Az élenjáró szovjet technika és tudomány Prágától Sanghajig terjedő óriási területen a tudás és az alkotás forrása lett, s a leghatékonyabb segítséget nyujtja ahhoz, hogy a termelőerőket a néptömegek javára tervszerűen fejlesszék.

A TUDÓSOK NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSE A BÉKEHARCBAN

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok tudósainak együttműködése ragyogó példa a különböző országok tudósainak együttes alkotó munkájára, amelyet a nép jóléte, az egész világ békéje érdekében fejtenek ki. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok tudósai segítséget nyujtanak egymásnak a tudomány és a technika legkülönbözőbb területein, kölcsönösen ismertetik egymással tapasztalataikat, tudományos és technikai felfedezéseiket és találmányaikat.

A tudományos akadémiák, az egyes intézetek, laboratóriumok, tudományos társaságok állandó kapcsolatban vannak és kölcsönösen segítik egymást, különösen azoknak a tudományos problémáknak a kidolgozásában, amelyek ma rendkívül időszerűek a népgazdaság, az egészségvédelem és a kultúra fejlesztése terén.

A szovjet tudomány tapasztalatai, eredményei és kapcsolata a szocialista építéssel a népi demokratikus országok tudósai számára példát mutat arra, hogy a tudomány hogyan segíti a népet, az alkotó, teremtő munkát, a kommunizmus építését. Az igazi tudomány, amely a termelőerők fejlesztésének, a nép anyagi jóléte és kultúrája növelésének hatalmas eszköze, a béke ügyét, az alkotást és az életet szolgálja. A tartós és szilárd béke fenntartása, harc az ellen, hogy a tudományt a háború, a rombolás és a halál eszközévé változtassák, mindez nemcsak a Szovjetunió és a népi demokratikus országok tudósainak feladata. Ez legégetőbb, leghalaszthatatlanabb és legfőbb feladata a földkerekség valamennyi országában élő haladó tudósoknak is. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok tudósai minden erejüket e feladat megoldásának szentelik. Minthogy a különböző országok tudósainak érintkezése és alkotó együttműködése elősegíti a béke ügyét és a tudomány igazi haladását, a szovjet tudósok minden módon elősegítik a népek tudományos közeledését, valamennyi ország tudósaival való tevékeny együttműködést.

A szovjet tudomány a monopóliumok sajtójának és az imperialista országok reakciós tudósainak koholmányaival ellentétben nem törekszik az állítólagos „vasfüggöny" mögötti elszigetelődésre, hanem éppen ellenkezőleg, a békéért és a tudomány haladásáért vívott harc céljából minden lehetőt megtesz a tudományos kapcsolatok széleskörű kifejlesztése, a tudósok nemzetközi együttműködése érdekében. A szovjet tudósok a legtevékenyebben részt vesznek a nemzetközi kongresszusokon és konferenciákon, megismertetik a többi ország tudósait a Szovjetunióban folyó tudományos kutatások eredményeivel.

A szovjet tudósküldöttségek az utóbbi években tevékenyen részt vettek a kopenhágai nemzetközi fiziológiai kongresszuson, a stockholmi botanikai kongresszuson, a londoni energetikai kongresszuson, a matematikusok Rómában tartott

nemzetközi konferenciáján, a csillagászati konstansokkal foglalkozó párizsi tanácskozáson és számos más értekezleten.

A szovjet tudósok felszólalásai, a reakció mesterkedései ellenére, a külföldi országok tudósainak óriási érdeklődését váltották ki és hozzájárultak a szovjet tudomány nemzetközi tekintélyének növekedéséhez.

A nemzetközi kongresszusokon és konferenciákon elhangzott felszólalásokon kívül nagyjelentőségűek voltak a szovjet tudósok egyes csoportjainak különböző országokban tett látogatásai. A szovjet tudósok ezekben az országokban népes hallgatóság előtt előadásokat és beszámolókat tartottak a szovjet tudomány vívmányairól, a tudományos kutatás szervezéséről, a szovjet tudomány békeharcáról. Ugyanakkor számos külföldi tudós is ellátogat a Szovjetunióba, ahol részletesen megismerkednek a szovjet tudomány eredményeivel és szervezésével. A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának, a Külföldi Kulturális Kapcsolatok Társaságának (VOKSz) és a különféle minisztériumoknak a meghívására, csupán 1950-ben mintegy 200 külföldi tudós járt a Szovjetunióban. Közülük több tudós a Szovjetországról és a szovjet tudományról alkotott olyan előítélettel érkezett a Szovjetunióba, amelyet a burzsoá sajtó rágalmazó koholmányai keltettek bennük. Miután megismerkedtek a szovjet élettel, megbizonyosodtak arról, hogy a koholmányoknak semmi közük sincs az igazsághoz, s meggyőződhettek a Szovjetunióban folyó békés építés óriási méreteiről és a szovjet tudomány és technika alkotó céljáról.

A különböző országok tudósainak kölcsönös személyes látogatásaival egyidejűleg egyre nagyobb jelentőséget nyer az is, hogy a tudósok évről évre nagyobb mértékben kölcsönösen megismerkednek a tudományos irodalommal: a szovjet tudósok munkáit lefordítják és kiadják külföldön, és ugyanakkor a külföldi tudósok számos munkáját adják ki a Szovjetunióban.

A kapitalista országok tudósai a gyakorlatban győződnek meg arról, hogy nem a Szovjetunió, hanem a tudományt a háborús előkészületek szolgálatába állító amerikai imperialisták gördítenek akadályokat a nemzetközi tudományos együttműködés, a Szovjetunióhoz való tudományos közeledés és a szovjet tudomány eredményeinek ismertetése elé. Ez kirívóan mutatkozott meg abban, hogy az amerikai imperialisták és tudós lakájaik nyomására meghiúsult a Nemzetközi

Csillagászati Szövetség 8. kongresszusa, amelyet Leningrádban kellett volna megtartani. Megmutatkozott ez abban is, hogy egész sor amerikai tudóst üldöztek és elbocsátottak állásából, nemcsak azért, mert támogatták az élenjáró micsurini biológiát továbbfejlesztő szovjet biológusok munkáit, hanem már pusztán azért is, mert „megismerkedtek" e munkákkal. Az amerikai reakciónak a marxizmus-leninizmus nagy tanítása iránt táplált dühödt gyűlöletéről tanúskodik az a tény, hogy elég valakit csupán e tanítások ismeretével gyanúsítani, s bármily kiváló tudósról vagy tanárról legyen is szó, azonnal elbocsátják és vad hajszát indítanak ellene. Nem a szovjet tudósok, nem a szovjet nép és nem a Szovjetunió kormánya szigeteli el a szovjet tudományt a tőkés országoktól. A szovjet tudósok meg vannak győződve arról, hogy a szocialista és a kapitalista rendszer közötti különbségek és a tudomány számos képviselőjénél fennálló világnézeti különbségek ellenére, a nemzetközi tudományos kapcsolatok széleskörű kifejlesztése lehetséges és szükséges. E tudományos kapcsolatok, a különböző országok tudósainak érintkezése és a közöttük folyó viták: ez a legjobb módszer az igazság feltárására és a béke ügyének megszilárdítását célzó együttműködésre.

A világuralomra törő amerikai imperialisták, akik a tudományt embergyűlölő céljaiknak akarják alárendelni, képtelenek megérteni, hogy az igazság elterjedésének megakadályozására, az igazi alkotó és teremtő tudomány diadalának feltartóztatására irányuló mindennemű kísérlet — kudarcra ítélt reménytelen kaland. A világ haladó tudósainak a békeharc érdekében történő egyesítésében nagy szerepet játszik a Tudományos Dolgozók Világszövetsége, amelynek elnöke Frédéric Joliot-Curie professzor, a kiváló békeharcos. 1951 áprilisában Párizsban tartották meg a Tudományos Dolgozók Világszövetségének második ülésszakát. Minthogy a francia kormány amerikai gazdái parancsára megakadályozta, hogy a népi demokratikus országok és Kína tudományos dolgozói részt vegyenek az ülésszakon, ezzel egyidőben Prágában is ülést tartottak. Az ülésszak különös figyelmet fordított korunk legfontosabb kérdésére — a béke fenntartásának kérdésére. Wooster angol professzor megjegyezte, hogy Angliában jelenleg a katonai kutatásokra fordított kiadások jelentősen meghaladják a háború előtti időben elméleti kutatásra és ipari tudományos kutatómunkákra fordított kiadások összegét.

Kahane francia professzor megállapította, hogy „a tudományos kutatómunka Franciaországban jelenleg teljesen az amerikai imperialistáktól függ. De a francia tudósok felismerik a francia nép és az egész világ népei iránti kötelességüket és eltökélten fognak harcolni egy olyan társadalmi rend győzelméért, amelyben a tudomány szabadon, az egész emberiség javára fejlődhet."

A népi demokratikus országok tudósai arról beszéltek, hogy országaikban a tudomány hogyan szolgálja a békét és a szocialista építést, a népek jólétének és kultúrájának fokozását. A kínai tudományos dolgozók küldötte, Liang Hszi professzor beszámolt arról az óriási figyelemről és támogatásról, amelyben Kína népi kormánya a tudomány fejlesztését részesíti, és elmondta, hogy a kormány a tudósok számára a legjobb munkafeltételeket és életkörülményeket biztosítja. Frank német tudós ismertette a Német Demokratikus Köztársaság tudományos dolgozóinak termékeny munkáját és beszámolt arról, hogy a Német Tudományos Akadémia új utakon halad, kiépíti a néppel való kapcsolatát, s a béke és az alkotás ügyét szolgálja.

A Tudományos Dolgozók Világszövetségének ülésszaka határozatot hozott, hogy a békeharc kiszélesítése és a tudósok nemzetközi együttműködésének megszilárdítása céljából egybe kell hívni a tudósok nemzetközi kongresszusát. Bár az imperialista reakció a legnagyobb akadályokat gördíti a tudósoknak a békéért és a tudományos haladásért vívott harca és becsületes nemzetközi együttműködése elé, ez az együttműködés fejlődik és szorosabbá válik, mert az igazi tudomány csak a szilárd és tartós béke, a nemzetközi kapcsolatok, a tapasztalatok és az ismeretek kicserélésének körülményei között fejlődhet és virágozhat. Napjainkban különösen nagy szerepet játszik a világ haladó tudósainak tevékeny részvétele a barbár atomfegyver betiltásáért vívott harcban, mely fegyver a legszembetűnőbben bizonyítja, hogy az amerikai imperialisták bűnös célokra használják fel a tudományt.

A HALADÓ TUDÓSOK HARCA AZ ATOMFEGYVER BETILTÁSÁÉRT

A népi tömegek a világ minden országában magasra emelték a békéért, a barbár atomfegyver betiltásáért vívott harc dicső zászlaját.

A Béke Hívei Világkongresszusa Állandó Bizottságának 1950 márciusában tartott stockholmi ülésszaka egyhangúlag elfogadta az atomfegyver betiltását követelő felhívást. A felhívás így hangzik:

„Követeljük az atomfegyvernek, az emberek megfélemlítésére és tömeges elpusztítására szolgáló fegyvernek feltétlen eltiltását.

Követeljük szigorú nemzetközi ellenőrzés megteremtését e határozat végrehajtása felett.

Úgy véljük, hogy az a kormány, amely először alkalmazza bármely ország ellen az atombombát, bűnt követ el az emberiség ellen és háborús bűnösnek tekintendő.

Felszólítunk minden jószándékú embert az egész világon, írja alá ezt a felhívást"[3].

A stockholmi felhívás e szavai, amelyek a föld minden országában az emberek százmillióit egyesítették, elsőízben az Állandó Bizottság ülésszakán Frédéric Joliot-Curie francia tudós ajkáról hangzottak el.

Ez a nagy atomfizikus nemes és önfeláldozó harcot vív a békéért és az atomfegyver betiltásáért. Joliot-Curie harca visszatükrözi a világ minden haladó tudósának várakozását és elgondolásait, az emberiséget szolgáló igazi tudomány feladatait.

Joliot-Curie már 1948-ban, „Az atomenergia a halál szolgálatában" című cikkében ezt írta: „Számos ország tudósai egyre energikusabban tiltakoznak az ellen, hogy a tudományt a rombolás céljára használják fel, hogy a tudományt militarizálják. Ezek a tudósok nem akarnak a háborús gyujtogatók cinkosai lenni, azoknak a cinkosai, akik saját önző céljaik érdekében használják fel a tudósok munkájának eredményeit. Meg vannak győződve a tudomány pozitív jelentőségéről és nem akarnak megbékülni azzal, hogy az összes jelenlegi bajokért a felelősséget jogtalanul a tudományra hárítsák. Ezek a tudósok egyidejűleg a tudományt és az emberiség haladását is szolgálják. A tudósoknak az egész közvélemény előtt meg kell magyarázniok mindazon előnyöket, amelyeket az atomenergia békés célokra történő felhasználása adhat. Hiszen sajnos, az atomenergiára vonatkozó elképzelés a társadalom tudatában még mindig csupán az atombombához és az atombomba által megsemmisített japán városokhoz fűződik. Meg kell mutatni, hogy a tudomány e területének békés távlatai

különösen sokat ígérnek. Hatalmas energetikai központok építéséről van szó, mesterségesen létrehozott rádióaktív izotópok felhasználásáról a biológiában, az orvostudományban és az iparban. Kétségtelen, hogy e rádióaktív elemek segítségével elérhetjük majd új molekulák szintetikus előállítását, amelyek, a klorofillhoz hasonlóan, alkalmasak lesznek arra, hogy a Nap bolygónkra eljutó energiáját összegyűjtsék.

Az atomkorszak küszöbén állunk, körülbelül olyan helyzetben, mint az első emberek, akik megtanulták felhasználni a tüzet. Jelenlegi ismereteink lehetővé teszik számunkra, hogy már most előre lássuk az atomenergia felhasználását sok fontos területen. Idővel, kétségkívül, az energia alkalmazásának még sokkal szélesebb lehetőségeit fogják megtalálni.

Ilyen sokat ígérő lehetőségek fényében láthatjuk, hogy a háborús gyujtogatók a legnagyobb ostobaságot, helyesebben a legnagyobb bűntettet követik el, amikor óriási erőfeszítéseket és összegeket fecsérelnek atombombák és más halálthozó és pusztító fegyverek tökéletesítésére és gyártására."

1949-ben Joliot-Curie, aki akkoriban atomenergia főbiztos volt és aki az ország legkiválóbb atomtudósaival együtt az atomenergia békés felhasználásának kutatására kísérleti atommáglyát hozott létre, (amelynek a „Zoé" vagyis az élet elnevezést adta), a *Rudé Právo* című lap tudósítójának kijelentette: a francia tudósok visszautasították, hogy agresszív fegyverek létrehozásán dolgozzanak. „A leghatározottabban kijelentem — mondta Joliot-Curie —, hogy nem rettenünk vissza sem a fenyegetésektől, sem a börtöntől, de még a haláltól sem. Visszautasítjuk, hogy az atombomba vagy a bakteriológiai háború eszközeinek megteremtése céljából dolgozzunk. Hangsúlyozom, hogy az atombomba, szörnyű romboló ereje ellenére, nem válhat döntő tényezővé a háborúban. Ugyanakkor a tudósok meg vannak győződve arról, hogy az atomenergia békés célokra történő felhasználása döntő jelentőségű lehet az emberiség javára."

Franciaország haladó tudósai nevében Joliot-Curie kijelentette: „Válaszként az Atlanti Szövetség esztelen demagógiájára és az atombomba alkalmazásával kapcsolatos fenyegetésekre, nyugodtan és határozottan kijelentjük: sohasem veszünk részt a Szovjetunió vagy a népi demokratikus országok elleni támadásban."

Joliot-Curie fáradhatatlanul harcol a tudósok és a mun-

kásosztály, illetve valamennyi dolgozó egységéért annak érdekében, hogy a tudományt a népek és a béke szolgálatába állítsák. A kommunista párt Seine megyében 1949 májusában rendezett nagygyűlésén, amelyet az atomenergia kérdésének szenteltek, Joliot-Curie ezt mondta: „Ha mi, tudósok és dolgozók összefogunk, valóban fenyegető erővé válunk."

A Francia Kommunista Párt XII. Kongresszusán, 1950 áprilisában Joliot-Curie meggyőző erővel beszélt a Szovjetunióról, arról az országról, ahol a tudományt a béke ügyének szolgálatába állították és ahol a tudósok munkájának eredménye a nép életkörülményeinek megjavítását és a kivívott szabadságjogok védelmét szolgálja.

„Az előkészületben lévő támadó háború ellen harcolva, ezekre a tudósokra gondolok, akiknek tudománya a népét szolgálja és akik nemes példát mutatnak nekünk. Ezekre az új emberekre gondolok, akik egyszer már megmentették az emberiséget és akik az egész világ reménységét jelentik. Ezért nem adják oda sohasem a haladó tudósok, a kommunista tudósok tudásuk legkisebb részét sem a Szovjetunió elleni háború előkészítéséhez. Szilárdan ki fogunk tartani, mert felismertük, hogy ezzel egyúttal Franciaországot és az egész emberiséget szolgáljuk."

A francia kormány megtorló intézkedése Joliot-Curie ellen, amelyet az amerikai imperialisták parancsára hajtott végre, a néptömegek és a tudósok hatalmas erejű tiltakozását váltotta ki a világ minden országában.

Az emberek milliói nyilvánították ki szolidaritásukat Joliot-Curie iránt és jelentették ki, hogy készek még tevékenyebben harcolni az atomfegyver betiltásáért.

A Varsóban megtartott II. Békevilágkongresszuson Joliot-Curie beszámolójában élesen szembeállította az óriási arányú fegyverkezési hajsza veszélyét mindazzal, amit a tudomány és a technika nyujthat az emberiségnek, ha békés célokra használják fel. Rámutatott, hogy az a hatalmas erőfeszítés, amit egy hónap leforgása alatt katonai célok érdekében fejtenek ki, lehetővé tenné például a Szahara öntözését és így a föld mezőgazdasági termelésének jelentős növelését. Az atombomba és más pusztító fegyverek előállításához szükséges erőkifejtés és az erre a célra fordított összegek elégségesek volnának ahhoz, hogy teljesen legyőzzék a tuberkulózist és a rákot, az emberiség e szörnyű csapását. Joliot-Curie kifeje-

zésre juttatta mély meggyőződését, hogy a háború nem elkerülhetetlen, hogy a különféle politikai és gazdasági rendszerek békés egymásmelletti létezése lehetséges. Joliot-Curie kijelentette, hogy nem engedhetjük meg, hogy az emberek saját megsemmisítésükre használják fel a természet erőit, amelyeket fel tudnak fedezni és le tudnak igázni, és hangsúlyozta, hogy a béke erői hatalmasak, hogy a világon összehasonlíthatatlanul több a becsületes, mint a becstelen ember, akik uralmuk és óriási magánhasznuk kedvéért háborúra uszítanak. Joliot-Curie annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy a reakció erői nem képesek feltartóztatni a népek hatalmas békemozgalmát, és a béke erőinek sikerül legyőzniök a háborút.

Joliot-Curie-t támogatta Leopold Infeld híres lengyel tudós, aki hosszú ideig Kanadában dolgozott. Infeld a következőket mondotta: Ideje, hogy valamennyi tudós megértse: egy háború — az általuk feltalált pusztító fegyverek alkalmazásával — évszázadokra visszavetné a civilizációt, leírhatatlan szenvedésekkel és pusztításokkal járna. A tudósoknak mindenekelőtt arra kell gondolniok, hogy a népek nem akarnak háborút. Nincs olyan kérdés, amelyet békés úton ne lehetne megoldani. A két rendszer békésen élhet egymás mellett, a tudomány nem érthet egyet a „vasfüggönyről" koholt mesével. Felszólította a tudósokat, hogy az egész világon hallassák hangjukat a béke védelmében.

1951-ben Joliot-Curie professzornak ítélték az 1950. évi nemzetközi Sztálin-békedíjat. A *Pravda* tudósítójával folytatott beszélgetése során, Joliot-Curie kijelentette: „Olyan évszázadban élünk, amikor bármely felfedezést az emberiség ellen fordíthatnak. Ebben a helyzetben a tudósoknak az a feladata, hogy a népekkel összeforrva, bekapcsolódjanak a társadalmi-politikai életbe, hogy elhárítsák ezt a szörnyű lehetőséget. Hiszünk abban, hogy ez a feladat megvalósítható. Másként a tudományos alkotás általában elveszítené minden értelmét." Rámutatott, hogy a tudomány döntő ereje nem a pénz, hanem az alkotó gondolat, hogy Franciaország haladó tudósait nem sikerült sem megvásárolni, sem megfélemlíteni, sem elszigetelni a békeharcosoktól, akik minden országban nagy tetteket hajtanak végre. Nincs oly erő, amely képes lenne megbénítani, megbontani, aláásni a hatalmas békemozgalmat.

Az Egyesült Államokban a haladó tudósokat kíméletlenül

üldözik. Ennek ellenére számosan bekapcsolódtak az atomfegyver betiltásáért vívott aktív harcba. Philipp Morrison ismert fizikus, amikor aláírta a stockholmi felhívást, kijelentette: „Egyike vagyok azoknak, akik saját kezükkel teremtették meg az első atombombát, de mindig meg voltam győződve arról, hogy a világ népei képesek betiltani az efféle fegyvereket és ezzel gátat vetnek a szörnyű háborúknak."

Egyes amerikai természetkutató tudósok, az Egyesült Államokban tomboló terror és megfélemlítés ellenére, nem szorítkoznak csupán gyűléseken elmondott felszólalásokra és a sajtóban közzétett nyilatkozatokra, hanem határozottabb cselekedetekre térnek át az atomháború gyujtogatói ellen. A syracuse-i egyetem mellett működő tudományos kutatóintézetben dolgozó tudósok például, akik elméleti kutatásokat folytattak a hidrogénbomba létrehozásának alapját képező termikus magreakciókkal kapcsolatban, kijelentették, hogy a leghatározottabban megtagadnak minden olyan titkos munkát, amelyre az atomenergia belső ellenőrzésével foglalkozó bizottság ad megbízást, és nem vesznek részt munkáik háborús felhasználására irányuló kísérletekben.

Ilymódon az amerikai természetkutató tudósok soraiban, különösen azok körében, akik valamilyen formában kapcsolatban állnak az atomkutatásokkal, egyre inkább erősödik az elhatárolódási folyamat. Mint már arra az előbbiekben rámutattunk, egyes monopóliumok és a militaristák szolgálatában álló amerikai tudósok lelkiismeretük és erkölcsi felfogásuk utolsó maradványait is eladták gazdáiknak, az atomháború nyílt gyujtogatóinak soraiba léptek, és, mint buzgó lakájoknál az ilyesmi gyakran előfordul, kannibáli kijelentéseikkel és szovjetellenes rágalmaikkal saját gazdáikat is túlszárnyalják. De ez a „kannibál zene" annyira visszataszító volt, annyira ellentmondott magának az igazi tudomány lényegének, hogy sok ingadozót és kételkedőt felébresztett, és a becsületes amerikai tudósokból, akiket felrázott az atom- és hidrogénzsarolás aljassága, határozott ellenállást váltott ki.

Az amerikai tudomány válsága — annak következtében, hogy a tudományt egyre inkább az atomfegyverre és más tömegpusztító eszközökre összpontosították — annyira elmélyült és kiéleződött, hogy már teljesen lehetetlen közömbös magatartást tanúsítani ebben a kérdésben. Minden amerikai tudósnak választania kell, kit szolgál: a monopolistákat és milita-

ristákat, vagy a nép érdekeit. Az amerikai tudósoknak minden kétséget kizáróan fel kell ismerniök, hogy az igazi tudomány törvényszerű helye a nép mellett, a nép békeharcában van.

A japán tudósok — az atombombák romboló hatását átélt ország tudósai — minden erejükkel az atomfegyver betiltása mellett foglaltak állást. 106 tekintélyes japán tudós egy 1950 áprilisában tartott konferencián felhívást fogadott el, amelyben gyalázatnak minősítik azt a tényt, hogy az atomenergiát, amely lehetőséget nyujt a termelőerők páratlan fejlődéséhez, elsőízben háborús célokra használták fel. A tudósok kijelentették, hogy minden körülmények között fellépnek a háború ellen, valamint az ellen is, hogy Japán területén valamely országnak katonai támaszpontokat bocsássanak rendelkezésére. Felszólították a tudósokat: ne ejtse őket kísértésbe, hogy a kormányok növelik a háborús célokat szolgáló tudományos kutatásokra fordított összegeket, s ne áldozzák fel könyöradományokként a tudomány jövőjét. „A béke nem valamely párt, hanem az egész nép és az összes tudósok célja kell hogy legyen."

Az angol természetkutató tudósok túlnyomó többsége, különösen Blackett és Bernal híres fizikusok, az atomfegyver betiltása érdekében rendszeres harcot folytatnak.

Blackett professzor, aki a háború idején az atomenergia kérdésével foglalkozó angol kormánybizottság tagja volt, „Az atomenergia politikai és katonai következményei" című érdekes és tartalmas könyvében mélyrehatóan és megalapozottan bírálja az angol-amerikai atomimperialisták és az őket támogató reakciós tudósok egész politikáját. Blackett kimutatta, hogy „az amerikai politika az atomenergia területén csődbe jutott háborús stratégia alapjára épül, amely egészen abszurd módon túlértékeli a légibombázások jelentőségét a katonai műveletekben."

Blackett teljes mértékben leleplezte azt a hivatalosan terjesztett amerikai legendát, hogy állítólag a japán városok elleni atombombatámadás tette lehetővé a háború megrövidítését és ezzel többszázezer katona életét mentette meg. Blackett egyúttal megjegyezte, hogy e legendával kapcsolatos zajos reklám „saját kétségei eloszlatásául" szolgált számos amerikai tudósnak, akik sejtették az igazságot, de nem akarták elismerni, hogy ez a legenda az első szótól az utolsóig hazug. Blackett kigúnyolja a „gombnyomásra működő",

„olcsó" preventív háborúra vonatkozó provokációs badarságot[4], amelyet az amerikai imperialisták egyes atomtudósok közreműködésével azért terjesztenek, hogy igazolják politikájukat. Blackett egyúttal élesen bírálja azt az amerikai tudósok körében elterjedt kozmopolita elméletet is, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetét változtassák át „világkormánnyá".

Az angol tudós hangsúlyozza, hogy az atomenergia békés célokra történő felhasználásának milyen széleskörű lehetőségei és távlatai vannak a Szovjetunióban s egyben rámutat arra, hogy az amerikai atomdiplomaták az atomenergia békés célokra történő felhasználását nemcsak az Egyesült Államokban akadályozzák meg, hanem meg akarják akadályozni minden más országban is, különösen pedig a Szovjetunióban.

Blackett leleplezi a hírhedt Baruch-tervet és megjegyzi, hogy ennek elfogadása nem jelentené az Egyesült Államok atombombakészleteinek megsemmisítését, sőt, éppen ellenkezőleg, az atomfegyver kiküszöbölését időtlen időkig elhúzná. Blackett megállapítása szerint a Baruch-terv főcélja, hogy az atomenergia területén megerősítse az Egyesült Államok világuralmát s visszatartsa az atomenergia békés felhasználását. De célja az is, hogy az ENSz cégére alatt széles katonai és ipari kémrendszert létesítsen a Szovjetunió és a népi demokratikus országok területén.

Blackett e következtetésekből kiindulva, megállapítja, hogy az Egyesült Államok vezető körei általában ellenzik az atomenergia fölötti nemzetközi ellenőrzést, s a Baruch-tervet éppen azért vetették fel, mert nyilvánvalóan elfogadhatatlan a Szovjetunió számára. Egyidejűleg Blackett meggyőző erővel bizonyítja, hogy az új háború nem elkerülhetetlen és el lehet hárítani. Megállapítja, hogy az atomzsarolás politikáját leleplezték és kudarcba fullasztották, s a Szovjetuniót nem sikerült megfélemlíteni. Az atomdiplomácia ellenkező eredményekre vezetett, mint amilyenekre kezdeményezői törekedtek: megszilárdította a Szovjetunió nemzetközi tekintélyét és a kommunista pártok befolyását a kapitalista országokban. Az amerikai háborús gyujtogatók propagandája, miszerint az Egyesült Államokat atomtámadás fenyegeti, kört írt le, mint a bumeráng, és magát Amerikát verte fejbe, jegyzi meg Blackett.

Blackett könyve ökölcsapás volt az amerikai monopóliumok tudós kiszolgálóira, akik a tudomány cégére alatt az

atomzsarolást és az atompszichózist választották szakmájuknak. Ez a könyv is azt bizonyította, hogy az atomdiplomácia ideológusai egyre jobban magukra maradnak a nemzetközi közvéleménnyel szemben, s mindinkább elszigetelődnek azoktól a tudósoktól, akiknek drága a béke és a demokrácia ügye, az igazi tudomány és kultúra fejlődése.

Fáradhatatlan harcot vív az atomfegyver betiltásáért a másik legnagyobb angol fizikus, Bernal professzor, „A tudomány társadalmi funkciói" című híres könyv szerzője is.

A *Labour Monthly* című folyóiratban közölt cikkében Bernal professzor ezt írta: „Az a tény, hogy a Szovjetunió az atombomba birtokában is ugyanolyan erélyesen, mint azelőtt, kitart a meglévő bombakészletek megsemmisítésének politikája mellett és továbbra is az atomenergia felhasználásának ellenőrzését követeli, a Szovjetunió őszinte béketörekvését fejezi ki. Ezzel szemben az Egyesült Államok kormánya mindennemű megegyezést elutasít. Ez az állásfoglalás, amelyet tevékenyen támogat Anglia kormánya és az Egyesült Államok valamennyi többi csatlósa, világosan arról beszél, hogy semmit sem tanultak és még mindig háborúra törekednek"[5]. Bernal, ugyanúgy mint Blackett, teljesen leleplezte a hírhedt Baruch-tervet, mint az amerikai monopóliumok arra irányuló kalandor kísérletét, hogy megteremtsék világuralmukat és az egész világon meghiúsítsák az atomenergia békés célokra történő felhasználását.

Az angol tudósok körében különösen nagy felháborodást váltott ki az Egyesült Államok kormányának az a határozata, hogy hozzá kell fogni a hidrogénbomba létrehozásához. Mint ismeretes, az amerikai imperialisták Anglia számára azt a legkevésbbé sem irigylésreméltó sorsot szánták, hogy az atomháború kísérleti területe legyen. A brit szigeteket az amerikai atombombák raktárává akarják változtatni. Ez a helyzet a legkülönbözőbb politikai nézeteket valló angol tudósokat is felháborítja. A híres cambridge-i egyetem előadói és tudományos dolgozói felhívást intéztek a miniszterelnökhöz, amelyben követelik, hogy az angol kormány nyilatkozatban ítélje el a hidrogénbomba előállítását. A felhívás leszögezi, hogy „maga e bombák létezésének ténye a legkomolyabban veszélyezteti embermilliók életét és biztonságát az egész világon. Területének nagyságából, fekvéséből és a lakosság sűrűségéből kifolyólag, Angliára a harmadik világháború esetén több

szenvedés zúdulhat, mint bármely más országra." A cambridge-i tudósok Anglia tudományos dolgozóinak súlyos aggodalmát fejezik ki és követelik, hogy a kormány jusson megegyezésre az atomenergia fölötti ellenőrzés és az atombomba betiltása kérdésében. „Meg vagyunk győződve — írják —, hogyha e megegyezés nem jön létre, az angol nép számára ez helyrehozhatatlan szerencsétlenséget idézhet elő."

A manchesteri egyetem fizikai tanszékének előadói és aspiránsai még határozottabban tiltakoztak Trumannak a hidrogénbomba kidolgozására vonatkozó parancsa ellen. Többek között kijelentették: „Mint tudósok tiltakozunk az ellen, hogy a tudománnyal egyre jobban visszaélnek tömegpusztító fegyverek gyártása céljából, aminek csúcspontja a jelenlegi fegyverkezési hajsza."

Számos vezető angol tudós az atomtudósok egyesülete *Atomic Scientists News* című lapjának külön számában (1950. 4. sz.) több cikkben élesen elítélte az Egyesült Államok kormányának határozatát, amely a hidrogénbomba és az emberek tömeges megsemmisítésére irányuló más fegyverfajták gyártását írja elő. Az angol tudósok cikkeikben felszólították a nagyhatalmakat, hogy a világbéke biztosítása érdekében kezdjenek újabb tárgyalásokat. Számos cikkben különösen hangsúlyozták a tudósok állampolgári felelősségét.

Kathleen Lonsdale, a londoni egyetem tanára megjegyezte, hogy az amerikai kormány hidrogénbomba gyártására vonatkozó határozata még az Egyesült Államokban is sok olyan tudóst felrázott, akik azelőtt nem tiltakoztak elég energikusan az atombombatartalékok megteremtése és felhasználása ellen.

Jones, az oxfordi egyetem tanára hangsúlyozta, hogy az atombomba megteremtésével kapcsolatos munkák következtében Angliát roppantméretű fegyverkezési hajszába rántották bele. „Talán bizony, mi angolok — kiált fel Jones — nem vállalkozhatnánk valami hathatósabb, kevésbbé középszerű és kevésbbé alantas dologra, mint arra, hogy a vitatkozó felek egyikének uszályában (vagyis az Egyesült Államok atomimperialistái után. — *M. R.*) kullogjunk?" Végezetül Jones kijelentette: „Ha személy szerint azt javasolnák nekem, hogy vegyek részt a szuperbomba megalkotásában, ezt válaszolnám: «Nem, ez túlságosan aljas dolog»."

Az angol atomtudósok egyesületének főtitkára, doktor

Champion megjegyezte, hogy a hidrogénbomba gyártásának megkezdésére vonatkozó határozat „csupán egyik kirívó példája annak, hogy a tudományos kutatómunkát háborús célokból és az erő politikájának érdekében prostituálják".

Champion helyteleníti, hogy a tudósokra hárítják a felelősséget a reakciós politikusok határozataiért, és hogy e politikusok kalandjainak következményeiért bűnbakként a tudósokat állítják oda.

Oliphant professzor, angol atomfizikus, aki részt vett az atombomba megteremtésében, elítélően nyilatkozott arról, hogy az Egyesült Államokban és Angliában az atomenergiát háborús célokra használják és békés célokra történő alkalmazását nem fejlesztik.

„Ez a kérdés — mondta — nemcsak a tudósokat, hanem az egész emberiséget érinti. A tudományos ismeretek egyaránt szolgálhatják «ágyú vagy vaj» termelését. A tudomány emberei nagy sajnálattal gondolnak arra, hogy munkájuk gyümölcseit az emberiség és a civilizáció kiirtására használják fel, ahelyett, hogy a népek jólétét fokoznák."

Az angol tudósok említett és számos hasonló kijelentései pacifista zűrzavart árulnak el, sok tudós politikai gyengeségét tükrözik vissza. Az ilyen tudósok előtt még nem világos, milyen úton-módon lehet megakadályozni, hogy egy újabb háború gyujtogatói kihasználják a tudományos eredményeket. Sok angol tudós még nem tudja, hogyan változtassa a békére irányuló törekvést, a béke óhajtását hatékony békeharccá. De az idézett kijelentések is megmutatják, hogy még azok a természettudósok is, akik egyelőre távol állnak a jelenkori társadalmi élet valóban tudományos elemzésétől, kezdik megérteni, hogy a tébolyodott amerikai atomlovagok milyen szakadékba akarják taszítani az egész emberiséget és milyen szégyenletes szerepet szántak a tudósoknak és a tudománynak.

Elmondhatjuk azonban, hogy a haladó tudósok Angliában és a többi nyugateurópai országban is levonják a szükséges következtetéseket és a béke aktív híveinek soraiba lépnek.

Az atomfegyver betiltását követelő stockholmi felhívást aláírták a békepolitikát folytató országok tudósai mellett a kapitalista országokban élő tekintélyes tudósok is. Így például a braziliai fizikai kutatóközpont elnöke, Cesare Lattes atomfizikus, akit az atommag részecskéire, a mezonokra vo-

natkozó felfedezései révén világszerte ismernek, támogatta a stockholmi felhívást és kijelentette: „Az atomenergiát csak békés célokra szabad felhasználni." Hasonló kijelentéseket tettek India legtekintélyesebb fizikusai és más tudósai is.

A népi demokratikus országok tudósai határozottan és egyemberként lépnek fel a béke védelmében és az atomfegyver betiltásáért. A csehszlovák tudósok nyilatkozata megállapítja, hogy az ország valamennyi tudományos dolgozója egyhangúan csatlakozott a békeharchoz, az imperialista háborús gyujtogatók összeesküvése ellen, és kijelenti, hogy a csehszlovák tudósok szolidárisak az egész világ haladó tudósaival, akik, élükön a szovjet tudósokkal, az egész emberiség boldog jövőjének építését segítik. A lengyel tudósok 1950 augusztusában felhívást intéztek a nyugati tudósokhoz, hogy csatlakozzanak ahhoz a harchoz, amelynek meg kell akadályoznia, hogy az imperialisták a tudomány vívmányait az emberek tömeges megsemmisítésének céljaira használják fel. A felszólítás így hangzik: „Felhívással fordulunk hozzátok, hogy tanúsítsatok éberséget és szolidaritást a háború elleni harcban. Ez a harc azért folyik, hogy a tudománnyal nagy hivatásának és méltóságának ellentmondó célok érdekében ne élhessenek vissza. Nem engedhetjük meg, hogy a tudomány, ahelyett hogy az emberiséget szolgálná, az ellene vívott harc eszközévé váljék. Nem tűrhetjük, hogy Pasteur, Curie-Sklodowska, Mecsnyikov, Micsurin és más tudósok nagy hagyatéka bűnös fegyverré váljék az imperialista háborús gyujtogatók kezében."

A Román Tudományos Akadémia 1950 júniusi ülésszaka az Egyesült Államok és Anglia tudósaihoz intézett felhívásában még határozottabb fellépésre szólította fel őket a megsemmisítés barbár fegyvere — az atombomba ellen, egy újabb háború imperialista gyujtogatóinak bűnös kísérleteivel szemben. „A béke elengedhetetlen feltétele a tudomány fejlődésének — hangzik a felhívás. — Amikor a békéért harcolunk, az emberi kultúra és civilizáció felbecsülhetetlen értékű kincsesházát védelmezzük és gazdagítjuk. A tudomány — az élet igénylése, nem pedig tagadása."

A többi népi demokratikus országok tudósai is leleplezik a háborús gyujtogatók kísérleteit, követelik az atomfegyver betiltását, kijelentik, hogy a tudomány művelőinek, mint minden dolgozónak a feladata: építeni, nem pedig rombolni; alkotni, nem pedig halált vetni.

A kínai természettudósok kongresszusukon kijelentették, hogy a stockholmi felhívás, amely követelte, hogy nyilvánítsák háborús bűnösnek az atomfegyvert bármely ország ellen elsőként alkalmazó kormányt, az egész békeszerető emberiség óhaját önti szavakba, és komoly csapást mér az atomfegyvert népszerűsítő háborús gyujtogatókra.

A kínai tudósok felhívást intéztek a világ tudósaihoz, hogy fogjanak össze és vegyenek részt a háborús gyujtogatók elleni harcban és kijelentették: „A becsületes tudósok sohasem tűrik el, hogy a tudományos kutatás gyümölcseit fegyverként használják fel a népek kiirtására, nem engedik meg, hogy a háborús gyujtogatók véres kezükkel beszennyezzék a tudomány méltóságát."

Ez az igazi alkotó, mindent legyőző tudomány hangja, ez a haladó emberiség akarata, amelyet hiába igyekeznek megtörni az amerikai atomgengszterek az emberirtás aljas fasiszta „tudományának" segítségével.

*

A békéért és a népek közötti együttműködésért, az atomfegyver betiltásáért és az atomfegyver kizárólag békés célokra történő felhasználásáért harcoló milliók első soraiban a szovjet tudósok haladnak. A Szovjetunió tudományos dolgozóiban nem vált ki sem kétséget, sem ingadozást az a kérdés, hogy a békéért, a haladásért és a népek boldogságáért vívott harcban hol van a helyük.

A szovjet tudomány azt a népet szolgálja, amely felépítette a szocializmust és olyan társadalmi rendszert teremtett, amelyben a tudományos gondolat felvirágzásának, a nép javára végzett munkának páratlan lehetőségei tárultak fel. A Szovjetunió békepolitikája a szovjet társadalmi és állami rendszer elvi alapjaiban gyökerezik és teljes mértékben megfelel a szovjet nép életbevágó érdekeinek.

A Szovjetország egész élete tudományos alapokra épül. A szovjet tudósok büszkék rá, hogy tevékenyen részt vettek a világ első szocialista államának felépítésében és most a kommunizmus felépítéséért harcolnak. A szovjet tudósok kemény harcot folytatnak a reakció, az idealizmus és az embergyűlölet ellen a tudományban, leleplezik az imperialista háborús gyujtogatók mesterkedéseit, szilárdan és következetesen vé-

delmezik a világ békéjének ügyét. A szovjet tudósok, akik könyörtelenül leleplezik az imperializmus által megvásárolt kannibál tudósokat és halált meg rombolást hirdető aljas áltudományukat, baráti kezet nyujtanak a világ haladó tudósai felé és felszólítják őket, hogy minden erejükkel segítsék elő a népek közötti kölcsönös megértés és együttműködés megteremtését.

A szovjet tudomány és elsősorban Sztálin elvtárs, a tudomány nagy vezető alakja leleplezte és porrázúzta a burzsoá tudósoknak azt a hazug állítását, hogy az új háború elkerülhetetlen. Sztálin elvtárs megállapította, hogy a jelenlegi történelmi helyzet gyökeresen különbözik attól a helyzettől, amelyben a második világháborút előkészítették és kifejtette, hogy a mai nemzetközi adottságok mellett a háborús gyujtogatóknak hasonlíthatatlanul nehezebb megvalósítaniok embergyűlölő terveiket. Sztálin hangsúlyozta, hogy „... jelenleg senki sem folytathat háborút a saját népe nélkül, a nép pedig nem akar háborút. A népek belefáradtak a háborúba. Azonkívül nincsen semmiféle észszerű cél, amely igazolná az újabb háborút"[6].

Sztálin elvtárs, általánosítva azt a gyökeres fordulatot, amely az emberek millióinak öntudatában a második világháború eredményekép az egész világon végbement, ezt írta: „A közelmult háború borzalmai még nagyon is élénken élnek a népek emlékezetében és a béke melletti társadalmi erők sokkal nagyobbak, semhogy azok, akik Churchillnek az agresszió terén tanítványai, ezeket az erőket legyűrhetnék és új háború felé fordíthatnák"[7].

A *Pravda* tudósítójával 1951 februárjában folytatott beszélgetésben Sztálin elvtárs rámutatott, hogy a béke fennmarad és tartós lesz, ha a népek kezükbe veszik a béke megőrzésének ügyét és végig kitartanak mellette. A háború csak abban az esetben válhat elkerülhetetlenné, ha a háborús gyujtogatóknak sikerül hazugságaikkal befonni a néptömegeket, félrevezetni és új világháborúba sodorni őket. Ebből kiindulva Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a széleskörű békekampánynak elsőrendű jelentősége van a háborús gyujtogatók bűnös mesterkedéseinek leleplezésében. Egyidejűleg kijelentette, hogy „ami a Szovjetuniót illeti, a Szovjetunió továbbra is tántoríthatatlanul folytatja a háború elhárítására és a béke megőrzésére irányuló politikáját"[8].

Sztálin elvtárs tétele az új háború elhárításának lehetőségéről alkotó módon továbbfejlesztette a materialista történetfelfogást, a szubjektív tényezőnek a társadalom fejlődésében betöltött szerepéről szóló és a fatalizmusnak gyökeresen ellentmondó marxi-lenini tanítást.

Hála a Szovjetunió és a népi demokratikus országok létezésének, a néptömegek tudatos békeharca lehetővé teszi, hogy legyőzzék és megbénítsák az imperializmus ösztönös törvényeinek működését, amelyek a multban kikerülhetetlenül háborúkhoz vezettek.

Sztálin elvtárs lángeszűen megalapozta az új háború elhárításának útjait és eszközeit és ez a néptömegek hatalmas és legyőzhetetlen békemozgalmának elméleti alapja lett. Sztálin már 1946-ban kitűzte a feladatot, hogy leplezzék le és fékezzék meg az új háború gyujtogatóit. Arra van szükség — mondotta —, hogy „... széleskörű ellenpropagandát szervezzenek az új háború hírverői ellen és a béke fenntartása érdekében... hogy a közvélemény és a sajtó az új háború propagandistáinak minden egyes fellépését a kellő erővel visszautasítsa..."[9]

Sztálinnak ezek az útmutatásai lelkesítik valamennyi ország munkásosztályának, dolgozó tömegeinek és haladó értelmiségének harcát az imperialista háborús gyujtogatók ellen. A szovjet tudósok a legaktívabban részt vettek e harcban, a háborús gyujtogatók leleplezésében, az atomfegyver betiltásáért és e betiltás végrehajtása fölötti szigorú nemzetközi ellenőrzés létesítéséért indított kampányban. Az egész szovjet néppel együtt a szovjet tudósok is aláírták a stockholmi felhívást, leszögezték, hogy teljes mértékben és egyhangúlag helyeslik a sztálini békepolitikát, megmutatták, hogy a béke hívei szervezett nemzetközi frontjának a szovjet népben és a szovjet tudományban hűséges és megbízható támasza van.

A szovjet tudósok gondolatait ragyogóan fejezte ki N. D. Zelinszkij akadémikus, a legidősebb vegyésztudósok egyike, aki több mint hat évtizedet szentelt életéből a tudománynak. Kijelentette: „Mi tudósok nem állhatunk félre és nem figyelhetjük tétlenül, hogy a XX. század barbárjai esztelen, fantasztikus világuralmi céljaik megvalósítása érdekében, hogyan készülnek egy új világégés lángralobbantására, arra, hogy a városokra atom- és egyéb bombákat zúdítsanak. Ezek az em-

berek a nép és a történelem előtt felelni fognak az emberiség ellen szőtt bűnös összeesküvésükért.

Mi a tudomány dolgozói vagyunk, a nép érdekeit szolgáló tudományé. És kötelesek vagyunk lépést tartani a néppel, együtt harcolni a néppel az új katasztrófa ellen"[10].

Zelinszkij akadémikus hangsúlyozta, hogy „békeharcunkban nem vagyunk magunkban: velünk tartanak az emberiség legnagyobb elméi, nagy tudósok, tekintélyes írók, a kultúra legkiválóbb művelői, s az egyszerű emberek milliói. A háborúban a győzelemért harcolók élcsapatában haladtunk. Most a békéért folyik a harc és büszke vagyok, hogy országunk ismét az első sorokban küzd.

Mint nemrég a Honvédő Háborúban, ma ismét a földkerekség valamennyi népének érdekeiért harcolunk; erőink, anyagi és szellemi erőink hatalmasak, mérhetetlenek és mi képesek vagyunk megvédeni a békét." N. D. Zelinszkij alkotta meg a világon az első gázálarcot, amely már az első világháborúban többmillió embert mentett meg a gyötrelmektől és a haláltól. Ez a tiszteletreméltó tudós azzal a felhívással fordult a világ valamennyi tudósához, a béke minden becsületes hívéhez, hogy leplezzék le a háborús gyujtogatókat, az emberiség ellenségeit, hogy aktívan és szenvedélyesen harcoljanak a szilárd békéért az egész világon.

A szovjet tudósok a tudomány és a technika minden területén kifejtett egész tevékenységükkel aktív békeharcot folytatnak. A szovjet tudomány és technika példát mutat arra, hogyan kell sikeresen megoldani azokat a legfontosabb tudományos és technikai problémákat, amelyek a békés gazdasági építés ügyét szolgálják és előreviszik a kommunizmus felépítését. A Szovjetunió az amerikai imperialisták és tudós lakájaik valamennyi számítását halomra döntötte, amikor páratlanul rövid idő alatt megoldotta az atomenergia birtokbavételének problémáját és megszüntette az Egyesült Államok monopolhelyzetét e területen.

Ugyanakkor, mint a TASzSz 1949 szeptember 25-i közleménye leszögezte, „... a szovjet kormány annak ellenére, hogy birtokában van az atomfegyver, ragaszkodik és a jövőben is ragaszkodni fog régi álláspontjához, az atomfegyver alkalmazásának feltétlen eltiltásához. Az atomfegyver ellenőrzésére vonatkozólag meg kell mondani: az ellenőrzés azért

lesz szükséges, hogy gondoskodjanak az atomfegyver gyártásának eltiltásáról hozott határozat végrehajtásáról."

A szovjet kormány ezen irányelvében, amelyet az egész szovjet nép lelkesen támogat, rendkívül élesen mutatkozott meg a két társadalmi rendszer ellentéte, a tudomány és a technika vívmányai felhasználásának két útja.

Sztálin a *Pravda* tudósítójának az atomfegyverre vonatkozólag adott válaszában rámutatott, hogy jóllehet a Szovjetunióban kipróbálták az atombombát és továbbra is folyik majd a különböző űrméretű atombombák kipróbálása, „... a Szovjetunió nem csupán az atomfegyver alkalmazását ellenzi, hanem az atomfegyver eltiltását, gyártásának beszüntetését is kívánja"[11].

Sztálin elvtárs megmutatta, hogy éppen a béke fenntartásának érdekei követelik mindenekelőtt az Egyesült Államok monopóliumának felszámolását az atombomba termelése terén, ezt követően pedig az atomfegyver feltétlen eltiltását is. Sztálin kijelentette: „Úgy gondolom, hogy az atombomba szószólói csak abban az esetben hajlandók beleegyezni az atomfegyver eltiltásába, ha látni fogják, hogy nem monopolisták többé"[12].

A haladó emberiség Sztálin válaszát a Szovjetunió következetes békeszerető politikájának új bizonyítékaként fogadta; ez a válasz új csapást mért az amerikai atomlovagok agresszív terveire is, akik más országok megfélemlítésére és zsarolására törekszenek.

Mint Malenkov elvtárs beszédében kijelentette: „Míg az atomenergia az imperialisták kezében halálthozó fegyverek előállításának forrása, a megfélemlítés, a zsarolás és az erőszak eszköze, addig a szovjet emberek kezében ez az energia hatalmas eszközül szolgálhat és kell is hogy szolgáljon mindeddig példátlan technikai haladásra, országunk termelőerőinek további gyors növekedésére"[13].

A Szovjetunió volt az első ország a világon, amely az atomenergiát, mint a tudomány és a technika minden más vívmányát is, a béke ügyének, a termelőerők fejlesztésének, az építkezésnek és az alkotásnak a szolgálatába állította. Ez a tény, amely a világtörténelem egész további menetére nézve óriási jelentőségű, meggyőző erővel mutatta meg a szocializmus szolgálatába állított tudomány és technika szerepét.

A Francia Kommunista Párt vezetője, Maurice Thorez,

„A nép fia" című könyvében ezt írta: „A feltörekvő burzsoázia még hitt a haladásban és a tudományra támaszkodott. A hanyatló burzsoázia fél a technika fejlődésétől, szembeszáll az új találmányokkal és ideológusaival ezt kiáltja: «láncoljátok le a tudomány Prométeuszát!» De a kommunisták ki fogják szabadítani a tudomány Prométeuszát."[14]

A világ népei látják, hogy a tudomány kiszabadított Prométeusza a Szovjetunióban milyen hatalmas erővel működik közre a természet átalakításában, a kommunizmus nagy korszaka hatalmas építményeinek megteremtésében, a tudomány és a technika vívmányainak békés, alkotó célokra történő felhasználásában.

A Szovjetunióban és a tőkés országokban teljesen ellentétes célok érdekében használják fel a modern tudomány és technika vívmányait. Ebben az ellentétben az egész emberiség annak az ellentétnek éles visszatükröződését látja, amely a két világ, a két tábor — az imperializmus és a háború, a reakció és a fasizmus amerikai monopóliumok vezette tábora és a szocializmus meg a béke, a demokrácia és a haladás Szovjetunió vezette tábora, a nagy Sztálin tábora között fennáll.

JEGYZETEK

ELŐSZÓ

[1] *Lenin* Művei. 28. köt. Szikra 1952. 76—77. old.
[2] *Maxim Gorkij.* Az igazi kultúra. Szikra 1950. 329. old.
[3] *Sztálin* Művei. 10. köt. Szikra 1952. 146. old.
[4] *Sztálin.* A békéért. Második bővített kiadás. Szikra 1952. 21. old.

ELSŐ RÉSZ

I. FEJEZET

[1] *Marx.* A tőke. 3. köt. Szikra 1951. 304. old.
[2] *Marx.* A tőke. 3. köt. 289. old.
[3] *Marx.* A tőke. 1. köt. Szikra 1949. 470—471. old.
[4] *Marx.* A tőke. 1. köt. 477—478. old.
[5] *Lenin* Művei. 4. kiad. 18. köt. 556—557. old. (oroszul).
[6] *Lenin.* A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. Szikra 1949. 538. old.
[7] *Lenin.* A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 449. old.
[8] *Lenin.* A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 538. old.
[9] *Lenin.* A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 449. old.
[10] *Lenin.* A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 539. old.
[11] *Lenin.* A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 540. old.
[12] *Lenin* Művei. 2. köt. Szikra 1951. 183. old.
[13] *Lenin* Művei. 24. köt. Szikra 1952. 488. old.
[14] *Lenin* Művei. 24. köt. 488—489. old.
[15] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1952. 687. old.
[16] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 687. old.
[17] *Marx.* A tőke. 1. köt. 194. old.
[18] *Marx.* A tőke. 1. köt. 194. old.
[19] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 689. old.
[20] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 693. old.
[21] *Lenin* Művei. 22. köt. Szikra 1951. 287. old.
[22] Lásd Congressional Record. 1937 november 23.
[23] Lásd *Harry Jerome* Mechanisation in Industry. New York 1934.
[24] *Harry Jerome.* Mechanisation in Industry. 331. old.
[25] *Lenin* Művei. 4. kiad. 19. köt. 349. old. (oroszul).
[26] *Lenin* Művei. 4. kiad. 19. köt. 420. old. (oroszul).
[27] *Lenin.* Az agrárkérdésről. 2. köt. Szikra 1950. 749. old.

II. FEJEZET

[1] Idézve Dr. Paul Tafel. „Die nordamerikanischen Trust und ihre Wirkungen auf den Fortschritt der Technik" című könyve alapján. Stuttgart 1913. 48—49. old. Lásd *Lenin* Művei. 22. köt. 210. old.
[2] *Lenin* Művei. 22. köt. 211. old.

[4] *Lenin* Művei. 22. köt. 213. old.
[5] *Lenin* Művei. 22. köt. 215. old.
[6] Technology in our Economy. Monograph TNEC. 22. sz. 211. old.
[7] National Research Project. Industrial Research and Changing Technology W. 47. old.
[8] Standard Oil Development Company. Forum on Industrial Research. New York 1945.

III. FEJEZET

[1] *Marx—Engels.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1949. 13. old.
[2] *Marx.* A tőke. 3. köt. 135. old.
[3] *Marx.* A tőke. 3. köt. 136. old.
[4] *Marx.* A tőke. 1. köt. 458. old.
[5] Technological Trends and National Policy, Including the Social Implications of New Inventions. W. 1937.
[6] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 714—715. old.
[7] *W. Bennet.* The American Patent System. London 1943. 33. old.
[8] *W. Hamilton.* Cartels, Patents and Politics? Foreign Affairs. 1945 július. 588. old.
[9] *W. Bennet.* The American Patent System. 105. old.
[10] *Corwin Edwards.* Nemzetközi kartellek a gazdaságban és politikában. Moszkva 1947. 60. old. (oroszul).
[11] *Corwin Edwards.* Nemzetközi kartellek a gazdaságban és politikában. 105. old. (oroszul).
[12] American Economic Review. 1940 szeptember.
[13] Economic Concentration and World War. 2. kōt. 1946. 51. old.

IV. FEJEZET

[1] *J. D. Bernal.* The Social Function of Science. London 1939.
[2] *F. Lundberg.* 60 amerikai család. Moszkva 1948. 446. old. (oroszul).
[3] *F. Lundberg.* 60 amerikai család. 449. old. (oroszul).
[4] *F. Lundberg.* 60 amerikai család. 452. old. (oroszul).
[5] Lásd Harper's. 1949 március.

V. FEJEZET

[1] *J. Stewart.* Organising Scientific Research for War. Boston 1948. Forword by Vannevar Bush.
[2] Atomic Information. 2. köt. 1947.
[3] Bulletin of Atomic Scientists. 1950 június.
[4] *P. E. Klopsteg.* Statement to the Press. New York 1946. augusztus 31.
[5] Industrial Bulletin of Dr. A. Little. 1945 július.
[6] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 10. kiad. 601—602. old. (oroszul).
[7] Bulletin of Atomic Scientists. 1950 június.

VI. FEJEZET

[1] *Lenin* Művei. 23. köt. Szikra 1951. 81. old.
[2] *Lenin* Művei. 23. köt. 79. old.
[3] *Sztálin* Művei. 12. köt. Szikra 1950. 268—269. old.
[4] *Sztálin* Művei. 13. köt. Szikra 1951. 310. old.
[5] Nature, 1951.

[6] Militarism in Education. New York 1950.
[7] Nation. 1947 szeptember 20.
[8] Labour Research. 1949 december.

VII. FEJEZET

[1] *Lenin* Művei. 22. köt. 271. old.
[2] *James S. Allen.* Az atomenergia és a társadalom. Szikra 1950. 63. old.
[3] Collier's. 1950 június 17.
[4] Bulletin of Atomic Scientists. 1946 március 15.
[5] Scientific Information transmitted to the United Nations Atomic Energy Comission. 4. köt. New York 1946. 6. old.
[6] Air Affairs, 1948.
[7] *Sztálin.* A békéért. 38. old.
[8] *Orlov.* A világ népeinek harca a békéért. Szikra 1952. 180. old.
[9] *Sztálin.* A békéért. 77. old.
[10] *Sztálin.* A békéért. 102. old.

MÁSODIK RÉSZ

VIII. FEJEZET

[1] *Marx.* A tőke. 1. köt. Szikra 1949. 16. old.
[2] *Marx.* A tőke. 1. köt. 585. old.
[3] *Marx.* A tőke. 1. köt. 16. old.
[4] *Marx.* A tőke. 1. köt. 17. old.
[5] *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1949. 65. old.
[6] *Marx.* Theorien über den Mehrwert. 3. köt. Dietz Verlag. Stuttgart 1910. 573. old.
[7] *Marx.* Theorien über den Mehrwert. 3. köt. 537. old.
[8] *Marx.* Theorien über den Mehrwert. 3. köt. 574. old.
[9] *Marx.* A tőke. 1. köt. 18. old.
[10] *Marx.* A tőke. 1. köt. 17. old.
[11] *Csernisevszkij.* Válogatott közgazdasági művek. 1. köt. 73. old. (oroszul).
[12] *Csernisevszkij.* Válogatott közgazdasági művek. 1. köt. 73. old. (oroszul).
[13] *Csernisevszkij.* Válogatott közgazdasági művek. 2. köt. 546. old. (oroszul).
[14] *Csernisevszkij.* Válogatott közgazdasági művek. 2. köt. 551. old. (oroszul).
[15] *Csernisevszkij.* Válogatott közgazdasági művek. 2. köt. 554. old. (oroszul).
[16] *Marx—Engels* Művei. XXVIII. köt. 56. old. (oroszul).
[17] *Marx—Engels* Művei. XXVIII. köt. 58. old. (oroszul).
[18] *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 65. old.
[19] *Lenin* Művei. 4. kiad. 19. köt. 465. old. (oroszul).
[20] *Lenin* Művei. 4. kiad. 20. köt. 129. old. (oroszul).
[21] *Lenin* Művei. 4. kiad. 20. köt. 179. old. (oroszul).
[22] *Lenin* Művei. 4. kiad. 20. köt. 180, 186. old. (oroszul).
[23] *Lenin* Művei. 4. kiad. 20. köt. 182. old. (oroszul).
[24] *Sztálin* Művei. 10. köt. Szikra 1952. 143. old.
[25] *Lenin* Művei. 4. kiad. 20. köt. 187—188. old. (oroszul).
[26] *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 72. old.
[27] *Lenin* Művei. 22. köt. Szikra 1951. 57. old.
[28] *Lenin—Sztálin.* A munkáról. Szikra 1950. 60. old.
[29] *Lenin* Művei. 22. köt. 81. old.
[30] *Lenin* Művei. 22. köt. 198. old.
[31] *Lenin* Művei. 22. köt. 198. old.

[32] *Lenin* Művei. 22. köt. 215. old.
[33] *Sztálin* Művei. 10. köt. 139. old.
[34] *Lenin* Művei. 22. köt. 232—233. old.
[35] *Lenin* Művei. 22. köt. 282. old.
[36] *Lenin* Művei. 22. köt. 310. old.
[37] *Sztálin* Művei. 10. köt. 262—263. old.
[38] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 401. old.
[39] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. 415. old.
[40] *Sztálin* Művei. 4. köt. Szikra 1950. 39. old.
[41] *Lenin* Művei. 25. köt. Szikra 1952. 412. old.
[42] *Lenin* Művei. 25. köt. 32. old.
[43] *Lenin* Művei. 25. köt. 527. old.
[44] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 10. kiad. 602. old. (oroszul).
[45] *Sztálin* Művei. 10. köt. 110. old.
[46] *Lenin* Művei. 22. köt. 297. old.
[47] *Lenin* Művei. 22. köt. 297. old.
[48] *Lenin* Művei. 22. köt. 234. old.
[49] *Lenin* Művei. 22. köt. 234—235. old.
[50] *Lenin* Művei. 22. köt. 299. old.
[51] *Sztálin* Művei. 10. köt. 263. old.
[52] *Sztálin* Művei. 12. köt. Szikra 1950. 266. old.
[53] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. 452. old.
[54] *Marx—Engels* Művei. XXIV. köt. 257. old. (oroszul).
[55] *Sztálin* Művei. 12. köt. 262. old.
[56] *Sztálin* Művei. 12. köt. 262—263. old.
[57] *Marx.* A tőke. 1. köt. 560. old.
[58] *Sztálin* Művei. 10. köt. 349. old.
[59] Lásd *Lenin* Művei. 22. köt. 119. old.
[60] *Sztálin* Művei. 10. köt. 267. old.
[61] Tartós békéért, népi demokráciáért! 1949 november 29. 3. old.
[62] *Sztálin* Művei. 11. köt. Szikra 1950. 218. old.

IX. FEJEZET

[1] *Sztálin* Művei. 12. köt. 267. old.
[2] Idézve *D. Lynch.* „The Concentration of Economic Power" című művéből. New York 1946.
[3] *Sztálin* Művei. 12. köt. 345—346. old.
[4] Hearings before the TNEC, 76. Congress, Technology and Concentration of Economic Power. 16261—16262. old.
[5] Technology in our Economy, W. 1941. 220. old.
[6] *D. Lynch.* The Concentration of Economic Power.
[7] *Lenin* Művei. 33. köt. (oroszul). (Lásd Az amerikai imperializmus ideológiája és politikája. Szikra 1951. 111. old.)
[8] Congressional Record. 1945 november 1.
[9] American Economic Review. 1945 május.
[10] American Economic Review. 1947. 2. sz.
[11] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 10. kiad. 609. old. (oroszul).
[12] *Sztálin.* A békéért. 2. kiad. Szikra 1952. 77. old.
[13] *Sztálin.* A békéért. 69—70. old.
[14] *Lenin* Művei. 4. kiad. 19. köt. 83. old. (oroszul).
[15] *Lenin* Művei. 4. kiad. 19. köt. 83—84. old. (oroszul).
[16] *Lenin* Művei. 4. kiad. 19. köt. 84. old. (oroszul).
[17] *Lenin* Művei. 21. köt. Szikra 1951. 375. old.
[18] *Lenin* Művei. 23. köt. Szikra 1951. 222. old.

[19] *Lenin* Művei. 25. köt. 366. old.
[20] *Lenin* Művei. 25. köt. 366. old.
[21] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1952. 705. old.

X. FEJEZET

[1] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. Szikra 1949. 363. old.
[2] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 366. old.
[3] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 315. old.
[4] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1953. 651. old.
[5] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 218. old.
[6] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 350. old.
[7] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 350. old.
[8] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 369 old.
[9] *Marx—Engels* Művei. XIV. köt. 633. old. (oroszul).
[10] The Atomic Age. London 1949. 82. old.
[11] The Atomic Age. 92. old.
[12] *Pavlov.* Válogatott művek. 352. old. (oroszul).
[13] *Engels.* A természet dialektikája. Szikra 1952. 220. old.
[14] *Engels.* A természet dialektikája. 70—71. old.
[15] *Engels.* Anti-Dühring. Szikra 1950. 24. old.
[16] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 315. old.
[17] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 319—320. old.
[18] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 320. old.
[19] *J. Bernal.* The Freedom of Necessity. London 1949. 107. old.
[20] *A. Einstein—L. Infeld.* A fizika fejlődése. Moszkva 1948. 197. old. (oroszul).
[21] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 285. old.
[22] *Pavlov.* Válogatott művek. 365. old. (oroszul).
[23] *Engels.* Anti-Dühring. 291. old.
[24] *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 320. old.

XI. FEJEZET

[1] *Marx—Engels.* Válogatott művek. Szikra 1949. 2. köt. 385. old.
[2] *Lenin* Művei. 1. köt. Szikra 1951. 139. old.
[3] *Lenin—Sztálin.* A munkáról. 407. old.
[4] *Tyimirjazev.* A darwinizmus és a kiválasztódás. Moszkva 1937. 103. old. (oroszul).
[5] *Sztálin* Művei. 10. köt. 143—144. old.
[6] *Sztálin* Művei. 1. köt. Szikra 1950. 325. old.
[7] *Marx—Engels.* Válogatott levelek. Szikra 1950. 146—147. old.
[8] *Engels.* A természet dialektikája. 317. old.
[9] *Sztálin* Művei. 13. köt. Szikra 1951. 314. old.
[10] *Sztálin* Művei. 10. köt. 261. old.
[11] *Sztálin* Művei. 13. köt. 314. old.
[12] *Sztálin.* A békéért. 24—25. old.
[13] *Csernisevszkij.* Válogatott közgazdasági művek. 1948. 286. old. (oroszul).
[14] *Marx—Engels.* Gesamtausgabe. (MEGA). 2. köt. 401. old.
[15] *Lenin* Művei. 4. kiad. 19. köt. 206. old. (oroszul).
[16] Facts for Farmers. 1946 december. 2. old.
[17] *Marx.* A tőke. 3. kötet. Szikra 1951. 835. old.
[18] *Marx.* A tőke. 3. kötet. 715. old.
[19] *Marx.* A tőke. 3. kötet. 679. old.
[20] *Lenin* Művei. 21. köt. 56. old.

[21] *Lenin.* Az agrárkérdésről. 1. köt. Szikra 1950. 67. old.
[22] *Lenin.* Az agrárkérdésről. 1. köt. 68. old.
[23] *Lenin.* Az agrárkérdésről. 1. köt. 114. old.
[24] *Lenin.* Az agrárkérdésről. 1. köt. 189. old.
[25] *Lenin.* Az agrárkérdésről. 1. köt. 189. old.
[26] *Marx.* A tőke. 3. köt. 875. old.
[27] V. *R. Viljamsz.* Válogatott művek. Moszkva 1948. 24. old. (oroszul).
[28] *Liszenko.* Agrobiológia. Mezőgazdasági Könyv- és Folyóiratkiadó 1950. 596. old.
[29] *Marx.* A tőke. 1. köt. 547. old.

XII. FEJEZET

[1] A polgári biológiának ezt a dogmává merevedett tételét O. Lepesinszkaja és több más szovjet tudós is kísérletekkel megcáfolta.
[2] *Pavlov* Művei. 3. köt. 70. old. (oroszul).
[3] *Pavlov.* Válogatott művek. Moszkva 1949. 290. old. (oroszul).
[4] Az 1934 szeptember 19-i „Pavlovi ülés" gyorsírói jegyzőkönyvéből (oroszul).
[5] *Pavlov.* Válogatott művek. 287. old. (oroszul).
[6] *T. Rosebury.* Peace or Pestilence. New York 1949.

HARMADIK RÉSZ

XIII. FEJEZET

[1] *Lenin* Művei. 25. köt. Szikra 1952. 391. old.
[2] *Tyimirjazev.* Tudomány és demokrácia. 1926. 234. old. (oroszul).
[3] *Tyimirjazev.* Tudomány és demokrácia. 361. old. (oroszul).
[4] *Tyimirjazev.* Tudomány és demokrácia. 28. old. (oroszul).
[5] *Tyimirjazev.* Tudomány és demokrácia. Előszó. (oroszul).
[6] *Micsurin* Művei. 1. köt. 262—263. old. (oroszul).
[7] *Micsurin* Művei. 1. köt. 602—603. old. (oroszul).
[8] *Micsurin* Művei. 4. köt. 315. old. (oroszul).
[9] *Viljamsz.* Válogatott művek. 1948. 113. old. (oroszul).
[10] *Sztálin* Művei. 11. köt. Szikra 1950. 268. old.
[11] *Lenin* Művei. 27. köt. Szikra 1952. 252. old.
[12] *Lenin* Művei. 31. köt. Szikra 1951. 533. old.
[13] *Sztálin* Művei. 5. köt. Szikra 1951. 53. old.
[14] *Sztálin* Művei. 11. köt. 275. old.
[15] Az SzK(b)P története. Rövid tanfolyam. Szikra 1951. 358. old.
[16] *Sztálin* Művei. 13. köt. Szikra 1951. 40. old.
[17] *Sztálin* Művei. 13. köt. 44. old.
[18] *Sztálin* Művei. 13. köt. 280—281. old.
[19] *Sztálin* Művei. 13. köt. 183—184. old.
[20] *Sztálin* Művei. 11. köt. 269. old.
[21] *Vavilov.* A sztálini korszak tudománya. Szikra 1950. 80. old.
[22] *Vavilov.* A sztálini korszak tudománya. 32. old.
[23] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1952. 716—717. old.
[24] *Sztálin.* A békéért. 2. kiad. Szikra 1952. 16. old.
[25] *Lenin* Művei. 26. köt. Szikra 1952. 499. old.
[26] *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 1017. old.
[27] *Lenin.* Válogatott művek. 2. köt. 1017. old.
[28] *Sztálin* Művei. 7. köt. Szikra 1951. 93. old.

[29] Izvesztyija. 1950 június 14.
[30] *Sztálin* Művei. 12. köt. Szikra 1950. 154. old.
[31] *Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1949. 54. old.
[32] Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. Lásd A szovjet nyelvtudomány kérdései (Marr-vita). Szikra 1950. 245. old.
[33] *Liszenko*. Agrobiológia. Mezőgazdasági Könyv- és Folyóiratkiadó 1950. 609. old.
[34] Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. Lásd A szovjet nyelvtudomány kérdései (Marr-vita). 225. old.
[35] Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. Lásd A szovjet nyelvtudomány kérdései (Marr-vita). 236. old.
[36] Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. Lásd A szovjet nyelvtudomány kérdései (Marr-vita). 224. old.
[37] Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. Lásd A szovjet nyelvtudomány kérdései (Marr-vita). 223—224. old.
[38] Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. Lásd A szovjet nyelvtudomány kérdései (Marr-vita). 234. old.
[39] *Lenin* Művei. 31. köt. 289. old.
[40] *Lenin* Művei. 31. köt. 288. old.
[41] *Lenin* Művei. 31. köt. 289—290. old.
[42] Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. Lásd A szovjet nyelvtudomány kérdései (Marr-vita). 247. old.
[43] *Lenin* Művei. 29. köt. Szikra 1953. 59—60. old.
[44] *Lenin* Művei. 31. köt. 322. old.
[45] *Marx—Engels*. Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1949. 335—336. old.
[46] *Lenin* Művei. 28. köt. Szikra 1952. 440. old.
[47] *Lenin* Művei. 28. köt. 76—77. old.
[48] *Sztálin*. A leninizmus kérdései 630. old.
[49] Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. Melléklet. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára. 63. sz.) Szikra 1950. 10—11. old.

XIV. FEJEZET

[1] *Lenin* Művei. 24. köt. Szikra 1952. 70. old.
[2] Sztálin. Marxizmus és nyelvtudomány. Lásd A szovjet nyevtudomány kérdései (Marr-vita). 243. old.
[3] *Sztálin*. A leninizmus kérdései. 714. old.
[4] *Sztálin* Művei. 10. köt. Szikra 1952. 145. old.
[5] *Sztálin*. A leninizmus kérdései. 719. old.
[6] *Sztálin*. A békéért. 21. old.
[7] *Sztálin*. A leninizmus kérdései. 720. old.
[8] *Sztálin* Művei. 13. köt. 57. old.
[9] *Lenin*. Az agrárkérdésről. 1. köt. Szikra 1950. 101. old.
[10] *Lenin* Művei. 31. köt. 533. old.
[11] *Lenin* Művei. 4. kiad. 30. köt. 343. old. (oroszul).
[12] *Lenin* Művei. 31. köt. 532. old.
[13] *Sztálin* Művei. 11. köt. 275. old.
[14] *Lenin* Művei. 31. köt. 535. old.
[15] Congressional Record. 1944. november 30.
[16] Congressional Record. 1951 február 1. A—530. old.
[17] *Sztálin* Művei. 13. köt. 3. old.
[18] *Lenin* Művei. 4. kiad. 19. köt. 42. old. (oroszul).
[19] *Lenin* Művei. 4. kiad. 19. köt. 42. old. (oroszul).
[20] *Sztálin* Művei. 6. köt. Szikra 1951. 305. old.
[21] *Sztálin* Művei. 13. köt. 352. old.

[22] A Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P Központi Bizottságának 1948 október 20-i határozata: „Mezővédő erdőültetvények, füves vetésforgó bevezetésének, mesterséges tavak és víztárolók építésének tervéről bő és állandó terméshozam biztosítása érdekében a Szovjetunió európai részének sztyeppés és erdősztyeppés kerületeiben."
[23] *Marx.* A tőke. 2. köt. Dietz Verlag, Berlin 1951. 241. old.
[24] *Micsurin* Művei. 4. köt. 293. old. (oroszul).
[25] *Marx—Engels.* Válogatott művek. 1. köt. 323. old.
[26] *R. P. Dutt.* Merre tart India? Szikra 1951. 210. old.
[27] *R. P. Dutt.* Merre tart India? 212. old.
[28] *A. Szolovjov.* A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának XVIII. konferenciája. Szikra 1951. 44. old.

XV. FEJEZET

[1] Bolsevik. 1950. 21. sz. 23. old.
[2] A Varsói Békekongresszus. Szikra. 1951. 97. old.
[3] *Orlov.* A világ népeinek harca a békéért. Szikra 1952. 65. old.
[4] Lásd *Blackett.* Az atomenergia politikai és katonai következményei. Szikra 1951. 159. old.
[5] Labour Monthly. 1950. 1. szám.
[6] *Sztálin.* A békéért. 47. old.
[7] *Sztálin.* A békéért 78. old.
[8] *Sztálin.* A békéért. 97. old.
[9] *Sztálin.* A békéért. 33. old.
[10] Izvesztyija. 1950. július 14.
[11] *Sztálin.* A békéért. 100. old.
[12] *Sztálin.* A békéért. 101. old.
[13] Új diadalok felé. (Nemzetközi kérdések sorozat. 1. sz.) Szikra 1950. 13. old.
[14] *Thorez.* A nép fia. Szikra 1950. 177. old.

Szerkesztette: Hevesi Gyula. Fordítást ellenőrizte: Hazai Lujza
Műszaki vezető: Szécsi Andor.

A könyv szedését 1953 IV. 13-án kezdték meg. Megjelent V. 28-án, 6000 példányban. Ez a könyv 27,5 szerkesztői ívet tartalmaz. Terjedelem 29 (A/5) ív.

Ez a könyv az MNOSZ 5601—50 Á és MNOSZ 5602—50 Á szabványok szerint készült.

5236. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.